İKİ YARI BİR BÜTÜN

Diplomasi ve Yaşam

Murat Ersavcı Zeynep Ersavcı

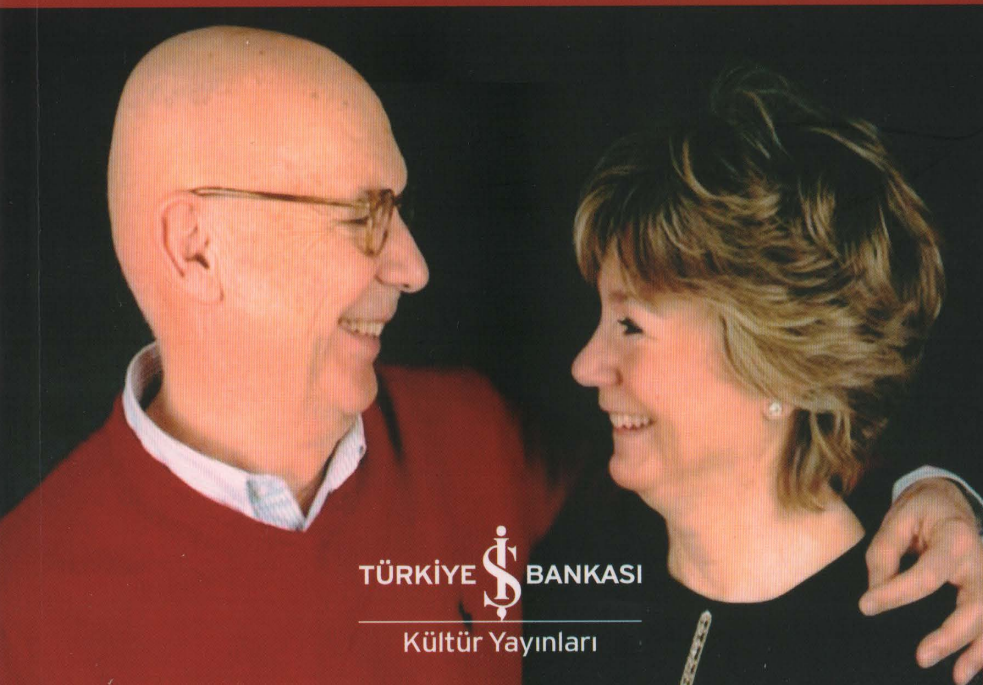

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

Genel Yayın: 5706

ANI

MURAT ERSAVCI – ZEYNEP ERSAVCI
İKİ YARI BİR BÜTÜN
DİPLOMASİ VE YAŞAM

© TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI, 2022
Sertifika No: 40077

EDİTÖR
DERYA ÖNDER

GÖRSEL YÖNETMEN
BİROL BAYRAM

DÜZELTMEN
MUSTAFA ÇOLAK

DİZİNİ HAZIRLAYAN
TUBA AKEKMEKÇİ

GRAFİK TASARIM UYGULAMA
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI

1. BASIM: ARALIK 2022, İSTANBUL

ISBN 978-625-429-292-7

BASKI
AYHAN MATBAASI
MAHMUTBEY MAH. 2622. SOK. NO: 6 / 31
BAĞCILAR İSTANBUL
Tel: (0212) 445 32 38 Faks: (0212) 445 05 63
Sertifika No: 44871

Bu kitabın tüm yayın hakları saklıdır.

TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
İSTİKLAL CADDESİ, MEŞELİK SOKAK NO: 2/4 BEYOĞLU 34433 İSTANBUL
Tel. (0212) 252 39 91
Faks (0212) 252 39 95
e-posta: info@iskultur.com.tr
www.iskultur.com.tr

Murat Ersavcı – Zeynep Ersavcı

İki Yarı Bir Bütün

Diplomasi ve Yaşam

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

İÇİNDEKİLER

Takdim / *İlber Ortaylı* IX
Önsöz / *İlter Turan* XI

SAHA DİPLOMASİSİ ANILARI / Murat Ersavcı

Başlarken 3
Söz Başı 7
Aile Tarihi ve Soyağacı 9
Ankara (1972-1974): "Gençlik Hayalim": Diplomat Oluyorum 13
Bonn, Federal Almanya (1974-1977): Bonn Büyükelçiliği'nde Kâtip (İlk Yurtdışı Görevim) 27
Gümülcine, Yunanistan, Batı Trakya (1977-1979): Gümülcine Başkonsolosluğu'nda Konsolos 35
Roma, İtalya (Şubat-Temmuz 1979): Nato Savunma Koleji'nde Başkâtip 41
Ankara (1979-1981): Müşterek Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü'nde Şube Müdürü 47
Tahran, İran (1981-1983): İslam Devrimi'nin İlk Yıllarında Tahran Büyükelçiliği'nde Müsteşar 51
Washington, ABD (1985-1987): Washington Büyükelçiliği Birinci Müsteşarı – Türkiye Enformasyon Merkezi Direktörü 65
Ankara (1985-1987): Ekonomik İşler Genel Müdürlüğü'nde Daire Başkanı 75
Viyana, Avusturya (1987-1991): Viyana Büyükelçiliği Birinci Müsteşarı – BM Viyana Ofisi Nezdinde Daimi Temsilci Yardımcısı 77
Ankara (Ekim 1993-Haziran 1996) Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürü ve Başbakan Dış Tanıtım Başdanışmanı 89
Dublin, İrlanda (1996-1998): Dublin Büyükelçisi 105
Muskat, Umman Sultanlığı (1998-2001): Muskat Büyükelçisi 119
Ankara (2001-2005): AB-İKÖ Dışişleri Bakanları Toplantısı Koordinatörü – Teftiş Kurulu Üyesi – Konsolosluk Genel Müdürü 131
Canberra, Avustralya (2006-2009): Canberra Büyükelçisi 135
BM Güvenlik Konseyi Geçici Üyeliği İçin Faaliyetler (2006-2008): Pasifik Ada Devletleri'ne Ziyaretler 149
Pasifik Ada Devletleri 153

Brüksel, Belçika Krallığı (2009-2011): Brüksel Büyükelçisi 165
Emeklilik Sonrası Özel Görev: Libya (2011) 173
İkinci Özel Görev: İzmir EXPO 2020 Adaylık Serüveni (2012-2013) 181
Bitirirken 191

TALEBE DİPLOMAT EŞLİĞİNDEN SEFİRELİĞE / Zeynep Ersavcı

Bir Diplomat Eşinin Zaman Kapsülleri 195
Bonn, Almanya (1974-1977) – (Talebe Diplomat Eşi) 203
Gümülcine (Komotini), Yunanistan, Batı Trakya (1977-1979)
– (Kasabada Yalnız Diplomat Eşi) 219
Roma, İtalya (1979) – (Çok Kültürlü Bir Grupta
Üç Kişilik Aile Olma Yolunda Diplomat Eşi) 227
Yuvaya Dönüş I, Ankara (1979-1981) – (Bebek Öncesi Çalışma Hayatı) 233
Tahran, İran (1981-1983) – (Savaş Halinde ve Devrim Sonrası Karmaşada
"Kısıtlı-Kapalı" Diplomat Eşi) 235
Washington DC, ABD (1983-85) – (Kamu Diplomasisi, Nispeten Deneyimli,
Çok Aktif Diplomat Eşi) 241
Yuvaya Dönüş II, Ankara (1985-1987) – (Öğretmenlik ve Sanat Dünyasına
Küçük Adımlar) 251
Viyana, Avusturya (1987-1991) – (Kahraman Anne Olmaya Çalışmak,
Çok Aktif Diplomat Eşi) 253
Yuvaya Dönüş III, Ankara (1991-1996) – (Bilkent ve Sefirelik Öncesi Heyecan) 269
Dublin, İrlanda Cumhuriyeti (1996-1998) – (Eş Durumundan İlk Unvan:
"Sefire") 275
Muskat, Umman Sultanlığı (1998-2001) – (Muskat'ta Güven Mektubu
Takdimine Katılan İlk Diplomat Eşi) 281
Yuvaya Dönüş IV, Ankara (2001-2005) – (Emekliliğe Çeyrek Kala) 291
Canberra, Avustralya (2005-2009) – (Türkiye'yi Anlatıp Avustralya'yı
Öğrenen Diplomat Eşi) 293
Brüksel, Belçika Krallığı (2009-2011) – (Aktif, Yarı Özerk ve
Eğitim Seferberi Diplomat Eşi) 303
Paris (2012-2017) – (İzmir EXPO İçin Mesai Veren Emekli Diplomat Eşi) 323
Emeklilik 327
Söz Sonu 329

Ekler 331
Belgeler 343
Dizin 355

Derin, Dženita, Selim ve Aylin'e...

Takdim

Mülkiye'den okul arkadaşım büyükelçi Murat Ersavcı ve hayatta yakın dostluğunu kazandığım Prof. Bozkurt Güvenç'in sevgili kızı ve benim de bu ailede tanıdığım sevgili arkadaşım Zeynep Ersavcı'nın meslek hayatlarını; bir büyükelçinin ve sefirenin gözleminden kaleme aldıkları bir hatırat var elimizde.

Bu tür hatıratların bir diplomatın gündelik notları, yazışmaları ve ilişkilerin yürütülme şekli açısından taşıyabileceği önemin ötesinde, Türk toplumunda merak edilen ve bir dönem Türk yurttaşının çok konuştuğu Hariciyecinin hayatının ne olduğunu anlamak bakımından bilhassa faydalı olduğunu düşünüyorum.

Şahsen okuldaki sınıfdaşlarımız bile diplomasi, idari ve maliye şubesine ayrılırken çok özendiğimiz dışişleri memurunun kariyeri ve yaşamı açısından farklı görüşleri ileri sürer, tartışırlardı. O tarihte Türkler çok az yurtdışına seyahat ediyordu. "Ne güzel bir hayat" diyenlerin yanında, "Aman Allah korusun! Az maaşla bütün gün çalış, çamaşır ve bulaşık yıkamaktan şişen elinin üzerine akşam eldiveni giyip resepsiyona katılacaksın" diyen bed üslup sahipleri bile vardı. Tabii ki asıl önemli konu "Türk" gibi dikkat çeken bir milletin resmi temsilcisi olan bir çiftin neler yaptığı, nasıl karşılandığı ve olaylar karşında neler düşündüğüydü. Galiba dışarı çıkan diplomatların hayatlarındaki en tatlı ve en sıkıntılı safha budur. Etrafla ilişki kurmak; bu süreç içinde sizinle ilişki kuranlar sizi seyir ve tetkikle işe başlarlar. Sordukları soruların çok defa kızdırmaktan çok güldürecek seviyede olduğuna ben de zaman zaman şahit olmuşumdur.

Kelimenin tam manasıyla sevgili Zeynep'in sefaret kâtibinin zevceliğinden İrlanda, Umman, Avustralya ve Belçika'daki sefireliğine kadar yaşadıklarını kendine has üslupla naklettiğini belirtmeliyim.

Bizim tarihimizde daha evvel Kudüs mutasarrıflığı, üstüne Selanik, Konya valilikleri gibi önemli görevlerde bulunan Mehmed Tevfik (Biren) Bey'in ve eşi olan ressamlarımızdan Naciye Neyyal Hanım'ın ayrı ayrı kaleme aldıkları hatırat (Mutlakıyet, Meşrutiyet ve Cumhuriyet Hatıraları) dışında bu anlamda nadir denemelerden biri sayılır.

Bir diplomat çiftin meslek hayatı özellikle diplomasinin işleyişinden çok, diplomatların ne yaptıklarını ve nelerle karşılaştıklarını merak edenler için tavsiye

edilecek bir metin. İki hatıratın yan yana basılması okuyucu için kolaylık sağlıyor ve diplomasi hayatını daha kolay kavramaya yarıyor. Her ikisine de uzun ve sağlıklı yıllar diliyorum.

İlber Ortaylı
Levent, İstanbul, 19 Eylül 2022

Önsöz

Önce sömürgeciliğin, bilahare milliyetçiliğin meydan okuduğu Osmanlı İmparatorluğu, tahminleri zorlayacak kadar uzun ömürlü olmuştur. Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Türk İmparatorluğu'nun sona erdiğine sevinenler, kısa bir süre sonra karşılarında Türkiye Cumhuriyeti'ni bulmuşlardır. Zor şartlar altında kurulan cumhuriyetin uzun ömürlü olamayacağını düşünenler yanılmışlar, Türkiye Cumhuriyeti güçlenerek dünyada sözü edilen bir devlet olarak varlığını sürdürmeyi başarmıştır. Türk devletinin çok olumsuz koşullar altında varlığını sürdürebilmesi, Cumhuriyet'in bir bölümünü Osmanlı'dan devraldığı bazı köklü devlet kurumlarını koruması ve geliştirmesi sayesinde mümkün olmuştur ki bunlar arasında hariciye istisnai bir yer işgal eder. Türkiye'nin uluslararası sistemde imkânlarını aşan başarılar sergilemesinin, güçlü diplomasisinin bir ürünü olduğu çoğu gözlemci tarafından teslim edilmektedir.

Hariciye doğası itibariyle bir elit kurumdur. Dünyanın her yerinde ülkeyi temsil edecek, ülke çıkarlarını gözetecek, diğer ülkelerin en üst seviyedeki yöneticileri ile muhatap olacak donanımda olan insanları bir araya getiren bir yapısı vardır. Hariciyeye intisap eden yetenekli ve iyi yetişmiş gençler, amirlerinin uyguladığı usta-çırak ilişkisi içinde deneyim kazanarak, elenerek yükselirler ve büyükelçiliğe kadar tırmanırlar. Ülkelerinde görev yaptıkları dönemlerde dahi, ilişkilerinde yabancılarla temas ağırlık taşır. Yaptıkları işler hakkında topluma açıklamada bulunamazlar. Başarıları barajlar, otoyollar gibi gözle görülür, toplum tarafından kolaylıkla takdir edilen ürünler değildir. İşler iyi gittiği sürece, kimse ülkeye ne kadar önemli hizmet verildiğinin farkına bile varmaz. Hatta takdir bir yana, bu hizmeti sağlayan zevatın, hayatlarının dışa dönük olması dolayısıyla "monşerler" gibi sıfatlarla eleştirildikleri de vaki olmuştur.

Toplumun, ülkelerini her yönüyle temsil etmekle yükümlü, bazen herkesin gitmek isteyeceği bazen de kimsenin gitmek istemediği yerlerde görev yapan, pek de uzun olmayan aralıklarla bir ülkeden diğerine taşınan, bu arada çocuklarını okutmaya çalışan, aileleri ve dostlarıyla ilişkilerini sürdürme mücadelesi veren, sadece Türkiye'ye hizmet ettikleri için teröristlerin hedefi olabilen insanların hayatını yakından tanıdığını söyleyemeyiz. Sokaktaki adama hariciyeciyi anlat deseniz, muh-

temelen size vaktini kokteyllerde geçiren, saray gibi sefaretlerde yaşayan bir insan portresi çizecektir. Halbuki karşımızda zorlukla ifa edilen, çalışkanlık ve fedakârlık isteyen, hatta özel hayat-görev hayatı ayrımının sağladığı özgürlüğü tatmaya fırsat tanımayan bir meslek var. Temsil çok yönlü, çok kapsamlı bir sorumluluk. Mesai işyerinde bitmiyor, evde, dışarda, hatta sokaklarda yaşanmaya devam ediyor. Burada hariciyeci eşlerini de hatırlamadan olmaz. Görev temsil olunca, eşler de görevin başarısı için çalışmakla yükümlü maaşsız memur oluyorlar. Diplomatın taşıdığı sorumluluğu her bakımdan paylaşıyorlar.

Hariciye mesleğinin kamuoyunda bazen hiç tanınmamasını, bazen de ifade etmeye çalıştığım gibi az ve yanlış bilinmesini aşmak kolay değil. Son yıllarda hariciyeye emek vermiş ve mesleklerinde temayüz etmiş hariciyecilerin yaşadıklarını bizlerle paylaşmaları, topluma bu mesleği daha yakından tanıma fırsatı verdi, bir boşluğu doldurdu. Hatıratları okurken bir yandan Türkiye'nin dış siyasetine ilişkin ders aldığınızı hissediyorsunuz, diğer yandan hariciyecilerimizin bazen zorlu bazen keyifli ama her halükârda renkli hayatını tanıma fırsatı yakalıyorsunuz. Belki daha önemli bir şey daha öğreniyorsunuz. Hariciyecilerimiz de, diğerlerimiz gibi, görevlerini yapmaya gayret eden ve aynı zamanda bizler gibi kendi hayatlarının düzenini korumaya çalışan insanlar. Görevlerini iyi yapmaya, hiç de kolay olmayan koşullar altında ülkelerine hizmet etmeye çalışıyorlar. Sonuçta, "monşerler" türünden iltifattan ziyade istihza yüklü bir yakıştırmanın ne kadar haksız ve kıskançça bir yakıştırma olduğunu da görüyorsunuz.

Murat ve Zeynep Ersavcı'nın hatıratını okurken, bu düşünceler aklıma geldi ve sizlerle paylaşmak istedim. Sizin de göreceğiniz gibi, bu hatıratın değişik bir yönü var. Sadece büyükelçimiz değil, eşi de kendi yaşadıklarından bir bölümünü hikâye etmiş. Bu özgün adım, mesleğin icrasında eşlerin de görevin başarıyla ifasındaki vazgeçilmez katkılarını göstermesi bakımından önemli bir ilk. Örnek olmasını temenni ederim.

Son yıllarda, hariciye mesleğinin değerini ve ülkemize verdiği gücü yeterince tanımayan kadrolar tarafından devletin bu temel direğini zayıflatacak adımlar atıldı. Bunların sorumluluğunu taşıyanların elinizdeki ve benzeri hatıratı okumalarını gönülden isterim. O zaman belki hariciyenin milli gücün en etkin araçlarından biri olduğunu, onu korumanın yolunun da liyakati ve profesyonelliği öne alan bir yaklaşımdan geçtiğini göreceklerdir.

Zengin, renkli fakat bir o kadar da öğretici hatıralarını kaleme aldıkları için Murat ve Zeynep Ersavcı'ya teşekkür etmemiz gerekiyor.

Prof. Dr. İlter Turan

SAHA DİPLOMASİSİ ANILARI

Murat Ersavcı

Başlarken

Kimse sizden nasihat istemez, sadece işbirliği yapmanız beklenir.

John Steinbeck

Kaleme aldığım anılarım ile 41 yıllık Dışişleri kariyerim süresince yaşadıklarımdan kesitler sunmaya çalıştım. Ayrıca emekli olduktan sonra yaklaşık 7 yıl süreyle yine Türkiye'ye hizmet etmeye devam ettim. Anılarımda o kadar eskiye gidince bazı olaylar ve isimlerden unuttuklarım olduğunu da belirtmeliyim.

Halen çalışmaya devam ediyorum. Ülkemizin ve uluslararası alanda saygın düşünce kuruluşlarından Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı'nda (TEPAV) Ekonomi ve Siyasi Politikalar Merkezi Direktörü olarak, hem küresel gelişmeleri izliyor hem vakfa katkıda bulunmaya gayret ediyorum. Kuruluş bünyesindeki genç araştırmacıların ve deneyimli bilim insanlarının yaptıkları araştırmaları ve ülkemize katkılarını izlemeyi heyecan verici buluyorum. Bu bakımdan TEPAV Kurucu Direktörü Prof. Güven Sak'a teşekkür borçluyum.

Anılarım vasıtasıyla dile getirdiğim tecrübe paylaşımlarımda devlet sırrı sayılabilecek hususlara değinmedim. Birlikte ve yakın çalıştığım siyasiler ile diğerleri hakkında magazin nitelikli haberlere de yer vermedim. Yazdıklarım uluslararası ilişkiler alanında ders niteliğinde de değil.

Soğuk Savaş sonrası dönemde ortaya çıkmaya başlayan ve günümüzde ivme kazanan yeni oluşumların, dünyadaki büyük aktörlerin etkileşimlerinde belirsizliğin ve dengelerin hızla değişmesinin, diplomasiye duyulan gereksinimi artırdığı kanaatindeyim.

Bu çerçevede, ABD'nin küresel anlamda hegemon olma özelliğini yitirmekte olduğu izlenimi yeni gerginliklere yol açmakta. Çin ile ABD'nin arasında şimdiye kadar görülmemiş bir rekabetin, ticaret savaşları, teknolojik rekabete dönüştüğünü ve özellikle yapay zekâ alanına yayıldığını görüyoruz. Çin "Kuşak Yol" projesi bölgesinde etkinliğini pekiştirme ve ağırlığını artırmaya çalışmakta. Öte yandan, ABD ile Rusya arasındaki ilişkilerin akışı ise hâlihazırda bir çeşit vekâlet savaşları şeklinde tezahür etmekte.

Diğer yandan Avrupa Birliği (AB) kendi içyapısından kaynaklanan sorunlar nedeniyle zafiyet belirtileri gösteriyor. Üstüne bir de Atlantik ilişkilerindeki farklılıklar dikkate alındığında, AB'nin dış politika araçlarının sadece mali destek

veya "yaptırımlar" uygulanması şekline dönüştüğünü görüyoruz (Belki bunun bir istisnasının Rusya lideri Putin'in Ukrayna saldırısına gösterilen tepkiler olduğu belirtilebilir). Kaldı ki AB demokrasilerinin, artan popülizm akımlarının da etkisiyle uluslararası sorunlara çözüm üretemez hale gelmeleriyle Türkiye'nin de oyun alanı daralıyor.

Bu genel gidişat, esasen önemli dış politika sorunları olan Türkiye'nin tutarlı bir yol izlemesini gerektiriyor. Ülkemizin öncelik açısından Suriye iç savaşından kaynaklanan sıkıntıları ve Akdeniz'deki gelişmeler ile bütçenin en yüklü gider kalemlerinden olan enerji kaynaklarına erişim vb. gibi yaşamsal önem taşıyan sorunları bulunuyor.

Küresel değişim rüzgârları dikkate alınmakla birlikte, teknolojik gelişim ve askeri bakımdan başat ülke konumunu bir süre daha sürdürecek olan ABD ile ilişkilerimizin süratle düzeltilmesi ve ABD'nin Türkiye'nin hayati çıkarlarına daha fazla hassasiyet göstermesinin sağlanması için gerekli adımların atılması, bir diğer önemli konu olarak karşımıza geliyor.

1952 yılından beri üyesi olduğumuz ve sözümüzün ağırlık taşıdığı Batı ittifakının askeri yapılanması NATO'da uzun yıllar boyunca sarf edilen çabaların sonucunda sağlanan saygın konumun korunması ve savunma işbirliğimizin verimli hale getirilmesi önem taşıyor. Ayrıca ABD'yle ilişkilerimize yeniden ivme kazandırılması için uygun bir ortamı oluşturması bakımından da NATO öncelikli konu olarak beliriyor.

Dünyadaki değişim süreci, daha yakın zamanda Rusya'nın Ukrayna'ya saldırısı ve Batı ülkelerinin içinde bulunduğu durum da dikkate alınarak, dış politika konularının kamuoyu önünde tartışılması, Türkiye'nin ekonomi ve ticari ilişkilerinin sıklet noktasını oluşturan Batı ile ilişkilerinde birçok yanlış anlamaya yol açabiliyor. Keza, bölge ülkeleri ile diplomasi kanallarının yoğun şekilde kullanılarak çözüm üretilmesi gereken meselelerin, kamuoyu üzerinden veya Dışişleri Bakanlığı dışındaki farklı kanallar kullanılarak çözümlenmeye çalışılmasının daha sonra ortaya giderilmesi zor sorunlara yol açabildiği görülüyor.

Bu kitapta okurlara, Türk diplomatlarının ve ailelerinin kariyerleri boyunca neler yaşadıklarına dair biraz ışık tutabiliyorsam ne mutlu. Zira Türk bürokrasisinin gözbebeği sayılması gereken diplomatlarımızın kendilerine yönelik yüzeysel, haksız ve küçültücü eleştirileri hak etmediklerini düşünüyorum. Diplomatlarımızın her zaman terör saldırılarının hedefi haline geldiklerinin ve yıllar boyunca bu alanda onlarca şehit verdiğimizin unutulmaması gerekir.

Birkaç istisna dışında, meşakkatli bir kariyer süzgecinden geçmeden, sırf siyasi saiklerle büyükelçi olarak yurtdışına atanan temsilcilerin davranışlarının, beklenmedik dolaylı olumsuzluklara yol açabildiğini ve Türkiye'nin ulusal çıkarlarına zarar verebildiğini görüyoruz. Kaldı ki birçok ülkedeki uygulamanın dışında, bu tür atamaların en çok yapıldığı ABD'de bile "bir amatörün iyi bir büyükelçi olamayacağına" dair ciddi eleştiriler yapılıyor. Üstelik bu hususun, geniş bir kadroyla

çalışan ve katbekat fazla olanakları bulunan ABD Dışişleri için dile getirilmesi dikkat çekicidir.

İçinde bulunduğumuz dönemde uluslararası ilişkilerdeki en belirgin özelliğin "öngörülemezlik" olduğu da dikkate alınırsa, diplomatlarımızın ortaya koydukları "ortak akla" gerçekten ihtiyaç duyulduğuna inananlardanım.

Anılarımızı kaleme almamız konusunda desteğini esirgemeyen Prof. Güven Sak'a, ilk taslağı okuyup yönlendiren Prof. İlter Turan'a, değerlendirmeleriyle bizi yüreklendiren Prof. İlber Ortaylı'ya şükran borçluyuz. Bu süreçte, kitabımızın basım aşamasına kadar her zaman titiz bir çalışma sergileyen ve sabırlı bir işbirliği içinde yardımını esirgemeyen değerli editörümüz Derya Önder'e, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları Genel Müdürü Ertuğrul Senem'e, Anı-Tarih Editörü Pınar Güven'e ve hazırlık sürecinde emeği geçen tüm yayınevi çalışanlarına içten teşekkürlerimizi sunmak isteriz.

Söz Başı

1946 Haziran ayında İstanbul'da doğmuşum. Karacı piyade subayı iken, ihtiyaç üzerine Hava Kuvvetleri'ne intisap eden babam Doğan Ersavcı'nın görevi nedeniyle değişik kentlerde yaşadık. Bebekliğimde Yeşilköy'de bir köşkün müştemilatında kiracıymışız. 1950 yılında babam İzmir'e tayin olduğunda ise Bayraklı tren istasyonuna yakın, şimdilerde harabe halinde ama hâlâ ayakta duran 1920'lerden kalma bir evde oturduk. Girişinde kırlangıç yuvaları vardı. Kardeşim de İzmir'de doğdu. Bir yıl sonra yine babamın işi nedeniyle İstanbul'a taşındık ve bu kez de Kızıltoprak'ta, bir rastlantı olsa gerek, yine bir eski köşkün küçük müştemilatına taşındık. Sanırım bu tip konutların kirasının nispeten ucuz olması benzer yerlere taşınmamızda rol oynuyordu.

1953 yılında babamın bu kez Ankara'ya tayin olmasıyla yine şehir değiştirdik. Aynı yıl Bahçelievler'deki Cumhuriyet İlkokulu'na başladım. İlkokul üçüncü

İki yaşımdayken, İstanbul, 1948.

Babam Hava Yzb. Doğan Ersavcı, Anıtkabir'e naklinden önce Atatürk'ün naaşı başında saygı nöbetindeyken, Etnoğrafya Müzesi, Ankara, 1957.

sınıftayken evimize daha yakın ve inşaatı yeni tamamlanmış Ulubatlı Hasan İlkokulu'na geçtim. İlkokul beşinci sınıftayken Milli Eğitim Bakanlığı'nın desteklediği bir program çerçevesinde Sarar İlkokulu'nda sahneye konan çocuk tiyatrosunda, *Talih Kuşu* adlı oyunda "Yıldız" rolünde sahneye çıktım. Kalabalık önünde ilk kez konuşma deneyimim bu oldu diyebilirim.

İlkokulu 1957 yılında bitirdim. Daha sonra Bahçelievler Deneme Lisesi'nin orta kısmına devam ettim. İlkokul birinci sınıftan itibaren her yaz tatilini İstanbul Fenerbahçe sahilinde, o dönemlerde Belvü Palas Oteli'nin karşısındaki, annemin akrabalarından, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün silah arkadaşı, CHP Genel Sekreteri ve eski İçişleri bakanlarından Cemil Uybadın'ın köşkünde geçirdim. İstanbul Yelken Kulübü üyesi kuzenim sayesinde yelkenli teknelerle ilk kez orada tanıştım. Ancak benim için devam eden bir uğraş olamadı. Bunun yerine kayak, tenis gibi sporlarla ilgilendim ve bunları devam ettirdim.

Aynı dönemde binbaşı rütbesinde olan babam Napoli'deki NATO karargâhında devam ettiği kursu tamamlamış ve Ankara'ya dönmüştü.

Ailemiz Ankara'da iki yıl geçirdikten sonra babam yurtdışında göreve başladı. Tayin olduğu Kanada'ya 1960 yılında gittik. Başkent Ottawa'da liseyi (Eastview High School) bitirdim. Ottawa Üniversitesi'ne kısa bir süre devam ettikten sonra Ankara'ya döndük. 1964 yılında AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde eğitime başladım. Diplomasi ve Dış Münasebetler Şubesi'nden 1969 yılında mezun oldum.[1]

Eşim Zeynep Mehveş Güvenç'le 1973 yılında evlendik ve 1980 yılında oğlumuz doğdu.

---

1 68 Kuşağı sınıf arkadaşlarım arasında bir dönem Türkiye'yi yöneten kimler yoktu ki; Abdülkadir Aksu, Hasan Celal Güzel, Murat Karayalçın, Mehmet Keçeciler, İstemihan Talay, Uluç Gürkan yıllar içinde temas ettiklerim arasında. Yine aynı dönemden arkadaşlarım önemli akademisyenler İlber Ortaylı ve Zafer Toprak'la temasım bugün de devam ediyor.

Aile Tarihi ve Soyağacı

Her aile bir tarihtir.
Lamartine

Babamın dedesi Ali Said Paşa (1850-1929) Sultan II. Abdülhamid'in mühürdarı imiş. Sultan hakkında eski Türkçe yazılı anılarının kopyasını saklıyorum. Heybetli üniformasını ve madalyalarını (1. Sınıf Mecidi Nişanı, Osmanlı Nişanı, Prusya Kırmızı Kartal Nişanı ve iki ayrı nişan daha) gösteren artık sararmış, solmuş fotoğrafı da hatıra olarak duruyor. Ailemiz önceleri İstanbul Beşiktaş Nüfus Müdürlüğü'ne kayıtlıydı. Daha sonra 1970'lerdeki bir düzenlemeyle Teşvikiye Nüfus Müdürlüğü'ne taşındı.

Büyükdedem Ali Said Paşa (M. Ersavcı Arşivi).

Türkiye'nin ilk balon subaylarından olan büyükbabam Hidayet Ersavcı.

Ailemizin soyağacını, dedelerimden Kaptanı Derya Uzun Piyale Paşa'nın oğlu Rumeli Mirmiranı (Beylerbeyi) ve sonradan Dahiliye Nazırlığı görevinden Maraş Mutasarrıflığı'na gönderilen Hacı Abdullah Paşa'nın 1750 tarihli vakfiyesinden yararlanarak şimdilik 1600'lere kadar saptayabildim.

Hacı Abdullah Paşa ayrıca 1755-1757 tarihleri arasında Sultantepe'deki Özbekler Tekkesi'ni bir hayır olarak yaptırıp Nakşibendi Tarikatı'na bağışlamış.[2] Benzer şekilde Üsküdar'da Nalçacı Şeyh Halil Efendi Dergâhı ve Camii de (1744-45) yine Abdullah Paşa hayratları arasında. Günümüze maalesef sadece haziresi kalmış durumda. Ayrıca bir Venedik soylusu da aile soyağacında tespit edebildiklerim kişiler arasında. Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün tarihi vakıfları korumadaki rolünü ne derece yerine getirebildiği ise tartışmalı bir konudur.

Baba tarafından aile büyüklerimiz imparatorluğun yıkılmasından sonra ciddi maddi sıkıntılarla karşılaşmışlar. Daha sonra "Tek Parti" yönetiminde (1948) çıkarılan bir yasayla özel orman arazilerine el konulması kararı yüzünden içinde yaşadıkları evlerini dahi kaybetmişler. Uğradıkları zarara karşılık öngörülen tazminat bedelini de alamamışlar. Abdullah Paşa Vakfı, Türk Medeni Kanunu'ndan önce kurulan yani Mülhak Vakıf iken, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından "su-

2 Bu bilgiye şu kaynak aracılığıyla ulaştım: Hafız Hüseyin Efendi ibn Hacı İsmail-i el-Ayvansarayi, *Hadikat'ül Cevami* [Camiler Bahçesi]. Ayrıca bkz. TBMM Kütüphanesi, açık erişim, https://acikerisim.tbmm.gov.tr/xmlui/handle/11543/551, erişim: 28.08.2022.

dan" gerekçelerle tasarrufu genel müdürlükçe yapılacak vakfa yani Mazbut Vakfa çevrilmiş. Bahsedilen araziler günümüzde Çavuşbaşı ve Hekimbaşı Vakıf arazilerinin kapsadığı alandadır. Aileye ait konağın bulunduğu yerleşime ise Çavuşbaşı köyü kurulmuştur. Şimdilerde Ümraniye, Çavuşbaşı, Hekimbaşı nerede ise başlı başına birer kent. Vakıf evlatları olan bizlerin hukuki yollardan hak talepleri ise maalesef onlarca yıldır süren ve bir türlü sonuçlanamayan mahkemelerde. Daha kaç yıl daha sürer veya hiç mi sonuç alınamaz, orası bilinmiyor!

Bununla birlikte, yaşanan mağduriyetler ailemizin Kurtuluş Savaşı'nın başlangıcından itibaren bütün varlıklarıyla Cumhuriyet'e destek olmasına engel teşkil etmemiş. Büyükbabam Mehmet Hidayet Ersavcı (1885-1957), Birinci Dünya Savaşı öncesinde Berlin Harp Akademisi'nden mezun olan ilk Türk balon subaylarındandı. Savaş sırasında Bağdat savunmasına katılmak üzere yola çıktıklarında şehrin İngilizlerin eline geçtiği haberi gelmiş ve geri dönmek zorunda kalmışlar.

Babaannem Perihan Hanım (1900-1990) Bağdat'ın düşmesiyle geri çekilen ve yer yer dağılan Türk birliklerinden geride kalan bazı askerlerimizin Arap çetelerinin elinde gördükleri işkenceleri anlatırdı. Daha sonra dedem Hidayet Bey Kurtuluş Savaşı'na katılmış. Havacılık geçmişi nedeniyle olsa gerek, bir süre ülkemizin ilk havalimanı olan eski adıyla Yeşilköy (Atatürk) Havalimanı'nın müdürlüğünü yapmış. Ben 8-9 yaşlarımda iken babamla birlikte Sarıyer'deki emeklilik evinde dedemi ziyaret edişimizden kısa bir süre sonra da 1957 yılında vefat etmişti.

Annem ve babam, İstanbul, 1940'lar.

Ama büyükbaba olarak daha çok babaannem Perihan Hanım'ın ikinci eşi ve keza subay, sonraları orgeneral olan Hamza Gürgüç'ü (1913-1988) bildim. Yetişmemde desteği ve önemli katkısı vardır. Hatta askerlik görevim sırasında Dışişleri sınavına hazırlanırken, İngilizce-Türkçe çeviri tekniklerini ondan öğrenmiştim.

Giraylar'dan Annem Nafia (Giray) Hanım (1920-2016) ise Kırım Hanedanı'ndan Musa Paşa'nın (Geray Sultan) oğlu İslam Bey'in kızı.[3] Annem, babasının görevi nedeniyle bulundukları Diyarbakır'da doğmuş. Yaşının bir hayli ilerlediği bir dönemde çok görmek istediği Ata toprağı Bahçesaray'ı (Kırım) ziyaret etmesi ise bir türlü mümkün olamadı. Anneannem Fatma Hanım'a göre yaşı bir hayli büyük olan babası, annem doğmadan önce vefat etmiş. Zaten hemen akabinde anneannemin akrabalarının bulunduğu Bursa'ya taşınmışlar. Annem Bursa İlköğretmen Okulu mezunu ve Atatürk ilkeleriyle büyümüş, onun devrimlerini benimsemiş gerçek bir Cumhuriyet öğretmeniydi. Yetişmemde ve eğitimimde çok önemli katkıları oldu. Babamın vefatından 25 yıl sonra annem saygın bir beyefendi olan Dr. Ziya Altınkaya'yla hayatını birleştirdi.

Kısacası ailemin devlete hizmet geleneğini ben de devam ettirdim.

Nihayet

Bayrağımızın gölgesinde görev yapmanın bilinç ve sorumluluğunu Dışişleri Bakanlığı'nda çalıştığım 41 yıl boyunca ve sonrasında hep taşıdım. Bu süreçte, inanılması güç gibi görünse de toplam 104 ülkeye gitmişim.

Bunca uzun bir kariyer süresince her farklı görevlendirmede ve karşılaştığımız türlü güçlükte ve yaşadığımız olayda Zeynep hep dimdik yanımda durdu. Merkez görevlerimizde aile bütçesine katkı için her zaman çalıştı. Koşullar ne denli zorlu olsa da ondan aldığım güçle yola devam ettim. Tayin olduğumuz hiçbir ülkede içinde bulunduğu durumdan yakınmadı. Yalnızca mesleğime değil, kültürel ve sosyal alanda Türkiye'nin tanıtılmasına da önemli katkıları oldu. Ona çok şey borçluyum.

3 Hakan Kırımlı, *Geraylar ve Osmanlılar: Kırım Hanlık Hanedanının Osmanlı Devleti'ndeki Hikâyesi*, Ötüken Neşriyat, 2022, s. 15.

Ankara (1972-1974)
"Gençlik Hayalim": Diplomat Oluyorum

Neden Dışişleri Bakanlığı'nı Seçtim?

Bahsettiğim üzere, babamın görevi dolayısıyla lise öğrenimimi tamamladığım Kanada'da en büyük hayalim "Hariciyeci" olmaktı. Ottawa Büyükelçimiz Taha Carım'ın[1] (1914-1977) teşvikiyle aynı yaştaki oğlu Halit'le arkadaş olmuş ve ilgi duyduğumuz amatör radyoculuk hobimizi geliştirmiştik. Bu amaçla dünyanın çeşitli kısa dalga verici istasyonlarını dinleyip sinyal seviyesi raporları gönderebilmek için babamın aldığı küçük bir bavul büyüklüğündeki Zenith Transoceanic marka radyo alıcısı, bende diğer ülkeler hakkında büyük bir merak uyandırmıştı. Türkiye'ye döndüğümüzde babamın gönlünden geçen mimarlık-mühendislik bölümleri yerine, AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni tercih etmiş ve 1969 yılında mezun olmuştum.

Hemen ardından askerlik hizmetime ise 1970 Mart ayında başlamış ve ilk altı aylık temel eğitimi Ankara'daki Mamak Muhabere Okulu'nda tamamlamıştım. Çektiğim kura gereğince Kara Kuvvetleri Komutanlığı Tercüme Bürosu'na asteğmen rütbesiyle atandım. Bu süreçte, 1971 Mayıs ayında Dışişleri Bakanlığı yazılı ve sözlü sınavlarına girdim. Bir yandan askerlik, bir yandan sınava hazırlık benim için meşakkatli bir dönem oldu. Kaldı ki Bakanlık sınavı hiçbir ayrımcılık olmaması için titizlikle yapılan ve zorlu bir süreçti. Örneğin, ilk aşamadaki kompozisyon soruları sınav heyeti tarafından sınavdan hemen önce hazırlanır ve herhangi bir suiistimal olmasına izin verilmezdi. Yabancı dilde ve Türkçede birer kompozisyon yazılması ve daha sonra, bir veya daha çok yabancı dilden Türkçeye ve Türkçeden bir başka yabancı dile çeviri yapılması istenirdi.

Sınav sonuçlarının açıklanması yaklaşık iki ay sürdü. Nihayet, Dışişleri Personel Dairesi'nden 7 Temmuz 1971'de gelen mektubu büyük bir heyecan içinde açtığımda yazılı sınavı kazandığım bildirilmişti. Çok sevinmiştim ancak bu daha ilk aşamaydı. Hemen sözlü sınava hazırlanmaya başladım. Bilahare 27 Temmuz'da

---

1 Saygın ve değerli Büyükelçi Taha Carım 9 Haziran 1977 günü Vatikan'da Ermeni terör örgütü ASALA'nın saldırısı sonucunda şehit olmuştur.

girdiğim sözlü sınavda karşımda oturan ve altı büyükelçi ile diğer ilgililerden oluşan heyetin önünde irkilmemek elde değildi. Sözlüde altı ayrı kutudan çektiğim siyasi tarih, uluslararası hukuk, anayasa hukuku, Türkiye'nin yönetim yapısı, devletler özel hukuku, medeni hukuk, Türkiye ekonomisi, maliye, uluslararası ekonomi ile genel kültür konularını kapsayan ve adayları her yönüyle tanımaya yardımcı olacak şekilde hazırlanmış soruların çoğunu bunca yıl sonra bile hatırlıyorum. Sınava yaklaşık 150 kişi girmiştik. Sonuçlar 30 Eylül 1971'de açıklandı. Kazanan 11 kişi arasından sözlüde üçüncü, genel klasmanda beşinci olmuştum. O zamanki uygulama gereği toplam 16 ay süren askerlik görevimi henüz tamamlamadığım için Bakanlık'taki yeni vazifeme ancak 1972 Mart ayında başlayabildim.

Tarihi Bina

O dönemde Dışişleri Bakanlığı 1937 yılında inşa edilen tarihi Başbakanlık binasının sağ kanadında yer alıyordu. Ağaçlarla kaplı bir yoldan gidilen bu görkemli bina Cumhuriyet döneminin etkileyici mimarisini yansıtıyordu. Dışişleri Bakanı'nın makam odası ise orta bölümde, Başbakan'ın makam odasının hemen yanındaydı. Bu şekilde Başbakan ve Dışişleri arasında hızlı bir koordinasyon olanağı sağlanmıştı. Bizler, bu konumun Dışişleri'nin taşıdığı önemin ve ağırlığın bir simgesi olduğunu düşünürdük. Bugün aynı anlayışın devam etmediğini üzülerek görüyoruz.

Bakanlık'ta İlk Günüm

İlk günümde, gençlik hayalimin gerçekleşmesinden dolayı büyük bir heyecan içinde, kırmızı halılarla kaplı koridorları geçerek, Personel Dairesi'ndeki ilgiliye gittim. Hangi birimde görevlendirileceğimi çok merak ediyordum. Görüştüğüm şube müdürü, Sicil Müdürlüğü'nde göreve başlayacağımı söyledi. Ayrıca altı ay süreyle Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü'nde (TODAİE) kurs görecektim. Bu haber benim için düş kırıklığı oldu. Kendimi "Bu nasıl bir diplomatlıktır" diye sorguladım ve başka bir dairede –o zaman ünlü İktisat Dairelerinde– çalışmamın mümkün olup olmayacağını sordum. Yetkili –muhtemelen içinden "Nankör müsün kardeşim" diyerek– biraz da kızgın bir şekilde, talebimin değerlendirileceğini söyledi. Meğer Sicil Şubesi'nden gözde dış Misyonlara öncelikli atanma olanağı varmış. Nereden bilecektim böyle bir fırsatı kaçırdığımı. Tecrübesizlik işte!

Sonuçta, üçüncü katı nerede ise tamamen kaplayan iktisat dairelerinden, İkili İktisadi İşler Dairesi'nde "Aday Memur" olarak göreve başladım. Büyük bir odayı biri başkâtip, dört genç meslek memuru ve bir daktilo sekreter paylaşıyorduk.

"Şöhretler" Genel Müdürlüğü'nde "Tıfıl" Kâtip Olmak

İkili ve Çok Taraflı İktisadi İlişkiler'den sorumlu Genel Müdürlük (daha sonra Müsteşar Yardımcılığı), o dönemde Türkiye'nin tüm dış iktisadi ve ticari ilişki-

lerinin koordinasyonunun yürütüldüğü birimdi.[2] Genelde Dışişleri Bakanlığı'nın parlak memurlarının bu dairelerde görev aldığını duymuştum. Ancak o kadar tecrübesizdim ki Şube Müdürüm Umut Arık'ın [sonra Büyükelçi, Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) Kurucu Başkanı] verdiği evrakı tasnif edip odamızdaki çelik dolaba yerleştirmek ilk görevlerim arasındaydı. Fotokopi vb. işler derken, kısa bir süre sonra dış temsilciliklerimizden gelen rutin yazıları ilgili diğer bakanlıklara ve kuruluşlara iletmeye "terfi ettim". Tabii yazılarda daktilo hatası olması kabul edilmezdi. Bilgisayar da olmadığından yazılardaki hata evrakların tekrar daktilo edilmesini gerektiriyordu. Bu da işlerin gecikmesine yol açıyordu. Evrak yoğunluğu ve ivediliği karşısında dikkatli ve özenli olmamız konusunda sürekli uyarılırdık! Nitekim amirlerimiz en ufak bir hatayı dahi hoş görmezlerdi. Dışişleri Bakanlığı'ndan giden yazılar devlet ciddiyetine ve çıkarlarına uygun olmalıydı.

Bu süreçte Aralık 1971-Haziran 1972 tarihleri arasında yapılan Dışişleri Akademisi Meslek İçi Eğitim kurslarını da tamamlamıştım.

Başbakana İmzaya Çıkıyorum (Boğaziçi Köprüsü Ek Finansman Kararnamesi)

Göreve başlamamdan kısa bir süre sonra bir sabah Şube Müdürüm, dönemin Başbakanı Ferit Melen'e (1906-1988) arz edilmek üzere acilen bir kararname taslağı hazırlamamı istedi. İstanbul Boğazı'na yapılmakta olan ilk asma köprünün –Boğaziçi Köprüsü'nün– daha önce Başbakan Süleyman Demirel (1924-2015) tarafından imzalanan Finansman Kararnamesi'ne ek bir finansman gerekiyormuş. Buna göre Japon "Ishikawajima-Harima" (Sonradan IHI Corporation) ağır sanayi firmasıyla ilgili kararname gün içerisinde ivedilikle imzalanmak üzere Başbakan Ferit Melen'e arz edilecekti. Henüz tecrübesizdim. Daha deneyimli kıdemli bir meslektaşımın yardımıyla hazırladığım kararname taslağını, eski deyimi ile 'silsile-i-meratip'i izleyerek, yani bürokratik hiyerarşi içinde, şube müdürümden itibaren ve "çok acil" olduğunu vurgulayarak arza başladım. Sırası ile Daire Başkanı, Genel Müdür ve nihayet Genel Sekreter (Müsteşar) Büyükelçi İsmail Erez'e[3] takdim ettim. Tüm bu süreç inanılmaz bir hızla sabah saatlerinde tamamlandı.

Öğleden sonra, odası Başbakan makamının hemen yanında olan dönemin Dışişleri Bakanı Haluk Bayülken'e (1921-2007) gittim, onun da "arz" yazması ile Başbakanlık Özel Kalem müdürünün yanına geldim. Konuyu anlattıktan sonra, "Başbakan bunu bekliyordu" diyerek beni makam odasına yönlendirdi.

Ben, 25 yaşında daha mesleğimin hemen başında, ülkemin başbakanıyla tanışacak olmamdan dolayı olsa gerek, heyecandan titreyerek odasına girdim. Baş-

2 Günümüzde bu birim TC Hazine ve Maliye Bakanlığı altında bulunmaktadır.

3 Büyükelçi İsmail Erez 24 Ekim 1975 günü Paris'te Ermeni terör örgütü ASALA'nın saldırısı sonucunda şehit olmuştur.

bakan gayet kibar bir şekilde "Getir bakalım evladım, bu köprü Türkiye için çok önemli" dedi ve ek finansman kararnamesini imzaladı.

Sonra heyecanımı fark etmiş olmalı ki "Hariciye Vekâleti bu memleket için önemlidir. Senin önünde daha uzun yıllar var, muvaffakiyetler diliyorum" dedi. Bize özgü deyimle "tıfıl kâtip" olarak bana duyulan güvenden ne kadar onur duymuştum, hâlâ unutamam.

Nitekim bir yıl sonra, 30 Ekim 1973 tarihinde Boğaziçi Köprüsü'nün açılış töreninde, genç diplomatlar olarak dünyanın çeşitli ülkelerinden gelen Dışişleri bakanlarına mihmandarlık yaptık. Açılışına tanıklık ettiğim köprünün, elimdeki dosyasını hatırlayarak, belki çok ufak bir katkıda bulunmuş olmaktan mutluluk duydum. Bu törene dair gözlemlerime sonraki bir bölümde ayrıca değineceğim.

İşte bu anım Dışişleri'nde göreve başlayan kariyer memurlarının daha ilk günlerde aldıkları sorumluluklara ve yetişmelerine bir örnek olsa gerek.

Hariciye'nin Ünlü "Usta-Çırak" İlişkisi

Dışişleri'nde tanık olduğum kurum kültürü aidiyetin, geleneklerin yüksek bir standart içinde uygulanmasını temel almaktaydı. Bu amaç, "ustaların" bu "görev"i üstlenmelerini, "çırakların" da hevesli olmalarını gerektiriyordu. Bu bakımdan genç diplomatların yetişmesine büyük önem verilirdi. Şimdilerde bu "çıraklık" tezgâhından geçmeden ülkemizi çeşitli başkentlerde temsil eden bazı "ustalar"ın bu geleneği zedeledikleri de bir gerçek. Bu tecrübe "tezgâhı"ndan geçilmemiş olması maalesef dış politikamızda da bazı bariz olumsuzluklara yol açıyor.

Memuriyetimin başında kısa bir süre için Türkiye'nin Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET, sonradan Avrupa Birliği) ile ilişkilerinin mimarlarından addedilen Büyükelçi Tevfik Saraçoğlu'nun (1925-1999) maiyetinde çalışmıştım. Onun AET nezdindeki Misyonumuza atanmasıyla Büyükelçi Oğuz Gökmen (1916-2007) Genel Müdürümüz oldu. Oğuz Bey, sert tavırlı, memurlarına fevri çıkışları olabilen ancak çabuk da yumuşayan, öğretici bir büyükelçiydi. Fevri çıkışlarından ben de zaman zaman nasibimi alırdım. Hatta bir seferinde yurtdışından finansman sağlamak üzere gelecek bir Japon heyetinin randevu talebine bir türlü yanıt alamadığımız Sanayi Bakanlığı müsteşarını bizzat arayarak, "bu önemli grup" için ısrarla randevu istememe müthiş kızmış ve "Senin ne haddine Bakanlık müsteşarını bizzat aramak" diye sesini yükseltmişti. Meğer Sanayi Bakanlığı müsteşarı ona telefon etmiş ve "Kim bu küstah kâtip, bana zorla randevu verdirdi" demiş (Ama randevuyu da alabilmiştim ya!).

Elbette ben de o gençlik heyecanıyla bu azarı hazmedememiş, üzgün bir şekilde eve giderek çalıştığım birimin değiştirilmesi, bu mümkün değilse, görevden ayrılma isteğime dair bir dilekçe yazmıştım. Ertesi gün dilekçemin arz edildiği Oğuz Bey dilekçeyi yırtmıştı ve bana protokol kuralları hakkında nasihatte bulunması sonucunda barışmıştık. Şimdi düşünüyorum da o korktuğumuz, kızdığımız ve haksızlık yaptığını düşündüğümüz Oğuz Gökmen ilk büyük "ustam" olmuştu.

Görev ciddiyeti ve titizliğiyle tabiri caizse "canımıza okuyan" amirim, ilk yurtdışı tayinimde de önemli rol oynamış ve sayesinde Bonn Büyükelçiliği'ne atanmıştım.

Nitekim henüz aday memurken, Oğuz Bey bir meseleden dolayı kızdığı bir başka şube müdürünün Ticari Takas Müzakereleri için Dış Ticaret Müsteşarlığı'ndan Genel Müdür Tarık Celâl Güven başkanlığında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'ne (SSCB) gidecek bir heyete, katılmasını engelledi. Onun yerine, deneyim kazanmama yardımcı olur gerekçesi ile benim heyete katılmam talimatını verdi.

SSCB'ye Yolculuk

Ben de mesleğimin hemen başında, ilk yurtdışı resmi gezimi Şubat ayında Moskova'ya yapmış oldum. O dönemde Ruslar ülkemizden ihraç edilen narenciye vb. diğer ürünlerin takası ile Türkiye'de Seydişehir Alüminyum ve İskenderun Demir-Çelik gibi tesisler inşa ediyorlardı.

Moskova'ya Viyana üzerinden gidiliyordu. O tarihlerde Doğu Bloku ülkelerine yapılan gezilerin, uçuş ve bağlantı kolaylığından dolayı Viyana üzerinden yapılmasının bir başka nedeni daha vardı. Zira bu ülkelerde uygulanan yapay "resmi" kur sistemi, tahsisat ve yolluklarda önemli maddi kayıplara yol açmaktaydı. İşte Viyana'daki ünlü Kafe Mozart'ta, önündeki büyük bir çantada her çeşit Doğu Bloku ülkesinin parası bulunan Joe'ya gidilir ve bir kahve içimi sırasında resmi heyet mensuplarının ABD doları cinsindeki yollukları gidilecek ülkenin yerel parasına çevrilirdi. Böylelikle kurdan dolayı zarar edilmesi önlenmiş olurdu. Üstelik

İlk yurtdışı görev gezisi, Murat Ersavcı (soldan ikinci sırada, geride), SSCB Ticaret Bakan Yardımcısı ve Türk Heyeti ile Moskova'da, Şubat 1973.

bu Doğu Bloku ülkelerinde görev yapan hemen hemen tüm yabancı Misyonların uyguladığı bir yöntemdi. Hatta Doğu Bloku ülkelerinin üst düzey yetkililerinin bile zaman zaman başvurdukları bir usul olduğu herkesçe bilinirdi.

Moskova'ya Varıyoruz

Viyana'dan Aeroflot Hava Yollarının "Ilyushin" uçağına binerken biraz kaygılıydım. Bu alışılmadık uçak acaba güvenli miydi! Uçuş sırasında dikkatimi çeken bir husus da Rus yolcuların sürekli votka tüketmeleri olmuştu. İçimden bunlara kaptan pilotların dahil olmamasını dilemekten kendimi alamadım.

Moskova-Şeretmetyevo Havalimanı loş ve çiğ ışık veren floresan lambalarla aydınlatılmıştı. Asık suratlı pasaport ve gümrük memurlarının kontrolünden geçtik. Diğer yolculardan farkımız bizi karşılayan resmi ilgililerin yardımıyla bavullarımızın aranmamasıydı. Yoksa bavullar didik didik ediliyordu. Dışarı çıktığımızda ise ilk fark ettiğim şey, havanın dondurucu düzeyde soğuk olmasıydı. Üzerimde Ankara kışına uygun bir palto vardı ama anlaşılan yeterli olmayacaktı. Bize tahsis edilen bir minibüsle kente hareket ediyoruz. Yollar alışılmadık biçimde geniş ancak araç sayısı da o denli az. Otelimize yakın olan Kremlin Meydanı ve çevresi hoş tarihi bir görünüm içinde. Etrafı tanımadan önyargılı olmak istemiyorum.

Otelimiz devasa "Rossia" 5.000 odasıyla Sovyet döneminin gurur kaynağı addediliyor. Ancak normal standartlarda en fazla 3 yıldızlı sayılabilir. Katlarda gireni çıkanı kontrol etmekle görevli "tombul teyzeler" – "Babuşka"lar var. Herhalde istihdam sağlamanın bir yolu olsa gerek diye düşünüyorum. İleride Aralık 1991'de SSCB'nin dağılmasından sonra Rossia Oteli de yıkılarak yerine Batı standartlarında başka bir otel yapılacaktı.

Bir Anekdot

Moskova'ya hareketimizden önce Bakanlığa gelen genç bir MİT yetkilisi Sovyet istihbaratının çeşitli yollarla, özellikle genç diplomatları tuzağa düşürme tehlikesi olduğunu kuvvetli bir biçimde vurgulamıştı. Heyette yer alan ve Dış Ticaret Müsteşarlığı'nda göreve başlayan bir sınıf arkadaşım Avni Özcan'la birlikte seyahat öncesi epey de ürkmüştük.

Nitekim Moskova'da otel odama geldiğimde yorgunluktan ve soğuktan etkilenmiş, hemen bir duş almak istemiştim. Banyonun bir duvarı, artık sırları yer yer dökülmüş bir aynayla kaplıydı. Birden aynanın arkasında gizli bir kamera olmasından kuşkulanmış ve filme alınacağım korkusuyla duşumu ancak ertesi sabah alabilmiştim.

Moskova'ya varışımızın ertesi günü SSCB Dış Ticaret Bakanlığı'nda rutin takas görüşmelerine başlandı. Dış Ticaret Müsteşarlığı yetkililerinden oluşan heyetimizde, son derece deneyimli iki bürokrat ve genç sınıf arkadaşım bulunuyordu. Ben de Dışişleri Bakanlığı adına heyetteyim. Toplantı masasında piyasada pek

bulunmadığı söylenen portakal, elma gibi meyvelerden oluşan iki büyük çanak ve votka şişeleri vardı. Açılışta Rus heyet başkanı hepimizin küçük kadehlerini doldurtup "Hoş geldiniz, şerefinize" ("Nazdarovya") diyor. Bana da dönüp kariyerimde başarılar diliyor. Sabahın o saatinde içki ikramı şaşırtıcı!

Görüşmelerin 15 gün sürmesi beklenirken, pazarlıklar uzadıkça uzuyor ve Moskova'da 1,5 ayımızı tamamlıyoruz. Tabii bu arada zaten kısıtlı olan yolluk avansım da bitiyor ve Büyükelçilik'teki bir meslektaşımdan küçük bir miktar borç almak durumunda kalıyorum.

Günlük görüşmelerden sonra sınıf arkadaşım Avni'yle birlikte kenti tanımaya çalışıyoruz. Taksi şoförleri yabancı olduğumuzu görünce "ruble" yerine "dolar" istiyor. Moskova'nın soğuk havası bir kalpak almamı zorunlu hale getirince, dünyanın en büyüğü olduğu söylenen GUM mağazasına gittik. İçeride ne satıldığı pek de belli olmayan ve bazı bölümlerde uzun kuyruklar olan bu mağazadan işe yarar bir şey almak da olası değildi. Bunun üzerine, ellerinde dövizi bulunanlar için dolar üzerinden satış yapan bir mağazadan, piyasa fiyatının çok üstünde kürklü bir kalpak alabilmiştim. Yıllar sonra 1995 yılında bir Başbakanlık heyetiyle gittiğim Moskova'daki büyük değişikliği gözlemleyerek, merak saikiyle gezdiğim aynı mağazada gözlerime inanamamıştım. O eskiden bildiğim GUM baştan aşağı yenilenmiş, dünyanın her yerinden en lüks markaların satıldığı ve "ne ararsan bulunan" muazzam bir alışveriş merkezine dönüşmüştü.

Bir Anekdot

Bir başka gün, ünlü Fransız şarkıcı Gilbert Bécaud'nun çok beğendiğim "Nathalie" şarkısıyla meşhur ettiği Café Puşkin'e gitmeyi planlıyorum. Ancak Büyükelçilik'teki arkadaşlarımdan, eskiden Rus asilzadelerine hizmet eden bu ünlü restoranın artık bir harabeye döndüğünü öğrendiğimde vazgeçiyorum. SSCB'nin yıkılmasından yıllar sonra ise bir başka vesileyle Zeynep'le birlikte gittiğimiz Café Puşkin, çokuluslu bir şirketin satın almasıyla eski ihtişamına kavuşmuş ve yeniden hizmet vermeye başlamıştı. Nihayet, şarkıda bahsi geçen şahane "sıcak çikolata"yı içebildik.

Takas toplantıları pazarlıklar nedeniyle uzadıkça boş vakitlerimi değerlendirmeye çalışıyordum. Ancak hiç bilmediğim bu kentte tek başıma yapabileceğim şeyler çok sınırlıydı. Nitekim Büyükelçiliğimizden bir meslektaşım çevreyi tanımama yardımcı oluyordu.

Bir Anekdot

Bir hafta sonu Büyükelçiliğimizden Konsolosluk bölümünde görevli genç meslektaşımla gittiğimiz büyük usta Çaykovski'nin Moskova dışındaki müze evini ziyaret etmekten büyük bir memnuniyet duyuyorum. Evin arka bahçesinden geçen küçük bir derenin ünlü "Kuğu Gölü"nün bestelenmesinde ilham kaynağı olduğunu hayretle öğreniyorum. Bu arada Ankara'ya dönüşümüzden önce dün-

yaca ünlü şairimiz Nâzım Hikmet'in son derece sade ve bakımlı anıt mezarını da ziyaret ediyoruz. Mezarda her gün ziyaretçilerin bıraktığını öğrendiğim taze çiçekler de dikkatimi çekiyor.

İlk resmi görev olarak Moskova'ya yaptığım bu ziyaretimde görüşmelerimiz başarılı geçmişti. Rusların ülkemizde inşa ettikleri Seydişehir Alüminyum, İskenderun Demir-Çelik gibi sanayi tesisleri karşılığında tarım ürünlerimizin yıllık takas işlemleri hakkındaki sözleşme karşılıklı olarak imzalandı.

Nihayetinde, Rusların çocukları seven, iyi eğitimli ve kültüre önem veren bir ulus olduklarını gözlemleme fırsatını da elde ettim. Ancak üniversitede teorisini okuduğumuz ideoloji odaklı sistemin kişisel yaşama hiç önem vermemesini de o denli üzücü bulmuştum. Üstelik Parti üst yönetimine mensup belirli küçük bir grup çok ayrıcalıklı bir yaşam sürmekteydi. Eşitlik ve sınıfsızlık ilkesinin temel alındığı söylenmekle birlikte, kişi hak ve özgürlüklerini kısıtlayan totaliter sistemlerin, demokrasinin erdemleri karşısında yıkılmaya mahkûm olacağını düşünerek Moskova'dan ayrıldım.

Dönüşte Avusturya Hava Yolları ile yine Viyana üzerinden Ankara'ya ulaştığımda, çıraklık görevimi hakkıyla yapıp yapamadığımın kaygısını taşıyordum. Ancak büyük çarkların arasında küçük bir "dişli" olmanın müthiş gururunu da yaşamıştım.

Boğaziçi Köprüsü'nün Açılış Töreni (30 Ekim 1973) – Köprüden İlk Geçen Kimdi?

Dışişleri Bakanlığı'nda göreve başlamamdan yaklaşık bir yıl sonra İstanbul Boğaziçi Köprüsü'nün (Birinci Köprü) açılış töreninde ilginç bir deneyim yaşadım. O tarihte Asya ile Avrupa'yı karayolundan ilk kez birleştiren dünyanın – ABD dışında– en uzun köprüsünün tamamlanması yabancı basında da büyük ilgi çekmişti.

Nitekim 1973 yılında Cumhuriyetimizin kuruluşunun 50. yılı kutlamalarına da denk getirilen açılış töreninin görkemli biçimde yapılması için bir komite görevlendirilmiş ve görevliler büyük bir gayret ve titizlikle tören hazırlıklarını tamamlamışlardı. Hatta davetiyelerin yazılmasında o tarihte Başbakanlık Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nde çalışan Zeynep de katkıda bulunmuştu. Açılış töreni için çeşitli ülkelerden davet edilen yabancı konuklar geldikleri ülkenin uzaklığına göre, bir-iki gün önceden Türkiye'ye varmışlardı. Bazı ülkelerden başbakan, diğerlerinden bakan veya özel temsilci düzeyinde çok sayıda yabancı konuk Ankara'da ve İstanbul'da otellerine yerleştirilmişlerdi. Bu çerçevede Dışişleri Bakanlığı'ndan diplomatlar, gelen misafirlerin kıdemine göre mihmandar olarak görevlendirildiler. Ben de Nepal'den gelen bir Orman Bakanı'na refakat edecektim.

Gelen misafirlerden bazıları Ankara'da resmi temaslarda da bulunmuşlardı. Bunların İstanbul'a intikalleri için, Türk Hava Yolları (THY) tarafından geniş

Boğaziçi Köprüsü'nün açılış töreni davetiyesi, 30 Ekim 1973, Beylerbeyi.

gövdeli bir McDonnell Douglas DC-10[4] uçağı tahsis edilmişti. Konuklarımız ve biz mihmandarlar 29 Ekim 1973 sabahı Ankara'dan hareket ettik. Uçağımız Yeşilköy Havalimanı'na doğru alçalmaya başladığında o dönemin THY Genel Müdürü –Hava Kuvvetleri'nden emekli bir General– kısa bir anons yaparak uçağın idaresini alacağını ve yeni köprüyü konuklarımıza daha yakından göstermek istediğini söyledi. "İlginç ancak nasıl olacak acaba" diye düşündüğüm sırada, deneyimli kaptanımız, askeri jet pilotluğundan kaynaklanan bir alışkanlıkla olsa gerek, Jumbo uçağa köprüye doğru ani bir manevra yaptırdı. Bu "keskin manevra" nedeniyle, uçağın gövdesinden gelen –normal olsa da bizim takdir edemediğimiz– çatırtı sesleri arasında ortalık birbirine girdi. Servis masaları devrildi. Yüzü gözü bembeyaz olan bazı yolculardan çığlık atanlar oldu. Hatta hatırladığım kadarıyla o sırada ayakta olan NATO Genel Sekreteri Joseph Luns da yere doğru savruldu. Çok kısa süren bu heyecandan sonra, İstanbul Boğazı'nı inci gibi süsleyen o güzel manzarayı daha yakından seyretmiş olarak, neyse ki kazasız belasız bir iniş yaptık. Heyetler halinde İstanbul Hilton Oteli'ne yerleştik.

Ertesi sabah (30 Ekim) yapılacak tören için Nepalli bakanla birlikte saat 09.30'da Kabataş İskelesi'nden kalkan araba vapuruyla Beylerbeyi'ne geçtik. Programa göre araçlarımız bizi tören mahalline ulaştıracak otobüslere bıraktıktan sonra, Avrupa yakasına geri dönecekler, biz de yürüyerek karşı kıtaya geçecektik. Saat 10.30'da protokol için ayrılan tribünde yerlerimizi aldık. Konuklar arasında

4 Maalesef DC-10 tipi uçak 1974 yılında arka bagaj kapağının açılması sonucunda Paris-Londra seferini yaparken düşecek ve 374 yolcunun ölümüne yol açacaktı. Bu elim kazanın McDonnell-Douglas firmasının üretim hatasından kaynaklandığı ise çok sonraları açıklanacaktı.

çocukken filmlerini büyük keyifle izlediğim UNESCO fahri büyükelçisi ünlü yıldız Danny Kaye ile beraberindeki dünyanın her tarafından gelen bir grup çocuk da vardı.

Törene katılan resmi davetlileri ayıran polis kordonunun arkasında meraklı halkın yanı sıra, karşı tarafta da köprünün Ortaköy girişinde ve tepelerde mahşeri bir kalabalığın biriktiği görülüyordu. Binlerce insan "Avrupa'dan Asya'ya" yürüyerek geçebilmenin heyecanı içinde, köprünün yaya geçişine açılacağı saati beklemekteydi.

Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ün (1903-1987) teşrifini takiben, program akışına göre, saat 11.00'de İstiklal Marşı icra edildi. İstanbul Belediye Başkanı Fahri Atabey (1913-1994), Vali Namık Kemal Şentürk (1922-2020), Karayolları Genel Müdürü Atalay Coşkunoğlu, Bayındırlık Bakanı Nurettin Ok (1927-2013), 50. Yıl Kutlama Komitesi Başkanı Devlet Bakanı İsmail Hakkı Tekinel (1925-1991) sırasıyla açılış konuşmalarını yaptılar. Nihayet Başbakan Naim Talu'nun (1919-1998) konuşması gerçekleşti. Yalnız Türkçe ve bu önemli kutlamanın yarattığı duygular içinde yapılan konuşmalar oldukça uzadı. Kuşkusuz, Asya ve Avrupa'nın birbirine kavuşmasının heyecanını hepimiz yaşamaktaydık. Ancak biz mihmandarlar da kan ter içinde konukların, konulardan konulara geçilerek uzayan konuşmalar yüzünden ilgilerini kaybetmemeleri için onları bilgilendirmeye çabalıyorduk. Sanırım Nepalli Orman Bakanı, konuşmalardaki benzerliklerden olacak, benim tercümelerimden kuşku duymaya başlamıştı. Bunun üzerine bana Nepal'in doğal güzelliklerini anlatmaya karar verdi. Konu ailesine geldiğinde ise nihayet resmi konuşmalar da bitmişti.

Programa göre, köprünün açılış kurdelesinin Cumhurbaşkanımız tarafından kesilmesini takiben karşı yakaya geçilecek ve Avrupa yakasında bekleyen araçlara ulaşılacaktı. Mihmandarı olduğum Nepalli Bakan da Asya'nın bir ucundan gelip Avrupa'ya yürüyerek geçmenin hoş bir duygu olduğunu dile getirdiğinde, mahşeri halk kalabalığı arasında da heyecanın arttığını fark etmiştim. Cumhurbaşkanı Korutürk "hayırlı olması" dilekleriyle açılış kurdelesini kesti. Biz de toplanıp düzenli bir grup halinde yürümeye başladık. Buraya kadar protokol ve program, uçaktaki heyecan dışında, düzenli işledi. O sırada nasıl oldu ise bisikletli bir çocuk kalabalığın arasından sıyrılarak, olanca gücüyle köprüde pedal çevirmeye başladı. Hepimiz ağır çekim bir film gibi olayı şaşkınlıkla izlemeye başladık. İşte Asya'dan Avrupa'ya karayolundan "resmi olarak" geçen ilk kişi bisikletli bu çocuk oldu. Kim bilir şimdi nerededir?

Cumhurbaşkanımızın tören mahallinden ayrılmasını takiben, biz de kalabalık bir grupla köprü üzerinden karşı yakada bekleyen araçlara doğru yürümeye başladık. Ortaköy'e yaklaştığımızda açılışı büyük bir heyecanla bekleyen binlerce kişi, protokolün geçişinin sona ermesine fırsat vermedi. Halk beklenmedik bir şekilde polis barikatlarını da aşarak Avrupa yakasından Asya yakasına doğru yürümeye hatta koşmaya başladı. Herhalde yapılan konuşmalarda "Köprünün İstanbul halkına bir hediye olduğunun sıkça söylenmesi", halkın da bu "hediyeye kavuşma"

arzusunu kamçılamıştı. Bir anda her şey birbirine karıştı. Protokol ve program bozuldu. Biz de konuklarımızı o kalabalık arasında kaybetmemek için büyük bir telaşa kapıldık. Şimdi mizah gibi gelen bu durum karşısında dehşete düştüğümü de anımsıyorum.

Nihayet ulaştığımız araçlarımız karşıdan gelmeye devam eden kalabalıkları nerede ise yara yara ve yavaş yavaş ilerlemeye başladı. Meraklı yayalar, dünyanın farklı ülkelerinden gelen yabancıları görmek için nerede ise burunlarını araçların camlarına yapıştırarak tezahürat yapmaktaydılar. Her gördükleri siyahi konuğu, Türkiye'de de çok ünlü olan büyük futbolcu Pele'ye benzetip sevgi gösterileri yapanlar vardı. Hatta bunu gören bir siyahi konuk aracından inip "Ben Pele'yim" diye etrafını da coşturmuştu. Ayrıca, Asya kıtasından gelen davetli konuklara elleri ile "çekik göz" yapanlar mı istersiniz! Bu bağlamda, Danny Kaye'in, köprünün üzerindeki yürüyüşü hakkındaki izlenimlerini soran gazetecilere esprili bir şekilde "O kalabalık arasında ayakkabılarımı kaybettim" demesinin gazetelerde yer aldığını hatırlıyorum.

Ayrıca çokça dile getirilmeyen büyük bir tehlike de yaşanmıştı. O mahşeri kalabalığın köprünün üzerinde koşması nedeniyle oluşan titreşimlerin tehlikeye yol açabileceğinin anons edildiğini ve boşatılmaya çalışıldığını da duyduk. Ya gerçekten asma köprülerde olabileceği belirtilen titreşimler yüzünden köprü ortadan yay gibi ikiye açılıp üzerindeki heyetlerin yarısını Asya, diğer yarısını da Avrupa kıtasına fırlatsaydı!

Yaşanan bu "protokol kâbusu" önlenebilir miydi bilmiyorum. Ancak protokol görevlilerinin bunca titizliklerine ve gayretlerine rağmen hak etmedikleri ve çok zorlandıkları, bizim de ter döktüğümüz bir gerçekti. Aynı zamanda "Protokol Kuralları" kitabını yazan, aile dostumuz Protokol Şefi Büyükelçi Yalçın Kurtbay'ın, son derece dikkatli ve kuralları tam uygulamaktan kaçınmayan kişiliğini anımsayıp yaşanan bu durum karşısında neler hissettiğini düşünmeden duramadım.

Tüm bu gelişmeleri takiben, şans eseri yaşanan bu karmaşa herhangi bir güvenlik zafiyetine yol açmadan son buldu. Akşam saatlerinde İstanbul Boğazı'nda *Savarona* yatıyla muhteşem bir gezi yaparak, enfes Türk yemeklerini tadan yabancı konuklarımız ülkelerine memnun bir şekilde döndüler.

Açılış töreni öğretici bir deneyim yaşamama vesile oldu. Genellikle, bazı kesimlerde önem vermekten imtina edilen protokol kurallarına uyulmamasının nelere yol açabileceğini düşünmemek elde değildi. Zira böyle büyük törenler zorlu bir ön çalışma ve hazırlık süreci gerektirir. Aslında bir kez kâğıda döküldükten sonra "İsviçre saati" gibi işlemesi beklenir. Herkesin ne yapacağı, yeri ve saati bellidir. Aksi takdirde olaylar bir diplomatik skandala hatta kaosa dönüşebilir. Öte yandan hayatın akışı içinde öngörülemeyen sürprizler de her zaman olabilir. Geriye ona da artık kısmet demek kalıyor.

Bu vesileyle Boğaziçi Köprüsü'nün yapımına önayak olan 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'i rahmetle anıyorum.

Kıbrıs Barış Harekâtı: 20-21 Temmuz 1974 – Kritik 24 saat

Dışişleri Bakanlığı İkili Ekonomik İşler Dairesi'ndeki Merkez görevimi tamamladığım dönemde yapılan tebligat uyarınca, 1974 Ağustos ayında İkinci Kâtip olarak ilk yurtdışı tayin yerim olacak Bonn Büyükelçiliği'ne hareket etmek üzere hazırlanmaya başlamıştım. İşte tam o günlerde Başbakan Bülent Ecevit (1925-2006) yönetimindeki Türkiye'nin Kıbrıs Türklerini korumak amacıyla bir savaşa girmek zorunda kalması, çok önemli bir gelişmeye tanıklık etmeme de yol açtı.

Şöyle ki; Mayıs 1974'ten itibaren Ada'daki Rumlar, Kıbrıs Türklerine saldırganlıklarını artırmış, durum iyice gerginleşmişti. Nihayet, Yunanistan'ın teşvik ettiği Rum lider Nikos Sampson 15 Temmuz günü silah zoruyla Makarios Hükümeti'ni devirerek yönetime el koymuş ve Kıbrıs'ta bir "Yunan Cumhuriyeti" ilan etmişti. Gelişmeler, Kıbrıs Türklerinin geniş çaplı bir kıyıma uğrayacaklarına işaret ediyordu. Başbakan Bülent Ecevit, sorunun barışçıl yollarla çözümlenmesi için uğraş vermekteydi. Başbakan, garantör ülke sıfatı ile başta diğer garantör ülke İngiltere'nin yanı sıra, ABD nezdinde de çeşitli girişimlerde bulunmuştu. Ancak yapılan toplantılardan sonuç alınamamış, ABD Dışişleri Bakanı Cyrus Vance ise Atina temaslarından eli boş dönmüştü. Hem Başbakan'da hem Dışişleri yönetiminde sorunun diplomatik yollardan çözülemeyeceği kanaati hâkimdi. Bu çerçevede, Başbakan Türk Silahlı Kuvvetleri'ne (TSK) Kıbrıs'a olası müdahale için hazırlık talimatı vermişti.

Rumların Türk köylerine silahlı saldırıları vahim gelişmelere yol açacaktı. Olayların ciddiyeti arttıkça, Dışişleri Bakanlığı'nda da hummalı bir çalışma sürmekteydi. Başta, Kıbrıs-Yunanistan Dairesi'ndeki meslektaşlarımız olmak üzere ilgili daireler 24 saat üzerinden çalışıyorlardı. Doğal olarak, dönemin Dışişleri Bakanı Turan Güneş'in (1921-1982) Özel Kalemi'ndeki görevliler de olağanüstü bir tempo içindeydiler. Bu durumu dikkate alan Bakanlık yönetimi, Bakan Özel Kalemi'ne destek olmak amacıyla sırayla diğer dairelerden iki genç diplomatı gece nöbetleri için görevlendirmeye başladı.

İşte belki de meslek hayatımın en heyecanlı günlerinden biri olarak addettiğim 20 Temmuz 1974 gününün akşamında oda arkadaşım Umur Apaydın (sonra Büyükelçi) ile Bakan Özel Kalemi'nde gece nöbetindeydik. Silahlı Kuvvetlerimiz gün ağarırken başarılı bir çıkarmayla Girne'ye ayak basmıştı. Hepimiz gurur duyarak, sevinç gözyaşları dökmüştük. Bu arada çıkarma birliklerimiz Yavuz Plajı'nda şiddetli Rum ateşi altında tutunmaya ve ilerlemeye çalışıyordu.

Ancak sahadaki komuta kademesi ile Ankara'daki karargâh arasında haberleşme sıkıntıları yaşandığı da anlaşılmıştı. Bazı "güç odakları" birliklerimizin haberleşme sistemini elektronik engelleme faaliyeti içindeydi. Bunun üzerine harekâta dair gelişmeler, Lefkoşe Büyükelçiliğimizin telsizi vasıtasıyla, Dışişleri Bakanlığı'na, oradan da Genelkurmay Başkanlığı'na iletilmekteydi. Dolayısıyla askeri harekâtın anlık detayları Bakanlığımıza da ulaşmaktaydı.

Nöbet gecemizde saat 03.00 sıralarında Bakanımız Prof. Dr. Turan Güneş makam odasının yan kapısından içeriye girdi. Yorgun olduğu her halinden belliydi ancak gayet soğukkanlıydı. Elinde o dönemin resmi evrakları için kullandığımız üçüncü hamurdan mamul sarı bir zarf vardı. Zarfı bana uzatarak, çok acilen ve bizzat Genelkurmay Başkanı Orgeneral Semih Sancar'a elden teslim etmemizi ve cevabını kendisine iletmemizi istedi. Dışişleri Bakanlığı, o dönemde bazı büyük ülkelerde olduğu gibi Bakanlıklar semtindeki eski Başbakanlık binasıyla iç içe konumdaydı.

Bakanımız odasına geçtikten sonra, heyecan içinde hazırlandık. Acaba ne oluyordu da bu saatte acilen Genelkurmay Başkanı'na gitmemiz istenmişti?

Savaş hali dolayısıyla gece sokağa çıkma yasağı ve karartma uygulandığından, en kısa yol olan eski bakanlık binasının arka kapısından (Milli Müdafaa Caddesi'nden) Genelkurmay Başkanlığı'na açılan kapıyı kullanmamız gerekiyordu. Askeri nöbetçilere "vur emri" verildiğini biliyorduk. Yol kısa da olsa meramımızı anlatana kadar başımıza bir aksilik gelir miydi? İkimizin de evde genç eşleri ve Umur'un bir küçük bebeği de vardı. Bu duygularla arka kapıdan çıktık. Birkaç adımdan sonra Genelkurmay'ın dışındaki sokakta tam teçhizatlı nöbetçiler bizi durdurdular. Konuyu anlatmamız biraz zaman aldıysa da sonunda bizi nöbetçi subaya götürdüler. Nöbetçi subay zarfı almak istedi ancak talimatımız gereği bizzat elden Genelkurmay Başkanı'na arz edip cevabını almamız gerektiğini ısrarla tekrarladık. Bilahare, nöbetçi albay ve daha sonra nöbetçi general geldiler. Meslektaşım Umur Apaydın'la birbirimize adeta kenetlenmiş durumda, "aciliyetine binaen" zarfı bizzat elden vermemiz gerektiğini tekrarladık. Söylediklerimize ikna olmadılar ama bizi de zarfı vermeye ikna edemediler!

Nihayet saat 03.30 dolaylarında nöbetçi general eşliğinde Genelkurmay Başkanı Orgeneral Semih Sancar'a (1911-1984) ulaştık. Çalışma odasının kapısındaydı. Büyük bir sorumluluk ve ağır bir yük altında olduğu belliydi. Zarfı kendisine teslim ettik. Hemen açarak okudu ve "Oradaki durumu biliyorum. Sayın Bakan endişe duymasın, sabah şafak sökmeden jetlerimiz gerekeni yapacak, bu şifahi mesajımı kendisine iletin" dedi. Bakanımızın mektubunun içeriğini bilmemekle birlikte, Genelkurmay Başkanı'nın cevabından savaşın kritik bir aşamasında olduğumuzu tahmin ettik.

Bu kez, silahlı nöbetçi askerler Bakanlık kapısına kadar bize eşlik ettiler. Mesajı sözlü olarak Bakanımıza ilettik. O da gerekli yerlere bazı talimatlarını iletmemizi istedi. Sabah nöbetimizi yeni meslektaşlarımıza devretmeden önce, Hava Kuvvetlerimizin Rum mevzilerini daha gün ağarmadan sabah 04.00-04.30'dan itibaren bombalamaya başladığını duyduk. Hava Kuvvetlerimizin başarıları karşı tarafı o kadar şaşırtmıştı ki uçaklarımızın ABD pilotları tarafından kullanıldığını bile iddia ettiler.

Öte yandan, BM Güvenlik Konseyi kararı uyarınca 22 Temmuz 1974'te yürürlüğe giren ateşkes ilanına rağmen, Rum tarafı çeşitli ihlallerle Türk köylerine saldırılarını ve katliamları sürdürmekteydi. İkinci kez 8 Ağustos'ta toplanan Cenevre

Konferansı'ndan da sonuç alınamayacağı anlaşılınca, müzakereleri yürütmekte olan Dışişleri Bakanı Turan Güneş, Başbakan Bülent Ecevit'i arayarak, tarihe mal olan[5] "Ayşe tatile çıksın" parolasını bildirmişti. Böylece 14 Ağustos günü İkinci Harekât başlatıldı ve bugünkü sınırlara ulaşıldı.

Kıbrıs Barış Harekâtı sırasında geçirdiğimiz o geceyi hiç unutamadım. Genç bir diplomatın daha mesleğin başlarında yaşadığı bu olay, ileride nelerle karşılaşılacağının belki bir provasıydı. Bu kadar hayati bir konuda bizlere nasıl güvenilmişti? Bu güvenin kaynağı, mesleğe girerken yapılan giriş sınavlarının ciddiyeti ve adayların titizlikle seçilmesi olsa gerek.

Burada bir hususu belirtmekte yarar görüyorum. Özellikle 2013-2015 tarihleri arasında sınav sisteminin değiştirilerek siyasi tercihler doğrultusunda önceden belirlenmiş adayların Bakanlığa alındıkları basına da yansımıştı. Sonradan bunların tasfiye edildiği de açıklanmıştı. Ama o dönemde sınavı kazanmaları gereken birçok yetenekli gencin hakkı da yenmiş oldu. Daha sonra geleneksel sınav sistemine geri dönüldü.

5 "Ayşe tatile çıksın" parolasındaki "Ayşe", Dışişleri Bakanı Prof. Dr. Turan Güneş'in kızının adıdır.

Bonn, Federal Almanya (1974-1977)
Bonn Büyükelçiliği'nde Kâtip
(İlk Yurtdışı Görevim)

Tayin Heyecanı – Koridor Dedikoduları

1970'li yıllarda ilk kez yurtdışına atanacak genç diplomatların görgülerini ve bilgilerini artırmaları amacıyla genellikle Batı ülkelerindeki Misyonlarda göreve başlamaları öngörülürdü. Bu uygulamayla genç diplomatların yetişmelerine önemli katkı sağlanmaktaydı. A veya B gruplarında yer alan Dışişleri jargonuyla "post"lara yani "ülke"lere atananlar, üç yıllık hizmet dönemi sonrası belirli deneyimleri kazanmış olarak, yaşam koşullarının nispeten güç olduğu C, D veya E grubundaki diğer ülkelere rotasyon yaparlardı. A'den E'ye kadar giden bu sınıflandırma ülkelerin yaşam koşullarına göre en olumludan (A) daha olumsuz koşullara doğru giden bir niteliği işaret ederdi. Böylelikle rotasyon sistemi sayesinde diplomatlar kariyerleri boyunca edindikleri tecrübeleri pekiştirir ve toplamda beş yıl olan ilk yurtdışı çıkış sürelerini tamamlarlardı. Günümüzde bu sistem yerini ters rotasyon uygulamasına bırakmıştır. Ben önceki uygulamanın daha yararlı olduğunu düşünenlere katılıyorum.

Nitekim Dışişleri Bakanlığı İkili Ekonomik İşler Dairesi'nde merkez görevimi tamamlamak üzere olduğum 1974 yılı Mayıs ayında, Tayin Komisyonu'nun toplandığı haberi bakanlık koridorlarında radyasyon misali yayıldı. İlk yurtdışı görevine gidecek genç diplomatları bir heyecandır aldı. Genellikle komisyon toplantılarından birkaç gün sonra kimin nereye atanacağı hakkında "koridor kararnamesi"[1]

---

1 Dışişleri Bakanlığı'nın "koridor" jargonu tarihi binadan günümüze kadar gelmiştir. Merkezde çalışan diplomatlar için özel bir anlam taşır. Üç katlı binanın, eski Başbakanlık binasının sağ kanadında yer alan binanın uzun koridorlarına açılan çok sayıdaki kapının önünden geçen hemen herkes bir diğerinin ne yaptığını görür, duyar, bilirdi. Dolayısıyla "Koridor söylentisi", "Koridor notu", "Koridor imajı", "Koridor tayini" gibi sözcükler belirleyici anlamlar taşırdı. Bu jargona basın mensupları da aşina olduklarından, gerektiğinde bir diplomata atıfta bulunurken "filancanın koridor sicili", "Dışişleri koridor söylentisine göre" gibi tanımlamalar kullanırlardı. Ancak Dışişleri'nin 1980'li yılların sonuna doğru, Bakanlık çalışma sistemine pek uymayan çok katlı bir banka binasına taşınmasıyla memurlar arasındaki etkileşim de oldukça azaldı. Bununla birlikte "Koridor Sicili" kavramı hâlâ devam ediyor.

olarak adlandırabileceğimiz çeşitli söylentiler yayılırdı. İsimler ve tayin yerleri koridorlarda bir ileri bir geri uçuşup durur, üzerine çaycılar bile yorum yaparlardı.

Sonra bu haberler dönüp dolaşıp inandırıcı hale de gelebiliyordu. Benim hakkımda da ilk tayin yerim olarak Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü'yle (OECD) bağlantılı olarak Paris'e atanacağım söylentisi yayılmıştı. Ancak büyüklerimizin "Görev yerine gideceğiniz uçağa binene kadar neresi olduğundan emin olmayın" sözleri benim için de gerçekleşti ve daha önce hiç aklıma gelmeyen Bonn Büyükelçiliği'nde kâtiplik görevine atandığım tebliğ edildi. Merkez görevine Bonn Büyükelçiliği'nden gelen Genel Müdürüm Büyükelçi Oğuz Gökmen, benim için Bonn'un daha öğretici ve yararlı olacağını düşünmüştü.

Aslında Bonn Büyükelçiliği'ne tayin oluşum belki de 41 yıllık meslek yaşamımın en önemli şanslarından biri oldu. Çünkü mükemmel bir Büyükelçi olan Vahit Halefoğlu (1919-2017) (sonradan Dışişleri Bakanı) ve değerli Sefire Zehra Halefoğlu'ndan, Zeynep ile tüm yaşamımızı etkileyecek yararlı deneyimler kazandık. İşte, Dışişleri'nin ünlü "usta-çırak" sistemi burada da devreye girmişti.

Başkent Bonn'a Yolculuk

21 Ağustos 1974 günü, elimizde kırmızı diplomatik pasaportlar, Ankara Esenboğa Havalimanı'ndan bizi uğurlayan Ersavcı ve Güvenç ailelerimizle vedalaştık. Hepimiz biraz hüzünlüydük zira günümüzdeki iletişim olanakları o yıllarda yoktu. Bol bol mektup yazma sözü verip heyecanlı olacağını hissettiğimiz yeni bir serüvene doğru Zeynep'le yola çıktık. Çıkış o çıkış...

İstanbul-Zürih üzerinden İsviçre Hava Yolları'nın bir uçağıyla Köln/Bonn Havalimanı'na uçacaktık. İlk yurtdışı göreve gitmenin heyecanıyla özenli kıyafetlerimizi gören Swissair kabin amiri, bizi şöyle bir süzerek, "First Class"a yükseltti. Sürprizli güzel bir başlangıç olmuştu.

Zeynep'le serüvenimiz başlıyor, 18 Ağustos 1974.

Köln Havalimanı'nda iki genç meslektaşım, Başkâtip Hayati Soysal ve İkinci Kâtip Ahmet Ökçün (sonra Büyükelçi) bizi karşıladılar. Havalimanı uzaklık olarak her iki kentin ortasında yer alacak şekilde yapılmıştı. Köln'e ve Bonn'a 20 km mesafedeydi. Geniş bir otoyoldan göz açıp kapayıncaya kadar Bonn'a ulaştık ancak iki dakika sonra Bonn tabelası geride kaldı. Nereye gidiyoruz derken otoyol çıkışındaki "Bad Godesberg"i gösteren yola saparak, kasabanın içinden geçip kısa bir süre sonra Büyükelçiliğimizin yer aldığı Mehlem köyüne ulaştık. Büyükelçiliğimize yürüme mesafesinde bir pansiyona yerleştik. Bütün bu yolculuk o denli hızlı geçti ki koskoca Federal Almanya'nın başkenti bu kasaba irisi bir yer mi diye düşünmedim değil.

Görev dönemimde Şansölye olarak Helmut Schmidt'in (1918-2015) yönettiği Batı (Federal) Almanya İkinci Dünya Savaşı'nın yıkımını büyük ölçüde atlatmış ve Avrupa'nın ekonomik devi haline gelmişti. Ancak Bonn'u başkent seçmelerinin bir nedeni de vardı elbette. Gerçek başkent Berlin'e tekrar dönünceye kadar bu küçük kentin geçici olduğu mesajını dosta düşmana vermekteydiler. Nitekim bölünmüş Almanya 1990 yılında tekrar birleşince başkent yeniden Berlin olmuştu.

Bonn'da İlk Gözlemler

Başkent Bonn'un tarihi Bonn Üniversitesi olarak da bilinen Rheinische Friedrich Wilhelms Üniversitesi'yle tanınıyor. Ayrıca ünlü besteci Beethoven'ın da doğduğu kent. Koruma altındaki müze evi ziyaret edilebiliyor.

Önceliğimiz kiralayacağımız bir konut bulmaktı. Üniversitede eğitimine devam edebilecek olması da Zeynep için büyük mutluluk oldu. İlk yurtdışı görevi olmasından kaynaklanan stresli ve heyecanlı bir dönemdeydik. Meslek yaşamım boyunca 11 ayrı dış Misyonda görev yapsam da o ilk görev heyecanı hiç kaybolmadı.

Yaklaşık dört hafta kaldığımız pansiyondan, inşaatı yeni tamamlanmış 1+1 dairemize taşındık. Büyükelçilik Konutu'na 150 metre uzaklıkta olan, yöre mimarisine uygun biçimde inşa edilmiş iki katlı hoş bir apartmanın giriş katındaki dairemizden Ren Nehri ile bisiklet ve yürüyüş yollarını görebiliyorduk.

Büyükelçilik yerleşkesi Ren Nehri'nin kıyısında modern mimarisiyle hemen göze çarpıyordu. Dış cephede tamamen cam kullanılmıştı. Paris Büyükelçimiz İsmail Erez'in terör örgütü ASALA tarafından canice katledilmesi ve diplomatlarımızı hedef alan saldırıları sonrasında binamızın korunma sorunlarıyla karşılaştık. İçişleri Bakanlığımızca olası terör saldırılarına karşı koruma amaçlı polis memurlarının atanması, belirli bölümlerdeki camların kurşun geçirmeyecek şekilde takviye edilmesi, diplomatlarımıza silah verilmesi bu dönemde başladı.

Kançılarya'daki (Ofis) çalışma odam ancak bir masanın ve önündeki sandalyenin adeta zorlukla sığdığı ebattaydı. Mimarının ilk büyükelçilik tasarımı olan binada esasen çalışma odaları küçük tasarlanmıştı. Ancak pencereden gördüğüm Ren Nehri ve karşı kıyıdaki tarihi Drachenfels şatosunun kalıntıları çok güzel,

huzur verici bir manzara oluşturuyordu. Nehir kenarı makbul bir adresti ancak alınan tüm önlemlere karşın Ren Nehri arada taşıyordu. Nitekim Bonn'da görev yaptığım üç yıl süresince iki kez taştı ve nehir kıyısına çok yakın olan Büyükelçilik Konutu'nun bodrum katını su bastı.

Göreve başlamamın ikinci gününde Büyükelçimiz Vahit Halefoğlu ve eşi Zehra Halefoğlu, nezaket ziyareti talebimiz üzerine bizi biraz daha yakından tanımak üzere öğle yemeğine davet ettiler. Bu vesileyle ilk "yurtdışı dersimizi" alacak ve konutu da görecektik. Katıldığımız bu ilk daveti Bonn'da görev yaptığım üç yıl boyunca çok sayıda davet izledi. Aynı yerleşke içinde yer alan Büyükelçilik Rezidansı gerçekten görkemliydi. Büyük resepsiyon salonunun bir duvarını kaplayan, Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun Bonn Büyükelçiliği için tasarladığı özgün vitray panosu ("Cam Blok") görenleri hayran bırakıyordu.

Giriş kapısı da etkileyiciydi ve tarihteki ilk yazılı barış antlaşması olan Kadeş Antlaşması'nın (MÖ 1280) bir kopyası kabartma şeklinde bakır kaplı kapıya resmedilmişti. Batı ve Doğu Almanya'nın birleşmesinden sonra ünlü vitray ve kapı Berlin Büyükelçiliğimize taşınmıştı. Ama Zeynep'le bir başka vesileyle yıllar sonra gittiğimiz Berlin'de bu mimari unsurların yeni binanın pek de eskisi kadar bir parçası olamadığını gözlemlemiştik. Belki de eski yerleri hafızamızda çok derindi.

Çalışma Düzeni

O dönem Almanya'nın Türkiye'yle iyi ilişkiler sürdürmek istediği yıllardı. Bonn Büyükelçiliği ve Büyükelçiliğe bağlı 15 Başkonsolosluk nedeniyle iş yoğunluğu son derece yüksekti. Almanya'da çalışan vatandaşlarımızın çeşitli sorunları vardı. Yaşadıkları ülkeye ve çevreye uyum güçlüğü, dini inançlarını yerine getirebilecek mekânların sağlanması ve zaman zaman yaşadıkları ayrımcılıklar çözümlenmesi gereken sorunların başında geliyordu. Ayrıca Almanya'yla yoğun ekonomik ve ticari ilişkilerimiz çok önemliydi. Kançılarya'da altı müsteşar ve üç kâtipten oluşan meslek memurları kadrosunun yanı sıra idari ataşeler, Maliye, Hazine, Basın, Çalışma, Sağlık, Dış Ticaret, Gümrük bakanlıklarından atanan müşavirler ile Silahlı Kuvvetlerimizin (Deniz, Hava, Kara) temsilcilerinden oluşan geniş bir kadro görev yapıyordu. Nitekim Bonn Büyükelçiliği o dönemde yurtdışındaki en geniş kadroya sahip büyükelçilikti.

İlginç bir gözlem; bu görevlilerin tamamına yakını kendi dallarında devlet bürokrasisinin en üst kademelerine kadar yükselmişlerdir. Bu da Bonn Büyükelçiliği'nin adeta bir akademi gibi devlet bürokrasisine liyakatli çalışanlar yetiştirilmesine katkısı olarak değerlendirilebilir. Nitekim büyükelçilik çalışanları için kullanımı yaygın hale gelen ve ileride tekrar bahsedeceğim "Bonn Boys" nitelemesi de buradan kaynaklanmıştır.

Kançılarya'da bana verilen görev, Alman çalışma ve iş yaşamının yanı sıra ülkedeki vatandaşlarımızın karşılaştıkları sorunların çözümünü koordine etmekle görevli Müsteşar Ahmet Ermişoğlu'na (sonra Büyükelçi) yardımcı olmaktı. Daha

sonra günlük Alman basınında ülke gündemine dair önemli konuları günlük bültenler halinde Dışişleri'ne iletme görevini de üstlenmiştim. Türkiye hakkındaki haberler ise Basın Müşavirliği tarafından izleniyordu.

Bu arada *Dışişleri Akademisi* dergisine ilk makalemi de yazdım. Bu kısa makaleden bayağı gururlanmıştım doğrusu. Konu, o sırada Almanya'da da hararetle tartışılmaya başlanan işçilerin işletme yönetiminin karar sürecine katılmalarıydı (Die Mitbestimmung). Daha sonraki süreçte Almanya'da bu konuda çok yararlı ve verimli uygulamalar yapıldı.

Büyükelçi Halefoğlu, memurlarının Almanca öğrenmesine önem veriyordu. Kendisi de Almanca dersleri alıyordu. Ben de haftada iki akşam Almanca kurslarına gitmeye ve haftada bir gün de evde Almanca dersi almaya başlamıştım. Ancak iş yoğunluğu, adeta zorunlu aktif sosyal yaşam pek fazla da vakit bırakmadığından, Almancam günlük konuşmanın ötesine geçemedi. Buna karşılık yine Büyükelçi'nin teşvikiyle hemen her hafta sonu bir başka kente giderek Almanya'yı ve Almanları tanıma fırsatı bulduk. Ziyaret ettiğimiz kentlerdeki müzeleri ve sanat mekânlarını gezdik. Büyükelçimiz de gezdiğimiz gördüğümüz yerler hakkında kendisine bilgi verilmesini isterdi.

Büyükelçi Halefoğlu ve Zehra Hanımefendi'nin çevreleri son derece genişti. Almanya'nın önde gelen üst düzey iş insanları ve politikacılarıyla iyi ilişkiler kurmuşlardı. Dışişleri Bakanı Hans-Dietrich Genscher, NATO Genel Sekreteri Joseph Luns, Krupp, Henkel vb. ünlü sanayici ailelerin yanı sıra daha nice devlet ve iş insanları, Halefoğlu'ların akşam yemeği davetlerine sık sık katılırlardı.

Görev yaptığı ülkede saygınlığa sahip bir Büyükelçi'nin yanında çalışmak bir şanstı.

Bir Anekdot

Yine smokinli bir akşam yemeği davetine Dışişleri Bakanı Genscher'in katılacağını söyleyen Büyükelçi Halefoğlu, Bakan Genscher'i konutun girişinde karşılamamı ve salona diğer konukların yanına gelirken kendisine eşlik etmemi istemişti. Paris Büyükelçimiz İsmail Erez birkaç ay önce terör örgütü ASALA tarafından katledilmişti. Ben de gençlik heyecanıyla veya caydırıcı olacağını düşünerek, iki gün önce bize dağıtılan henüz kılıfı ve mermisi olmayan Smith-Wesson tabancamı belimdeki smokin kemerimin içine sokmuştum. Bakanı kapıda karşılarken elini sıkmak için hafifçe eğildiğim sırada, belimdeki silah pantolonun içinden kaymaya başlamaz mı? Son anda durumu pantolon bacağında kontrol altına alabildim ama başımdan aşağı adeta kaynar sular döküldü. Bir daha hiçbir görevimde olağanüstü durumlar haricinde araç dışında silah taşımadım. İlk fırsatta demirbaş silah için maaşımdan bir kılıf satın aldım. Ancak Almanya güvenlik birimlerinin Büyükelçiliğimiz mensuplarının korunmasına son derece önem atfettikleri de bir gerçekti. Almanya'da kaldığımız süre boyunca başka ülkelerde yaşananlara benzer terör eylemleri yaşamadık.

Başkâtiplik Sınavı

Bonn'daki görevimin son yılında (1977) Dışişleri Bakanlığı giriş sınavı gibi zorlu bir sınav olan başkâtiplik sınavına hazırlanmak oldukça stresli bir dönemdi. Üstelik o dönemdeki kurala göre altı yıllık bir memuriyetten sonra sizden çok daha fazlası beklenmekteydi. Kaldı ki her büyükelçi, maiyetinde çalışan genç diplomatların bu sınavı kazanmasına önem verdiğinden stresim daha da artıyordu. Üstelik daha altı ay önce girdiğim bir sınav teknik nedenlerle iptal edilmişti ve tekrar sınava giriyordum. Sonuçta sınavı üçüncülükle kazanıp bu aşamayı da atlatmış oldum.

Doğu Berlin Ziyareti

Federal Almanya'dan ayrılmadan önce, tarihi başkent Berlin'i tanımak istedik. Elbette Doğu Berlin'le birlikte. Batı Berlin ışıl ışıl aydınlatılmış, mağazalarında hemen her şeyin rahatlıkla bulunduğu, kozmopolit nüfusu, sanat hayatı, galerileri, kabareleri, müzeleri ve senfoni orkestrası ile son derece cazip bir kentti. Berlin Üniversitesi'nde okuyan gençler için sağlanan geniş burs olanakları, birçok ülkeden gelen yabancı öğrenciler için de Batı Berlin'i adeta bir çekim merkezine çevirmişti. Dolayısıyla şehirdeki genç nüfus oranı diğer Alman kentlerine göre daha yüksekti. Doğu Almanya için ise bu durum neredeyse tam tersiydi. Buradaki kısıtlı sayıdaki yabancı öğrenciler genellikle Doğu Bloku ülkelerinden ve bazı Afrika ülkelerinden geliyorlardı.

Batı Berlin'de kaldığımız birkaç günlük süre içinde Amerikan Sektörü'ndeki ünlü Checkpoint Charlie Kapısı'ndan Doğu Berlin'e günübirlik bir ziyarette bulunduk. Burası 1961'den 1990'a kadar Batı Berlin'den Doğu Berlin'e geçmek için kullanılan üç kapıdan en işlek olanıydı. Bizim dakikalar içinde geçtiğimiz kapıdan, sıradan bir Doğu Almanya vatandaşının geçmek için, hayatını bile tehlikeye atma pahasına neler vereceğini düşünmemek elde değildi. Kentin iki tarafı arasındaki fark gerçekten çarpıcıydı. Berlin Duvarı'na bakan tüm binaların ön cepheleri tuğla örülerek kapatılmıştı, loş biçimde aydınlatılmış sokaklar ilk göze çarpan hususlar arasındaydı. Alınabilecek şeyler son derece kısıtlıydı. Devlet tarafından temini desteklenen gıda maddeleri ucuzdu ancak çeşit yoktu. Sokaklarda çok fazla egzoz gazı çıkaran Doğu Alman üretimi "Trabant" araba göze çarpıyordu. Öte yandan, Doğu Alman üretimi Praktika marka kaliteli fotoğraf makinesini son derece ehven bir fiyata aldığımda da memnun olmuştum. İlerleyen sayfalarda Berlin Duvarı'nın yıkıldığı 1989 yılında görev yaptığım Viyana'yla ilgili anılarımı anlatırken bu konudaki hususlara ayrıca değineceğim.

Görev Sürem Tamamlanıyor

Bonn Büyükelçiliği'ndeki görev sürem 1977 Ağustos ayında tamamlandı. Yeni başkâtiptim. "Rotasyon" kuralına göre yeni görev yerim bulunduğum ülkeye na-

zaran "hardship post" olarak tanımlanan, yaşam koşullarının güç olacağı, dünyanın herhangi bir yerindeki temsilciliğimiz olabilecekti. Doğrusu büyük bir merak içindeydim. Bonn'dan sonra nereye gidecektik?

Dışişleri Bakanlığı'ndan gelen telgrafta o dönemde yaşam koşullarının güçlüğü açısından D bölgesinde yer alan Gümülcine (Yunanistan) Başkonsolosluğu'na atandığımı öğrendiğimde, mesleğimde daha ne gibi bilinmezlerle karşılaşacağımı düşünerek, 2.500 km uzaklıktaki bir yolculuğa çıkmak üzere hazırlıklara başlamıştık bile.

Bonn Büyükelçiliği'nde sonraki yıllarda tümü büyükelçi seviyesine yükselmiş yetenekli elçi müsteşarlar Selçuk Korkud, Mustafa Akşin, Tanşuğ Bleda (sonradan Tahran'da Büyükelçim oldu), Müsteşarlar Aydın Tosun, Ahmet Ermişoğlu gibi amirlerimden yararlı tecrübeler edindim. Hepsi kendi kariyerlerinde önemli mevkilere geldiler. Hatta önce Başkâtip sonra Müsteşar Özdem Sanberk, ileriki yıllarda Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı oldu. Büyükelçi Vahit Halefoğlu'nun "rahle-yi tedrisi"nden geçmek ise bir ayrıcalıktı. Bu vesileyle yardımsever Büyükelçi Sekreteri Hannolore Ehmann ile her zorluğa çare bulan Sekreterimiz Solmaz Danga'yı da teşekkürlerimle anmak isterim.

Gümülcine, Yunanistan, Batı Trakya (1977-1979)
Gümülcine Başkonsolosluğu'nda Konsolos

Gümülcine Neresi?

Atandığım yere ait bilgileri araştırdıkça merakım da arttı. Zira günümüzde, "Komotini" adıyla, Yunanistan'ın Doğu Trakya'sında, bize göre Batı Trakya'da yer alan Gümülcine, 1344 yılında Osmanlı topraklarına katılmış ve 1912'ye kadar da Osmanlı yönetiminde kalmış bir belde. Hatta 1913 Ağustos ayında kurulan ve ancak üç ay süreyle yaşayan bağımsız bir Türk Cumhuriyeti olarak da faaliyet göstermiş, para ve pul bile bastırmış. Nüfusunun %80'ini Batı Trakya Türklerinin oluşturduğu tipik bir Osmanlı-Türk kasabası olarak biliniyor. Burası Balkanlar'ın diğer bölgelerinde de görüldüğü gibi "Evlad-ı Fatihan"ın yaşadığı "anayurdumuz" sayılan topraklarındandı.

O dönem Yunanistan'da Yeni Demokrasi Partisi iktidardaydı. Yunanistan Başbakanı Konstantin Karamanlis (1907-1998), Albaylar Cuntası'nın Kıbrıs savaşı dolayısıyla devrilmesi sonucunda iktidara gelmiş ve demokrasiyi yeniden inşa etmeye çalışıyordu. Ancak o da diğerleri gibi Türkiye'yi hasım gören bir zihniyetin temsilcisiydi.

Bonn'dan Karayoluyla Yolculuk

1977 Ağustos ayının son haftasında eşim Zeynep'le Avusturya, Macaristan, eski Yugoslavya üzerinden yaklaşık 2.600 km yol giderek Gümülcine'ye vardık. Güzergâhımız boyunca giderek yoğunlaşan sayıda Osmanlı Dönemi eserlerine rastladık. Oldukça yorucu ancak ilginç bir yolculuk oldu.

Gümülcine'ye vardığımızda Başkonsolosluğumuzun yer ayırttığı ve kalınabilecek tek otel olan Orpheus Oteli'ne yerleştik. Otelin civarında yaptığımız kısa bir gezintide o dönemde kasaba görümündeki Gümülcine'nin Türk dokusunu gözlemledik.

Günlük Yaşam

Başkonsolosluğumuz kentteki yegâne yabancı temsilcilik olma özelliğini taşıyordu. İki katlı, oldukça eski bir binanın ilk katı Kançılarya, üst katı da Başkonsolosluk Konutu olarak hizmet veriyordu. Yunanistan pasaportu hamili soydaşlarımızdan Türkiye'yi ziyaret etmek üzere günde 300-350 vize başvurusu alınıyordu. Bu nedenle vizelerdeki imzamın hızlı yazılabilir şekilde değiştirilmesi de gerekti. Ayrıca "Yeni Konsolos nerede evladım?" soruları karşısında ciddiye alınmak için Osmanlı stili bir bıyık da bırakmıştım. Doğal olarak görevimiz yalnızca vize vermek değildi. Bir yandan kültürel mirasımıza sahip çıkmak, ticari ilişkileri artırmak, diğer yandan da soydaşlarımızın yaşamlarının kolaylaştırılması yönünde girişimlerimizi sürdürmek amacıyla çaba harcıyorduk.

Bir Anekdot

> Yıllar sonra Avustralya'da Büyükelçi olarak görev yaparken, Melbourne'da (2008) Batı Trakya Türkleri Derneği'ni ziyaret edeceğim duyulunca, bir soydaşımız hamili olduğu Yunanistan pasaportunda 40 yıl önceki Türkiye vizesini ve imzamı içeren sayfayı çerçeveletmiş. Bu vizenin kendisine uğurlu geldiğini, önce Türkiye'ye eğitim için gittiğini ve sonrasında da Avustralya'ya göç ettiğini söyleyerek bana teşekkür etmişti. Birbirimize sarılarak duygusal anlar yaşamıştık.

1974 yılında Kıbrıs Barış Harekâtı'nın başarıyla tamamlanması, kentteki Yunanların bizlere çok mesafeli hatta zaman zaman art niyetle davranmaları sonucunu doğurmuştu. Yunan hükümetinin, o dönemde yaklaşık 25 bin nüfusu olan Gümülcine'deki Türklerin azınlıkta kalmaları için uyguladıkları çeşitli yöntemleri de dikkate aldığımızda, ortam maalesef hiç hoş değildi.

Almanya'dayken yükseköğrenimini sürdüren Zeynep, bu çok kısıtlı ortamda nasıl vakit geçirecekti? Hele soydaş eşleriyle ancak bayramdan bayrama Başkonsolos'un verdiği davetlerde az sayıda katılımcıyla görüşme söz konusu iken. Zira kısa temaslarda bile soydaşlarımızın ilgili makamlarca sorguya çekildiklerini biliyorduk. Gümülcine'de kaldığımız 18 ay içinde tekrar Osmanlı-Yunan tarihi üzerine çok sayıda kitap okuduğumuz da bir gerçekti.

Öncelikle kiralık bir ev bulmaya çalıştık. Ancak ilk sıkıntılar burada başladı. Türk nüfus sürekli baskı altında olduğundan, oturdukları evlerin kırık camlarını bile Valilik'ten izin almadan tamir ettiremiyordu. Dolayısıyla bu evler genellikle son derece elverişsizdi. Başkonsolosluğumuza yakın bir mesafede ve yeni tamamlanmış bir apartman dairesine, ev sahibinin bir Türk'e ev kiralamayı sakıncalı bulmaması sayesinde taşınabildik. Ev sahibimiz de dostça davranan bir gençti. Apartmanımızın alt katında bir mağazası vardı. Ancak o da "Sizinle dost olduğumuzu bizimkiler duymasın, mağazamdan alışveriş yapmazlar" demişti. Babası Niko Efendi Osmanlı vatandaşı olarak doğduğunu söyleyen, iyi niyetli ve insancıl bir kişiydi. Fakat o da Türklerle ilişki kurduklarının bilinmesini iste-

Gümülcine Seçilmiş Müftüsü Başkansolosluğumuzdaki 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı resepsiyonunda (Solda arkada Mahalli Kâtip Recep Karapaça ve Başkonsolos Akgün Kıcıman'ın eşi Ayşe Hanım), 1978.

memişti. Hatta bir keresinde "Birlikte ava gittikleri silahlı bir Türk arkadaşının önünde yürürken hiç çekinmediğini ancak arkadaşının arkasından yürümek istemediğini, zira şeytanın doldurabileceği silahıyla bir kaza olmasını istemediğini" bile söylemişti.

Doğrusu bu deneyimler başlangıçta Yunanistan'a karşı hiçbir önyargı taşımayan bizi şaşırtıyordu. Üstelik çocukluğumun İstanbul'unda Rum komşularımızın çocukları arasında yakın arkadaşlarımız vardı. Ankara'da askerlik görevimi yaparken koğuşumuzdaki ranzamın üstünde Rum asıllı bir vatandaşımız olan Haralambos Pandelitis'le birlikte eğlenceli vakit geçirdiğimiz zamanları hatırlarım. Eşimin Giritli babaannesinden ise hiçbir zaman böyle nefret söylemi duymamıştık.

Bir Anekdot

Yeni evimiz anacaddede bir kilisenin karşısındaydı. Zeynep Yunanca öğrenme çabalarının ilk sonucu olarak kilisenin tabelasını okudu. Binanın kentteki yegâne Ermeni Kilisesi olan –Surp Krikor Lousavorits– olduğunu öğrenince doğrusu çekinmemek elde değildi. Zira Ermeni asıllı teröristler o tarihlerde Türk diplomatlarını hedef alarak, canice cinayetleri üstlenmekteydiler. Nitekim zaman zaman pazar sabahları bahçede toplanan cemaatin kendi aralarında tartıştıklarını izler, pek anlam da veremezdik. Sonradan aldığımız bir bilgiye göre aralarında tartışırken Türk diplomatlarına yönelik terör eylemlerini konuştuklarını, bunlardan bir grubun terör eylemlerini tasvip ederken, diğerlerinin ise eylemleri doğru bulmadıklarını öğrendik.

Bir yanda Kıbrıs Barış Harekâtı'nın Yunanlar üzerindeki etkisi, diğer yanda olası Ermeni terörü tehlikesi zaman zaman yaşamımızı zor kılan unsurlardandı. Kaldı ki sürekli koruma amaçlı olduğu söylenen bir polis denetimi altındaydık. Bir kez de otomobilimin lastikleri "şişlenmişti". Anlaşılan polis koruması sınırlıydı! Üstelik bir yerel gazete fotoğrafımı yayımlayarak, "Türk istihbarat görevlisi konsolos görevine başladı" diye hayal mahsulü bir haber bile yapmıştı.

Bir Anekdot

Bir gece sabaha karşı Gümülcine'nin hava savunma sirenleri çalmaya başladı. Ne oluyor diye balkonumuza çıktığımızda insanların panik içerisinde araçlarıyla Selanik yönüne doğru gittiklerini görmüştük. Meğer hava savunma siren sistemine giren bir kuş nedeniyle kısa devre oluşmuş. Halk arasında çıkan "Olsa olsa Türkler geliyordur" söylentisi de panik yaratmış! Kıbrıs Barış Harekâtı'nın üstünden 2,5 yıl geçmesine karşın süregelen bu psikolojik ortamı ibret verici bulmuştum.

Hafta sonları gideceğimiz pek bir yer de yoktu. Anayolu terk ederek Türk köylerini ziyaret etmemiz yasaktı. Hatta bir ara kente son derece yakın olan anayol üzerindeki Fanari (Fener) Plajı'na gitmek bile Valiliğin iznine tabiydi. Ancak sonraki dönemde Başkonsolos Akgün Kıcıman'ın (sonra Büyükelçi) çabaları ile bu sorun ortadan kalktı. Gümülcine'deki yaşam Selanik ve Atina'daki temsilciliklerimizden çok farklıydı. En büyük eğlencemiz Başkonsolosumuz Akgün Kıcıman (1934-2018) ve eşi Ayşe Hanım'ın tertipledikleri dört kişilik akşam yemeklerine katılmaktı.

Bir Anekdot

Bir gün Selanik'teki Alman Başkonsolosu'ndan beklenmedik bir telefon geldi. Federal Almanya'da görev yapmış olmam ve halen Gümülcine'de bulunmam nedeniyle 10 Mart 1978 tarihli bir "Birinci Sınıf Hizmet Madalyası"nı (Verdienstkreuz 1. Klasse) tarafıma tevdi etmekle görevlendirildiğini bildirdi. Daveti üzerine Zeynep'le Selanik'e gittik. Alman meslektaş, aslında bu tür törenlerin basına duyurulmasının da gerektiğini ancak emekliliğine az kaldığını, Türklere ilişkin bilinen tutumları nedeniyle başını Yunanlarla derde sokmak istemediğini belirtmiş ve bunu yapmadığı için benden özür dilemişti. Bu ne "mahalle baskısı"ydı!

Dr. Sadık Ahmet

Gümülcine'deki görev sürem sırasında tanımaktan onur duyduğum Dr. Sadık Ahmet'ten (1947-1995) söz etmek istiyorum. Belki de aynı yaşta olmamızdan dolayı aramızda önce bir yakınlık ve sonra dostluk oluşmuştu. Dr. Ahmet, Batı Trakya Türk toplumunun karşılaştığı çeşitli sorunlara çözüm bulmak ve onla-

rın Yunanistan tarafından "Müslüman Yunanlar" olarak tanımlanmalarına karşı çıkarak, Türk kimliklerinin tanınması için uğraş veren değerli bir soydaşımızdı. Ankara Tıp Fakültesi'ndeki öğrenimini takiben, resmi makamlarca denkliğinin tanınmaması nedeniyle Selanik Tıp Fakültesi'ni de tamamlamıştı. 1978 yılında döndüğü Gümülcine'de bir yandan doktorluk yaparken, bir yandan da zamanının büyük bir kısmını soydaşlarımıza yardımcı olmaya ayırdı. Yunanistan Parlamentosu'nda iki dönem milletvekilliği de yaptıktan sonra, 1995 yılında meydana gelen bir trafik kazası sonucunda maalesef yaşamını kaybetti.

Batı Trakya'daki Durum

Batı Trakya Türk azınlığının tüm hakları uluslararası antlaşmalarla garanti altına alınmış olmasına rağmen, Yunanistan hükümeti uygulamada soydaşlarımız aleyhine bir siyaset izlemeyi sürdürüyor (Yunanistan'ın iskân ve mülkiyet politikaları sonucunda, bölgedeki Türk varlığının toplam nüfus içindeki payının %67'den %33'e, işlenebilir arazide Türklerin payının %84'ten yaklaşık %18'e gerilediği biliniyor). Türk nüfusunun ezici çoğunluğunun tek geçim kaynağının toprak olduğu dikkate alındığında, çeşitli baskılar ve uygulamalarla oluşan mülkiyet değişiminin çok ciddi ekonomik sorunlara yol açtığı da bir gerçek. Aynı coğrafyada yaşayan, aynı ülke vatandaşı iki toplumun refah seviyeleri arasında büyük farklılıklar olduğu açık (Günümüzde de bölgenin gelişmesine önemli katkılar sağlayan AB bölgesel fon uygulamalarından azınlığın yeterince faydalandırılmadığını biliyoruz). Yunanistan Ortodoks Kilisesi'nin Türkiye hakkındaki Yunan toplumu ve diyasporası üzerindeki olumsuz etkisi, Yunanlar da mitolojik düşlere inanmaya devam ettikleri sürece, Yunanistan'ın ülkemize karşı hasmane tutumunun asla değişmeyeceğine inananlardanım. Hele bazı Batılıların "Canım onlar küçük ülke, sizden korkuyorlar" masalını da hiçbir zaman inandırıcı bulmadığımı belirtmeliyim. Sanki bizler Kurtuluş Savaşı'nı yaşamamıştık.

Bir Anekdot

Gümülcine'den hareket etmeden önce tanık olduğum bir gelişmenin tüm Yunanistan'da ne büyük kutlamalara yol açtığını, beni de ne kadar hüzünlendirdiğini hiç unutmam. Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET, daha sonra Avrupa Birliği, AB) Türkiye'yi ve Yunanistan'ı aynı zamanda üye olmak üzere davet etmişti. Maalesef o dönemdeki siyasetçilerimiz, konunun stratejik, sosyal ve ekonomik boyutlarını ihmal ederek AET'ye katılmayı kabul etmediler. Bu haber üzerine tüm Yunanistan'da adeta bir bayram sevinci yaşandı. Gümülcine'de bile büyük şölenler tertiplendi. İşin acı tarafı Yunanlar bir yandan ulaşacakları refah düzeyini kutlarken, diğer yandan artık Türkiye'yi geri dönülmeyecek şekilde "alt edeceklerini" ve "asla onları Avrupa saflarına sokturmayacaklarını" dile getirmekteydiler. Nitekim Yunanistan 1979 Mayıs ayında katılım belgesini imzaladı. İşte "Onlar Ortak – Biz Pazar" söyleminin benimsenmesinin siyasetçilerimiz tarafından ülkemize ödetilen bedelini bugünlerde de yaşamaktayız.

Nihayet

Görev sürem boyunca kıdemli İdari Memur rahmetli İbrahim Şinasi Göktürk'le yakın çalıştık. İbrahim Bey konsolosluk işlerinin yürütülmesinde nezaketiyle her zaman öğretici ve yardımcı oldu.

Ayrıca Başkonsolosluğumuzda kıdemli mahalli kâtip olarak görev yapan bilge insan (rahmetli) Recep Karapaça'dan, yalnız Batı Trakya Türkleri hakkında değil, Yunanistan, Yunan mantığı ve davranış biçimleri hakkında çok değerli bilgiler edindim. Yunanların soydaşlarımıza karşı haksız ayrımcı davranışlarına öfkelendiğim zamanlarda "Nefret, rasyonel düşünceyi ve davranışı engeller" derdi. Çok beğendiğim bir başka sözü de "Antik Yunan demokrasinin beşiği imiş, bugünkü Yunanistan'da ise demokrasi hâlâ beşikte"ydi. Engin deneyim sahibi olan Karapaça, Yunan vatandaşı oldukları için sürekli baskı altında çalışan diğer yerel memurlarımıza olumlu bakışa odaklı yön göstericiydi. Kendisini rahmetle anıyorum. Bu vesile ile (rahmetli) İsmail Ünay, Abdürrahim Subaşılar ve İbrahim Trakyalı'yı da anmak isterim. Hepsi soydaşlarımıza bir nebze olsun yardım etmeye çalıştılar. Bizimle yıllarca temaslarının devam etmesinden duyduğumuz mutluluk karşılıklıydı.

Batı Trakya Türklerini hiç unutmadık. Bu güzel insanlar her türlü baskıya rağmen kimliklerini ve dinlerini korumak için azimli bir duruş sergilemekteler. Onları takdirle anıyorum. Yüzyıllardır topraklarımızda yaşayan Rum vatandaşlarımız gibi, Batı Trakya'daki soydaşlarımızın da din ve etnik kimliklerine saygı duyulan bir şekilde, refah içinde yaşamaları en büyük arzumdu.

Roma, İtalya (Şubat-Temmuz 1979)
NATO Savunma Koleji'nde Başkâtip

Ocak ayının son haftasında Bakanlıktan gelen bir telgrafla Gümülcine Başkonsolosluğu'ndaki görevimden Roma'daki NATO Savunma Koleji'ne atandığımı öğrendim. Kolejin Şubat ayında başlayacak eğitimine katılmam bekleniyordu. Merkeze dönmeme yedi-sekiz ay kalmış, Dışişleri jargonuyla tayin "sathı maili"ne girmiştim. Hoş bir sürpriz oldu! Anlaşılan Personel Dairesi yetkilileri son dakikaya kadar koleje kimin atanacağı hakkında bir karar alamamıştı!

Roma'ya Yolculuk

Zeynep'le bu kadar kısa bir süre içinde nasıl ev eşyalarımızı toparlayıp Roma'ya ulaşacağımızı da kara kara düşünmeye başladık. Yunan makamlarının hasmane tutumları nedeniyle Gümülcine'de geçirmekte olduğumuz sıkıntılı bir dönemin geride kalacak olmasından memnunduk. Hele Roma'ya gidecek olmamız ılık bir meltem rüzgârı etkisi yapmıştı.

Ev ve kişisel eşyalarımızı göndereceğimiz bütçemize uygun yerel bir firma bulmak mümkün olmadı. Selanik'te yerleşik yabancı firmaların istedikleri ücretleri ödemek ise aldığım maaşımla olanaksızdı. Son anda kiraladığımız üstü açık bir kamyona yüklediğimiz eşyalarımızı karayolundan Türkiye'ye gönderdik.

Almanya'dan getirdiğimiz Volkswagen Golf aracımızla karayoluyla Roma'ya gitmek üzere hazırlandık. Güzergâhımızı Gümülcine, İskeçe, Selanik ve oradan Yanya Dağları'nı aşarak Yunanistan'ın Igoumenitsa Limanı'na ve oradan da feribotla İtalya'nın Bari Limanı'na ulaşma şeklinde planladık. O dönemde internet vb. imkânlardan yoksun olunduğu için feribot biletlerinin temini de kolay olmadı. Limana kadar yolculuğumuz 11 saat sürecekti. Ertesi sabah 06.00'da hareket edecek feribota akşam saatlerinde ulaşmayı öngördük. Bu vesileyle güzergâhımız üzerinde olan Selanik Başkonsolosluğumuza uğrayarak, Cumhuriyetimizin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün bu kentteki evini tekrar ziyaret etmeyi de planladık. Selanik'te, şimdi kentin eski bir semtinde kalan Atatürk'ün evini gezmekten yine çok etkilendik ve duygulandık. Yola ancak Başkonsolosumuz Ergül

NATO Koleji 54. Dönem katılımcıları, Murat Ersavcı (arkadan ikinci sıra, soldan ikinci), Roma, Mayıs 1979.

Gökçen ve eşinin nazik akşam yemeği davetinden sonra tekrar çıktık. Şubat ayında henüz karlı olan Yanya dağ yollarından sabaha karşı geçmemiz gerekti. Zaman zaman kayalarla kaplı yolun tek şeridini kullanarak zorlukla feribota yetiştik. O dağ yolunun bozuk durumunu arada hatırlar ve irkilirim. Bari'ye vardığımızda ise bir anda tüm atmosfer değişmiş, adeta başka bir dünyaya gelmiştik.

NATO Savunma Koleji – "Unitatem Alentes" (Muharipler Birliği)

Kolej 1951 yılında müttefik ülkelerin asker, sivil ve diplomatlarının ortak bir eğitimden geçirilerek NATO'yla ilgili görevlere hazırlanmaları amacıyla Paris'te kurulmuştu. Fransa'nın 1966 yılında NATO'nun askeri kanadından ayrılmasıyla ise Roma'ya taşınmıştı. Benim dönemimde Roma'nın EUR adlı yeni bir semtinde modern bir binada yerleşikti. 1999 yılında yine EUR Cecchignola'da eski mevkiine 2 km uzaklıkta çok daha büyük bir karargâh binasına taşındı.

Aldığımız Eğitim

Altı ay süreli bir çeşit üniversite üstü eğitimde, günümüzde 30 üye ülke bulunsa da o dönemde sayıları 15 olan NATO üyesi ülkeleri kapsayan ve yaklaşık dört hafta süren bir çeşit staj amaçlı iki gezi de yapılıyordu. Geziler, kolejin kış ve yaz dönemlerine göre farklı ülke gruplarını kapsıyordu. Kolej, korgeneral rütbesinde bir komutan ve tümgeneral rütbesinde bir yardımcısı tarafından yönetilmektey-

di. Benim dönemimde kolej komutanı İngiltere Deniz Kuvvetleri'nden Koramiral Sir Lancelot Bell-Davies ve yardımcısı Norveç Kara Kuvvetleri'nden Tümgeneral Björn Egge'ydi. Anılan komutanlar tarafından kurs sonu verilen yazılı değerlendirmelerin katılımcıların mensup olduğu kurumların İnsan Kaynakları yetkililerine iletilmesi usuldendi.[1]

Yönetim kadrosunda ittifak üyesi ülkelerden gelen bir danışmanlar grubu da görev yapardı. Dışişleri Bakanlığı'ndan Büyükelçilik Müsteşarı Bilgin Unan (sonra Büyükelçi) bizim çalışma grubuna danışman olarak görevlendirilmişti. Danışmanların görevi ülkelerinden katılan kursiyerlerin çalışmalarına destek olmak ve programların koordinasyonunu sağlamaktır. Üye ülkelerin uzmanları veya yetkilileri tarafından verilen çeşitli konferanslar ve günlük çalışmaları içeren eğitim dönemi sonunda, katılımcılar farklı ülkelerden oluşan ortak gruplar halinde, önceden belirlenen konularda birer rapor hazırlamakla yükümlüdürler. Ayrıca katılımcıların seçmeli olarak Fransızca ve İtalyanca dil kurslarına da devam etmeleri gerekir.

Programlarda katılımcıların birbirleriyle kaynaşmalarının sağlanması ile NATO ülkeleri arasında uyumun artırılmasına yönelik çalışmalara önem verilmektedir. Burada kurulan dostluklarla ilerisi için bir çeşit "network" oluşturulmaktadır.

İttifak üyesi ülkeler koleje katılacak adaylarını belirlemede belirli kıstaslara uymak zorundadır. Kursiyerlerin rütbe itibariyle orta düzey askeri ve sivil çalışanlardan, ileride yönetim kademelerinin üst düzeylerinde görevlendirilmeleri olası adaylar arasından seçilmeleri gerekir. Nitekim katılımcılar arasından kendi ülkelerinde genelkurmay başkanı, büyükelçi, general, genel müdür düzeyine yükselenler sıklıkla görülmektedir. Üye ülkelerin uygulaması gereken bir diğer kıstas ise kolej mezunlarının ilgili ülkeler tarafından NATO görevlerine atanmalarıdır. Ben de merkeze döndüğümde NATO Genel Müdürlüğü'nde Askeri Şube Müdürü olarak göreve başladım.

Eğitim Programı Çerçevesinde İttifak Üyesi Ülkelere Yapılan Geziler

Kolejde 54. dönem kursiyerleri olarak, dört hafta ABD ile Kanada'yı ve dört hafta NATO üyesi Avrupa ülkelerini ziyaret ettik. Avrupa gezimiz Portekiz, NATO karargâhının merkezi olan Belçika, Hollanda, Federal Almanya, Danimarka ve Norveç'i kapsadı. Kursiyer ziyaretleri bir dönem NATO'nun Kuzey Kanadı'nı,

1 Kolejdeki çalışma dönemim sonrasında okul komutanının hakkımdaki olumlu değerlendirmesi Dışişleri Bakanlığı'na gönderilmiş. Benim Danışman (Advisor) olarak öğretim kadrosuna katılmam rica edilmiş. Ancak nedendir bilinmez komutanın bu amaçla Dışişleri Bakanı'na hitaben yazdığı mektup, birileri tarafından dikkat çekmeyecek şekilde dosyanın içinde "kaybedilmişti". Konudan komutanın Türkiye ziyareti sırasında bahsetmesi neticesinde haberdar oldum ancak iş işten geçmişti. Şimdi geriye baktığımda, yıllar sonra bulduğum değerlendirme notunun bana verdiği mutluluk çok daha fazladır.

bir dönem Yunanistan'ı ve Türkiye'yi içeren Güney Kanadı'nı kapsayacak şekilde programlanıyordu. Ayrıca bir hafta süreyle İtalya'nın değişik bölgelerindeki askeri tesisleri gezdik. Özel bir askeri uçakla yapılan gezilerde, deyim yerinde ise öğrenime devam edildi. Bu kapsamda ziyaret ettiğimiz ülkelerde çeşitli bilgilendirme toplantılarına katıldık.

Bir Anekdot

Ankara'da Dışişleri Bakanlığı NATO Dairesi'nde çalışırken, 1980 yılında kolejin NATO'nun Güneydoğu Kanadı ülkelerine yapılan gezisinde, kolej komutanı Koramiral Sir Lancelot Bell-Davies ile eşi Joan, yeni doğan oğlumuzu görmek üzere Ankara'daki evimize tebrike gelmişlerdi. Roma'da başlayan ve aile dostluğuna dönüşen ilişkiler sonucu, Zeynep'e de çok yakın davranıyorlardı. İngiliz Koramiral'in babası da genç bir deniz subayıyken Çanakkale Muharebeleri'ne katılmış, içinde bulunduğu *HMS Goliath*'ın isabet alarak batırılmasına rağmen sağ kurtulmuştu. Koramiral bu anısını anlatırken babasının, kendisi gibi, Türklerden büyük bir saygıyla bahsettiğini belirtmişti.

Yaptığımız Avrupa gezilerinin en ilginci Batı Almanya'ya yaptığımız ziyaretti. O ziyarette Macaristan, Çekoslovakya (şimdiki Çek Cumhuriyeti ve Slovakya) ile Doğu Almanya sınır bölgelerine gittik. Yüksek nöbetçi kulelerinden karşı taraftaki askerlerin bizi dürbünle izlediklerini gördük. Bu ülkeler hakkında bilgi aldık. Sınır hattı boyunca askeri helikopterlerle yapılan gezilerde o dönemin Sovyet Bloku ülkeleri hakkında ilginç gözlemler yapmıştık. Kim düşünebilirdi ki karşı tarafta

NATO Koleji veda yemeği. Murat ve Zeynep Ersavcı (sağdaki masa, en sağda), Roma, 1979.

gözlemlediğimiz ve NATO ülkeleri açısından önemli bir tehdit teşkil eden o muazzam askeri güç, 1991 yılında kâğıttan bir iskambil kulesi gibi dağılıverecekti.

Kuzey Amerika gezisinde ise ABD ve Kanada'nın önemli bazı askeri tesisleri ziyaret edilmişti. Ottawa'da eski okul arkadaşlarım ile buluşma fırsatım da olmuştu. Washington'da Pentagon'da ve Dışişleri Bakanlığı'nın farklı kademelerinde çeşitli brifingler alarak istişarelerde bulunduk. ABD gezisinin en ilginç yanını ise Dakota Eyaleti'ndeki bir "Minuteman"[2] Nükleer Füze Silosu'na yaptığımız ziyaret teşkil etti.

Bir Anekdot

> Yerin 25 metre derinliğinde yer alan "Minuteman" füzeleri komuta merkezine üçer kişilik gruplar halinde asansörle indik. Merkez bir nükleer saldırı halinde zarar görmeyecek biçimde tasarlanmıştı. Burada nöbetleşe 24 saat süreyle görev yapan iki Amerikalı genç teğmenle konuştuk. SSCB'den yapılacak bir nükleer saldırı halinde ABD Başkanı'ndan gelecek emri takiben, sığınağın kasasındaki iki anahtarı alıp aynı anda çevirerek yan taraftaki füzeyi ateşleyecek ve önceden belirlenmiş çeşitli Sovyet hedeflerini imha edeceklerdi. Soruma cevaben, "Bir an bile tereddüt etmeyiz" demişlerdi. Böyle bir senaryonun gerçekleşmesi halinde dünyanın ne hale geleceğini düşünmek bile dehşet vericiydi. Zaten "Nükleer Dehşet Dengesi" de böyle bir olasılığı önlemek amacıyla ortaya atılmış bir kavramdı.

İleride SSCB'nin dağılması daha olumlu bir havaya yol açarak nükleer silahların karşılıklı olarak önemli düzeyde azaltılması mümkün oldu.

Ancak son dönemde Batı ve özellikle ABD ile Rusya arasındaki güvensizlik ortamı yeniden endişe verici boyutlara ulaşıyor.

Kolej Hakkındaki İzlenimlerim

Öncelikle, kolejde bulunduğum bu süreçte meslek yaşamımın belki de en rahat dönemini geçirdiğimi söyleyebilirim. Öğlenleri günlük çalışmalara ara verildiğinde, İtalyan yemekleri sunulan kafeteryada bir araya geliyorduk. Öğleden sonraları ise yabancı dil kurslarına katılmak günlük rutinin bir parçasıydı. Kursların en eğlenceli bölümü karşılıklı sorunları olan Müttefiklerin aralarında cereyan eden konuşmalardı. Her fırsatta ya soru cevap bölümünde ya konuşmalarda hemen herkes kendi ülkesiyle ilgili şu veya bu konuda ne kadar haklı olduğunu ifade etmeye çalışırdı. Tabii en çok Yunan ve Türk subaylar arasında geçen diyaloglar, sorunların çokluğu nedeniyle, ilgi çekerdi. Daha çok Yunanların tahrikiy-

---

2 Dakota, Montana, Wyoming ve Missouri eyaletlerinin çeşitli yerlerine serpiştirilmiş, yerin 25 m derinliğindeki "Minuteman" nükleer başlıklı füzeleri ihtiva eden 400 adet beton ve çelik koruganlı silolar, Soğuk Savaş'ın 1991 yılında sona ermesiyle gruplar halinde imha edilmiştir. Halen bir adet silo turistik amaçla korunmaktadır.

le askeri kursiyerler arasında başlayan tartışmalara, diplomat olarak müdahale etmek zorunda kalırdım. Hem görüşlerimizi vurgular hem tarafları yatıştırmaya çalışırdım.

Diğer sosyal programlar arasında yer alan, tarihi Roma'nın bazı ören yerlerine yapılan gezintiler ve müze ziyaretleri ile öğrenim dönemi hem çok yönlü sürdürülür hem huzurlu geçerdi. Ancak bir diplomat ve albay rütbesinde iki subaydan oluşan Türk grubu olarak bizim diğerlerinden daha çok çalışmamız ve görüşlerimizi dile getirmemiz ayrıca önem taşımaktaydı.

> En nihayetinde, kolejin farklı ülkeler, kültürler ve yörelerden gelen ittifak üyesi katılımcılar arasında belli bir ahenk sağlanmasına katkıda bulunarak, olası sorunların çözümüne yararlı olduğu da kuşkusuzdur. Böylelikle müttefik ülkelerin ileride yönetici olması beklenen kadroları arasında direkt temas olanağı da sağlanmış oluyordu.

"Ancien" olarak nitelenen mezunlar yani kolejin önceki dönemlerine katılan kursiyerler için oluşturulan ve Roma'da düzenlenen yıllık sosyal programlar vasıtasıyla aralarındaki temas ve ilişkilerin devamının sağlanması da öngörülmüştü.

Ankara'ya Dönüş

Dışişleri'nden gelen talimatta kolejdeki eğitim süresinin tamamlanmasıyla merkezde Uluslararası Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü'nde Askeri İşler Şube Müdürü olarak Temmuz ayının sonunda göreve başlamam gerektiği bildirildi. Roma'da kaldığımız süre boyunca bize gösterdikleri yakın dostluk ve destekleri dolayısıyla Büyükelçilik Müsteşarı Fazlı Keşmir (1942-2019) (sonra Büyükelçi) ve eşi Bige Keşmir'in anılarımızda özel bir yeri vardır.

Nihayet

Kolejde eğitmenlik vasıtasıyla Türkiye'nin Batılı müttefikleriyle eşit konuma sahip olduğu NATO'ya katılmış olmamızın ne denli önemli ve yararlı olduğunu gözlemledim. Her şeye rağmen ülkemizin yüksek çıkarlarını ilgilendiren hayati konularda haklarımızı savunabildiğimiz bir örgüte üye olmanın avantajını bugün de yaşıyoruz. Zamanında NATO'ya Katılma kararı veren siyasilerimizi rahmetle anarak, üyeliğimiz sayesinde Türkiye'nin atlattığı badirelere yıllar içinde daha fazla tanık olmaktayız.

Ankara (1979-1981)
Müşterek Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü'nde Şube Müdürü

si vis pacem para bellum
(Barış istiyorsan, savaşa hazır ol)
Romalı General Vegetius

NATO Savunma Koleji'ndeki görevimi tamamladıktan sonra 1979 Ağustos ayı başında Ankara'da Müşterek Güvenlik İşleri Genel Müdürlüğü NATO Dairesi'nde Şube Müdürü olarak göreve başladım. O dönemde dairenin en aktif bölümü sayılan Askeri İşler Şubesi'nden sorumluydum. Bu görev aynı zamanda çok hassas askeri güvenlik konularını içerdiği için kapsamlı bir güvenlik soruşturmasından geçmemi de gerektirmişti.

Türkiye'nin zor yıllarıydı. Başbakan Bülent Ecevit'in hükümeti son dönemlerini yaşıyordu. Ankara'ya dönüşümüzden üç ay sonra hükümet değişikliği oldu ve 1979 Kasım ayında yeni hükümeti Başbakan Süleyman Demirel kurdu.

Ülke sevdaları çeşitli mihraklar tarafından belirli amaçlar doğrultusunda kullanılan, solcu ve sağcı olarak adlandırılan Türk gençleri birbirlerine kırdırılıyordu. Sokaklar güvensizdi. Enerji krizi had safhada olup en basit günlük gereksinimlerin karşılanmasında bile çok sıkıntılı bir dönemdi. Tüm bunların üstüne SSCB ile sürdürülen Soğuk Savaş'ın olumsuz etkilerinin gelmesi ülke üzerinde baskı yaratıyordu. Kaldı ki kişisel yaşamımızda da önemli sıkıntılarla karşılaşmaktaydık. Özellikle Ankara'nın soğuk kış aylarında yakıt (kömür) bulunamamasından dolayı, mesaisi erken bittiği için buz gibi olan evimize daha önce dönen ve hamile olan Zeynep'in durumu çok zordu.

Yeni görevim, NATO'nun askeri işlerine ilişkin bir dizi uygulamanın siyasi makamlar ile eşgüdümünün sağlanması, çok yüksek gizlilik dereceli konuları içeren Nükleer Planlama Grubu (NPG –Nuclear Planning Group) çalışmalarının eşgüdümü gibi hususları kapsıyordu. Dolayısıyla Türkiye'de ve yurtdışında çok sayıda toplantıya katılmamı da gerektiriyordu.

Kısaca özetlemek gerekirse, Nükleer Planlama Grubu, nükleer silaha sahip olmasa da tüm NATO üyelerine açık olup savunma bakanları düzeyinde belirli

aralıklarla toplanan bir üst kuruluş niteliği taşır (Fransa NPG üyesi olmamayı yeğlemiştir). Bilindiği gibi NATO'nun bu konudaki temel doktrini nükleer silahları "ilk kullanan" taraf olmamaktır. Her yıl toplanan NPG'nin amacı değişen güvenlik ortamında nükleer silahlara ilişkin konuları gözden geçirmek şeklinde özetlenebilir.

Bir Anekdot

NPG toplantısı 1980 yazında Kuzey Kutup çizgisinin kuzeyinde kalan Norveç'in Bodø kentinin yakınlarındaki bir askeri üste yapıldı. Dönemin Milli Savunma Bakanı Ahmet İhsan Birincioğlu'nun (1923-2007) başkanlığındaki heyete, görevim itibariyle beni de dahil etmişlerdi. Bakan yabancı dil bilmiyordu. Toplantının çok yüksek gizlilik dereceli olması ve güvenlik gerekçeleri ile simultane çeviriyi benim yapmam istendi. Oldukça sıkıntılı bir durumdaydım. Terminolojiye hâkim olsam da teknik içerikli bir konuda herhangi bir hata yapma endişesi içindeydim. Neyse ki sıkıntı olmadı. Zaten çeviri kabininden izlediğim Bakan'ın konuya ilgisi de kısa sürdü.

Amirlerim

Genel Müdürümüz Büyükelçi Faruk Şahinbaş konulara vakıftı. Ancak bir yıl sonra yurtdışına atandı. Merkezdeki ikinci yılımda ise Bağdat'tan dönerek Genel Müdürlüğe atanan Büyükelçi Nüzhet Kandemir (1934-2016) (sonradan Dışişleri Müsteşarı) ile çalıştım. Konuları yeni öğrendiği için olsa gerek aşırı titizdi. Daire Başkanım Teoman Sürenkök (sonra Büyükelçi) ise NATO konusunda ve askeri konularda son derece bilgili ve yardımseverdi. Benim için çok öğretici bir amir oldu.

Nitekim Ankara'daki görev sürem NATO'nun işleyiş mekanizmalarını öğrenmem için bana önemli bir fırsat sağladı. Olağan iş akışının dışında her yıl yaklaşık bir ay süren ve artık kullanım dışı kalmış "telex" cihazları vasıtasıyla yazışma yoluyla yapılan ve tüm NATO ülkelerinin katıldığı "Wintex-Cimex" tatbikatlarından da sorumluydum. Bu tatbikatlarda Sovyetler Birliği'nden gelebilecek hasmane davranışlara karşı sivil ve askeri kanatta koordinasyonun nasıl sağlanabileceği üzerinde çalışılıyordu. Tabii bu arada hep ön planda olmak isteyen ve kâğıt üzerinde de olsa Türkiye aleyhine girişimlerini sürdüren Yunanlarla da sık sık çekişiyorduk.

Keza 1980 Şubat ayında her yıl Almanya'nın Garmisch-Partenkirchen kenti yakınlarında bulunan, karlar altındaki Oberammergau'da yerleşik NATO Okulu'nda uygulamalı eğitim yapılan iki haftalık bir kursa katılmam da istenmişti. Genelkurmay Başkanlığı'ndan görevlendirilen ve arkadaş olduğumuz Kurmay Binbaşı Erol ile (sonradan Tümgeneral) daha çok askeri konuları içeren kursları izledik. Dönem sonunda tüm NATO üyesi ülkelerden gelen sivil-asker karışımı bir topluluğa hitaben kapanış konuşmasının yapılması da bana düşmüştü.

Bir Anekdot

Kurs süremizde araya hafta sonu tatili girdiği için bu kayak beldesinde yapılacak tek şey kayağa gitmekti. Arkadaş olduğum bir İtalyan "Alp" komandosu subayla dağ trenine binerek 1.500 metre yükseklikteki bir piste ulaştık. Uzun süredir kayak yapmadığımı dikkate almayıp hiç bakmadan İtalyan'ın arkasından piste atlamamla birlikte büyük bir hata yaptığım anladım ama çok geç olmuştu. Meğer profesyonel kayakçıların kaydığı "kara pist"e çıkmışım. Sanırım bir süre havada uçarak düştükten sonra bir 150 metre kadar da sürüklendim ve ayağımdan fırlayan kiralık kayakları toplamam uzun sürdü. Şansıma bir yerim kırılmamıştı. Bu olay bana iyi bir ders oldu.

1980 Askeri Darbesi

Görev dönemimde Türkiye 12 Eylül 1980 askeri darbesini yaşadı. Demokrasinin kesintiye uğratılması nedeniyle özellikle Batı ülkelerinde büyük sorunlarla karşılaşıldı. Darbenin yurtdışındaki olumsuz yankılarının en az düzeye indirilmesi ve Türkiye'nin daha fazla olumsuzlukla karşılaşmaması için Dışişleri'nin büyük mesai harcaması gerekti. NATO Genel Müdürlüğü olarak biz de bu çabalardan nasibimizi fazlasıyla aldık. Üstelik Orgeneral Kenan Evren'in hiçbir yazılı garanti alınmadan ve Dışişleri'ne danışmadan Yunanistan'ın NATO'nun askeri kanadına dönmesine izin vermesiyle karşılaştığımız sorunlar da cabasıydı!

Bu arada yeni bir tayin dönemi yaklaşıyordu. Bu kez nereye gidecektik!

Tahran, İran (1981-1983)
İslam Devrimi'nin İlk Yıllarında Tahran Büyükelçiliği'nde Müsteşar

Tahran'a Talip Oluyorum

1980 yılında Dışişleri Bakanlığı NATO Genel Müdürlüğü'nde yaptığım Merkez görevimin süresi tamamlanmak üzereydi. Askeri konulardan sorumlu şube müdürü olarak uzmanlık gerektiren bir alanda çalışmaktaydım. Ayrıca Roma'da yerleşik NATO Savunma Koleji'ni de bitirmiştim. Yerleşik teamüle göre buradan sonraki yurtdışı görevimin NATO Daimi Temsilciliği'nde (Brüksel) olması gerekirdi. Ancak o sırada Bakan Özel Kalemi'nde görevli bir meslektaşım hiç NATO deneyimi olmamasına rağmen bu göreve talip oldu. Yine yerleşik teamüle göre, Özel Kalem veya Personel Dairesi gibi bölümlerde çalışan meslektaşlarımızın tayin yerlerini seçmeleri mümkün olmaktaydı. Bu durumda Brüksel'e atanmam olası görünmüyordu. Şu işe bakın ki yıllar sonra mesleğimi Brüksel Büyükelçisi olarak tamamlayacaktım.

Büyükelçi Tanşuğ Bleda'nın Önerisi

İran'a "Devrim" sonrası ilk Türkiye Büyükelçisi olarak atanan Büyükelçi Tanşuğ Bleda bir süre önce Tahran'da görevine başlamıştı. Dışişleri'nde ekonomik işler alanında en parlak isimdi. İlk yurtdışı görev yerim olan Bonn Büyükelçiliği'nde maiyetinde çalışmıştım. Bana Tahran Büyükelçiliği'nde ikili ekonomik işlerle ilgili müsteşar kadrosunun müsait olduğunu bildirdi. O günkü koşullarda riskli ancak mesleki bakımdan ilginç bir öneriydi.

İran

Doğu sınırımızda 80 milyon nüfusuyla bu büyük "değişmeyen sınır" komşumuz, dünyadaki en eski sürekli uygarlıklardan birinin ev sahibidir. Yaygın bir

kanıya göre bu olgudan kaynaklanan ruh hali, Şah Muhammed Rıza Pehlevi'nin olmadık bir büyüklük (megalomani) ve "dokunulmazlık" duygusuna kapılmasına yol açmıştı. Nitekim Pers İmparatorluğu'nun 2.500. yılını temsilen 1971 yılında Persepolis'te düzenlettirdiği inanılmaz gösterişli ve büyük masraflara yol açan törenlerin, nüfusun çoğunluğunu oluşturan yoksul halkın tepkisini çektiği ve rejiminin yıkılmasının ilk işaret fişeğini oluşturduğu da kabul gören bir söylem.

Önemli bir jeostratejik konuma ve doğal kaynaklara sahip olan İran, bölgesel bir güç. İslam Konferansı Örgütü (İKÖ) ve Petrol İhraç Eden Ülkeler Örgütü (OPEC) üyesi.

İran'ın kadim Pers kültürüyle çevre uygarlıklara (Osmanlı Medeniyeti), mimari, el zanaatları (çinicilik, halıcılık) dallarındaki etkileri yadsınamaz. Tarihteki başka örneklerinden de bilindiği gibi, yaşanan devrim olgusunun görev yaptığım dönemde, aynı zamanda Irak ile savaşan ve ambargolar altındaki İran'ı derinden sarstığı da bir gerçek.

Türkiye'nin İran Devrimi'ne yaklaşımı ise içişlerine karışmama ilkesi üzerine kurulmuştu. Aynı dönemde, komşularına "devrim ihracı" peşinde olan İran için bu ne kadar geçerli idi, o da ayrı bir soru.

İran İslam Cumhuriyeti'nde Durum (1981)

Ambargolardan dolayı İran'la ticaret çoğunlukla Türkiye üzerinden yapılıyordu. Bu, iş insanlarımız için bir avantajdı. Üstelik nüfusun yaklaşık %40'ını oluşturan Azeriler ile Türkçe anlaşabilmek de belirli bir kolaylık sağlamaktaydı. Ancak o sırada İran belirsizlikler, tutarsızlıklar içinde gerçekten kaynamaktaydı. İktidarda, Ayetullah Humeyni'yle birlikte, Paris'ten gelen nispeten liberal Beni Sadr'ın, Cumhurbaşkanı olmasına rağmen, durumu sallantıdaydı. Radikaller, İran Şahı'nın ve rejiminin devrilmesinde önemli destekçileri arasında yer alan Komünist Tudeh Partisi mensuplarını ve "Şah gidecek, demokrasi gelecek rüyası"na inanan Liberalleri tasfiye ediyorlardı. Kaldı ki daha sonra Beni Sadr bile canını zor kurtaracak ve Fransa'ya sığınacaktı. Kanlı sokak çatışmaları yaşanıyor ve İslam Devrimi adeta kendi çocuklarını yiyordu. Bir yandan, Irak'ın başlattığı savaşın yarattığı kaotik ortam, diğer yandan İran'a uygulanan ambargolar nedeniyle en temel gereksinimlerin karşılanması güçlüğünden dolayı ülkedeki yaşam koşulları da çok ağırdı.

Gönüllü atanma öncesinde mesleki açıdan duyduğum heyecanın yanı sıra, Zeynep'in ve henüz 11 aylık olan oğlumuzun durumunu da dikkate almam gerekiyordu.

Ancak Dışişleri'nde "Görev yeri değil, amir önemlidir" diye bir söz vardır. Zeynep ile birlikte bir değerlendirme yaptıktan sonra kararımızı verdik. Büyükelçi Bleda ile temasa geçerek görevi kabul ettiğimi bildirdim. O sırada Dışişleri Müsteşarı olan (rahmetli) Büyükelçi Kamuran Gürün (1924-2004), daha önce mahrumiyet bölgesi hizmetimi dikkate aldıklarını, Tayin Komisyonu kararı ile yeni

görevimin iki yılla sınırlı kalacağını ve diğer iki yılı ise A bölgesinde bir ülkede tamamlayacağımı söyledi. Esasen o zamanki koşullarda Büyükelçimizin kendisi de iki yıl sonra rotasyona tabi tutulacak ve Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD) Paris Misyonumuza Daimi Temsilci olarak atanacaktı.

Tahran'a Hareket Ediyoruz

1981 yılının Ağustos ayında yola çıktık. Ankara'da gece yarısından sonra sokağa çıkma yasağı olduğundan, Esenboğa Havalimanı'na gece yarısından önce varmak zorundaydık. Ancak İran hava sahası da savaş nedeniyle geceleri kapalı olduğundan sabaha karşı hareket edecek uçağımızı beklemeye başladık. Macera başlıyordu.

Bir Anekdot

> Bindiğimiz uçakta, bizi ön tarafta portbebe konulabilen bir sıraya oturtmuşlardı. Yorgunluktan adeta sızmışız. Bir süre sonra hostesin uyandırmasıyla kendimize geldik. Gecesi gündüzüne karışan oğlumuz meğer sessizce portbebeden çıkmış ve emekleyerek uçağın ortalarına doğru gitmiş. Bu da onun ilk serüveniydi.

Sabah saatlerinde Tahran Mehrabad Havalimanı'na vardık. Uçaktan indiğimizde ilk göze çarpan, her tarafta ne yaptıkları pek belli olmayan üniformalı, üniformasız, silahlı deyim yerinde ise saçı sakalı birbirine karışmış görevlilerden oluşan kalabalıktı. Anlaşıldığı kadarıyla İran'a girmek de çıkmak kadar zordu. Nitekim aynı havalimanından İran vatandaşları çıkış yaparken neler yaşıyorlardı neler. Görevlilerin kuşkulandıklarında, çıkış yapan kadınların mücevher vb. kıymetli eşya kaçırmalarını önlemek için onları bir çeşit jinekolojik muayeneden de geçirdikleri anlatılıyordu.

Neyse ki çok sevdiğimiz Sefiremiz rahmetli Erel Hanım büyük bir jest yaparak bizi karşılamaya gelmişti. O sırada yabancılara da uygulanmaya başlayan başörtüsü takma zorunluluğundan dolayı yanında bir şal da getirmişti. Ancak tembihli olduğumuzdan Zeynep de tedbirli davranarak eşarbını takmıştı. Büyükelçiliğimiz Mahalli Memurunun yardımıyla pasaport kontrolünü ve diğer kontrol noktalarını göreceli kolaylıkla geçtik. Büyükelçilik aracına ulaşmadan önce havalimanı çıkışında yere resmedilmiş ABD "Büyük Şeytan" ve İsrail "Küçük Şeytan" bayraklarının üstüne basarak geçilmesi gerekiyordu. Bayraklara basmadan geçebilmek ise ancak uzun atlama sporunda madalya sahibi sporcular için mümkündü.

Tahran'daki güvenlik sorunları nedeniyle Erel Hanım, büyük bir âlicenaplıkla, bizi Büyükelçi konutunda ev bulana kadar misafir edeceklerini söyledi. Bu misafirliğimiz, rahatsızlık verme endişelerimize rağmen yaklaşık bir ay sürdü. Tüm çabalarımıza rağmen bir türlü güvenli bir kiralık ev bulamamıştık, gördüğümüz ve kiralamak istediğimiz evlerden bir kısmının sahipleri ise ortadan yok olmuşlardı.

İran Dışişleri Bakanı Yardımcısı'nın eşi ve Dışişleri Bakan Yardımcısı (soldan ikinci ve üçüncü), Murat Ersavcı (soldan dördüncü), 29 Ekim Cumhuriyet Bayramı resepsiyonu, Tahran, 1981.

Büyükelçi konutu, İran Şahı'nın Türkiye'ye yaptığı ziyarete karşılık Atatürk'ün olası Tahran ziyareti için 1934 yılında alınmıştı. Elbruz Dağları'nın eteklerinde Şemiran (Shemiran) semtinde Kançılarya binamıza yaklaşık 20 km uzaklıkta, 88 dönümlük çok büyük bir parkın içinde yer almaktaydı. Bahçede iki yüzme havuzu, voleybol sahası ve tenis kortları da vardı. Bu bahçe, ileriki günlerde Tahran'daki günlük yaşamımızın boğucu havasından kurtulmamız için hafta sonu tatillerinde hepimize adeta bir sığınak olacaktı.

Görevlerim

İlk günümde, Büyükelçimizin aracıyla kentin varlıklı kesiminin de ikamet ettiği kuzeydeki Büyükelçilik Konutu'ndan, güneyde, eski Tahran'da yer alan Kançılarya binamıza yola çıktık. Trafik tam bir karmaşa halindeydi. Ama hakkını da vermek gerekirse Tahran son derece iyi tasarlanmış, güzel bir kentti.

Büyükelçiliğimizde Ekonomik İşler'den Sorumlu Müsteşar olarak göreve başladım. Çalışma arkadaşlarım, Birinci Müsteşar Aykut Çetirge (1942-2002) (daha sonra Büyükelçi), İkinci Kâtip Ercüment Enç (daha sonra Büyükelçi), İkinci Kâtip Cemil Karaman (daha sonra Büyükelçi) diplomatik kadromuzu oluşturuyordu. Ayrıca Askeri Ataşemiz Albay Hüseyin Volkan ve bir ticaret müşavirimiz de (önce Refik Kıymaz ve sonra rahmetli Işıl Ünel) görev yapıyordu.

Kançılaryamız oldukça büyük ancak alt kattaki bazı bölümleri bakımsızdı. Büyükelçinin tüm çabalarına karşın, o günkü koşullarda tadilat yapılabilmesi olası değildi. Kısa bir süre önce bina, zarara kadar varan geniş çaplı bir Ermeni güru-

hun saldırısına uğradığından, caddeye bakan pencerelerin tümü demir panjurları kapalıydı. Yan komşumuz Almanya Büyükelçiliği'nin Kançılaryası'yla ortak bahçe duvarımız ve arada bir de kapı vardı. Almanlar bu kapının kilitli kalmasını istiyorlardı. Biz de kentteki kaotik durum nedeniyle hangi tarafın neyle karşılaşacağının kestirilemeyeceğini söyleyerek, açık kalmasının daha rasyonel olacağını belirtmiştik. Nitekim göreve başlamamdan birkaç ay sonra Almanya'ya karşı aniden yapılan büyük bir gösteride Almanlar can havli ile bizim tarafa geçince kilit konusu da rafa kaldırıldı. Sonradan öğrendiğime göre daha sonraki yıllarda bu kapı araçların da geçmesine olanak tanıyacak şekilde genişletilmişti.

Güçlükle Kiralık Bir Ev Buluyoruz

Sayısız ev gezdikten sonra uygun bir kirayla zevkli döşenmiş, çok zengin bir kütüphanesi olan yüzme havuzlu, bahçeli bir eve taşındık. Ev sahibimiz emekli bir büyükelçi olan rahmetli Amir Aslani, Paris'te ikamet ettiği için bir yakını aracı olmuştu. Eski İran hanedanı Kaçarlardan Nasrettin Şah'ın soyundan gelen bu 80'ini aşmış beyefendi ile Tahran'dan ayrılmadan tanışma fırsatı bulduk. Esasen normal koşullarda böyle bir villayı tüm maaşımı versem kiralayamazdım. Ancak Devrim Muhafızları'nın İran dışında yaşayan eski rejim taraftarlarının evlerine el koymalarının yaygınlaşması aileyi endişelendirmiş ve yabancı bir diplomata kiralayarak mülklerini garanti altına almak istemelerine yol açmıştı. Nitekim Tahran'daki görevim sırasında Devrim Muhafızları üç dört kez evimize "el koymak" istemişler, neyse ki diplomatik dokunulmazlık nedeniyle bunu başaramamışlardı.

Yaşadığımız evle Kançılarya arasında özel araç dışında başka bir ulaşım olanağı yoktu. Epey bir uğraşla ikinci el bir araba temin edebildim. Güvenlik risklerini de dikkate alıp olanaklar ölçüsünde değişik rotalar izlemeye çalışarak görevimi sürdürüyordum.

Bir Anekdot

Bir sabah yoğun bir trafikte işe giderken altı-yedi araç kadar önümde Alman Büyükelçisi'nin bayraklı Mercedes aracını fark ettim. Federal Almanya Büyükelçilik Konutu da bizimkine komşu, kentin kuzeyinde yer alıyordu. Trafiğin sıkıştığı sırada birden nereden geldikleri belli olmayan üç-dört motosikletli, maskeli kişi zırhlı Mercedes aracı çapraz ateşe tuttular. Arkadaki araçlarda hepimiz dehşet içinde donakaldık. Bu çok kısa süren saldırı adeta bir kâbus gibi aniden bitti. Olay mahalline motorlu Hizbullahların gelmesi ve trafiğin açılmasıyla hızla oradan uzaklaştım. Tahran Milletvekili Hüccetülislam Hadi Gaffari'ye bağlı Hizbullah grubu 2.000 kişilik motorlu bir güç olarak, rejim karşıtlarına karşı hızla müdahale amacıyla kurulmuştu. Makam aracının zırhlı olması büyükelçinin yaşamını kurtarmıştı. Ancak geçirdiği ağır şok nedeniyle görevini sürdürmeyen büyükelçi ülkesine geri döndü. Saldırının ne amaçla yapıldığını ise öğrenemedik.

Ekonomik ve Ticari İlişkiler

O dönemin başbakanı Bülend Ulusu (1923-2015) hükümetinde Ekonomiden Sorumlu Başbakan Yardımcısı Turgut Özal'ın komşu ülkelerle ticari faaliyetlerin artırılması talimatı çerçevesinde İran'la ekonomik ve ticari ilişkilerimizin geliştirilmesi, büyükelçinin önem ve öncelik verdiği konulardandı. Ben de çeşitli düzeylerdeki İranlı yetkililerle görüşmeler yapmakta ve İran'a yapılan ihracatımızın artırılması yönünde çaba harcamaktaydım. Kaldı ki ABD Büyükelçiliği'nin işgali (Kasım 1979) ve diplomatlarının uzun süre rehin alınması nedeniyle hem ABD'nin hem Batı Avrupa ülkelerinin ambargoları altındaki İran'da ilaç dahil akla gelen her malda tedarik güçlüğü yaşanıyordu. Bazı dayanıklı tüketim malları ise ancak karaborsadan fahiş fiyatlarla temin edilebiliyordu. Halk arasındaki hoşnutsuzluğun artmasını engellemek için Mollalar, mescitlerde yoksullara buzdolabı, çamaşır makinesi ve elektrikli tüketim malları dağıtmaktaydılar.

İşte bu çerçevede ülkemizden ihraç edilecek 30.000 buzdolabının satışı konusunda ortaya çıkan bazı sorunların aşılması için ilgili makamlarla çeşitli temasları sürdürmekteydim. Üretici iki büyük firmamızdan birine karşı başlatılan haksız rekabet yüzünden, her iki firmamız da bir İtalyan firmasına karşı şanslarını kaybetmek üzereydiler. Konuya acilen el koymamız gerekiyordu. Ticaret Bakanı'yla bir randevu sağlandı. Görüşmeye gittiğimde eski rejimin klasik tarzda döşenmiş lüks makam odasında Bakan'ın çalışma masasının önünde yere bağdaş kurmuş olarak oturduğunu gördüm. Afallamadım değil hani. Bakan gayet nazik bir şekilde beni karşısına buyur etti. Ben de yere oturdum. Konumuz, ülkemizden 30 bin adet buzdolabı alınmasıydı. Firmalardan birinin sahibinin mensup olduğu din konusunu açan Bakanı, buzdolaplarının Türk firmalarında Türk işçilerinin alınteriyle üretildiğine ikna ettiğimde bayağı rahatlamıştım. Bakan üretici iki firmadan 15'er bin adet alınmasını kararlaştırdı. Bu ilk başarılı operasyondu.

Bir Anekdot

Azeri kökenli Bakan'la görüşmemizin sonuna doğru birden dışarıdan yoğun otomatik silah sesleri duyuldu. Belli ki bir çatışma vardı. Silah sesleri giderek bulunduğumuz yere yaklaştıkça çok endişelendim. Bakan da adeta donakalmıştı. Bir merminin cama isabet etmesi üzerine önünde oturduğumuz masanın altına sığındık. Bakan, Türkiye'nin dostu olduğunu, diplomatik dokunulmazlığımın işe yarayacağını filan söylemeye başlayınca, ben de durumun tahminimden daha vahim olduğunu düşündüm. Zeynep'i arayarak ciddi çatışmalar olduğunu, her an ülkeyi terk etmek zorunda kalabileceğimizi, hemen oğlumuzu kapıp Büyükelçilik Konutu'na sığınmasını söyledim. Ama araba bendeydi, taksi bulması da imkânsızdı. Ancak bu hayati detayı o anda düşünememiştim! Bu arada dışarıda neler oluyordu acaba? Ancak bir süre sonra silah sesleri kesildi. Gerek binadaki korumaların, gerek motosikletlerle gelen Hizbullah grubunun "zıdd-ı enkelab" (inkılap karşıtları) diye adlandırdıkları karşı devrimcileri püskürttükleri anlaşıldı.

O gün Tahran'ın birçok yerinde aynı anda bu tip çatışmalar yaşanmıştı. Rejimin baskısı arttıkça, devrimin eski destekçilerden bazı gruplar, büyük bir çaresizlik içinde, bu tip eylemlere girişmekteydi. Ancak bu kısıtlı çaplı eylemlerle ne değiştirilebilirdi ki. Yaşadığımız bu olaydan sonra Bakan'la dostluğumuz devam etti. Birçok konuda bize yardımcı oldu. İhracatımızla ilgili beliren bazı engellerin aşılmasında da araya girdi. Hatta cephedeki askerlere gönderildiği için, kentte hiç et bulunmayan bir dönemde bir kuzu (canlı) bile hediye etti. Bulunan bir kasaba kestirip Büyükelçilikteki arkadaşlarla paylaştık.

Protokol Tavukları

Tahran'da sebze meyve boldu. Ancak bir dönem de tavuk bulmak olanaksız hale gelmişti. Tavuk önceleri büyük miktarlarda Türkiye'den, sonra başka ülkelerden ithal edilmekteydi. Yabancı büyükelçilik mensuplarının (et hiç bulunmadığı için) tavuk gereksinimlerinin karşılanması amacıyla Dışişleri Bakanlığı Protokol bölümünde açılan bir tezgâhtan donmuş tavuk temini mümkündü. Her ailenin "haftada iki adet" donmuş tavuk "alma hakkı" vardı. Ancak bir süre sonra bu uygulama da sona erdi. Bu komik durum ise Protokol Şefi'yle görüşmeye vesile olduğu için yararlı oluyordu. Buna karşılık, Devrim'in "burjuva zevki" diye yasakladığı kova içinde çok ucuza satılan havyarları hemen her yerde kolaylıkla temin etmek mümkündü.

Bir Anekdot

Protokol Şefi'yle görüşmelerimde her zaman çay getiren Azeri gençle ahbap olmuştuk. Bir ziyaretimde onu makam masasında oturuyor görünce şaşırmış ve neler olduğunu sormuştum. Son derece açık kalplilikle nüfuzlu bir Molla yakını vasıtasıyla şimdi bu göreve kendisinin atandığını söylemişti. Gerçekten şaka gibi bir durumdu. Ancak onun da görevi uzun sürmedi. Zaten bürokraside ne liyakat, ne deneyim kalmıştı. Artık bizi hiçbir şey şaşırtmıyordu!

İran'da yaşam her şeye rağmen devam ediyordu. Mollalar rejimi ülkeye hâkim oldukça, başlangıçta işbirliği yaptıkları sol ve liberal gruplar tasfiye ediliyordu. Şah'ın korkunç gizli polisi SAVAK'ın yerini Mollaların SAVAMA'sı almıştı. Üst düzey İranlılar ülkeyi terk etmiş, muhalif addedilen orta kesim sinmiş, kaçamayanlar ise ünlü Evin Hapishanesi'nde kayıplara karışmaktaydı. On binlerce muhalif hapislerdeydi. Her gün birçok kişinin idam edildiğini duyuyorduk. Artık rejimden ümidini keserek eski ortakları Mollalara savaş açan Komünist Tudeh Partisi mensupları, idam edilenlerin ön sıralarında yer almaktaydı. Tahran'da kaldığım iki yıl süresince 60 bin kişinin idam edildiği, diplomatik çevrede konuşulan konulardandı. Bu dönemde patlayan bombalarla Cumhurbaşkanı Muhammed Ali Recai, Başbakan Muhammed Cevad Bahuner, Savaş Bakanı Namju, Devrim Mahkemeleri Başsavcısı Ali Kuddusi, Genelkurmay Başkanı Valiollah Fallahi, Tebriz ve Şiraz

Cuma imamları yaşamlarını yitirdiler. Muhaliflerin seçeneksizlikten uyguladıkları şiddet ise rejimin karşı şiddetine yol açarak, artık Mollaların iktidarının iyice perçinleşmesine olanak tanıyacaktı.

Bir Anekdot

Yalnız katıldığım bir davetten akşam geç saatte dönerken dik yokuşlu bir yolun alt kısmında bir kontrol noktasında durdurulmuştum. Kimlik kartımı gösterip geçeceğim sırada, beni durduran Pasdaran (muhafızlar) bağırarak sağa sola mevzi almaya başladılar. Ben tam ortada kalmıştım. Ne oluyor diye arkama döndüğümde ise şoförü görünmeyen "hayalet" bir aracın hızla benim durduğum noktaya yaklaştığını korkarak gördüm. Araç benim bulunduğum noktaya beş-altı metre kala, Tahran'da yolların iki yanında yer alan ve Elbruz Dağları'ndan gelen suların aktığı "Cup" tabir edilen kanala düşerek durdu. Arkadan da deli gibi koşan silahlı kişiler -onlar da pasdaran imiş- araca ulaştılar. Meğer yokuşun yukarı kısmında aracı park eden sürücü el frenini çekmeye unutmuş, diğerleri de aracı yakalamak amacıyla yokuş aşağıya koşturuyormuş. Durduğum kontrol noktasındakiler ise bunu saldırı sanmışlar. Heyecan üstü tam bir kara mizah.

Aylar birbirini kovalamaya başladı. Tahran'daki ilk kışımızın hafta sonları, Elbruz Dağları'nda Şah döneminden kalan kayak tesislerinin çalışır halde olduğunu öğrenmiştik. Zeynep'le bir hafta sonu bu bölgeye gittik. Manzara ve pistler harikaydı. Ancak en büyük sorun, evli bile olsanız, devrim muhafızlarının, kadın-erkek birlikte kaymaya izin vermemeleriydi. Pistin tam ortasından aşağıya doğru çekilen telden veya ipten bir çit vardı. Pistin bir tarafında kadınlar, diğer yanında erkekler kaymak zorundaydı. Üstelik kadınlar kayak pantolonunun üstüne lastikli bir etek giymeden kayamazlardı. Bu kurallar kayak hevesimizin başladığı gibi sona ermesine yol açtı. Hoş ben bir kez de bir Türk arkadaşımızla –Gül Güllüova– evli yakın dostum Belçika Büyükelçiliği Müsteşarı (sonra Büyükelçi) Chris Tanghe'la kayak yapabildim.

Tahran Caddeleri Tekin Değil

Bir Anekdot

Tahran'da geçirdiğimiz ilk kış mevsimi inanılmaz bir olay yaşamama da neden oldu. Bir sabah Kançılarya girişinin bir sokak ötesinde trafiğin açılmasını beklerken bir patlama oldu. Aracımın ön camı tuzla buz oldu. Şaşkınlık ve can havliyle kendimi arabamın dışına yere atmıştım. Herhalde orada burada patlayan bombalardan biri çok yakınımda infilak etti diye düşündüm. Neyse ki yaralanmamıştım. Üstüm başım çamur içinde doğrulurken, etraftan geçenlerin

halime acayip bir şekilde gülerek baktıklarını fark ettim. Meğer işsiz Afgan sığınmacılar yüksek binaların düz damları kardan çökmesin diye kar küremede görevlendirilirmiş. Benim şansıma da önünde durduğum Eğitim Bakanlığı'nın çatısındaki 1 metrelik bir buzu aşağıya hiç bakmadan atan Afganlı çıkmış. Bu buz kütlesi arabanın sağa doğru ön camından içeriye mızrak gibi saplanarak camı patlatmıştı. Ya şoför mahalline isabet etseydi! Ben o hiddetle bağıra çağıra doğrudan Bakan'la görüşme niyetiyle binaya daldığımda, Bakanlık Müsteşarı beni sakinleştirme görevini üstlenmişti. Sonunda hiçbir yedek parçasının bulunmadığı aracıma İran Meclisi araçlarının bakım merkezinden bir ön cam bularak taktılar.

Tek kanallı televizyonda dini ve savaş haberleri dışında bir program seyredilemeyen, özellikle ayrı bir dünya görüşünü yansıtan Bakü televizyonunun izlenmemesi için çanak anten kullanmanın yasaklandığı Tahran yaşamında, günlük iş yoğunluğu dışında diplomatik toplum arasında yakın sosyal ilişkiler vardı. Resmi yemekler ve partiler çok sıktı. Genelde yaz akşamları verilen "Garden Party" türü davetlere ise İranlılar pek katılmazlardı. Zira geceleri çok sık olan denetim noktalarından geçmek gerekiyordu. Bu noktalarda Devrim Muhafızları (Pasdaran) gece saldırıları olasılığıyla risk almak istemedikleri için, "Besic" denen çocuk yaşta nöbetçiler görev yapmaktaydı.

Bir Anekdot

Bir diplomatik akşam yemeğinden Zeynep'le dönerken evimize bir sokak ötede önümüze aniden ellerinde kalaşnikoflarıyla iki "çocuk yaşta - besic" çıktı. Dost mu, düşman mı oldukları belli değil. Durmazsak ateş edecekler. Ne istediklerini sorunca işaret diliyle üstümüzü ve arabayı arayacaklarını anlattılar. Kimlik kartımı gösterdim. Okuma yazmaları var mıydı, bilmiyoruz. Diplomatik dokunulmazlığım olduğunu ve aramalarına izin vermeyeceğimi anlatmaya çalıştım. Ben "siyasi", "siyasi" (diplomat) dedikçe çocuklar "ne mene" (ne demek) diyorlardı. Zeynep dişlerinin arasından: "Murat, bırak arasınlar, nasılsa bir şey yok, bunların diplomatik dokunulmazlık, Viyana Konvansiyonu filan bilecek halleri yok" diyordu. Amacım, arabamı aratmadan mümkün olan en kısa sürede buradan ayrılmaktı. Ancak Zeynep'in başına silah dayayıp araçtan inmemizi istediler. Neyse bağırış çağırış derken bir amirleri olduğu anlaşılan Azeri bir "pasdar" geldi. Çocukları azarlayıp özür dileyerek bizi gönderdi. Ancak eve vardığımızda olay sırasında soğukkanlılığını kaybetmeyen Zeynep'in ciddi bir kanama geçirdiğini dehşet içinde fark ettik. Komşumuz "pediyatri doktoru" bir dostumuz imdadımıza yetişti ama Zeynep'in iyileşmesi kolay olmadı.

Kontrol noktaları denince Tahran Havalimanı'ndan yurtdışına çıkış yapabilmek için sekiz ayrı denetim noktasından geçildiğini de unutmamak gerek. Doğal

olarak, kimsenin birbirine güvenmediği bir ortamda, aranan veya mallarına el konacak kişilerin yurtdışına çıkmalarının engellenmesi yönetim için sorun oluşturuyordu.

Görevimin iş yoğunluğu çok, temposu hızlıydı. Sıklıkla gelen heyetlerin yanı sıra, adeta çantasını eline alıp bir şeyler satmaya çalışan iş insanları da çoktu. İhracatımızın hatırı sayılır şekilde arttığı da bir gerçekti. Büyükelçimizin çevresi genişti. Elimizden geldiği kadar İranlı muhataplarımızla kurduğumuz ilişkiler sayesinde iş insanlarımıza destek oluyorduk. Bunlardan biri de o dönem Büyükelçiliğimizi ziyaret eden STFA kurucularının, dostane ilişkiler içinde olduğumuz Ticaret Bakanı'nın desteğiyle Bender Abbas'taki liman inşaatı ihalesini kazanmalarını sağlamamızdı.

Bir Anekdot

Yoğun iş hacmi nedeniyle bir hafta sonu Kançılarya'da çalıştığım sırada büyük, artık vaka-yı adiyeye dönüşen bir patlamanın etkisiyle odamdaki sandalyemden savrulmuştum. Tavandaki alçı parçalarından bazılarının benim ve masamın üstüne düşmesine neden olacak kadar şiddetli bir patlamaydı. Odamın camları sokağa değil de yan bahçeye baktığı ve takviyeli olduğu için kırılmamıştı. Hedef Büyükelçiliğimizin tam karşısında yer alan İran Merkez Bankası'ymış. Binanın kapısını uçurmuşlardı. Neyse ki Kançılaryamızda ciddi bir hasar oluşmadan bunu da atlatmıştık.

Aynı günlerde İran-Irak savaşı tüm şiddetiyle sürüyor, İran büyük can kayıpları veriyordu. Hatta o sırada Bağdat Büyükelçiliği'nde görevli meslektaşlarımızla hangi ülkenin diğerini ele geçireceği tahminleri bile yapmaktaydık. Buna göre iki büyükelçilikten biri işlevsiz kalacak, başkonsolosluk seviyesine inecekti.

Acı Şehadet Şerbeti

İran'daki rejimin –Irak'taki gibi– insan kaybına maalesef hiç önem vermediği bir gerçekti. İranlı mollalar savaşı kullanarak dayandıkları tabanı daha da güçlendirme peşindeydiler. Nitekim "şehadet şerbeti içmenin çok büyük şeref olduğu" söylemiyle çok sayıda genç cepheye gönderiliyordu. Irak'la savaş devam ettikçe, İran'ın kayıpları artıyor ancak bu durum halka doğalmış gibi kabul ettiriliyordu. Hatta şehitlerin gömülmesiyle de bilinen ünlü Beheşt-i Zehra (Nurlu Cennet) Kabristanı'nda şehit yakınları piknik tertiplemeye teşvik ediliyordu. Kabristanın orta yerinde bulunan fıskiyeli büyük bir havuzdaki su, şehit kanlarını temsilen kırmızı boyayla renklendirilmişti. Savaş sırasında çocukların alınlarının üzerinde Kuran'dan ayetler yazılı yeşil bantlarla, askerlerden önce mayınlı arazilere sokularak "şehadet şerbeti" içirildiği ve arkasından dini lider Humeyni'nin ailelerine "tebrik" mektubu gönderdiğini üzülerek öğreniyorduk. Dünyada yaşam sevincini öne çıkaran Ömer Hayyam gibi büyük şairlerin çıktığı bu coğrafyada, "öbür

dünya" nasıl böyle yüceltilerek cazip kılınmaya çalışılmıştı diye düşünmemek elde değil. Aslında tüm İslam dünyası için geçerli olabilecek aynı düşünceyi Daryuş Şayegan adlı İranlı düşünür *Yaralı Bilinç*[1] adlı eserinde çarpıcı bir felsefi anlatımla dile getirmektedir.

Savaş, artan milliyetçilik duygularıyla Mollaların iktidarını perçinlemekteydi. Tahran'da seyrek de olsa, bazı geceler Irak uçaklarının geldiği varsayılarak verilen hava akımı alarmları "Vaziyet-i Gırmız" (Kırmızı Alarm) nidalarıyla duyuruluyor, göğe atılan binlerce uçaksavar mermisinin yarattığı patlamalar ise ayrı bir tehlike arz ediyordu. Zira şarapnel parçaları damlara düşüyordu. Bunlardan bizim mahalle de nasibini alıyordu tabii. Oğlumuzun korkudan ağlamasını engellemek için sanki bayram kutlaması yapılan "havai fişekler" atılıyor efsanesine sarılmıştık. Her bombardıman girişiminden sonra veya savaşta bir başarı elde edilmesini takiben özellikle Güney Tahran'da evlerinin damlarına çıkan yüzbinlerce kişinin "Allahu Ekber" diye canhıraş bir şekilde bağırmaları da ürkütücüydü.

Cezayir Dışişleri Bakanı'na Ne Oldu?

İşte bu gecelerden birinde Büyükelçi Bleda telefon ederek Başbakan'ın makamına davet edildiğini ve ne olduğunu bilmediği bu durumda Ankara'yla irtibat halinde olmamızı istemişti. Sonradan ortaya çıktığına göre, İran ve Irak arasında ateş kesilmesi amacıyla arabuluculuk yapmak üzere Tahran'a gelmekte olan Cezayir Dışişleri Bakanı'nın uçağı Türk hava sahasından çıktıktan hemen sonra düşürülmüştü. Bakan ve beraberindeki yüksek rütbeli subayların tümü yaşamlarını yitirmişlerdi. Büyük bir olasılıkla uçak Irak uçağı varsayımıyla İranlılar tarafından düşürülmüştü. Türkiye'den gelen kule konuşmaları da bunu yansıtıyordu. Bu konu İranlılar tarafından bir şekilde kapatıldı. Ancak bir diğer önemli sorun da kaza yerini incelemeye giden İran helikopter pilotlarının, görevlileri bıraktıktan sonra tekrar havalanarak Türkiye'ye iltica talebinde bulunmalarıydı. Üstelik iade edileceğini bildirdiğimiz ilk helikopteri almaya giden ikinci ekip de iltica talebinde bulunmuştu. Sonunda pilotlar hariç iki helikopter de geri verildi.

Devrim Muhafızları, biri Rezidans'ın karşısında olmak üzere, hemen her semtte ülkeyi terk eden varlıklı kesimin evlerine "el koymuş"tu ve şüpheli varsaydıkları kişileri Evin Hapishanesi'ndeki olası son yolculuklarına göndermeden önce "çeşitli yöntemler"le sorguya tabi tutuyorlardı. Zaman zaman sokağa yayılan "sesler" son derece asap bozucuydu.

Bir yandan da ülkeyi terk etmek zorunda kalan varlıklı kişilerin değerli ev eşyalarının ve tablolarının "Tagudi Market" (Burjuva Pazarı) olarak adlandırılan özel bir pazar yerinde, haraç mezat değerinin çok altında satıldığını da duymuştuk. Bizde "Ah'lı mal alınmaz" derler ancak bazı yabancı meslektaşlar için bunun sorun olmadığı da bir gerçekti.

---

1 Daryuş Şayegan, *Yaralı Bilinç - Geleneksel Toplumlarda Kültürel Şizofreni*, çev. Haldun Bayrı, İstanbul: Metis Yayınları, 1991.

1980'li Yıllarda İran İslam Cumhuriyeti'nde Kadın

Ülkede yaşanan istikrarsızlığın da etkisiyle giderek artan işsizlik, nüfusun yarısını oluşturan kadınların üzerinde de büyük olumsuzluklara neden oluyordu. Dini gerekçeler ileri süren Mollalar, erkeklerin daha üstün ve öncelikli olduğundan hareketle, çalışan kadınları iş yaşamının dışında tutmak için onları kimliksizleştirme peşinde her türlü baskı ve yıldırma yöntemini uyguluyorlardı. Aslında burada savaştan dolayı cephedeki erkek kayıplarının artması nedeniyle gereksinim duyulan işgücü açığı ile çelişkili bir durum da söz konusu. Kara çarşaf (çador) giyilmesi, kentli kadınların giysileri üzerine yerlere kadar bir kumaşla örtünmeleri (rupuş) ve başörtüsü zorunluluğu zorla uygulanan yöntemlerin bazılarıydı. Koyulan kurallara uymayanların kaba güç kullanılarak cezalandırılmaları yaygındı. Bir ihbar sonucunda, dokuz yaşında bir kız çocuğunun evindeki yüzme havuzunda mayo giydiği gerekçe gösterilerek, (koltuk altında Kuran-ı Kerim ile) kırbaçlama cezası sonucu yaşamını yitirmesi de bu uygulamaların unutulamayacak bir örneği olarak hafızamızda yer etti.

"Haheran-ı Zeynep" (Zeynep Kız Kardeşler) rejimin militan kadın gücünü oluşturmaktaydı. Bu grup, kadınlara bazen militan erkeklerden bile daha acımasız davranmalarıyla ün yapmıştı. Devlet dairelerine girişte, kontrol noktalarında, ellerinde jilet, kadınların yasak olan makyaj yapmalarından, ruj kullanmalarından başlayan çeşitli "devrimci" uygulamaları vardı. Okullarda dini ağırlıklı eğitim alan "devrimin çocukları"nın kendi ailelerinin kurallara uyup uymadıklarını ihbar etme görevleri vardı.

Rejimin yaşam biçimlerine zor kullanarak müdahale etmesinin toplumsal gerginliği daha da artırmaktan başka bir işe yaradığını söylemek ise güç. Ülkenin eğitimli insan gücünün büyük oranda İran'ı terk etmesine yol açan uygulamaları İran için büyük kayıptı. Bununla birlikte devrimden 40 yıl sonra, günümüzde İranlı kadınların artan sayılarda yükseköğrenim gördükleri ve haklarına sahip çıktıkları da bir gerçek.

Ermeni Terör Örgütü ASALA'nın Faaliyetleri

Bir Anekdot

Tahran'da Ermeni terör tehlikesi hep devam etti. Bir akşam Büyükelçimizin katıldığı bir davet sonrası kendisini evimizde kahve içmeye davet etmiştik. Peş peşe araçlarla eve vardığımızda köşede bekleyen motorlu dört kişi, arkadaki aracı koruma olarak düşünmüş olacaklar ki son hızla kaçtılar. Kim olduklarını öğrenemedik. Ancak bir sonraki tayin yerine vardıktan sonra Ankara'dan yıldırım aciliyeti olan bir telgraf aldık. Buna göre, Ermeni kökenli bir terörist, Büyükelçiliğimiz Ticaret Müşaviri Işıl Ünel'in aracına bomba yerleştirmeye çalışırken, bomba elinde patlamıştı. Polisin cesedin üzerinde yaptığı aramada, diğer bilgilerin yanı sıra bana ait bazı detayların ve ev adresimin de çıktığı bildirilmişti.

Büyükelçi Bleda'nın da Tahran'dan ayrılmasından sonra, onun kurduğu güvenlik dengeleri maalesef çeşitli nedenlerle sürdürülemedi. ASALA mensubu teröristlerin, Büyükelçiliğimiz Sekreteri Sadiye Yönder'in eşi iş insanı Işık Yönder'i, görevli diplomat sanarak, 28 Nisan 1984 günü eşini almak üzere geldiği Kançılarya giriş kapısının önünde şehit ettiklerini duyduğumda çok üzülmüştüm.

Görevimi Tamamlıyorum

İran'daki görevim mesleki bakımdan benim için son derece heyecanlı ve öğretici bir deneyim sağladı. O dönem kısa sürede ticaret hacmimizde büyük bir sıçrama olmuştu. Türk girişimcileri o kadar değişik sahalarda faaliyet gösteriyorlardı ki örneğin, bir ayakkabı firmamız aynı zamanda hem İran hem de Irak ordusuna büyük miktarlarda askeri postal satışı gerçekleştirmişti.

Ancak görev sürem tamamlanıyordu. 1983 yılı başlarında Tahran'a resmi ziyarette bulunan Dışişleri Bakanı İlter Türkmen (1927-2022) için Büyükelçinin konutunda verilen bir akşam yemeğinde, Büyükelçi Bleda, benim iki yıllık görev sonunda A bölgesine tayin edilmem konusundaki Bakanlık Komisyon kararını Bakan'a hatırlatmıştı. Ertesi gün evimizde de ağırladığımız Bakanımız Türkmen'e, bu süreçte beni hiç yalnız bırakmayan Zeynep ve küçük oğlumla günlük yaşamımızda karşılaştığımız zorlukları da vurgulayarak rotasyon arzumu dile getirmiştim. Bu arada Personel İşleri'nden sorumlu Müsteşar Yardımcısı'nın Büyükelçimi de arayarak, terfi vaadiyle beni Tahran'da kalmaya ikna etmeye çabaladığını da anımsıyorum. Sonuçta, Dışişleri Bakanı'nın da uygun görmesiyle 1983 Ağustos ayında, daha önceki Bakanlık Tayin Komisyonu kararı uyarınca, Washington Büyükelçiliği Birinci Müsteşarı olarak atanmamın önü açıldı. Yeni görevim, Kançılarya binasının dışında kısa bir süre önce oluşturulan Türk Enformasyon Merkezi Direktörü olarak lobi ve tanıtım işleri olacaktı.

Nihayet

İran'da görevli olduğum 1981-1983 yılları arasında Şah Rıza Pehlevi'nin toplumun değerlerinden uzak, kayırmacı ve baskıcı rejiminin İslam Devrimi'nin gerçekleşmesine yol açtığını yerinde gördüm. Ama kantarın topuzu kaçmıştı. Yeni düzendeki ideoloji insan odaklı, özgürlükçü ve demokratik olmayınca, ülke de bir türlü istikrara kavuşamıyor ve halkın yaşamındaki güçlükler devam ediyordu. İslami rejimin yaptığı ilk işlerden birinin ülkedeki üniversiteleri beş yıl süreyle kapatması, bu sürece bir örnek oluşturabilir.

Ambargoların devamına rağmen günümüz İran'ının 1980'lerin başında yaşanan devrimin geçiş dönemi sancılarını geride bıraktığı ve şimdi çok farklı olduğu da bir gerçek. Tabandan gelen hak ve özgürlük taleplerinin her ne kadar daha alacağı yol olsa da okuma yazma oranı bir hayli yüksek halkı, üniversitelerden iyi yetişmiş kadroları olan, düzenli seçimlerin yapıldığı bir "İslam Cumhuriyeti". İran her zaman olduğu gibi gururlu, güçlü bir komşumuz olagelmiştir.

Washington, ABD (1985-1987)
Washington Büyükelçiliği Birinci Müsteşarı – Türkiye Enformasyon Merkezi Direktörü

Tahran'dan Washington'a – Bir Zaman Yolculuğu

İki yıl süren zorlu İran görevinden sonra, 1983 Ağustosu'nun son haftasında Amerika Birleşik Devletleri'ne (ABD) gitmek üzere Tahran'dan ayrıldım. O dönemde ABD Başkanı Ronald Reagan ve Dışişleri Bakanı George Shultz'du.

Devam eden İran-Irak Savaşı nedeniyle gece karartması altındaki kentten kalkan uçakla adeta bir "zaman yolculuğu" yaptım denilebilir. Sanki "Ortaçağ" dünyasından modern yaşama bir yolculuk. Ertesi gün akşam saatlerinde kent içindeki Washington National Havalimanı'na inerken seyrettiğim parlak ışıklar, karartmaların devam ettiği Tahran'a göre ne büyük bir çelişkiydi. Bombaların patlamadığı, silah seslerinin duyulmadığı olağan bir yaşamı ne kadar özlemişim. Ama gerçekten öyle mi?

Havalimanında karşılayan meslektaşım, beni yeni gelenler için yer ayırttıkları, merkeze hayli uzak "makul fiyatlı" bir otele bıraktı ve ertesi sabah göreve başlamak üzere bir servis aracının gelip alacağını söyledi (Bazı sağlık sorunları nedeniyle daha önce Tahran'dan Ankara'ya giden Zeynep ve üç yaşındaki oğlumuz dört hafta sonra bana katılacaklardı).

Başkent Washington DC

ABD Federal Hükümeti'nin merkezi olan başkent Washington DC, Virginia ve Maryland eyaletlerinin topraklarından alınan alanda 1790 yılında oluşturulmuş.

Washington tüm ülkelerin başarılı ve hırslı temsilcilerini büyükelçi olarak atadıkları bir kent. Sokakları bile adeta "güç" ve "elektrik" yüklü (Power Town). Bu durumda pek de sakin bir yaşam sürdüremeyeceğiz sanırım. Bakalım göreceğiz.

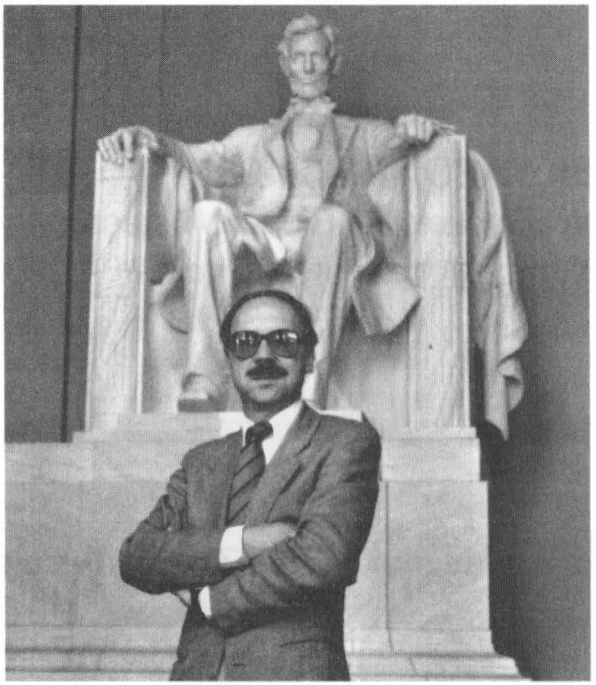

Lincoln Heykeli'nin önünde, Washington DC, 1984.

Görev

Büyükelçi Şükrü Elekdağ'la yaptığımız görüşmede yeni görevime Kançılarya'nın dışında yer alan ve kısa bir süre önce faaliyete geçen Türkiye Enformasyon Merkezi'nde başlamamın öngörüldüğünü öğrendim. Görev süresini tamamlayarak Ankara'ya tayin olan meslektaşım Murat Sungar'ın (sonra Büyükelçi) yerine "Direktör" olarak görev yapacaktım. Enformasyon Merkezi, Büyükelçilik Basın Müşavirliği'nin de bünyesine katılmasıyla oluşturulmuştu. Basın Müşaviri Varol Akçın ve yardımcısının yanı sıra, görevli memurlar ve sekreterlerden oluşan altı kişilik bir kadrosu vardı. Turizm Bakanlığı Ofisi ise New York'ta yerleşik olduğundan, basılı ve görsel malzeme katkısında bulunmaktaydı. İlk kez Washington'da tanıdığım Basın Müşaviri Varol Akçın'la sonraki yıllarda Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürü olduğum dönemde de (1993-1996) birlikte çalıştık. Mükemmel İngilizcesi ve entelektüelliği ile kariyeri boyunca, New York Basın Müşavirliği, İstanbul'daki Sepetçiler Kasrı Uluslararası Basın Merkezi Direktörlüğü gibi görevlerini başarıyla yerine getirmişti.

"Massachusetts Avenue"da Dupont Circle'ın üst katlarında yer alan Merkez, Kançılarya'nın dışında bir binadaydı. Bunun nedenleri arasında, ayrı bir birimin basın mensuplarının temaslarında kolaylık sağlayacağı düşüncesi ve o tarihte Büyükelçi Konutu'nun alt katında son derece sıkışık bir alanda yer alan ofis bölümünün yetersizliği vardı.

Büyükelçilik Enformasyon Merkezi

Direktörlüğünü yürüttüğüm Enformasyon Merkezi'nin temel işlevi, Türkiye'ye hasım grupların faaliyetlerinden dolayı Amerikan basın ve medyasında sıkça yer alan olumsuz haberlere karşı çalışmaların, Türk diyasporasının aktif rol oynamasını sağlayarak yürütülmesine yönelikti. Zira resmi makam kaynaklı haberlerin ABD kamuoyu nezdinde inandırıcılığı fazla olmuyordu. Ayrıca 12 Eylül 1980 Askeri Darbesi nedeniyle demokrasinin kesintiye uğratıldığı hakkında liberal çevrelerde, Kongre'de ve medyadaki olumsuz yorumlar devam ediyordu (Bu vesileyle Enformasyon Merkezi'ndeki asistanlarımız Oya Coffman ve Filiz Odabaş'ın çalışmalarımıza olumlu katkılarından da söz etmeliyim).

Kamuoyu diplomasisi öncelikli konularımız arasındaydı. Çalışmalarımızın bir bölümü, basın bültenleri, kişisel temaslar vb. yollarla Amerikan kamuoyuna doğru bilgilerin aktarılmasını kapsayacaktı. Kaldı ki Kıbrıs, Yunanistan, insan hakları, demokrasi, PKK ve Kürt sorunu gibi ülkemizin karşılaştığı konular, her ne kadar diğer meslektaşlarımın baktığı dosyalar arasında olsa da sonuçta Türkiye'nin görüşlerinin Amerikan kamuoyuna aktarılmasında Merkez'e önemli bir sorumluluk verilmişti. Üstelik günümüz teknolojik imkânlarından yoksun olarak.

1980'li yıllarda daha da önem kazanan Türkiye adına tanıtım ve lobi çalışmalarında yardımcı olmak üzere görevlendirilen firmalarla eşgüdüm sağlanması ve ABD Kongresi nezdinde gerekli temasların sürdürülmesi de görevlerim arasındaydı. Bunların yanı sıra Müsteşar Bozkurt Aran ile "Türkiye'nin Amerikalı Dostları" (American Friends of Turkey) adlı derneğin çalışmalarına da destek olmamız gerekiyordu. Derneğin yöneticisi daha önce ülkemizde görev yapmış emekli bir subay olan Albay Ralph Robb'du. Yılda bir kez tertipledikleri faaliyetlerde seyahat, turizm gibi alanlarda "workshop"lar ile özellikle Türk iş insanlarının temsil ettikleri şirketleri tanıtan stantlar yer alıyordu. Aynı günün akşamında verilen gala yemeğinin esas amacı ise gerekli parasal kaynakların sağlanmasına yönelikti (fund raising). Genellikle, ABD yönetim kadrolarından bakan yardımcısı düzeyinde bir konuşmacı davet edilirdi. O akşam toplanan bağışlarla dernek yıl içinde lehimize bazı çalışmalar yapmaktaydı.

Enformasyon Merkezi'nin yer aldığı binanın diğer katlarında Türk-Amerikan Dernekleri Federasyonu (ATAA –Assembly of Turkish American Associations) ve Türk Etütleri Enstitüsü (Institute of Turkish Studies) de yer almaktaydı.

Görevlerim arasında, Dr. Ülkü Ülgür'ün başkanlığını üstlendiği Türk-Amerikan Dernekleri Federasyonu faaliyetlerini yakından izlemek ve gerek duydukları durumlarda katkı sağlamak da vardı. Çalışmalarda Oya Bain ve Engin Holmstrom aktif isimlerdi. Türk-Amerikan Dernekleri Federasyonu günümüze kadar devam eden faaliyetleri sayesinde, hem ABD'deki dağınık dernekleri bir çatı altında toplamayı başardı hem ülkede yaşayan vatandaşlarımıza yönelik, sayıca az olmalarına rağmen, hasım lobilerin iftira kampanyalarına karşı ciddi bir çaba harcanmasına fırsat verdi. Oya Bain halen Türk-Amerikan Dernekleri Birliği'nin en aktif üyelerinden biridir. Ayrıca Türk-Amerikan Ulusal Yönlendirme Komitesi'nin

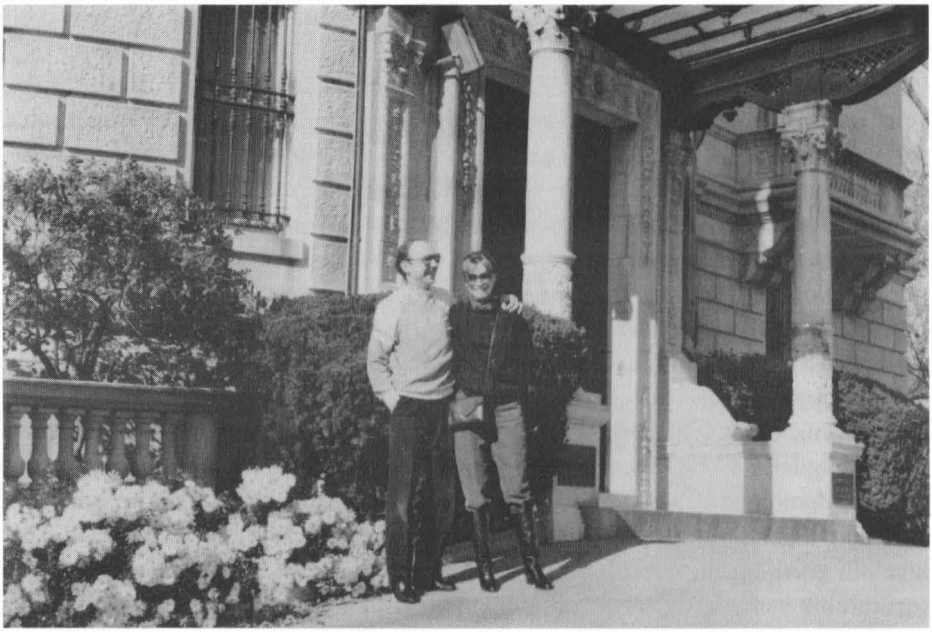

Zeynep'le, Washington Büyükelçiliğimizin önünde, 1984.

(TASC –Turkish-American National Steering Committee) Genel Sekreterlik görevini yürütmüştür.

Yine Büyükelçiliğimizle herhangi bir organik bağları olmamakla birlikte, Dr. Heath Lowry yönetimindeki Türk Etütleri Enstitüsü özellikle Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerini kapsayan çalışmalarında, ihtiyaç duyduklarında, bilimsel verilere ulaşmalarını sağlamak da Merkez'in görevleri arasındaydı.

Bir de bunların üstüne, Büyükelçimizin talimatıyla kısa bir süre önce Ankara'ya tayin olan bir meslektaşımdan "Ermeni" dosyasını da devraldım. Bir yandan Tahran'daki tehditlerden kurtulduğuma sevinirken, bir yandan da şimdi bu konulara bakacaktım. Neyse ki bu görev bir yıl kadar sürdü.

İş yükü geniş olsa da ülkemiz için son derece önemli konuları üstlenecek olmanın büyük sorumluluğunu da taşıyordum.

Bir Anekdot

Bir gün beni ziyaret eden bir PR firmasının (Doremus & Company) Washington direktörü Charles Pucie, ABD kamuoyunun ilgisini çekebilecek konularda basın kuruluşlarına Basın Müşavirliğimiz aracılığıyla iletilen metinlerin genelde son derece kuru bir dille ve deyim yerinde ise "Türkçe İngilizcesi"yle yazılmakta olduğunu belirtmişti. Benzer yazılı açıklamaların medyada nasıl ilgi çekici hale getirileceğine dair bir kısa kurs tertipleyebileceklerini kaydetti. Bir hafta süreyle devam ettiğimiz bu kurs hem benim için hem Basın Müşavirimiz için son derece yararlı oldu.

Ayrıca TV mülakatlarında nasıl davranılacağı hakkında iki hafta süreyle devam ettiğim bir başka kurs, kamuoyu diplomasisinin etkinliği hakkında bana bambaşka bir perspektif sundu. Bu deneyim yıllar sonra Başbakanlık Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürü olarak görevlendirilmemde önemli bir mihenk taşı oldu.

Mesaimiz adeta günün saatlerinin yetmediği bir tempo içinde devam ediyordu. Bir yandan düşünce ve medya kuruluşlarına ziyaretler, diğer yandan ABD Kongresi'nin ülkemiz hakkındaki konulara ilgi duyan senatörleri ve üyelerinin danışmanlarıyla temas halindeydim. Ayrıca Büyükelçi'nin bazı gezilerine katılmam gerekiyordu. Büyükelçi Elekdağ'ın çeşitli kurum ve kuruluşlarda verdiği konferanslar, Rezidans'taki çalışma kahvaltıları veya yemekler kamuoyu diplomasisinin başarılı örneklerindendi.

Bir Anekdot

Yoğun tempodan söz ederken Washington'a Tahran'dan gelmiş olmamın bir avantaj sağladığından da söz etmeliyim. O dönemde İran'da neler olup bittiği Amerikan siyasi kuruluşlarının yakın ilgisini çekiyor ve sahadan yeni gelen bir diplomat olarak ailemle neler yaşadığımız merak uyandırıyordu. Bu çerçevede benimle temas eden ve İran anılarımı paylaştığım bazı düşünce kuruluşlarında çevrem de hayli genişlemişti. Hatta Tahran'daki ABD Büyükelçiliği basıldığı esnada İran Dışişleri'nde bulunan ve Kançılarya'daki diğer Amerikalı diplomatlar gibi 444 gün rehin tutulan dönemin maslahatgüzarı Bruce Laingen'la (sonra Büyükelçi) dost olmuş ve buluşmalarımızda başımızdan geçenleri paylaşmıştık.

Bu dönemde, Zeynep'le ABD vatandaşı olan Türklerle (Turkish Americans) çok yakın ilişkiler kurmuştuk. Washington çevresinde doktor, mimar, sanat tarihi profesörü, federal veya yerel yönetimde memur olan Türklerin yanı sıra, az sayıda emekçi Türk de vardı.[1]

Ayrıca Zeynep, Sefire Ayla Elekdağ'ın önerisiyle senatör eşlerinin çoğunlukla üye olduğu Capitol Speakers Club'a katılmış, topluluğa hitabet (public speaking) kursunu tamamlamıştı ve ülkemizi tanıtıcı programlar hazırlıyordu. Burada bir bölümün aktivitelerden sorumlu başkanlığını da yaptı. Ancak faaliyetlerini, Yu-

1 Güzel bir rastlantıyla Mülkiye'den sınıf arkadaşım Kutsan Çelebican ve eşi sevgili Sema ile Washington'da birlikte olduk. Kutsan, Dünya Bankası İcra Direktör Yardımcısı olarak görev yapıyordu. İlkokuldan ve Siyasal'dan sınıf arkadaşım Osman Birsen (sonradan Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarı, İMKB Başkanı) ve eşi Deniz'le, rahmetli Gazi Erçel (sonradan Merkez Bankası Başkanı) ve eşi Zeynep'le birlikte olduk. Ayrıca başarılı Deniz Ataşemiz Albay Özden Örnek ve eşi Sevil Hanım'ı tanımaktan büyük memnuniyet duyduk. Özden Örnek amiralliğe, Deniz Kuvvetleri Komutanlığı'na kadar yükseldi. Türkiye'ye büyük hizmetlerde bulundu. Bilahare bir kumpas olduğu açığa çıkan Ergenekon Davaları yüzünden geçirdiği çok sıkıntılı bir dönemin sonunda yakalandığı amansız hastalık nedeniyle yaşamını erken yaşta yitirdi.

nan veya Rum asıllı diğer bazı üyelerin sürekli engellemelerine rağmen devam ettirmesi de kolay değildi. Diğer yandan, Washington'da ve yakın çevresinde ikamet eden vatandaşlarımızın ilkokul çağındaki çocuklarına Türkçe dersleri veriyordu. Dershane, Georgetown Üniversitesi tarafından hafta sonları için Büyükelçiliğimizce kullanılmasına izin verilen bir sınıftı. Zaman içinde sınıf sayısı da bir koridor boyunca arttı ve gelişerek daha sonraki Turkish Community School'un temelini oluşturdu.

Bir Anekdot

Büyükelçimizin katıldığı gezilerden biri çok ilginçti. ABD askeri malzeme üreticilerinin Türkiye'ye ilgisi büyüktü. Biz de bunların Kongre içindeki etkin konumlarından yararlanarak, ülkemize müzahir kararlar alınmasına çalışmaktaydık. Nitekim o dönemde Türk Hava Kuvvetleri'nin satın alacağı F-16 uçaklarının motor seçimi hususunda devreye girmesi için Büyükelçimizi ikna çabaları yoğunluk kazanmıştı. Bu vesileyle adaylardan biri olan ve uçak motoru üreten Pratt-Whitney firmasının CEO'su özel uçağını göndererek Hartford, Connecticut'taki tesisleri gezmek üzere bizi eşli olarak davet etmişti. Büyükelçi ve eşinin yanı sıra, ben de bu inceleme gezisine eşimle katılmıştım. Son derece ilginç geçen bu geziden sonra, her ne kadar başka bir firma tercih edilse de, Kongre'de anılan firmanın desteğiyle bazı görüşlerimiz kabul görmüştü.

Hasım lobilerinin faaliyetlerine örnek olabilecek bir olay, kaldığımız otelin önünde sürekli yapılan kalabalık bir Ermeni grubunun taşkın ve tehditkâr gösterileriydi. Kimdi bunlar? Büyük çoğunluğunun ABD'deki üçüncü kuşak genç Ermenilerden oluştuğu görülüyordu. Çocukluğumun İstanbul'unda dostlukları büyükbabalarımızdan gelen Ermeni komşularımızı ve onların torunları yakın oyun arkadaşlarımızı düşündüm. Ülkemizde o olayları yaşayan büyükler, sonraki nesillere bu kini aşılamayı doğru bulmamışlardır. Ne acıdır ki Ermeni diyasporası tek yönlü nefret söylemini halen devam ettirerek birlik sağlama peşinde. ABD ise masum diplomatlarımızı Ermeni terörizmine kurban verdiğimiz ilk ülke oldu.

Gelecek Yılların Başarılı Gazetecileri

Zaman zaman Türkiye'deki önde gelen medya kuruluşlarında çalışan ve gelecek vaat eden genç gazeteciler, Ankara'daki ABD Büyükelçiliği'nin hazırladığı programlar çerçevesinde tanıtım amaçlı geziler yapıyorlardı. Bunların arasında Washington'a gelerek örneğin, *Washington Post* gibi dünyaca ünlü bir gazetede staj yapan (rahmetli) Ufuk Güldemir'den (daha sonra *Cumhuriyet* gazetesi temsilcisi) ve ABD'yi tanıma amaçlı bir başka program bağlamında gelerek, sonradan Washington'da *Hürriyet* gazetesini temsil eden Sedat Ergin'den söz etmem gerekir. Enformasyon Merkezi'ni de sıklıkla ziyaret eden bu genç gazeteciler, ilerleyen yıllarda mesleklerinde parlak performans gösteren saygın gazeteciler olarak kanaat önderleri oldular.

Bir Anekdot

Bir akşam geç saatlerde telefon eden Ufuk Güldemir, *Washington Post* gazetesinde nöbetçi editör olarak kaldığını ve ertesi sabah yayımlanacak bir haberde "soykırım" iddiaları hakkında Ermeni diyasporasının savlarına geniş bir şekilde yer veren son derece yanlı bir makalenin yer aldığını tespit ettiğini haber verdi.

Gecenin o saatinde yapılacak tek şey Güldemir'in önerisiyle "breaking news" şeklinde Büyükelçilik sözcüsü sıfatıyla yapacağım bir açıklamanın söz konusu makaleye ilavesi olacaktı. Burada, Birinci Dünya Savaşı içinde yer alan olaylarda, yalnızca Osmanlı vatandaşı Ermenilerin değil, bölgede yaşayan Osmanlı Müslümanlarının da büyük kayıplar verdikleri, ayaklanan Ermeni komitacıların o tarihte topraklarımıza saldıran Rus ordularıyla işbirliği içinde kendi devletlerine karşı savaştıklarını belirtmiştim. Dolayısıyla bir "soykırım" savından söz edilemeyeceğini, yaşanan ortak acılardan herkesin ders çıkarması ve ileriye bakılması gerektiği gibi hususlar yer almıştı. Ertesi gün gazete basıma girmeden yetiştirdiğimiz bu açıklamaya Büyükelçimizin ne gibi reaksiyon vereceğini kestiremediğim için o akşam huzursuz da olmuştum.

Hazırladığım metin ertesi sabah gazetede kısaltılmış da olsa yer aldığında, Büyükelçi memnun oldu. Diyaspora çevreleri ise epey rahatsız oldular ve *Washington Post* gazetesine çeşitli protesto girişimlerinde bulundular. İmparatorluğun Müslüman tebaasının 1822-1922 yılları arasında uğradığı etnik temizlik ve kıyımları anlatan kitabı dolayısıyla Prof. Justin McCarthy de tehditlerden nasibini aldı. Bir diğer mağdur da ünlü tarihçi Ord. Prof. Bernard Lewis'ti. Diyaspora bağımsız çalışan bilim insanlarına tahammül edemiyordu.

Diyasporanın en ufak bir karşı görüşe tahammülsüzlüğü, hatta bu konuda tertiplenen bilimsel toplantıları zaman zaman zor kullanarak engellemesi, sorunun çözümsüzlüğünün en önemli nedenlerinden biri olarak süregeliyor. İlerideki yıllarda Büyükelçi olarak görev yaptığım ülkelerde bu olguyla hep karşılaştım. Tertiplediğimiz toplantıları çok olumsuz koşullar altında yapabildik veya engellendik.

Diyasporanın uzlaşmaz katı tutumu günümüzde de devam ediyor. Keşke I. Dünya Savaşı sırasında bölgedeki tüm halkların yaşadıkları acılar tarihteki yerlerini alsa ve diyaspora Türkiye ile Ermenistan arasında dostluk köprülerinin kurulmasına destek verse diye düşünmemek de elde değil.

NATO "Eurogroup" Çalışmaları

NATO'nun Avrupalı üyelerinin ittifakın ortak savunmasına katkılarını ABD Kongresi'ne anlatmak amacıyla Türkiye'nin de üyesi olduğu "Eurogroup" adlı bir çalışma grubu vardı. Grup üyeleri NATO'nun Avrupa kanadı büyükelçiliklerinin

kıdemli müsteşarlarından oluşuyordu. İki-üç ayda bir aramızda yapılan eşgüdüm toplantılarından sonra, gruplar halinde ABD Kongresi'nin Savunma ve Dış Politika Komisyonu ve ilgili diğer senatörlerin ve Kongre üyelerinin danışmanları ziyaret edilerek bilgilendirme yapılıyordu.

Bu bilgilendirme ziyaretleri vesilesiyle yapılan temaslarda, ABD'li ilgililerin bırakın Türkiye'yi, İngiltere, Almanya gibi ülkeler hakkında bile ne denli sığ bilgi sahibi olduklarını görmek, ülkemizi tanıtma ve kamuoyunu aydınlatma konularında işimizin ne kadar güç olduğunu gözler önüne seriyordu.

Başbakan Turgut Özal'ın Washington Ziyareti

Washington Büyükelçiliği'ndeki görevim 1985 Ağustos ayında tamamlanacaktı. Ankara'ya dönmeden önce, Nisan ayında Başbakan Turgut Özal, beraberinde Dışişleri Bakanı Vahit Halefoğlu ve eşleri de olmak üzere Washington'a resmi bir ziyaret yaptı. Başbakanın ziyaretine kalabalık bir iş insanları grubu da eşlik ediyordu. Bu ziyaret benim için hızlı bir değişim sürecine giren Türkiye'nin bir göstergesini oluşturmaktaydı. O güne kadar hiçbir resmi ziyaretin eşli dostlu, "Papatyalar" gruplu, bu denli kalabalık olduğuna rastlamamıştım.

Başbakan Özal, ABD'yle ilişkilerimize büyük önem veriyordu. ABD'yle ilişkilerin bozulması halinde bunun en başta Türkiye'nin aleyhine olacağına inanıyordu. İki ülke ilişkilerinin aslında sadece askeri ilişkiler üzerine oturmasının

Başbakan Turgut Özal'ın Washington ziyareti vesilesi ile ABD'ye gelen dönemin Dışişleri Bakanı, ilk Büyükelçim Vahit Halefoğlu'yla Washington'da, 1985.

bizim için zafiyet yarattığını düşünmekte ve Amerika'yla ilişkilerde yeni seçenekler aramaktaydı. Nitekim ekonomik ilişkilerin gelişmesi Türkiye'nin ABD karşısındaki seçeneklerini artırmıştı. Bir taraftan Türkiye-ABD İş Konseyi'nin kurulması, diğer yandan karma ekonomik toplantılar düzenlenmesi ile Amerikan bankalarının Türkiye'ye ilgileri bu dönemde gerçekleşti. Türkiye'nin yalnızca askeri çıkarlar açısından değil, ekonomik çıkarlar açısından da öneminin arttığı bir dönemdi.

Bir Anekdot

İlk yurtdışı görevim olan Bonn'daki Büyükelçimiz ve dönemin Dışişleri Bakanı Vahit Halefoğlu'nun uygun görmesiyle Zeynep'le, bazı heyet üyelerine ve Bayan Semra Özal'a yardımcı olmaya çalışmaktaydık. Bayan Özal, Merkez görevine döneceğimi öğrendikten sonra, hiç beklemediğim bir anda benim Başbakanlık Özel Kalemi'nde görevlendirilmemi Başbakan'a önereceğini eşime söylemiş. Ancak o dönemde ağır bir hastalıkla savaşan babamın yardıma ihtiyacı vardı. Ben de bu öneriyi nazik bir şekilde geri çevirmiştim. Kim derdi ki yıllar sonra, 1993 yılında Başbakan Başdanışmanı olarak görevlendirilecektim.

Nihayet

ABD'de görev yaptığım dönem, ülkeye yerleşen etnik grupların bir "Amerikan ideali" etrafında ve adeta bir "kazanda eriyerek" (melting pot) Amerikalı olarak kimlik kazandıkları yılların geride kalmaya başladığı bir zamana denk gelmişti. Diplomatlar arasındaki ilişkiler, başka ülke başkentlerinde görülenin aksine sınırlı ölçüde yürütülmekteydi. Nitekim her Misyon tüm enerjisini ve faaliyetlerini kendi ülkesinin çıkarlarını korumak için yönlendirir. Bu bağlamda "diyasporalarını" devreye sokmak için büyük çaba harcar. Bu olgu Türkiye'nin aleyhine faaliyet gösteren Rum, Yunan ve Ermeni gruplarıyla karşı karşıya kalmamızı kaçınılmaz kılar. Üstelik bunların çoğu Amerikan toplumunda varlıklı kesime mensup olduklarından parasal olanakları Türk-Amerikalılardan katbekat çoktur. Bununla birlikte İsrail'in kuruluşunu ilk tanıyan ülkelerden biri olarak, hasım lobilere karşı ABD'deki güçlü Yahudi lobisinin desteğini sağlamaktaydık.

Washington Büyükelçiliği'nde görev yapmak, her Türk diplomatı için öğretici bir deneyimdir. ABD'nin tüm güç ve kudret yansımasına rağmen Amerikalı siyasetçilerin ve genelde kamuoyunun uluslararası konularda son derece sığ bilgilere sahip olmaları ise şaşırtıcıdır.

Başkentte faaliyet gösteren sayılamayacak kadar çok lobi ve tanıtım firmaları vasıtasıyla hem çokuluslu şirketler, hem de etnik çıkar grupları sürekli olarak karar alıcıları etkilerler. Bir de bunların üstüne her devletin Kongre'yi kendilerini ilgilendiren konularda etkileme faaliyetleri göz önüne alınınca, bu alanda sürekli ve stresli çaba göstermek zorunlu hale gelir.

Ancak Batı'nın demokratik standartlarına uymayan siyasetçiler bu davranışlarını sürdürmekte ısrarcı olurlarsa, ne kadar başarılı bir kampanya sürdürürseniz sürdürün, bu gibi toplumlar ve yöneticileri nezdindeki itibarınızın arzu edilen düzeye ulaşması olanaklı değildir. Bu durumlarda "pusuda bekleyen" hasım lobiler kararları etkiler.

Sonuçta "Emperyal" bir devlet olan ABD kendi doğruları ve çıkarları dışında hareket etmese de Türkiye'nin ulusal çıkarlarını gözeterek ABD'yle ilişiklerini çok yönlü, uzun vadeli ve pragmatik bir şekilde sürdürmesinin kaçınılmaz olduğu, gözlemlerim arasında önemli bir yer tutmuştu.

Günümüzde ise 1980'li yıllarda yoğun bir çalışma ve heyecanla kurulan dernekler vasıtasıyla Türk-Amerikalıların ülke çapında ne kadar organize olduklarını izlemekteyiz. Yıllar geçtikçe, sayıları giderek artan saygın bilim insanlarımız, karar alıcı konumunda yöneticilerimiz, başarılı iş insanlarımız var. Siyasi faaliyetlerle ilgili oluşturulan gruplar artık destekledikleri adayları Temsilciler Meclisi'ne ve Senato'ya gönderebiliyor. Türkiye'yle ilgili alınacak kararların arifesinde, ABD Kongresi'nde hasım lobilerin olası etkilerine karşı kamuoyunu aydınlatıcı kampanyalar yürütmekteler. Genç nesillere kültürümüzü, geleneklerimizi, milli ve dini bayramlarımızı aktaran faaliyetler düzenlemekteler. Vatandaşı oldukları Amerikan toplumuna başarılı entegrasyonlarının yanı sıra, Türkiye'yi kalplerinde yaşatmaları da gurur vericidir.

Ankara (1985-1987)
Ekonomik İşler Genel Müdürlüğü'nde Daire Başkanı

Washington'daki görevimin tamamlanması sonrasında döndüğümüz Ankara'da, daha önce kariyerime başladığım daire olan İkili Ekonomik İşler Genel Müdürlüğü'nde tekrar görev yapmam uygun bulunmuştu. Batı ve Doğu Avrupa'yla ikili ekonomik ilişkiler görev alanımda olacaktı. O dönemde Dışişleri Bakanlığı'nın ticaret ve ekonomi alanlarındaki ağırlığı henüz kaybolmamıştı. Ben de kariyerim boyunca geçen yıllarda kıdem kazanmış ve bu kez Daire Başkanı olarak göreve başlamıştım. Konulara ve İktisat dairelerinin çalışma düzenine alışıktım. Sovyetler'in yönetimindeki Doğu Avrupa ülkelerinin ekonomileri katı kurallara bağlı devletçi bir sisteme tabi olsalar da Türkiye için gelişen pazar niteliği de taşıyorlardı. Ayrıca karayolları ulaşım rotaları üzerinde olmaları nedeniyle Batı Avrupa'ya ihracatımız açısından ekonomik ilişkilerin ahenkli ve düzenli biçimde sürdürülmesi önem taşıyordu. Nitekim sıkça karşılaştığımız sorunlar arasında TIR kamyonlarımızın geçiş belgelerindeki sayısal kısıtlamaların aşılması geliyordu.

Öte yandan daha o dönemde bile bu ülkelerden bazılarının SSCB'nin boyunduruğundan kurtulmak için, küçük çapta da olsa serbest piyasa ekonomisinin işleyişine yönelik çalışmalar yürüttüklerini biliyorduk. Bu bağlamda Başbakan Turgut Özal'ın ekonomi yönetimine ve Dışişleri Bakanlığı'na verdiği talimatla, söz konusu ülkelere bu alanda mümkün olan ölçüde yardım edilmesi ve Türkiye'nin deneyimlerinin aktarılması istenmişti.

Bir Anekdot

Ticari bir toplantı için 1986 yılında gittiğimiz Macaristan'da görüştüğümüz Macar Merkez Bankası'nın başkanı, Rusların ve destekçilerinin tepkilerini çekmeden nasıl serbest piyasa ekonomisine geçiş hazırlıkları yaptıklarını anlatmış ve bu konudaki desteğimizin sürmesini istemişti. Üstelik bu talep daha hiç kimsenin birkaç yıl sonra 1991 yılında Demir Perde'nin yıkılacağını düşünmediği bir dönemde gelmişti!

Merkezdeki görevim sırasında, Libya'dan dönerek Müsteşar Yardımcılığı görevine atanan Büyükelçi Mustafa Aşula (1930-2020) sert mizaçlı bir amirdi. Hata kabul etmezdi. Buna karşılık bağlı olduğum Genel Müdür Yardımcısı Erdim Tüzel (1938-2017) (sonra Büyükelçi) nazik ve çok çalışkandı. Ben de kariyerimde on üç yılı geride bırakmıştım ancak usta-çırak sistemi içinde yetişme devam ediyordu. Tabii bu arada mesleğe yeni intisap eden ve sorumluluk alanımdaki dairede göreve başlayan genç diplomatların yetişmelerinde "usta" görevini üstlenmeye de başlamıştım.

Ankara'da iki yıl süren hizmet dönemim yoğun bir çalışma temposunda geçti. Yurtdışında çok sayıda karma ekonomik komisyona veya Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması için müzakerelere de katıldım.

Yeni bir tayin dönemi daha yaklaşıyordu. Yine nereye gidecektik?

Viyana, Avusturya (1987-1991)
Viyana Büyükelçiliği Birinci Müsteşarı – BM Viyana Ofisi Nezdinde Daimi Temsilci Yardımcısı

Her yurtdışı atama döneminde mutat olduğu üzere, Personel İşleri'nden sorumlu birim (İnsan Kaynakları) tarafından boşalan yerleri gösteren seçenekli bir liste dağıtılmaktaydı. Ancak genellikle işaretlenen yerler dışında görevlere atanmak olağandı. Benim durumumda da bu oldu ve listede belirttiğim yere değil, Viyana Büyükelçiliği'ne Birinci Müsteşar olarak atandım. Viyana meslek hayatımda kesintisiz dört yıl kaldığım yegâne görev yeri olacaktı.

Şöyle ki ilk yurtdışı görevim olan Bonn'da Büyükelçimiz olan Vahit Halefoğlu, dönemin Dışişleri Bakanı'ydı. Halefoğlu ailesi beni ve Zeynep'i yakinen tanıyordu. Tayin öncesi bir dosya arz etmek için yanına gittiğimde, İkili Ekonomik İşler Dairesi'nde çalışmam nedeniyle Brüksel'deki AB Daimi Temsilciliğimizde yaptığım işin de devamı niteliğinde olacağını ve böyle bir atamadan memnuniyet duyacağımı ifade etmiştim. Bir başka vesileyle tekrar yanına gittiğimde ise Bakanımız bu tercihimin mümkün olamadığını, ilk büyükelçilik görevine yeni atanan AB Daimi Temsilcisi'nin kendi yakın ekibinden oluşturduğu listede adımın olmadığını kaydetmişti. Bu gelişme üzerine, benim için Almanya'da bir başkonsolosluk görevi öngördüğünü söylemişti. Ben de teşekkür ederek, mümkünse uygun görülecek bir büyükelçiliğimizde çalışmayı yeğlediğimi kendisine arz etmiştim. Bakan, kendisinin de ilk yurtdışı tayin yeri olan Viyana'da, çok taraflı ilişkilerin mesleki bakımdan yetiştirici olduğunu, hem yaşam hem eğitim kolaylıklarını göz önüne alarak atamamın oraya yapılmasını uygun görmüştü. Bakanın "Bu tasarrufuma bu defa karşı çıkan olmadı" dediğini de unutmam.

Viyana

Üçlü Atama Kararnamesi'nin (Cumhurbaşkanı, Başbakan ve ilgili Bakan) imzalanmasıyla Ekim ayı ortalarında Viyana'ya vasıl olduk. İkinci Dünya Savaşı sonrasında pırıltısını kaybetmiş işgal altındaki Avusturya, çeşitli uluslararası

kuruluşları cezbederek Viyana'yı yeniden canlandırmayı hedeflemişti. Başlangıçta Birleşmiş Milletler (BM) Viyana Ofisi faaliyete geçmiş ve diğer uluslararası kuruluşlar da geldikçe de yaşam değişmeye başlamıştı. Henüz AB üyeliği gerçekleşmemiş olsa da Viyana çok önemli bir kültür ve sanat merkezi olma niteliğini hiç kaybetmemişti.

Öncelikli olarak oğlumuzun eğitim sorununu çözmemiz gerekiyordu. Ancak kentteki uluslararası nitelikteki okulların kayıtları yaz sonunda kapanmıştı. Epey uğraş sonucu oğlumuzu Viyana'daki BM Uluslararası Okulu'nun, ilkokul ikinci sınıfı dolu olduğu için, ancak boşalan üçüncü sınıfına kayıt yaptırabildik. Bu, zor bir dönem oldu.

Uygun semtlerdeki kiralık daireler ise keza genellikle yaz aylarında görevlerine başlayan diplomatlar veya uluslararası memurlar tarafından büyük ölçüde tutulmuştu. Yaklaşık iki ay bütçemizin elverdiği orta karar bir pansiyonda kalarak ev aradık. Diplomatların görev tanımı gereği oturdukları adreslerin yabancıların ağırlanmasına elverişli olmaları gerektiğinden, semt ve kiralanacak ev konusunda seçici olmalıydık.

Bu da doğal olarak kiralık konut bulmada güçlük yaratan bir unsurdur. Zeynep'in seçiciliği de işi kolaylaştırmıyordu. Sonuçta büyük bir şans eseri Viyana'nın tarihi semtlerinden biri olan üçüncü bölgede çok beğendiğimiz bir daire bulabildik.

Bir Anekdot

Ev sahibemiz Victoria Augusta Riefel yaşlı bir Kontes'ti. Türk diplomatı olduğumu öğrenince aslında Prusyalı (Köningsberg) olduklarını, İkinci Dünya Savaşı öncesinde ailesinin Hitler'in politikalarına karşı olması nedeniyle ölümle tehdit edildiğini ve Avusturya'ya yerleşmek zorunda kaldıklarını anlattı. Ancak Almanya'nın Avusturya'yı ilhak ettiği "Anschluss" döneminde epey sıkıntı çekmişti. İlginç aile hikâyesinin bir ucu bize de bağlanıyordu. Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı ordusunda mareşal rütbesiyle görev yapan Alman generali Colmar von der Goltz "Paşa" dayısıydı.[1] Sohbetimiz koyulaşınca, bütçemizi aşan kira miktarında iyi bir indirim yaptı ve anlaştık. Kontesin eşinin ailesine ait "Biedermeier" döneminde yapılan neoklasik dört katlı bu "aile evi" İkinci Dünya Savaşı'nın yaklaşmasıyla dairelere dönüştürülmüştü. Bizim kiraladığımız daire gerçekten çok güzeldi. Binanın misafirlerinin ağırlandığı en güzel bölümü olan ve "bel-étage" tabir edilen "birinci katında" üç oda ve büyük bir salonu vardı. Salonun duvarları ipekle kaplıydı ve içindeki iki büyük şömine göz alıcıydı. Maalesef sonradan mutfağa çevrilen bölüm çok küçüktü. Görevim gereği sıklıkla yabancı konuklarımızı ağırladığımızdan, eşimin o küçücük mutfakta nasıl yemek hazırladığına hâlâ şaşarım.

1 Ev sahibemizin bize hediye ettiği ve Goltz Paşa'nın Osmanlı ordusundayken dahi kullandığı aile armalı 4 parça gümüş çatal, bıçak ve kaşığı hâlâ saklıyoruz.

Evimizin konumu Aşağı Belvedere Sarayı[2] Müzesi'nin giriş kapısının karşısında olduğu için, parka dönüştürülen bahçesinden yine tarihi bir mekân olan Büyükelçiliğimizin binasına yürüme mesafesi 15 dakika kadardı. Sokağımızın diğer ucunda ünlü Viyana Konser Salonu, yan sokakta da Avusturya İmparatorluğu'nun ünlü Dışişleri Bakanı Prens Metternich'in Sarayı (şimdiki İtalyan Büyükelçiliği Konutu) yer almaktaydı.

Viyana'da Osmanlı İzleri

Avusturya'yla çok uzun yıllara giden karmaşık tarihi ilişkilerimiz, başta Viyana olmak üzere ülkenin birçok yerinde Osmanlılara ait tarihi izlerle karşılaşılmasına yol açıyordu. Nitekim Osmanlılar hemen her alanda Avusturyalıları etkilemişler. Mozart gibi büyük müzik üstatları Osmanlı Mehter müziğinden etkilenmiş, Türklerle ilgili besteler yapmış. Osmanlı mimarisinin etkisiyle Viyana'nın en tanınmış kiliselerinden biri olan Karl Kirche'nin önüne kentin tarihini anlatan ancak cami minarelerini andıran iki sütun dikilmiş. Belvedere Sarayı'nın ve Milli Kütüphane'nin çatıları da Osmanlı otağına benzer şekilde tasarlanmıştır.

Kentin içinde yer alan Turkenschantz Park'ın (Türk Sığınağı/Türk Siperleri Parkı) yanı sıra Strauchgasse'de bir binanın köşesinde Zum Heidenschuss olarak bilinen, atı şaha kalkmış bir Yeniçeri heykelciği vardır. Efsaneye göre I. Viyana kuşatmasında Osmanlı "lağımcıları"nın kazdıkları bir tünel vasıtasıyla kenti ele geçirme planı, yeraltından gelen gürültüyü duyan bir fırıncı çırağının şafak sökerken askerleri uyarmasıyla başarılı olmamış.

Bir diğer örnek ise Purbach (Burgerland) kasabasında bir evin bacasında yer alan Yeniçeri heykeli. Efsaneye göre Osmanlı birliklerinin konuşlandığı yerdeki bir mahzende bulduğu şarapları içip sızan asker uyandığında birliklerinin çekildiğini ve Avusturyalıların geldiğini görünce telaşla bacada saklanmak isterken içine sıkışmış. Yakalansa da sonradan orada yaşamasına ve aile kurmasına izin verilmiş.

Avusturyalıların Viyana kuşatmasıyla tanıştıkları kahve, kentin her yerinde ünlü kafelerin açılmasına yol açmış. Kentteki bir pastanede Osmanlı otağını anımsatan kutuların içinde kuşatmanın ünlü komutanı Merzifonlu Kara Mustafa Paşa'nın top güllelerini anımsatan, içi incir ve fıstıkla doldurulmuş "Mustapha Kugeln" çikolatası satılıyor. Bu çikolata sıklıkla Türkiye'deki "Mustafa" isimli dostlarımıza götürdüğümüz hoş bir hediyeydi. Ayrıca Viyana Askeri Tarih Müzesi'nde Osmanlı otağı ve bayrakları dahil, sayısız savaş malzemesinin sergilendiğini de belirtmeliyim.

Viyana Büyükelçiliği

Tayin olduğum dönemde, hem Büyükelçilik Konutu hem Kançılarya olarak hizmet veren bina, 1879 yılında İtalyan Rönesans stilinde inşa edilen tarihi bir

2 Belvedere Sarayı, Osmanlı ordusuna karşı zafer kazanmış Savoy Prensi Eugene'nin yazlık konutudur.

saray yavrusuydu. Viyana'nın prestijli dördüncü bölgesindeki Prinz Eugen Strasse'de yer almaktaydı (Türkiye Büyükelçiliği'nin bulunduğu sokağa Osmanlılara karşı zafer kazanan bir prensin adının verilmesi bir rastlantı mı diye sorgulamadım değil). Bina 1916 yılında padişah Sultan Mehmed Reşad (V. Mehmed) döneminde satın alınmıştı. Binanın konut bölümünde kıymetli tarihi eşyalar bulunuyordu. Hatta Rezidans'ın Balo Salonu'ndaki tarihi büyük Uşak halısı, 1955 yılında, içindeki tüm eşyalar Ruslar tarafından götürülen Belvedere Sarayı'nda Avusturya'nın bağımsızlığını sağlayan anlaşmanın imza töreni için Büyükelçiliğimizce ödünç verilmişti. Tüm tarihi fotoğraflarda halen Büyükelçilik Rezidansı'nın Balo Salonu'nda bulunan bu Uşak halısını görmek mümkündür.

Büyükelçilikteki Görevlerim

Görev yaptığım dönemde Viyana Büyükelçiliğimiz ilginç bir çalışma sistemi içindeydi. Henüz ne BM Viyana Ofisi nezdindeki Daimi Temsilciliğimiz ne Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) Daimi Temsilciliğimiz faaliyetteydi (Günümüzde birçok diğer yabancı temsilcilik gibi, BM ve AGİT daimi temsilciliklerimizin yanı sıra bir de Başkonsolosluğumuz bulunmaktadır).

Kançılarya binamız, Büyükelçilik Konutu'nun alt ve üst katlarında yer alıyor, arka bahçedeki müştemilat binasında ise Konsolosluk bölümü ve bazı müşavirlikler hizmet veriyordu. Ana binada, AGİT öncesindeki Karşılıklı ve Dengeli Kuvvet İndirimleri (KDKİ - Mutual and Balanced Force Reductions/MBFR) toplantılarını izleyen meslektaşımızın yanı sıra, BM Viyana Ofisi çalışmalarını izleyen meslektaşlarımız da görev yapmaktaydı.

İki yıl süreyle birlikte çalıştığım Büyükelçi Erdem Erner (1927-1995) ve daha sonra keza iki yıl çalıştığım Büyükelçi Ayhan Kamel (1933-2019) ise hem Avusturya'yla ikili ilişkilerden hem sözünü ettiğim uluslararası teşkilatlardan sorumluydular. Görev kapsamının genişliği nedeniyle üzerlerindeki yük oldukça ağırdı. Farklı kişilikleri olan her iki büyükelçimizden de mesleki açıdan değerli tecrübeler kazandım.

Ben de merkeze atanan meslektaşımın yerine KDKİ dosyasını devir almıştım. NATO ve Varşova Paktı üyeleri arasında 1973 yılından beri Viyana'da devam eden konferans, Avrupa'daki Amerikan askeri kuvvetlerinde yapılacak indirime karşın Sovyetler'in de belli sayıda asker ve silahı geri çekmesine yönelikti. Ancak saatler süren toplantılarda özellikle Rus Daimi Temsilcisi'nin bitmek bilmeyen konuşmalarıyla bir yere varmak pek olanaklı gözükmüyordu (Nitekim görüşmeler 1989 yılında başka bir şekle dönüştü ve 1991 yılında Sovyetler Birliği çöktü). Bu görevim ancak altı ay kadar sürdü zira giderek genişleyen konuların kurulacak ayrı bir Misyon'la yürütülmesi kararlaştırılmıştı.

Bir Anekdot

Büyükelçi Erner'le katıldığım bir toplantıda oturum başkanı göreve yeni başlayan İtalya temsilcisine kendisini tanıtmak üzere söz verdi. Büyükelçi "Adım

Pucci Di Benisichi" dediği anda İtalyanca telaffuzunun Türkçe kulağa geliş şekli (!) üzerine Büyükelçi Erner alçak perdeden ama gür bir sesle "Estağfurullah" dedi ve hafifçe gülmeye başladık. Bunun üzerine İtalyan bize dönüp "Siz Türk temsilcisiniz değil mi" dedi. Tabii masanın etrafındaki diğer temsilciler bu espriden hiçbir şey anlamadılar. Meğerse İtalyan temsilci Viyana'ya İzmir Başkonsolosluğu'ndan gelmiş. İzmir'de adının telaffuzunu duyan herkes ya gülüyor ya "estağfurullah" diyormuş. "Şey Bey" diyen de varmış. Hem adının hem soyadının Türkçe çağrıştırdığı kelimeler için "Şanssızlık ama eğlendim" derdi. Sonunda onunla iyi dost olduk (Büyükelçi Benisichi kariyerinde başarılı bir diplomat olarak İtalya Dışişleri Bakanlığı Genel Sekreterliği'ne kadar yükseldi).

Büyükelçi Erner, Halikarnas Balıkçısı Cevat Şakir'in (Kabaağaçlı) yeğeni, Füreya, Aliye Berger, Ürdün Kralı'nın teyzesi Fahrelnissa Zeid ve Şirin Devrim gibi sanatçılarıyla ünlü bir aileden geliyordu. Espri yeteneği çok yüksekti, renkli ve sanatsever kişiliğiyle tanınırdı. Bir resmi ziyaret sırasında Avusturyalı üst düzey bir yetkilinin onuruna verilen bir yemekte "Viyana kuşatmasında Türkler başarılı olsaydı, siz de büyükelçi olamayacaktınız" şeklindeki ifadesine, muzipçe gülerek verdiği "O zaman Avusturya Genel Valisi olurdum" yanıtına herkes çok gülmüştü.

KDKİ çalışmalarının evrilmesi üzerine yeni bir görev dağılımıyla kısa bir süre Konsolosluk bölümüne yardımcı oldum. Daha sonra BM'yle ilgili dosyaları devraldım. Bu dosyalar; UNIDO (BM Sınai Kalkınma Teşkilatı), UNFDAC (BM Uyuşturucu Maddelerin Kötüye Kullanılmasını Önleme Fonu), CEDAW (Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi), UNRWA (BM Yakın Doğu'daki Filistinli Mültecilere Yardım ve Bayındırlık Ajansı) konularını kapsıyordu.

Ancak Büyükelçi gerek diplomatik faaliyetler, gerek Avusturya'yla sıklıkla sorun yaşanan ikili işler vb. konularda yoğun bir meşguliyet içindeydi. Bu nedenle uluslararası forumlardaki günlük işleri takip ederek, Dışişleri Bakanlığımızı bilgilendirmek benim sorumluluğum altındaydı. Çalışma saatleri içinde bir komiteden diğerine koşturmaya başladım. Uzmanlık gerektiren birçok konuyu izleyebilmek için geceleri dosya okumaktan başka çare yoktu.

Bir Anekdot

Daha önce 1984 yılında, UNIDO direktör kadrosunda görev yapan temsilcimiz Evner Ergun, Ermeni kökenli bir teröristin saldırısı karşısında hayatını kaybetmişti. Terörist isim benzerliği nedeniyle Türkiye Büyükelçisi Erdem Erner sanarak BM'de görevli bu uluslararası memurumuzu katletmişti. Bu olay, Viyana'daki BM tarihinde bir ilkti. Evner Ergun'un anısına BM binasının içinde değişik dinlere mensup kişilere açık bir "Meditasyon Odası" yaptırılmıştı. Oraya ilk gittiğimde teröristlerin Viyana'da katlettikleri Büyükelçi Daniş Tunalıgil (1915-1975) ve Çalışma Müşaviri Vekili Erdoğan Özen'i (1934-1984) de hatırlayarak, böyle terör

saldırılarının Avusturya'da nasıl kolaylıkla gerçekleştiğini düşünmemek elde değildi.

Bununla birlikte yakın arkadaşı Erdoğan Özer'in alçakça katledilmesinden büyük bir üzüntü duyan Prof. Erich Feigl hem Ermenilerin "soykırım" iddialarını yalanlayan A Myth on Terror başlıklı kitabı yazdı hem bu kitabı bir belgesel olarak Avusturya TV'de yayınlattı. Zaman zaman görüştüğüm Prof. Feigl, Ermeni çevrelerinden nasıl baskı geldiğini hep anlatırdı.

BM Sınai Kalkınma Örgütü (UNIDO)

UNIDO gelişmekte olan ülkelerin sınai kalkınma faaliyetlerine destek olmak amacıyla 1966 yılında kurulmuştu. BM'nin bir uzman kuruluşu olarak faaliyete geçmesi ise benim Viyana'da göreve başlamamdan bir yıl önce, 1986 yılında gerçekleşmişti.

Kurumun faaliyetleri doğal olarak sanayisi hızla gelişen ülkemizi yakından ilgilendiriyordu. Haftalık Batı Grubu ve Diğerleri (WEOG –Western Europe and Others Group) çalışmalarına katılıyordum. Bu çerçevede, özellikle "En Az Gelişmiş ve Gelişme Yolundaki Ülkeler" ile ilgili sürekli yayımlanan ve onlarca sayfayı bulan metinlerin incelenmesi oldukça zaman alıcıydı. Ayrıca yılda iki kez yapılan Genel Kurul toplantılarına Türkiye'den gelen heyetlerle ilgilenmek ve onlara yardımcı olmak da görevlerim arasındaydı.

UNIDO kadrolarında genellikle Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) kökenli, ehil uluslararası memurlarımız bulunuyordu. Bu bağlamda her üye ülke uluslararası kadrolara ve özellikle üst düzeylere mümkün olabilecek çok sayıda vatandaşını yerleştirmeye çalışıyordu (Bu olgu hemen tüm BM örgütü kadroları için de geçerli bir tutumdur). Biz de UNIDO görevli uzmanlarımızın en kıdemlisi olan Akşit Kayalar'ın, A kadrosundan üst düzey direktör kadrosuna geçmesi için Filipinli UNIDO Genel Müdürü nezdinde çeşitli girişimlerde bulunuyorduk. O dönemdeki ısrarlı girişimlerimiz başarıyla sonuçlandı ve Genel Müdür, bir ziyaretimde Kayalar'ın üst düzey direktör kadrosuna atandığını söyledi.

BM Uyuşturucu Maddelerin Kötüye Kullanılmasını Önleme Fonu (UNFDAC)

UNFDAC toplantılarına katılmak ve güncel gelişmeleri izleyerek gerekli raporları Ankara'ya iletmek görevlerimden bir diğeriydi. Burada karşılaştığımız en büyük sorun uyuşturucu madde kaçakçılığıyla mücadeleydi. Türkiye'nin yasal yollarla ürettiği ve tıbbi amaçla kullanılan maddeler açısından bir sıkıntı yoktu. Ancak örneğin, Afganistan'da üretilip İran üzerinden gelerek Avrupa ülkelerine ulaştığı bilinen uyuşturucu trafiğinin önlenmesinden kaynaklanan sorunlarla uğraşmak son derece zordu. Transit güzergâhında bulunan ülkemiz, çeşitli suçlamalara karşı ciddi bir mücadele vermek durumunda kalıyordu. Yıllık Genel Kurul toplantılarına katılmak üzere Ankara'dan gelen heyetlerin işleri epey zordu.

Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi (CEDAW)

Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi, 1979 yılında BM Genel Kurulu tarafından kabul edilmiştir. Taraf devletler kadına karşı ayrımcılığın tüm biçimlerini ortadan kaldırma yükümlülüğü taşımaktadır (Türkiye söz konusu Sözleşmeye çekince kaydı ile katılmıştı). Sözleşme çerçevesinde oluşturulan BM Kadına Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi ise taraf devletlerin sundukları raporları incelemek ve değerlendirmekle yükümlüdür. Devletler, sözleşmeye taraf oldukları ilk iki yıl içinde, daha sonra da her beş yılda bir komiteye rapor sunmak durumundadır.

Görev yaptığım dönemde, ilgili makamların katkılarıyla bu raporların hazırlanması epey uğraş gerektiriyordu. Yılda iki kez Viyana'da Genel Kurul toplantıları yapılan komiteye, Ankara'dan katılan heyetler, maalesef bazı Arap ülkeleri gibi, erkek ağırlıklı olduğundan, yüzlerce kadın delegenin arasında tuhaf bir görünüm oluştuğu da bir gerçekti. Ancak zaman zaman Prof. Feride Acar veya Prof. Emel Doğramacı'nın katıldığı toplantılarda yüzümüzün ağardığı da bir gerçekti.

BM bünyesinde yapılan çalışmaları derlemek ve konudaki sıkıntıları aşmak amacıyla Prof. Feride Acar'ın çok önemli katkılarıyla hazırlanan ve 2011 yılında imzalanan İstanbul Sözleşmesi (Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi) Türkiye'ye büyük saygınlık sağlamıştı. Maalesef İstanbul Sözleşmesi'nden çıkılması (2021) elde edilen önemli kazanımların ülkemiz içinde ve dışında kaybına yol açacaktı.

Bir Anekdot

BM CEDAW toplantılarında Türkiye'yi ilgilendiren bazı konularda, Avustralya heyet başkanı olan Quentin Bryce'la Batı ve Diğerleri Grubu'nda (WEOG) ve Genel Kurul'da yakın çalıştığımız ve işbirliği yaptığımız dönemler olmuştu. Yıllar sonra (2006) Avustralya'da Türkiye Büyükelçisi olarak çeşitli eyaletlere yaptığım inceleme gezileri sırasında Brice, Queensland Eyalet Valisi olarak karşıma çıkmış ve aradan geçen 15 yıla rağmen, ilk şaşkınlıktan sonra, hararetli biçimde Viyana'daki günlerimizi anmıştık. Daha da ilginci, Brice 2008 yılında Avustralya Devlet Başkanı (Governor General) olarak görevlendirilmiş ve Brüksel'e atanmam nedeniyle ayrıldığım 2009 Ekim ayına kadar ülkemizi ilgilendiren bazı konularda destek vermeye devam etmişti. Uluslararası kuruluşlarda görev yapmanın bir diplomatın çevre edinmesine yaptığı katkının bir örneği olarak o günleri hep hatırlarım.

BM Yakın Doğu'daki Filistinli Mültecilere Yardım ve Bayındırlık Ajansı (UNRWA)

Filistinli mültecilere yardım amacıyla 1949 yılında BM bünyesinde oluşturulan UNRWA'nın faaliyetlerine Türkiye aktif şekilde katılmaktaydı. UNRWA, genellikle UNESCO'yla işbirliği içinde, mülteciler için kamplar, okul ve sağlık klinikleri açmayı, meslek eğitimi vermeyi, yiyecek ve giyecek dağıtmayı sürdürmektedir.

Büyükelçi İlter Türkmen'in UNRWA'da Göreve Başlaması

Buradaki önemli bir gelişme, emekliliğini takiben BM Genel Sekreter Yardımcısı sıfatıyla UNRWA'nın yönetimine atanan Dışişleri eski Bakanı Büyükelçi İlter Türkmen'in Viyana'ya gelerek yerleşmesi oldu. Kendisini Tahran Büyükelçiliği'nde müsteşarken İran'a yaptığı bir ziyaret vesilesiyle tanımıştım. Ayrıca annemi ve babamı da tanırdı. Bu göreve ilk kez bir Türk diplomatın atanması gerçekten önemliydi. Bana da çeşitli konularda kendisine destek sağlanması görevi verilmişti. Filistinlilere Yardım Heyeti Danışma Kurulu üyeliğimiz nedeniyle bu toplantıları da ayrıca izlemem gerekmişti.

Bulgaristan Soydaşlarımızı Ülkeyi Terke Zorluyor

Bulgaristan'daki Komünist rejim tarafından önce soydaşlarımızın zorla isimlerinin değiştirilmesi, onların Türk yerine Bulgar Müslümanları olarak tanımlanmaları ve ardından da ülkeyi terke zorlanmaları, Viyana'da görev yapan bizleri de etkiledi. Büyükelçilik olarak adeta bir seferberlik havası içinde bu çok önemli sorunla uğraşmak zorunda kaldık. Nitekim 1989 Mayıs ayında artık Merkez'e dönüş hazırlıkları yapmakta olan Büyükelçimiz Erdem Erner bir akşam telefon ederek, Avusturya'nın eski Yugoslavya ve eski Çekoslovakya sınırlarında Bulgaristan pasaportu hamili 100 civarında soydaşımız olduğunun kendisine haber verildiğini söyledi. Kançılarya'da yapılacak eşgüdüm toplantısına acilen benim de katılmamı istedi.

İlk anda anlaşıldığı kadarıyla Bulgarlar soydaşlarımıza yalnızca Avusturya'da geçerli pasaport vererek ülkeyi terke zorlamışlardı. Avusturya sınır makamları da soydaşlarımızın ancak Türkiye tarafından kabul edileceği garantisi verilirse sınırdan geçişlerinin kabul edileceğini, aksi takdirde geri gönderileceklerini bildirmişti. Büyükelçi Erner bu çok güç durumda adeta bir imkânsızı başararak sorumluluğu aldı. Daha sonra Ankara'yla yaptığı çeşitli temaslar sonucunda bir THY uçağının önce Viyana'ya, sonra da Belgrad'a uğrayarak soydaşlarımızın Türkiye'ye götürülmeleri için onay aldı. Ancak sorun bununla da bitmiyordu. Avusturya'nın kabul etmeye karar verdiği bu kalabalık soydaş grubunu o gece Viyana'da nerede ağırlayacaktık? Bizimle işbirliği yapan bir jandarma yarbayının çabalarıyla

soydaşlarımızın bir kısmını kullanılmayan bir kışlaya, keza bir kısmını da kullanılmayan birkaç tren vagonuna yerleştirerek bir çözüm bulundu. Hiçbir maddi olanakları olmayan bu insanların yiyecek ihtiyaçlarını da Viyana'daki bazı Türk lokantalarının yardımı ve tüm Büyükelçilik mensuplarının eşlerinin evlerinde hazırladıkları yiyecek paketleriyle çözebildik. Kişi yaşamına hiçbir değer vermeyen bir rejimin yol açtığı bu insanlık dışı uygulama hepimiz için ibret verici oldu.

Bulgaristan Komünist lideri Jivkov'un 1989 yılında aniden başlattığı zorunlu göçün arkasında, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) lideri Gorbaçov'un uyguladığı "Glasnost" ve "Perestroika" (Saydamlık ve Yeniden Yapılanma) politikaları bulunmaktaydı. Bu uygulamaların Bulgaristan'ı da etkilemesiyle Jivkov'un iktidarını kaybetme korkusu bu insanlık dışı uygulamaya yol açmıştı. Dönemin Başbakanı rahmetli Turgut Özal büyük bir öngörüyle Türkiye'nin tüm soydaşlarını alacağını beyan etmişti. Hatta Başbakan Özal'ın "İsterse Jivkov'u bile kabul edeceğini" ifade etmesi Bulgar rejiminin alaya alınmasına da yol açmıştı.

Nihayetinde, Bulgaristan sınırından toplam 360 bin civarında soydaşımız Türkiye'ye gelmiştir. Türkiye'ye bağlılıkları yüksek, çalışkan ve çeşitli becerilere sahip soydaşlarımızın ülkemize önemli katkılarda bulundukları da bir gerçektir (Zorunlu göç yüzünden gelerek önce Bursa'ya yerleşen Mustafa ve Emine Paşa çiftiyle yıllar sonra Avustralya'da Büyükelçilik yaptığım dönemde, Rezidans personelleri olarak karşılaşmıştım). Ancak bir diğer gerçek ise Bulgaristan'ın AB üyesi olmasıyla söz konusu soydaşlarımıza Bulgaristan pasaportu alabilme hakkı tanınması, onların büyük sayılarda bundan yararlanmalarına da yol açmıştır. Bu da maalesef Türkiye'nin içinde bulunduğu durumun küçük bir göstergesi sayılabilir.

Öte yandan, aynı ölçüde olmasa da günümüzde Yunanistan tarafından Batı Trakya Türklerine karşı benzer baskılar uygulandığını da unutmamak gerekir.

Bir Anekdot

Bulgar Komünist yönetimi Mayıs 1989'da soydaşlarımıza karşı dayatmacı tedbirler uygulayıp onları sınır dışı etme faaliyetlerini sürdürürken, 9 Kasım 1989 günü Berlin Duvarı aniden yıkıldı. Doğu Bloku ülkeleri hızlı bir çözülme içine girmişti. Hepimiz gelişmeleri büyük bir heyecan içinde izliyorduk. Nitekim Sovyetler'in 1956 yılında kanlı bir biçimde bastırdığı Macar Ayaklanması'ndan sonra Avusturya'ya sığınan Macarlar ile keza yine 1968'deki Kadife Devrim'in Varşova Paktı ülkelerince sona erdirilmesini takiben ülkeye sığınan Çekler de büyük bir coşku içindeydiler.

Genelde yabancılara karşı son derece mesafeli ve hatta olumsuz davranabilen Avusturyalılar, Doğu Alman yapımı yüzlerce "Trabant" marka araçlarıyla komşu Macaristan'dan ve o zamanki adıyla Çekoslovakya'dan gelerek sınırlarına yığılan "turistleri" ne yapacaklarını bilemediler. "Hür Dünya"nın temsilcileri olarak, biraz da şaşkınlıkla sınır kapılarını açmak zorunda kaldılar. Viyana sokaklarının birdenbire her semtte beliren, son derece basit görünümlü iki silindirli, diğer adıyla "Trabi" araçların çıkardığı kesif egzoz dumanıyla kaplanması gö-

rülmeye değerdi. Herkes bu yeni ziyaretçileri merak ve sempatiyle karşılıyordu. Ancak Avusturya'nın başlangıçta gösterdiği bu hoşgörünün zamanla kaybolduğunu da gözlemlemiştik.

Viyana'da Yaşam

İkinci Dünya Savaşı sonrasında pırıltısını kaybetmiş olan Avusturya, uluslararası kuruluşları cezbederek Viyana'yı yeniden canlandırmayı hedeflemişti. BM kuruluşları geldikçe yaşam değişmeye başlamıştı. Henüz AB üyeliği gerçekleşmemiş olsa da Viyana çok önemli kültür ve sanat merkezi olma niteliğini hiç kaybetmemişti. Bununla birlikte Avusturyalıların yabancılara karşı son derece mesafeli ve zaman zaman itici davranabildikleri de bir gerçekti.

Bir Anekdot

Atıl Kutoğlu günümüzde uluslararası tanınan bir Türk modacısı. Kutoğlu 1980'li yıllarda Viyana'da ekonomi eğitimini yeni tamamlamış genç bir moda tasarımcısıydı. Tanıştığımızda Viyana Belediye Başkanı Zilk'in desteğiyle ilk defilesini yapmış, Başkan'ın sanatçı eşi Dagmar Koller'ın de beğenisini bile kazanmıştı. Kabiliyetli, çok çalışkan ve heyecanlıydı. Çok iyi Almanca ve İngilizce konuşurdu, sosyal çevresi genç Viyanalı aristokratlardandı. Evimizdeki diplomatik davetlerde Atıl'ı sıkça misafir ederdik. Zeynep'in, henüz butiğini açmamış Atıl'dan aldığı kıyafetler çok ilgi görmeye başlayınca, evimizde arkadaşlarına bir tanıtım yapmıştı. Getirilen tüm kıyafetler satılmıştı. Türk esintileri taşıyan bu modern yorumlar ileride Viyana'yı da aşacak bir ünün habercisiydi.

Uluslararası Kuruluşlarda Görev Yapmak

Uluslararası kuruluşlarda görev yaparken, çoğu zaman yüzlerce sayfayı bulan dokümanlarla baş etmek zorunda kalınır. Burada yeterli dikkat ve özen gösterilmezse, uzun vadede hiç beklenmedik şekilde ülkenizi de bağlayacak veya aleyhine olabilecek bir konuya istemeden onay verilmiş olma tehlikesi her zaman mevcuttur. Birçok ülke yetkilisinin aciliyeti olmadığını düşündükleri konularda yönerge vermeyi ihmal edip bilahare belgeler üzerindeki çalışmalar nihai aşamaya geldiğinde, itirazlarının sonuçsuz kaldığını görmeleri işten bile değildir.

Günümüzde örneklerine rastladığımız bu tutum, genellikle konuların güncel bulunmayıp uzmanlara danışılmadan ötelenmesinden dolayı ortaya çıkmaktadır. Özetle başka ülkelerin oluşturduğu politikaları kabul etmek zorunda kalınmaması için uluslararası kuruluşlardaki belge akışının iyi izlenmesi gerekmektedir.

Yukarıda sözünü ettiğim BM'ye bağlı kuruluşların yılda bir veya iki kez tüm üyelerin katılımıyla toplanan genel konferanslarında, olur olmaz konularda söz alan delegelerin bitmeyen konuşmalarını dinlemek size sabırlı olmayı öğretir. Bir yandan da gecenin geç saatlerine kadar devam eden bu toplantılarda yerinde mü-

dahalelerle ülkenize tabiri caizse "gol atılmasını" önlemeye çabalarsınız. Kalabalık ortamlarda "can havli"yle yaptığınız konuşmalarınızla, yeteneklerinizin geliştiğinin farkına varırsınız.

Viyana'ya Veda Ediyoruz

Viyana'dan ayrılacağımız kesinleştiğinde Büyükelçimiz Ayhan Kamel ve değerli eşi Yıldız Kamel, gerek Viyana'daki gerek BM Ofisi'ndeki çevremizin genişliğini göz önüne alarak, herhangi bir sayı kısıtlaması olmadan, veda kokteylimiz için Rezidans'ı tahsis edeceklerini söylemişlerdi. Doğal olarak diplomatlar, Türk ve Avusturyalı dostlarımız, akademisyenler, iş insanları, Viyana'ya 1956 yılında Ruslara karşı Macar ayaklanması sonrasında gelen yerleşik Macar asıllı asilzadeler, diplomatlar ve yakın arkadaşlarımız derken davetli sayısı yüzlerce kişiyi buldu. Davetlilerimiz arasında Avusturya'nın en büyük gıda zinciri Julius Meinl'in vârisi Maria Meinl dikkat çekmişti. (Amcası 1930'larda Türkiye'nin ilk Ziraat Fakültesi'ni kuran Prof. Otto Gerngross'tu). Kalabalık davetli sayısında Zeynep'in BM Kadın Derneği'nin (UN Womens Guild) Başkan Yardımcısı olmasının etkisi de vardı. Rezidans personeli büyük gayretle herkese yetişti. Büyükelçi Kamel ve Yıldız Hanımefendi'nin bu âlicenaplığını unutmayız.

Görev sürem boyunca eşimle birlikte sanat ve kültür dolu bu kentin özelliklerinden büyük ölçüde yararlanmaya çalıştık. Kısıtlı maddi olanaklarımıza rağmen opera, konser, tiyatro, yabancı dostlara davetler derken yoğun bir dönem geçirdik. Ankara'ya dönerken mali durumumuz ise ünlü şair Orhan Veli'nin "Cep delik, cepken delik, [...] Kevgir misin be kardeşlik" dizeleri gibiydi.

Ankara (Ekim 1993-Haziran 1996)

Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürü ve Başbakan Dış Tanıtım Başdanışmanı

Kurum Hakkında

Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü (BYEGM), 7 Haziran 1920'de Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün öngörüsü ve talimatıyla faaliyete geçmiştir. Kuruluş adı olan Matbuat ve İstihbarat Müdüriyeti Umumisi, 1984 yılı itibarıyla bugünkü adını almıştır. Başbakanlık makamının kaldırılarak Cumhurbaşkanlığı sistemine geçilmesiyle BYEGM 10 Temmuz 2018 tarihinde kapatılmış, görev ve yetkileri TC Cumhurbaşkanlığı İletişim Başkanlığı'na devredilmiştir.

BYEGM küçük ölçekli bir bakanlık gibi çalışır. Genel Müdürlüğün, Ankara'daki genel merkezi ile 16 ilimizde il teşkilatları, yurtdışında görevli 37 basın müşaviri veya ataşesi de bulunmaktadır. Kurumun görev alanlarını kısaca özetlemek gerekirse; yurtiçinden ve yurtdışından sağlanan açık haber, bilgi ve belgeleri ilgili bakanlıklara ve kuruluşlara ulaştırmak, yabancı dildeki haberlerin Türkçe tercümeleri yapılarak arşivlenmesini sağlamak, yabancı basın mensuplarının akreditasyon işlemlerini yapmak, yerli ve yabancı basın kuruluşlarının çalışmalarını kolaylaştırıcı önlemler alınması şeklinde sıralanabilir. Kurumun ayrıca İngilizce, Fransızca, Almanca ve Arapça olmak üzere dört dilde ülkemizi tanıtım amaçlı yayınları bulunmaktadır.

Diğer görevler arasında; Dışişleri Bakanlığı'yla yakın ilişki içinde Türkiye'de tertiplenen uluslararası toplantılarda yabancı basın mensupları için "basın merkezleri" oluşturulması (örneğin, yüzlerce yabancı gazetecinin ve medya mensubunun izlediği, İstanbul'da yapılan BM Habitat Konferansı, NATO Zirve Toplantısı gibi). Keza yabancı basın mensuplarının Türkiye'ye davet edilerek tanıtım amaçlı programlar tertiplenmesi de bu görevler arasında sayılabilir.

Nasıl Görevlendirildim?

Viyana Büyükelçiliği'ndeki BM Viyana Ofisi nezdinde Temsilci Yardımcısı olarak yürüttüğüm görevimin tamamlanmasıyla 1991 yılı sonbaharında Merkez'e atanmış ve kadrosuzluk nedeniyle ilgili konulara vakıf olduğum NATO Genel Müdürlüğü'nde Enfrastrüktür Daire Başkanı olarak göreve başlamıştım. Bu Daire'nin ana görevi Türkiye'de NATO kaynaklarıyla inşası öngörülen askeri tesislere tahsis edilen fonların eşgüdümünü ve denetimini sağlamaktı. O dönemde, benimle benzer kıdemdeki meslektaşlarım gibi, boşalacak bir kadroya Genel Müdür Yardımcısı "Elçi" sıfatıyla atanmayı da beklemekteydim. Ancak atanabileceğim kadro bir türlü boşalamamıştı.

Sıkıntılı ve üzüntülü bir dönem içindeydim. Kariyerimde aksama mı oluyordu? Derken 1993 yılı başında Dışişleri Bakanlığı Personel İşleri yetkilisi, yakın bir zamanda boşalması beklenen Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürü kadrosuna Dışişleri Bakanı Hikmet Çetin'in bilgisi dahilinde ve mutat olduğu üzere, Bakanlığımızdan bir görevlendirme yapılacağını söyledi. Bu bağlamda, Başbakanlık'tan iki-üç adaydan oluşan bir liste istendiğini duyurdu. Daha önceki tayin yerim olan Washington Büyükelçiliğimizde, Kançılarya'dan ayrı bir binada faaliyette bulunan Türkiye Enformasyon Merkezi'nde "Direktör" sıfatıyla tanıtım/lobi işlerini üstlenmiş olmam nedeniyle, benim adımın da adaylar listesinde yer aldığını bildirdi.

Aradan birkaç ay geçti. Herhalde bir başkasını yeğlediler diye düşündüğüm sırada, (Haziran ayı başında) Başbakanlık Özel Kalem Müdürü Akın İstanbullu aradı ve Başbakan Prof. Dr. Tansu Çiller'in benimle görüşmek istediğini bildirdi. Verilen randevu uyarınca gittiğim Başbakanlık Konutu'nda, bir süre bekleyip Akın İstanbullu (aynı zamanda Dış Ticaret Müsteşarlığı Antlaşmalar Genel Müdürü) ile keza Özel Kalem'de görevli Müşavir Nalan Kozan'la tanıştık. Özel Kalem Müdürü Akın İstanbullu görevini son derece profesyonel bir şekilde yürütmüştür. Onunla ve Nalan Hanım'la görevim süresince yakın çalıştık.

Daha sonra beni kabul eden Başbakan'la kısa bir görüşme yaptık. Başbakan, Türkiye'nin Batı'yla münasebetlerine büyük önem verdiğini, AB adaylığımız konusunun öncelikli hedefi olduğunu, bu çerçevede ilk adım olarak Gümrük Birliği konusundaki çalışmaları desteklemek üzere, yeni bir tanıtım kampanyası başlatacağını belirtti. Bu amaçla, BYEGM'ye atayacağı genel müdürün doğrudan kendisiyle çalışacağını da kaydetti. Ben de bu göreve atamayı öngördüğü kişinin özellikle uluslararası konulara ağırlık vermesi halinde (iç ve dış basın ayırımı yapılarak) daha verimli bir çalışma yapılabileceğini düşündüğümü ifade ettim. Nitekim daha sonra gazeteci Mehmet Bican ve ona bağlı bir ekip iç basındaki gelişmelerden sorumlu basın müşaviri olarak görev yaptı.

Başbakan'la bu görüşmemin gerçekleşmesini takiben, kısa bir süre sonra, adaylar arasından benim seçildiğim duyuruldu ve bürokratik işlemlerin tamamlanmasıyla göreve başlayabileceğim bildirildi. Bununla birlikte atama süreci yaklaşık iki ay daha sürdü. Nihayet, dile getirdiğim şekilde, Dışişleri Bakanlığı'ndaki

kadromun bâki kalması kaydıyla 1993 yılı sonbaharında BYEGM Genel Müdür Vekili olarak atandım.

Göreve Başlıyorum

O dönemde BYEGM ana binası Atatürk Bulvarı'ndaydı. İlk izlenimim, 1970'lerden beri çatısı altında görev yaptığım, köklü bir geleneğe bağlı Dışişleri Bakanlığı'ndan farklı bir kurumsal yapı ve anlayışla karşılaşmak oldu. Bu durumda önceliğim, kurumu tanımak ve çalışma sistemini anlamak olmalıydı. Personel sayısı, son derece yoğun çalışan yetenekli bir küçük grup dışında, fazlaydı. Verimsiz fazla personel maalesef bürokrasimizin önemli sorunları arasındadır. Çözüm ise siyasi ve diğer saiklerle mümkün olamamaktadır.

Özellikle AB'yle ilişkilerimize ağırlık vereceğimiz bu dönemde kuruma rutin işler dışında, bir hedef ve vizyon vermek gerekiyordu. Farklı bir çalışma sistemini hep birlikte oluşturmalıydık.

Çalışmalarımızdan verimli sonuç alınabilmesi, Dışişleri Bakanlığı ve Milli Güvenlik Kurulu (MGK Genel Sekreteri Orgeneral Doğan Beyazıt [1931-1999]). TRT (Genel Müdür Tayfun Akgüner) ve Anadolu Ajansı (Genel Müdür Ekrem Karaismailoğlu [1945-2016]) ile yakın işbirliği yapılmasını da gerekli kılmaktaydı. Bunun gerçekleştirilmesi için çok yoğun bir mesai gerekiyordu. Bir yandan kurum içi ve bakanlıklararası toplantılar, katkıda bulunulması gereken konuşma metinleri, ülkemize yapılan resmi ziyaretler, diğer yandan yurtdışında katılmam gereken toplantılar ve Başbakan'ın dış gezileri derken, günün 15-16 saati koşturmak kaçınılmazdı (Örneğin, Gümrük Birliği'yle ilgili İngiltere'ye yaptığımız bir günlük çalışma gezisinde Londra'da kaldığımız otelin kapısından sokağa bile çıkamadan çalışmış ve geri dönmüştüm).

Öte yandan, kurum içinde basın müşavirleri ve ataşelerinin uzun süredir bekleyen yurtdışı atamalarının yapılması elzemdi. Personelin kadro sıkıntılarının çözümlenmesi ve fazla mesai ücretleriyle ilgili sorunların giderilmesi de çözüm beklemekteydi. Ayrıca, basınla ilişkiler konusunda gereksinim duyulan ek bir binanın kiralanması, hatta öğlen yemeklerinin verildiği ve çok yetersiz durumdaki kafeteryanın tadil edilmesi, yemek kalitesinin düzeltilmesi gibi hususlara da el atmak gerekti. Tüm bunların kısa sürede halledilmesiyle daha yoğun bir mesaiye hazırlanmaya başladık.

Bilahare, Sarayburnu'nda bulunan harap haldeki Sepetçiler Kasrı'nı tarihi niteliğine uygun şekilde önemli bir tadilata tabi tutarak, İstanbul'da yerleşik yabancı basın mensuplarının çalışabilecekleri ve olası sorunlarının çözülebileceği bir "Uluslararası Basın Merkezi" olarak faaliyete geçirdik. Yetenekli ve başarılı BYEGM mensuplarından Varol Akçın'ı bu merkezin başına getirdik. O dönemde şimdiki internet iletişim olanaklarının mümkün olmadığı anımsanırsa, bu merkezin özellikle yabancı basın mensupları için önemli bir fonksiyon icra ettiği yadsınamaz (Varol Akçın daha önce Washington ve sonraları New York Basın Müşavirliği görevlerini de başarıyla tamamladı).

BYEGM'nin Kuruluş Yıldönümü vesilesiyle Genel Müdürlük üst düzey yöneticileriyle Anıtkabir'i ziyaret ediyoruz, Ankara, 1994.

Keza görev dönemimde, Diyarbakır'da Tapu ve Kadastro Şubesi'nin boşalttığı harap tarihi bir binada aslına uygun bir renovasyon çalışması yaptırıldı. Burada faaliyete geçirdiğim Uluslararası Basın Merkezi yabancı basın mensuplarının özellikle PKK terör örgütü hakkında maruz kaldıkları dezenformasyon faaliyetlerine ilişkin doğru bilgilere ulaşmalarında önemli rol oynadı.

Bir Anekdot

Günlük mesaim sabah 05.30'da kalkıp uluslararası medyadaki gelişmeleri takip ederek başlıyordu. Erken saatlerde Başbakan'a, acilse telefon veya faksla bilgi sunardım. O zamanlar düzgün çalışan bir faks bile bulmak pek kolay değildi. Çalışma arkadaşlarımın evimizin giriş holüne yerleştirdikleri faks makinesi, ülkelerdeki saat farkları nedeniyle gece gündüz, metrelerce açılan rulo bir termal kâğıt kullanarak çalışırdı. Zeynep makineye "ağzından alev püskürten dragon" adını takmıştı. Arada aniden kâğıt biter veya makine arızaya geçebilirdi. Bu nedenle, Başbakan, zaman zaman sabahın erken saatlerinde de önem atfettiği bir konu hakkında bilgi talep ettiğinde sıkıntılı anlar yaşardım.

Ayrıca, Başbakan'ın dış ilişkiler konusundaki bazı toplantılarına acilen katılmanın gerektiği durumlarda kullandığımız oldukça yıpranmış aracımız, şoförümüz Devlet Tümer'in tüm çabalarına rağmen sık sık arızalanıyordu. Saygılı, ağır başlı makam şoförüm o araçla havalimanı yollarında nasıl o süratle gidebilirdi

hâlâ şaşarım. Nihayet birçok girişimimizden sonra Başbakanlık'tan yine eski ama daha sağlam bir yerli araç tahsis edildiğinde ise son derece rahatlamıştık. Bu anekdotu o dönemde kamudaki olanaksızlıklara işaret etmek üzere belirtmek istedim. Günümüzde kamuda nerede ise israfa varan son model araç bolluğu ile o dönemin durumu ne kadar farklı değil mi?

Dış Tanıtım Faaliyetleri

İmaj sorunu her zaman Türkiye'nin önündeki çetin sorunlardan biri olmuştur. Tarihten gelen gelenekleri ve Cumhuriyet değerleriyle saygın bir "dünya devleti" kimliğine kavuşmuş olmakla birlikte, ülkemizin dışarıda bitmek bilmeyen düşmanlıklarla karşılaştığı da bir gerçek.

Bunlardan bir bölümü, Osmanlı İmparatorluğu döneminden de kaynaklanan nedenlerle aleyhimize faaliyet gösteren çok sayıda hasım lobilerden oluşmakta. Özellikle Batı ülkeleriyle ilişkilerimizi zedelemeye çabalayan, başta Ermeni, Rum ve Yunan diyasporalarında hem yaygın hem medyada ve siyasette etkin bir kesim mevcut. Bu bağlamda, Başbakan da bu haksız kampanyalarla mücadeleye öncelik vererek, yoğun bir tanıtım kampanyası sürdürülmesi talimatını vermişti.

Nitekim bir süre sonra BYEGM'nin klasik faaliyetlerinin, Başbakanın yurtdışında öngördüğü tanıtım faaliyetleriyle tam olarak örtüşmediği anlaşılınca, yeni bir birimin oluşturulması ve bu birimin, hem AB ile imzalanması ümit edilen Gümrük Birliği'yle ilgili kampanyayı yürütmesi hem aleyhimizdeki lobilerin yoğun olduğu ABD'de Türkiye'nin tanıtımını üstlenmesi kararlaştırılmıştı.

Bu amaçla, Ocak 1994'te oluşturulan Dış Tanıtım Başdanışmanlığı, yurtiçi ve yurtdışında resmen faaliyete geçen kamu veya özel kurum, kuruluş, topluluk ve kişilerin desteklenmesi, yönlendirilmesi ve aralarında gerekli işbirliğinin sağlanması, basın-yayın reklam ve benzeri konularda faaliyet gösteren şirket ve kuruluşlarla ortak projeler geliştirilmesine yönelik çalışmalarda bulunacaktı.

Yeni birime Başdanışman olarak Dışişleri'nden bir meslektaşım atandıysa da kısa bir süre sonra BYEGM ile eşgüdüm sıkıntılarından kaynaklanan bazı aksamalar yaşandığı anlaşıldı. Bu gelişme karşısında Milli Güvenlik Kurulu (MGK) önerisi ve yasal mevzuat çerçevesinde Başbakanlık, BYEGM Genel Müdürü'nün aynı zamanda Başbakan Başdanışmanı olarak görevlendirilmesini kararlaştırdı. Böylelikle BYEGM'deki görevime ilaveten Başbakan Başdanışmanı olarak da görevlendirildiğim bir yurtdışı gezisi sırasında bana tebliğ edildi. Doğal olarak, Dışişleri kökenli olmam nedeniyle bu görevin içeriği de zaman içinde genişleyerek, Dışişleri Danışmanlığı'nın konularını da kapsadı. Başdanışmanlık görevim sırasında, yurtdışına atanmasından önce sırası ile Büyükelçi Volkan Vural ve daha önce Washington'da halef selef olduğum arkadaşım Büyükelçi Murat Sungar'la da yakın çalıştık.

Öte yandan, dış tanıtım faaliyetlerinin yerine getirilmesinde hizmetlerin verimliliğini sağlamak üzere bir Danışma Kurulu da oluşturulmuştu. O dönemde,

EUROPALIA[1] Yüksek Komiseri Bülent Eczacıbaşı, Sefarad Yahudilerinin Osmanlı İmparatorluğu topraklarına kabul edilmeleri dolayısıyla oluşturulan 500. Yıl Kutlama Komitesi Başkanı merhum Jak Kamhi (1925-2020), İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV) eski Başkanı Sedat Aloğlu, Uluslararası Yatırımcılar Derneği (YASED) Başkanı Yavuz Canevi, Yavuz Zeytinoğlu ve Tezcan Yaramancı gibi tanınmış iş insanlarımız ülkemizin tanıtımına önemli katkılarda bulundular.

Bu dönemde sorumluluğunu üstlendiğim Gümrük Birliği yurtdışı tanıtım kampanyasıyla ilişkili olduğu gerekçesiyle Başbakanlık Tanıtma Fonu başkanlığını da üstlenmem istenmişti. Bu görevi vekâleten ve çok kısa bir süre yapmayı tercih ettim. Zira önceki uygulamalarda olduğu şekilde, Tanıtma Fonu Başkanlığı'nın siyasi sorumluluk taşıyan bir yetkili tarafından üstlenilmesinin daha doğru olacağını Başbakan'a önermiştim. Nitekim bu konudaki önerim kabul gördü ve başkanlık, Devlet Bakanı Bekir Sami Daçe (1930-2022) tarafından yürütüldü.

Dış Tanıtım Başdanışmanlığı ülkemizin imajı ve lobi faaliyetleri konusunda çeşitli vazifeleri yürütmeye yetkiliydi. Bu bağlamda, Dışişleri Bakanlığımızla işbirliği halinde, ABD, Japonya, İsviçre, Almanya, Belçika, Fransa, Finlandiya, İngiltere ve İsveç'te görevli halkla ilişkiler ve lobi firmaları arasında eşgüdümü sağlama görevini de üstlendim. Aynı amaca hizmet eden söz konusu firmalar, ortak hareket edemedikleri için çeşitli sorunlarla karşılaşılıyordu. Koordinatör firma olarak da ABD Dışişleri eski bakanı Henry Kissinger'ın tavsiyesi üzerine, o sırada Clinton yönetimiyle çok yakın ilişkileri bulunan Abernathy, MacGregor & Scanlon firması Başbakanlık tarafından uygun bulundu. Söz konusu firma ve temsilcileri Jay Kriegel, o zaman kadar eşgüdümsüz bir şekilde yürütülen dış tanıtım faaliyetlerinin toparlanmasında bana yardımcı oldu ve Gümrük Birliği konusunda da çalışmalarımıza katkıda bulundu. Ayrıca, yakın tarihte bir kaza sonucunda kaybettiğimiz dostumuz ve Danışmanımız David Barchard (1947-2020), eğitimi, engin tarih bilgisi ve Türkiye'ye duyduğu hayranlıktan da kaynaklanan önemli ve yararlı katkılarda bulundu.

Türkiye gündeminde ağırlıklı yeri olan, Batı Avrupa ülkeleri ve ABD kamuoylarının duyarlı olduğu siyasi, ekonomik, tarihsel ve toplumsal konulara ilişkin doğru bilgilerin ilgili yerlere en hızlı şekilde ulaştırılmasına büyük özen gösterdik (O dönemde faks kullanarak yapılan bilgilendirmenin, günümüzde elektronik iletişim ve sosyal medya olanakları çok daha fazla kolaylık sağlasa da, hakkıyla yapılıp yapılmadığı sorusu maalesef halen geçerli).

Venedik Kulübü (Club of Venice)

BYEGM görevim AB'yle ilişkilerimizin ivme kazandığı bir dönemi kapsadı. Gümrük Birliği çalışmalarının hız kazanması ve "Aday Ülke" statümüz itibarıy-

1 EUROPALIA, 1969'da Brüksel'de kurulan ve o tarihten beri her iki yılda bir, davet edilen bir ülkenin kültürel mirasını tema edinen uluslararası bir kültür-sanat festivali ve en önemli organizasyonlardan biridir. -e.n.

Murat ve Zeynep Ersavcı (solda, ayakta ikinci ve üçüncü), Venedik Kulübü, Venedik, 1994.

la ilginç toplantılara ve seminerlere de katılmam mümkün oluyordu. Bunlardan "Venedik Kulübü" İtalya'nın AB Dönem Başkanlığı sırasında 1986 yılında başlatılarak süregelen toplantılardı. AB üyesi ülkelerin komisyon yetkililerini ve aday ülkelerin iletişim ve enformasyon işlerinden sorumlu üst düzey yöneticilerini her yıl Venedik'te bir araya getiriyordu.

Kulübün amacı, kamuoylarının aydınlatılması için ortak ilkeler, stratejiler saptanması ve kapasite inşasına yönelik çalışmalar yapılmasıydı. Turizm sezonunun dışında Venedik'te yapılan bu toplantıların tüm katılımcılar ve eşler için ayrı bir çekiciliği olduğunu da belirtmeliyim.

Söz konusu toplantılara katılarak Türkiye'nin bilinen imaj sorunlarının giderilmesi yolunda yararlı çalışmalar da yapabildik. Şimdilerde ise AB'yle malum ilişkilerimiz çerçevesinde bu tür fırsatları maalesef kaçırmaktayız.

Gümrük Birliği'nin Sağlanmasına Yönelik Çalışmalar

Ana hedef olarak AB'yle Gümrük Birliği'nin gerçekleşmesi üzerinde yoğunlaştık. Başta Dışişleri Bakanlığı ve AB Daimi Temsilciliği'ndeki meslektaşlarım olmak üzere, diğer ilgili kamu kuruluşlarımızın bu çalışmalarımıza çok yararlı katkıları oldu. Bununla birlikte, Dış Tanıtım Başdanışmanlığı olarak ülkemizde son yıllarda rastlanmayan yoğunluk ve etkinlikte bir kampanya yürüttük. Gümrük Birliği'ne yönelik başarılı bir sonuç almamızda bu kampanyanın önemli etkisi olduğunu düşünüyorum.

Çalışmalarımız sırasında, Avrupa Parlamentosu'nun (EP – European Parliament) üyelerinin Türkiye'nin Gümrük Birliği'ne girişine ilişkin eğilimlerini oluştu-

ran bir veri bankası hazırladık. O dönemde toplam 626 Parlamento üyesini ve ait oldukları siyasi gruplar inceleyerek oyların daha çok nereden geleceğini hesapladık ve grup liderleriyle birebir temas kurduk.

Ayrıca, Türkiye'de yerleşik büyük yabancı firmaların AB nezdindeki temsilcileri devreye sokularak, parlamenterlere demokratikleşme, insan hakları gibi konularda doğru bilgiler iletilebildi. AB parlamenterlerinin küçük gruplar halinde ülkemizi ziyaret etmeleri ve Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği (TÜSİAD), Uluslararası Yatırımcılar Derneği (YASED), İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV) vb. özel kuruluşların yanı sıra, üst düzey bürokratlar, iş insanları ve belediyelerin yetkilileriyle temas etmeleri sağlandı.

İlaveten, değişik zamanlarda toplam 100 kadar basın ve medya mensubu, yine küçük gruplar halinde ülkemize davet edilerek, hükümet yetkilileri, basın mensupları ve iş insanlarımız ile fikir alışverişinde bulunmaları mümkün kılındı. PKK terör örgütünün gerçek yüzünü anlamalarına yardımcı olmak üzere, başta Diyarbakır olmak üzere Güneydoğu Anadolu Bölgemize ziyaretler düzenledik. Ayrıca Dışişleri ve Milli Savunma Bakanlığı'yla (MSB) işbirliği halinde Batı ülkelerinin Ankara'da görevli büyükelçilerini de bölgeye götürdük.

Önemli bir husus, değindiğim gibi, değişik ülkelerdeki tanıtım firmaları arasında yeterli eşgüdüm olmamasından kaynaklanan sıkıntılardı. Türkiye'nin öncelikli konularının görevlendirildikleri ülkelere aktarılmasında o ülkelerde çalışanların bilgi eksikliğinden kaynaklanan sıkıntılar da mevcuttu. Bu sorunu gidermek üzere, Dış Tanıtım Başdanışmanlığı olarak, Dışişleri Bakanlığı'yla eşgüdüm halinde, 1995 yılında, ilgili ülkelerde görevli büyükelçilerimizin de katıldıkları dört ayrı toplantı tertipledik.

Bunlardan ilki, o dönemde Dışişleri Müsteşarı olan Büyükelçi Özdem Sanberk başkanlığında, Avrupa'da görevli tanıtım firmaları temsilcilerinin katılımıyla yapıldı.

İkinci toplantı, Dışişleri Bakanı Murat Karayalçın'ın başkanlığında Amerika'da ve Avrupa'daki danışmanların katılımlarıyla Londra'da gerçekleşti. Burada Dışişleri Bakanı Karayalçın'ın Gümrük Birliği'ne katılımımızın gerçekleşmesi için çalışmalarımıza verdiği güçlü desteğin yanı sıra, başdanışmanlığımızın çeşitli tanıtım faaliyetlerinin arkasında durarak, yurtiçinde ve yurtdışında birçok aksaklığın üstesinden gelebilmeme yardımcı olduğundan da söz etmem gerekir.

Üçüncü toplantı, Ankara'da, Dışişleri Müsteşar Yardımcısı Büyükelçi İskit başkanlığında İsviçre'den ve Belçika'dan gelen danışmanlarla tertiplendi ve hitamında KKTC'ye bir inceleme gezisi tertiplendi.

Sonuncu toplantı ise keza Gümrük Birliği öncelikli konu olmak üzere, Brüksel'de Dışişleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Büyükelçi Gündüz Aktan (1941-2008) ve AB Daimi Temsilcimiz Büyükelçi Uluç Özülker'in katılımıyla Mayıs 1995'te düzenlendi.

Bu toplantılar sonucunda hazırlanan eylem planına göre özetle şu konular ele alındı:

– Daimi Temsilciliğimize ve ilgili kurumlarımıza yardımcı olmak üzere Brüksel'de bir danışmanlar grubu oluşturuldu,

– Gümrük Birliği çalışmaları sırasında her hafta tele-konferans yoluyla haftalık çalışmalar gözden geçirildi ve bir sonraki haftanın faaliyetleri planlandı,

– Demokratikleşme, Petrol Boru Hatları, PKK terörü gibi konularda raporlar hazırlandı (PKK terörü hakkında saygın bilim insanlarımıza BYEGM aracılığıyla hazırlattığımız bir kitapçık, yurtdışında geniş bir dağıtıma tabi tutuldu).

– Önde gelen Avrupalı gazetecilerin ülkemize getirilmesi için "Forum Europe"-dan da yararlanılarak geniş kapsamlı bir program planlandı,

– Türkiye'nin halkla ilişkiler ve iletişim alanında yürüttüğü faaliyetlerin planlı bir temele oturtulması.

Dış Tanıtım Başdanışmanlığının Gümrük Birliği'ne yönelik tanıtım çabalarımıza, bu dönemde göreve gelen ve AB'yle siyasi ve diplomatik girişimleri sürdüren Dışişleri Müsteşarı Büyükelçi Onur Öymen, AB Daimi Temsilcimiz Büyükelçi Uluç Özülker ve ekibi, Müsteşar Yardımcısı Gündüz Aktan ve ekibi önemli katkılar sağladılar.

Bir Anekdot

Gümrük Birliği'nin gerçekleştirilmesine yönelik çalışmalarımız hızla ilerlerken, Başbakan Çiller'in ABD ziyareti sırasında (1995) Türk Silahlı Kuvvetleri'nin Irak'taki PKK terör örgütü kamplarına yönelik başlattığı sınır ötesi harekât, bazı ABD Kongre üyelerinin ve birçok Avrupa Parlamento üyesinin tepkilerine yol açtı. Batı basınında, bazı sempatizanların desteğiyle koparılan "yaygara"yı ve olumsuz haberleri, bazı yabancı gazetecilerin bölgeye gitmeleri konusunda gerekli izinleri sağlayarak, doğru bilgi ve görüntülere ulaşmalarıyla büyük ölçüde kontrol altına alabildik.

Bilahare, dönemin Ankara'daki AB Temsilcisi Büyükelçi Michael Lake'i de devreye sokarak, Brüksel'deki önemli şirket temsilcileriyle bir dizi toplantı yaptık. Temmuz ve Eylül aylarında 18 uluslararası firmanın katılımıyla iki oturum düzenledik. Bunların arasında Türkiye adına en etkin faaliyetleri yürüten Siemens, Proctor & Gamble, Coca Cola, Fiat ve Philips firmaları yer aldı. Bu çerçevede o süreçte Ankara ile Brüksel arasında adeta mekik dokumanı gerekti.

Faaliyetlerimiz hızla ilerlerken, AB üyesi Yunanistan'ın, Gümrük Birliği oylamasının Türkiye aleyhine sonuçlanması için izlediği hasmane siyaset ve başvurduğu çeşitli olumsuz taktikleri dile getirmek isterim. Neyse ki doğru bilgiler içeren, sürekli ve tutarlı kampanyamızla bu engelleri de aşabildik.

Gümrük Birliği çalışmalarımızdan söz ederken, ABD'nin bu konuda Türkiye'ye verdiği önemli ve etkin desteği de özellikle belirtmem gerekir. AB Komisyonu'nun zaman zaman ABD girişimlerinin ülkemiz lehine "baskısı"nın olumsuz etkisi olacağını dile getirdikleri de bir gerçektir. O dönemde Türkiye'ye uzun vadeli bir jeostratejik yaklaşım izleyen ABD yönetiminin verdiği destek etkiliydi.

Washington'da yaptığımız bazı girişimlerin yanı sıra, çeşitli vesilelerle Brüksel'de, ABD'nin AB nezdindeki Daimi Temsilcisi, hukukçu, Büyükelçi Stuart Eisenstadt'la görüştüm. Kendisi de Yahudi olan Büyükelçi Eisenstadt, hem Avrupa'daki Yahudi lobisinin desteğinin sağlanmasında hem AB Komisyonu ile üye ülkeler nezdindeki girişimleriyle bize çok yararlı oldu.

Türkiye Gümrük Birliği'ne Kabul Ediliyor

Nihayet, Brüksel'de ve tüm Avrupa başkentlerinde yürütülen sonuç almaya yönelik kampanyamızın da etkisiyle başarılı sonuca ulaşıldı. Avrupa Parlamentosu'nda Türkçe "Evet" afişlerinin de gösterildiği oylama sonucunda, prosedürün tamamlanmasıyla Gümrük Birliği onaylandı ve 1 Ocak 1996'da yürürlüğe girdi. Türkiye'nin "kazan-kazan" stratejisi başarılı oldu. Gerçekten Başbakan'ın güçlü siyasi desteği de bu sonucun alınmasında büyük bir etkendi.

Gümrük Birliği hiç de kolay gerçekleşmedi. Yoğun çalışma temposu, sıkça yapılan yurtdışı temasları, kapsamlı bir aydınlatma, bilgilendirme ve malum lobilerin ortaya attıkları dezenformasyonla mücadele gerekliydi. Bu çerçevede Başbakan düzeyinde, benim de katıldığım Belçika, Fransa, İspanya, İngiltere, Almanya ve İtalya ziyaretleriyle söz konusu ülke liderlerinin yanı sıra, AB Komisyon Başkanı'yla ve yetkilileriyle görüşüldü. Keza Türkiye'de, ülkemizi ziyaret eden AB ülkeleri dışişleri bakanları, AB Komisyonu ve Avrupa Parlamentosu yetkilileri Başbakan tarafından kabul edildi.

Bir Anekdot

> Gümrük Birliği müzakerelerinin hızla ilerlediği dönemde, büyük sanayici bazı ünlü iş insanları ve bazı yüksek bürokratlar, destekleme konusunda kuşku duymaktaydılar. Bir kısmı Gümrük Birliği nedeniyle, başta otomotiv sektörü olmak üzere "sanayinin batacağı"nı çeşitli düzeylerde dile getirmişti. Ben de aksini savunmuştum. Daha sonraki yıllarda karşılaştığım bu iş insanlarımız, Gümrük Birliği sayesinde Türkiye'nin ihracat artışından ne denli mutlu olduklarını bizzat söylediler.

Burada bir gerçeği de vurgulamam gerekir. AB'yle ilişkilerimizde Gümrük Birliği, deyim yerinde ise, tam üyeliğe giden yolun bir ilk adımını teşkil edecekti. Yoksa hiçbir zaman kendi içinde yeterli bir mekanizma olarak görülmemişti. Ancak Türkiye'de o dönemde değişen siyasi koşullar ve AB'nin de verilen bazı sözleri tutmamasının yarattığı etki, ilişkilerin daha ileri bir düzeye taşınması fırsatının kaçırılmasına yol açtı.

Türkiye Gümrük Birliği'nin yürürlüğe girmesini izleyen dönemde, "AB Zirveleri" marjında yapılan devlet ve hükümet başkanları toplantılarına davet ediliyordu. Ülkemizde daha sonra yaşanan siyasi gelişmelerle bu avantajımızı da maalesef

kaybetmiştik. Daha sonra, 1999 yılında Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'ye adaylık statüsü tanınmasını takiben, Lüksemburg'da 2005 yılında alınan kararla "Tam Üyelik" müzakerelerinin başlaması da kararlaştırılmıştı. Ancak bugün geldiğimiz durum malum! Halkımızın çoğunluğu siyasi rüzgârlara göre AB üyeliğine bir yakın, bir uzak mesafe alıyor.

Beklenen gerekli reformların gerçekleştirilememesi, Güney Kıbrıs'ın ve Yunanistan'ın aleyhimize üstlendikleri öncü rolleri ve pek tabii AB liderlerinin "ahde vefa" gibi bir sorumluluk hissetmemeleri hedeflerimize ulaşılamamasında rol oynuyor. Üstelik kamuoyumuzun önemli bir oranı, Batı ülkelerine karşı menfi hislerle doldurulmuş vaziyette. Yaşanan ise maalesef tam bir tıkanma hali.

Gümrük Birliği Kuralları İyileştirilmeli

Günümüzde Türkiye, uzunca bir süredir, Gümrük Birliği'nin iyileştirilmesi için uğraş vermekte. Ancak maalesef gerek AB'nin konuyu siyasileştirmesi, gerek ülkemizin içinde bulunduğu koşullar nedeniyle teknik düzeydeki en basit düzeltmeleri bile sağlayabilmiş değiliz.[2] Her iki tarafın da çıkarlarına uygun olan iyileştirme alanındaki çalışmalarımızı ısrarla ve inatla sürdürmeliyiz.

AB'yle ilişkilerimizde bazı hususları burada bir kez daha tekrar etmekte yarar var. Türkiye her şeyden önce kendi standartlarını yüksek tutar, eğitim ve hukuk sistemlerini çağdaş uygarlık düzeyine çıkarmayı başarabilirse, üye ülkelerle farklı bir alışveriş içinde olacaktır. Toplumumuzun refah içinde yaşamasının önündeki tüm engellerin kaldırılmasının bizleri yönetenlerin elinde olduğunu düşünüyorum.

Başbakan'ın Heyeti'yle Katıldığım Yurtdışı Gezileri ve Toplantılar

BYEGM ve Başbakan Başdanışmanı olduğum dönemde, Başbakan'ın yurtdışına yaptığı çeşitli resmi ziyaretlere katılarak, görüşmelerde yer aldım. Söz konusu ziyaretler sırasında gidilen başkentlerdeki görevli büyükelçilerimizi, temas konularını, bazı anekdotları ve görüştüğümüz yabancı devlet adamlarını da ismen belirttim (Bkz. EKLER). Bunlardan çok etkilendiğim Bosna-Hersek ziyaretine ayrıca değinmek istiyorum.

Bosna-Hersek Ziyareti (28 Kasım 1995)

Bosna-Hersek'te üç yılı aşkın süre devam eden iç savaşı sona erdiren ve Türkiye'nin aktif bir şekilde katıldığı Dayton Antlaşması 21 Kasım'da ABD'de im-

2 Bu konuda TEPAV için farklı zamanlarda yazdığım üç ayrı metin için ayrıca bkz. https://www.tepav.org.tr/upload/files/1557643427-5.Time_to_Enhance_The_Customs_Union.pdf; https://www.tepav.org.tr/en/blog/s/6444; https://www.tepav.org.tr/en/blog/s/6621, erişim: 03.09.2022.

zalanmıştı. Hemen izleyen günlerde, Başbakan Çiller ve beraberindeki heyetle Saraybosna'yı ziyaret ettik. Başta Başkan Aliya İzzetbegoviç olmak üzere, diğer yetkililerle görüşmeler yapıldı. Bu bağlamda, Bosna Barış sürecine, ülkenin yeniden imarına Türkiye'nin katkıları ele alındı. Ayrıca imzalanan bir Sivil Havacılık Anlaşması'yla THY'nin Saraybosna seferlerinin başlamasının önü açıldı. Bu vesileyle Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) Ofisi de açıldı.

Bir Anekdot

Dayton Antlaşması'nın hemen akabinde, o güne kadar sivil uçuşlara kapalı olan Saraybosna Havalimanı'na THY uçağıyla indik. Sivil bir uçak için bu bir ilkti. Başbakan ve tüm heyet üyeleriyle refakat eden basın mensupları bu tarihi ve duygusal olayda çok heyecanlıydık. BM Güvenlik Güçleri, etrafta keskin nişancı olmadığına emin olana dek uzunca bir süre uçakta bekledik. Daha sonra bizi karşılayan Büyükelçi Şükrü Tufan'ın eşliğinde, aracımızın hedef olmaması için normalin üstünde bir süratle Bilge Başkan Aliyaizzet Begoviç'i ziyarete gittik. Yol boyunca izlediklerimden büyük üzüntü duydum. İç savaşın kentteki tahribatının boyutları korkunçtu. Ateşkes öncesi Sırp keskin nişancılar tarafından veya tank atışları sonucunda katledilerek, çaresizlikten evlerin bahçelerinde ve caddelerin toprak orta refüjlerinde yer alan çok sayıdaki mezar gözlerimizi yaşarttı.

Burada Türkiye'nin, Balkanlar ve Bosna-Hersek sorunu hakkındaki girişimlerinden de söz etmek istiyorum. Totaliter rejimlerin yıkılmasıyla Türkiye'nin Balkan ülkeleriyle ilişkileri rahatlamıştı. Bosna'nın karşı karşıya kaldığı trajedinin ve korkunç katliamın sona erdirilmesi en öncelikli konularımızdandı. Nitekim ülkemiz, Bosna-Hersek'in haklı davasının bayraktarlığını yaptı (Bu konuda hem 9. Cumhurbaşkanı merhum Süleyman Demirel, hem Başbakan Çiller büyük çaba harcadılar).

Bosna Hersek'in çok dinli, çok unsurlu, çok kültürlü yapısının, bağımsızlık, egemenlik ve toprak bütünlüğünün korunması için Türkiye tüm olanaklarını seferber etmişti. Gerek BM, NATO gibi kuruluşlar, gerek başta ABD olmak üzere Batılı ülkelerin ve İslam ülkelerinin harekete geçirilmesinde ülkemiz öncüydü. Ayrıca Türkiye, Boşnaklarla Hırvatların aralarındaki çatışmalara son vererek işbirliği yapmalarında ve Boşnak-Hırvat Federasyonu'nu kurarak yakınlaşmalarında kilit rol oynadı.

Bir Anekdot

Saraybosna kent merkezi, 25 Ağustos 1995 günü Sırp topçu birlikleri tarafından ağır bombardıman altına alınmış, yaklaşık 50 sivil katledilmiş ve 100'e yakın kişi yaralanmıştı. Sadece Türk kamuoyu değil, tüm İslam dünyası da büyük bir infial içindeydi. Bu bağlamda, Türkiye'ye bir çalışma ziyareti yapan ABD Dışişleri Bakan Yardımcısı Büyükelçi Richard Holbrooke, yanında ABD Büyükelçisi Marc Grosmann'la 28 Ağustos 1995 günü Başbakan Çiller'i ziya-

rete geldiler. Durum Amerikalılara son derece gerçekçi bir biçimde yansıtıldı. Holbrooke, Bosna'da yaşanan vahşetin kendisini derinden etkilediğini, toplantı bitince büyükelçiliklerine gideceğini ve Beyaz Saray'la temasa geçeceğini, Başkan'ın gerekli izni vermesiyle ABD uçaklarının Sırbistan'a yönelik harekâta başlayacağını ifade etti. Doğrusu ben Holbrooke'un bu denli yetki sahibi olduğunu düşünmemiştim. Nitekim 29 Ağustos 1995 günü, başta ABD uçakları olmak üzere, NATO'ya mensup uçaklar Sırbistan'ın önemli askeri hedeflerini vurmaya başladı.

Richard Holbrooke'la temasımız uzun süre devam etti. Eşi ünlü gazeteci Kati Marton'la kısa süreliğine İstanbul'a balayına geldiklerinde, Zeynep'le onlara eşlik ederek şehri gezdirmiştik.

Holbrooke, Dayton Antlaşması'nın hiçbir zaman içine sinmediğini, bununla birlikte çok sayıda masum sivilin hayatının kurtulduğunu, mutlaka daha adil bir anlaşma için gayret sarf edeceğini söylemişti. Ne yazık ki 2010 yılında hayatını kaybedince buna ömrü yetmedi. Kendisi de gazeteci kökenli olan eşi Kati Marton, Bosna'nın eşinin kalbinde tam çözüme ulaşamamış bir konu olduğunu birçok defa dile getirdiği makaleleri ile New York Times gibi gazetelerde yer aldı.

Bosna-Hersek sorunu günümüzde de ciddiyetini korumaya devam ediyor. Boşnakların uğradığı katliamı ve yaşadıkları büyük trajediyi hiçbir zaman unutmadım. Meslek yaşamım boyunca onlara yardım etmeye çalıştım.

Yunanistan'la Tehlikeli Sıcak Karşılaşma – Savaşa Bir Adım Kala

Kardak Krizi (Ocak 1996)

Aralık 1995 sonunda Ege Denizi'nde bir Türk ticaret gemisi Kardak kayalıklarında kaza geçirince, Yunanistan Deniz Kuvvetleri kayalıkların Yunanistan'a ait olduğu gerekçesiyle devreye girmek istemişti. Türkiye ise Başbakan Çiller'in kararlı bir şekilde "O bayrak inecek, o asker gidecek!" sloganıyla Yunanistan'a karşı çıkmıştı. Türk SAT Komandoları 30 Ocak 1996 gecesi, kayalığın doğusundaki Yunan savunmasını başarılı bir operasyonla geçerek, kayalığın batısına Türk Bayrağı dikmişlerdi. İki ülke arasında savaş çıkma olasılığı ABD'nin de devreye girmesiyle önlenmişti.

Bu krizin yabancı ülkelere yansımasında, Yunan diyasporasının ABD'deki baskın propagandasıyla Türkiye aleyhine oluşan algının değiştirilmesi yönündeki çabalarımızın yoğun çalışmalar gerektirdiğini de belirtmeliyim.

Bir Anekdot

Savaşın önlenmesinde, 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel ile Dışişleri Bakanlığı üst yönetiminin önemli katkıları vardır. Başbakan Çiller başkanlığında,

Başbakanlık Konutu'nda gecenin geç vakitlerine kadar yaptığımız toplantılarda, rahmetli Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Güven Erkaya'nın (1938-2000), Yunan donanmasının Türk kara topçusunun atış sahası içinde olduğunu bildirerek, talimat verilirse gemilerin tümünün imha edilebileceğini söylediğini, Başbakan'ın da olaya suhuletle yaklaştığını hatırlarım.

BYEGM'ye ve Dış Tanıtım Başdanışmanlığı'na Veda (Haziran 1996)

BYEGM Genel Müdürü olarak yaptığım görev süresince, her an kendi kurumum Dışişleri Bakanlığı'na dönmeye hazırdım. Hatta bu nedenle Başbakanlığın tahsis ettiği lojmana da taşınmadım.

Bunun yararını da gördüm. Nitekim Mart 1996 yılında göreve gelen Başbakan Mesut Yılmaz hükümeti, BYEGM çalışma statüsünde bir değişiklik yaparak, Genel Müdürlüğün bir devlet bakanına (Ali Talip Özdemir) bağlı çalışmasını kararlaştırmıştı. İlk görüşmemizden bakanın kendi siyasi öncelikleri olduğu anlaşılıyordu. Bu durumun, üç yıl boyunca Başbakan makamıyla direkt sürdürdüğüm yoğun çalışma anlayışıyla bağdaşması mümkün olamayacaktı. Kaldı ki çalışmalarımın önemli bir bölümünü kapsayan AB ile Gümrük Birliği de yürürlüğe girmişti. Artık ait olduğum Bakanlığa, Dışişleri'ne dönme arzusundaydım. Bu isteğim de Haziran 1996'da gerçekleşti. Bu süreçte bir veda mesajı kaleme almıştım. Bu veda mesajını kitabın sonunda EKLER kısmında okuyabilirsiniz.

BYEGM görevim süresince Genel Müdür yardımcıları Çavlan Tanyel ve Mülkiye'den sınıf arkadaşım Şensu Yemişçi'ye verdikleri destek ve başarılı çalışmalarından dolayı teşekkür borçluyum. Özellikle, Genel Müdürlüğün yanı sıra Başbakan Başdanışmanı olarak atanmamı takiben gereken yoğun mesaim sırasında BYEGM fonksiyonlarının aksaksız işlemesine önemli katkıda bulundular. Son derece tecrübeli Genel Müdür Özel Kalemi Nilüfer Hanım ise mükemmel bir "orkestra şefliği" yaptı. Bu dönemde Genel Müdür danışmanı olarak görev yapan Türkiye dostu ünlü gazeteci ve Oxford tarihçisi David Barchard'ın çalışmalarıma önemli katkıları olduğundan da söz etmeliyim.

BYEGM ve Başbakan Başdanışmanlığım süresince, başta 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel olmak üzere, Türkiye'de değişen koalisyon hükümetleri (Başbakan Tansu Çiller, Başbakan Mesut Yılmaz, Başbakan Necmettin Erbakan) ve daha da sık değişen Dışişleri bakanlarıyla birlikte çalıştım. Sırası ile Safa Giray, Hikmet Çetin, Mümtaz Soysal, Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden sınıf arkadaşım Murat Karayalçın, Erdal İnönü, Coşkun Kırca, Deniz Baykal, Emre Gönensay ve nihayet Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Tansu Çiller.

Bu ilginç dönemde, deyim yerinde ise ülkemizde ve dış ilişkilerdeki sorunlara "ağaçlara değil de ormana bakmayı" öğrenerek yaklaştım diyebilirim. Türkiye'nin, gücünün ötesinde maceralara girmesi halinde neler olabileceği göz önünde tutularak, birinci önceliğin diplomasi kanallarına verilmesi gerektiğine inancımın pekiştiği bir dönem geçirdim.

Dışişleri Bakanlığı'na, kendi kariyerime nihayet dönebilecek olmaktan mutluydum. Üstelik üç yıldır yurtiçinde ve yurtdışındaki yoğun mesaim sırasında, kendisi de Bilkent Üniversitesi'nde İletişim Bölümü koordinatörü olan Zeynep ve artık ortaokul öğrencisi olan oğlumla ilgilenemediğim dönemler oluyordu. Özellikle AB ile Gümrük Birliği çalışmaları sırasında birçok defa iki seyahat arası eve uğrayıp, içinde kullanılmış eşyalarımın olduğu valizi bırakıp hızla kapıda hazır bulduğum yenisini alıp tekrar yola çıkardım. Kaçınılmaz olarak ihmal ettiğim ailemle birlikte yeniden normal bir aile yaşamına dönebilmeyi özlemiştim.

Dışişleri Bakanlığına Dönüş ve AB Genel Müdürü Olarak Atanma

Dışişleri Bakanlığı'nda göreve başlayabilmek için bir süre beklemek gerekti. Sonra Dışişleri'nde Gümrük Birliği konusunda yaptığım çalışmalar da dikkate alınarak, Avrupa Birliği Genel Müdürü olarak atanmıştım, aynı zamanda, 1996 Haziran ayında kurulan hükümette Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı olan Tansu Çiller'in "de facto" başdanışmanlığını da üstlenmiştim. Ancak başarılı bir Gümrük Birliği kampanya süreci ve Ankara'da geçirdiğim toplam beş yıllık uzun süreç de dikkate alındığında, yurtdışına büyükelçi olarak atanma zamanım gelmişti ve de geçiyordu.

İspanya AB Dönem Başkanlığı vesilesi ile Başbakan Çiller ve Başbakan Gonzales arasında Gümrük Birliği konusunda çalışma yemeği. İspanya'nın verdiği desteğin bir göstergesi de heyetlerin karşı karşıya yerine karma oturmalarından anlaşılıyor. (Soldan birinci) İspanya'nın Ankara Büyükelçisi Carlos Carderera, Başbakan Çiller, Murat Ersavcı. Çiller'in karşısında Gonzales, onun sağında Dışişleri Müsteşarı Büyükelçi Onur Öymen, 1995.

Bir Anekdot

Büyük saygı duyduğum müstesna insan Dışişleri Bakanı Erdal İnönü (1926-2007) 1995 yılı yaz aylarında yurtiçi görev süremin dolmasından hareketle Madrid'e Büyükelçi atanmam konusunda hazırladığı kararname taslağını Başbakan'a arz ettiğini, ancak Başbakan'ın Gümrük Birliği kampanyası nedeniyle bir yıl daha Merkez'de görevimi sürdürmemi istediğini söylemişti. 1996 yılında Başbakan Yılmaz döneminde ise Dışişleri Bakanı Emre Gönensay –nedendir bilinmez!– Brezilya'ya atanmamın öngörüldüğünden söz etmişti. Dışişleri Bakanlığı koridorlarında haklı bir söylem vardır. Hatta bu birçok ülke Dışişleri mensupları için de geçerlidir. "Atandığın 'ülkeye' gideceğine uçağa binene kadar emin olmamak gerekir" derler. İşte tayin dönemimde yaşadıklarım bu söyleme bir örnek sayılabilir. Neye niyet, neye kısmet.

Aradan geçen zamanda gerekli prosedür tamamlandı. Ekim 1996'da yayımlanan Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile Dublin Büyükelçisi olarak atandım.

Bu dönemle ilgili bir hususu belirtmeden geçmek istemiyorum. Ekim 1995-Mart 1996 arasında önce DYP-SHP olarak kurulan ve sonra SHP'nin CHP'ye katılmasıyla devam eden 52. Hükümet, esas itibariyle CHP Genel Başkanı Deniz Baykal'ın bir atama konusundaki katı tutumundan dolayı bozulmuştu. Bu hükümet devam etseydi, acaba günümüzde nasıl bir Türkiye olurdu diye hep düşünürüm.

Nihayet

Geriye baktığım zaman, siyasi yönleri ağır basan bu son derece zor ve karmaşık görevi, kazasız belasız atlatmış olmaktan büyük memnuniyet duyduğumu saklamayacağım. "Devlette verilen göreve itiraz edilmez" denen bir Dışişleri kültüründen gelmekle birlikte, böyle bir vazifeyi şimdi olsa üstlenir miydim, emin değilim!

Dublin, İrlanda (1996-1998)
Dublin Büyükelçisi

"Zümrüt Ada"ya Genel Bakış

İrlanda, 1973 yılındaki AB üyeliğinden önce, Avrupa'nın uç köşesinde, halkının büyük çoğunluğu yoksul olan ve genç nüfusunun büyük bir bölümünü ABD, Kanada ve Avustralya gibi ülkelere gönderen bir ülke konumundaydı. 1996'da benim geldiğim ülke ise refah içinde ve bambaşka bir görünümdeydi. Güçlü, dinamik ekonomisi ile saygın, AB fonlarının kullanımında eğitime birincil önem verdiklerinden dolayı Avrupa'nın en varlıklı ülkeleri arasında olup en iyi eğitimli genç nüfusuna sahip. Üstelik İrlanda'dan iş bulmak için başka ülkelere giden gençler geri dönmeye başlamışlar. İrlanda küçük bir ülke olmasına rağmen, konumunun ötesinde bir güce sahip. ABD'de de ağırlığı olan İrlanda diyasporasının ülkenin güç yansımasına önemli bir katkısı var. Yapay Zekâ (AI-Artificial Intelligence) ve ileri teknolojileri kullanan dev ABD çokuluslu şirketlerinin Avrupa merkezleri hep İrlanda'da yerleşik durumda. Uluslararası konularda da ciddi etkinlikleri var (Örneğin AB Amsterdam Antlaşması'nı İrlandalılar kaleme almışlar).

Dublin Büyükelçisi Olarak Göreve Başlıyorum

İrlanda ilk büyükelçilik görevim. Dolayısıyla başkent Dublin (İrlanda dilinde "Gaelic", Bhaile Atha Cliath) deyim yerindeyse Büyükelçi olarak ilk göz ağrım.

Viyana'dan döndükten sonra Ankara'da bu kez beş yıl kalmıştık. Bunun iki yılı Dışişleri Bakanlığı NATO Dairesi'nde (1991-1993) geçirmiş, Bakanlığın görevlendirmesi ile sonraki üç yılı (1993-1996) BYEGM Genel Müdürü, Başbakan Dış Tanıtım ve Dışişleri Başdanışmanı, Başbakanlık Tanıtma Fonu Başkan Vekili ve nihayet Dışişleri Bakanı Başdanışmanlığı görevlerini yürütmüştüm. Gecesi gündüzüne karışmış bir yoğunluktaki mesaim böylece artık tamamlanmıştı.

4 Kasım 1996 günü soğuk bir kış yaşanan Ankara'dan ayrılarak bu yemyeşil "Zümrüt" Ada'ya (Emerald Island) yağmurlu bir günde vardık. Bu yağmurlu günler ise sık sık devam edecekti.

Birkaç gün içinde 9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in imzaladığı Güven Mektubumun (İtimatname) bir örneğini İşçi Parti'li İrlanda Dışişleri Bakanı Dick Spring'e vererek resmen göreve başlayabilmemin ilk aşamasını tamamlamış oldum. Böylelikle Dublin'de temsilciliği bulunan ülkelerin büyükelçilerini ziyaret ederek, onların İrlanda'ya bakışlarını öğrenecek ve çevrem hakkında ön bilgi sağlama olanağını da elde edecektim. Bu yararlı uygulama göreve yeni başlayan büyükelçilerle ilişki ve dostluk kurulmasına yönelik olup günümüzde bütün ülke temsilcilerinin uyguladığı bir yöntemdir. Doğal olarak tüm Misyon şeflerini ziyaret etmek zaman ve iş yoğunluğu açısından mümkün olamayacağı için önceliği komşu ülkelere, AB ile NATO üyelerine vermiştim. Sonra fırsat buldukça diğer önemli bulduğum ülke büyükelçilerini de ziyaret etmiştim.

Bir Anekdot

İspanyol meslektaşımı ve eşini, Zeynep'le bir sabah kahvesi için ziyaret etmiştik. Daha ilk anda yaşamını Türkiye'ye borçlu olduğunu söyleyince, doğrusu şaşırmamak elde değildi. Buna göre, İspanya İç Savaşı sırasında büyük toprak sahibi bir İspanyol asilzadesi olan büyükbabası ve eşi, Türkiye Büyükelçiliği'ne sığınmışlar. Annesi de o sırada kendisine hamileymiş. Orada birkaç ay kalmışlar. Nerede ise Büyükelçilik'te doğacakmış. Muhafazakârların iç savaşı kazanmasıyla tekrar normal yaşamlarına dönmüşler. Dublin'de kaldığımız sürece onlarla yakın bir ilişki sürdürdük. AB'yle ilişkilerde ve diğer bazı hususlarda bize destek verdi.

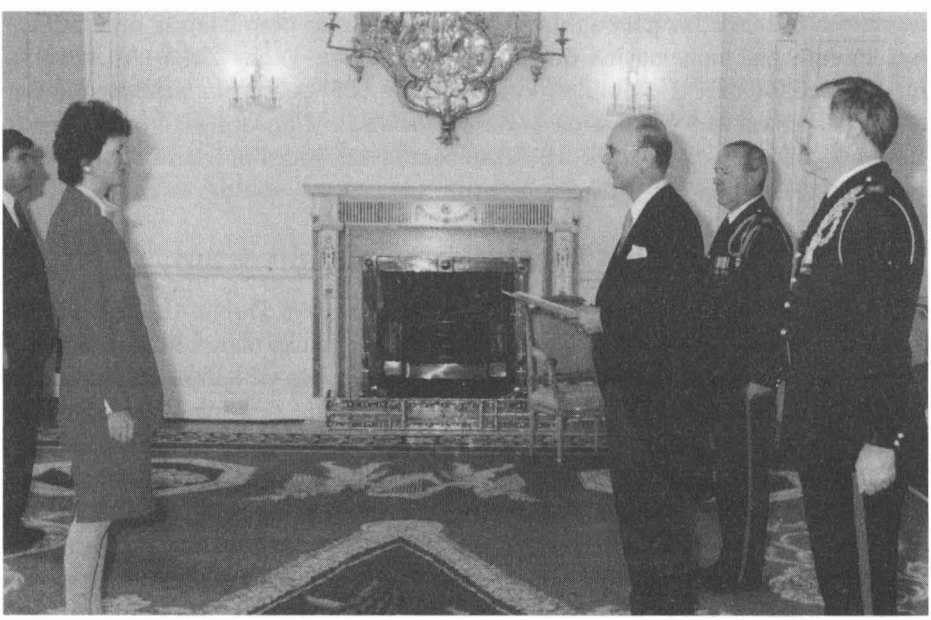

İrlanda Cumhurbaşkanı Mary Robinson'a Güven Mektubu takdimi, Dublin, Kasım 1996.

Kısa bir süre sonra Güven Mektubumu İrlanda Cumhurbaşkanı Mary Robinson'a sunacaktım. Tören için giyilmesi gerekli jaketatayı bu işlerde uzman bir terziden kiralamıştım.

Bir Anekdot

Güven Mektubumu sunacağım dönemin Cumhurbaşkanı Mary Robinson'a bir jest olarak, İrlanda'ya atanmamdan duyduğum hoşnutluğu belirtecek, İrlanda dilinde – "Gaelic" dilinde bir cümle söylemem önerilmişti. Zira İrlandalılar 700 yıllık Protestan İngiliz yönetiminde, kimliklerini Katoliklik ve "Gaelic" dilinde kuşaktan kuşağa geçen sözlü destanlarla (Saga) korumuşlardı.

Cümle şöyle idi; "Tá an áthas orm va ghoni in Éirinn, agus curin muinter Bhaile ÁthaCliath glinder chroi orum" ("İrlanda'da bulunmaktan mutluluk duyuyorum. Dublinliler kalbime ışık tutuyor").

Yapılan askeri tören sonrasında bir yanlış anlamaya yol açma endişesiyle son dakikada cümleyi söyleyemedim. Ancak Zeynep törenin sonundaki sohbette, ikimizin de bu cümleyi ezberlediğini kaydederek, İrlanda dilinde tekrar etti. Cumhurbaşkanı şaşkınlıkla gülümseyerek cevap verdi. "Céad mile fáilte romhat" ("Siz de yüz bin kere hoş geldiniz").

Bir Anekdot

Nereden nereye. 1993 yılında vefat eden Cumhurbaşkanı Turgut Özal için TBMM önünde tertiplenen törene çok sayıda yabancı devlet ve hükümet başkanı katılmıştı. Diplomatlarımız yabancı konuklara eşlik etmek için görevlendirilmişlerdi. Benim de törene katılan İrlanda Cumhurbaşkanı Mary Robinson'a refakat etmem istenmişti. Aradan geçen üç yıl sonra Türkiye Büyükelçisi olarak yaptığımız görüşmede ilk karşılaştığımız o günü de anımsamıştık.

İlk İzlenimler

Kasım ayı sürekli yağan yağmur ve yine yağmur demek. Hoş yağmur her mevsimde var, ama birçok Batı Avrupa kentinin aksine, yağdıktan sonra hemen açan pırıl pırıl bir havası var bu kentin. Başkent Dublin'de yeşilin her tonu mevcut. Doğa ve kent iç içe, sakin, gürültüsüz bir yaşam tarzı. Hele kentin müstesna bir banliyösünde Killiney semtinde, zamanında Napoléon'a karşı ülkeyi korumak üzere yapılan 50 "Martello" gözetleme kulesinden birinin hemen yanında yer alan ve kısa bir süre önce selefim Büyükelçi tarafından satın alınan Büyükelçilik Konutu'na vardığımızda, doğal güzellikler arasında kalmıştık. Bir tarafta Killiney Bay Körfezi, diğer tarafta Sugar Loaf Dağı'na tepeden bakan "Georgian" stili bir bina.

Ankara'nın yüksek tempolu çalışma düzeniyle ne büyük bir tezat. Telefonumun alıştığım sıklıkla çalmamasını yadırgıyorum. Ancak bu sakin görünüme de

aldanmamak gerek. Zira ülkemize hasım lobiler, hatta terör örgütlerinin şubeleri burada da faaliyetteler. Çoğu zaman yanlış yönlendirilen Uluslararası Af Örgütü (AI-Amnesty International) ise son derece aktif.

İrlandalıların hayret verici bir şekilde bize benzeyen yönleri var. Sosyal ilişkilerinde mesafeli olarak bilinen komşuları İngilizlerin aksine, sıcakkanlı, sohbet seven ve arkadaş canlısı insanlar. Kelt asıllılar, Akdeniz yöresindeki insanlar gibi çabuk sevip, çabuk kızıyorlar. Nobel edebiyat ödüllü dört yazarları var. Belki bu nedenle, bir tiyatro oyunu veya müzikal Dublin'de başarılı olursa, önce Londra'da ve bilahare New York'ta (Broadway'de) sahne almaktaymış (Edebiyat alanında yapılabilecek faaliyetlerin Türkiye'nin görünümüne olumlu katkı yapacağı aklıma geliyor).

İrlanda'dan Türkiye'ye, yaz tatillerini geçirmek üzere, sürenin çok uzamasına rağmen, İngiltere üzerinden ülkemize giden çok sayıda turist var. Turizmi teşvik edecek faaliyetlerin sürdürülmesi, üzerinde durmamız gereken bir diğer önemli konu. THY'nin direkt uçuşlarının başlamasını sağlayabilirsek, ucuzlayacak bilet fiyatları ve daha kısa uçuş süresi nedeniyle Türkiye'ye gidecek turist sayısının artacağı kesin. Bu konudaki çeşitli girişimlerim ancak ben ayrıldıktan sonra meyvesini verdi. THY'nin Dublin'den direkt uçuşları sayesinde ülkemize giden turist sayısı %80 arttı.

Ayrıca kültürel faaliyetler (sergiler, konferanslar) ve medyayla yakın ilişkiler içinde olmamız, AB ülkelerinde sesleri çok duyulan "insan hakları" lobilerinin olumsuz faaliyetlerinin dengelenmesinde yararlı olacak.

İki ülke arasında oluşturulan ancak yıllardır atıl durumda kalan Türkiye-İrlanda İş Konseyi'nin canlandırılması ise ticaret yoluyla ülkelerimiz arasındaki ilişkileri daha sağlam temellere oturtabilecek.

Ancak öncelikli hedef, İrlanda'nın Türkiye'de bir Büyükelçilik açmasının sağlanması olmalı. Zira bizimle, Roma'daki büyükelçilikleri vasıtasıyla diplomatik ilişkilerini sürdürüyorlar. Halbuki Türkiye'nin İrlanda'da 1973'ten beri faaliyet gösteren bir temsilciliği var.

Bir Anekdot

Büyükelçilik Konutu'nun arka bahçesinde 1970'li yılların sonundan kalma atıl bir zırhlı servis aracı olduğunu gördüm. Ermeni terör örgütlerinin suçsuz diplomatlarımızı, eşlerini ve diğer çalışanları ayrım gözetmeksizin katlettiği dönemde, personel için zırhlı araç tahsisi gerekmişti. Uzun yıllar hizmet verdiğini anladığım aracın durumunu sorduğum görevli şoför artık kullanılamadığını ve hurda durumda olduğunu söyledi. Bakanlığımızın ilgili birimiyle temas ederek konuyu ilettiğim ilgili mümkünse satılmasını önerdi. Yaptığımız araştırmadan, değil aracı satmak, alıp hurdaya götürmenin bile epey bir masraf gerektirdiği anlaşılmıştı.

Aradan birkaç hafta geçti. Bu durumu nasıl çözebileceğimizi düşünürken, şoförümüz üç kişinin aracı almak istediğini, üstelik hurdacıya ödenecek meblağı vererek aracı götüreceklerini söyleyince oldukça rahatladım. Ancak hiç kimsenin ilgilenmediği bir aracın neden satın alınmak istendiği de aklıma takıldı. Müstakbel alıcıların kim oldukları hakkında yaptığımız bir araştırmadan, bunların aşırı bir İrlanda örgütü mensupları olduğu ve aracı terör amaçlı kullanmayı planladıkları ortaya çıktı. Bu bilgi üzerine, İrlanda Polis Teşkilatı'nın (An Garda Síochána) genel müdürüyle temas kurak durumu anlattım. Verdiğim istihbarata karşılık araç konusunda yardımını rica ettim. Ertesi gün beni arayan genel müdür, aracı belli bir meblağ ödeyerek kendilerinin memnuniyetle alacaklarını bildirdi. Hurda araç sorunu, devletin kasasından para çıkmadan bu şekilde çözümlendi.

Bu olay, görev yaptığım süre boyunca, zaten yakın temasta olduğumuz İrlanda polisinin Büyükelçiliğimizle kuracağı daha sıcak ilişkilerin de yolunu açtı. Üstelik Dublin'de sağladıkları koruma hizmetinin ötesinde İrlanda içindeki gezilerimde de koruma sağladılar. Görevimin sonunda bana bir polis şapkası hediye ederek İrlanda Fahri Polisi beratı da verdiler.

İrlanda'nın AB Dönem Başkanlığı

Göreve başladığımda İrlanda AB Dönem Başkanı'ydı. Bilindiği üzere üye ülkeler 6 aylık sürelerle bu görevi üstlenmekteler. AB konularında ülkemize genellikle müzahir olan İrlanda'da, bu açıdan daha uyumlu bir çalışma ortamı içinde olacağımı düşünüyordum. Nitekim zamanın Başbakanı Tansu Çiller'le 1996 Temmuz ayında İrlanda'yı ziyaret etmiş, Başbakan Bertie Ahern (Fianna Fáil Partisi) ve Dışişleri Bakanı Dick Spring'le görüşmüş ve Cumhurbaşkanı Mary Robinson (daha sonra BM İnsan Hakları Yüksek Komiseri) tarafından kabul edilmiştik. Bu görüşmelerimizde İrlanda'nın AB Dönem Başkanlığı'nın tamamlanacağı Aralık ayında AB Devlet ve Hükümet Başkanları Toplantısı marjında Türkiye'nin Dublin'e davet edilmesi kabul görmüştü.

Bir Anekdot

Başbakan Tansu Çiller 1996 Aralık ayında Dublin'e gelerek temaslarda bulunmuştu. Ancak son anda Başbakan'ın Türkiye'nin AB üyeliği hakkında Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac'la ikili bir görüşme yapmak istediği talimatını aldım. AB heyetlerinin Dublin'den ayrılmaya başladıkları bir zamanda verilen bu talimat, telefonla randevu ayarlanmasını olanaksız kılmaktaydı. Zaman darlığı karşısında çok acele toplantı mahalli olan Dublin Kalesi'ne (Dublin Castle) gidip Fransa Cumhurbaşkanı'nın Özel Kalem Müdürü'nün odasını tespit etmeye çalıştım. Zorlukla bulduğum bir görevlinin işaret ettiği bir odaya telaşla girdiğimde, odasından çıkmak üzere olduğunu gördüğüm Cumhurbaşkanı Chirac'la karşı

karşıya geldik. Neyse ki kısa bir şaşkınlıktan sonra durumu anlattığım Fransa Cumhurbaşkanı, büyük bir anlayış ve nezaketle ayrılışını geciktirerek randevu verdi. Başbakan Çiller'le AB ilişkileri ve Gümrük Birliği konularında verimli bir görüşme yaptılar.

Öte yandan İrlanda'nın, bir ada devleti olmasından dolayı, diğer AB üyesi ada devletlerine yönelik müzahir bir yaklaşımı vardı. Bu durumda Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin (ve Yunanistan'ın) baskılarına rağmen, İrlanda'nın öncelikle AB konusundaki desteğinin sürmesi önem taşımaktaydı. Dolayısıyla mesaimin önemli bir bölümünü de AB konularıyla ilgili uğraş vermeye ayırmam gerekiyordu.

Bir Anekdot

Kıbrıs İşlerinden Sorumlu Devlet Bakanı Prof. Şükrü Sina Gürel'in Kıbrıs hakkındaki tezlerimizi izah etmek üzere Dublin'e geleceğinin Ankara'dan bildirilmesi üzerine gerekli bazı üst düzey randevuları temin etmiştim. Ancak en önemlisi, dostane ilişkiler kurduğum Dışişleri Bakanı Dick Spring ile Devlet Bakanımızı Büyükelçilik Konutu'nda rahat bir ortamda baş başa ağırlayarak konuyu İrlanda tarafına anlattık. İrlandalı bakandan önemli bir destek de sağladık. Bu konuda, keza destek amacıyla Türkiye lehinde birkaç önemli yazının basında yer almasını da sağlamıştım. Ancak İrlanda'nın bu iyi niyetli "Honest Broker" ("tarafsız arabulucu") yaklaşımı, AB üyesi Yunanistan'ın, Kıbrıslı Rumlarla birlikte bilinen uzlaşmaz tutumlarından dolayı sonuç vermedi.

Ankara'da Bir İrlanda Büyükelçiliği'nin Açılması

Görevime başlar başlamaz önem verdiğim bu konuda, gerek Dışişleri, gerek ilgili diğer bakanlıklardaki üst düzey bürokratik yetkililerle araştırma mahiyetli temaslarda bulundum. Ankara'da temsilcilik açılması fikrine ilke olarak olumlu yaklaşıldığı ancak mali yönü itibariyle, o sırada görevde olan Koalisyon Hükümeti'nin siyasi bir karar almasının gerekli olduğu anlaşılmaktaydı. İrlanda Başbakanı Bertie Ahern'in bizzat ağırlığını koyması ve koalisyonun diğer ortağı Başbakan Yardımcısı Mary Harney'den de (Fine Gael Partisi) destek alınmasının zaruri olduğu ortaya çıkmıştı.

Öncelikle Başbakan Ahern'le yakın bir ilişki geliştirmenin yolunu ararken, yardıma Büyükelçilik şoförüm Paul yetişti. Ülkede dar bölge seçim sistemi uygulandığı için, Başbakan Bertie Ahern'in cuma akşamları seçmenleriyle buluşmak üzere bir "Pub"a gittiğini, kendisinin de onun seçmeni olarak bazen orada sohbete katıldığını ifade etti. Bundan sonraki üç-dört ay süreyle makam şoförümüz Paul'la söz konusu "Pub"ın bir çeşit zorunlu müdavimi olduk. Bu sayede, Başbakan Ahern'le kişisel düzeyde bir ilişki kurmam mümkün oldu.

Başbakan Yardımcısı Mary Harney'i ise Ankara'da bir Misyon açmalarının, ekonomik ve ticari açılardan yararları konusunda ikna etmek gerekiyordu. Ken-

disini TÜSİAD ve Dış Ekonomik İlişkiler Kurulu'nun (DEİK) davetlisi olarak İstanbul'a götürüp hem bilgilendirme, hem mükemmel bir ağırlama ile bu engeli de aşmış olduk (Burada o dönemdeki DEİK Türkiye-İrlanda İş Konseyi Başkanı Çelik Arsel'in önemli katkısından da söz etmem gerekir).

Sonbahar aylarında yapılan bir Bakanlar Kurulu toplantısında, yeni Misyon açılması için aday olan ülkelerden Meksika, Brezilya ile Norveç'in elendiğini ve Başbakan Ahern'in desteğiyle Türkiye üzerinde karar kılındığını öğrendim. Bu gelişme beni hem çok mutlu etti hem rahatlattı. Bu şekilde AB'yle ilişkilerimiz konusunda mesafe alınması yolunda ümitlendim. Bu bağlamda Ankara'daki İrlanda Büyükelçiliği 1998 yılında faaliyete geçti (Ankara'da göreve başlayan ilk İrlanda büyükelçisi Antoin MacUnfraidh, aynı zamanda Azerbaycan, İran ve Pakistan'a da akredite olan son derece tecrübeli bir diplomattı. Bunu ülkemize verilen önemin bir göstergesi olarak yorumlamıştık).

Edebiyat Günleri – "Bloomsday"

Dünyada en çok Nobel Edebiyat ödülü alan ülke İrlanda. Büyük yazarlar W. B. Yeats, B. Shaw, S. Beckett İrlandalı. 1996 yılında İrlanda'ya dördüncü Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazandıran Seamus Heaney'le bir dost evindeki yemekte tanışmış ve uzunca sohbet etmiştik.

İrlanda edebiyatı sadece James Joyce'la bile ayrı bir yere sahip. Nitekim dünya edebiyatını temelden etkileyen ve İrlandalılar için bir tür kült eser olan *Ulysses*'in[1] Türkçeye de çevrildiğini öğrendiğim günkü keyfimi anlatamam. Okunması ve anlaşılması zor, çevrilmesi ise nerede ise imkânsız sayılan bu eserin Türkçeye çevirisi önemli idi. (Zira her yıl Dublin'de eserin çevirilerinin yapıldığı ülkelerin Büyükelçileri veya temsilcileri kitabın belli bir bölümünü prestijli "James Joyce Centre"da o dilde okumakta ve çevrilen kitap orada sergilenmekteydi.) Türkiye için önemli bir tanıtım fırsatı belirmişti. Hemen rahmetli Nevzat Erkmen ile temas ederek, Dublin'e, "Bloomsday" kutlamalarına davet ettik. Ayrıca, tanınmış James Joyce uzmanı Senatör David Norris ve Joyce'un torunlarından Joyce Müzesi'nin müdürü Ken Monaghan ve Bob Joyce'la görüştük. "James Joyce Centre"ın başkanı Sam Stephenson ve James Joyce Müzesi'nin yönetmeni Robert Nicholson'ı ziyaret ettim. Eserin şimdi Türkçesinin basıldığını ve Bloomsday'a katılmak istediğimizi belirttim. Bu gelişme organizatörler arasında memnuniyet uyandırdı. Nevzat Erkmen 6 yılını vererek dilimize kazandırdığı bu dev yapıtı sohbetlerimizde kitabın adına nazireyle "Ulu Ses" olarak da –daha iyi bir niteleme bulunamazdı– nitelerdi. Kitabı birinci sınıf bir baskıyla elime aldığımda verdiği emeği daha da çok takdir ettim. *Ulysses* çevirisi gerçekten mükemmeldi.

Kutlamaların başladığı 16 Haziran günü kalabalık bir basın mensubu ve TV kameralarının önünde ve dünyanın birçok ülkesinden gelen çevirmenlerin de ka-

1 James Joyce, *Ulysses*, çev. Nevzat Erkmen, İstanbul: YKY, 1996.

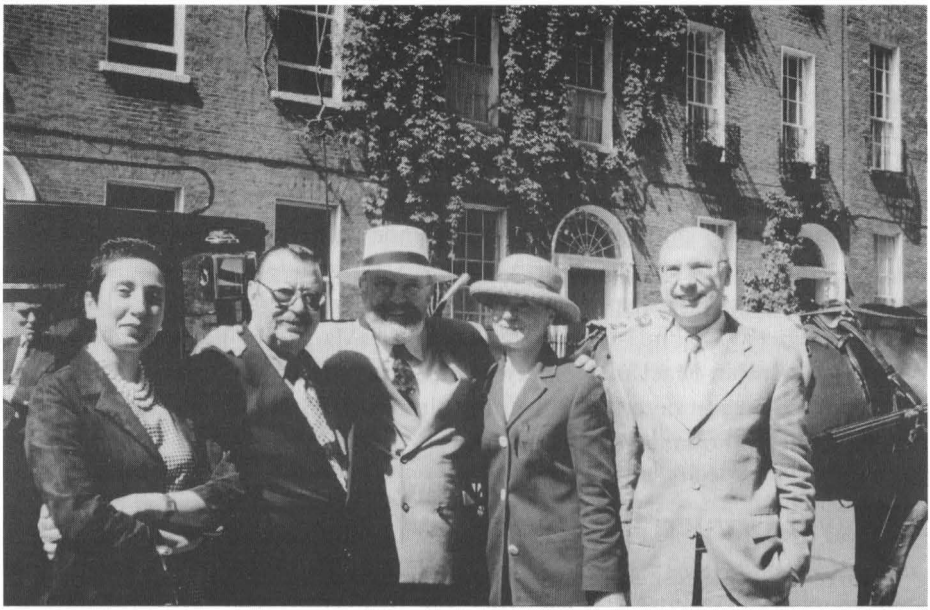

Bloomsday, James Joyce Edebiyat Günleri'nden. (Soldan) Müsteşar Engin Aşula, *Ulysses* romanını çeviren Nevzat Erkmen (soldan ikinci), yanında Senatör David Norris, Zeynep Ersavcı, Murat Ersavcı, Dublin, Haziran 1998.

tıldığı törende, kitaptan seçtiğimiz bir paragrafı İngilizce okudum. Nevzat Erkmen de Türkçesini okudu ve büyük bir alkış koptu. Ertesi gün Türkiye hakkında olumlu haberlerle dolu gazeteleri görünce çok sevinmiştik.

Türkiye-İrlanda Ticari ve Ekonomik İlişkileri

İlk işlerimden biri olarak uzunca bir süredir faaliyet göstermeyen ve tabela adı olarak kalan Türkiye-İrlanda İş Konseyi'ni faaliyete geçirdik. Bu amaçla önce Dublin'de, sonra İstanbul'da ilgili iş insanlarımızın katıldıkları verimli toplantılar yaptık. Çabalar sonuç vermeye başladı ve iki ülke arasındaki ticaret hacmi önemli ölçüde arttı. İrlanda, AB'den sağlanan kalkınma fonlarının eğitim ve altyapı gelişimine tahsisine öncelik vermekteydi. Bu çerçevede Türk müteahhitlerine önemli iş olanakları sağlanabilecekti. Bu konudaki çeşitli girişimlerimin sonucu, ben Dublin'den ayrıldıktan sonra meyve verdi ve önde gelen bir firmamız önemli bir otoyol projesini üstlendi.

Karşılıklı üst düzey ziyaretler gerçekleşti. Dışişleri Bakanı Dick Spring, Başbakan Yardımcısı ve Girişim ve İstihdam Bakanı Mary Harney, Meclis Başkanı, Tarım ve Hayvancılık Bakanı Davern (İş Konseyi'nin İstanbul toplantısı için) görev süremde Türkiye'yi ziyaret ettiler.

Eczacıbaşı Holding'in İrlandalı Seramik Grubu "Qualceram"a Yatırımı

Eczacıbaşı Holding Yönetim Kurulu Başkanı arkadaşım Bülent Eczacıbaşı bir Temmuz günü beni (1998) telefonla arayıp iki ülke arasında geliştirdiğimiz ticari ve ekonomik ilişkileri de dikkate alarak, İrlanda'da seramik sektörünün önde gelen firması "Qualceram"la ortaklık kuracaklarını ve 5 milyon dolarlık bir yatırımın söz konusu olduğunu bildirdi.

Buna göre, "Vitra" kendi markasını kullanarak, Dublin'in biraz dışında Arklow'da sermaye sıkıntısı nedeniyle verimli çalışamayarak elden çıkan eski "Noritake" fabrikasında ilave 150 kişiye istihdam olanağı sağlayacak ve buradan tüm Avrupa'ya ihracat yapılacaktı. Bunun Türkiye ekonomisine olumlu yansımaları da olacağı kuşkusuzdu. Doğrusu çok memnun oldum. Ticari ilişkilerin geliştirilmesi yolundaki çabalarımız sonuç vermeye başlamıştı.

Hemen Başbakan Ahern, Başbakan Yardımcısı Mary Harney ve diğer ilgililerle randevular ayarlandı.

Bülent Eczacıbaşı'nın Başbakan Ahern'le buluşması çok olumlu geçti. Bütün siyasetçiler gibi istihdam yaratacak yeni bir girişimden dolayı o da keyifliydi. Basına bizzat verdiği demeçte ülkelerimiz arasında artan ticaret hacminden duyduğu memnuniyeti dile getirdi. Yaptığı açıklamada özetle şunları ifade etti:

> İngiltere'nin AB dönem başkanlığı sırasında Türkiye'ye sürekli destek verdik. Bunu Avusturya dönem başkanlığında da sürdüreceğiz. İkili ilişkilerimizdeki gelişme, Eczacıbaşı gibi dünya çapında tanınmış bir kuruluşun yatırım için İrlanda'yı tercih etmesi, bizleri çok memnun etti. Biliyorsunuz Büyükelçiniz Ersavcı Ankara'da bir Büyükelçilik açmamız konusunda bizi epey sıkıştırdı. Nitekim Başbakan Mesut Yılmaz'ın davetine icabet edip Ankara'da Büyükelçiliğimizi açacağız.

Vitra'nın bu önemli yatırımı kuşkusuz siyasi ve ekonomik ilişkilerimize olumlu yansıdı.

Türkiye Haritasının AB Resmi Para Birimi Euro'nun Üzerinde Yer Alması

Türkiye'nin AB ile Gümrük Birliği'ne kabul sürecinde aktif bir rol oynamış olmanın da katkısıyla Dublin'de ülkenin ekonomik çevreleri, önde gelen iş insanları, sendikalar vb. kuruluşlarla yakın ilişki kurmaya çalışmıştım. Bunlardan biri, 1995-2002 yılları arasında İrlanda Merkez Bankası Guvernörü olarak görev yapan (müteveffa) Maurice O'Connell'dı. Bu bağlamda, 1997 yılı ortalarındaki bir buluşmamızda AB'nin artık ortak bir para birimine geçmek üzere hazırlık

yaptığını söyledi. Kendisinin, ilgili AB yetkililerince görevlendirildiğini, bu amaçla Almanya Merkez Bankası Guvernörü Hans Tietmeyer ve bir teknik ekiple paranın tasarımı üzerinde çalıştıklarını belirtmesi çok ilgimi çekti. Söz konusu tasarımı görmemin mümkün olup olmadığını sordum.

Nitekim birkaç buluşma sonrasında şimdiki euro (avro) tasarımına benzer bir tasarımı benimle paylaştı. Burada ilk dikkatimi çeken şey taslak para çiziminin üstündeki Avrupa haritasının Yunanistan'la son bulmasıydı. Bu konuya dikkatini çektim. Bu bağlamda, Türkiye'nin aday ülke olduğunu, yakın bir tarihte üyelik müzakerelerinin tamamlanması halinde, "ortak para"nın ülkemizi içerecek şekilde yeniden tasarımının önemli maliyetlere yol açacağını düşündüğümü belirttim. Bu savımı mantıklı bulduğunu belirten İrlandalı Guvernör, Frankfurt'la bir sonraki temasında konuyu dile getireceğini kaydetti. Nitekim daha sonraki bir başka buluşmamızda, bugün kullanımda olan ve Türkiye'nin Batı bölgelerini gösteren haritalı yeni euro tasarımını göstererek, maliyet unsurunu da dikkate aldıklarını belirtip böyle bir yararlı öneride bulunduğum için bana teşekkür etti.

İrlanda 1999 yılından itibaren milyarlarca Avroluk madeni para basmıştır. Ayrıca Ocak 2002'den itibaren de banknot basımını gerçekleştirmiştir.

Türkiye'nin AB serüveni ise bilinen nedenlerle bugünkü statik haline geldi. Şimdiki önceliğimiz hiç olmazsa Gümrük Birliği'nin güncellenmesi için ortak bir zemin bulmak olmalıdır. Bu hususu AB iş insanları da desteklediğinden, bazı önlemleri almamız lazımdır. Bunun için karşılıklı atılması gereken adımlar bilinmektedir.

Büyükelçilik Konutu ve Kançılarya

Günlük işlerin ve faaliyetlerimizin yanı sıra, konutun dekorasyonu ve bazı önemli tamiratlarının yapılması için de önemli bir mesai harcadık. Zeynep bir yandan İrlanda ve uluslararası kadın derneklerinde Türkiye'yi tanıtıcı konferanslar verirken, diğer yandan bu konuda çok çaba harcadı. Dublin'deki Büyükelçilik Konutu'nun renovasyonu sırasında eşim anı olarak konutun bir yerine, o tarihteki Türk ve İrlanda gazeteleri, personel listesi ve resimler ile ülkelerimizin bozuk paralarını ihtiva eden bir "zaman kapsülü"nü sakladı (Bugüne kadar bulunduğu haberi gelmedi).

Öte yandan, artık ihtiyacımızı karşılamayan Kançılarya binasının da yerine daha uygun bir bina aradık. Ancak o dönemde Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntılar nedeniyle parasal kaynak tahsis edilemediği için bu proje rafa kaldırıldı. Bununla birlikte meslektaşım Büyükelçi Altay Cengizer'in (2009-2013) görev süresinde Türkiye'nin şanına uygun bir Kançılarya binası alındığını öğrenince çok memnun oldum. Bir başka vesileyle gittiğim Dublin'deki yeni Kançılarya binamızla gurur duydum.

Basın ve Medya

Göreve başladığımda Türkiye hakkında olumsuz makalelerin sıklıkla yer aldığı *Irish Times* ve *Irish Independent* gibi ülkenin önde gelen gazetelerinin yönetim kurullarıyla temas kurarak görüşlerimizi ilk elden anlatma fırsatı buldum. Bu gazetelerde ülkemizin Türkiye'nin Batı dünyasındaki yeri ve AB üyeliğinin yararlarını vurgulayan, benim veya tanınmış gazetecilerin kaleme aldıkları makalelerin yayımlanması mümkün oldu. İrlanda'da önemli bir siyasi ağırlığı olan *Irish Times* gazetesinin baş editörü Paul Gillespie'yle dostluğumuz hâlâ devam ediyor. Yine yakın ilişki kurduğum gazetecilerden bir diğeri ise "basının asi genci" olarak tanınan ve statükoyu sıkça eleştiren Kevin Myers'ti. Genelde kabul gören fikirlerin aksine özgün bir yaklaşımla ülkemizi destekleyen yazılar kaleme aldı. Keza ünlülerden Arminta Wallace de benzer desteği verdi.

Uluslararası Af Örgütü'nün Kampanyası

Uluslararası Af Örgütü'nün İrlanda Şubesi basın ve medya üzerinden Türkiye aleyhine son derece olumsuz bir kampanya başlatmıştı. Üstelik bu kampanyayı Dublin'deki ilkokullara kadar yaygınlaştırdılar. Kampanya çığırından çıkarak "Türkiye'ye turist olarak gitmeyin, bıraktığınız dövizler Kürtlere karşı kullanılıyor" şeklindeki ifadelerle PKK propagandası haline dönüşmekteydi.

İddiaya göre İstanbul'da polis bir küçük kız çocuğunu dövmüştü. Kent merkezinde sağa sola yapıştırılan ilanlarda bir kız çocuğu fotoğrafı ve altında "Türk polisine güvenemezsem, kime güvenirim" gibi yazılar! Ankara'dan derhal aldığımız bilgilere göre bir Roman asıllı vatandaşımız hırsızlık sırasında küçük bir kızı da kullanmış, polis memuru da yakaladığı kızı biraz korkutup ve galiba bir tokat da atıp bırakmış.

O gün Büyükelçiliğimizin önünde gösteri yapan Uluslararası Af Örgütü mensuplarından başkanı ve yardımcısını içeriye davet ettim. Çok şaşırdılar. Başlangıçta biraz gergin geçen görüşmede durumu açıklığa kavuşturduk. Polisin hatalı davranmış olabileceğini ancak yürüttükleri kampanyanın vermeyi düşündükleri mesaj her ne ise onu katbekat aştığını söyledim. Üstelik bir gün önce oğlumun ve bir başka Türk öğrencinin gittiği okulda öğretmeninin ders sırasında Uluslararası Af Örgütü tarafından asılan afişlerden birini göstererek "Türkiye'de çocuklara neler yapılıyor" diye sormasının onları hedef haline getirdiğini vurguladım. Bunun bir ulusu karalamaya (defamation) girdiğini ve özür beklediğimi söyledim. Konuyu Dışişleri Bakanlığı nezdinde de dile getireceğimi ve işin aslını bilmeden giriştikleri kampanyanın hukuki sorumluluğunun da onlara ait olduğunu belirttim. Yetkili Londra merkezlerinden aldıkları bilgilere göre hareket ettiklerini söyledi. Kampanyanın amacının dışına çıktığını ve bundan üzüntü duyduklarını belirtti. Bu konuda İrlanda Eğitim ve Dışişleri bakanlıkları da bize hak verdi. Kampanya, basında Uluslararası Af Örgütü kampanyasının çığırından çıktığı ve İrlandalı okul çocuklarının alet edildiği hakkında yayımladığımız makalelerin de etkisiyle bir hafta içinde tamamen kesildi.

Diğer Kültürel Faaliyetler ve Enformasyon Faaliyetleri

Basın mensuplarının önemli bazı kültürel faaliyetlerimize katılmalarını da sağladık. Örneğin, Dublin Milli Konser Salonu'nda Türk Yaylı Sazlar Dörtlüsü tarafından verilen konserin yanı sıra Türk ressamlarının eserlerinden oluşan karma sergimiz basında geniş yer buldu.

Dışişleri ve Başbakanlık Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü eşgüdümüyle Türkiye'de inceleme ve araştırma yapmalarına imkân tanıdığımız bir grup basın ve medya mensubunun ülkemize ilişkin görüşlerinde olumlu yönde değişiklikler olduğunu gözlemledik. Dublin Üniversitesi'nde ve İngiltere Kraliçesi I. Elizabeth'in Cambridge Üniversitesi ile aynı dönemde kurdurduğu ünlü Trinity College'ta ülkemiz hakkında verdiğim konferanslar da İrlanda basınının ilgisini çekti.

Bir Anekdot

1997 Eurovision Şarkı Yarışması Dublin'de yapılacaktı. Türkiye'yi temsil eden Şebnem Paker'in, Grup Etnik eşliğinde "Dinle" adlı şarkıyla yarışmaya katılacağını öğrendik. Dublin'e gelen çok sayıda medya mensubuna bir şekilde ulaşarak, kamuoyunu etkilememizin yararlı olacağı kuşkusuzdu. Bu amaçla Zeynep'in girişimiyle hazırlanan çeşitli Türk yemeklerinin tadımlık porsiyonlarla tüm yabancı gazetecilerin toplandığı RTE (İrlanda Basın ve TV) merkezindeki kafeteryada dağıtılmasını organize ettik. Aynı merkezde devamlı olarak Türkiye'yi tanıtıcı bir video filminin yayımlanmasını da sağladık. Ayrıca yarışmaya katılacak ekibi Büyükelçilik Konutu'nda ağırlayarak yarışmaya iyi bir moralle girmelerine katkıda bulunduk. Sonuç; çok önemli bir başarıya imza atan Şebnem Paker yarışmanın üçüncüsü oldu. Türkiye'nin 1977 yılından beri katıldığı ve genelde son sıralarda kaldığı yarışmada ilk kez üçüncülük alması hepimizi çok mutlu kıldı. Türkiye aradan geçen sürede pek fazla varlık gösteremediği Eurovision yarışmalarında nihayet 2003 yılında Sertab Erener'in "Everyway that I Can" adlı parçasıyla birinciliği de aldı.

"Büyük Kıtlık" - Osmanlılar ve Çanakkale

Türklerle İrlandalılar arasındaki ilk ilişkinin 16. yüzyılda Akdeniz'de korsanların eline geçen bir İrlanda ticaret gemisinin uzun bir süre sonra Osmanlılar tarafından İrlanda'ya geri verilmesiyle başladığı söylenir.

Ancak esas itibariyle, ilişkilerin başlama tarihi olarak 1845 yılı belirtilir. Nitekim o yıl İrlanda'da hava koşulları nedeniyle temel besin kaynağı olan patates hasadının çürümesi sonucunda baş gösteren "Büyük Kıtlık", 19. yüzyılın en büyük kitlesel felaketlerinden birine yol açmıştır. O dönemde Birleşik Krallık'ın bir parçası olan İrlanda topraklarında yaşanan bu felaket, İngiltere tarafından

göz ardı edilmiştir. Yok olmanın eşiğine sürüklenen İrlanda halkının bu trajedisi karşısında Osmanlı padişahı Abdülmecid insani ve siyasi nedenlerle (İngiltere'nin Mısır üzerindeki emelleri) harekete geçmiştir. Zira Sultan Abdülmecid, söz konusu felaketi, aslen İrlandalı olan Joseph isimli şahsi doktorundan öğrendiğinde, dönemin İngiltere kraliçesi Victoria'dan, İrlanda halkına nakdi yardımda bulunmasına izin vermesini talep etmiştir. Ancak Kraliçe Victoria, muhtaç İrlanda halkına daha önce yalnızca 2.000 sterlin göndermekle yetindiği için Sultan'dan nakdi yardım miktarını 1.000 sterline düşürmesini ister. Bunun üzerine Sultan, 1847 yılında Kraliçe Victoria'dan gizli olarak erzak yüklü üç gemiyi Dublin'in kuzeyinde fazla denetleme olmayan Drogheda Limanı'na gönderir. İrlandalılar bu jesti yıllar boyunca hatırlamışlar ve Türkiye'ye belli bir sempati duymuşlardır. Hatta Drogheda kentinin sembolüne "ay yıldız" ekleyerek bu tarihi olayı belleklere de yerleştirirler.

Görev sürecimde Büyükelçilik olarak bu tarihi olayı gerektikçe gündeme getirdik. Bu çerçevede önceki meslektaşım gibi ben de Drogheda Belediye Başkanı'nı ziyaret ettim. Bir anma töreni için çeşitli programlar öngörüldü. Böylelikle, İrlanda'da sadece belli çevrelerde bilinen konunun çeşitli vesilelerle basında yer almasını sağladık. Bunun da ülkemizin tanıtımı ve görünümü açısından olumlu etkileri oldu.

Aslında İrlandalıların Türklerle modern çağdaki ilk karşılaşmaları Çanakkale Savaşı sırasında olmuştu. İngilizlerin, Osmanlılar bedelini ödedikleri halde onlara teslim etmedikleri *Sultan Osman* ve *Reşadiye* savaş gemilerinin adlarını *Agincourt* ve *Erin* olarak değiştirerek özellikle Protestan dinine mensup İrlandalıları Çanakkale cephesine taşıdıklarını duymuştum. Ancak İrlandalıların her yıl Çanakkale'de savaşan tüm tarafların son derece dostane bir şekilde katıldıkları bu anma törenlerine katılmamaları bana düşündürücü gelmişti. Dublin Muharip Gaziler Derneği'yle (Dublin Fusiliers) yaptığım temaslardan, İrlandalıların Çanakkale cephesi hakkında çelişkili duygular içinde olduklarını anlamıştım. Bunun üzerine Çanakkale Üniversitesi Kurucu Rektörü ve Çanakkale Savaşı konusunda uzman SBF'den sınıf arkadaşım Prof. A. Mete Tuncoku'nu bir konferans için Dublin'e davet ettik. Muharip Gaziler Derneği'nde verdiği konferans çok ilgi çekti. Bu gelişmelerin ve girişimlerimizin sonucunda İrlandalılar da ilk kez Çanakkale'deki anma törenlerine katılmaya başladılar.

Yeni Bir Görev Yerine Atanıyorum

Bahsettiğim gibi, İrlandalılar dostluğa önem veren, diyaloğa sınırsız süre tanıyan bir yapıya sahiplerdi. Üst düzey karar alıcılar, siyasi ve sosyal hayatta etkin sivil toplum yöneticileri kişisel temaslara açıktırlar. Böyle bir ortamda kurduğumuz kişisel ilişkiler sayesinde ülkemize ilişkin en hayati meseleleri hep gündeme getirebildik ve bazı güç sorunlara da çözüm bulabildik.

İrlanda'daki görev sürem iki yıl sürdü. Zira bir meslektaşım, daha önce tayin olduğu yeri beğenmeyerek bir süre Merkez'de kalmıştı. Bu arada yaptığı bir gezide

Dublin'i çok beğenmiş olsa gerek ki sağladığı güçlü siyasi destekle buraya atanmak istemiş. Dublin'de yapılan bunca işe rağmen, beklenmedik bir şekilde yerime tayin oluverdi. Biz de lise öğrenimini henüz tamamlamış oğlumuzu, gideceğimiz Umman Sultanlığı'nda eğitimine devam etmesine imkân olmadığından, geride bırakıp yeni görev yerime gidecektik. Ancak öngörülmeyen bu atama, kariyerimde Arap kültürünü yakından tanımama ve yararlı tecrübeler edinmeme katkı sağladı.

Bir Anekdot

İrlanda'dan ayrılmadan önce cumhurbaşkanlığına 1997 yılında seçilmiş Mary MacAleese'e Zeynep'le birlikte veda ziyaretinde bulunduk. Soğuk bir Aralık ayında Cumhurbaşkanı'nın bizi kabul ettiği odada şöminenin önünde uzunca bir süre sohbet ettik. Cumhurbaşkanı İrlanda ile Türkiye arasındaki ticari ve ekonomik ilişkilerin artmasından duyduğu memnuniyeti dile getirdi. Özellikle İrlanda hükümetini ikna ederek Türkiye'de bir Büyükelçilik açmalarının sağlanmasındaki çabalarımı överek ifade etti. Cumhurbaşkanının çay servisini bizzat yapmasını tevazuunun bir örneği olarak hep hatırlarım. Kaldı ki yeğeni Prof. Vincent McBrierty'nin Sultan Kabus Üniversitesi'nin kurucu rektörü olarak Muskat'ta görev yaptığını ve benimle temasa geçmesi için ona telefon edeceğini söylemesi de ayrı bir incelikti.

İrlanda'daki görev sürem boyunca Büyükelçilik personelimizden her zaman destek gördüm. Müsteşar (sonra Büyükelçi) rahmetli Engin Aşula (1958-2016), Müsteşar Günsel Göktan, Başkâtip İskender Okyay (sonra Büyükelçi), İkinci Kâtip Selçuk Ünal (sonra Büyükelçi), Konsolosluk İhtisas memuru (KİM) Ahmet Tercioğlu değerli katkılarda bulundular. Ticaret Müşavirimiz rahmetli Namık Uğural ile uyumlu ve verimli çalıştık. Dünyaca ünlü Trinity College'ta öğretmenimiz Saliha Eker'in başlattığı Türkçe dersleri büyük ilgi uyandırdı. Ayrıca meslektaşım rahmetli Doğu Gürakan'ın eşi, Büyükelçi Asistanı Mine Gürakan, Büyükelçi sekreteri Karen Davidson her koşulda destek sağladılar. İyi bir ekiptik. Hepsine teşekkür borçluyum.

Muskat, Umman Sultanlığı (1998-2001)
Muskat Büyükelçisi

Arap Yarımadası'nın Gizli Mücevheri

Umman Sultanlığı (Dışişleri'nde yaygın şekliyle "Sultanate of Oman"), önemli jeostratejik konumu, petrol ve doğalgaz geliri, istikrarlı iç düzeni ve müteveffa Sultan Kabus'un (1940-2020) (İng. Qaboos; Arapça "Işık" anlamında) uluslararası ilişkilere akılcı ve dengeci yaklaşımı sayesinde saygın ve prestijli bir ülke. Sultan, önde gelen birçok ülkenin liderleriyle yakın ilişkiler tesis etmiş, görüşleri dikkate alınan bir lider. İngiltere'nin ünlü Sandhurst Kraliyet Askeri Akademisi'nde eğitim görmüş, İngilizcesi mükemmel, ülkenin geleneklerine saygılı ancak reformist bir idareci.

Ülke, Ortadoğu ve Körfez bölgesinin, o dönemde bile, İsrail de dahil önemli aktörleriyle sürekli temas halinde. 1990'lı yıllarda, o dönemdeki Körfez Arap ülkelerinin İsrail'e karşı olumsuz tutumlarından farklı olarak, Deniz Suyu Arındırma Merkezi'nde bir İsrail Büyükelçisi görevliydi.

Umman'ın İran, Pakistan ve Hindistan'la da yoğun ilişkileri vardı. O dönemde Umman ABD Başkanı Bill Clinton tarafından ziyaret edilen yegâne Körfez ülkesiydi. Ülkenin Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) kabul edilmesi, Hint Okyanusu'na Kıyıdaş Ülkeler Birliği (IORA) Ekonomik Örgütü kurucu üyeleri arasında bulunması, ülkenin kendi durumunun üstünde bir ilişkiler ağı içinde olduğunun bir göstergesi. Ancak burada önemli bir İngiliz-Amerikan etkinliği olduğunun da vurgulanması gerekir.

İlk İzlenimler – Çöl İkliminde Bir Vaha

Umman görev yapacağım ilk Arap ülkesi. Öğrencilik yıllarımda babamın görev yaptığı Bağdat'ta bir tatil geçirmiş ve bu vesileyle Beyrut'u da görmüştüm. Doğal olarak yeni görev yerimi çok merak ediyordum.

İrlanda'dan Aralık ayının karanlık, yağmurlu ve soğuk bir sabahı yola çıkmıştık. Bu oğlumuzdan uzun süreli ilk ayrılışımızdı, üzülmemek mümkün müydü!

Dublin-Londra-Amsterdam üzerinden yaklaşık dokuz saatlik bir uçuşun sonunda sabahın çok erken saatlerinde Muskat'a varıyoruz. Uçak merdivenlerinden inerken birden alev gibi bir sıcak yüzüme vuruyor. İlk düşüncem; herhalde civarda bir yerde yangın olmalı... Ne de olsa soğuk İrlanda kışından yola çıkıp Aralık ayında karşılaşılan 40 küsur derece hava sıcaklığını hemen algılayamıyor insan.

VIP salonunda Ummanlı protokol yetkilisi tarafından gayet nazik ve özenli bir karşılamadan sonra, Büyükelçiliğimiz Başkâtibi Ufuk Gökçen'le (sonra Büyükelçi) kente doğru yol alırken manzara şaşırtıcı. Çöl iklimine rağmen, yüksek teknoloji uygulanarak sulanan rengârenk çiçekler, ağaçlar, yemyeşil bitkilerle bezenmiş bir güzergâhı izliyoruz. Yol boyunca hemen her şeyin mimari ve estetik açıdan uyumlu olması ilk göze çarpan özellikler arasında. Diğer Körfez ülkelerinde rastlanan "Las Vegas" stili binaları burada göremezsiniz. Bazı kentlerden bildiğimiz çirkin betonlaşma da yok. Keşke bizim kentlerimiz de bu kadar betonlaşmasaydı diye hayıflanıyorum.

Muskat; son derece güzel ve normlara uygun inşa edilmiş operası, kadın müzisyenlerin de yer aldığı Senfoni Orkestrası ve müzeleri olan, tarihi eserlerin özenle korunduğu, adeta bir masal ülkesinin başkenti. Sıcağa aldırmazsanız, bu nasıl güzel bir kent diye düşünmemek elde değil.

Dışişleri Bakanı'na İlk Ziyaret

Muskat'a varışımız Ramazan ayına rastlamıştı. Genelde Arap ülkelerinde görüldüğü şekilde, tüm devlet daireleri (zaten normal mesai saatleri 10.00-14.30 arası olduğundan) iyice tatil havasındaydı. Buna rağmen, Türkiye'ye verdikleri önemin bir işareti olarak, Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel'in imzaladığı Güven Mektubumun örneğini varışımın ertesi gün Dışişleri Bakanı Yusuf bin Alevi'ye takdim ettim. Yusuf bin Alevi müteveffa Sultan Kabus'un çok güvendiği bir yakın dostu olarak 1997-2020 yılları arasında 23 yıl Dışişleri Bakanlığı yapmış, Umman'ın uluslararası saygınlığının artmasında önemli rol oynamıştı.

Esasen kendisi de diplomat kökenli olan Bakan bana son derece yakın davrandı ve hemen o akşam evindeki iftar yemeğine davet etti. Uzun bir süredir öngörülen ancak çeşitli nedenlerle gerçekleşemeyen Dışişleri Bakanımızın Muskat'a ziyaretini o akşam planlamıştık. Bakan Alevi'yle görev yaptığım üç yıl boyunca çok çeşitli vesilelerle sıklıkla görüştük. Her zaman nazik davranarak bana yardımcı oldu.

Bir Anekdot

Dışişleri Bakanı Alevi'yle görüşmem esnasında, o sırada Dışişleri Genel Sekreterliği görevini yürüten Sultan Kabus'un kuzeni Prens Heysem bin Tarık bin Teymur el Said de sohbetimize katıldı. İlk tanıştığımız günden beri –şimdi Umman Sultanı olan– Heysem bin Tarık'la dostluğumuz devam etti. Gerek görevli olarak Türkiye'deki toplantılara katıldığı dönemlerde veya özel ziyaretlerinde en azından telefonla görüştük. Umman Sultanlığı'nın Fahri Başkonsolosu, başarılı

arkadaşım Dr. Kenan Magripli'nin de yeni Sultan'la yakın dostluğunu sürdürdüğünü belirtmeliyim. İzmir'in EXPO adaylığı vesilesiyle Umman'ın desteğini almak üzere Dr. Magripli'yle 2013 yılında Muskat'a gittiğimizde, o sırada Kültür Bakanı olan Heysem bin Tarık'la tekrar bir araya gelmiştik. Bu vesileyle Muskat sahilinde kum üzerinde Prens Heysem arkadaşlarıyla futbol maçı yaparken, hakemlik yaptığım günleri anımsadık.

Güven Mektubu Takdimi

Güven mektubumu, araya Ramazan ayının girmesinden dolayı ancak birkaç hafta sonra Sultan Kabus'a takdim edebildim. Tören, İhtiram Kıtası'nın (tören birliği) teftişi, İstiklal Marşımızın kusursuz icrası ve bayrağımızın göndere çekilmesiyle yapıldı. Milli marşımızı gözlerim dolarak dinledim. Sonradan öğrendiğime göre, törenin icrasında Osmanlılarda yabancı elçilerin padişaha takdim töreni programından esinlenilmişti.

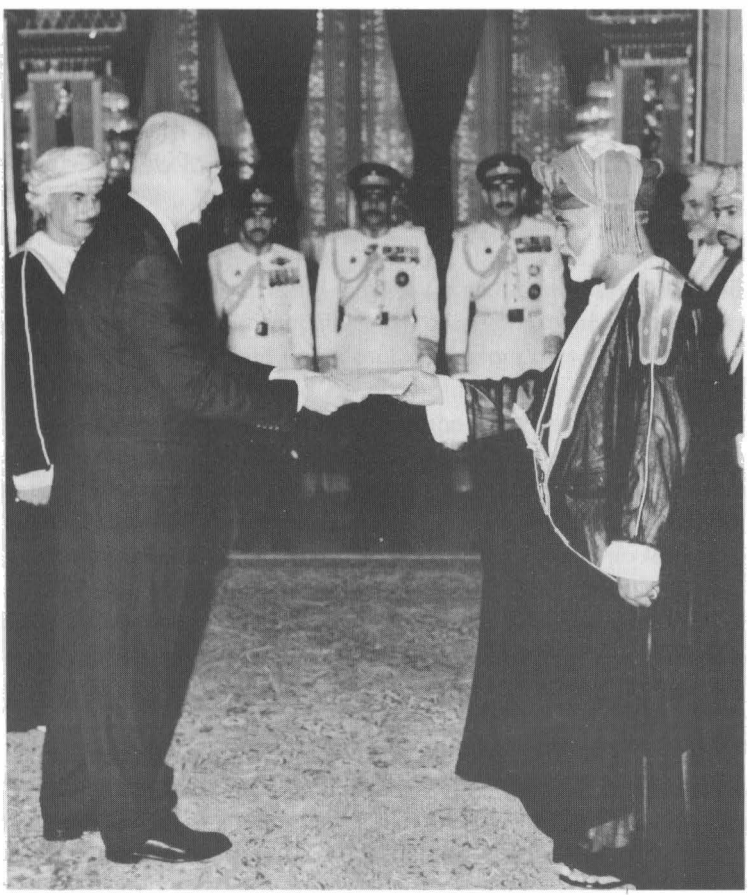

Umman Sultanı, Sultan Kabus'a Güven Mektubu takdimi, Umman, Ocak 1999.

Kabulde, yaptığımız başvuru bağlamında Zeynep de bulundu ve alışılmışın aksine Sultan'a takdim edilen ilk büyükelçi eşi oldu. Benden sonra güven mektuplarını sunan ABD ve İtalya Büyükelçileri de aynı uygulamadan yararlandılar.

Resmi töreni takiben mutat sohbet sırasında Sultan Kabus, o dönemdeki Cumhurbaşkanımız Süleyman Demirel'in bir süre önce ülkesine yaptığı ziyarete değinerek, kendisini izlediğini ve takdir ettiğini söyledi. Türkiye'nin, Batı ülkeleriyle yakın ilişkiler içinde olmasının çok yararlı olduğunu düşündüğünü ifade etti, Sultan, dünyada İslam dinine mensup çok sayıda ülke bulunduğunu ancak hiçbirinin, Türkiye gibi AB'ye aday olmadığını ve diğer önemli Batılı kurumlarda yer almadığını vurgulayarak, işte bu nedenlerle ülkemize özel bir önem atfettiğini kaydetti. Sultan Kabus'un o gün sarf ettiği "Ülkenizin kurucusu Atatürk'ün yaptığı reformları takdir ederek inceledim. Siz, Batı dünyası içinde yer alarak biz Müslümanların gözü ve kulağısınız, demokrasiniz ve laik yönetiminiz, birçok Müslüman ülke için izlenmesi gereken ancak erişilmesi güç hedeflerdir" sözlerini hâlâ anımsarım. Şimdilerde ise birçok Arap ülkesiyle inişli çıkışlı ilişkilerde gelinen noktaya hayıflanmamak elde değil.

Resmi konular dışında, Muskat'ı çok bakımlı ve güzel bulduğumdan söz ettiğimde ise Sultan Kabus, çevre sorunlarına çok önem verdiğini, bunlardan özellikle "görüntü kirliliğine" ve "gürültü kirliliğine" tahammül edemediğini, bu nedenle Muskat Belediyesi'nin çalışmalarını yakinen izlediğini söylemişti.

Bir Anekdot

Bir başka vesileyle Sultan'a yaptığım bir ziyarette kendisinin zarif yapıların inşasına verdiği önem karşısında, rahmetli annesi için yaptırmakta olduğu camiden söz ettim. Umman makamları tarafından Büyükelçiliğimize yapılan girişim neticesinde, Selimiye Camii'nin çizimleri Büyükelçi Erdal Tümer (1941-2018) tarafından ülkemizden talep edilmiş, onun ayrılmasından sonra gelen belgeleri ilgililere iletmiştik. Sultan, Müslüman ülkelerdeki değişik cami uygulamalarının örneklerini, elbette daha küçük ölçekli olarak başkentte yaptırdığını, ezanı ise hoparlörsüz olarak dinlemekten hoşlandığını söyledi. Selimiye Camii'nin çizimleri için teşekkür ederek, caminin açılışına beklediğini de ifade etti.

Ben de fırsattan istifade, sözü diplomatik sitede büyükelçilikler için tahsis edilen arsalara getirerek, Türkiye'ye verdiği önemi bildiğimi ve bundan onur duyduğumu, bu vesileyle bize sahilden uzakta arka bölgede tahsis edilen Büyükelçilik arazisinin mümkünse daha önde ve deniz kenarında bir yerle değiştirilmesini rica ettim.

Nitekim ziyaretimden dört-beş gün sonra Dışişleri Bakanlığı'ndan telefon edilerek Türkiye'ye tahsis edilen arazinin konumunun değiştirildiğini, Hint Okyanusu sahilinde İngiltere ve Hindistan büyükelçiliklerinin arazilerinin arasında kalan ve önceden Diplomatik Kulüp için öngörülen arazinin, sembolik bir ücretle –1 ABD doları karşılığı– ülkemize tahsis edileceği bildirildi. Gidip gördüğüm arazi gerçekten çok güzeldi. Hemen tapusunu aldık. Ancak gerekli ödenek sağlana-

madığı için maalesef bugüne kadar Büyükelçilik binamız yaptırılamadı. Faaliyetlerimiz halen kiralık binada sürdürülmekte.

Siyasi İlişkiler

Umman'ın Osmanlı İmparatorluğu'yla ilişkileri 16. yüzyıla dayanmakta. Osmanlı donanması, iki Portekiz kalyonunun Muskat kalesine saldırıları ve ele geçirmeleri üzerine, Umman güçlerine yardım ve destek sağlamış. Nitekim 1552'de Piri Reis, Muskat ve El Celali Kalesi'nin Portekiz işgalinden kurtarılmasında önemli rol oynamış. Bunu unutmayan Umman 1775'te Basra Körfezi'nin İran tarafından işgali sırasında da donanmasıyla Osmanlı İmparatorluğu'nun yardımına koşmuş. (Hep düşünürüm, diğer Arap ülkelerinin aksine ülkemizle çok iyi ilişkilerinin altında, acaba tarihte hiç Osmanlı hâkimiyetine girmemelerinin bir etkisi var mıydı?)

Bir Anekdot

Muskat'ın eski limanında yer alan El Celali Kalesi'nde bir ufak müze de var. Müzeyi gezerken dikkatimi çekti. Kale tarihinin anlatıldığı İngilizce bölümde nedense Osmanlı İnparatorluğu'nun yardımıyla ilgili bilgi verilmiyordu. Eh birileri –muhtemelen İngilizler– Osmanlıların bölgeye katkısının hatırlatılmasından memnun olmamışlardı anlaşılan. Doğal olarak ilgili makamların dikkatini bu konuya çekmiştim.

Göreve başlamamdan kısa bir süre sonra o dönemde Umman Dışişleri Genel Sekreteri (Müsteşarı) olan (Devlet Bakanı) Prens Heysem bin Tarık 1999 yılı Mayıs ayında Türkiye'yi ziyaret etti. Bir ilk olarak, Dışişleri bakanlıkları arasında "Siyasi Danışma Mekanizması" oluşturan bir protokol imzaladık. Bu tarihten itibaren Umman, başta "IORA" olmak üzere, uluslararası kuruluşlarda bize yardımcı olmaya başladı. Hatta Arap Ligi'nin o dönemdeki olumsuz kararına rağmen, İslam Konferansı Örgütü (İKÖ) Genel Sekreter adayımız Büyükelçi (sonradan Dışişleri Bakanı) Yaşar Yakış'ı sonuna kadar desteklemelerini sağladık.

Bilahare, daha önce Bakan Alevi'yle vardığımız mutabakata uygun olarak, dönemin Dışişleri Bakanı İsmail Cem tarafından 2000 yılı Kasım ayında Muskat'a ilk kez resmi bir ziyaret yapıldı. Umman'ın önem verdiğimiz konulardaki desteğinin arttığı ve örneğin, resmi pasaportlarda karşılıklı vize muafiyetinin tanındığı bir dönem yaşadık. Hatta KKTC'nin Muskat'ta bir Ticaret Ofisi açması için yaptığım girişimlere olumlu yaklaştılar. Gerçekleşseydi KKTC'nin Körfez ülkeleri arasındaki durumuna olumlu yansıyacaktı. Umman makamlarının bu müzahir (destekleyici) tutumu ise maalesef Ankara'dan destek alamadığım için gerçekleşemedi (Gerekçesinin ise Bakan Cem'in Yunanistan'la olan dengeleri o sırada olumsuz etkilemek istemeyişi olduğunu dolaylı yollardan öğrenmiştim).

Bakan Alevi'nin 2001 Temmuz ayında yaptığı karşı ziyaretin sonrasında Umman, KKTC'nin o dönemdeki "federasyon tezi"ne ve İKÖ içinde resmi ismiyle

tanınmasına destek verdi. Bu konuda Körfez Ülkeleri İşbirliği Konseyi'nde (KİK) karar aldırmakla kalmayıp BM Genel Kurulu marjında Dışişleri Bakanı Alevi, KKTC Dışişleri ve Savunma Bakanı'yla bir toplantıda bir araya geldi. Bu da önemli bir gelişme olarak addedilebilirdi.

Bir Anekdot

Bakan Cem, Muskat'a eşiyle davet edilmişti. O güne kadar hiç görülmemiş şekilde Saray Protokolü Sultan'ın, Bakan Cem'in eşini de akşam yemeğine davet ettiğini bildirmişti. Bu bir ilk olacaktı. Yemekte Başbakan V. Seyyid Fahd ve Fransız asıllı eşi ile Bakan Alevi ve eşi de bulunacaktı. Ancak Bakanımızın eşinin Muskat ziyaretinin son dakikada iptal edildiğini öğrenince, Zeynep'le çok üzüldük. Böylece bir başka büyükelçiliğe tanınmayan bir ayrıcalık fırsatı kaçırılmış oldu. Bunun üzerine, Bakan Cem'i ve Bakan Alevi'yi konutumuzda akşam yemeğinde ağırlayarak bir çözüm üretebildik. Neyse ki Bakanlar bu davetten çok memnun ayrıldıklarını söylediler.

Askeri Alanda ve Güvenlik Alanında Gelişmeler

İlişkilerimizin askeri boyutunun hem stratejik hem ekonomik olmasından hareketle savunma sanayii ürünlerimizin, İngiltere'nin hâkimiyeti altındaki ülke pazarına girmesi, öncelikli hedeflerimdendi. Bu amaçla hazırladığım bir eylem planını uygulamaya koyduk.

Nitekim dönemin Milli Savunma Bakanı Sabahattin Çakmakoğlu ve beraberindeki kalabalık bir heyetin Muskat'ı ziyaret etmeleri ile savunma sanayii ürünlerimizin pazarlanması konusunda çeşitli bağlantılar kurduk. Umman'dan da ülkemize Genelkurmay Başkanı düzeyinde yapılan bir karşı ziyaretle "Askeri İşbirliği Mutabakat Muhtırası" imzalandı. Umman Silahlı Kuvvetleri mensuplarından oluşan bir grup ilk kez yabancı bir ülkede, Türkiye'de yapılan bir tatbikata, Deniz Kurdu Tatbikatı'na katılmış oldu.

Umman Silahlı Kuvvetleri ile İngiltere Silahlı Kuvvetleri arasında düzenlenen "Hızlı Kılıç" Tatbikatı'na da Genelkurmay Başkanlığımızı temsilen bir tuğamiralimiz başkanlığında bir askeri heyetle katılım sağlanarak ülkenin silahlı kuvvetler çevrelerinde olumlu izlenimler bırakılmıştı. Ziyaret basında ve medyada geniş yer buldu. Ayrıca Umman Hava Kuvvetleri mensubu F-16 pilotlarının ülkemizde eğitim görmeleri için de bir program başlattık.

Askeri makamlar arasında işbirliğinin artırılması ve bu bağlamda savunma sanayii ürünlerimizin pazarlanması için Muskat Büyükelçiliğimizde bir Askeri Ataşelik tesisi için ilgili makamlar nezdinde başlattığım girişim ise "kadro yetersizliği" gerekçesiyle maalesef sonuçlandırılamadı. O tarihte Birleşik Arap Emirlikleri'nde yerleşik askeri ataşeliğin yeterli olacağı düşünülmüştü. Ancak yakın zamanda Türkiye ile bu ülke arasında yaşanan sıkıntılar, o dönemki Büyükelçiliğimizde bir askeri ataşelik tesisi oluşturulması önerimin ne denli haklı olduğunu gösterdi.

Yine önerim doğrultusunda donanmamıza mensup bir fırkateynin Muskat Limanı'na ziyareti ise son derece müspet bir etki bıraktı. Davetimiz üzerine gemimizde tertiplenen resepsiyona Umman Genelkurmay Başkanı, Deniz Kuvvetleri Komutanı ve diğer üst düzey yetkililer katıldılar. Bu ziyaret Körfez bölgesine yönelik güç projeksiyonumuza katkıda bulundu. Umman'a başlattığımız savaş gemisi ziyaretlerinin daha sonraki yıllarda da devam ettiğini öğrenmekten memnuniyet duydum.

Bir Anekdot

Bu dönemde Umman Silahlı Kuvvetleri'nin modernizasyonu çalışmaları çerçevesinde bazı Batılı ülkeler bu pazara girmek için kıyasıya rekabet içindeydiler. Türkiye'den önemli bir ihracat imkânı kaçırılmamalıydı. Nitekim ülkemizde bu alanda son derece gelişmiş üretim olanaklarına sahip, uluslararası arenada tanınmış ve halen Nurol Holding Yönetim Kurulu Başkanı olan arkadaşım Oğuz Çarmıklı'yla temasa geçmiştim. Bu sayede Umman tarafına gerekli bilgi akışı ve gerekli garantileri en üst düzeyde aktarabilmiştik. Nitekim uzun uğraşılar sonucunda o sırada Türkiye-ABD ortaklığıyla üretilen (halen İngiltere'yle ortak) FNSS-NUROL zırhlı araçlarının, Umman Silahlı Kuvvetleri'ne satışı için ilke mutabakatına varıldı. (Bu konuda ABD Büyükelçisi John Craig'i de devreye sokmuştum.) Ancak sözleşmenin imzalanmasından bir gün önce, İngiltere Hükümeti Prens Charles'ı "bir nezaket ziyareti" amacıyla Muskat'a gönderdi. İngiltere'nin aktif desteğiyle 1973 yılında tahta geçen Sultan Kabus tarafından Prens Charles'ın onuruna düzenlenen bir davete, adeta "durumu gör" dercesine ben de davet edilmiştim. Prens Charles sohbet sırasında sözü hemen 1999 Kocaeli Depremi'ne getirerek, büyük üzüntü duyduğunu ve İngiltere'nin yardıma hazır olduğunu vurgulamıştı. Sanki bu acı olaya odaklanmamı ve zırhlı araçlar konusunu arka plana atmamı istemişti. Kaldı ki aynı davette Umman Silahlı Kuvvetleri üniformalı bir İngiliz korgeneralle tanışınca da İngiltere'nin ne denli etkin olduğunu bir kez daha gözlemledim. Sonuç; çok daha kaliteli ve ileri teknoloji ürünü bizim zırhlı araçlarımız yerine İngiltere'de üretilenler satın alındı. Üstelik uzun süredir atıl olan bir tesisin yeniden faaliyete geçirilmesi ile. Ancak Umman'la askeri ilişkilerin geliştirilmesi ve savunma sanayii ürünlerimizin dışsatımı konusundaki çabalarım ayrıldıktan sonra da devam etti ve o dönemde atılan tohumlar ilerideki yıllarda sonuç verdi. Kalite üstünlüğü ile birçok başka ülkeye de yapıldığı gibi FNSS-NUROL Umman'a da zırhlı araç satışını gerçekleştirdi.

Bir diğer önemli gelişme iki ülke polis ve istihbarat teşkilatları arasında işbirliği yapılması ve karşılıklı ziyaretlerin gerçekleşmesi oldu. Dönemin MİT Müsteşarı Şenkal Atasagun Muskat'ı ziyaret etti. Bu ziyaretle iki ülke istihbarat alanındaki işbirliğinin ivme kazanması mümkün oldu.

Bir Anekdot

Bu dönemde Muskat Limanı'na uzun menzilli "seyir füzeleri" taşıyan bir ABD savaş gemisi, *Arleigh Burke* gelmişti. Yakın ilişkilerimizden dolayı daveti üzerine ABD Büyükelçisi John Craig'le birlikte gemiyi ziyaret ettik. Kaptanın eşliğinde geminin çeşitli kısımlarını gezdik. Gerçekten o dönemin en gelişmiş elektronik cihazlarıyla donanmış haberleşme kısmında uydu bağlantılarıyla tüm bölgede olan biten hemen her şeyin izlenebildiğini öğrendik. İran hakkında bilgi verirken daha önceleri Tahran'da görev yaptığımı öğrenen kaptan, biraz da böbürlenerek, "İstersem mesela İran Cumhurbaşkanı'nın telefon konuşmalarını şimdi buradan dinleyebiliriz" demişti. Kaptan kendisini aştı düşüncesiyle bunu da pek inandırıcı bulmamıştım.

Ekonomik ve Ticari Gelişmeler

Bu alandaki en iyi gelişme, girişimlerimizin olumlu sonuçlanmasıyla Türk müteahhitlik firmalarının Umman'da ilk kez büyük çaplı ihaleler kazanmaları oldu. Bunların arasında Siyasal Bilgiler'den sınıf arkadaşım, dönemin devlet bakanlarından Mehmet Keçeciler'in de temel atma törenine katıldığı IDC firmasının 75 milyon dolar tutarında bir haddehane yapımını üstlenmesi, STFA'nın 60 milyon dolarlık bir liman inşaatı ve ERKO firmasının 50 milyon dolarlık su boru hatları yapımını üstlenmeleri sayılabilir. Sonraki yıllarda 1 milyar doları aşan Muskat Havalimanı ihalesinin bir bölümünün yapılmasını da TAV adlı bir Türk firmamız kazanmıştı.

Bir Anekdot

Göreceli olarak büyük çaplı ihalelerin güvenilir firmalarımızca kazanılması, ihale şartnamelerinin genellikle İngiliz standartlarına uygun hazırlanması nedeniyle oldukça zordu. Bunu aşmanın yolları arasında ilgililerle kurduğumuz kişisel dostlukların yanı sıra, 9. Cumhurbaşkanımız Süleyman Demirel'le yaptığım telefon görüşmeleri sonucunda sağladığı destek zikredilebilir. Cumhurbaşkanı Demirel'in önerimiz doğrultusunda Sultan'a veya Başbakan Seyyid Fahd'a hitaben yazdığı firmalarımızı tanıtıcı ve tavsiye niteliğindeki mektuplar, bazı ihalelerin alınması teşebbüslerimde ciddi yarar sağladı. Bu sayede en üst düzeyde yaptığımız girişimlerin sık sık basında yer alması ise diğer büyükelçiler arasında, "Türkiye ile Umman giderek yakınlaşıyor" şeklinde konu oldu. Kaldı ki İstanbul Haydarpaşa Lisesi mezunu olup mükemmel Türkçe konuşan ve eşi de Türk olan Sultan'ın kuzenlerinden Prens Seyyid Tellal El Said'le Zeynep'le kurduğumuz yakın dostluk özellikle İngilizlerin dikkatini çekmekteydi.

İki ülke arasındaki ticaret hacmini ve bu meyanda ihracatımızı artırmak üzere, çeşitli nedenlerle atıl kalan karma ekonomik komisyonların yeniden harekete geçirilmesi yararlı oldu. O dönemde Devlet Bakanı olan Keçeciler ile Devlet Ba-

(Soldan) Umman Devlet Bakanı, şimdiki Majeste Sultan'ın kardeşi Seyyid Esad (Assad) bin Tarık El Said Umman Uluslararası Fuarı'nda Türk Pavyonu'nu ziyaret ediyor.

kanı Prens Seyyid Esad bin Tarık başkanlığında toplantılar yapıldı. İş insanları karşılıklı ziyaretlerde bulundular ve fuarlara katıldılar. Ticareti desteklemek amacıyla Umman hükümetinin AB ülkelerinin iş insanlarına tanıdıkları vize kolaylıklarının aynı bizim iş insanlarımız için de geçerli olması sağlandı. Türkiye'den ithal edilecek yaş meyve ve sebzeler için sıfır vergiyle gümrük esasının uygulaması başlatıldı. Ayrıca iki taraf arasında "Tarım ve Balıkçılık İşbirliği Protokolü" imzalandı.

Bir Anekdot

Hint Okyanusu kıyısındaki konumu ve tarihten gelen denizcilik geleneğinin devamı olarak kıyı kesimindeki Ummanlılar denizle adeta iç içe bir yaşam sürerler. Hatta Kaptan Sinbad'ın torunları olarak da bilinirler. Denizleri balıkçılık bakımından çok zengin olup örneğin Japonya ve Kore gibi ülkelere, büyük fabrika gemileriyle, münhasır ekonomik bölgelerde avlanma kolaylıkları sağlamışlardı. O dönemde İstanbul'da balıkçılık yapan bir grup "reis" büyük bir konserve balık firmamızın desteğiyle Umman sularında Tuna (ton) vb. balıkları avlamak için benimle temas kurarak Muskat'a geldiler. Daha önce hazırladığımız Tarım ve Balıkçılık İşbirliği Protokolü çerçevesinde yaptığımız görüşmelerin olumlu geçtiği bir sırada, Ummanlı muhatabımız kıyıdan 5 mil uzaklıkta avlanma izni verebileceklerini vurgulayarak nasıl bir yöntemin öngörüldüğünü sordu. Bizimkiler, teknelerinin fazla açılmaya müsait olmadığını, daha çok kıyıya yakın alanlarda trol usulü avlanmayı düşündüklerini iletince, görüşme, çevreyle ilgili kuralları ciddiyetle uygulayan Umman tarafının teklifin değerlendirileceğini bildirmesiyle sonlandırıldı. Umarım Türkiye'de bu yöntemin uygulanmasından artık vazgeçilmiştir.

THY'nin Muskat'a uçuş düzenlemesi konusunda başlattığım girişimler, o dönemde hava yollarımızın uçak tahsisindeki sıkıntılar nedeniyle gerçekleşemediyse de en azından "Oman Air" ve "Gulf Air" ile "kod paylaşımı" (code sharing) mutabakatları için görüşmeler yaptık ve direkt uçuşlar başladı. Daha önce görev yaptığım İrlanda'dan (Dublin) sonra, Umman'da (Muskat) da THY için yeni bir destinasyon sağlamış olduk.

Kültürel İşbirliği, Tanıtım ve Basın Alanında Gelişmeler

Kültürel alanda gelişme sağlamanın bir yolu olarak taraflar arasında bir Mutabakat Muhtırası imzaladık. Uluslararası Muskat Festivali'ne Türkiye'den folklor ekipleriyle katıldık, büyük otellerde "Türk Yemekleri Tanıtım" haftaları düzenledik. Karşılıklı sergiler tertiplendi, Zeynep'in Büyükelçi Eşleri Derneği'nde Batı Grubu başkanı olarak düzenlediği konferans ve kermesler vasıtasıyla Türkiye hakkında kamuoyunun aydınlatılması yoluna gidildi.

Bir Anekdot

> Ülkemizde büyük bir acıya yol açan 17 Ağustos 1999 Kocaeli Depremi'nin yaralarının bir nebze sarılmasına katkıda bulunmak amacıyla Zeynep'in kurduğu bir komite vasıtasıyla düzenlenen kermes/bağış kampanyasına başta Başbakan Seyyid Fahd El Said'in eşi olmak üzere bakanların ve ileri gelen iş insanlarının eşleri katıldılar. Bu faaliyet sonucunda toplanan bir meblağ Dışişleri Bakanlığı Eşleri Dayanışma Derneği (DMEDD) vasıtasıyla ilgililere iletildi.

Siyasal Bilgiler'den sınıf arkadaşım dönemin Kültür Bakanı İstemihan Talay'ın Muskat'ı ziyareti kültürel ilişkilerimize ivme kazandırdı. Türk filmleri Umman Televizyonu'nda ve sinema festivallerinde gösterildi. Ayrıca Umman Haber Ajansı ile Anadolu Ajansı arasında bir anlaşma imzalandı ve basın mensuplarının karşılıklı ziyaretleri gerçekleşti.

Bunun yanı sıra Umman Diplomasi Akademisi ile Askeri Komuta Kurmay Akademisi'nde verdiğim düzenli konferanslarla ülkede söz sahibi yöneticilere çeşitli uluslararası konulara yaklaşımımız hakkında ilk elden bilgi verebildik ve destek sağladık.

Diplomatik Yaşam

Sonuçta Muskat küçük bir kent. Büyükelçilik sayısı 37 ülkeyle sınırlıydı. Günümüzde büyükelçilik sayısı 56'ya çıkmış durumda. İklim koşullarının güçlüğü diplomatik Misyon mensuplarının bir ölçüde dostluk ilişkileri içinde olmalarını kolaylaştırdığı gibi, her bir diplomatın ülkesinin çıkarlarını korumak için diğerlerinin ne yaptığını yakından izleme fırsatı bulmasını da sağlıyordu. Davetlerde sık sık bir araya geliniyordu. Bu arada yetenekli büyükelçilerin kimi piyano çalıyor,

kimi golf dersleri veriyor, kimi de Almanya Büyükelçisi'nin yaptığı gibi, hemen her davetinde hobisi olan sihirbazlık gösterileri yapıyordu. Benim medyayla ilişkilerimin yakın olması ve hemen her girişimimin basında haber olarak yer alması ise ayrıca dikkat çekiyordu. Sonuçta tüm büyükelçiler ve eşleri ülkelerinin Umman'la ilişkilerinin geliştirilmesi konusunda çaba harcıyorlardı.

Bir Anekdot

Çok sıcak bir yaz akşamı bir sokak üstümüzdeki İtalya Büyükelçiliği'ne davetliydik. Şoförümüz Keşmirli Hadım aracı hazırlamış ve bizi bekliyordu. Henüz hareket etmiştik ki arka lastik patladı. Üstelik onuruma verilen bu yemek için gideceğimiz yer yakın diye son dakikada yola çıkmıştık. Zırhlı aracın lastiğinin değiştirilmesi olanaksızdı. Hadım her zamanki nüktedanlığıyla "tek çaremiz var ekselans, o da ben araç bayrağını elime alayım siz de arkamdan yürüyerek gelirsiniz" deyince çok gülmüştük. Temasa geçtiğimiz İtalya Büyükelçisi kendi aracını göndererek sorunumuzu halletmişti.

Keşmirli Hadım uzun yıllar Büyükelçiliğe sadakatle hizmet etti. Türkiye ve Atatürk âşığıydı. Emekli olduktan sonra yerleştiği Keşmir'de meydana gelen büyük bir depremde maalesef hayatını kaybettiğini öğrendiğimizde Zeynep'le çok üzülmüştük.

Umman'a ve Sultan Kabus'a Veda

Üç yıllık bir görev süresinden sonra bu güzel ve ilginç ülkeden ayrılma zamanı gelmişti. Mutat olduğu üzere Sultan Kabus'a veda etmek üzere saray protokolü nezdinde girişimde bulunduk. Sultanın, her yıl yaptığı gibi ülkenin iç kısımlarındaki çöl bölgesinde yerleşik Bedevi aşiretlerinin sorunlarını dinlemek üzere kampta olduğu bilgisi geldi. Ancak yanı sıra yine de beni ve Zeynep'i birlikte kabul edeceği, helikopterle yaklaşık bir saat uzaklıktaki kampa gidişimizde Dışişleri Bakanı Alevi ile yine Umman'dan ayrılmakta olan Japonya Büyükelçisi'nin de bize katılacağı da bildirilmişti. Doğrusu çeşitli vesilelerle birlikte olabildiğim Sultan'ı, üstelik eşimle birlikte son bir kez daha görmekten memnun olmuştum.

Bir Anekdot

Bir saatlik bir helikopter uçuşu sonrasında ülkenin iç kısmında çölün ortasında adeta bir çadır kent olarak adlandırılabilecek bir bölgeye vardık. Son derece lüks ve zevkli döşenmiş bir çadırda beklemeye alındık. Dışişleri Bakanı kısa bir süre sonra kabul edileceğimizi bildirdi. Bu arada hizmetkârlar çeşitli ikramlarda bulundular. Kısa bir süre denen bekleme süresi uzadıkça uzadı ve saatler geçti. Bakan'la başlangıçta yaptığımız sohbet de bitmişti. Japon Büyükelçisi ise "meditasyon"a başlamıştı. Üç saat sonra eşimin "Herhalde 'Fenafillah Mertebesi'ne ulaşacağız" sözleri üzerine gülmeye başlayan Bakan Alevi bu kez kendi yaşamöyküsünü anlatmaya başladı. Sultan bizi neredeyse dört saat sonra

kabul etti. Son derece zarif bir şekilde övücü sözler söyleyerek, beklettiği için mahcubiyetini belirtti. Meğer işin arkasında yine İngiltere varmış. Prens Andrew ani bir ziyaret için gelmiş ve ele aldıkları konular uzamış. Daha önce sözünü ettiğim gibi İngilizlerin Sultan'la ilişkileri çok yakındı.

Bu vesileyle Muskat'ta birlikte olduğumuz mesai arkadaşlarımı da anmak isterim. Başkâtip Ufuk Gökçen, İkinci Kâtip Özlem Kural (halen Uluslararası Göç Teşkilatı'nda Türkiye Temsilcisi), KİM Semra Geyik ve KİM Turgay Geyik başarılı performans gösterdiler. Keza çok becerikli ve enerji dolu ancak maalesef genç yaşta kaybettiğimiz kavasımız (mahalli hizmetli) Kamber Gençtürk, Mahalli Sekreter Semra Gençtürk ve büyükelçi asistanı Tunuslu Emna Smadhi görevlerini en iyi şekilde yerine getirdiler.

O dönemde Umman'da yaşayan Türk vatandaşı sayısı çok azdı. Ancak Sultan Kabus Üniversitesi'nde görevli son derece saygın ve yetenekli akademisyenlerimiz ve Umman Petrol Şirketi'nde görevli uzmanlarımız ülkemizin imajına çok olumlu katkılarda bulundular. Bu başarılı dostları ve eşlerini de ismen anmak isterim. Recep-Ayşe Kazdal, Ahmet-Nermin İşeri, Mehmet-Sabahat Şimşek, Aydın Ord, Cengiz-Mine Erçil, Mehmet-Nazife Koca, Tayfun-Şule Babadağlı, Nuriz Mazruk.

Nihayet

Umman Sultanlığı aklımızdaki tipik bir Arap ülkesi değil. Doğu Afrika'yla yaptıkları ticareti Hindistan'a, Çin'e kadar taşıyan bir ülke. Yüzyıllar boyunca denizaşırı kültürlere aşina olmaları, onları çölde yaşayan Bedevilerden ayıran en belirgin özellikleri. Ülkedeki çeşitli etnik gruplar da tarihi Muskat-Zanzibar (Zengibar/Zencibar) Sultanlığı'nı hatırlatacak bir yapıda. Araplar, Zanzibarlılar, Hintliler, Beluç Pakistanlılar ve geniş bir "expat" (gurbetçi) Batılılar kolonisi. Bu etnik yapının ülke yönetiminde dengeli bir dağılımla söz sahibi olması istikrara büyük katkıda bulunmakta. Ummanlılar, kurucusu Nizvalı Câbir bin Zeyd olan, İslamın "İbadiye mezhebi"ne mensuplar. En belirgin özellikleri öteki dinlere ve inançlara saygılı ve hoşgörülü olmaları. Misafirperver, nazik ve candan Ummanlı dostlarımızı hep hatırlayacağız.

Ankara'ya hareketimiz 2001 yılı Kasım ayında gerçekleşti. Bakanlıktaki yeni görevim bakalım ne olacaktı?

Ankara (2001-2005)
AB-İKÖ Dışişleri Bakanları Toplantısı Koordinatörü – Teftiş Kurulu Üyesi – Konsolosluk Genel Müdürü

Muskat'tan 2001 Kasım ayında Merkez'e dönmüştüm. Dışişleri Bakanı İsmail Cem 2000 yılı Kasım ayında ilk kez bölgeye ve Umman'a yaptığı ziyareti tamamlayıp Ankara'ya dönerken, duyduğu memnuniyeti belirtmiş, Merkez'e geldiğimde yakın çalışacağımızı söylemişti.

Muskat'taki sözleri bağlamında yeni görevim hakkında destek olacağını ümit ederek kendisini ziyaret ettim. Doğrusu beni son derece nazik karşıladı. Üst düzey bir görev beklentisi içindeydim. Koridor dedikodularına göre daha önce Başbakan Başdanışmanı olarak yaptığım göreve benzer nitelikte ve bir süre sonra boşalacak olan Tanıtım ve Kültür İşleri Müsteşar Yardımcısı olacağım söylenmekteydi. Ancak Bakan kendisinin birincil öncelik verdiği bir konuda görev almamı istediğini söyledi. Buna göre, ABD'ye yapılan 11 Eylül saldırılarını takiben Batı ülkeleri ile Müslüman ülkeler arasında beliren kuşkulu havanın ve gerginliğin yumuşatılması amacıyla AB ve İKÖ ülkeleri Dışişleri bakanlarını İstanbul'da bir araya getirecek bir toplantı yapılmasının yararlı olacağını düşündüğünü belirtti. Benim koordinatör olarak bu vazifeyi üstlenmemi istedi. Hazırlıkların en geç 8-9 ay içinde tamamlanmasını istediğini de sözlerine ekledi.

Doğrusu heyecan verici bir sorumluluk alacaktım. Ancak görevi kabul ederken böyle bir konferansı gerçekleştirmenin zorluklarını da düşündüm. Bununla birlikte Bakanlığın parlak diplomatlarından oluşan genç bir takımla görev yapacaktım. Konferansın başarılı olması halinde Merkez'de beklediğim bir göreve de atanabilecektim.

Meslektaşlarımızla çalışmalarımızı çok hızlı tempoyla önce Ankara'da ve sonra İstanbul'da sürdürdük. Sayısız toplantı yapıldı ve yazışmalar süregitti. Önemli bir medya kampanyası da yapıldı. O sıradaki uluslararası konjonktür de böyle bir toplantı yapılması için elverişliydi. Nitekim Bakan Cem'in aylar sürmesini beklediği çalışmaları üç ay içinde tamamlayarak, bu önemli konferansın 12-13 Şubat 2002 tarihinde toplanmasını sağladık. Bu toplantı hakkında Anadolu Ajansı (AA) ve medyada yer alan bir açıklama kitabın sonunda yer almaktadır (Bkz. EKLER).

İstanbul'daki "Uygarlık ve Uyum – Siyasal Boyut" (Civilisation and Harmony: The Political Dimension) konulu iki günlük forum Batı uygarlığı ile İslam medeniyeti arasında uyumu ve hoşgörüyü artırmayı amaçlamıştı. Toplantıya 51'i Bakan olmak üzere 71 ülke ve uluslararası kuruluş temsilcisi[1] katıldı. Ayrıca Bernard Lewis, Edward Said, Thierry de Montbrial, Ürdün Veliaht Prensi Hasan bin Tellal ve Türkiye'den Prof. İlber Ortaylı gibi önemli düşünür ve akademisyenler de İstanbul'daki toplantıya katkıda bulundular. Bu vesileyle birçok ülkenin Dışişleri bakanları ile Dışişleri Bakanımız İsmail Cem arasında ikili görüşmeler de yapıldı.

Forum özellikle 11 Eylül'den sonra yeniden ortaya çıkan Batı ve Doğu arasındaki olumsuz önyargıların giderilmesi hedefine kısa bir süreliğine olsa da ulaştı. Çırağan Sarayı'nda yapılan İstanbul Zirvesi, Batılı ve İslam ülkeleri Dışişleri bakanlarını ilk kez aynı forum altında toplaması açısından tarihi bir özellik de taşıdı.

Bir Anekdot

Türkiye'de yapılan bu düzeyde önemli bir toplantıya KKTC temsilcisini de davet etmiştik. Yunanistan ve Güney Kıbrıs temsilcilerinin şiddetli itirazlarıyla o sırada AB Dönem Başkanı olan İspanya Büyükelçisi sıkıntılı bir şekilde yanıma gelerek KKTC temsilcisinin masadan kalkmaması halinde tüm AB ülkelerinin masadan kalkmak zorunda kalacağını bildirmişti. Konjonktürün lehimize olmasından da yararlanarak, KKTC temsilcisinin isminin masada İngilizce değil Türkçe yazılmasını önermiştim. Bu formül üzerinde mutabakata varıldı. KKTC temsilcisi de toplantıda yer alabildi (Ancak 2004 yılında Hollanda AB Dönem Başkanlığı döneminde bu sorun çözümlenemediği için toplantının iptal edildiğini de belirtmek gerekir).

Bakan İsmail Cem gelişmelerden son derece memnundu. Ancak bu memnuniyeti maalesef beklediğim görevi almama yansımadı. Hatta kısa bir süre önce yurtdışına atanan Yurtdışı Kültür ve Tanıtım İşleri'nden sorumlu Müsteşar Yardımcısı meslektaşım Büyükelçi Sencer Özsoy'un odasında, görevinden ayrılmasından sonra yapılacak işleri kapsayan dosyaları da okumaya başlamıştım. Ancak o arada İsmail Cem'in önceden söz verdiği anlaşılan bir başka meslektaşım Müsteşar Yardımcısı olarak atanınca, ben de Teftiş Kurulu'nda işe başladım. Kaldı ki Bakan Cem'in görevi de 2002'nin Temmuz ayında sona erdi.

1 Toplantıya katılan bazı kuruluşlar ve temsilcileri şöyleydi: Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Walter Schwimmer, Arap Birliği Genel Sekreteri Amr Musa, İKÖ Genel Sekreteri Abdülvahid Belkeziz, AGİT Genel Sekreteri Jan Kubis ve Körfez İşbirliği Konseyi (KİK) Genel Sekreteri Abdurrahman Bin Hamad El Atiya'nın yanı sıra AB Ortak Savunma ve Dış Politika Yüksek Temsilcisi Javier Solana.

Konsolosluk Genel Müdürü Olarak Göreve Başlıyorum (Ocak 2004-Kasım 2005)

Ocak 2004 yılında, o dönemde Personel ve İdari İşler'den sorumlu Müsteşar Yardımcısı arkadaşım Büyükelçi Ahmet Ertay'ın üst yönetime önerisiyle Konsolosluk İşleri Genel Müdürü olarak atandım. Bu görevim 2005 yılı Kasım ayı sonunda tekrar yurtdışına atanmama kadar devam etti.

Konsolosluk İşleri Genel Müdürlüğü'nün uğraşı alanı esas itibarıyla TC uyruklu gerçek ve tüzel kişilerin yabancı devletler ve uluslararası kuruluşlar karşısındaki hak ve menfaatlerini korumak, geliştirmek ve bu alanlarda diplomasi ve konsolosluk himayesini sağlamaktı.

Bu amaçla çeşitli ülkelerle ikili konsolosluk müzakerelerinin yürütülmesinin yanı sıra, Bakanlığa gelen evrak yoğunluğunun neredeyse üçte ikisinin üstesinden gelinmesi gerekiyordu. Doğal olarak yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızın karşılaştıkları sorunların üstesinden gelmek büyük öncelik taşıyordu.

AB ile Vize Uyum Sorunları

AB ile Konsolosluk uyum müzakereleri kapsamında belirli ülke vatandaşlarına Türkiye'nin de vize uygulaması ve girişte bandrol uygulamasını kaldırmamız talep edilmişti. Ancak meslektaşlarımla öbür aday ülkelerin durumları hakkında yaptığımız araştırmadan, diğerlerinin ancak üyeliğe kabullerinden sonra böyle bir yükümlülüğü üstlendiklerini öğrenmiştik. Türkiye'nin önünde böyle bir durum yoktu. Neden daha zamanı gelmeden bazı ülkelere vize uygulayacaktık ki! Örneğin o dönemde ülkemize artan sayılarda turist gönderen Körfez ülkeleri de buna dahildi. Ancak böyle bir uygulamaya başladığımızda bunun siyasi yansımalarının yanı sıra, turizm gelirlerimizde yol açacağı kayıpları da düşünerek bir formül bulduk. Söz konusu ülkelerden Mart-Kasım ayları arasında gelecek turistlere gümrük kapılarımızda vize uygulaması başlatarak AB vize koşullarını da aksatmadık. Sonraları "Kapıda Vize" uygulaması daha da genişletildi.

AB ile Geri Kabul Müzakereleri

AB ile Konsolosluk görüşmelerinin bir diğer ayağı da Türkiye'ye uzun zamandır baskı yaptıkları Geri Kabul Anlaşması müzakerelerine başlanmasıydı. Buna göre üçüncü ülkelerden gelip de Türkiye üzerinden AB üyesi ülkelere giriş yapan kişilerin, evrakları tam ve doğru bile olsa, kabul edilmemeleri mümkündü. Bu durumda Türkiye tarafından geri alınmaları kural haline gelecekti. Buna karşılık Türk vatandaşlarına da vize kolaylıkları –muafiyeti değil– sağlanacaktı. Ancak AB Komisyonu'ndan kesin yazılı garantiler alınmadan böyle bir uygulamaya gidilmesinin ülkemizin aleyhine işleyeceği açıktı. Genel Müdür Yardımcısı Haldun Otman (sonra Büyükelçi) ile Brüksel'de yapılacak görüşmelerin çerçevesini ve kapsamını

belirledik. Brüksel'de, muhataplarımıza, ülkemize kesin garantiler verilmeden tek taraflı ilerleme olmayacağını ihsas ettik. Ancak daha sonraki yıllarda, siyasi saiklerle imzalanan (2013) Geri Kabul Anlaşması'nın yarattığı sıkıntılar bir türlü giderilemedi. Vatandaşlarımıza vize serbestisi getirilmesi ise tek taraflı söylemden öteye geçemedi.

Konsolosluk Anlaşmaları Müzakereleri

Yurtdışında yaşayan vatandaşlarımızın, yaşadıkları ülkelerdeki haklarının korunmasına yönelik ve karşılıklılık ilkesine göre çeşitli ülkelerle Konsolosluk görüşmeleri yapılması da genel müdürlüğün görev alanına giriyordu. Bu durumda biz de ilgili kuruluşlarımızdan uzmanların katılımıyla Almanya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Belarus, Ukrayna, Belçika, Letonya, Estonya, Litvanya, Bahreyn ve Belçika ile görüşmeler yaparak gerekli belgeleri imzaladık. Bunların arasından, o dönemde Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün ziyareti vesilesiyle Bahreyn'le 2005 yılında vatandaşlarımıza karşılıklı vize muafiyeti anlaşmasının da imzalanması önemli bir gelişme oldu.

Uluslararası Göç Örgütü (IOM)

Cenevre'de yerleşik Uluslararası Göç Örgütü'yle (IOM – International Organisation for Migration) ilişkilerimizin düzenli yürütülmesi için oluşturulması gereken "İnsan Kaçakçılığının Önlenmesi Ulusal Koordinatörlüğü"nü de üstlenecektim. İnsan kaçakçılığının önlenmesi çerçevesinde ilgili bakanlık ve kurumların katkılarıyla oluşturulan bir program çerçevesinde yürüttüğümüz çalışmalar, bu konuda ABD Dışişleri'nin yayınladığı yıllık raporlarda da olumlu şekilde yer aldı. Türkiye aleyhine olumsuz bir propaganda faaliyetine yol açabilecek gelişmeleri böylece önleyebildik. Genel Müdür Yardımcısı Akif Ayhan (sonra Büyükelçi) ile yoğun bir mesai yürüttük. Önceleri Ankara ve İstanbul gibi kentlerde büyükşehir belediyelerinin katkısıyla oluşturduğumuz "Sığınma Evleri" ve "Acil Yardım Başvuru Hattı" vasıtasıyla, güvenlik güçlerimiz, özellikle kuzey komşularımızdan gelerek çeşitli mağduriyetlere uğrayan kadınların ülkelerine geri dönmelerini sağladı. Keza anılan konulardan sorumlu meslektaşım Özlem Kural halen IOM Sekretaryası'nda uluslararası memur olarak görev yapıyor.

Konsolosluk Genel Müdürü olarak görevim Aralık 2005 tarihinde tamamlandı. Başta Zeynep'in dayısı Atilla Sunay olmak üzere, adlarını sayamadığım çok sayıda meslektaşımla yararlı çalışmalar yaptık.

Bu kez Dışişleri Bakanı Abdullah Gül, Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ve Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer'in imzaladıkları kararla yurtdışına üçüncü kez büyükelçi olarak Avustralya'ya atandığımı öğrendim. Bu beklediğim bir görev değildi ve son anda yine bir değişiklik yapılmıştı. Bunca yıl sonra artık alışılmalı mı böyle gelişmelere!

Canberra, Avustralya (2006-2009)
Canberra Büyükelçisi

Uzaklardaki Dost Ülke

"Down-Under" (Aşağıda-Altta) diye tanımlanan kıtaya, uçak aktarma süreleri dahil 30 saatlik bir seyahatten sonra Güney Yarımküre'nin yaz mevsimine rastlayan Ocak ayında vardık. Sydney "Kingsford Smith" Havalimanı'nda bizi karşılayan Başkonsolosumuz Nihat Erşen ve eşi Berrin Erşen ile Canberra'ya (Kanberra) intikal edeceğimiz uçağın hareket saatine kadar sohbet ettik (Maalesef çok değerli Berrin'i genç yaşında yakalandığı bir hastalık nedeniyle kaybettik ve çok müteessir olduk).

Kısa bir uçuştan sonra Canberra'ya bu şiddette ender yağdığı söylenen bir yağmurun altında, Zeynep ile Büyükelçilik Konutu'na girmemizden yaklaşık 15 dakika sonra, görevli hizmetkâr çığlık çığlığa zemin katı su bastığını haykırarak itfaiyeye haber verilmesini istedi. Ellerimizde bavullarımızla kısa bir şaşkınlık yaşadıktan sonra ilgililerden yardım istedik. Bu arada personel alıştıkları şekilde çok değerli eski bir halıyla bodrum katındaki suları boşaltmaya çalışmaktaydı. Neyse ki çok bekletmeden gelen özel bir firmaya ait vidanjör alt katı basan suyu dışarı pompaladıktan sonra, tamirci buraya üçüncü gelişi olduğunu, binanın altyapı sorununun çözümlenmemesi halinde sıkıntının devam edeceğini belirtti.

Altyapı Çalışmaları

Ertesi gün ise konut binasının üç arabalık garajından bozma Kançılarya bölümünün de konutla iç içe olmasına; görevli memur ve personelin adeta üst üste çalıştıkları bir mekânda yararlı bir mesai yapmalarının olanaksızlığına fena halde içerleyecek ve üzülecektim. Planladığım işlere girişmeden altyapı sorunu acil çözüm bekliyordu. Bu durumda yapılması gereken ilk iş Dışişleri Bakanlığımızla temas kurarak, esasen arsası meslektaşım emekli büyükelçi Umut Arık tarafından alınan ve inşaatının temeli meslektaşım Büyükelçi Tansu Okandan (1938-2022) tarafından atılan, Büyükelçilik Kançılarya binasının bir an önce bitirilmesi ve dö-

Avustralya Devlet Başkanı Michael Jeffery'e Güven Mektubu takdimi. Zeynep takdimi izliyor, Canberra, 2006.

şenmesi olmalıydı. Bu arada altyapı dışında birçok başka sorunları olan konut binasının da restore edilmesi ve bu süreçte eşimle birlikte ayrı bir binaya taşınmamız kaçınılmaz gözüküyordu. (Nitekim kısa bir süre sonra bir yıllığına aynı mahallede kiraladığımız uygun bir konuta taşındık. Eşimin ve benim zamanımızın önemli bir bölümü her iki inşaatı denetleyerek hızlandırmak ve maliyetlerin artmamasını sağlayacak önlemlerin alınmasına ayrıldı.)

Misyonum Başlıyor

Dönemin Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer imzalı Güven Mektubumu, yapılan bir askeri töreni takiben, Avustralya Devlet Başkanı (Genel Vali) emekli korgeneral Sir Michael Jeffery'e (1937-2020) takdim ederek resmen göreve başladım. Diğer bazı diplomatik girişimleri ve ziyaretleri tamamladıktan sonra ele almam gereken öncelikli konulara eğilmem gerekiyordu. Aradaki coğrafi uzaklığa rağmen ülkelerimiz arasındaki ekonomik, kültürel ve siyasi ilişkilerin geliştirilmesi, Avustralyalı Türklerin sorunlarına eğilmek ve çok aktif olan Rum, Yunan ve Ermeni lobileriyle mücadele ana konularımızdandı.

Bir Anekdot

Truvalı (Anadolulu) Hektor ile Hellen Aşil'in karşılaşması olarak nitelendirdiğim bir olaydan da söz etmek isterim. Canberra'da katıldığım ilk davetlerin birinde, Batılı meslektaşlarımdan bir grupla konuşurken, resmen tanımadığımız için görmezden geldiğim Güney Kıbrıs Büyükelçisi'nin bana doğru geldiğini fark etmiştim. Büyükelçi alaycı bir şekilde ve beni mahcup etmek arzusuyla ara-

ya dalarak elini uzatıp "I am Achilles from Cyprus" ("Ben Kıbrıslı Aşil") deyince, ben de o sırada gösterimde olan Truva (Troy) filminden esinlenerek, "I am Hector from Troy" ("Ben de Truvalı Hektor") diye cevap vermiştim. O sırada tepkimi heyecanla bekleyen meslektaşlarımdan gürültülü bir kahkaha koptu. Bu kısa diyalog günlerce konuşuldu. Bazen ava giden avlanır!

Tarihi Bağlar – Canberra'da Yeni Bir Atatürk Anıtı Yaptırıyorum

İlk yapılacak işler arasında, daha önceki araştırmalarım doğrultusunda, iki ülke tarihinde büyük önem taşıyan Çanakkale Savaşı'nı simgeleyecek bir anıtın yapılması gerektiğini tespit etmiştim. Nitekim "Gelibolu Savaşları" Avustralyalılar tarafından bir ulus olmanın temel taşlarından biri olarak kabul edilir. Bu olguyu aktif ve etkin hasım lobilere karşı canlı tutmak gerekiyordu. Kaldı ki Çanakkale denince Avustralyalıların aklına Atatürk gelir. "Kahraman düşman"ı insani yönüyle saygıyla anarlar. Nitekim Avustralya Savaş Tarihi Müzesi'nin önünde askeri törenlerin yapıldığı "Anzac Parade"in ("Kahramanlar Yolu") en gözde noktasına (Savaş Tarihi Müzesi'nin önünde yer alan tören alanının sağında), dönemin Dışişleri Bakanı Vahit Halefoğlu'nun 1985 yılında yaptığı bir ziyaret vesilesiyle Türkiye'den getirilen bir Atatürk büstü yerleştirilmişti. Ancak aradan geçen yıllar içinde yolun her iki tarafına Avustralya'nın katıldığı savaşları simgeleyen anıtların yanı sıra, başka ülkelerin anıtlarının da yerleştirilmesiyle Türkiye'yi simgeleyen park ve Atatürk büstü, diğerlerinin arasında maalesef kaybolmuş bir durumdaydı.

Bu konuda ısrarlı girişimlerimi, hem dönemin Avustralya Başbakanı John Howard (daha sonra Kevin Rudd), Savunma Bakanı, Muharip Gaziler Bakanı ve Canberra Belediye Başkanı nezdinde sürdürdüm. Nihayet, 23 Nisan 2007 tarihinde üstelik tüm masraflarının Avustralyalılar tarafından karşılanmasını sağladığım muhteşem bir anıt ortaya çıktı.[1] Çanakkale zaferi ile şanlı bayrağımızı simgelemek üzere yıldız biçiminde yerleştirilen beş adet büyük granit sütunun üzerinde Çanakkale Destanı Türkçe ve İngilizce olarak yer aldı.

Yeni anıtın açılışına Türkiye'den katılım sağlanmasının kamuoyu diplomasisi ve ülkemizin görünürlüğü bakımından da büyük önem taşıdığına inanıyordum. Girişimlerimin sonucunda bu önemli törene Türkiye'den hükümetimizi temsilen dönemin Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Yener Karahanoğlu katıldı. Avustralya'dan ise Savunma ve Muharip Gaziler Bakanı Bruce Billson, Deniz Kuvvetleri Komutanı Koramiral Russ Shalders, Kara Kuvvetleri Komutanı Korgeneral Peter Leahy ve diğer üst düzey yetkililer katıldılar. Yeni Anıt ülkelerimiz arasındaki ilişkilere pozitif bir ivme kattı. Karşılıklı üst düzey ziyaretlerle birçok alanda işbirliğimiz gelişti.

Halen, her 10 Kasım'da Avustralyalıların bir askeri mangasının katıldığı resmi bir tören yapılır. Anıtı ziyaret edenlerin bıraktıkları çiçekler ve notlar da göze çar-

1 Bkz. https://www.nca.gov.au/attractions/kemal-ataturk-memorial#, erişim: 17.10.2022.

par. Atatürk Anıtı'nın Türkiye'nin şanına yakışır bir şekilde inşa edilmesi, meslek hayatımda büyük gururla hatırladığım bir olaydır.

Bu yönde bir diğer gelişme de Büyükelçiliğimizin teşviki ve desteğiyle fakat esasen Brisbane Fahri Konsolosumuz Avustralya vatandaşı Turgut Manlı'nın büyük gayretleriyle kentin önemli bir parkında yer alan "Gallipoli Fountain"in (Gelibolu Çeşmesi) yerine yaptırılan Atatürk Anıtı'nın Kasım 2008'de açılması oldu. Açılış törenine katılan Eyalet Valisi'yle yaptığım görüşmede emekli büyükelçi Penelope Wensley, Atatürk'ün 1934 yılında kaleme aldığı, bugün halen Arıburnu'nda bir taşın üzerinde bulunan Anzak annelerine yönelik mesajın hiçbir Avustralyalı tarafından unutulmayacağını vurgulamıştı:

> Bu memleketin toprakları üzerinde kanlarını döken kahramanlar! Burada bir dost vatanın toprağındasınız.
>
> Huzur ve sükûn içinde uyuyunuz. Sizler, Mehmetçiklerle yan yana, koyun koyunasınız. Uzak diyarlardan evlâtlarını harbe gönderen analar! Gözyaşlarınızı dindiriniz. Evlâtlarınız bizim bağrımızdadır. Huzur içindedirler ve huzur içinde rahat uyuyacaklardır. Onlar, bu toprakta canlarını verdikten sonra, artık bizim evlâtlarımız olmuşlardır.
>
> Mustafa Kemal Atatürk, 1934[2]

Bir Anekdot

Canberra'da 1981 yılında yeni bir parlamento binasının yapılmasıyla müzeye dönüştürülen eski Parlamento binasında 2008 yılında bir serginin açılışı yapılacaktı. Avustralya başbakanlarının ülkenin demokrasi tarihindeki yerini vurgulayan bu törene, dönemin Başbakanı John Howard tarafından Türkiye Büyükelçisi olarak davet edilmiştim. Bu vesileyle Montrö Boğazlar Sözleşmesi hakkında, Cumhuriyet tarihimizin belki de pek bilinmeyen bir hususuna şahit oldum.

Törende, bu parlamentoda görev yapan ilk başbakan (1923-1929) olan Stanley Melbourne Bruce'un teşhir edilen eşyaları arasında, Mustafa Kemal Atatürk'ün imzalı bir fotoğrafının yaşamı boyunca çalışma masasında, eşinin fotoğrafının yanında yer aldığı, keza Atatürk'ün imzalı altın bir sigara tabakasını da ölümüne kadar kullandığı açıklandı. Daha sonra büyük bir merakla yaptığım araştırmalardan, bu dostluğun nedeni ve tarihimizdeki rolüyle ilgili bazı bilgilere ulaştım.

Nitekim Montrö Boğazlar Sözleşmesi Türkiye için ne kadar büyük bir diplomatik başarı ise Avustralya eski başbakanı Bruce'un da, defalarca çıkmaza giren görüşmelerde, Türkiye lehine o denli önemli müdahalelerde bulunduğu

---

2 Sermet Atacanlı, *Atatürk ve Çanakkale'nin Komutanları*, 1. Baskı, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Şubat 2015, s. 383.

ortaya çıktı. Kaldı ki Temmuz 1936'da Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin imzalanmasını takiben, Bruce'un, Atatürk'e ve Türkiye'ye duyduğu dostluktan dolayı, İngiltere Kralı VIII. Edward'ı, Atatürk'ün davetini kabul ederek, Eylül 1936'da ülkemizi ziyaret etmesi konusunda ikna ettiği anlaşıldı. Avrupa'da yaklaşan savaşın adımlarının hissedildiği bir dönemde, İngiltere'nin, hasımlarının Boğazlar'da üstünlüğüne ilişkin endişelerinin bu ziyaret sayesinde giderildiğini öğrendim. Bunun somut örneği, Türkiye'nin tarafların büyük baskılarına rağmen, İkinci Dünya Savaşı'nda tarafsız kalması ve Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin, ne kadar hayati önem taşıdığını tüm taraflara göstermesi olmuştur.

İşte Atatürk, Montrö'deki uluslararası konferansta başarılı çalışmasını takdir ettiği Başbakan Bruce'a memnuniyetinin ifadesi olarak, yukarıda söz edilen altın sigara tabakasını ve gümüş çerçeve içinde imzalı bir fotoğrafını göndermiştir. Halen, söz konusu tarihi olayı anımsatan bu hediyeler, kısa bir açıklamayla müzede teşhir olunmaktadır.

Bu Dostluk Nasıl Gelişti?

Gazi Mustafa Kemal Atatürk ile Başbakan Stanley Bruce, esasen Çanakkale Savaşı'nda hasım olarak karşı karşıya gelmişlerdi. Ancak Cumhuriyet'in ilanından kısa bir süre sonra Başbakan Bruce, 1924 yılında aynı zamanda İngiliz Devletler Topluluğu Genel Sekreteri sıfatı ile ve Atatürk'ün özel izniyle bir İngiliz savaş gemisiyle gelerek Çanakkale'deki "Anzak" mezarlarını ziyaret etmiştir. Bu vesileyle Atatürk'ün savaştaki dehasına duyduğu hayranlığa ilaveten, kendisine gösterdiği anlayışı da unutmayan Bruce ile Mustafa Kemal arasında gelişen dostluğun bir ömür boyu devam ettiği ve Atatürk'ün 1915 yılında Çanakkale'de ölen Anzak askerlerinin annelerine hitaben 1934 yılında bizzat kaleme aldığı mesajla daha da derinleştiği anlaşılıyor.

Başbakan Bruce'un Çanakkale ziyaretini takip eden yıllarda da Atatürk'ün, Türkiye'nin komşularıyla ve Balkanlar'la ilişkilerinin hızla geliştirilmesi için harcadığı çabaları takdir ettiği ve desteklediği biliniyor. Bu bağlamda, Yunanistan ve Balkan ülkeleri dostluk anlaşmaları imzalanmasının, ülkemizin 1932 yılında Milletler Cemiyeti'ne kabulünde önemli bir aşamayı oluşturduğu anlaşılmaktadır. İşte o dönemde, İngiltere'de de büyük bir saygınlığı olan Stanley Bruce'un, Avustralya temsilcisi ve Milletler Cemiyeti Konsey Başkanı olarak 1936 yılında Cenevre'de görev yapmakta olduğunu görmekteyiz. Bu kez Atatürk, Bruce'la temasa geçerek, o dönemdeki uluslararası gelişmeler ışığında, askerden arındırılmış bölge statüsündeki Boğazlar'la ilgili durumu ve Lozan Antlaşması'nda Türkiye'nin yetkilerini kısıtlayan ilgili hükümlerini değiştirmek istediğini bildirmiş, bunun taraf ülkelere duyurulacağından kendisini haberdar etmiştir. Ayrıca, bu değişimi barışçı yollarla gerçekleştirmek istediğini ve bu nedenle Stanley Bruce'un toplanacak uluslararası konferansın başkanı olmasını arzu ettiğini kaydetmiştir.

Yapılan hazırlıkları takiben, 1936 yılında Montrö'de toplanan uluslararası konferans, büyük bir diplomatik başarıyla Türkiye'nin istediği biçimde sonuç-

lanmıştır. Artık Çanakkale ve İstanbul boğazları üzerindeki egemenlik ülkemize geçmiş, bu çerçevede Boğazlar Komisyonu lağvedilmiş, her iki boğazdan geçişler, barış zamanında ticaret gemileri için serbest bırakılmış, askeri gemilerin geçişine ise Türkiye'nin talepleri doğrultusunda kısıtlamalar getirilmiştir.

Bu örneğin, başarıyla yürütülen diplomasinin karmaşık uluslararası ilişkilerde, ülke çıkarlarının korunmasındaki rolüne ve önemine işaret ettiğini düşünüyorum. Hele günümüzde yarım yamalak edinilmiş bilgilerle Türkiye için neredeyse hayati önem taşıyan bu sözleşmeye yönelik bazı eleştirel savları da duydukça!

Avustralyalı Türkler

Türkler Avustralya'ya yaklaşık 1960'lı yıllarda önceleri fabrikalarda çalışmak için göçmen olarak kabul edilmişler. Türkiye'de doğan Avustralyalılar resmi rakamlara göre 60 bin civarında olsa da, 156 bin dolayında Türk'ün ve 50 bin dolayında Kıbrıs Türkü'nün ülkede yaşadığı tahmin edilmekte. Daha çok Melbourne ve Sydney'de yerleşikler. Ancak Brisbane ve Perth gibi kentlerde de yaşamlarını sürdürüyorlar. Genellikle eğitimli ve donanımlı kişiler. Sydney'de ve Melbourne'da "beyaz yakalılar", mimarlar ve saygın doktorlarımız var. Ayrıca bu kentlerde ve Canberra'da Türk yemekleri sunan kaliteli ve popüler lokantalar da mevcut. Resmi ziyaretlerim çerçevesinde Avustralya kıtasının güneyinde yer alan Tazmanya eyaletine yaptığım bir gezi sırasında, Türkiye'den binlerce kilometre uzakta, kayıtlarımızda olmayan iki vatandaşımızın yaşadığını öğrenince şaşırmadım değil. Hikâyeleri de ilginçti. Meğer Gaziantepli olan bu karı-koca Avustralya'nın değişik bölgelerinde çalışmışlar ve sonunda başkent Hobart'a yerleşerek bir kebapçı açmışlar. Görüştüğümüzde, dünyanın bu ucunda vatan hasreti çektiklerini ve ziyaretime çok mutlu olduklarını söylemişlerdi.

Aradaki fiziki uzaklığa rağmen ülkemizle bağlarını aksatmayan Avustralyalı Türklerin hazin hikâyeleri de vardı. Seyahatin uzun ve masraflı olması nedeniyle Türkiye'ye gelemeyerek sıla hasreti çektikleri bir gerçekti. En büyük arzuları THY'nin bu ülkeye sefer düzenlemesiydi. Çeşitli temaslarım ve nihayetinde Ankara'dan gelen bir heyetimizin de katılmasıyla iki ülke arasında Sivil Havacılık Anlaşması imzalandı ve uçuş düzenlenmesi hukuki bakımdan mümkün hale geldi (Ancak ekonomik bazı olumsuzluklar maalesef THY'nin sefer yapmasına engel oldu).

Halen, ülkede yerleşik Avustralyalı Türkler gıda, inşaat, tekstil, iletişim teknolojisi, toptan ve perakende ticaret, boyacılık, iletişim hizmetleri, restoran işletmeciliği, otomobil tamiri ve taksicilik gibi alanlara yatırımlarla küçük ve orta ölçekli yaklaşık 4.000 işletmenin sahibidirler. Türkiye'yle bağlarını sürdürüyorlar. Aynı şekilde bankacılık sektöründe üst düzeyde görevli Avustralyalı Türkler var.

Ayrıca, Türkiye'ye olan bağlılığıyla tanıdığım, Avustralyalı Türklerden "Crazy John" namıyla anılan ve Telekom sektöründeki büyük başarısıyla tanınan girişimci Mustafa İlhan ise o dönemde 40 yaş grubunun altında ülkenin en varlıklı kişi-

siydi (Ancak maalesef genç yaşında vefat etti). Bu arada başarılı iş insanlarımız Ali Fuat Kahveci, Mehmet Ali Karamemiş ve diğerlerinin yanı sıra Commonwealth Bank'ın Melburn Genel Müdürü Hüseyin Mustafa, toplum gönüllüsü ve bilim insanı Hilkat Özgün, tanınmış doktorlarımız Dr. Fatma Lowden, Dr. Tuncer Çimenbiçer ve Dr. Yaşar Öner gibi dostlarımızdan da söz etmem gerekir.

Hasım Lobiler

Avustralya'da, Yunanistan dışında en büyük nüfusa sahip olan bir Yunan-Rum diyasporası mevcuttur. Ortodoks kilisesinin sürekli kışkırtması ve ülkelerinden uzun süre önce ayrılmalarının da etkisiyle aramızdaki geçmişte kalmış veya güncel sorunları yaşatmayı severler. Bunu gerek medyada, gerek siyasiler nezdinde dile getirirler. Olumsuz faaliyetlerini o denli sürdürürler ki meslektaşım Yunan Büyükelçisi'yle temas etmek gerektiğinde bu genellikle gözlerden uzakta yapılırdı. Yunan-Rum lobilerinin menfi faaliyetleriyle uğraşmak Büyükelçiliğimizin çalışmalarının önemli bir bölümünü işgal eder.

Ayrıca ülkede önemli sayıda ve etkin bir Ermeni diyasporası da bulunmaktadır. Nitekim Sydney Başkonsolosumuz rahmetli Şarık Arıyak'ın Aralık 1980 tarihinde Ermeni kökenli teröristlerce canice öldürülmesinden sonra, Avustralya'nın son derece gelişmiş bir güvenlik teşkilatının gayretlerine rağmen, katil bu diyaspora içinde izini kaybettirmeyi başarmıştır. Polis tarafından yıllarca kapalı tutulan dosyanın yakın zamanda yeniden açılması ise olumlu bir haberdir.

Bir Anekdot

Ermeni diyasporası denince, vatandaşımız Hrant Dink'in Ocak 2007 tarihinde hunharca öldürülmesine yönelik tepkilerden de söz etmek gerekir. Nitekim bu müessif olaydan sonra, Sydney'de yerleşik Ermeni Başpiskoposu Aghan Balioziyan kalabalık bir heyetle Canberra'ya gelerek görüşmeyi arzulamış, ben de kısa bir tereddütten sonra, Ankara'yı da bilgilendirip olumlu yanıt vermiştim. Bu arada ziyaretin gösteriye dönüşmesini önlemek için heyet sayısını da kısıtlamıştık. Kararlaştırılan günde, Başpiskopos Balioziyan beraberinde yardımcısı ve iki diyaspora temsilcisiyle Büyükelçiliğimize geldi. Esasen iyi niyetle gelmediği anlaşılan Başpiskopos'a, bir Türk vatandaşının öldürülmesinden dolayı Sydney'den "taziye" için ziyarete gelme arzusuna teşekkür ettiğimde şaşkınlığını gizleyemedi. Esasen, Hrant Dink'in Ermeni kökenli olması dolayısıyla kendilerine benim de taziyelerimi bildirmek istediğimi kaydederek söze başladım. Başpiskoposun vermeye çalıştığı tehditkâr bir mektubu ise kabul etmeyerek, tarihçilerin incelemesi gereken olayların çözüm yerinin Avustralya olmadığını, eğer diyaspora aramızdaki sorunların çözümüne katkıda bulunmak istiyorsa, adresin Erivan olduğunu vurgulamıştım (Başpiskopos'un –2012 yılında ölümünden sonra– 2014 yılında kamuya açılan Rus arşivlerinde, adı geçen kişinin Sovyet istihbarat servisi KGB için çalıştığının belgelenmesi ise düşündürücü bir olaydır).

Sözde soykırım iddiaları karşısında Türk tezlerini anlatmak üzere davet ettiğim tarihçi-yazar ve Türkiye uzmanı İngiliz David Barchard ile SBF'den hocam Prof. Türkkaya Ataöv'ün Canberra ve Sydney üniversitelerindeki konferansları, Ermenilerin baskısı nedeniyle maalesef çok az katılımla yapılabildi. Konunun uzmanlarından Avustralyalı Prof. Jeremy Salt'ın *Melbourne Age* gazetesine gönderdiği tarihi gerçekleri açıklayan makalesi ise yayımlanamadı ancak mahalli bir gazetede yer bulabildi. Bunlar Türkiye karşıtı lobilerin gücüne örnektir.

Kamuoyu Diplomasisi ve Medya

Sözünü ettiğim gibi, medyada da çok güçlü olan Rum ve Ermeni lobilerinin Türkiye'yi sürekli karalayarak, "Çanakkale Ruhu"ndan gelen dostluğumuzu baltalama çalışmaları karşısında, benim de tanınmış Avustralya gazetelerinde çeşitli makaleler yazmam ilgiyle karşılandı. Nitekim dostluğumuzu ve "Çanakkale ruhu"nu vurgulayan yazılarım, *Sydney Herald*, *Melbourne Age*, *Canberra Times*, *The Australian*, *Daily Telegraph* gibi tanınmış gazetelerde yer aldı. Esasen ilk mutat nezaket ziyaretlerime ülkenin önde gelen gazetelerinin editörlerini ve üniversite rektörlerini de dahil etmiştim. Sydney'de yerleşik ünlü The Lowy Institute ve benzeri düşünce kuruluşları ve tanınmış üniversitelerde çeşitli konferanslar vererek, kamuoyu diplomasisi çabalarımızı sürdürmek olağan uğraşım haline geldi.

Bir diğer sorun ise Avustralya'nın bir göçmen ülkesi olması nedeniyle değişik kültürlere tanınan toleranstan yaralanan ayrılıkçı PKK faaliyetleri oldu. Melburn'da yerleşik bir Kürt Kültür Derneği'nin ön cephesine yerleştirilen PKK bayrağının indirilmesi için haftalarca uğraşmak zorunda kaldık. Bu konuda uzun vadeli bir çözüm getirmek üzere, Avustralya Ulusal İstihbarat Değerlendirme Örgütü (ONA) Genel Müdürü Büyükelçi Peter Varghese'le yakın ilişki kurarak terör konularını ele aldık. Bu temaslarımızda, iki ülke istihbarat yetkililerinin başkentlerde karşılıklı görevlendirilmesi ve dönüşümlü olarak üst düzeyde düzenli istihbarat istişare toplantıları yapılmasını sağladık (Peter Varghese sonradan Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı da oldu).

Müslümanlara Yönelik Olumsuz Yaklaşımlar

El Kaide terör örgütünün faaliyetleri Avustralya'da genel anlamda "İslami terörizm" olarak tanımlanmaktaydı. Üstüne bir de kadın-erkek eşitliğine son derece önem veren bir toplumda Suudi Arabistan kökenli bazı din adamlarının kadınları aşağılayan sözlerinin medyada geniş yer bulması, yasalara her zaman saygılı davranan Avustralyalı Türkleri endişelendirmekteydi. Okullarda Müslüman oldukları için çocuklarına hakaret edilmesi olasılığı onları üzüyordu. Büyükelçilik olarak gelişmelerin Avustralyalı Türklere olumsuz yansımasını önlemek üzere resmi makamlar ve kamuoyu nezdinde çeşitli faaliyetlerde bulunduk. Nitekim Kasım 2006'da Avustralya'yı ziyaret eden o zamanki Diyanet İşleri Başkanımız

Prof. Ali Bardakoğlu için Büyükelçiliğimizin konutunda, ülkedeki Katolik, Musevi, Ortodoks, Protestan grupların dini önderlerinin katıldığı bir çalışma yemeği tertipledik. Teoloji ve din felsefesi konularında yetkin Diyanet İşleri Başkanımız, (İngilizce) dinler arası diyaloğun önemini vurguladı. İslamiyet hakkındaki son derece mutedil konuşmalarını ziyaret ettiği Sydney ve Melbourne gibi önemli kentlerdeki Müslümanlara da tekrar etti ve biz de beyanlarının basında yer almasını sağladık. Ziyaretin Avustralyalı Türkler açısından olumlu katkıları memnuniyet verici oldu.

Bilahare, 2007 yılında ülkemizin en büyük hoşgörü simgesi Mevlana'nın 800. Doğum Yıldönümü kutlamaları çerçevesinde Avustralya'ya gelen Prof. Ali Köse, mükemmel İngilizcesiyle Melbourne ve Sydney'de geniş katılımlı etkileyici konferanslar verdi. Arkasından yapılan "Sema Gösterisi" akademisyenler ve parlamenterler ile diğer izleyenlerin büyük beğenisini topladı. Avustralya'da artan terörizm olayları nedeniyle İslam dinine karşı olumsuz görüşlerin belirdiği bir dönemde, Prof. Köse'nin Mevlana'nın tasavvuf ve kardeşlik yönünü vurgulaması medyada da geniş yer buldu.

Yeni Büyükelçilik Binası Açılış Töreni

Avustralya'daki mesaimin ilk dönemdeki önemli bir bölümünün yeni Kançılarya binamızın yapımı ve konutun yenilenmesine ayrıldığından bahsetmiştim. Kançılaryamızın Parlamento'nun görüş zaviyesinde olmasının ötesinde, Başbakanlık Konutu'nun karşısında ve ABD Büyükelçiliği'nin önünde yer alması nedeniyle

Yeni Kançılarya binamız, açılıştan hemen önce, Ocak 2007.

Canberra Büyükelçiliğimizin açılış töreninden – (ön sırada soldan üçüncü) Murat Ersavcı, (sonra sırayla) Dışişleri Bakanı Alexander Downer, hükümetimizi temsilen dönemin Adalet Bakanı Cemil Çiçek, Zeynep Ersavcı, Muharip Gaziler Bakanı Bruce Billson 1. Müsteşar Ferhan Erkmenoğlu, Ocak 2007.

mimari açıdan sık sık denetime tabi tutulsak da bu engellerin üstesinden geldik. Gerçekten, kısıtlı bütçemize rağmen bir yıl içinde her iki bina da tamamlandı. Zeynep'le ünlü Avustralyalı Mimar Wal Kostyrko'yla dostluk ilişkisi içinde olduk. Bu dostane ilişki ortaya mükemmel bir Büyükelçilik binası çıkmasıyla sonuçlandı.

Başkentlilerin binamızın konumuna ve mimarisine gösterdikleri yakın ilgiyi medyaya yansıtmayı ihmal etmedik. Bu gelişmelerle 12 dönümlük arazimizin bahçe düzenlemesini ünlü bir peyzaj mimarı olan Paul Bombardier, kendisine sağlayacağı prestiji göz önünde tutarak üstlenmişti. Çanakkale'deki çam ağacı tohumlarından üretilen fidelerimiz, mesela ünlü "Lone Pine" (Pinus Halepensis) – "Yalnız Çam" ve yöre iklimine uygun olabilecek Osmanlı bahçe geleneğinden gelen sedir ağaçları ile sembol çiçeğimiz laleler dikildi.

Büyükelçilik Kançılarya binamız 2007 Şubat ayında, Avustralya Askeri Bandosu'nun da katılımıyla görkemli bir törenle hizmete açıldı. Dönemin Dışişleri Bakanı Abdullah Gül'ün (sonradan 9. Cumhurbaşkanımız) o tarihteki rahatsızlığı nedeniyle son anda katılamadığı açılış törenine, hükümetimizi temsilen dönemin Adalet Bakanı Cemil Çiçek geldi. Avustralya Dışişleri ve Ticaret Bakanı Alexander Downer, Muharip Gaziler Bakanı Bruce Billson, Genelkurmay Başkanı Hava Orgeneral Angus Houston, senatörler ve milletvekilleri, Dışişleri ve Savunma bakanlıklarından yetkililer, diğer resmi zevat ve vatandaşlarımız katıldılar. Milli Marşımızı Colin Slater yönetimindeki Avustralya Koro Grubu "Sing Australia" seslendirdi. Uzun yıllardır hizmette olan Sydney ve Melbourne başkonsolosluk ko-

nutlarının da yenilenmesi zarureti karşısında, Büyükelçiliğimiz koordinasyonuyla Sydney Başkonsolosumuz Renan Şekeroğlu'nun (sonra Büyükelçi) ve Melbourne Başkonsolosumuz Aydın Nurhan'ın (sonra Büyükelçi) gayretleriyle Türkiye'yi temsile uygun yeni binalar da inşa edildi (Zeynep hem inşaatlarla hem binanın döşenmesiyle yakından ilgilendi. Değerli meslektaşlarımın işbirliği ve çabalarını teşekkürlerimle hatırlatmak istedim).

Devlet Başkanı Ziyareti

Türkiye ile Avustralya arasında gelişen ilişkilere paralel olarak, başta devlet ve hükümet başkanları düzeyinde olmak üzere çok sayıda karşılıklı teknik nitelikli ziyaretler de yapıldı.

Avustralya tarafından Devlet Başkanı düzeyinde yapılan ilk ziyarette (Nisan 2006) kendisine eşlik ettiğim Devlet Başkanı (Emekli Korgeneral) Sir Michael Jeffery Türkiye'nin kaydettiği gelişmeleri büyük bir memnuniyetle not ettiğini, bunu ülkesindeki hükümet yetkililerine ve siyasetçilerine ileteceğini özellikle belirtmişti. Ziyaretimiz sırasında, anıtın üzerinde yer alan, Atatürk'ün yukarıda alıntıladığım Anzak annelerine yönelik mesajını gözleri yaşararak okurken, bu büyük devlet adamına duyduğu saygının daha da arttığını vurgulamıştı.

Avustralya BM Kıbrıs Özel Temsilcisi – Alexander Downer

Avustralya'da en uzun süre Dışişleri Bakanlığı yapan Alexander Downer'la dostluğumuz görevi bittikten sonra da devam etti. Nitekim 2008 yılında BM Kıbrıs Özel Temsilcisi olarak atandığında büyük bir özgüvenle Rumları iyi tanıdığını, bu sorunu en fazla iki yılda çözeceğini ifade etmişti. Ben de, başarı dileklerimle birlikte Yunanistan'da (Gümülcine) görev yaptığımı, Yunanlıları ve Rumları iyi tanıdığımı düşündüğümü ve bu nedenle sorunu çözeceğini sanmadığımı kaydetmiştim (Bir başka görevim vesilesiyle 2012 yılında gittiğim New York'ta birlikte olduğumuzda Rumların katı tutumlarından söz etmişti). Sonuç malum, ne yazık ki beş yıl süren bu görevden 2014 yılı başında hüsranla ayrıldı.

İlginç Notlar

Yabancı büyükelçiler için Avustralya Dışişleri Bakanlığı'nın önerdiği ve düzenlediği geziler sayesinde ülkenin tüm eyaletlerinde temaslarda bulundum. Böylece hem ekonomik işbirliği olanaklarını geliştirme fırsatı elde edildi hem Avustralya'yı ve Avustralyalıları tanıdık. Queensland eyaletine yaptığımız gezide ziyaret ettiğim Eyalet Valisi Quentin Bryce'la karşılaşmamızda kısa bir şaşkınlıktan sonra birbirimizi kucakladık. Sonradan Devlet Başkanı olan (2008-2014) ve yakın ilişkimiz süren Bayan Bryce'la Viyana BM Ofisi nezdinde görev yaptığım 1990-1991 yılla-

rında Kadın Haklarını Koruma Komitesi'nde birlikte çalışmıştık. Dünya ne kadar küçük değil mi?

Burada bir hususa dikkat çekmek gerek. Avustralya'nın çevre konusundaki duyarlılığı, bu ülkeyle ticaretimizi engeller bir rol oynamakta. Zira herhangi bir besin maddesinin belirtilen kurallara uymaması halinde ithali olanaksızdır. Alışık olduğumuz gıda çeşitleri ise ancak Almanya üzerinden gelebiliyor. Burada da Yunanistan, İtalya, İspanya ve benzeri ülkeler AB üyesi olmanın avantajını sürdürüyor. (Kurallar o denli katıydı ki uçaktan indiğinizde yanınızda olabilecek herhangi bir yiyecek maddesini imha etmek üzere özel çöp kutularına atmamanız halinde büyük para cezaları ödemek zorunda kalıyordunuz. Gıdadaki tek istisnanın ise Türk Lokumu olması ayrıca memnuniyet vericiydi.)

Avustralya "Şanslı Ülke" – "Mutlu İnsanların Ülkesi"

Gerçekten de Avustralya kusursuz işleyen demokrasisi, şeffaf, hesap veren, eşitlikçi ve insan haklarına saygılı yönetim biçimiyle vatandaşlarının özgür olduğu bir ülke. Hiç kimsenin, yaptığı görevden veya işten dolayı bir diğerine üstünlüğü bulunmuyor. Siyasetçiler, dar bölge seçim sisteminin de etkisiyle, seçmenleriyle iç içe son derece mütevazı bir yaşam tarzı sürdürmeye özen gösteriyorlar. Bir vesileyle Canberra'yı ziyaret eden bir Bakanımıza, yamaç kenarına inşa edilmiş parlamentonun üstünde (Genel Kurul Salonu'nun çatısında) herkese açık bir park olduğunu, burada piknik yapanlar bile bulunduğunu, bu şekilde halkın iradesinin siyasetçilerin üstünde olduğunun simgesel olarak hatırlatılmak istendiğini söylemiştim. Sayın Bakan'ın tepkili şekilde, "Olur mu öyle şey" dediğini hatırlıyorum. Eşitlikçi topluma bir diğer örnek olarak, Canberra Güvenlik Teşkilatı'nın başındaki polis müfettişinin özel aracıyla evine giderken sarı ışık kırmızıya dönerken geçmesi karşısında, diğer sürücülere ders olması için üç ay araç kullanma yasağı getirilmesi gösterilebilir (Avustralya'da diplomatlara verilen özel kimliklerin arka yüzünde diplomatik dokunulmazlıkların trafik suçlarına muafiyet sağlamayacağı özellikle belirtilmektedir).

Doğal olarak, Avustralya da pürüzsüz bir ülke değil. Kıtanın 60 bin yıldır yerleşik yerli halkı Aborijinlere uygulanmış şiddet, küçük çocukların ailelerinden alınarak zorla beyaz Avustralyalılar gibi yetiştirilmeye çalışılması ve benzeri uygulamalar uzun yıllar kanayan bir yara olarak devam etmiş. Avustralyalıların bu konudaki derin mahcubiyetleri, nihayet 2008 yılında İşçi Partisi iktidarı sırasında Başbakan Kevin Rudd tarafından Avustralya ulusu adına Aborijinlerden özür dilemesini gerektirdi. Burada önemli bir hususun altını çizmek isterim. Avustralya hükümeti, Abarojin liderleriyle varılan mutabakat uyarınca, özür dilemenin manevi yönünü vurgulamış, kimilerinin yıllardır süren istemlerinin aksine, herhangi bir tazminatı üstlenmeyerek büyük bir parasal yükümlülükten kurtulmuştur.

Diğer yandan, zengin doğal kaynaklarına rağmen, ciddi bir su sıkıntısı yaşayan ülkenin nüfusu da buna bağlı olarak yeterli düzeyde değil. Bu olgu, Asya ülkele-

rindeki büyük nüfuslu komşularının gözünde Avustralya'yı güvenlik bakımından dikkatli olmaya sevk ediyor. Zaten kendilerini ABD'yle çok yakın bir ilişki sürdürmek zorunda hissetmelerinin, örneğin ABD'nin katıldığı her savaşa asker göndermelerinin bir nedeni de coğrafi konumlarından kaynaklanan stratejik kararları olsa gerek.

Bu vesileyle Büyükelçiliğimizde birlikte çalıştığımız arkadaşlarımdan söz etmek istiyorum. Müsteşar Nurdan Erpulat Altuntaş (sonra Büyükelçi), Birinci Müsteşar Ferhan Erkmenoğlu, Müsteşar Tuna Yücel Modrak, Başkâtip Serhat Varlı, Başkâtip Lütfü Öztürk, KİM Yıldıray Kırcalı, KİM Fatih Kahraman, Büyükelçi Asistanı Müjde Tahtalı Çayır, Büyükelçi Asistanı Kadri Caner, Mahalli Memur Ramazan Aydemir ve ilgili diğer kurumlarımızın personelinin yanı sıra, Melburn Başkonsoloslarımız Aykut Sezgin (sonra Büyükelçi), İhsan Sakarya, Aydın Nurhan (sonra Büyükelçi), Sidney Başkonsoloslarımız Nihat Erşen, Renan Şekeroğlu (sonra Büyükelçi) ile iyi bir ekip oluşturduk. (Ayrıca o sırada Dışişleri Bakanlığı'nda bu bölgeyle ilgili görevli Genel Müdür Büyükelçi Süha Umar'ın misyonumuza verdiği desteği de zikretmem gerekir.)

Nihayetinde Avustralya'yı "uzaklardaki dost ülke" olarak tanımlayabiliriz.

BM Güvenlik Konseyi Geçici Üyeliği İçin Faaliyetler (2006-2008)

Pasifik Ada Devletleri'ne Ziyaretler

Türkiye, 17 Ekim 2008 yılında, BM Genel Kurulu'nda yapılan seçimlerde, Batı ve Diğer Ülkeler Grubu (WEOG) adayı olarak, rakipleri Avusturya ve İzlanda'ya karşı yarışmış ve 151 ülkenin oyunu alarak 2009-2010 dönemi için BM Güvenlik Konseyi (BMGK) geçici üyeliğine seçilmişti. Bunu, ülkemizin son olarak görev aldığı 1961 yılından 50 yıl sonra gelen önemli bir başarı olarak görmeliyiz.

Gerçekten Dışişleri Bakanlığı'nca yürütülen etkin kampanyanın yanı sıra, o dönemde Türkiye'nin birbiri ardına yaptığı reformların da tesiriyle adeta "yükselen yıldızı"nın söz konusu sonuçta önemli bir katkısı olduğu da kuşkusuzdur. Ayrıca Türkiye, Pasifik Ada Devletleri'nin küçük ve orta ölçekli projeleri için bir fon tahsis etmiş ve bu fon son derece rasyonel bir biçimde kullanılmıştır.

Saha diplomasisine bir örnek olarak, söz konusu kampanyaya o sırada Türkiye Büyükelçisi olarak görevli bulunduğum Avustralya'nın ve akredite olacağım altı Pasifik Ada ülkesinin (Gelişmekte Olan Küçük Ada Devletleri) penceresinden bakmak istiyorum.

Avustralya'nın yanı sıra Vanuatu, Solomon Adaları, Papua Yeni Gine, Kiribati, Nauru ve Marshall Adaları'na yaptığım seyahatlerde, hem Güven Mektuplarımı takdim töreninden hem bu ülkelerdeki seçim öncesi girişimlerim ve karşılaştığım bazı ilginç olaylardan bahsedeceğim. Ayrıca yolculuk sırasında zorunlu aktarmalar yaptığım Guam ve Fiji'den de kısaca söz edeceğim.

Avustralya'da göreve başlamamdan kısa bir süre sonra (2006 yılı başında) Dışişleri Bakanlığımızdan gelen bir talimatta, BM Güvenlik Konseyi Geçici Üyeliği'ne seçilebilmemizi sağlamak üzere geniş bir tanıtım kampanyası başlatıldığı bildirilmekteydi. Bu çerçevede bulunduğum ve akredite olduğum ülkelerden en üst düzeyde randevu temin ederek, bu ülkeleri mümkün olan en yakın zamanda ziyaret etmem isteniyordu. Bilahare, daha sonraki tarihlerde Ankara'dan Büyükelçi düzeyinde bir Özel Temsilci gönderileceği de kaydedilerek, ilgili ülkelerin oylarının temini istenmekteydi (Papua Yeni Gine, Solomon Adaları ve Nauru ziyaretlerini Büyükelçi Ömer Zeytinoğlu'yla birlikte yaptık).

Bununla birlikte, Ankara'da masadaki harita üzerinden Pasifik Ada Devletleri'ne bakıldığında göründüğünün tersine, coğrafi bakımdan bu ülkeler ne birbirlerine yakındı, ne ulaşım kolaydı. Binlerce ada ve adacıktan oluşan bu coğrafyada, seyrek hizmet veren eski uçaklarla, Avustralya'dan bile 13 saati bulan uçuş sürelerinin göz önünde tutulması gerekiyordu. Bunlardan bazılarıyla diplomatik ilişkilerimiz bile yoktu (Kiribati, Marshall Adaları). İmkânlarının da çok kısıtlı olması nedeniyle (Dışişleri bakanlıklarında yalnızca dört-beş memuru olan ülkeler vardı) yazışmalarımıza yanıt almak çoğu zaman olanaksızdı. Bu nedenle oylarını sağlamak için bilinmeyeni çok, maceralı yolculuklar yapılmalıydı.

Kaldı ki Pasifik Ada Devletleri'nde Avustralya ve Yeni Zelanda'ya ilaveten, Çin, Tayvan, Japonya ve AB'nin iktisadi kalkınmaları için yardım programları vardı. Türkiye'nin bölgeye uzaklığı ve AB yardımları, AB üyesi rakiplerimiz Avusturya ve İzlanda'nın şansını artırmaktaydı. Bizim de rekabet gücümüzün göreceli olarak yetersiz kalacağını dikkate alan bir strateji belirlememiz gerekiyordu.

Öte yandan, Avustralya'da, Muhafazakâr John Howard hükümeti, adaylığımızı açıklamamızdan bir süre önce, bizimle aynı gruptan (Batı Avrupa ve Diğerleri) adaylıklarını açıklayan Avusturya ve İzlanda'yı destekleyeceğini "Nota ile" muhataplarına bildirmişti. Destek talebimiz hakkında Avustralya Dışişleri Bakanı ve diğer ilgililer nezdinde yaptığım girişimler, aramızdaki yakın ilişkilere rağmen, "Maalesef hükümetin artık karar verdiği ve ciddi bir ülkede oy değiştirilemeyeceği" şeklinde yanıtlanmıştı.

Bizim açımızdan Avustralya'nın Pasifik ülkeleri üzerindeki büyük ağırlığı dikkate alındığında, bu tercihin değiştirilmesi elzemdi. Konuyu bir şekilde Başbakan düzeyinde ele almaktan başka çarem kalmamıştı.

Bu arada beklenmedik bir gelişme oldu ve daha muhalefetteyken, her yıl sabah 05.00'da düzenlenen Anzak askerlerini anma töreni (Şafak Ayini) vesilesiyle 2006 Nisan ayında ayaküstü sohbet ettiğim İşçi Partisi lideri diplomat kökenli Kevin Rudd, Aralık 2007'de iktidara geldi. Başbakan Rudd, Avustralya tarihine ve özellikle kimliklerini oluşturan Çanakkale Savaşı'na önem veren bir şahıstı. Bir başka vesileyle Başkent Canberra Hatıra Ormanı'na Gelibolu'dan getirttiğim bir çam ağacı fidanını birlikte dikmiştik.

Destek talebimiz için makamında yaptığım görüşmede, Çanakkale Savaşı'ndan bu yana gelişen yakın ilişkilerimizi ve Büyük Atatürk'ün Anzak annelerine mesajını hatırlatmış ve her yıl Şafak Ayini vesilesiyle ülkemize giden binlerce Avustralyalı'ya gösterdiğimiz kolaylıkları dile getirmiştim. Görüşmemizin sonunda Başbakan, adaylığımızı tekrar inceleyeceklerini söylemişti. Olumlu bir adımdı ancak konuyu gündemde tutacak girişimlerimi ısrarla sürdürmem elzemdi. Uygun vesilelerle adaylığımızı hem dost parlamenterlere hem Dışişleri'ne hatırlattım. En son ziyaretimi de Başbakan Başdanışmanı olan bir Büyükelçiye yapmıştım.

Bu girişimlerin meyvesi birkaç hafta sonra bir gece geç vakit geldi. Özel Kalem Müdürü, Başbakan Rudd'ın benimle görüşmek istediğini söyleyince şaşırdım ve heyecanlandım. Üstelik Güney Kore'ye resmi bir gezi yapıyordu. Avustralya

Avustralya Başbakanı Kevin Rudd'la Gelibolu'dan getirttiğimiz "Yalnız Çam" ağacının dikimi sırasında, Canberra, 2008.

Başbakanı, önceki kararlarını değiştirdiklerini ve artık Türkiye'yi destekleyeceklerini bildirdi. Ayrıca Dışişleri Bakanı'na talimat verdiğini, Pasifik Ada Devletleri'nin oylarının Türkiye'ye verilmesi yolunda çalışmalarını istediğini söyledi. Bu gelişmenin bir ölçüde şansımızı artırmaya başladığına inandım (Bu vesileyle Kevin Rudd'la kurduğumuz dostluk, NATO vb. toplantılar için geldiği Brüksel'de daha sonraki görevim olan Brüksel Büyükelçiliğim sırasında da devam etti).

Pasifik Ada Devletleri

1. Vanuatu (Temmuz 2006)

Başkent: Port Villa	Yüzölçümü: 12.200 km2 (80 Ada)
Nüfus: 223.000	GSYİH: 421 milyon dolar
Kişi başına düşen gelir: 3.100 dolar	Cumhurbaşkanı: Kalkot Matas Kelekele
Dışişleri Bakanı: George Andre Wells	Avustralya'dan Uçuş Süresi: 4,5 saat

Vanuatu, Avustralya'ya en yakın Pasifik Ada devleti. Uçak bağlantıları göreceli kolay ve keza turistlerin uğrak yeri olduğundan, diğer Ada Devletleri'ne göre daha gelişmiş bir ekonomisi ve toplumsal yapısı var. Güvenli bir Ada. Nitekim ziyarete Zeynep'i de davet ettiler. İlginç bir husus; geziden önce incelediğimiz turizm broşürünün tarihçe kısmında, Ada'ya 1800'lerin başında gelen ilk misyonerlerin yerliler tarafından "yenildiklerine" (Yamyamlık) yer verilmesi, Ada Devletleri'yle ilginç bir başlangıç olacağının adeta habercisiydi.

Air Vanuatu'ya ait eski bir Boeing 707 ile başkent Port Villa'ya vardık. Havalimanında bizi karşılayan sempatik Protokol Müdürü, aynı zamanda aracımızın şoförlüğünü yapıyordu. Güven Mektubu takdim töreni için ertesi sabah saat 10.00'da geleceğini bildirerek bizi otelimize bıraktı. Ayrılırken, sabah yarım saat önce geleceğini ve hazır bulunmamızı ayrıca vurguladı. Otelimizin, internetteki reklamından farklı ve oldukça mütevazı olduğunu not ederek, yol yorgunluğuyla istirahate çekildik.

Sabah 9.00'da otelin önünde hazırdık. Bunaltıcı tropik sıcaklığına aldırmayarak beklemeye koyulduk. Tören saatine 15 dakika kala ne gelen var, ne giden. Acaba programı yanlış mı bildirmişlerdi? Cep telefonuyla iletişim kurulması ise olanaksızdı. Otel müdürüne bin bir dil döküp bir şekilde Dışişleri'yle temas kurduk ve Protokol Müdürü'nün yolda olduğunu öğrendik. Araç 11.15'te geldiğinde gergin bir biçimde cumhurbaşkanlarını bekletmekten rahatsız olduğumu söyledi-

Güven Mektubu takdim töreni, Vanatu, 2006.

ğimde, Protokol Müdürü gayet rahat bir şekilde "Aldırma, Büyükelçi protokolsüz tören olmaz" dedi. İşte Pasifik Ada Devletleri'ndeki durumun küçük bir örneği.

Yolda giderken, Protokol Müdürü törenin ilk kısmında askeri birliği selamlayıp milli marşların dinleneceğini ve sonra cumhurbaşkanlarının geleneksel bir saz kulübede bizi kabul edeceğini bildirdi.

On iki kişiden oluşan askeri birliğin bandosu İstiklal Marşımızı kusursuz çalarken duygulandım. Ancak akabinde gök delinmişçesine başlayan tropikal yağmur altında yeni aldığım pahalı etiketli yazlık takım elbisemle adeta denize atlamış gibi ıslandım. Cebimdeki mendille yüzümü kurulayıp kabulün yapılacağı saz kulübeye geçtik. Geleneksel kıyafetiyle keza sazdan yapılmış küçük bir eteklik ve edep yerinde su kabağı bağlı mızraklı ve maskeli bir yerel savaşçı bize eşlik etti. Cumhurbaşkanı Kelekele (Vanuatu'nun üniversite mezunu hukukçu ilk devlet başkanı) bizi son derece kibar bir şekilde karşıladı.

Güven Mektubumu kendisine takdim ettim. Mutat iyi niyet sözlerinden sonra, BMGK adaylığımız konusunu açtım. Muhatabım bizi destekleyebileceklerini ancak ülkesinin bazı ihtiyaçları olabileceğini belirtti. Ben de tören mahalline gelirken, aday ülkelerden Avusturya'nın talebiyle başlatıldığını tahmin ettiğim ve beş yıl süreceği anlaşılan bir AB İçme Suyu Projesi'nin ilan tahtasını gördüğümü kaydettim. Böyle uzun vadeli projeler yerine acil ihtiyaçları olduğunu öğrendiğim bir başka altyapı sistemine katkıda bulunabileceğimizi bildirdim. Ayrıca iki öğrenciye ülkemizde üniversite bursu sağlayabileceğimizi ifade ettim.

Devlet Başkanı memnuniyetini belirterek destek vaadinde bulundu (Nitekim desteklerini 2007 yılında Nota ile teyit ettiler). Görüşmemizi takiben, bir hindistancevizi kabuğu içindeki geleneksel "Kawa" içkisi elden ele dolaştı (Daha önce

buraya gelen Alman Büyükelçisi içeni çok çabuk çarpan bu içki konusunda beni iyi ki uyarmıştı). Mecburen bir yudum içer gibi yaparak törenin bu kısmını atlattık. Ertesi sabah Avustralya'ya doğru yola çıkmıştık.

2. Papua Yeni Gine (PYG) - (Şubat 2007)

Başkent: Port Moresby	Yüzölçümü: 461.693 km²
Nüfus: 5,5 milyon	GSYİH: 16,1 milyon dolar
Kişi başına düşen gelir: 977 dolar	Devlet Başkanı: Kalkot Sir Paulias Nguna
Dışişleri Bakanı: Sam Abal	Avustralya'dan Uçuş Süresi: 4,5 saat (aktarma nedeniyle 10 saati buluyor)

İngiltere Kraliçesine bağlı Milletler Topluluğu üyesi olan Papua Yeni Gine'nin, zengin doğal kaynakları (petrol, doğalgaz, altın, kereste, palmiye yağı, kahve) bulunuyor. Ancak çok sayıda adadan ve değişik kabilelerden oluşan yapısı nedeniyle, ekonomisi bir türlü düze çıkamayan bir ülke olarak biliniyor. Nitekim uzun bir uçuştan sonra Port Villa'ya vardığımda gördüğüm manzara bu görüşü doğrular nitelikteydi.

Havalimanında Fahri Konsolosumuz ve aynı zamanda Almanya vatandaşı Sir Hugo Bergeser ile bir protokol yetkilisi beni karşıladılar. Bergeser'e "Sir" unvanı İngiltere Kraliçesi tarafından verilmişti.

Bir Anekdot

Sir Bergeser 70'li yaşlarında tipik bir Alman'dı. İlginç bir yaşamöyküsü vardı. Babası İkinci Dünya Savaşı sonrasında ailesiyle Bolivya'ya yerleşmiş (kaçmış) bir Alman subayıydı. Sir Bergeser ise siyasi nedenlerle gençliğinde Papua Yeni Gine'ye gelerek, o dönemin başbakanıyla ortaklaşa ülkenin bir başka adası olan Madura'da turistik bir otel açmıştı. Daha sonra siyasete atılarak milletvekili seçilmiş ve iki dönem hükümette bakanlık yapmıştı.

Bu arada protokol görevlisi, kente hareket etmeden önce bir Türk vatandaşının da beni karşılamaya geldiğini söyledi.

Bir Anekdot

Şu işe bak! Dünyanın bir ucunda bir vatandaşımız vardı. Kayserili Süleyman, önceleri Avustralya'ya yerleşmeye çalışmış, orada pek tutunamamış. Başkent Port Moresby'ye gelerek bir yerliyle evlenmiş, uyanık bir gençti. Avustralya'dan ton bazında çok ucuza aldığı eski giysileri, bir konteynere yerleştirdiği kesiciyle mendil büyüklüğünde kestirip tropikal iklimin sıcağında madenlerde çalışan işçilere "ter bezi" olarak çuvalı 1 dolara satarak hayatını sürdürüyordu. Ayrıca Türkiye-Papua Yeni Gine İş Konseyi'ni de o kurmuştu. Takdir etmemek mümkün mü?

Daha sonra otelimize giderken silahlı bir polis cipi bize eşlik etti. Otel dışında nöbet tutan silahlı güvenlik görevlileri de hemen dikkatimi çekti. Kentte ciddi bir güvenlik sorunu olduğunu duymuştum. Anlaşılan hırsızlık, yol kesme ve darp olayları adeta kanıksanmıştı. Halkın sokaklarda sefil bir şekilde dolaşarak, ağızlarını kırmızıya boyayan (hafif keyif verici ve aynı zamanda zararlı) "Betel nut" (betel fıstığı) yaprağını çiğneyip sürekli etrafa tükürmeleri dikkat çekiciydi. Kaldırımlarda ve duvarlarda bu kırmızı lekeler görülüyordu.

Renkli bir karakter olan Fahri Başkonsolosumuz Sir Bergeser'in çevresi de oldukça genişti. Başbakan'la görüşmeye gittiğimiz Parlamento'da hemen hemen tüm milletvekilleriyle samimi ilişkilerini gözlemledim. Nitekim Avustralya'ya döndükten sonra da Papua Yeni Gine'den BMGK üyeliğimize ilişkin destek talebimizde bize yardımcı oldu.

Port Moresby'deki ikinci günümde yapılan küçük bir askeri töreni takiben Devlet Başkanı (İngiltere Kraliçesi'nin temsilcisi) Sir Paulias Nguna Matane'ye Güven Mektubumu takdim ettim. Ülkelerimiz arasındaki ilişkilerin geliştirilmesinden söz ettik. Daha sonra, Sir Bergeser'le, BMGK adaylığımız konusunda kararı verecek olan Başbakan'ı ve Dışişleri Bakanı'nı ziyaret ettim. Başbakan Morauta, önümüzdeki yıl ülkesinde seçim yapılacağını anımsatarak, gelecek yıl BM'de yapılacak oylamada bize destek verebileceğini, bu meyanda Türkiye'nin Papua Yeni Gine'ye nasıl bir katkıda bulunacağını sordu.

Sonuçta, Ankara'yla temas ederek, Başbakan'ın seçim bölgesindeki Wewak Hastanesi'nde AIDS hastaları için bir hastane odası yapılması konusunda ufak bir katkı sağlanmasında mutabık kaldık. Daha sonra da AIDS'le Mücadele Ulusal Konseyi'ne (National AIDS Council) ve 2007 Kasımı'ndaki tayfun sonrası oluşan zararın giderilmesi için ufak bir maddi katkıda bulunduk.

3. Solomon Adaları (Haziran 2007)

Başkent: Honiara	Yüzölçümü: 27.500 km²
Nüfus: 570.000	GSYİH: 358 milyon dolar
Kişi başına düşen gelir: 704 dolar	Cumhurbaşkanı: Nathaniel Waena
Başbakan: Derek Sekua	Dışişleri ve Ticaret Bakanı: William Haomae
İngiliz Milletler Topluluğu üyesi	Avustralya'dan Uçuş Süresi: 8 saat

Sabah saatlerinde varışımın planlandığı Solomon Adaları'nı oluşturan 922 adanın en büyüklerinden biri olan Guadalcanal Adası'nda yer alan başkent Honiara'ya öğleden sonranın ilk saatlerinde iniyorum. Solomon Adaları Hava Yolları'na ait bindiğim uçağın motorundan, daha pistin başında düşen bir parça nedeniyle, oradan gelecek bir başka uçağı beklemek zorunda kalmıştım.

Beni havalimanında karşılamaya gelen Dışişleri Bakanlığı protokol görevlisi doğruca bir Japon şirketinin yakın zamanda satın aldığı Kitano Mendana Oteli'ne götürüyor (Otele adını veren Alvaro de Mendana İspanyol bir denizciymiş. Altın bulmak ümidiyle adaya 1568 başlarında ulaşmış).

Hava oldukça bunaltıcı, sıcak ve rutubetli. Otele vardığımızda, binanın esaslı bir tadilat geçirmekte olduğu devam eden inşaat gürültüsünden anlaşılıyor. Bana verdikleri oda vasatın da altında. Restoran ise yeni tamamlanmış ve son derece şık. Balık, suşi ve diğer Japon yemeklerinin olması da beklenmedik güzel bir sürpriz.

Güven mektubumu ertesi gün sunacağım için kenti gezmeye çıkıyorum. Halkın genel görüntüsü yoksulluk. Her şey Çin'den ve Avustralya'dan geliyor. Kent merkezinde bir açık hava müzesi var. Parkta yer alan totem benzeri heykeller yerlilerin çok tanrılı geçmişini anımsatıyor. Kentin biraz dışındaysa adeta uçsuz bucaksız palmiye plantasyonları var. Söylendiğine göre buradan elde edilen palın yağları bir dönem Vietnam Savaşı'nda Amerikalılar tarafından kullanılan "napalm" bombalarının hammaddesi olarak kullanılmış. Palın yağı halen birçok ülkede kullanılan önemli bir ihraç maddesi.

Otele dönüyorum. Japon vatandaşı otel müdürü tarafından karşılanıyorum. Beni Honiara'da yaşayan bir başka Japon'la tanıştırmak istediğini söylüyor. Bir süre sonra yaşı hayli ilerlemiş Bay Sato, Türkiye büyükelçisiyle tanışmaktan duyduğu memnuniyeti dile getiriyor. Sohbet sırasında Türkçe "anne" sözcüğünün anlamını sorunca, hafif bir şaşkınlık geçirip bu sözcüğü nereden duyduğunu soruyorum. Oğlunun bir Türk kızıyla evli olduğunu söylüyor. Merakım iyice artıyor. Gelini ve oğluyla tanışmak istediğimi söylüyorum. Ertesi gün akşam yemeği için sözleşiyoruz. Bu arada Bay Sato kendi hikâyesini özetliyor. İkinci Dünya Savaşı sonrasında saklandığı bir adada kalarak, orada bir kabile şefinin kızıyla evlenmiş. Oğlu Yoshi burada doğmuş. Bay Sato, Japon "Yamaha" deniz motorlarının bayiliğini almış ve emekli olduktan sonra işlerini oğluna devretmiş. Bay Sato'nun yaşamı tam bir roman konusu gibiydi.

Sabah saatlerinde Dışişleri Bakanı William Haomae'yle görüşüyorum. Güven mektubumun örneğini kendisine takdim ettikten sonra, birlikte Devlet Başkanı Sir Nathaniel'e gidiyoruz. Türkiye'nin Pasifik Bölgesi'ne gösterdiği ilgiden duyduğu memnuniyeti dile getiriyor. Ülkesinin, iklim değişikliği nedeniyle deniz suyunun yükselmesinden kaynaklanan sıkıntılarının BM'de dile getirilmesini ve desteğimizi istiyor. Başbakan'la konuşacağını ve BMGK adaylığımızı ilke olarak destekleyebileceklerini belirtiyor.

Töreni takiben Dışişleri Bakanı'yla İkinci Dünya Savaşı sırasında Japonların sahilde inşa ettikleri beton koruganların olduğu bölgeye gittiğimizde şaşırtıcı bir görüntüyle karşı karşıya kalıyorum. Sahilde orman hattında inşa edilen askeri koruganlar şimdi 1,5-2 m derinlikte suya gömülmüş haldeler (Solomon Adaları birçok Pasifik ülkesine oranla daha su zengini bir ülke. Buna rağmen, evlerin çatılarından akan mevsimlik yağmur sularını biriktirecek büyük plastik depolar her yerde görülüyor).

Daha önce aldığım randevu uyarınca Başbakan Sikua'yla da görüşüyoruz. BMGK adaylığımızı desteklemek istediklerini söylüyor. Ülkelerimiz arasında ilişkilerin geliştirilmesine katkıda bulunmak üzere karşılıklı fahri konsoloslar atanmasını öneriyorum. Memnuniyetle kabul ediyor. Bazı isimler önermelerini rica ediyorum. Bu bağlamda, Solomon Adaları'ndan acele bir yetkili bulmam gerekirken, şans yardımcı oluyor ve yaşlı Japon'un oğlu ve geliniyle tanışıyorum. İş insanı Yoshi Sato hem geniş çevresi hem bir Türk kızı Derya'yla evli olması nedeniyle ideal bir aday olarak öne çıkıyor. Hemen işlemleri başlatıyorum. Bu arada gelin Türk kızı Derya'nın öyküsü de ilginç. Ailesi Samsun'dan çıkıp Avustralya'ya göç etmiş. Brisbane kentinde üniversiteye devam ederken, Yoshi'yle tanışıp evlenmişler. Sonra Honiara'ya yerleşip, daha çok başkentteki yabancıların müşterisi olduğu mükemmel bir pastane açmış. Bir de Yazgı isimli oğulları var. Ne ilginç değil mi? Derya'nın Yazgı'sı. Samsun'dan binlerce kilometre uzakta Honiara'da bir yaşam.

Solomon Adaları'ndaki son günümde, Japonya ile ABD arasındaki ünlü "Guadalcanal" deniz savaşlarının cereyan ettiği bölgeye gidiyoruz. Birçok batık Japon ve bazı ABD gemilerinin olduğu bölgede, Japon gemisi olduğunu öğrendiğim bir batık sahile o denli yakın ki suyun üstünde kalmış, bacaları bile görünüyor. Amerikalılar zaferlerini kutlamak için çok bakımlı büyük bir zafer anıtını kentin en yüksek noktasına dikmişler. Gerçekten etkileyici bir anıt olmuş. Buna karşılık Japonların da savaşta kaybettikleri askerleri için diktikleri bir anıt var. Oldukça bakımsız ve hüzünlü bir hava veriyor. Adeta savaşın sonunda duydukları utancı yansıtmışlar. Ancak Japonlar, Amerikalıların aksine, Solomonlulara ciddi bir ekonomik kalkınma programı çerçevesinde yardım edip gönüllerini tekrar kazanmışlar.

Biz de "Pasifik Ada Devletlerine Yardım Programı'mız çerçevesinde, 2007'de meydana gelen deprem ve tsunaminin zararlarının giderilmesine katkıda bulunmak üzere yardımda bulunduk. Ayrıca Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı (TİKA) vasıtasıyla okullarda güneş enerjisiyle çalışacak bir aydınlatma sistemi için destek verdik.

4. Nauru (Dünyanın En Küçük BM Üye Ülkesi) (Mart 2007)

Başkent: Yarende	Yüzölçümü: 21 km² (80 Ada)
Nüfus: 13.526	GSYİH: 45 milyon dolar
Kişi başına düşen gelir: 4.468 dolar	Devlet Başkanı: Marcus Stephan
Dışişleri Bakanı: David Adeang	Avustralya'dan Uçuş Süresi: 6 saat
İngiliz Milletler Topluluğu üyesi	

Havadan baktığımda bu küçücük Ada'nın neresine iniş yapacağız diye düşünürken, İkinci Dünya Savaşı'nda Japonlar tarafından denize inşa edilmiş, daha sonra modernize edilmiş pisti gördüğümde adeta okyanusa iniyormuşuz hissine kapıldım. Her yeri bıçak gibi sivri kayalarla kaplı Ada'nın en büyük özelliği okya-

nus martılarının ve diğer bazı kuşların göç yollarında yer almasından dolayı dışkılarından elde edilen fosfat. Fosfatın Avustralya üzerinden dünyaya ihracıyla ülke başta birden zenginleşmiş ve temel yaşam kaynakları olan balıkçılığı bırakmışlar. Ancak bazı açıkgözler, Nauru'daki ortakları vasıtasıyla ülkeyi, Avustralya'daki çeşitli verimsiz yatırımlarla adeta dolandırmışlar. Zamanla fosfatın da tükenmesiyle Naurululular yardıma muhtaç hale gelmişler. Nitekim şimdiki gelirlerinin büyük çoğunluğunu Avustralya'nın kabul etmediği sığınmacıları Ada'nın bir köşesinde hapiste tutmalarından elde ediyorlar.

Kaldığım otel oldukça harap ve bakımsız. Boğucu tropikal sıcakta klima çalışmıyor. Ülkeye elektrik sağlayan iki jeneratörden biri bozuk olduğu için, sadece devlet dairelerinin bazılarına elektrik verilebiliyormuş.

Ertesi sabah Devlet Başkanı Marcus Stephan'a Güven Mektubumu sunuyorum. İlginç bir husus Milli Marşımızın portatif bir müzikçalarla yanımda getirdiğim bir CD'den dinletilmesi. Yola çıkmadan önce Canberra'da Almanya büyükelçisi olan meslektaşım, Milli Marşımızın kayıtlı olduğu bir CD götürmem, zira temin edilmediği takdirde bir başka ülkenin marşının dinletilebileceği hususunda beni uyarmıştı.

Görüşmemizde, Devlet Başkanı Türkiye'yi destekleyeceklerini bildirince, ben de kendilerine nasıl yardımcı olabileceğimizi soruyorum. Bozulan jeneratörün yerine alınacak yenisine katkıda bulunmamızın Ada halkını çok rahatlatacağını kaydediyor. Ancak jeneratör işinden anlayan tek bir teknisyenleri olduğunu, bu nedenle alınacak jeneratörün mümkünse aynı marka olmasını rica ediyor.

O akşam cumhurbaşkanı ve bakanlarla adada yemek yenilecek tek yer olan vasat bir Çin lokantasında akşam yemeği için buluştuk. Bakanların yanlarında getirdikleri plastik deterjan kovalarına ziyan olmaması için arta kalan yemekleri doldurmalarını şaşkınlıkla izledim. Herhalde bakışımla bunu istemeden belli ettim zira bana "Nauru'nun âdeti" dediler. Fosfattan elde edilen refah sonrası, böylesine muhtaç hale gelmeleri ise ibret verici değil mi?

Avustralya'ya döndükten sonra söz verdiğimiz üzere istedikleri marka jeneratörün piyasadan çoktan kalktığını öğrenince çare aramaya başladık. Çok geçmeden iyi durumda az kullanılmış bir adet bulup tamamen yenilettik ve Türkiye'nin yardım programı kapsamında Nauru'ya gönderdik. Daha sonra Nauru'yu ziyaret eden yabancı bir büyükelçi arkadaşım protokol görevlisiyle Ada'yı gezerken, Türkiye'nin hediyesi yeni jeneratörü de gösterdiklerini ve üstünde adımın yazılı olduğunu söyledi. Anlaşılan Adalılar yardımımıza gerçekten memnun olmuşlar (Nitekim sadece oy vermekle kalmadılar, lehimize lobi faaliyetlerinde de bulundular).

5. Marshall Adaları (Şubat 2008)

Başkent: Majuro	Yüzölçümü: 100 km² (5 büyük 30 küçük ada)
Nüfus: 55.000	GSYİH: 150 milyon dolar
Kişi başına düşen gelir: 2.500 dolar	Cumhurbaşkanı: Litokwa Tomeingi
Dışişleri Bakanı: Tony Debrum	Avustralya'dan Uçuş Süresi: 21 saat

Uzun süredir ülkelerimiz arasında diplomatik ilişki tesis edilmemiş ve Pasifik Okyanusu'nun tam ortasındaki Marshall Adaları'na ulaşım Avustralya'dan ya Tokyo ve Guam üzerinden veya Hawaii üzerinden aktarmayla mümkündü (Sydney-Tokyo 9,5 saat, Tokyo-Guam 4 saat, Guam-Majuro 7,5 saat). Başkent Majuro'ya uçmakta adeta zorlanan oldukça eski (Fokker 28) bir pervaneli uçakla bütün gece uçtuktan sonra sabah saatlerinde oraya vardım. Güzergâhta Nauru, Kiribati gibi devletlerde dolmuş misali iniş-kalkış süreleriyle uçuş oldukça yorucuydu. Uçağın içinde bir yolcunun beraberindeki kafeste iki tavuğun gıdaklaması da cabası. Havalimanında beni karşılayan protokol yetkilisi, Dışişleri Bakanı Tony de Brum'un beklediğini söyledi ve beni bir otele götürdü. Acele kıyafet değiştirip Dışişleri Bakanlığı'nın yolunu tuttuk. Bakan, ülkesinde ilk kez bir Türk büyükelçisi görmekten memnun olduğunu belirterek bana çok yakın davrandı. Kendisinin BMGK adaylığımıza olumlu yaklaştığını, konuyu cumhurbaşkanlarıyla görüşeceğini söyledi. O gün, sonradan aramızda yakın bir dostluk gelişecek olan Tony de Brum'un doğum günüymüş. Beni, geniş ailesinin toplandığı evindeki kutlamaya davet etti. O akşam hem iş konuştuk, hem mahalli şarkılar eşliğinde eğlendik.

Ertesi sabah yapılan sade bir törenle Cumhurbaşkanı Tomeingi'ye Güven Mektubumu sundum. İlginç bir gelişme oldu. Protokol Şefi, Cumhurbaşkanı'nın törenden önce baş başa kısa bir görüşme yapmak üzere beni beklediğini söyledi. Alışılmışın dışındaki bu görüşmede Cumhurbaşkanı görevine yeni seçildiğini ve ilk kez bir büyükelçinin Güven Mektubunu kabul edeceğini büyük bir samimiyetle söyledi ve usul hakkında kendisini bilgilendirmemi rica etti. Zira kendi bakanlarının da katılacağı törende mahcup olmak istemediğini ilave etti. Bu kısa görüşmemizi takiben dışarı çıkarak, beş bakanın katıldığı mütevazı çalışma odasına tekrar alındım.

Cumhurbaşkanı, bu vesileyle ülkelerimiz arasında karşılıklı Tanıma Anlaşması'nı parafe edecek olmasından duyduğu memnuniyeti ifade etti. Antlaşmanın, arzu ettiğimiz şekilde, iki ülke Dışişleri bakanlarının, Nisan ayı başında İstanbul'da yapılması öngörülen Türkiye-Pasifik Dışişleri Bakanları Toplantısı sırasında imzalanmasını uygun gördüklerini bildirdi (Dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu antlaşmanın İstanbul'da imzalanmasını istemişti).

Cumhurbaşkanı Tomeingi, BMGK adaylığımızı destekleyeceklerini bildirdi (Yaklaşık bir ay sonra yazılı olarak teyit ettiler). Pasifik Okyanusu'nun seviyesinin giderek yükselmesinin ve ülkesinin sular altında kalıp yok olma ihtimalinin en büyük kâbusları olduğunu, bu nedenle BM'de çevre sorunları konusunda Türkiye'nin desteğini beklediklerini vurguladı. Çünkü Marshall Adaları denizden sadece 6 metre yüksekteydi. Bu konuda yardım vaat ederek, ülkesinde meydana gelen tsunami kaynaklı sel felaketinin yol açtığı zararların karşılanması için bir katkıda bulunacağımızı belirttim. Bu katkıyı "Micronesia Challenge" programı çerçevesinde yaptık. Ayrıca, daha sonra çevresel geri dönüşüm sağlayacak bir çöp sıkıştırma aygıtı alınması için de yardımda bulunduk.

Ziyaretimin üçüncü günü Tony de Brum beni kuzeninin teknesiyle Majuro'dan 30 dakika uzaklıkta sahibi olduğu bir adacığa götürdü, Türkiye'den on binlerce kilometre uzakta Pasifik Okyanusu'nda denize girdik. Sonra bana şaka gibi gelen bir öneride bulundu. Eğer istersem adasının yanındaki küçücük ve ıssız bir adayı bana tahsis edebileceklerini, buraya Türk bayrağı dikebileceğimi söylediğinde duyduğum şaşkınlığımı anlatamam. Adeta kendi cumhuriyetim gibi bir ada! Olacak iş değildi tabii. Bakan, ayrıca iş insanı olan kuzeninin Türkiye için iyi bir fahri konsolos adayı olduğunu, benim de İstanbul'da bir iş insanını aday göstermemi rica etti. (Atamasını hemen gerçekleştirdiğimiz iş insanı Ramsey Reimars halen Majuro'da Fahri Başkonsolosumuz olarak görev yapmaktadır. Marshall Adaları'nı da İstanbul'da iş insanı Celal Metin Fahri Konsolos olarak temsil etmektedir.)

Son günümde ayrıca Bakan beni ABD tarafından yapılan nükleer denemelerin yarattığı radyasyonun yol açtığı biyolojik çarpıklıkların teşhir edildiği bir küçük müze/sergiye götürdü. Koruma solüsyonu içinde çift başlı yılanlar, kolsuz bacaksız hayvanlar, insanlığın en büyük düşmanının yine kendisi olduğunu sergiler nitelikteydi.

Öte yandan Marshall Adaları'nın ABD için büyük bir önem taşıdığını da ifade etmek gerekir. Bu bölgede (Kwajalein Atölü'nde) ABD'nin tehdit oluşturabilecek uzun menzilli füzeleri denetleme ve önleme tesisleri mevcut. Ayrıca burası Amerikan askeri uçakları için önemli bir yakıt istasyonu görevini de görüyor. Marshall Adaları'nın önemli bir gelir kaynağını ABD'nin ödediği kiralar oluşturuyor. Ayrıca, Marshall vatandaşları ABD ordusunda paralı asker olarak çalışabiliyor.

6. Kiribati (Kasım 2008)

Başkent: Tarawa	Yüzölçümü: 811 km² (33 atöl, yüzlerce adacık)
Nüfus: 100.000	GSYİH: 240 milyon dolar
Kişi başına düşen gelir: 745 dolar	Cumhurbaşkanı ve Başbakan: Anote Tong
	Avustralya'dan Uçuş Süresi: 7 saat

Kiribati'yle o döneme dek diplomatik ilişkimiz yoktu. Yıllarca uğraşılmasına rağmen bir türlü ilerleme sağlanamamıştı. Birkaç memurun çalıştığı Dışişleri Bakanlığı, sadece ekonomik yardım aldıkları Avustralya, Japonya ve Tayvan gibi ülkelerle teması sürdürmekteydi. Dolayısıyla bir ilerleme sağlanamamıştı. Bununla birlikte büyük bir fırsat doğdu. 20 Haziran günü sabah işe gitmek için hazırlanırken, radyo haberlerinde, Kiribati'nin yeni cumhurbaşkanı Anote Tong'un, Başbakan Kevin Rudd'ın davetiyle Avustralya Hava Kuvvetleri'ne ait bir uçakla o sabah bir günlük bir ziyaret için Canberra'ya geleceğini duydum.

Bir heyecanla arkadaşlarımdan Dışişleri Bakanlığı'ndan uçağının kaçta ineceğini sordurdum. Havalimanına gidecek yeterli zaman bulunmadığını ancak kalacağı oteli öğrendim. Aceleyle yola çıkarak, Kiribati Cumhurbaşkanı'nın oteline varışından beş dakika önce kapıda onu beklemeye başladım. "Hoş geldiniz" dedi-

ğim Cumhurbaşkanı benim Avustralya Dışişleri Bakanlığı temsilcisi olduğumu düşünerek, otelde karşılandığı için teşekkür etti. Bunun üzerine Türkiye Büyükelçisi olduğumu ve ülkelerimiz arasında Tanıma Antlaşması imzalamak üzere geldiğimi söyledim. Cumhurbaşkanı ise bu konuda hiçbir hazırlıkları olmadığını belirtti. Bu fırsatı kaçırmamamızı rica ederek, Büyükelçiliğimizin gerekli dokümanları hazırlayabileceğini vurguladım. Anote Tong, programının yoğun olduğunu ama Başbakan Rudd'ın onuruna vereceği akşam yemeğinden sonra buluşabileceğimizi söyledi. Bunun üzerine, bütün gün çalışma arkadaşlarımla yoğun bir mesai harcayarak Kiribati'nin Devlet Arması'nı, anlaşma metnini ve diğer belgeleri internet üzerinden temin ettik. Her şey hazır halde akşam geç saatlerde oteldeki yegâne açık yer olan barda, cumhurbaşkanları tarafından yetkilendirilen Kiribati Dışişleri Müsteşarı'yla buluşarak, karşılıklı Tanıma Antlaşması'nı imzaladık. Daha sonra gecenin geç saatlerinde temas kurduğum sınıf arkadaşım Dışişleri Müsteşarı Ertuğrul Apakan'a, artık ülkelerimiz arasında diplomatik ilişki kurulduğunu duyurduğumda hem şaşırmış hem memnun olmuştu.

Kiribati Cumhurbaşkanı da Canberra'dan ayrılmadan önce bir jest yaparak BM Güvenlik Konseyi geçici üyeliğine adaylığımızı destekleyeceklerini ve Güven Mektubumu sunmak üzere beni başkent Tarawa'ya beklediğini iletti. Biz de daha önceki temaslarımızdan, Tarawa'da bir çöp toplama tesisisin olmadığını, okyanusa attıkları çöplerin dalgalarla tekrar adaya geldiğini öğrenmiştik. Bu sorunu yardım programımızdan bir çöp sıkıştırma makinesi sağlayarak çözdük.

Kiribati Cumhurbaşkanı'na Güven Mektubumu sunmak ise Kasım 2008'de kısmet oldu. Adaya inişe geçtiğimizde, havalimanının yanındaki küçük bir köyün halkının ve keçilerinin pistte dolaştıkları görülüyordu. Biz havada tur atarken bir bekçinin pisti boşaltmak için uğraş verdiğini gözlemlemiştim. İndikten sonra beni karşılayan Protokol Müdürü'nün yanında beyaz keten elbisesiyle bir Batılı'nın beklemekte oluşu ilgimi çekmişti. Kendisini tanıtan kişi İngiltere'nin Ada'ya akredite büyükelçisi olduğunu söyledi. Adaya geleceğimi öğrendiğini, bir haftadır burada olduğunu, sosyalleşmek için beni davet etmek istediğini belirtti. İşte bu da buradaki zor yaşam koşullarının bir göstergesi değil miydi!

Bir Ara Durak: Guam (Şubat 2008)

Marshall Adaları'na giderken uçak bağlantıları nedeniyle Guam Adası'nın başkenti Hagatna'da bir gece kalmam gerekti. Adaya sabah saatlerinde vardım. Guam, Batı Pasifik'te ABD'ye bağlı orta gelir düzeyinde bir ada. Nüfusu 150 bin olan ülkede, 3 askeri üste 12.000 ABD askeri bulunuyor. Yerel seçimle görev alan bir vali Guam'ın içişlerinden sorumlu.

Havalimanından otelime giderken, onlarca turistik tesisin yanı sıra, çok sayıda masaj salonunun varlığı da dikkat çekiyor.

Daha önce aldığım randevulara uygun biçimde Vali ile ABD askeri komutanı bir oramirali nezaket çerçevesi içinde ziyaret ediyorum.

Vali gayet kibar davranıyor. İlk kez bir Türk büyükelçisinin kendisini ziyaret etmesinden duyduğu memnuniyeti belirtiyor. Turizmin en önemli gelir kaynakları olduğunu ifade ediyor. Hatta zaman zaman Türkiye'den de gelenler olduğunu ancak özellikle Japonların golf oynamak için geldiklerini vurguluyor. Gerçekten mükemmel golf sahaları olan bir ada Guam. Nereden nereye, İkinci Dünya Savaşı esnasında Japonlarla kanlı çatışmalarının yaşandığı Guam'a şimdi akın akın gelen Japon turistler...

Ziyaret ettiğim ABD'li komutan ise bir dönem yaptığı NATO görevi dolayısıyla, Türkiye hakkında etraflı bilgiye sahip. Silahlı Kuvvetlerimizi övüyor. ABD üsleri hakkında genç bir subayın verdiği brifingi takiben hava üssüne kısa bir ziyarette bulunuyoruz. Hayalet uçakları olarak da adlandırılan ve ilk kez yakından gördüğüm B-1 bombardıman uçakları "korkunç" görüntüleriyle gerçekten çok etkileyici. Biri iniyor, biri kalkıyor. Burada ABD'nin, özellikle Çin'e karşı büyük bir gövde gösterisi sergilenmekte.

Fiji: (Şubat 2008)

Başkent: Suva	Yüzölçümü: 18.333 km² (300'den fazla adacık)
Nüfus: 827.109	GSYİH: 5 milyar dolar
Kişi başına düşen gelir: 3.700 dolar	

Marshall Adaları'ndan dönüş yolu üzerinde bir gece kaldığım Fiji, diğer Pasifik Ada Devletleri'nden çok farklı ve gelişmiş bir görünüm arz ediyor. Pasifik Ülkeleri Forumu Sekretaryası'nın merkezinin burada yer almasının yanında, çok sayıda uluslararası örgütün temsilciliklerinin de bulunması, ülkeyi diğerlerinden ayırıyor. Fiji, Wellington Büyükelçiliğimizin görev sahasında olduğu için Suva'da resmi bir temasta bulunmuyorum. Bununla birlikte, ziyaretim daha sonra BMGK seçimleri için görevlendirileceğim New York'ta Fiji temsilcisiyle yakın ilişki kurmama yardımcı olmuştu.

İstanbul Bakanlar Konferansı (9-11 Nisan 2008)

BMGK adaylığımız çerçevesinde 9-11 Nisan 2008 tarihleri arasında İstanbul'da Bakanlar Toplantısı tertiplendi. Toplantıya Avustralya, Cook Adaları, Mikronezya Federal Devletleri, Fiji, Kiribati, Nauru, Palau, Papua Yeni Gine, Samoa, Solomon Adaları, Tonga, Tuvalu, Vanuatu ve Yeni Zelandalı bakanlar katıldılar. Toplantı kampanya faaliyetlerimize somut bir içerik kazandırmak ve Türkiye'nin taahhütlerine bağlılığını göstermesi açısından yararlı oldu. Bakanlığımız, önerim üzerine söz konusu ülkelerdeki fahri konsoloslarımızı da davet etti ve böylece uzak diyarlarda yaşayan birçok fahri konsolosun ülkemizi ilk kez görmesini de sağlamış olduk. Toplantı sırasında oluşturulan dostluklar ise daha sonra seçimlerde olumlu gelişmelere vesile oldu.

BM Merkezi (New York, Ekim 2008)

Avustralya'nın oyunu değiştirip Türkiye'ye vereceğinin belli olmasını takip eden dönemde Dışişleri Bakanlığı'nın görevlendirmesiyle New York'a giderek tüm Pasifik Ada Devletleri nezdinde yaklaşık iki hafta süreyle lobi faaliyetlerine devam ettim. BM Daimi Temsilcimiz Büyükelçi Baki İlkin başkanlığında, ilgili Genel Müdür Büyükelçi Hasan Göğüş ve hatırladığım diğer merhum büyükelçilerle (Solmaz Ünlütürk, Zergün Korutürk, Binnur Fertekligil) birlikte, ülkeleri gruplara ayırarak çalışmalarımıza devam ettik. Dışişleri Müsteşarı Büyükelçi Feridun Sinirlioğlu faaliyetleri hem koordine etti hem önemli destek sağladı. Bu dönemde Dışişleri Bakanı Ali Babacan da Türkiye'den gelerek seçimden önceki son iki hafta yoğun şekilde faaliyetlerimize destek oldu. Temsilciliğimizde görevli genç meslektaşlarımız da çalışmalarımıza lojistik katkı verdiler. Benim payıma düşen Pasifik Ülkeleri'nden bizzat ziyaret ettiklerimin dışında Cook Adaları, Mikronezya, Niue, Palau, Fiji, Tonga, Tuvalu ve Samoa temsilcileriyle görüşerek yazılı desteklerini sağladım. Bu arada bölgede yaptığım çalışmaların Dışişleri Bakanlığımızca bir takdirnameyle ödüllendirilmesinden büyük memnuniyet duyduğumu da belirtmeliyim.

Sonuç olarak, Türkiye'nin BM Güvenlik Konseyi Geçici Üyeliğine başarılı bir ekip çalışması ve çok sayıda meslektaşımın yoğun çabalarıyla seçildiği bir gerçek. Tabii bu başarıda o dönemde yıldızının hâlâ yüksek olduğu kabul edilen bir Türkiye'den söz edildiğini ve bunun olumlu etkisini de unutmamak gerekir.

Dışişleri Bakanlığımız mensupları her zaman olduğu gibi Türkiye'nin çıkarlarının korunmasına öncelik verdiler. Elde ettiğimiz sonuç sahadaki diplomatik girişimlerin, hatta tesadüfen karşılaşılan kişilerin bile ne denli etkili olabileceğinin de bir göstergesini teşkil ediyordu.

Nihayet; Eylül 2009'da Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ile Başbakan Recep Tayyip Erdoğan'ın imzaladıkları Bakanlar Kurulu kararıyla Avustralya'daki görev süremi tamamlamış ve Belçika Krallığı'na atanmıştım.

Brüksel, Belçika Krallığı (2009-2011)
Brüksel Büyükelçisi

Avrupa'nın Başkenti Brüksel

Belçika Krallığı, büyükelçi olarak görev yaptığım dördüncü ve son ülke. Mutat usule göre Cumhurbaşkanı Abdullah Gül imzalı Güven Mektubumun bir örneğini, kısa bir süre öncesine kadar Maliye Bakanlığı yapan ve Dışişleri Bakanlığı'na yeni atanan Flaman asıllı Steven Vanackere'ye verdim. Bundan kısa bir süre sonra da Güven Mektubumu Belçika Kralı II. Albert'e takdim ettim. Son derece etkileyici ve kusursuz işleyen bir tören yapıldı. Bu vesileyle giydiğim frak da yine öncekiler gibi kiralıktı.

Belçika Kralı II. Albert'e Güven Mektubu takdimi, Brüksel, 27 Ekim 2009.

AB'nin kurucu üyesi Belçika'nın, küçük bir ülkeden tahmin edilenin ötesinde bir yumuşak güç intibası verdiğini göz önünde tutmakta yarar var. Bu küçük ülkenin önemli ekonomik ve ticari bağlantıları olması, refah düzeyinin yüksekliği, uluslararası ilişkilerde de dikkate alınır merkezi bir konumda olmasına yardımcı oluyor. Kaldı ki AB kurumları ve diğer uluslararası kuruluşlardaki birçok önemli pozisyonda Belçikalılar çalışmakta. Kısaca önemli ve etkili bir ülke.

Yoğun Türk göçmen topluluğunun yaşadığı Brüksel, aynı zamanda AB Başkenti ve NATO merkez karargâhının yer aldığı kent. Ayrıca, yüzlerce diplomatik Misyonun ve uluslararası kuruluşların temsilcileri burada faaliyet gösteriyor. Böyle bir ortamda, hasım grupların (örneğin PKK'lılar ve sempatizanları, ASALA destekçileri, Ermeni Taşnak grupları vb.) sıklıkla Türkiye karşıtı çeşitli protestoları, gösterileri ve başka nedenlerle her an çıkabilen çeşitli sorunların, iki ülke arasındaki ilişkilerde hasara yol açmadan, suhuletle çözümlenmesi öncelikli konularımın başında yer alıyor. Dolayısıyla, yaş haddi nedeniyle emekli olmama sadece iki yıl kalmışken, bu kısa sürede nelere öncelik vereceğimi tespit etmem önem taşıyor.

Büyükelçilik görevi doğal olarak yalnızca olaylara tepki vermekle sınırlı değil. Özellikle görev yapılan ülkeyle ilişkilerin geliştirilmesinin; her an değişen koşulların herhangi bir olumsuz olay meydana gelmeden önce önlenmesi, hem yerleşik vatandaşlarımızın yaşamlarının kolaylaştırılması, eğitim ve refah düzeylerinin yükseltilmesi hem ekonomik ve ticari faaliyetler bakımından önem taşıyor.

Bu kapsamda sahadan bazı örnekler vermek istiyorum.

Belçika Devlet Televizyonu'nda Yarışma Skandalı

Bir cuma akşamı geç vakit beni telefonla arayan Flaman (Federe) Parlamentosu'ndan Türk asıllı Senatör Güler Turan, Flamanca yayın yapan devlet radyo ve televizyonu VRT'nin birinci kanalında "De Pappenheimers" adlı eğlence türü bir bilgi yarışmasında, Parlamento Başkanı Jan Peter Peumans'ın, Türklere ağır hakaret ettiğini bildirdi.

Konu şöyle gelişmiş; Üç seçenekli yarışma programında, yarışma sunucusunun, Voltaire'in "Dünya üstündeki en iğrenç halk" olarak hangi milleti tanımladığı sorusunun cevap şıklarındaki "Flamanlar, Yahudiler ve Türkler" seçenekleri arasından Peumans "Türkler" şıkkını tercih etmiş. Sunucu, katılımcı Başkan Peumans'a "Doğrusu Yahudiler idi. Bunu biliyor muydunuz?" diye sorunca Peumans, "Gerçekten biliyordum ama Yahudiler hakkında bir şey söyleyecek cesaretim yok. Çok hassas insanlar. Bir zamanlar onların sözde liberalizmi hakkında bir şeyler söyledim, çok çektim. Bu nedenle..." cevabını vermiş.

Tam bir rezalet! Konu çok hızlı düşünmeyi ve karar almayı gerektiriyor. Brüksel'deki kalabalık Türk topluluğunun göstereceği tepki, protesto yürüyüşleri, onları tahrike hazır diğer grupların da karışmasıyla istenmeyen olaylara neden olabilir. Dolayısıyla yaşadıkları ülkede haklı reaksiyonları ters tepebilir ve zor durumda kalmalarına yol açabilir. Ayrıca dostane ilişkilerimizi olumsuz etkileyecek gelişme-

lerle karşılaşma ihtimali de yüksekti. Masum görünen bir eğlence programı nelere yol açacaktı. Kaldı ki aşırı sağ kanada mensup politikacıların ırkçılığa varan katı tutumları malumdu.

Bir yandan bunları düşünürken, Senatör Turan'dan, Parlamento Başkanı'nın cep telefonunu aldım. Geç vakit olmasına rağmen aradığım Peumans, "Türkiye Büyükelçisi'nin gece yarısı beni evimde aramasını haklı kılacak bir savaş mı var?" diye sordu. Cevaben, katıldığı yarışma programındaki ifadelerinin kabul edilemez olduğunu, ırkçılık gibi ağır bir suçlamayla karşılaşmaması için acilen özür dilemesinin bir çözüm olacağını söyledim. Aksi takdirde hem Belçika vatandaşı Türklerin, hem Türkiye'nin ağır tepkileriyle karşılaşacağını, ilişkilerimizin bozulacağını, özellikle Flaman Bölgesi'yle artan ticaretimizin de darbe alacağını vurguladım. Tatsız gelişmelere yol açılmasından sorumlu olmak istemiyorsa, bu konuda bir yazılı açıklama beklediğimi ve hafta sonu tatilinden sonra kendisini Parlamento'da ziyaret edeceğimi, basına bir açıklama yapılmasının yararlı olacağını kaydettim. Başkan Peumans düşüneceğini ve ertesi gün benimle temasa geçeceğini söyledi. Parlamento Başkanı'nı ivedilikle özür dilemeye yönlendirmem gerekiyordu.

Bu meyanda, cumartesi sabahı ise ilk işim İsrail Büyükelçisi meslektaşım Tamar Sam-Ash'la temas ederek, durumu iletmek oldu. Eğlenceli olma iddiasındaki TV programında yer alan nefret söylemine karşı, onun da harekete geçmesini ümit ettiğimi belirttim. Özür dilenmesinin elzem olduğunu kaydettim. Büyükelçi Musevi Cemaati'ni devreye sokacağını ifade etti.

Daha sonra yakın ilişki kurduğum Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Dirk Achten'i ziyaret ederek durumu ona da anlattım ve Parlamento Başkanı'nın basın toplantısından caymaması için desteğini rica ettim. Bu arada gelişmeleri internet üzerinden öğrenerek Türkiye'den beni arayan çok sayıda gazeteciye olayı provokasyona girmeden özetlemek de ayrı bir kamu diplomasisi çalışmasını oluşturdu.

Sorunun çözümünde yerel makamlarla yakın ilişkilerimizin de katkısı oldu. Nitekim Peumans, pazartesi sabahı yazılı bir açıklama yaparak "Ne kişisel olarak, ne Flaman Parlamento Başkanı olarak, bırakın Türk toplumunu rencide etmek, onları hiçbir zaman ve hiçbir şekilde yargılamak aklımdan dahi geçmemiştir" diyerek, yarışmada bahsi geçen soruya verdiği cevapla "istemeden de olsa kırdığı Türk toplumundan özür dilediğini" belirtti.

Neyse, Flaman Parlamentosu'nda buluştuk. Makamında yapılan görüşmeye, Flaman Parlamentosu'ndaki Türk kökenli milletvekilleri Güler Turan ve Fatma Pehlivan da katıldılar.

Basın ve medya mensuplarına; Türk toplumunun Belçika'nın ayrılmaz bir parçası olduğunu ve iki ülke arasında bir dostluk köprüsü teşkil edildiğini anlatarak, "Deneyimli bir siyasetçiden beklenmeyen bu olaydan büyük üzüntü duyulduğunu" ilettim. Ayrıca Başkan'a, ünlü Fransız düşünürü Voltaire'in Türkler hakkında kullandığı, "Büyük Türk çeşitli dinlerden yirmi milleti barış içinde yönetiyor. Türkler, Hıristiyanlara barışta ılımlı, zaferde müşfik olmayı öğrettiler" sözlerini içeren bir yazı sunduğumu da açıkladım.

Peumans'ın basın önünde özür dilemesinin ardından, bu konunun geride bırakılmasını, şahsına yönelik tehdit mesajlarını ise asla tasvip etmediğimizi vurguladım. Peumans da artık konuyu kapatarak, Türk toplumunun Belçika'daki rolünün güçlendirilmesi, eğitim ve istihdam alanındaki sorunlarına çözüm bulunması, mevcut ekonomik ve ticari ilişkilerin güçlendirilmesi hususlarında destek vereceğini kaydetti. Olumsuz bir olay, olumlu gelişmelerin miladı oldu.

G-20 Ülkeleri Temsilcileriyle Toplantılar

Brüksel gibi uluslararası bir merkezde, AB üyesi olmamamızın dezavantajını sıklıkla yaşadım. Bunun giderilmesine katkıda bulunmak üzere, Dışişleri Bakanlığımıza G-20 ülkeleri büyükelçilerini bir çalışma yemeği vesilesiyle Büyükelçilik Konutu'nda bir araya getirerek karşılaştığımız sorunları dile getirmeyi önerdim. Böylelikle, Brüksel'deki diplomatları sadece kendi ülke gruplarıyla temasın ötesinde buluşturarak, ülkemizin görüşlerini muhataplarımıza iletme fırsatı elde edilecekti. Bakanlığımızın onayını takiben, G-20 ülkelerinin büyükelçilerine birer mektup göndererek Konutumuzdaki ilk toplantıya davet ettim ve gönüllü ev sahipliğiyle bunun ayda bir yapılacak toplantılara adım teşkil etmesini ümit ettiğimi vurguladım.

Diğer taraftan, Belçika'nın AB dönem başkanlığı nedeniyle yakın ilişki kurduğum Belçika Başbakan Yardımcısı ve Dışişleri Bakanı Steven Vanackere'i ziyaret ederek, G-20 üyesi olmayan Belçika'nın görüşlerini bu ülkelere anlatmasının önemli bir fırsat olacağını belirttim. Bakan memnun oldu ve genelde Misyon şeflerinin davetlerini kabul etmemekle birlikte, bu fırsatı kaçırmak istemediğini ve katılacağını ifade etti. Meslektaşlarıma gönderdiğim ikinci mektupta Dışişleri Bakanı'nın katılacağını bildirmem, tüm G-20 ülkeleri Misyon şeflerinin bu çalışma yemeğimize katılmalarını garantiye aldı. Daha sonra beni arayan Bakan Vanackere böyle bir girişimden çok memnun kaldığını söyledi. Bu toplantıdan sonra Belçikalı Türklerin karşılaştıkları bazı sorunlara Dışişleri Bakanı'nın dikkatini çekmek çok daha kolay oldu.

Diğer Konular

Brüksel'de görev yapan bir büyükelçinin mesaisinin ülkede yaşayan vatandaşlarımızın karşılaştıkları sorunların giderilmesi, ekonomik, kültürel, toplumsal, medya, kamuoyu diplomasisi, terör vb. konularda yoğun bir çalışma gerektirdiği muhakkaktır.

Bu konulardan birinden söz etmek istiyorum. İstanbul'da 1996 yılında canice bir suikastla yaşamını yitiren merhum Özdemir Sabancı'nın cinayeti hakkındaki dosyanın akıbetini merak ediyordum. Bu arada, cinayette rol oynadığı bilinen ve tutuklandığı Belçika'da ortadan kaybolan Fehriye Erdal'ın, yıllar sonra tekrar Belçika'da görüldüğüne dair bir duyum da almıştık. Bu meyanda Federal Polis

Başkanı ile bir görüşme yapmıştım. Ancak bir sonuç alınamadı. Polis şefi, benzer birçok tutuklamada hâkimlerin sanıkları tutuksuz yargılamak üzere serbest bıraktıklarını, onların da ortadan kaybolduklarını ifade etmiş, böylelikle terör suçu yargılamaları gibi bir yük almaktan kaçındıklarını belirtmişti. Belçika adaleti açısından ibretlik bir durum!

Kamuoyu Diplomasisi

Brüksel gibi uluslararası bir merkezde büyükelçilik görevini yürütmek, neredeyse günün 24 saatinin dolu olması anlamına geliyor. "Gent" ve "Leuven" gibi dünya çapında tanınmış üniversitelerde, çeşitli meslek ve düşünce kuruluşlarında konferanslar, basın yayın ve medya faaliyetleri, Türkiye'yi tanıtacak fuar ve diğer organizasyonların tertiplenmesi görevin bir parçası. Ülkeye sıklıkla gelen siyasilerimiz ve eşleri için Belçikalı ve Türk toplumundaki muhataplarıyla ortak programlar düzenlenmesi gibi faaliyetler son derece zaman alıcı. Üstelik Zeynep'in, Uluslararası Kadınlar Kulübü üyesi de olması dolayısıyla, sürekli Türkiye'nin kültürel ve turistik özelliklerini tanıtma amaçlı konferanslar ve benzeri faaliyetler içinde olduğu gerçeğinden hareketle, adeta zamana karşı yarışmak durumunda kalındığı kesin.

Gent Üniversitesi, Büyükelçiliğimiz ve Anvers Başkonsolosluğumuzla işbirliği içinde bir Türkiye Araştırmaları Merkezi'ni faaliyete geçirdi. Böylelikle eğitim, dil, tarih ve kültür alanında ülkemizin Avrupa'da bilimsel anlamda tanıtımı için önemli bir gelişme sağlandı. Ayrıca ısrarlı talebim sonucunda Yunus Emre Türk Kültür Merkezi açıldı.

Ülkemizde, Kültür Bakanlığımızla işbirliği içinde, antik kent Sagalassos'ta (Burdur) uzun yıllardır kazı çalışmaları yapan Leuvens Üniversitesi'nden Prof. Marc Waelkens'le kurulan yakın ilişki sayesinde hem Belçika'da çok ilgi çeken bir sergi düzenlendi hem ülkeden çok sayıda turistin Türkiye'yi ziyaret etmesi sağlandı. Bu vesileyle Kültür ve Turizm Bakanı Ertuğrul Günay'ın yakın desteğini de kaydetmek isterim.

Birinci Dünya Savaşı'nda Hayatını Kaybeden Avustralyalı ve Diğer Müttefik Askerler İçin Tören

Brüksel'deki Avustralya Büyükelçisi Canberra'daki görevimden yakinen tanıdığım ve Atatürk Anıtı'nın yapılmasında bana önemli destek sağlayan eski Savunma Bakanı Brendon Nelson'dı. İkimiz de aynı tarihte Brüksel'e atanmıştık. Dostluğumuz burada da devam ediyordu. Büyükelçi, 1927 yılından itibaren her yıl Ypres'te Menin Kapısı'nda Avustralyalı ve diğer müttefik ülkelerin Birinci Dünya Savaşı'nda ölen askerleri için bir tören düzenlendiğini bildirmiş ve benim de katılmamı rica etmişti. Canberra'da yaptırdığım Atatürk Anıtı'nda, Avustralyalıların da katılımıyla her yıl düzenlenen törenleri anımsayarak kabul ettim.

Tabii bizim Birinci Dünya Savaşı'nda Avrupa cephesindeki savaşlarla ilgimiz olmamakla birlikte, katılacağım törende Türk Bayrağı'nın da göndere çekileceğini ve şehitlerimizin anılacağını da bildirmişlerdi. Böylece Zeynep'le törene katıldık. Kamuoyu diplomasisi bakımından yararlı bir etkinlik oldu. Brendon Nelson Belçika'daki görevinin sona ermesinden sonra Avustralya'da büyük önem atfedilen ve hemen girişinde Çanakkale Savaşı'nın tema olarak yer aldığı Savaş Tarihi Müzesi'nin yöneticiliğini üstlendi. Brendon'la temasımız yakın zamana kadar da devam etti.

Büyükelçilik Binalarının Restorasyonu ve Sürprizler

Brüksel Büyükelçiliğimizin konutu 1900'lerin başında yapılmış tarihi bir binaydı. Kont R. de Liedekerke Rezidansı olarak dönemin dünyaca ünlü Fransız mimarı René Sergent tarafından tasarlanmış, İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesiyle 1945 yılında tarafımızdan kiralanmış ve nihayet 8 Mayıs 1958 yılında, dönemin Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu'nun kardeşi Büyükelçi Rıfkı Rüştü Zorlu tarafından Türkiye Cumhuriyeti adına satın alınmıştı.

Ancak maalesef, bir dönem Kançılarya olarak da hizmet veren tarihi bina aradan geçen yıllar içinde büyük ölçüde yıpranmış, içindeki paha biçilmez eşya ve nadide sanat eserlerine tezat teşkil eder hale gelmişti.

Başına gelenler bilir, kısıtlı maddi imkânlar nedeniyle, özellikle içinde yaşanırken yapılan yenileme çalışmaları büyük külfet gerektirir. Tarihi dokuyu korumak ve binayı ülkemize layık bir hale dönüştürmek son derece meşakkatli bir iştir. Burada Zeynep devreye girdi ve yaşamımızı bir yıl süreyle binanın değişik odalarında sürdürürken, o ortaya ülkemize layık övünülecek bir eser çıkarılmasında büyük rol oynadı. Sadece bununla da kalmayarak, yurtdışındaki Türkiye Büyükelçilik binalarını tanıtan kitapların ilkini kaleme aldı.[1]

Bu yenileme bize iki büyük kazanç da sağladı. Binanın o tarihe kadar kayıp planları belediyenin tozlu arşivlerinde bulundu. Mimarı ve özelliklerinden dolayı Mimarlar Odası binamızı Brüksel'deki tarihi binalar listesine aldı. Nasılsa demirbaş listesine kayıtlı olmayan altı adet paha biçilmez 16. yüzyıl İznik Çinisi ortaya çıktı. İstanbul'daki İznik Vakfı'yla temas edilerek orijinal yerleri tespit edildi, kayıt işlemleri yapıldı ve en değerli eserlerimiz arasında yerlerini aldılar.

Keza artık ihtiyaçlara cevap vermez hale gelen Kançılarya binamız için de başlattığımız çalışmayı, Brüksel'deki görev süremin tamamlanması nedeniyle bitiremedik. Benden sonra gelen meslektaşlarım bu görevi tamamladılar ve yenileme sonucu kullanışlı bir Kançılarya binası ortaya çıktı.

---

1 Zeynep'in ilerleyen sayfalarda detaylı bahsedeceği, İngilizce yazılan bu kitaba aşağıdaki web sitesinden (Dışişleri Bakanlığı) ulaşılabilmektedir. https://www.mfa.gov.tr/data/Kutuphane/Yayinlar/bruksel.pdf (erişim: 08.09.2022).

Etkin Çalışma Ekibimiz - Brüksel ve Anvers (Antwerp) Başkonsolosluklarımız

Görevim sırasında Brüksel Başkonsolosumuz Mehmet Poroy (sonra Büyükelçi) ve Anvers Başkonsolosumuz Deniz Çakar'la (sonra Büyükelçi) yakın çalıştık. Son derece başarılı olarak anılan meslektaşlarım, vatandaşlarımızın her türlü sorununun en etkin şekilde çözümlenmesi için gayret gösterdiler ve Büyükelçiliğin üzerindeki yükün hafifletilmesine de katkıda bulundular.

Büyükelçilik Birinci Müsteşarı Can İncesu (sonra Büyükelçi), Müsteşar Korkut Tufan (sonra Büyükelçi), diğer meslek ve idari personelimiz ile müşavirliklerimiz mesaimizin verimli geçmesi için canla başla çalıştılar. Birinci Müsteşar İncesu, Kançılarya'nın dışındaki yoğun temaslarım sırasında bürodaki iş akışında en ufak bir aksamaya fırsat vermedi. Ben de Büyükelçiliğimizdeki diğer genç meslektaşlarımın, çeşitli üst düzey toplantılara benimle katılarak, ülkemizin karşılaştığı sorunlara çözüm aranmasında tecrübe edinmelerine özen gösterdim.

Nihayet

Belçika'daki görev sürem ülkemizin yıldızının henüz parlak sayıldığı, çeşitli reformların yapılageldiği ve bunun AB ülkeleri nezdinde etkilerinin devam ettiği bir döneme denk gelmişti. Bunun da etkisiyle Belçika'da yaşayan vatandaşlarımızın haklarının korunması başta olmak üzere, çeşitli teşebbüslerimizden olumlu

Annem Nafia Ersavcı Altınkaya'yla Belçika Büyük Nişanı töreninden sonra, Ankara, 2011.

Zeynep'le, emeklilik öncesi, Brüksel, 2011 (Fotoğraf: José-Noël Doumont).

sonuçlar sağlayabildim. Bunun bir yansıması olarak, Türkiye ile Belçika arasındaki ilişkiler siyasi, ticari ve ekonomik alanlarda ivme kazandı. Meclis Başkanı, Başbakan, Dışişleri, AB Baş Müzakerecisi, Milli Savunma, İçişleri, Adalet, Dış Ticaret, Enerji ve Tabii Kaynaklar ile Tarım Bakanı düzeyinde ziyaretler iki ülke arasındaki dostluğa katkıda bulundu.

Eğitim birincil olarak önem verdiğim konular arasında yer aldı. Daha önce Dublin Büyükelçiliğimden tanıdığım Büyükelçiliğimiz Eğitim Müşavir Vekili Saliha Eker Kahramanyol bu konuda özverili çalıştı.

Gerek Federal, gerek Flaman ve Valon Eğitim bakanları ile birçok kez temas ederek, özellikle Flaman bölgesindeki okullarda Türkçenin anadil olarak öğretilmesi için harcadığımız çabalarda ise Batı Avrupa'da artan yabancı karşıtlığı nedeniyle kısmen başarı sağladık. Ayrıca uzun zamandır gündemde olan, Valon bölgesi ile bir "Kültür, Eğitim ve Bilimsel Araştırma Anlaşması"nı parafe ettik.

Bu bağlamda görevimin hitamında –ilk kez Büyükelçi düzeyinde– tarafıma tevdi edilen Belçika Krallığı II. Leopold Büyük Nişanı'nı (Grand-croix de l'ordre de Léopold II) bu ülkedeki çabalarımın bir ödülü olarak addetmemin mazur görüleceğini ümit ediyorum.

Ve böylece Dışişleri Bakanlığı'ndaki 41 yıllık görev sürem sona erdi. Ancak devlete hizmete devam edeceğim yeni görevler üstlenecektim.

Emeklilik Sonrası Özel Görev: Libya (2011)

Libya halkları ile Osmanlı İmparatorluğu döneminde başlayan ilişkilerimizin yüzyıllara dayanan bir geçmişi var. Birinci Dünya Savaşı sırasında Mustafa Kemal ve diğer Osmanlı subaylarının İtalyanlara karşı Libya topraklarını savunduklarını hepimiz biliyoruz (İlginç bir ayrıntı da İtalyan uçaklarının Trablus civarındaki Osmanlı kara birliklerine yaptığı saldırının dünyadaki ilk hava harekâtı olarak kayda geçmesi).

Libya'yla böylesi bir tarihi geçmiş, 1951 yılında kurulan Libya devletinin Türkiye tarafından hemen tanınmasına yol açıyor. Yıllar sonra "17 Şubat 2011 Devrimi" diye tanımlanan ayaklanmaların yol açtığı iç savaş sürerken, bu kez Türkiye, Bingazi'de yerleşik Ulusal Geçiş Konseyi'ni (UGK) "Libya halkının tek temsilcisi" olarak kabul ediyor (Daha sonrasında da Türkiye, Trablus'a büyükelçi atayan ilk ülke oluyor).

Etnik Yapı

Libya geleneksel olarak üç bölgeye ayrılıyor. Bingazi'nin bulunduğu Barka (Kirenayka), Batıda Trablusgarp (Tripolitania/Libya/Tripoli), Güneyde Sebha'nın bulunduğu Fizan bölgesi.

Nüfus; Araplar (Bedeviler), Berberiler, Tuaregler, Tubular, Türkler ve İtalyanlardan oluşan yaklaşık 5,5 milyon kişi. Aşiretlerin hâkim olduğu bu toplumda, 30 kadarı önemli 140 aşiret bulunmakta. Doğudaki aşiretlere (Bingazi, Derne, Tobruk, Cebel-i Ahdar yöresi) "Beni Salim", batıdakilere de "Beni Hilal" grubu deniyor (Ulusal kahraman Ömer Muhtar "Beni Salim" grubu aşiretlerinden). Aşiretler arasındaki ilişkiler belli dengelere oturuyor. Bu dengelerin bozulması ülkede karışıklıklara yol açıyor.

Libya nüfusunun %5'ni oluşturan Berberiler, Türkler ve Tuaregler ise hiçbir aşirete mensup değiller (Türklerin bir kısmı Osmanlı Dönemi'nden kalma, bir kısmı Girit kökenli).

Neden Libya?

– Ülkenin çok zengin ve üstün kaliteli petrol rezerv havzalarına (on shore/off shore) sahip olması ve petrol ürünlerinin karşı sahildeki Avrupa ve diğer Akdeniz ülkelerine kısa sürede ulaşabilmesi,

– Petrol gelirlerinin altyapı, üstyapı ve askeri harcamaları için kullanılmasından ötürü ülkenin önemli bir pazar teşkil etmesi,

– Çad'la sınır boyunca ihtilaflı "Auzu" bölgesinde zengin uranyum yataklarının bulunması (Fransa bakımından önem taşımakta),

– Afrika'ya açılan bir kapı niteliğinden ötürü mücavir ülkelerde istikrarsızlık yaratma potansiyelinin bulunması ve

– Türkiye açısından ise Libya'nın bilinen stratejik öneminin yanı sıra, petrol ve müteahhitlik hizmetleri açısından ağırlık taşıması.

Öncesi ve Gelişmeler

Şubat 2011'de çatışmaların artmasıyla Bingazi bölgesinde çalışan işçilerimiz ve iş insanlarımız Başkonsolos Ali Davutoğlu'nun (sonra Büyükelçi) başarılı bir çalışmasıyla tahliye edilmişti. Aynı şekilde Trablus bölgesinden de tahliyeler yapılmıştı.

Daha sonra, Bingazi merkezli Ulusal Geçiş Konseyi (UGK) Başkanı Mustafa Abdülcelil aynı yıl Mayıs ayında ülkemizi ziyarete geldiğinde Türkiye UGK'yi Libya halkının meşru temsilcisi olarak kabul etmişti. Bu çerçevede, Libya'ya yönelik insani yardım projeleri de geliştirmeye başlanmıştı. Uluslararası toplumun Libya krizini çözmeye yönelik çalışmalarına siyasi yönlendirme sağlamak amacıyla kurulan Libya Temas Grubu'nun dördüncü toplantısı da aynı yıl Temmuz ayında İstanbul'da yapılmıştı.

Uluslararası toplumun artan boyutlarda muhatap kabul ettikleri UGK'yi desteklemek üzere, önde gelen bazı ülkeler Bingazi'de büyükelçi düzeyinde özel temsilcilik ve irtibat büroları açmaya başladılar. Türkiye'nin, Bingazi'de giderek yoğunluk kazanan projeleri ve faaliyetlerine ait gerekli eşgüdümün tek elden yürütülmesinin yararlı olacağı düşünüldü. Ayrıca önemli bir sorun olarak kalan müteahhitlerimizin alacakları sorunu da göz önünde bulunduruldu. Bu amaçla Bingazi'ye özel temsilci veya koordinatör büyükelçi görevlendirilmesi kararlaştırılmıştı (O sırada Bingazi göreceli olarak sakin olmakla birlikte, muhalifler ile Kaddafi güçleri arasında çeşitli bölgelerde şiddetli çatışmaların devam ettiği ve bir karmaşa yaşandığı da gerçekti).

Özel Temsilcilik

Mesleki kariyerimi yaş haddine bağlı emeklilik dolayısıyla Haziran 2011'de tamamlamış ve Brüksel'den ayrılarak Zeynep'le Türkiye'ye dönmüştüm. Ailevi nedenlerle doğduğumuz kent İstanbul yerine, Ankara'ya yerleşmeye karar vermiş-

tik. Kısa bir süre sonra, bunca yıllık devlet hizmetini takiben emeklilik yaşamına nasıl intibak edeceğimi ve seçenekleri düşünmeye başlamıştım ki Dışişleri Bakan Yardımcısı'ndan gelen bir telefon, planlarıma bir süre ara vermeme yol açtı. Buna göre, Libya'da UGK nezdinde "Özel Temsilci" olarak görevlendirilmem öngörülüyordu. Doğrusu hiç de aklımda olan bir görev değildi. Emekliliğimde özel sektörde danışmanlık yapmak veya akademik bir uğraşla ilgilenmeyi düşünüyordum. Libya'daki iç savaş tüm şiddetiyle sürüyordu ancak yapılan öneri de ilginç gelmişti. Daha doğrusu merak saiki ağır bastı. Kısa bir değerlendirmeden sonra görevi kabul ettim.

Libya'ya Gidiyorum

Ankara'da konuya ait dosyaları inceleyip ilgili kurumlarla temaslarımı tamamladıktan sonra ilk fırsatta Bingazi'ye gitmem gerekti. Zira sahadan doğru bilgilerin temininde güçlükler yaşanıyordu. Bir yandan da UGK Başkanı ve diğerlerinin, Türkiye'den büyükelçi düzeyinde bir temsilci beklediklerini sıklıkla dile getirdiklerini öğrenmiştim.

Ancak sürmekte olan NATO operasyonları nedeniyle Libya hava sahası sivil uçuşlara kapalı olduğundan, Bingazi'ye ulaşmak hiç de kolay değildi. Bu arada bir BM uçağının yardım amaçlı bir sefer yapacağı duyuruldu. Bununla birlikte, rotasının ise İstanbul'un "eski boğaz vapurları" gibi birçok yere uğrayıp dönüşünde Türkiye'ye gelmeyeceği de anlaşılıyordu. Dışişleri'ndeki meslektaşlarımla bu seçenekten vazgeçtik. Araştırmalarımız devam ederken Bakanlığımızın ilgili birimi Hava Kuvvetlerimize ait bir C-130 uçağının, 3 Ağustos 2011 günü Türkiye'de tedavi gören birkaç milis, siviller ve ailelerinden oluşan bir grup Libyalıyı Bingazi'ye götüreceğini haber almıştı. Benim de bu sefere katılmama karar verildi. Aynı uçakta Dışişleri Bakanlığı'ndan bir meslektaşımın yanı sıra, TİKA temsilcisi, Kızılay'dan yardım görevlilerimiz ve nöbet değişimine gidecek bir koruma timinin de yer alması öngörülmüştü.

Bir Anekdot

Bir gün önce Dışişleri Bakan Yardımcısı'nın Türkiye'yle acil haberleşmeyi sağlamak amacıyla teslim ettiği "Thuraya Iridium" uydu telefonunu yanıma alarak, 3 Ağustos sabahı saat 05.30'da Etimesgut Askeri Havalimanı'na vardım. Son derece profesyonel bir askeri ekip gerekli tertibi almıştı. Bir süre sonra hareket eden bir C-130 tipi uçağa bindik. Uçakta bulunan 50-60 kadar Libyalı erkek ve az sayıdaki kadın yolcu önceden yerleşmişlerdi. Pilot yüzbaşı uçuş süremizin fazla olmayacağını, en fazla üç saatte Bingazi'ye varacağımızı söylemişti. Hesapta olmayan bir gelişme, NATO'ya mensup savaş uçaklarının ve Kaddafi güçlerinin bölgedeki faaliyetleri dolayısıyla uçuş rotasında değişiklik yapılmasına yol açtı. Sonuçta toplam uçuş süresi, Ankara'daki bekleme dahil yedi saati buldu. Özellikle Yunanistan hava kontrolörleriyle bir sıkıntı da yaşandı.

Benim için biraz zor bir yolculuk oldu. Üstelik askeri uçaklarda tuvalet de yoktu. Çok zorunlu durumlarda uçağın kuyruğuna doğru huni benzeri aparat kullanarak ihtiyacın giderilmesi gerekiyordu. Çaresiz bu yola başvurdum.

Nihayet akşamüstü saatlerinde Bingazi'ye salimen indik. Havalimanında bizi Başkonsolosumuz Ali Davutoğlu (sonra Büyükelçi) ve Özel Harekâtçı güvenlik görevlilerimiz karşıladı. Karşılayanlar arasında kasalarına "Doçka" silahları yerleştirilmiş iki adet Toyota araç içindeki milisler de vardı. Onlar daha çok Libya vatandaşlarına eşlik ettiler. Kısa bir beklemeden sonra Başkonsolosumuzun geçici bir süre için kiraladığı güvenli bir eve (Safe House) doğru hareket ettik.

Bir Anekdot

Güzergâhımız üzerinde bulunan ve geniş bir araziyi kaplayan Bingazi Hayvanat Bahçesi'nin yanından geçtik. Buradaki hayvanların şiddetli çatışmalar sırasında uzun süre beslenemediğini, bazı yırtıcı hayvanların salıverildiğini bazılarının açlıktan öldüğünü üzülerek ve biraz da şaşkınlıkla öğrendim. Acaba bu yırtıcı hayvanlardan bazıları insanlara saldırmış mıdır? Bir söylentiye göre bazı muhalifler aslanlara verilmiş. Bunu duyunca savaş sırasında ortaya çıkan bir sürü abartılı söyleme bir örnek olabilir diye düşündüm.

Bingazi'de Temaslarım

Ulaşım zorlukları nedeniyle Bingazi'deki temaslarım 3-10 Ağustos 2011 tarihleriyle sınırlı kaldı. Bununla birlikte gerek Geçici Hükümet üyeleri, gerek önde gelen ülkelerin Misyon şefleriyle çeşitli görüşmeler yapabildim.

Randevuların sırasına göre, ilk olarak ertesi sabah (4 Ağustos) Başkonsolosumuzla Merkez Bankası Başkanı Kasım Aziz'i ziyaret ettik.

Bir Anekdot

Merkez Bankası Başkanı'na gittiğimizde, içeriye girmek için bankanın arka kapısını kullanmamızı istediler. Ön kapıda büyük bir kalabalık gösteri yapıyormuş. Başkana neler olduğunu sorduğumda, Kaddafi rejimine ve dolayısıyla Libya parasal varlığına uygulanmakta olan ambargo nedeniyle para akımının durduğunu, güvenlik güçleri ve memurlara maaşlarını ödeyemediklerini söyledi. Bu durumun devam etmesi halinde protestoculardan bir kısmının saf değiştirmelerinden endişe ediyorlardı. Gerçekten ilginç bir durumdu! Sahadaki görünüm Libya'da hiç de sanıldığı gibi her şeyin yolunda gittiğine işaret etmiyordu.

Başkan Aziz, görüşmemizde iç savaş nedeniyle bankacılık faaliyetlerinin de durduğunu vurgulayarak, uluslararası finans kuruluşları ile Bingazi arasında yaşanan sıkıntıların kısa sürede giderilmesini umduklarını ifade etti. BM ve uluslа-

rarası koalisyon için "Hem bizi destekliyorlar hem hakkımız olan parayı Libya fonlarına uygulanan ambargo dolayısıyla alamıyoruz" diye yakındı.

Gıda maddeleri ithali ve acilen ilaç temini için döviz gerektiğini anlattı. Daha önce varılan mutabakat bağlamında, Türkiye'nin en kısa sürede nakit döviz göndermesini rica etti. Belli ki iyice sıkışmışlardı. Ben de konuyu Ankara'ya ilettiğimi, anladığım kadarıyla bizdeki Libya mevduatına karşılık bir miktar nakit kredi verilebileceğini söyledim. Ancak bu transfer için kendisinin ve/veya Maliye Bakanı'nın Ankara'ya gidip bu işin sorumluluğunu almalarının daha doğru olacağını belirttim. Başkan önerimi makul buldu. Bingazi Havalimanı'nda Kaddafi'ye ait küçük bir özel uçak bulunduğunu, bunu kullanabileceklerini ifade etti. Kapalı olan Libya hava sahasından uçuş izni verilmesi için Amerikalılarla temas kuracağını belirtti. Nitekim Libya ilgilileri, ben Ankara'ya dönüp görevi bıraktıktan sonra iki veya üç kez gelen uçakla 100 milyon dolar civarındaki tutarı nakit olarak almışlardı. (Bu konuda çok değişik spekülasyonlar yapıldı. Sonuçta muhaliflerin ülkeye hâkim olmaları ile toplamda 200 milyon dolar tutarında olduğu anlaşılan kredinin, serbest bırakılan Libya fonlarından faiziyle birlikte geri ödendiği ilgili makamlarımızca resmen açıklandı. Konu basın ve medyada geniş şekilde yer aldı.)

Merkez Bankası'ndan sonra UGK Yürütme Bürosu Dışişleri Bakan Yardımcısı Büyükelçi Selahaddin El Bişari'yi ziyaret ettik. Toplantıda, UGK Kültür ve Sivil Toplum Bakanı Atiya Lawgali de vardı. Türkiye'nin katkılarını takdir ettiklerini, Büyükelçi düzeyinde bir Özel Temsilci atanmasından memnuniyet duyduklarını belirttiler. Batı ülkeleriyle müzakerelerinde, Türkiye'nin yanlarında olmasının ellerini güçlendirdiğini kaydettiler. Mustafa Kemal Atatürk'ün Batı (İtalya) işgaline karşı Libya halkıyla birlikte mücadelesine tarihin tanıklık ettiğini söylediler.

Akşam saatlerinde UGK'nin Türkiye'yle ilişkiler konusunda görevlendirdiği Trabluslu iş insanı Abdurrezzak Muhtar Abdülkadir'le (Sonradan Libya Büyükelçisi olduysa da 2021 yılında Ankara'dan ayrılmıştır) bir görüşme yaptık. O tarihte Ankara'da bulunan (Kaddafi yönetimi tarafından atanan) Libya Büyükelçisi'nin durumunu ve temsil konularını ele aldık.

5 Ağustos'ta ise Fransa Özel Temsilcisi Büyükelçi Antoine Sivan ile bir araya geldik. UGK'nin Mısrata, El Nafusa ve Brega bölgelerindeki askeri faaliyetlerini görüştük. Bingazi'de Savunma Bakanlığı'na bağlı Komuta Kontrol Merkezi'nde NATO operasyonu çerçevesinde İngilizlerin ve İtalyanların yanı sıra kısıtlı sayıda askeri personelleri bulunuyordu. Ayrıca UGK'nin parasal sıkıntılarından söz edildi. Libya liderinin zamanında Fransa Cumhurbaşkanı Nicolas Sarkozy'nin seçilmesi için verdiği parasal destek ve sonra Fransa'nın Kaddafi'yi devirmek için öncü rolü oynaması aklıma gelmişti. Sanki kaderin bir cilvesi...

Daha sonra görüştüğüm İtalya Özel Temsilcisi de Sancti ise hükümetinin UGK'ye söz verdiği parasal yardımı karşılayamadığını belirtti. Ben de Bingazi'de AB ülkeleri temsilcileri arasında yapılan eşgüdüm toplantılarına Başkonsolosumuzun, AB üyesi olmadığımız gerekçesi ile ve (o koşullarda bile tabii) Yunanistan'ın baskısı sonucunda çağrılmadığını öğrendiğimi, aday ülke olarak böyle bir davet

beklediğimizi belirteceğimi ifade ettim. De Sancti önerimi destekleyeceğini vaat etti. Bu hususu daha sonra görüştüğüm AB Temsilcisine de anlattım. Ülkemizin sahadaki önemli konumu nedeniyle de olsa, önerim bu kez kabul gördü. Bilahare temsilcimiz AB toplantılarına katıldı.

Bu arada Başkonsolosumuz, Yunan Başkonsolosunun benimle kısa bir görüşme yapmak için birkaç kez aradığını söyleyince, randevulardan fırsat bulursak görüşeceğimizi bildirdim. Akşam saatlerinde Başkonsolosluğumuzda ziyaretimize gelen Yunan Başkonsolosuyla kısa tuttuğumuz görüşmemizde, ülkesinin UGK nezdinde Özel Temsilci atayamamasından sıkıntı duyduğundan, Atina'nın yavaş hareket ettiğinden söz etti. Türklerin ne yapıp ne ettiklerine dair bitmeyen Yunan merakının bir örneği daha karşımdaydı!

6 Ağustos günü, UGK Ekonomi Bakanı Prof. Dr. El Şamiye'ye gidiyoruz. Bakan, Bingazi'ye gelmiş olmamdan ve kendisini ziyaretimizden ötürü memnuniyetini ifade ederek Türkiye'nin katkılarına ve gıda yardımlarına duydukları şükran duygularını dile getirdi. Ayrıca, yüklenici firmalarımızın alacakları ve onlardan kalan makine parkları sorununu çözmeyi vaat ederek, TİKA'nın faaliyetleri için teşekkür etti.

Yine aynı gün, bu kez UGK Başkanı Mustafa Abdülcelil'i ziyaret ettik. Başkan Abdülcelil ve Abdurrezzak Muhtar Abdülkadir, Siyasi İşler Danışmanı Prof. Fethi Muhammed Baja ile Başkonsolosumuzun da katıldığı kapsamlı bir toplantı yaptık.

Muhataplarımıza, Libya'yla ilişkilerimize önem verdiğimizi, bu bağlamda Türkiye'nin Libya halkının meşru devrimine ve hükümetine desteğinin süreceğini belirterek, yardım ve katkılarımızın devam edeceğini vurguladım.

Konsey Başkanı, yaptığımız gıda ve insani yardımlara özellikle teşekkür etti. Birçok ülkenin kendilerine destek olduğunu ancak hiçbirinin "gerçek kardeş" gibi davranan Türkiye'nin yerini tutmadığını belirtti. Milisleri disipline etmek ve bunları üniformalı düzenli kuvvet haline getirmek için uğraştıklarını da ifade etti.

Ben de İçişleri Bakanı El Derrat'la yakında planlanan Türkiye ziyaretinden evvel görüşeceğimi söyledim. Ayrıca Ekonomi Bakanı Prof. Dr. El Şamiye'yle görüştüğümüzü, müteahhitlerimizin yarım kalan işlerinin tamamlanması ve ödemelere ilişkin taahhütlere sadık kalınması konularında bilgi almaktan memnun olduğumuzu ve kendisinin de desteğini beklediğimizi vurguladım.

Daha sonra, Bingazi'de görevlendirilen İngiltere Özel Temsilcisi Büyükelçi Sir John Jenkins'la buluşup görüş teatisinde bulunduk. Kısa bir süre önce bir suikast sonucunda hayatını kaybeden Libya Genelkurmay Başkanı Abdülfettah Yunus'tan, geçici hükümet üyeleri arasındaki çekişmelerden ve UGK Yürütme Kurulu Başkanı Mahmud Cibril'in güvenlik sorunlarını ileri sürerek henüz Bingazi'ye gelmemesinin yarattığı zafiyetten söz etti. Büyükelçi görevini iki hafta Londra'da, iki hafta Bingazi'de sürdürüyordu.

Bir Anekdot

Başkonsolosumuzun kiraladığı ev güvenli bir semtte olsa da geceleri zaman zaman otomatik silah sesleri duyuyorduk. Güvenlik görevlisi arkadaşlarımızdan iki kişi bizimle kalıyordu. Timin diğer mensupları ise Başkonsolosluğumuzu korumakla görevliydi. Güvenlik görevlilerimizin yanı sıra, aileleri tahliye edilmiş diğer Başkonsolosluk çalışanları da geceleri Kançılaryamızda kalıyorlardı. Yemeklerimizi hep birlikte yiyorduk. Tahmin edileceği gibi koşullar oldukça güçtü. Bir akşamüstü kenti tanıma amacıyla limana gitmiştik. Yolda gördüğümüz mağazaların çoğu boştu. Yenisi gelmediği için mallar tükenmişti. Yol üzerindeki bombalanmış askeri garnizonun yıkıntılarını geçip limana vardık. Sokakta yürürken rastladığımız bir grup UGK milisi hangi milletten olduğumuzu sordu. Türk olduğumuzu öğrenince, "Sizden para bekliyoruz" diyerek tezahürat yapıp omuzlarına almak istediler. Onları bunun mümkün olmayacağına zorlukla ikna edip civardan ayrıldık.

7 Ağustos sabahı UGK Savunma Bakanı Celal El Digayli'yi ziyaret ettik. Bakan ABD Harp Akademisi mezunu olup uzun yıllar Libya ordusunda görev yapmıştı. Annesi de yıllarca Türkiye'de yaşamıştı. Büyük dayısının Mustafa Kemal Atatürk'le Türk kuvvetlerinde görev yaptığını ve İtalyanlarla savaştığını söyledi. Bakan, "Türkiye'nin hem bizi, hem Batı kültürünü bilmesi en büyük avantajımız. İç savaş bitince Türk Silahlı Kuvvetleri'nin bizim ordumuzu eğitmelerini umuyoruz" sözleriyle Akdeniz Havzası'nda güçlü bir Türkiye'nin kendileri için önemini vurguladı.

Daha sonra, UGK İçişleri ve Yerel Yönetim Bakanı Ahmet El Derrat'ı ziyaret ettik. Bakan halk arasında Türkiye'nin itibarının yüksek olduğunu, Türk Polis Teşkilatı'ndan öğrenecekleri çok şey bulunduğunu belirterek, Kaddafi dönemindeki laçkalaşmış polis disiplininden yakındı ve bu zihniyetin değiştirilmesine uğraştıklarını bildirdi. Yıkılan polis karakollarının ve hapishanelerin onarımının Türk firmaları tarafından yapılmasını istediklerini de kaydetti. Libya polisi için gerekli eğitim ve ekipman konusunu ele alarak, bu bağlamda ülkemizi ziyaret etmesi hususu da görüşülen konular arasındaydı.

Bir Anekdot

Bir tatil günü özellikle stres altında çalışan güvenlik mensuplarının bir süre nefes almalarını sağlamayı planladım. Küçük bir grupla yaklaşık bir saat süren bir gezinti sırasında, Çinliler tarafından inşaatı başlamış, bir kısmı tamamlanmış, bir kısmı inşaat halinde kalmış 1.000-1.500 kadar villa gördük. Kaddafi bunları sosyal konut olarak planlamıştı. Ama savaşla birlikte her şey durmuştu. Acaba bu binaları bizim şirketler tamamlayabilir mi diye düşündüm. Kime niyet, kime kısmet... Yol boyunca terk edilmiş tesisler vardı. Zamanında turistlerin tercih ettiği bir plaja ulaştık. Arkadaşlar sırayla denize girdiler. Aralarından biri nöbette kalıyordu. Bingazi'ye geldiklerinden bu yana ilk kez denize gittiklerini söylediler.

Bingazi'deki son temaslarımı 7 Ağustos günü bizimle irtibata geçen BM Siyasi İşler görevlisi Frank Revuelto-Lanao'yla yaptım. Revuelto-Lanao, Trablus'ta neler olduğu hakkında sağlıklı bilgi alamadıklarını, güvenlik endişeleri nedeniyle sürekli bir görevli de atayamadıklarını ifade etti. Başlangıçta UGK'de gözlemledikleri iyimserliğin kaybolmakta olduğunu, bilgi alışverişinde bulunmamızın yararlı olacağını belirtti.

Aynı akşam, Washington'dan henüz dönen ABD Özel Temsilcisi Chris Stevens'la baş başa bir görüşme yaptık. Uluslararası ambargo uygulanan Libya fonlarının serbest bırakılması için çalışmalarını sürdürdüklerini dile getirerek, para akışına bir şekilde acil çözüm bulunmasının önemine işaret etti (Büyükelçi Stevens Eylül 2012'de Bingazi'de uğradığı bir terör saldırısı sonucunda maalesef hayatını kaybetti).

Ankara'ya Dönüş

Bingazi'de sahadaki temaslarımın tamamlanmasını takiben, Ankara'ya gelebilmemi sağlayacak bir uçak aradık. Birkaç seçenek sadece başka ülkelere gidecek BM uçaklarını kapsıyordu. Derken acil insani yardım getiren bir başka askeri uçağımızın dönüş seferinde Ankara'ya uğrayacağını öğrenip temaslarımı biraz kısa kesmem gerekse de bu seçeneği tercih ettim.

Ankara'ya ulaştığımdaysa değişik duygular içindeydim. Bingazi'deki üzücü görüntüler bir yana, nedenleri ne olursa olsun bir ülkede yaşanan iç savaş en çok masum sivilleri mağdur ediyordu. Ayrıca şu veya bu nedenle Libya'daki düzeni altüst etmenin zararlarını da zaman içinde görmedik mi?

Eylül ayında, gerek Ankara'da, gerek İstanbul'da katıldığım çeşitli brifing ve eşgüdüm toplantılarında Bingazi'deki durumu ve izlenebilecek yol haritasına ait görüşlerimi aktarmam mümkün oldu. Bu dönemde Kaddafi'nin UGK tarafından el konan bir özel uçağıyla Bingazi'den ülkemize çeşitli heyetler de geldi.

Bu çalışmalarımı izleyen haftalarda günübirlik bir ziyaret için dönemin Dışişleri Bakanı Ahmet Davutoğlu'yla bir kez daha Bingazi'ye gittik. Temaslarımızda UGK Başkan ve üyeleri Türkiye'nin yaptığı yardımlara ve katkılara teşekkür ettiler. Bu vesileyle iş insanlarımızın alacakları konusunda her türlü gayreti göstereceklerini bildirdiler. Daha sonraki dönemlerde iş insanlarımızın bazı alacaklarının ödendiğini öğrendim.

Nihayet

Ankara'da çeşitli çalışmalara katıldıktan sonra, Ekim ayında kişisel nedenlerle görevden affımı istiyorum. Böylelikle Libya'daki üç aylık görevim tamamlanıyor.

O dönemde Türkiye'nin, Libya lideri Kaddafi'nin devrilmesine katkıda bulunmasının doğru olup olmadığı çok tartışıldı. Ancak uluslararası alanda genel gidişatın o yönde geliştiği de bir gerçekti. Bununla birlikte, Libya'da yaşanmakta olanları gördükçe, ülkenin şimdiki durumu aklıma takılmaya devam ediyor.

İkinci Özel Görev: İzmir EXPO 2020
Adaylık Serüveni (2012-2013)

Uluslararası Sergiler Bürosu (BIE – Bureau International des Expositions) Paris'te yerleşik hükümetler arası bir kuruluştur. BIE 1928 yılında imzalanan Paris Konvansiyonu bağlamında uluslararası fuar faaliyetlerini düzenlemek üzere oluşturulmuş ve 1931 yılında faaliyete geçmiştir. Kuruluşun ana amacı Dünya EXPO'larını organize ve idare etmektir. Ayrıca ulusal pavyonlarda ev sahibi ülke ile katılımcı ülkeler arasında işbirliği sağlanmak da görevleri arasındadır.

BIE esas itibariyle, Genel Sekreterlik yönetiminde dört komite vasıtasıyla çalışmalarını yürütür. Bunlar; İcra (Executive), Kurallar (Rules), İdari ve Bütçe (Administration and Budget) ve Enformasyon ve İletişim (Information and Communication) olarak tanımlanmıştır. Her komitede seçimle gelen en fazla 12 üye ülke yer alır. Aralarından bir ülke başkanlık görevini üstlenir. Yılda iki kez (Haziran ve Kasım aylarında) yapılan Genel Kurul toplantılarına 169 üye ülkenin temsilcilerinin katılması beklenir.

Neden EXPO?

EXPO'lar, yarışmacı ülkeler tarafından seçilen temalar vasıtasıyla, dünya ülkelerini ortak bir projede bir araya getirmeyi amaçlar. Böylelikle, insanlığın çatışmacı olmayan bir ortamda işbirliğine teşvik edilmesi hedeflenir. EXPO'lar aynı zamanda güçlü bir kamu diplomasisi işlevi de görmektedir. Ancak seçilen ülke ve şehir için işin bir de ciddi parasal boyutu vardır. Hazırlıklar önemli mali kaynaklar gerektirir. Bununla birlikte, EXPO'nun yapılacağı şehre beklenen milyonlarca ziyaretçi, yalnızca ev sahibi şehre değil, genel anlamda ülke ekonomilerine de büyük bir katkı sağlar.

Osmanlı İmparatorluğu döneminden başlayarak katıldığımız ilk "Dünya EXPO'su", 1851'de Londra'da tertiplenmiş. Osmanlı pavyonu, iki kez ziyaret eden Kraliçe Victoria'nın ilgisini çekmiş. Bilahare 1867'de Paris'te tertiplenen EXPO'ya da katılınmış. Bu gelenek Cumhuriyet döneminde de devam etmekte. Ancak Türkiye'nin BIE üyesi olması, ülkemizde bir Dünya EXPO'su düzenlenmesi arzusundan hareketle, 2004 yılında gerçekleşmişti.

Bu bağlamda, İzmir "Daha İyi Bir Dünya İçin Yeni Yollar - Herkes İçin Sağlık" sloganıyla 2015 Expo'su için aday gösterilmişti. Seçim 2008 yılında Paris'te yapılmış, Milano kentinin, çok az farkla olsa da oylamayı kazanmasıyla başarılı olunamamıştı (Bu dönemde çalışmalara çok emeği geçmiş olan iki meslektaşımı, her ikisi de rahmetli olan Büyükelçi Solmaz Ünaydın ve Necil Nedimoğlu'nu anıyorum).

İzmir'in İkinci Kez EXPO Adaylığı ve BIE Görevi

Ekim 2011'de dönemin hükümetince 2020 yılında yapılması planlanan Expo için İzmir'in yeniden aday gösterileceği yönünde karar alınmış (EXPO adayı kentlerin seçimi ise 2013 yılında yapılacaktı). Diğer ülkelerin adaylıklarının çok daha önce açıklanmasından dolayı hazırlıklar için yeterli zaman kalmayacağından hareketle, İzmir'in ilk adaylığındaki "sağlık" konusu ilgililerce tekrar benimsenmiş.

İşte o dönemde (Aralık 2011), Dışişleri Bakan Yardımcısı Naci Koru'nun bir telefonu, emeklilik sürecinin başlangıcında, Libya'dan sonra ikinci bir görevi üstlenmeme yol açtı. Şöyle ki; Türkiye'nin BM Geçici Güvenlik Konseyi üyeliğini kazanması amacıyla sahada yürüttüğüm çalışmalarım dikkate alınmış. Bu bağlamda, İzmir'in EXPO 2020 adaylığı sürecine de BIE nezdinde görevlendirilerek, kentin adaylığına katkıda bulunmam uygun görülmüş. Aslında teklif yapıldığında tereddüt ettim. Aynı tema ile ikinci kez yarışmanın artı ve eksilerinin yeterince analiz edilip edilmediğini bilmiyordum. Ayrıca zaman darlığı nedeniyle uluslararası bir kampanyanın yürütülmesinin bazı zorlukları olacağı da akla gelmiyor değildi.

Türkiye Başdelegesi olarak bana verilen görev, Paris'teki BIE merkezinde ülkemizi temsil etmenin yanı sıra, diğer ülkelerin BIE delegeleriyle temas kurarak lobi yapmak ve İzmir'deki ekibe yurtdışı çalışmalarında yardımcı olmak şeklinde özetlenebilir. Zira İzmir'de oluşturulacak Yürütme Komitesi ile BIE Sekretaryası arasında etkin bir koordinasyon sağlanması önem taşımaktaydı.

Neden İzmir?

İzmir, 8500 yıllık tarihi, kültürel zenginlikleri ve çok sağlıklı ikliminin yanı sıra, Ortadoğu, Akdeniz, Balkanlar ve Kafkaslar olmak üzere bölge açısından ideal bir konumdadır. Kent 48 ülkeye ve 1,5 milyar insana sadece üç saatlik uzaklıktadır. Yerel ve evrensel değerleri bir potada eritebilen İzmir, kültürel mirasıyla da toplumların üzerinde durduğu uyum, hoşgörü, saygı gibi kavramlara kendi yorumunu ve sentezini getirebilmiş sayılı dünya kentlerinden biri olarak kabul edilir.

Seçilen sağlık konusu bakımından İzmir'in tarihi geçmişine bakıldığında "Şifahane adı verilen hastanelerde, çiçek bahçeleri içinde müzik dinletileri yapıldığı ve özel beslenme programları uygulandığı" bilinmektedir. Aslında ilk adaylıktaki sağlık konusu isabetli bir karardı. Zira İzmir bölgesi Antikçağ'dan beri bir sağlık merkeziydi. Örneğin, Roma İmparatorluğu'nun ünlü doktoru ve filozof Bergamalı Galenos (MS 129-216) buradaki Asklepieion tıp merkezinde eğitim almıştı.

İlk Temaslar

Ocak 2012'de o dönem görevde olan İzmir Valisi Cahit Kıraç ve Belediye Başkanı Aziz Kocaoğlu'nu ziyaret ederek, İzmir ekibine (oluşturulacak yürütme ve yönlendirme kurullarına) nasıl bir katkı sağlayabileceğimi ele almakla işe başladım. BIE Paris merkezinden aktaracağım bilgilerin Yürütme Kurulu'nca ne şekilde değerlendirileceği konusunda ortak bir tutum saptanması önemliydi (Bu bağlamda 2,5 yıl boyunca İzmir'deki eşgüdüm toplantılarına sıkça katılmaya gayret ettim).

Öte yandan, projeyi hükümet adına izlemekle görevli dönemin Ulaştırma Bakanı Binali Yıldırım'ı zaman zaman ziyaret ederek BIE'deki gelişmeler hakkında bilgilendiriyordum. (İzmir'in adaylık süreci boyunca, aynı zamanda İzmir milletvekili olan Yıldırım'ın, yakın bir işbirliği içinde, tüm sürece büyük bir destek sağladığını belirtmem gerekir. Kaldı ki başta 11. cumhurbaşkanımız Abdullah Gül ve dönemin başbakanı R. T. Erdoğan da desteklerini esirgememişlerdir.)

Ülkemizdeki temaslarımı takiben, kısa bir süre sonra Türkiye Başdelegesi sıfatıyla Paris'e giderek BIE Genel Sekreteri Vicente Loscertales'le buluştuk. Kuruluş nezdinde görevlendirilmemle ilgili resmi işlemleri Paris Büyükelçimiz Tahsin Burcuoğlu vasıtasıyla tamamladık.

Diplomat kökenli, sempatik bir İspanyol olan Genel Sekreter, görüşmemizde Türkiye'nin büyükelçi düzeyinde bir temsilci görevlendirmesini çalışmalar ve adaylık süreci bakımından olumlu bulduğunu ifade etti. Ülkemizin BIE'nin komite çalışmalarına da aktif olarak katılmasının İzmir'in adaylığına yararlı olacağını kaydedip ilk Genel Kurul toplantısında boşalacak olan "Kurallar Komitesi" başkanlığı için yapılacak seçimlerde aday olmamı önerdi. Nitekim Haziran ayında yapılan ve 141 ülkenin katıldığı Genel Kurul'daki seçimler sonucu Türkiye adına Kurallar Komitesi Başkanlığını iki yıllık bir süre için üstlendim (Sonrasında da İcra Komitesi üyeliği, Enformasyon ve İletişim Komitesi Başkanlığı ile Genel Kurul Başkan Yardımcılığı gibi görevleri yürüttüm).

Genel Sekreter'in tavsiyesi üzerine önceleri otelde ikamet ederek sürdürdüğüm çalışmalara, seçim tarihi yaklaştıkça BIE merkezine yakın Rue Quentin Bauchart'da kiraladığımız küçük bir daireden devam ettik. Zeynep de bu süreçte devreye girerek, bazı önemli ülkeler temsilcilerinin eşleri vasıtasıyla görüşlerimizi iletmişti. Bu arada, Loscertales'in birçok kez ziyaret ettiği Türkiye'ye büyük bir sempatisi olduğunu ve süreç boyunca İzmir için birçok yararlı tavsiyelerde bulunduğunu da ayrıca belirtmem gerekir.

İzmir'in adaylığı döneminde BIE Kurallar Komitesi Başkanı sıfatıyla yolsuzluklara yol açtığı düşünülen oylama sisteminde değişiklik yapılması ilk hedeflerim arasında yer alıyordu. Örneğin 2015 EXPO'su için Genel Kurul'da yapılan açık oylamada İtalyanların, Milano'nun kazanması için salona kalabalık gruplar halinde girerek delegeleri marke edip BIE açısından etik olmayan "metotlar" uyguladıkları biliniyordu. Bu bağlamda, oylama sistemine ilişkin önerim Genel Kurul'da kabul gördü ve salona yalnızca oy verme yetkisi olan temsilcilerin girmeleri için karar alındı. BIE Genel Kurul toplantıları gerek uygun yer, gerek güvenlik gerekçeleri ile OECD Genel Merkezi'nde yapılmaktaydı.

EXPO Hazırlıkları

Hazırlık döneminde İzmir Valisi Başkanlığında, ilgili bakanlık ve kuruluşların temsilcilerinden oluşan bir Yönlendirme Kurulu ve tüm faaliyetlerden sorumlu Yürütme Kurulu ile Sekretarya oluşturuldu. Yürütme Kurulu'nda, isabetli bir kararla, İzmir'in tanınmış ve saygın iş insanlarından Ender Yorgancılar ve Mahmut Özgener yer almışlardı. Her ikisinin de önemli dış temas noktaları vardı. Ancak daha sonraları yetki konusunda beliren bazı uyuşmazlıklar nedeniyle ne yazık ki bu değerli iş insanları görevlerini bıraktılar.

Bununla birlikte, yine değerli iş insanlarından oluşan gönüllü heyetler çeşitli faaliyetler yürüttüler ve değişik başkentleri ziyaret ederek İzmir'in adaylığı için destek talebinde bulundular. Örneğin İzmir Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkanı Işınsu Kestelli, Zaim Holding Başkanı Meral İnci Zaim, Fransa'nın İzmir Fahri Konsolosu Zeliha Toprak, Arkas Holding Başkanı Lucien Arkas, İzmir Ticaret Odası Başkanı Ekrem Demirtaş, ESİAD Yönetim Kurulu Başkanı Bülent Akgerman özverili katkılarda bulundular. Öte yandan, EXPO seçimlerine çok az bir süre kala İzmir Valisi bir başka göreve atanınca, yeni Vali Mustafa Toprak'ın devreye girmesi de zaman almıştı.

Ayrıca dünyada çok ünlü projeleri yapan Pritzker Ödüllü ilk kadın mimar Zaha Hadid'in (Irak asıllı/İngiltere uyruklu) İzmir EXPO alanında yapılacak ulusal pavyonun ve alan düzenlenmesinin çok etkileyici ön planlarını hazırlamasını takiben, değişik zamanlarda BIE Genel Kurulu'nda takdim edilecek ulusal sunumlar için çalışmalar sürdürüldü (Uzmanlar, Zaha Hadid'in Türkiye pavyonu ve çevre düzenlemesinin ilk eskizlerini bir mimari şaheser olarak nitelendirmişlerdi). Kaldı ki İzmir bu denli ilgi çeken bir kent olmasa, Mimar Zaha Hadid, "İnciraltı lagün" alanında yer alması planlanan EXPO parkı ve Türkiye pavyonu tasarımını üstlenir miydi diye düşünmüştüm (İzmir kazansaydı, EXPO tamamlandıktan sonra şehrin Avrupa'nın en büyük kamuya açık park ve dinlenme merkezine dönüştürülmesi planlanmıştı. Ama ne derece başarılı olacaktı bilinmez).

Hazırlıklar bağlamında, BIE kuralları gereğince, seçimden önce Genel Kurul'a dört kez sunulması gereken aday kenti (İzmir'i) tanıtma amaçlı kısa metrajlı filmler yapıldı. Bunların kalitesi başlangıçta yapılanlara göre son dönemde oldukça iyi hale gelmişti. İki buçuk yılı aşkın bir süreyle İzmir'de oluşturulan ekipler, BIE üyesi ülkelerin büyük bir kısmını ziyaret ettiler. Kentin adaylığı hakkında bilgi vererek, destek talebinde bulundular. Dışişleri Bakanlığımız İzmir Temsilcisi Büyükelçi Serpil Alpman da bu tanıtım gezilerinin bir kısmına katıldı.

Diğer rakip aday ülkeler arasında yer alan Tayland (Bangkok), Brezilya (Sao Paolo), Birleşik Arap Emirlikleri (Dubai) ve Rusya (Yekaterinburg) temsilcileri de benzer şekilde faaliyetlerde bulunuyorlardı.

Çalışmalarımızda BIE Genel Sekreteri'yle kurduğum yakın dostluk bazı yararlı bilgiler edinmemize de yardımcı oluyordu. Örneğin, rakiplerimizden Tayland'ın yaşanan büyük bir tayfun ve sel felaketi nedeniyle adaylıktan çekileceğini, Brezilya'nın ise aynı zamanda Dünya Futbol Şampiyonası'na da aday olması nedeniyle

yarışmada fazla şansının olmadığını çok önceden öğrendik. Böylelikle yarışma fiilen üç aday ülke arasında gerçekleşecekti.

O dönemdeki BIE kurallarına göre EXPO adayı ülkeler, BIE delegelerini yarışacak kente davet ederek özelliklerini yerinde görmelerine imkân sağlamaktaydı. Bu çerçevede Ekim 2012'de Paris'ten kalkan özel bir THY seferi ile BIE delegeleri İzmir'e geldiler. Mükemmel bir şekilde ağırlandılar. Yapılan program uyarınca, EXPO hazırlıkları hakkında bilgi alarak kenti ve alanı gezdiler. Ayrıca Efes antik kentinde Kelsos Kütüphanesi'nin önünde düzenlenen bir gösteriye ve akşam yemeğine katıldılar. Program akışında sunuculuğu Defne Samyeli'nin yaptığı, Dr. Mehmet Öz ve "Sağlıklı Yaşamın Sırları – Blue Zones" adlı kitabın ünlü yazarı Dan Buettner'ın yer aldığı konuşmalar nedeniyle seçilen temamıza ilgi büyüktü. Arkas Sanat Urla'nın ziyaret edilmesi ise delegelere arkeolojinin yanı sıra İzmir'in kültürel hayatına güzel bir örnek teşkil etti.

Katıldığım Lobi Gezileri

İzmir'in EXPO adaylığının tanıtımı için oluşturulan değişik heyetler 2012 ve 2013 yılında çeşitli ülkeleri ziyaret ettiler. Bu çerçevede benim de bazı gezilere katılmam istendi.

Öncelikle, sağlık temamızdan dolayı Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) devreye sokulmasının yararlı olacağı şeklindeki önerimin kabul görmesi üzerine Cenevre'ye gittim. Buradaki temaslarımda önceki DSÖ Genel Müdür Yardımcısı Prof. Dr. Tomris Türmen'in temas noktaları hakkında verdiği bilgiler çok yararlı oldu. Nitekim DSÖ Başkanı Margaret Chan ve yardımcılarıyla yaptığım görüşmede destek mesajı vermeyi kabul ettiler. DSÖ Başkanı Paris'teki İzmir sunumunda bir video mesajıyla delegelere hitap etti. Ayrıca İzmir ekibi Cenevre'de DSÖ temsilcilerine örgüt merkezinde bir resepsiyon vererek tanıtım faaliyetinde bulundular.

Bu arada, Afrika Birliği Zirve Toplantısı'ndan yararlanarak, katılımcı ülkeler nezdinde lobi faaliyetlerinde bulunmak üzere 15-16 Temmuz 2012'de Addis Ababa'ya gittik. Türkiye'nin gözlemci üye olarak katıldığı toplantıda heyet başkanı dönemin Devlet Bakanı Bekir Bozdağ'dı. Zirve toplantısı, Çin'in Afrika ülkeleri üzerindeki etkisinin ufak bir göstergesini teşkil eden ve kısa bir süre önce 300 milyon dolara tamamlanarak hibe edildiğini öğrendiğimiz Afrika Birliği Örgütü'nün (OAU - Organization of African Unity) yeni merkezinde yapıldı. Biz de Dışişleri Müsteşar Yardımcısı Büyükelçi Binnur Fertekligil ve diğer görevlilerle lobi faaliyetlerinde bulunduk. Ayrıca İzmir'i tanıtım maksatlı bir "stant" açıldı.

Bir Anekdot

Genel toplantının yapılacağı salona yalnızca heyet başkanı ve büyükelçimizin girebileceği şekilde iki adet özel giriş kartı verildiğini öğrendik. Ancak o dönemde Addis Ababa Büyükelçimiz Kenan İpek bir imkânsızı başardı ve

Genel Kurul salonuna "özel yollarla" temin ettiği kartlarla nerede ise tüm heyetin girmesini sağladı.

Toplantının ilginç bir ayrıntısını ise Mısırlı bir diplomat dostumun vasıtasıyla salonda bulunan Devlet Başkanı Mursi ile heyet başkanımız Devlet Bakanı Bekir Bozdağ'ı tanıştırmam teşkil etti. Nitekim o dönemde Mısır ile Türkiye arasındaki çok iyi olan ilişkiler, bize bu ülkenin desteğini sağladı. İlerleyen yıllarda Mısır'la ilişkilerin maalesef bozulması ise bir dizi olumsuz gelişmeye yol açtı.

Bir diğer gezi, dönemin Kültür Bakanı Ömer Çelik'in Çin'e yaptığı resmi bir ziyaret vesilesiyle gerçekleşti. İzmir Valisi'yle heyete katılarak, Beijing'de Çinli yetkililerle görüştük. Şanghay'da ise daha önce Dünya Expo'suna ev sahipliği yapması nedeniyle İzmir'e yönelik önerilerini almak üzere ilgililerle görüştük. Çin'in ulaştığı kalkınma düzeyi ve Şanghay'ın göz kamaştırıcı görünümü hepimizi şaşırtmıştı.

Ben de yürütülen faaliyetler bağlamında, yakın ilişkilerim olan bazı ülkelerin Dışişleri bakanlarını veya ilgili bakanlarını ziyaret ederek oy desteği sağlamak üzere girişimlerde bulundum.

Bunlardan biri, Brüksel'de birlikte görev yaptığımız dostum Monaco Dışişleri Bakanı Jose Badia'yı ziyaretim oldu. Bu geziye İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı Aziz Kocaoğlu ve heyeti de katıldılar. Bakan, ülkesinin oyunu resmen açıklamamakla birlikte, bizi destekleyeceğini özel olarak duyurdu. Prens II. Albert'in yakın dostu olan Monaco Fahri Konsolosumuz İlhami Aygün'ün de katkısı oldu.

Katıldığım bir başka program Portekiz'e ve İspanya'ya yapılan gezileri kapsıyordu. Bu temaslarımızda Lizbon Büyükelçimiz Ebru Barutçu Gökdenizler ve Madrid Büyükelçimiz Ayşe Sinirlioğlu'ndan büyük destek gördük. Kurdukları son derece iyi ilişkiler sayesinde, girişimlerimiz olumlu geçti.

Bir Anekdot

İspanya gezisinin ilginç bir yönü, heyetten ayrılarak BASK bölgesinde bulunan 70 bin nüfuslu Andorra Prensliği'ne gitmemdi. BM üyesi bu küçücük prensliğe Barcelona üzerinden Pirene Dağları'nın çok dönemeçli yollarından giderek varmıştım. Dış ilişkilerden sorumlu Turizm Bakanı Francesc Camp, oy istemek için ilk kez bir ülke temsilcisinin gelmesinden hafif şaşkın ama memnundu. Bir yaz tatili için Kuşadası'na gittiğini, İzmir'i gördüğünü söyleyerek destek vaat etti. Aynı şekilde virajlı dağ yollarından geçerek Barselona'ya vardığımda oldukça yorulmuştum.

Destek amaçlı diğer ilginç bir gezi, dönemin Ulaştırma Bakanı Binali Yıldırım'la o yıllarda ilişkilerimizin iyi olduğu Mısır'a ve Lübnan'a yaptığımız ziyaretlerdi. Kahire'de bir gece kalarak, Mısır'ın önde gelen iş insanlarıyla ve Dışişleri Bakanlığı yetkilileriyle siyasi ve ticari ilişkilerimizi de görüştük. Kahire'de yaptığımız temaslarda ülkenin yaşadığı sıkıntıları görmemek olanaksızdı. Bununla birlikte görüştüğümüz yetkililer, Büyükelçimiz Hüseyin Avni Botsalı'nın kurduğu iyi ilişkilerin

de etkisiyle, Türkiye'ye hep olumlu yaklaştılar. Burada unutulmaması gereken bir husus, Mısır'da hangi hükümet iş başında olursa olsun, ülkenin bölgenin önemli bir oyuncusu olmasıdır. Türkiye'nin de bu gerçeği göz ardı etmemesi gerekir.

Ertesi gün uçuş güzergâhımızdaki Beyrut'a uğradık. Kenti ilk kez üniversite öğrenciliğim yıllarında (1968) ziyaret etmiş ve çok beğenmiştim. Yaşanan iç savaşın toplumun üzerinde derin izleri kalsa da şehir kaosu atlatmış ve toparlanmış gözüküyordu. Günübirlik ziyaretimiz sırasında Büyükelçimiz İnan Özyıldız her konuda yardımcı oldu. Lübnan'da yeni hükümet kurulması çalışmaları sürdürülüyor olsa da sayesinde en üst düzeyde görüşmelerde bulunabildik ve destek sağlayabildik. Son dönemde Lübnan maalesef yeni bir kaos ortamına girdi.

Öte yandan, Yürütme Komitesi, BIE üyesi ülkelerin tümünün Paris'te büyükelçilikleri olmaması nedeniyle, bunlara seçim öncesi son bir kez daha ulaşmanın yararlı olacağını kararlaştırmıştı. Bu bağlamda, İzmir Valisi Cahit Kıraç başkanlığında küçük bir heyetin, Pasifik Ada Devletleri ve Karayip ülkelerinin temsilciliklerinin bulunduğu New York'a lobi amaçlı bir gezi yapmaları öngörüldü. Bu gezilere benim de yardımcı olmam istendiğinden, heyete katılıp ilgili ülke temsilcileriyle görüşmelerde bulundum. New York'ta Daimi Temsilcimiz Büyükelçi Ertuğrul Apakan'ın temaslarımıza önemli katkısı oldu. Pasifik Ada Devletleri'nden birçoğunun önceki görevlerimden tanıdığım temsilcileri, ekonomik sorunlarını dile getirerek, "kendilerine" en çok katkıda bulunacak aday ülkeye oy vermeyi düşündüklerini samimiyetle açıkladılar. Benzer şekildeki görüşler Londra'da ve Brüksel'deki temsilciler tarafından da ifade edildi.

Seçim Öncesi Son Faaliyetler

Dış Misyonlarımız ve Dışişleri Bakanlığı Kültür ve Tanıtma Genel Müdürlüğü'nün faaliyetlerine ilaveten, seçimlerden önceki son iki hafta boyunca Paris'te görevlendirilen büyükelçiler ve diplomatlardan oluşan Dışişleri mensuplarının çalışmaları gerçekten fayda sağladı. Gruplar halinde görev paylaşımı yapılarak, Paris'teki bütün Misyonlar yeniden ziyaret edildi ve adaylığımız hatırlatıldı. Büyükelçilerimizin lobi faaliyetlerine bu şekilde direkt katkıda bulunmalarıyla oyların rakiplerimize (Dubai veYekaterinburg) daha da kayması önlenebildi. Heyette yer alan diplomatlarımız son derece yoğun bir mesai harcadılar. Büyükelçiler; Ayşe Sezgin, Altay Cengizer, Lale Ülker, Hulusi Kılıç, Ersin Erçin, Vakur Erkul, Kenan İpek, Şevki Mütevellioğlu, Hakan Olcay, Hüseyin Müftüoğlu ile diplomatlarımız, Esra Demir (sonra Büyükelçi), Cem Kahyaoğlu (sonra Büyükelçi), Ayda Ünlü (sonra Büyükelçi), Tuna Erdem, Özgür Arslan, Serkan Kıramanlıoğlu ve uzmanlar Hüseyin Erben ve İkbal Alptekin. Ayrıca, Paris'te görev yapan Turizm ve Tanıtma Müşavirimiz Serra Aytül'den de önemli destek gördük.

İzmir EXPO Sekretaryası'ndaki heyecan dolu, çok dilli gençlerin hazırlıklarda gösterdikleri olağanüstü çabayı ve katkıları ayrıca vurgulamak gerekir. Müthiş bir orkestranın elemanları gibi gece gündüz çalıştılar ve sonuca da en çok onlar üzül-

düler. Burada bazılarını ismen duyurmak istiyorum: Senem Aydoğan, Begüm Tatari, Hasan Güven, Alime Kılıç Saraydere, Simay Kardeş, Cangül Kuş, Ezgi Ulusoy Yılmaz, Nermin Kandaş Eryeşil, Seda Gülenç, Çağdaş Güneş, İlknur Bodur, Şelale Dalyan, Serkan Gümüş ve adlarını hatırlayamadığım diğer uzman görevliler.

Genel Kurul seçimleri öncesindeki son iki gün aday ülkelerin tanıtma mahiyetli verdikleri resepsiyonlar çalışmaların doruk noktasını teşkil etmektedir. Bu nedenle Türk heyeti tarafından prestijli Pavillion d'Armenonville'de bir resepsiyon verildi. Türkiye'den gelen sanatçımız Sertab Erener geceye renk kattı. Yine ünlü "Patel et Chabot" firmasının resepsiyon mekânını İzmir'in üzüm bağlarını anımsatacak şekilde düzenlemesi ve Ege mutfağından örnekler başarılıydı. Doğal olarak lobi faaliyetleri de gece boyu sürdü.

Nihayet

Paris'te 27 Kasım 2013 tarihinde yapılan seçimler İzmir açısından maalesef hüsranla sonuçlandı. BIE 154. Genel Kurulu'nda 165 ülkenin katılımıyla ve gizli oylamayla yapılan seçimlerde yarışan dört aday kentten biri olan İzmir, ikinci turda yaklaşık %21'e karşılık gelen 36 ülkenin oyunu alarak elendi (İlk turda: Brezilya 13, Rusya 39, Türkiye 33, Dubai 77 oy aldı). Son turda ise Dubai toplam 116 oy alarak Expo 2020'yi tertipleyecek kent olarak seçildi.

Ancak bu "başarı"nın Covid-19 salgını yüzünden başlangıçta Dubai'ye de fazla yaradığı söylenemez. Zira Eylül 2020'de yapılması gereken EXPO, zorunlu olarak 2021 sonbaharına ertelendi. Bu gecikmenin parasal maliyeti ise Dubai için yüksek oldu. (Bununla birlikte 2022 yılında gerçekleşen EXPO'ya, Birleşik Arap Emirlikleri'yle ilişkilerin düzeltilmesi amacıyla beklenmedik bir şekilde Türkiye de katıldı.)

Bu bağlamda, Expo 2020 hazırlık çalışmalarından sorumlu Yürütme Kurulu Başkanı İzmir Valisi ile kampanyadan sorumlu Yönlendirme Kurulu tarafından sürdürülen çalışmalarla seçim sonuçlarına ilişkin bazı gözlemlerim şöyle:

– Yarışmanın galibi Dubai "marka dünya kenti" olmasının tüm avantajlarını çok etkin, evrensel bir kampanyayla ve başarılı bir şekilde uyguladı. Yetkililer erken davranarak, dünyanın en tanınmış İngiliz ve Amerikan lobi/PR firmalarıyla yaklaşık üç yıl boyunca geniş bir kampanya yürüttüler. Küresel çapta düşünce liderleri, siyasetçiler ve sanatçılar ile ülkedeki tüm vatandaşlarını ve orada ikamet eden yabancıları (adeta zorla) bu amaca yönelik seferber ettiler. Gelişmiş ülkelerin büyük firmalarına milyarlarca dolara ulaşan ihale kontratları taahhüt ettiler. Büyük parasal olanaklarını zaman zaman etik olmayan bir şekilde de kullandılar. Tabiri caizse dünyaya ve oylamaya katılacak ülke temsilcilerine bir "rüya" sattılar. BIE üyesi tüm ülkelerin delegeleri Emirates Hava Yolları'nın özel uçağıyla Paris'ten Dubai'ye götürülerek 7 yıldızlı otellerde ağırlandılar. (İzmir Sekretaryası'ndan iki görevli ile benim de katıldığım inceleme gezisinde, biz ve diğer aday

ülke temsilcileri dışındaki temsilcilerin odalarında hediye cep telefonları ve Apple tabletlerin bulunduğunu dost bir ülke temsilcisinden öğrendim. Ancak daha sonra diğer bazı ülkelerin temsilcilerine verdikleri "hediyeler"in yanında bunlar bile küçük bir jest sayılabilirdi.)

– Batı Avrupa'dan, başta İngiltere olmak üzere İtalya, Polonya, Norveç, Hollanda ve son anda Fransa gibi ülkelerin oylarının ekonomik çıkarları nedenleriyle Dubai'ye gittiği varsayıldı. (Buna karşılık bize Avrupa'dan oy veren ülkeler arasında bulunan örneğin Almanya, Belçika, İsviçre, Karadağ ve Arnavutluk, Monaco delegeleriyle yakın işbirliği yaptık. Ayrıca Afrika'dan beklediğimiz oyların önemli bir bölümünün de başkentlerinin bu yöndeki talimatına rağmen, delegelerin kişisel çıkarları uğruna Dubai'ye kaydığını gözlemledik. Dağıtılan "hediyeler"le bazı Karayip Ülkeleri ile Pasifik Ada Ülkeleri'nin de oyları kaybedildi. Halbuki 2011 BM Geçici Güvenlik Konseyi üyelik seçimlerinde bu ülkelerin tümü bize oy vermişti.

– Dubai'nin Asya ülkelerinden gelen geçici işçiler için 350 bin yeni çalışma izni verileceğini önceden açıklanması, bu ülkelerin de oylarını etkiledi. Emirates Hava Yolları'nın Dubai'ye direkt uçuş olanakları da ayrı bir cazibe unsuru oluşturdu. THY'nin direkt İzmir seferleri başlatması mümkün olamamıştı. Öte yandan, Dubai'nin 2008 mali krizini takiben Batı kökenli şirketlere ve bankalara büyük miktarda borçlu kalmasının (120 milyar dolar) yeni bir krize dönüşebileceği endişesi de borç veren ülkelerin Dubai'nin arkasında durmasına yol açan nedenlerden birini oluşturdu.

– Oylamada İzmir'i geçerek son turda elenen Rusya'da ise Yekaterinburg kentinin Sibirya'da yer almasının coğrafi olumsuzluklarına (ulaşım zorluklarına) rağmen, Devlet Başkanı Putin'in bu konuda kişisel baskı ve girişimlerde bulunduğunu öğrendik. Bu yaklaşımları, petrol ve doğalgaz kaynaklarının avantajlarını kullanarak (örneğin Macaristan gibi) bazı ülkeler üzerinde etkin oldu. Ayrıca Yekaterinburg'da Gelişme Yolundaki Ülkeler'in (GYÜ) öğrencilerine yönelik çağdaş bir üniversite kurulması aldıkları oyda etkin oldu. Ayrıca yine bazı delegeler için "olanaklar" sağlanarak, oylamada İzmir'in önüne geçtiler.

– Bir özeleştiri yapmak gerekirse; İzmir EXPO Yürütme Kurulu'nda bürokrasi-sivil toplum/özel sektör dengesi maalesef arzu edilen düzeyde gerçekleşemedi. İzmir'de EXPO adaylığı için gerekli uluslararası deneyime sahip bir yapı, tüm iyi niyete rağmen oluşturulamadı (Başlangıçta İzmir'in tanınmış iş insanlarından oluşan Yürütme Kurulu, bazı uyuşmazlıklar nedeniyle işlevsiz kaldı). Bundan hareketle, İzmir kamuoyunun geniş desteğinin sağlanamadığı, ulusal çapta bir farkındalık yaratılamadığı da bir gerçek. BIE Başdelegesi olarak zaman zaman yaptığım öneriler ise maalesef telkin olmanın ötesine geçmedi.

– EXPO'nun yer alması planlanan "İnciraltı" alanındaki sorunlar da delegelerde kafa karışıklığına yol açtı (Örneğin, ağaçlandırılmış bölgedeki ağaçların büyük ölçüde pavyon inşaatları için "taşınacak" olmasının kamuoyunda anlaşılamayarak ağaçların kesileceği düşüncesinin oluşması menfi etki yaptı).

– Çeşitli nedenlerle daha çalışmaların başında uluslararası alanda etkili çalışmalar yapan tanınmış yabancı PR veya lobi firmalarının görevlendirilmesi yönündeki öneriler de maalesef hayata geçirilemedi. Ancak son haftalarda bir Fransız lobi firması devreye girebildi. Nitekim genelde yerele hitap eden PR ve lobi firmaları beklenen performansı gösteremedi.

– Öte yandan, 2013 yılında uluslararası konjonktürde Türkiye algısının eski pırıltısını kaybetmesinin Genel Kurul'daki oylamaya etkisini de yadsımamak gerekir. Örneğin İzmir Büyükşehir Belediye Başkanı'nın kenti tanıtacak konuşmasını yapacağı Genel Kurul toplantısı öncesinde hakkında açılan bir dava nedeniyle çağrılarak geri dönmek zorunda kalması, seçimlere bir ay kala Yürütme ve Yönlendirme Kurulu Başkanı İzmir Valisi'nin bir başka göreve atanması gibi hususların da olumsuz etkisi oldu.

BIE Genel Sekreterine Veda

Paris'ten ayrılmadan önce ara ara görüştüğüm BIE Genel Sekreteri Vicente Loscertales, İzmir'in kaybetmesinden gerçekten kişisel üzüntü duyduğunu hep vurgulamıştır. Gerek teması, gerek konumu bakımından İzmir'in kazanmasını çok arzu ettiğini ancak birçok ülkenin kısa vadeli ekonomik çıkarları için "EXPO idealini ve ruhunu" göz ardı ettiklerini belirtti.

Ayrıca, Dubai'nin EXPO için 25 milyon ziyaretçiyi garanti ettiğini ama bu sayıya ulaşamama ihtimaline karşı, BIE'nin bu EXPO'dan alacağı parasal katkı payını sağlama almak için bir anlaşma imzaladıklarını da söyledi.

Nihayet

İzmir'in kazanmayı hak ettiğine inanarak bu sonuca hepimiz içtenlikle üzüldük. Ancak yürütülen EXPO kampanyasının, hem İzmir'in hem genelde Türkiye'nin tanıtımına olumlu bir katkı yaptığı da yadsınamayacak bir gerçektir. Oluşturulan çeşitli heyetlerin, çok sayıda ülkeyi ziyaret ederek, birebir dostluklar kurmaları, kuşkusuz ilerisi için ülkemiz açısından bir kazanç teşkil etmiştir.

Kaldı ki 2020 yılında görülen küresel pandemi Covid-19'un toplumsal ve ekonomik etkileri karşısında kazanmış olmamız halinde, EXPO için gereken milyarlarca liralık maliyetin, halihazırdaki olumsuz küresel ekonomik koşullarda getireceği yükü de göz önünde tutmak gerekir. Bu anlamda gelişmeleri belki de İzmir'in hayrına oldu diye yorumlamak da mümkün.

Öte yandan, Antalya'nın 2016 Botanik EXPO'suna adaylığı nedeni ile BIE nezdindeki görevim 2017 yılına kadar devam etti. Antalya'nın adaylığının onaylanması için yoğun bir mesai yürütmem gerekti. Buna ilişkin düzenlemelerin yürütülmesinde Antalya'daki görevlilerle yakın bir işbirliği içinde olduk. Nitekim 2016 Antalya EXPO'su başarılı bir şekilde tamamlandı. Antalya önemli bir yeşil alan kazandı. Umarım bu alan kent halkına hizmet vermeye devam ediyordur.

Bitirirken

Geriye baktığım zaman kendimi çok şanslı addediyorum. Öncelikle yaşam yolculuğumu paylaşan ve bana hep destek olan Zeynep'le evlendim. Yürekten sevdiğim bir meslek sahibi oldum. Kariyerim dolayısıyla mutlu, mutsuz, sıkıntılı ve tehlikeli değişik bir hayatımız oldu. Ancak sorsalar ve tekrar aynı işi yapar mısın deseler, seve seve yaparım derim.

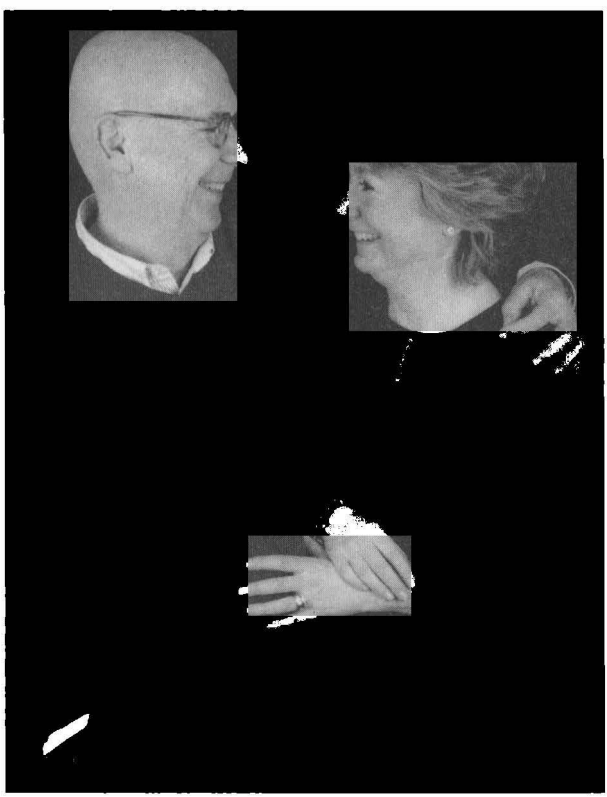

Artık mutlu büyükbaba ve büyükanne, Ankara, 2018 (Fotoğraf: Filiz Çarkoğlu).

Hangi siyasi partiden olursa olsun, Türkiye'yi yönetenlere bir kez daha seslenmek isterim. Ülkenin yüksek çıkarlarını inanarak korumaya çalışan diplomatlarımıza gereken özenin gösterilmesi, Dışişleri Bakanlığı'nın kariyer sisteminin korunması elzemdir. Türkiye'nin esenliği, söylemden öteye, gerçekten isteniyorsa bürokraside liyakat esasının daha fazla bozulmasına izin verilmemelidir.

Kariyerimde yetişmeme katkıda bulunan ve burada hepsini sayamayacağım tüm meslek büyüklerime ve birlikte çalıştığım meslektaşlarıma içten teşekkürlerimi sunuyorum. Bana vatan sevgisini öğreten Annem ve Babamın aziz hatıraları ise belleğimde hep canlı duruyor.

Bundan sonraki değişen zamanları, biri kız diğeri oğlan, iki sevgili torunumun gözlerinden, onların yaşamlarına tecrübe dağarcığımdan bir şeyler aktararak geçirme umudumu koruyorum.

TALEBE DİPLOMAT EŞLİĞİNDEN SEFİRELİĞE

Zeynep Ersavcı

Bir Diplomat Eşinin Zaman Kapsülleri[1]

Harijiyeji ("c" leri "j" telaffuz etmek bazıları için kibarlık ölçüsüdür camiamızda) Murat'la evlenmeye karar verdiğimizde henüz talebeydim. Hiç beklemediğim, düşünmediğim anda Murat hayatıma komet gibi indi, bana çarptı. Mimarlık eğitimi ve bohem bir hayat düşlerimi usta bir tiyatro dekorcusu kıvraklığıyla "konformist", disiplinli, neredeyse askeri hiyerarşik düzeni olan, bol değişkenli, çok bilinmeyenli, sayısız figüranlı, değişik kültürler, lisanların beraberinde durmaksızın taşındığı resmi bir hayat yolculuğuna dönüştürdü. Aslında ben Murat'ı seçtim, diğerleri onun mesleğiyle birlikte bana o zamanlar kapalı olan bir paketten çıktı.

Kısa Aile Öyküm

İstanbul'da doğdum. Yüksek mimar mühendis ve sosyal antropolog, eğitimci Prof. Bozkurt Güvenç ile Melda Sunay'ın dört çocuğunun ikincisiyim. Ağabeyim Murat akademisyen şehir plancısı, kardeşlerimden İsmet ekonomist, Çağ ise sanat tarihçisi. Ailemin diğer fertleri dünyanın dört bir yanına dağılmış durumda. Hem annemin hem babamın aile kökenleri Balkanlar, Giritli babaannem Celadet Güvenç dışında. Uzun yıllardan beri İstanbullular.

Büyükbabalarım arasında Boğazlar Sertabibi (Hekimbaşı), Beykoz Riva civarında büyük toprak sahibi olanlar, Kurtuluş Savaşı şehitleri ve gazileri var. Babamın babası Tümgeneral Lütfü Güvenç Atatürk'ü tanımış, Kurtuluş Savaşı madalyası sahibi biriydi. Vefatına kadar ciltlerce harp tarihi kitabı yazmıştı. Harp akademilerinde ders verirdi. Disk atma şampiyonu, boğazı yüzerek geçmiş komple bir atlet. Askeri ataşelik yapmış, iyi dil bilen, resim yapan, *meloman,* bir Rönesans adamıydı. Annemin babası Hilmi Sunay ise Cumhuriyet döneminin önemli

1 Bu kitapta yer alan kimi kısımların ilk hali, daha önce kaleme aldığım, *Bir de Bizden Dinleyin* başlıklı kitapta yer alan "Zaman Kapsülleri" başlıklı bölümde (s. 124-149) yayımlanmıştır. Bu çalışma için ilgili kısımlar yeniden gözden geçirilmiş ve genişletilmiştir. Zeynep Ersavcı, "Zaman Kapsülleri", *Bir de Bizden Dinleyin - Türkiye'nin Sefireleri Anlatıyor*, ed. Şefik Onat, İstanbul: Alfa Yayınları, 2016, s. 124-149.

Annem Melda Sunay ile babam Bozkurt Güvenç'in nişanı, İstanbul, 1951.

(Soldan) Büyükbabam Hilmi Sunay, Paşa Dedem Lütfü Güvenç, Zeynep Ersavcı, babam; (oturanlar) Anneannem, babaannem, babaannemin kucağında kardeşim İsmet, annem ve ağabeyim Murat, Feneryolu, İstanbul, 1958.

Anneannem Bedriye Sunay, İstanbul, 1930'lar.

fabrikalarından Siemens'te, şeker fabrikaları gibi kuruluşlarda müdürlük yapmış, titiz, çok çalışkan, savaş yıllarına rağmen altı çocuğunun tahsillerini ve çok nesilli bir ailenin geçimini tek başına üstlenmiş bir kişiydi. Bir sonraki nesilde ise avukatlar, doktorlar ve diplomatlar bulunur.

Kadınlar ise çok ilginçtir. Farklı nesillerden aile fertlerinin bir arada yaşadıkları mekânları ve disiplin, titizlik ve diplomatik ustalıkla –kocaları da dahil– tüm çalışanları idare eden kuvvetli "matriark"lar. Çocukluğumun geçtiği İstanbul, Feneryolu'nda büyük bahçe içerisindeki ev annemin babası olan büyükbabam Hilmi Sunay'a aitti. Farklı katlarını paylaştığımız binada sınırlar sadece merdivenlerdi. Aile hikâyeleriyle ve her gün toplumsal ilişkilerle, nezaket kurallarıyla ilgili uzun konuşmalar yapan kadınlar. Ailedeki gençlerin ve çocukların eğitimi her zaman en ön plandaydı. Onu moda izlerdi. Meraklılar. Kumaş, terzi, şıklık, zarafet ama illa ki sadelik vurgusuyla. Kendilerine özgü müthiş bir mizah anlayışları vardı. Genellikle beş çayı zamanı hepsinin retorikleri keskinleşirdi. Anneannem Bedriye Sunay ve Fransızca öğretmeni büyük teyzem Mediha Tay (Tante) değer yargılarımı derinden etkilemiştir.

Babamın Hacettepe Üniversitesi'nin kuruluş çalışmalarına katılmasıyla Ankara'ya taşındık (Babam Temel Bilimler Fakültesi'nin ilk dekanıydı). Çekirdek aile olarak yaşamaya başladığımızda en kuvvetli karakter, annem tek otorite olmuştu. Ailesindeki iki hukukçu kardeşine katılmak yerine, evdeki dört çocuğu ve kendini tamamen işine vakfetmiş babamı disiplinle idare etmeyi tercih etmişti, eğitimimiz önceliğiydi.

Babamın vefatından önce son aile fotoğrafımız: (Ayakta, soldan) Ağabeyim Murat Güvenç, Zeynep Ersavcı, kız kardeşim Çağ Akyol, erkek kardeşim İsmet Güvenç ile önde babam Bozkurt Güvenç ve annem Melda Güvenç, Şubat 2018.

"Kültürün Mimarı"[2] olarak tanınan babam gerçek bir entelektüeldi. Toplumların kalkınmasında en önemli unsurun eğitim olduğu inancıyla, Georgia Institute of Technology ve Boston'daki saygın Massachusetts Institute of Technology mezunu ilk Türk talebelerden olmasına rağmen mimarlık-mühendislik mesleğini geri plana atıp New York Columbia Üniversitesi'nde tekrar eğitim almıştı. Türkiye'de antropoloji dalının duayeni kabul edilmişti. Kültür Müsteşarlığı ve Cumhurbaşkanlığı Başdanışmanlığı görevleri sırasında dahi hocalıktan vazgeçmedi. Engin bilgisine her gün yeni bir şeyler katar, bildiklerini öğrencileriyle paylaşmayı önemserdi. Onlarca kitap, yüzlerce makale yazdı. 93 yaşında vefatından birkaç ay önce son kitabı yayımlanmıştı. Babamla geçen her saatte, her dakikada ondan bir şeyler öğrenirdik. Mesleklerinde heyecanlı dostlarıyla evimizde entelektüel sohbetleri, "idealizm" kelimesine anlam katıyordu. Adeta, hayatımızda "ev eğitimimiz" ağır basıyordu ve "öğrenmeyi çok küçük yaşlarda öğreniyorduk". Bir yandan tüm klasikleri okurken, ansiklopediler de benim ve kardeşlerimin gündelik başvuru kitaplarımızdı.

Yine de uzun yıllar boyunca tüm yaz tatillerimiz İstanbul'da kuzenlerimizle bir arada, çok kuşaklı aile evimizde geçmeye devam etti. Büyükannelerimi ve büyükbabalarımı 30'lu hatta 40'lı yaşlarıma kadar görebilme şansına sahip oldum.

Ankara Koleji'nden mezun oldum. Kafamdaki meslek seçimi mimarlıktı. Tek ve kesin. İstanbul'da çocukluğumda evcilik oynamak yerine, ayağıma batan paslı

2 *Herkese Bilim Teknoloji* dergisi babamla ilgili hazırladığı bir sayısında kapakta bu ifadeyi kullanmıştı: "Kültürün Mimarı Bozkurt Güvenç", *Herkese Bilim Teknoloji*, 14 Aralık 2018.

çivilerden bile şikâyet etmeyecek düzeyde büyük hevesle babamın peşinden inşaatlara gitmeye, dikkatle planları dinlemeye, çizgilerin şekillenip yavaş yavaş binaya dönüşmesine, mimari jargona bayılırdım. Frank Lloyd Wright, Le Corbusier gibi mimarların adlarını daha ilkokuldayken bilirdim. Eşim olacak Murat ile mimarlık eğitimi aynı dönemlerde devreye girdi. Murat'ı tercih ederken, mimari tutkum beni hiç bırakmadı. Murat ve mesleği sayesinde dünyanın dört bir yanında hatıralarımda kalan binalar gördüm, içlerinde yaşadım. Almanya'da Friedrich-Wilhelms Üniversitesi'nde devam ettiğim Etnoloji eğitimi ise her değişen tayin yerinin sunduğu değişik kültürlere anlam verebilmemi mümkün kıldı.

Ailemin Cumhuriyet değerlerine sıkı sıkıya bağlı fertleri her zaman rol modelim olmuştur. Ülke sevgisi, tarihimizi öğrenme, merak, sorgulama ve bilimsel düşünce, sınırsız öğrenme arzusu ailemizde hep desteklenmiştir. Ayrıca farklılıklara saygı gösterme, görevlerin heyecanla[3] yerine getirilmesi beni yaşadığım hayata iyi hazırlamıştı. Onlara müteşekkirim.

Diplomatik hayat yolculuğumuzun başından beri en çok ciddiye aldığım konu, Türkiye'nin temsilinin şahsımıza emanet edilmesiydi. Hem büyük bir lütuf hem büyük bir sorumluluktu.

Söz Başı

Diplomat eşlerinden beklenen özelliklerden bazıları ölçülü (değişik ayarlarda), bilgili (dil, genel kültür), görgülü (güç sahibi ve karar alıcı olduğunda hazımlı ve adil), saygılı (astına ve üstüne), dayanıklı (her türlü tayin, amir, yaşam ve iklim koşullarına uyum; eş ve çocuklara sonsuz destek), kendini beğenmiş olmamak gibi sıralanabilir.

Diplomatik yaşamın tanımına gelince taşınma (turistik seyahat değil), ülke temsili (mesleğe girer girmez başlayan ve tüm aile fertlerine 7/24 düşen resmi bir görev), protokol (su ekmek gibi hayatın parçası), aile/çocuklar (her kademede tüm aile fertlerinin meslek/okul durumlarının etkilenmesi), güvenlik (her an tedbirli olmayı gerektiren durumlar) gibi iç içe geçmiş halkalar... Zamanla bu halkaların kesiştiği bir ortak payda oluşur. Üstüne, karakter, algılar ve değer yargılarının senteziyle "diplomatik hayat yolculuğu" başlayacaktır. Akıntı kuvvetlidir, herkesi bir yerlere sürükler ancak herkesin hayat yolculuğuyla ilgili ayrıntılar farklı olabilir.

Eşimin emekliliğine kadar geçen yaklaşık 40 küsur yılda, 10 ülke, 4 kıta, 10 farklı zaman dilimi, 8 ayrı dilli hayatımızda heyecan, mutluluk, özlem, düş kırıklıkları, korku, sevinç, üzüntü, gurur vb. diğer hayatlardan pek de farklı olmayan tüm duyguları yaşadık. Diplomatik hayatın inişli çıkışlı rotalarıyla, akıl almaz çelişkileriyle baş etmeye gayret ederken, İslam Devrimi sırasında iki yıl yaşadığımız Tahran'dan sonra Washington DC'ye yapılan atamalarda gereken uyum zo-

3 Burada heyecan yerine "enthusiasm" kelimesini kullanmayı tercih ederdim, etimolojik olarak benim duygularıma daha yakın: Etimolojisi, *theos:* tanrı, *entheos:* içinde tanrıyı hissetmek, yapılan işi coşkuyla yerine getirmek.

runluluğuyla devamlı eğitildim. "Değişmeyen tek şeyin sürekli değişim" olduğunu anladım. Ancak temel kişilik özelliklerimi kaybetmeden değiştiğimi sanıyorum.

Bu dönemde anıları saklayan "zaman kapsülü" (time capsule) bize, içimize ve zihnimize yerleşirken, eşimin büyükelçilikleri sırasında sefirelik yaptığım dört ülkeden, her seferinde, Rezidans'ın bir köşesine yerini kimseyle paylaşmadığım bir "zaman kapsülü" de ben bırakarak ayrıldım. Bu kapsüllerin içine Türk gazeteleri ile bulunduğumuz ülkenin gazeteleri, her iki ülkenin parası, pullar, o yıllarda birlikte olduğumuz büyükelçilik personel listesi, varsa toplu çekilmiş bir fotoğraf ve bir mektup bıraktım. Seneler sonra ancak bu binalarda yapısal bir değişiklik olursa ortaya çıkabilecek, teneke kutulara koyup sarmaladığım zaman kapsülleriyle onları bulup okuyacak kişileri selamladığımı düşlerim.

Şimdi, bu yazıyla anılarımı saklayan zaman kapsülü açılıyor. Baştan söylemek gerekirse, mesleki formasyon gereği, içindekileri ince bir süzgeçten geçirerek paylaşacağım, bazı ayrıntıların köşeleri bu süzgeçlerden geçemeyecektir.

Bir şeyi anlatmaya başlarken konuya hep biraz çevresinden giriş yaparım. Pagoda inşa eder gibi üst üste koymayı da severim. Pagodaların her katının saçakları kıvrıktır, her kat benzer gibi görünür ancak her birinin kıvrımları değişiktir.

Geriye Bakınca Diplomatik Hayattan Anladıklarım

Diplomatik hayatta da sosyal ve kültürel değişim her katmanda/zaman diliminde mevcuttur. Her yeni kültürde yaşamaya başlandığında, "Ava giden avlanır" misali kişiye yeni bir perspektif eklenir. Türkiye'yi temsil ederken, belki ilk kez dışarıda her zaman kendimizi bildiğimiz gibi görünmediğimizi öğreniriz, değer yargılarımızı değiştiren olaylarla tek bir doğrunun bulunmadığını da.

Mesleğin başından beri, devamlı rekabet halinde olduğumuz yabancı diplomatik temsilcilikler arasında Türkiye'nin nasıl daha görünür olabileceğini kestirmeye çalışıp tarihten gelen ve yerleşik peşin hükümleri değiştirebilmeyi arzu etmişimdir. Bilgi hep güç demekti ama bir konuyla ilgili polemikleri bilmek de gerekliydi. Bazen aynı sorulara o kadar çok muhatap olurdum ki –déjà vu– yaşadıklarım bana takılmış plak hissi verirdi.

Gastronomi Diplomasisi

Murat'la her zaman etkilerini aklımıza not ettiğimiz resmi yemekli davetlerdeki detayları ve incelikleri önemsemişizdir. Zira mutfak sanatları, etkin temsil için damağa ve göze hitap ederek ilişkilere "lezzetli" bir nüfuz yoludur. Önemli konular farklı bir düzlemde ve atmosferde konuşulur, çözüm aranır, gerekli destek sağlanır. "Paylaşılan her şey bir grup yaratır, kişileri bir araya getirir. Kültürler, paylaşılan yemeğin hane içinde aileler arasında (olduğu gibi), toplum ve topluluk arası ilişkilerde, büyüsel bir kaynaştırma, uzlaştırma gücüne sahip olduğunu

görmüşlerdir."[4] Türk mutfak sanatları tıpkı Fransız ve Çin/Japon mutfağı gibi bu konuda geniş bir yelpaze sunar. "Kimi yemek kültürleri yemeğin sunuluşuna/görünüşüne, kimi damak tadına/lezzetine, kimi ise çeşidine/miktarına önem verir."[5] Diplomatik yemek davetlerinde ise özel bir ülke mutfağı tanıtımı değilse (çekirge kızartması veya beyin salatası gibi) gelen kişilerin alışkanlıklarının, dini inançlarının, tercihlerinin göz önünde bulundurulması; protokolün gerektirdiği usulde yenebilecek şekilde, lezzetten fedakârlık etmeden ancak yemeklerin özenle sunulması çok önemlidir. Son kertede ise ince detaylar, kırışıksız kolalı peçeteler "öylece masaya serpilmiş" gibi hissedilmelidir. Yan yana oturtulan kişiler ortak konuları üzerinden kısaca birbiriyle tanıştırılmalı ve ev sahipleri olarak rahat, neşeli, keyifli orkestra şefleri konumuna geçilmeli diye düşünmüşüzdür.

Keza, "davet partnerleri"nde aranan özellikler ise önce kendi kültürüne, tarihine, sanatına hâkim, aktüaliteyi iyi takip eden, karşı tarafın açtığı konulara katılabilenlerdir. Tecrübeli diplomatlar "safça" veya "hınzırca" sordukları sorularla bilgi toplarlar. "Laf almaya çalışanlar"a neyin ne kadar verileceği veya konunun ustaca değiştirilmesi de çorbalar, etler, tatlılar arasındaki "resmi geçitler"dir.

Ön hazırlıklar disiplin gerektirse de sonunda hatırda kalan, ilginç konuklar ve konular, özenli sunulan lezzetli yemekler, keyifle geçen bir davettir. Birçok yabancı sefaret şefinin aksine bizim dönemimizde Sefaret aşçıbaşılarımızın hepsi tecrübeliydi ancak çoğu mektepli değildi. Buna rağmen, dikkatli ve özenli sefirelerin yönlendirmeleriyle ortaya çıkarılan mükemmel örnekler gördüm.

Eşsiz Bir Sorumluluk

Farklı kültürler; yaşam koşullarıyla değişen değer yargıları; güvenlik sorunları, terörizme verilen kayıplarla gelen kaygılar; hayatın devamı için gerekli cesaret; bunların en başında ise sağlam aile ilişkilerinin korunması ile çeşitli dillerde ve sistemlerde çocuk eğitimi. Diplomatik hayatın lütfettikleri, kişiyi katlanmak zorunda bıraktıklarından daha fazla ve değerlidir. Şahsımıza Türkiye'nin temsili emanet edilmişti. Mesleğin sonunda 10 +1 olan tayin yerlerimiz çizgilerle bir atlas üzerinde gösterilecek olsa yaramaz bir kedinin eline düşmüş bir yün yumağı (çile) gibidir. Çekilmiş ilmikler, çekilen acıları da mutlulukları ve heyecanları da aklıma getirir. Hele mesleğin sonuna doğru dünyanın bir ucundan öbür ucuna Avustralya'dan Belçika'ya uzanırken, Belçika'daki süremiz dolar dolmaz ilk fırsatta kader bizi tekrar Avustralya'ya göndermişti. Ya tam bitti derken ilahi uzatmalar... Nasıl mı? İlerleyen sayfalarda.

---

4 Bozkurt Güvenç, "Yemek, Kültür", Semahat Arsel, *Yemek Kültürü, Eskimeyen Tatlar*, İstanbul: Vehbi Koç Vakfı, 1996, s. 13-17.

5 Güvenç, "Yemek, Kültür", *Yemek Kültürü, Eskimeyen Tatlar*, s. 15.

Bonn, Almanya (1974-1977)
(Talebe Diplomat Eşi)

Dil: Almanca
His: Sisli Ren Nehri, gri bulutlu hava; Friedrich-Wilhelms Üniversitesi, Etnoloji Bölümü'nde öğrencilik; klasik diplomasinin temel ilkelerinin uygulanması ve nadir bir zarafetle temsil edilen Büyükelçiliğimizde "Halefoğlu Dönemi"; Alman Endüstri Standartları (Deutsche Industrie-Norm) ile tanışma ve yaşam; sarıçiçek tarlası.

Kulağıma geldiği haliyle "Harijjiyeji" eşim Murat Ersavcı'yla evleneli altı ay olmuştu. 1974 Yaz Kararnamesi çıkmak üzereydi. Unutmuyorum, Fransa'dan ödünç (on loan) gelen ressam Utrillo'nun sergisinde yetkin bir ağızdan kulağımıza Paris'e tayin olduğumuzun "fısıltısı" gelmişti. Heyecanla dönmeyi bekleyen çarklar hızla çalışmaya başladı. Fikren neredeyse Paris'e yolculuk başlamıştı. Heyhat – gençlik ve tecrübesizlik işte! 40 küsur sene sonra bu "fısıltılar"ın masallara konu olabilecek hatta taş çıkarabilecek nitelikte olduğuna defalarca şahit olacaktık.

Tayin tebligatı Federal Almanya'nın İkinci Dünya Savaşı sonrası başkenti Bonn Büyükelçiliği'ne oldu. Hâlâ Paris fısıltılarının etkisinde, bilinen şarkıyı çarpıtarak "C'est si BONN, si Bonn, si Bonn!"[1] diye mırıldanarak hazırlıklara başladık. Zira hayıflanmanın âlemi yoktu, çok önemli bir merkeze ve ünlü Halefoğlu çiftinin yanına tayin olmuştuk. Birçok Avrupa başşehrini gözümüzde canlandırabiliyorduk ama Bonn bir muammaydı. Ancak Beethoven'ın da doğduğu şehirdi. İşte size demirleme noktası.

– Nereye tayin oldunuz?
– Bonn'a.
– Nereye?
– Beethoven'ın doğduğu şehir.
– Hmm, orada mı doğmuş?

Çok fazla vaktimiz yoktu, kendimizi tanıtan nezaket mektuplarımızı Büyükelçimize ve Hanımefendi'ye gönderdik. Ben Friedrich-Wilhelms Üniversitesi'ne

1 "C'est si bon", Henri Betti'nin 1947 tarihli bestesi. Yves Montand'dan Eartha Kitt'e kadar çok sayıda sanatçının söylediği o dönemlerin popüler şarkılarından biri.

transkriptlerimle başvurup Etnoloji (Völkerkunde) Bölümü'ne kabul edildim; Almanca ve Latince eğitimi almak ve her ikisinde de başarılı olmak şartıyla.

18 Ağustos 1974'te Swissair Ankara-Zürih uçağına binerken "up grade" olup 1. Sınıf kısmına yönlendirildik. Sebep, olsa olsa ailelerimizin telkiniyle "iki dirhem bir çekirdek" kılık kıyafetlerimizdi.

Zürih'ten Köln/Bonn Havalimanı'na (Federal başkent Bonn'un havalimanı esasen Köln'dedir) indiğimizde Büyükelçilik'ten Ahmet Ökçün ve Hayati Soysal arabalarıyla bizi karşılamaya gelmişlerdi. Bir araba da valizlerimiz içindi. Unutulmaz bir nezaket! Yol boyunca sevimli ve heyecanlı bir üslupla Almanya ve Bonn'la ilgili anlattıklarını dinlerken bilgi sahibi olmanın verdiği bir rahatlama başlamıştı ki otoyoldan çıkıp Bonn yazan tabelayı görünce dinlediklerimiz birden gerçeğimiz oldu. Birkaç dakika sonra Bonn üstü çizgili bir tabelada yazılıydı. "Geçtik, şehri geçtik!" dediğimi hatırlıyorum. Ahmet gülümsedi, "Şimdi Bad Godesberg'e yaklaşıyoruz" demesiyle o tabela da başladı ve "bitti" anlamında üzeri çizili hale geldi. E biz nereye gidiyorduk? Mehlem'e, tılsımlı yer Mehlem imiş! Kısaca, tüm bu küçük küçük ve değişik adları olan bölgeye Bonn mu diyecektik?

Yaşadıkça öğreneceğiz. Bonn'un hemen göze görünmeyen çok ilgi çekici yönleri ve esasen bir tarihi vardır. Romalılar devrinde adına mutedil ikliminden dolayı "Bonnum" (güzel havaya atıf) deniyordu. Roma askerlerinin kışları konakladıkları yerdi. Devamlı yağmur çiseleyen havası hep kapalı ve pusluydu. Sis iner, karşı kıyıdaki şatolar çocuk masal kitaplarındaki resimleri andırır, güneş açar yeşilin her tonu ve nehrin griliği görünürdü. Bir yandan da devamlı yük taşıyan nehir gemilerinin motorlarından gelen bas bir gürültüyü ve suda oluşturdukları titreşimi işitirdik.

Mehlem'in hemen karşı kıyısındaki Königswinter'da, keza aristokratların kışları avlanmaya geldiklerinde kaldıkları şatolar ve villalar vardır. Tabii, Ren Nehri'nin karşı kıyısındaki en etkili manzara bizim bilahare kiralayacağımız evin "tuvalet penceresi"nden şahane görünen tarihi Drachenfels'ti (Dragon'un kayası). Eski ve yıkıntı halindeki Drachenfels volkanik bir tepe olan Siebengebirge (Yeditepe) adlı yerde 1138-1167 aralığında yapılmış, Heinrich Heine ve Lord Byron gibi şairlere ilham vermiş, Ren romantizminin gözde bir yerleşim yeriydi. Hemen yanı başındaki Schloss Drachenburg'u (Drachenburg Kalesi) ise 19. yüzyılda Baron Stephan von Sarter yaptırmış. Mehlem'den bakınca en makbul manzara.

Harp sonrası başkent Bundesdorf[2] (Bonn'a Almanlar "federal köy" derlerdi) olup da tüm ülkelerin büyükelçilikleri Rheinland'in bu "uyuklayan", sevimli şehrine gelmeye başlayınca hayat radikal bir değişime uğramış. Bir dizi büyükelçiliğin

2 Bundesdorf, bundesdorfchen, federalköy, federal köycük. Almanlar İkinci Dünya Savaşı'nın sonrasında Berlin gibi tarihi, kozmopolit bir metropolün ardından Frederich-Wilhelms Üniversitesi dışında pek öne çıkan niteliği olmayan Bonn gibi bir küçük şehrin başkent olmasından rahatsızlardı ve bu nedenle şehre sarkastik isimler takarlardı. Nitekim Berlin tekrar başkent olduğunda Bonn terk edilmiş, hüzünlü bir şehre dönüştü.

ve rezidansların bulunduğu küçük Mehlem, Bonn'dan hareket eden tramvayın da son durağıydı (Bence Mehlem başına konan "talih kuşu"na hep şaşırırdı).

Buna mukabil, öteden beri Ren Nehri manzaralı geçen yüzyıldan kalma çok hoş mimarili av köşkleri stilinde binalar, "bakımlı yaşlı hanımlar" gibiydi. Hatta Hitler'in malum sevgilisi Eva Braun'un dahi orada evi olduğu söylenirdi. Yoksa buluştukları yer mi idi? Ya o, ya o.

Ren Nehri kıyısında şehirleri birbirine birleştirecek uzunlukta, halka açık yürüme ve bisiklet yolları ile dinlenme bankları vardır. Ren, ticari anlamda önemli bir suyolu taşımacılığına olanak tanıyan bir nehir. Günler süren ve ülkeler arasında gidip gelen nehir takalarında "barge" kaptanlarının ailelerini ve hatta iplere asılı yıkanmış çamaşırlarını görmek mümkündü.

Yaşam Başlıyor

Mehlem'de kalınacak bir pansiyon, Annie Becker, bir de daha pahalıca bir otel vardı. Bize tabii ki Annie Becker'de yer ayırtılmıştı.

Annie Becker, eşi ve çocuğu olmadığı için evini pansiyona çevirmişti. Pansiyonun hem sahibi, temizlikçisi hem aşçısı olan bu çalışkan kadın, işlerini tüm gün "değişik önlükler takarak" yapardı (Alman endüstri normunda belki bunun da "DIN 3758" gibi bir numarası vardır). Her akşamüzeri uğrayıp "Schnapps" veya bira içen ahbaplık ettiği bir de polis arkadaşı. Arkadaşı için daha şık bir "önlük" giyerdi. Ev bulana kadar geçen bir ayda Annie'yi daha iyi tanıdım, yakından tanıdığım ilk Alman o oldu. Bizim ev işi uzayınca bana "Mein Kind" ("çocuğum") demeye başladı. Tahminimin üzerinde sempati gösteriyor, odamı temizlemeye geldiğinde beni dışarı çıkaracağı zaman elime bir "Ritter" (çikolata) tutuşturuyordu. Okuduğu resimli magazinleri de bana veriyordu.

Tarihi İlk Gün

Murat ilk gün Büyükelçiliğe gitti. Onu hazır bekleyen bir sisteme fişini taktı, talimatlarını aldı. Mesleğinin yeni sorumlulukları dışında Büyükelçiliğin koruma kalkanı altında bir düzende yeni dönemi başladı. Bende ise Bonn'dan sonra da her tayin yerinin ilk günlerinde Almanların deyişiyle "leitmotiv" yani bir tür nakarat, tekrarlanan motif gibi yaşayacağım bir örüntü oluştu. Bir anda, ilk defa karşılaştığım kaygılar önüme dizildi: Kabul edildiğim Rheinische Frederich-Wilhelms Üniversitesi'nde eğitimime devam etmek için yeni bir dil öğrenme, ev bulma, eşyamızın Türkiye'den salimen ulaşması ancak ev bulmadan getirilememesi, çevreyi tanıma, arkadaş edinme ve tüm bunların üstesinden aile ve arkadaş desteğinden uzak bir şekilde gelebilmek. Aileyle iletişim kurmak haftalar süren mektuplaşma yoluyla veya daha "hızlı" santral telefonu vasıtasıyla "beklemeli" olurdu. Şansımıza artık, hat ne zaman bağlanırsa. Günümüz teknolojilerinin hayal bile edilemediği bir dönem.

Sorunları tek tek halletmeyi düşünemediğim için kilitlenip kaldım! Kahvaltı sonrası odama çekilip yatağıma girdim ve uyudum. Bir iki gün daha böyle geçti. Ev aramak üzere Murat'la dışarı çıktığımız zamanların dışında dışarı çıkmak istemiyordum. Oda 1950'lerin zevki, büyük çiçekli duvar kâğıtları ve "spartan" (sade, konforsuz) Alman stilinde döşenmişti, aslında bayağı iç karartıcıydı.

Frau Hannelore Ehmann

İlk kez kendi başıma Utestrasse'deki Sefaret binasına gelip öğle yemeği için Murat'la buluşacağım gündü. Sefaret'in ana kapısını evinin kapısı gibi kapatıp bir de açık kalıp kalmadığını kontrol eden bir hanım, bana çalışma saatleri dışında burada ne aradığımı biraz da sert bir Alman kibarlığıyla sordu. Ürkerek kısık bir sesle Murat'ın adını söyleyip onunla buluşmaya geldiğimi belirttim. Bana "Öyle biri yok" deyince, birden sesim yükselerek savunma mekanizmam devreye girdi ve yaşamın devamı için gerekli cesaret geldi: "Yanılıyorsunuz var!" Daha hâkim olduğum bir dille ona cevap verince, duraksayıp bana ismi tekrar ettirdi ve "Ach so, ja natürlich" ("Ah evet, elbette") diyerek geri dönüp kapıyı açtı. Murat'ın odasına telefon etti. Biraz sinirlenmiştim ama Murat'a ulaşmıştım.

Şöyle veya böyle Almanlar beni hep şaşırtmıştır. Ertesi gün elinde kocaman bir beyaz porselen vazo içerisindeki çiçeklerle Frau Ehmann kaldığımız otelde karşımdaydı. Sonradan çok sevdiğim, Büyükelçi'nin zarif, özel sekreteri. İliştirilmiş kartta özür diliyor ve çiçeklerle birlikte vazonun da kabulünü rica ediyordu. Vazo, sonradan öğreneceğim kıymetli bir KPM[3] porselendi. Ayıp olur diye vazoyu geri veriyorum, tanıdıkça Almanların özellikle inanmadıkları bir şeyi teklif etmeyeceklerini öğreniyorum ve vazo için hayıflanıyorum. Çok geç.

Türkiye Bonn Büyükelçiliği

Mehlem'in en göz alıcı binası tek kelimeyle Türk Büyükelçilik Kançılaryası ve Rezidansı. Modern mimarinin güzel bir örneğiydi. İftihar vesilemiz cam ağırlıklı bina, 1974 sonrası terör olayları başladığında güvenlik açısından bu sefer "baş ağrısı vesilesi"ne dönüşüyor. Rezidans'ın yan cephesinde boydan boya Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun Anadolu insanı temalı muhteşem bir vitray panosu var.[4] Dışarıdan içeriye renk cümbüşü sunarken, içeride bir davet olduğunda da yanan ışıklarla dışarıya aynı etkiyi veriyordu. Beyaz mermer zemin kaplamalarının üzerinde empresyonist resimler gibi olmuş antika Hereke halıları, küçük basamaklarla salonların bölündüğü yerlerde devasa eski Anadolu bakır kaplar var. Ünlü Finli mimar Eero Saarinen'in 1955-1956 yıllarında çok ses getiren, şimdilerde orijinalleri binlerce euroya satılan "tulip chair" (lale) sandalyeleri ve masaları görüyorum.

---

3 KPM, Königliche Porzellan-Manufaktur veya Berlin Porzellan: Ünlü bir porselen firması.

4 Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun T.C. Bonn Büyükelçiliği için tasarladığı "Cam Blok" için bkz. Salt Arşiv, https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/196629, erişim: 25.09.2022.

Sefiremiz Zehra Halefoğlu'nun ince zevklerine, bu modern fütüristik sandalyeleri klasik maun İngiliz masanın etrafında, modern masayı da İngiliz sandalyeleriyle kullanması bir örnekti. İkinci Dünya Savaşı sırasında Berlin Tiergarten'daki Osmanlı İmparatorluk Dönemi Sefaret binamız bombalanınca, kurtarılması mümkün olan paha biçilmez bazı antika mobilyalar da bu modern binanın içine zarif bir şekilde uygun yerlere serpiştirilmişti. Klasik, modern, Türk/Osmanlı zevkinin en güzel örneklerinden olan bu bina o güne kadar gördüğüm en etkileyici temsilcilikti. Eklektik ancak evrensel bir zevki yansıtıyordu ve bir Türk temsilciliği olduğu da şüphe götürmüyordu.

TC Bonn Büyükelçiliği'nin ve Rezidansı'nın mimari planlarını araştırırken karşıma iki isim çıktı. Mimar Vedat Özsan ve mimar Cengiz Bektaş. Özsan'ın projedeki rolünü tam olarak bilemesek de Cengiz Bektaş'ın tasarladığı planlara ulaşmak mümkün oldu.[5] 1964 yılında başlayan inşaat, 1967'de bitmiş ancak resmi açılışı 1970'lerde mümkün olmuş. Başkentin Berlin'e taşınmasıyla tüm yabancı misyonlarla birlikte Türk Büyükelçiliği de Berlin'e geri dönüş yaşadı. Bina 22 yıl boyunca hüzünlü halde kaderine terk edilmişti. Tarihi binalar kategorisine girme konusunda kararsızlık yaşanmış, nihayet 2021'de verilen yıkılma kararıyla eski vaziyet planı esas alınarak birbirine dik açılı iki rezidansiyel bina inşa edilmiş. Artık Bonn'da bir dönem Türk temsilciliği binasının bulunduğundan bahsedemeyiz. Ancak Bonn'un 2000. kuruluş yılı münasebetiyle Büyükelçi Reşat Arım (1931-2017) döneminde Bad Godesberg şehir parkına 1989'da Türkiye Cumhuriyeti adına bir Hitit Güneş Kursu hediye edilmiş. Bonn tekrar uykuya dalarken heykeltıraş Metin Yurdanur'un bu eseriyle "Buradan Türkler de geçmişti" mesajını bırakmış olmuşuz. Sevindim.

İlk Büyükelçimize ve Hanımefendi'ye İlk Ziyaret

Nezaket ziyareti arzumuz, kısa bir süre sonra öğle yemeği daveti şeklinde gerçekleşti. Sorup soruşturup en iyi çiçekçiden güzel bir buket yaptırıp göndermiştik. Sonra "en itinalı" kıyafetlerimizi giydik. Yaşım 20'ydi ve giydiğim ipek fiyonk kravatlı elbiseyle bu kıyafetin üzerine "takıldığı" bir kâğıt bebek gibi hissetmiştim. Acaba daha biraz önce bluejeanli olduğum yüzümden belli olur muydu? Murat da uzun saçları, hafif kaşındıran yeni "Prince de Galle" takım elbisesiyle oldukça heyecanlı ve ciddi görünüyordu. Ayağımda Ankara'nın o dönemki meşhur ayakkabıcısı Martin'in ısmarlama yaptığı "à la Chanel" ayakkabılar vardı. Sadelik ve şıklık konusunda tembihliydik. O günkü diğer davetliler Prof. Muammer Aksoy ve beyaz Rolls-Royce'ları bahçede park etmiş, İngiltere'nin eski Ankara Büyükelçisi ile eşi.

Efsanevi Büyükelçimiz ve Bayan Halefoğlu'yla –ne şanslıyız ki bir ömür boyu bize birçok konuda rol modeli olacak kişilerle– tanışıyoruz.

Nazik karşılamadan sonra sorular ve "sosyal radyoloji" ile yukarıdan aşağıya, aşağıdan yukarıya "fiziki tetkikler". Kimiz, kimlerdeniz, eğitimimiz, bildiğimiz lisanlar, genel kültürümüz, doğru kılıkta mıyız? Diğer davetli, Murat'ın Siyasal Bil-

5 Cengiz Bektaş tarafından tasarlanan T.C. Bonn Büyükelçiliği. Salt Arşiv, https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/196630, erişim: 25.09.2022.

Rüdigerstrasse, No: 73'teki ilk evimiz, Bonn, 1974.

giler Fakültesi'nden hocası rahmetli Prof. Aksoy, babam Prof. Bozkurt Güvenç'in de ahbabı çıkıyor. Devreye girip ailemle ilgili olumlu yorumlar yapınca benim demirleme noktam oluyor. Rahat nefes alıyorum.

Heyecanlıydım ama çok etkilendiğimi ve mutlu olduğumu da hissediyordum. Birlikte olacağımız "senyör" sefirimizle zarif eşi hoş bir çiftti. Yemekte "Tavuk Kievski"[6] vardı. Kızarmış tavuğu ucundan usulca kesip yağını akıttığımızda, Bayan Halefoğlu "Vahit'ciğim, gençler Kievski'yi doğru kestiler" demişti. Eyvah! Dehşet içinde, acaba daha ne tuzaklar var diye düşündüğümü hatırlıyorum. Allah'tan, "Kievski" 1970'li yıllarda Ankara'daki RV ve Kral Çiftliği gibi restoranlarda karşımıza sıkça çıkardı.

Yeni Evimiz

Sayısız ev gördük. Ren Nehri'ne paralel ilk sokakta, sonunda içimize sinen, Rezidans'tan iki ev sonra, Rüdigerstrasse 73'te henüz yapılmakta olan pırıl pırıl bir dairede karar kıldık. Bitmesini de sabırla bekledik. Evi kiralamamızın tuhaf bir hikâyesi var. Emlakçıyla işimizi halledemedik ancak gördüğümüz bir ilanı doğrudan aradık. Bizden önce Sefaret'ten sekreterler temas kurdular. Ev sahibi Frau Doktor Gisela, iyi İngilizce konuşan ve yaşlı annesiyle yaşayan bir

6 Tavuk Kievski: Tavuk göğsü ince dövülerek, galeta ununa bulanıp içine tereyağı konarak kızartılan tavuk yemeği. Çok dikkatlice bıçağın ucuyla yağ akıtılmaz ve doğrudan kesilirse, yemek sırasında yağ fişek gibi tabağın dışına sıçrayabilir.

diş hekimiydi. Kendimizi tanıttığımızda bir an duraksayıp içeriye seslenerek "Mutti, komm Schnell" ("Anne, çabuk gel!") diye bağırması bir oldu. Murat'la öylece kalakaldık. Frau Gisela bir yandan bana uzun uzun bakarak annesiyle arasında geçen heyecanlı bir diyalogdan sonra konuya İngilizce açıklık geldi. Ben, Frau Gisela'nın İkinci Dünya Savaşı'nda ölen erkek kardeşinin, sonradan intihar eden nişanlısının ikizi kadar benzeriymişim. *Bu şimdi iyi bir şey miydi? Evi tutabilecek miydik?* O önemliydi. İçeriden fotoğraflar getirdiler, Frau Gisela neredeyse sarılarak evi bize kiraladığını söylediğinde rahat nefes aldık. Bonn'da kaldığımız yıllar boyunca arada bize uğrar, nedense sağlığımı sorardı. "Türkiye'de alışık olduğun güneş burada yoktur, vitamin al" filan gibi şeyler söylerdi. Onu severdim.

Bir Büyükelçilikte İşler Nasıl Yürür – Aile Programın Neresinde?

Murat'la yeni yaşamımızın temellerini atmaya çalışıyoruz. Tabii ki kuralların önemli bir kısmını Büyükelçilik işleyiş mekanizması koyuyor. Büyükelçi Halefoğlu iş konusunda çok titiz, çok yönlü ve proaktif. Sahaya inerek çalışmayı önceleyen bir iş anlayışı var. Ona göre Kançılarya'da masa başında uzun saatler geçirmek "verimsizlik" göstergesi. İşler mesai saatlerinde başlar ve biter. Bitirilmemiş ise "verimsiz çalışılmış" demektir. Öte yandan bu yaklaşım ciddi bir stres de yaratıyordu. Ama "bonus" anlayışı, aileyle geçirilecek zamanın vurgulanmasıydı. Bu konuda, eşler olarak çok mutluyduk.

Geri kalan zaman ki bu yaratılması gereken bir zaman olabiliyordu: Diplomatlık mesleği gereği sosyal temaslarda bulunulacak, yerel makamlarla ve diğer diplomatlarla ilişkiler kurulacak, siz onları tanırken, onlar da sizi, ülkenizi tanıyacaklardı. Esasen, özel dostluklar yoluyla önemli sorunların farklı bir platformda çözümlendiğini izliyorduk. Bu, arkadaş eğlendirme meselesi değil, "vazife"ydi.

Kâtipler Nöbet Tutmaz

Bonn Büyükelçiliği bir okul, uygulamalı diplomatik bir akademi gibiydi. Bilgi dağarcığımıza devamlı yeni bir ilave yapılması gerekiyordu. Kâtipler, hafta sonu nöbetinden muaftı. Her hafta sonu Büyükelçi'nin talimatıyla Almanya'nın bir bölgesi gezilecek, komşu ülkelere gidilecek ve hafta başı izlenimler kendisiyle paylaşılacaktı. Allah'tan Bonn, birçok şehre ve ülkeye yakın bir konumdaydı. Aynı gün Belçika'ya, oradan Hollanda'ya geçip geri gelebiliyorduk. Hafta sonları arkadaş evlerinde kalıyorduk. Birkaç günlük tatillerde daha uzun programlar yapardık. Bonn'da kaldığımız süreçte binlerce kilometrelik yol yapmıştık. Kısacası: İzlemek, öğrenmek, öğrendiğini anlamak gerekiyordu. Çıta yüksekti. Her an günlük ev ödevi gibiydi.

Bu arada Murat da başkâtip olmuştu.

Büyükelçi ve Eşinin Yaşam Şekli: Rezidans'ta Misafirlik

Büyükelçi'yi ve eşini bize göre "bir hayli yaşlı" görürdük – ne hata! Oysa bizden beklenenlerin katbekat fazlasını kendileri yapıyorlardı. Tılsım: İyi programlama ve ölçü. Günlük aktivitelerinin bitiş saati gece 11'i geçmezdi. Erken yatarlar, yeme içme konusunda ölçülü olmayı devamlı öğütlerlerdi. Spor yaparlar mıydı, hatırlayamadım. Ancak diplomatların ve diğer yöre sakinlerinin adeta "Champs-Élysées"si olan Ren Nehri'nin kıyısında hafta sonları hızlı adımlarla yürüdüklerini görürdük. Kişiler arası ilişkilerde de mesafeyi her zaman korurlardı. Hatta "aloof" (uzak durma) olarak algılanabilecek düzeyde. Ulaşılması kolay olmadıklarını düşünürdük.

Bu fikrim, daha sonra zatürree olup bir süre hastanede yatan Murat'a gösterdikleri yakın ilgi sırasında tamamen değişti. O süreçte üniversiteye devam ederken evde yalnız kalmamı istememişler ve beni Rezidans'ta misafir etmişlerdi. Kimin sıkıntısı olsa Zehra Hanım'ın ışık hızıyla devreye girdiğini görürdük. Davetler, siyasiler, iş insanları, yüksek sosyeteden kişiler gündelik programlarını oluştururken bütün bunlara nasıl vakit bulurdu? Ayrıca evlerinde misafirken gözlemlediğim Zehra Hanım Rezidans'ı idare eden disiplinli personelin her adımını titizlikle takip ve kontrol ederdi. Mutfaktaki işler dahil.

Öğrenilmesi gereken bu stil: Dikkat, ciddiyet, verimlilik ve nihayet kaliteye varan bir zincirdi.

1970'lerde Eşlere Yurtdışı Oryantasyon Programı mı? Şaka mı?

Diplomatlık mesleğinde eşlere de çok iş düşer. İlk önce bu hayatta "ikinci keman" olmayı kabullenmek gerekirdi zira "birinci keman" tabii ki diplomatın kendisidir. Diplomatik hayatta olması gerekenlerin hakkıyla yerine getirilebilmesi, aile yaşamının olumsuz etkilenmemesi için dış ülkelere tayin öncesi (yürüyüş yolları mayınlarla döşenmiş) yeni hayata hazırlık için neler neler öğretilmeliydi. Özellikle ilk tayinde, bir günde kendisini dünyanın bir diğer köşesinde farklı dil, kültür, iklim koşullarında bulan eş günlük yaşamını idame ettirmeye ve kurumsal olarak kendisinden beklenenlere ne derece hazırlıklıydı? Biz tek kelimeyle hazırlıksızdık!

Yeni öğrenmeye çalıştığım ev yönetimi, öğrendiğim dördüncü dilde üniversite eğitimi ve diplomatik hayatın smokinli davetleri: Üç şapkam vardı. İyi bir "jonglör" olmaya çalışıyordum. Şapkalardan birini başıma taktığımda, bir diğerine yer açılması gerekirken, üçüncüsü de ikincisinin yerine doğru yaklaşırdı. Zaman zaman "üç şapka" üst üste başımda olduğunda veya hepsini yere düşürdüğümde "daha hızlı nasıl büyüyebileceğimi veya daha dayanıklı nasıl olabileceğimi" hesaplamaya çalışırdım.

Yolumu çizebilmenin pusulası, elkitabı ne olacaktı? Evet, bir protokol kitabı her zaman elimizin altındaydı ancak kısıtlı imkânlarla bir anda "dört başı mamur"

bir ev kuramamış kâtip eşleri olarak, böyle bir evde olması gereken düzeyde nasıl misafir ağırlayacaktık? Dönemin anlayışı ise "Bilenler bilmeyenlere öğretecek", onlar da "gözlerini dört açıp öğrenecek" şeklindeydi – bu da bir görüştü tabii.

Yıllar sonra Ankara'da Dışişleri Akademisi'nin eşler için hazırladığı oryantasyon programları nihayet bu konulara bir çözüm sunmuştu. Kurumsal beklentilere gerçekçi bir yaklaşımla, kapsamlı bilgilerle donatılmış programlarda ben de katılımcıydım. Mutlulukla ve heyecanla akademide kırk küsur yıllık "eş" tecrübelerimi, gözlemlerimi paylaştım, keşke bizler de böyle bir programdan geçmiş olsaydık özlemiyle.

Diplomat Evlerinde "Déjà vu" Hissi

Diplomatların zevkleri tek tip midir, yoksa tesadüfler silsilesi mi? "Déjà vu" hissi veren aynı tip eşyalarla döşeli evler, benzer biçimde hazırlanmış masalar nasıl ortaya çıkıyordu? Kısa bir süre sonra daha farklı düşünmeye başladım. Karakterim nedeniyle belki de, o kadar aynı "üniformayı giymiş olma"yı pek istemiyordum. Zaten tayyör takımları bile öteden beri altı üstü ayrı giymeyi severim. Bir süre sonra bir sentez yapabilmeye başladık. Ama bir şablon vardı ki işte o, olmazsa olmazdı.

Çok genç yaşlarda, çok şık evlerde davetlere katıldık. Farklı ülke diplomatlarıyla ve Alman dostlarımızla geçirdiğimiz zamanlarda beraberimizde getirdiğimiz "wohnkultur"e (ev dekorasyonu/düzeni) yönelik değişen zevklerimiz, yaşamımıza yeni katmanlar ekliyordu.

Yavaş yavaş ve düşünerek evimizi döşemeye başladık. Bonn'daki "Graff" mobilya mağazasından aldığımız kanepe için bir kira parası ödemiştik. Devamı IKEA'dan geldi tabii. Bir hovardalıkla İngiliz maun parçaları ekledik. Ben hâlâ bir öğrenciydim ancak çalışma masam antika İngiliz stiliydi. IKEA parçalar dışında tümünü bir ömür halen kullanmaya devam ediyoruz. Aferin bize!

İlk Örnek Diplomat Eşleri

Büyükelçilik çalışanları şöhretler geçidi gibiydi. Takma adları ise "Bonn Boys". Başta Büyükelçi Halefoğlu. Klasik diplomasi kuralları hâlâ geçerliydi. Yanı sıra, hızla değişmekte olan ikili ilişkilere ayak uydurmayı gerektiren bir dönemdi. Bir yandan şık davetler, kültürel faaliyetler, bir yandan artan sayıları ve problemleriyle işçi meselelerinde çözüm üretmeye çalışma çabaları.

Görerek ve uygulamalı "diplomat eşliği 101" – benim için kıdemli diplomat eşlerini izleyerek olacaktı. Gerçekten hayran olduğum, kitap gibi okumaya çalıştığım Büyükelçi Selçuk Korkud'un zarif eşi Gönül Korkud, Büyükelçi Mustafa Akşin'in (1931-2020) kısa saçlarıyla aktris Jean Seberg'e benzeyen eşi Dilek Akşin, Büyükelçi Aydın Tosun'un eşi renkli kişilikli, eğlenceli Ayten Tosun, bir ara birlikte Almanca kursuna gittiğimiz, Büyükelçi Ahmet Ermişoğlu'nun eşi cana yakın Bey-

han Ermişoğlu. Yılların tecrübelerinin sentezleri her birinde ne kadar farklıydı. Bir süre sonra bu ekibe katılan, Büyükelçi Tanşuğ Bleda'nın eşi, çok sevdiğimiz Erel Bleda ise bohem bir kişilikti. Özdem ve Sumru Sanberk gelene kadar Sefaret'teki tüm kâtipler bekârdı. Sumru'yla iyi anlaştık, yaşlarımız yakındı. Her ikimiz de ilk tayin yerimizdeydik. Yalnız kaldığımızda bizden beklenenlere hafif "isyan" eder, biraz da "dalga geçerdik". Yaşımız genç, bizden beklentiler çoktu. Bilmediğimiz dikişle kermeste satılmak üzere "talimatla" lavanta torbası bile diktik.

1970'li yılllarda ilk "Bonn Boys" eşleri bu ekipti. Daha sonraki yıllarda da Sefaret'in kadroları bu isimle anılmaya başladı.

Başkonsoloslar Arasında Anneannemin Akrabası

Köln'de arı gibi çalışan Başkonsolos Ömer Lütem (1933-2018) vardı. Köln, Türk işçilerinin en yoğun olduğu bölgelerden biriydi. Ömer Bey'in eşi Meral Hanım'ı candan, kültürlü akıllı bir kişi olarak hatırlıyorum. Sanatçı bir aileden gelen Düsseldorf Başkonsolosu Ali Refik İleri'nin eşi Emel Hanım'ın babası Ali Haydar Bey Cumhuriyet dönemi ilk Moskova sefiriydi ve orada vefat etmişti. Anneannemin akrabasıydı. Refik Bey'in, geliriyle Türkiye'de ilkokul yaptırmak için Düsseldorf, Galerie Orangerie'de açtığı resim sergisinde gördüğümüz, daha önce bulunduğu Kudüs'ü resmettiği bir tablosuna bayıldık. Fiyatı 250 DM'ydi. Ev kiramız 600 DM. Murat göz işaretiyle bana mümkün olamayacağını anlatmaya çalışıyordu. Yüce gönüllü Refik Bey, galeri kirasına resmi bize 50 DM'ye vermişti. Resim daha sonraki tayin yerimiz Gümülcine'de bir gece yarısı asılı olduğu duvardan düşüp zedelendi. Aynı gece Refik Bey'in vefat etmiş olduğu haberini aldık. Düşündükçe hâlâ tüylerimiz ürperir.

Yeni Dostluklar

Sefaret'teki çalışma ataşelerimiz Gülay ve Cengiz Aslantepe. Yaşlarımız yakın olduğu için arkadaşlarımız. Yıllar sonra Viyana'da tekrar bir araya geldik. Mükemmel Almancaları, hukuk bilgileri ile Avrupa'da işçilerimizin kazanılmış hakları için yapılan her anlaşmada katkıları ve imzaları olan entelektüel bir aile. Keza Almancayı bir Alman gibi konuşan bir diğer kişi Basın Müşavirimiz Can Evcen ile de Viyana'da, Ticaret Müşavir Yardımcısı Işıl ve Tülin Ünel ile de Tahran'da yollarımız kesişecekti.

Yeni elçi müsteşarımız Tanşuğ Bey ve Erel Hanım sosyal açıdan klasik diplomasi kurallarına çağdaşlık katan, asta-üste saygısızlık olmaması şartıyla evlerini, bahçelerini herkesle paylaşan samimi kişilerdi. Tanşuğ Bey'in Murat'la üniversitemdeki Mensa'ya (öğrenci yemekhanesi) gelip öğle yemeği yediklerini hatırlıyorum. Tanşuğ Bleda daha sonra 1981'de Tahran'da büyükelçimiz olacaktı.

Hayran olduğumuz bir çift, sanat ve caz meraklısı Melike Abasıyanık Kurtiç ve Necati Kurtiç'ti. Abasıyanık soyadına has renkli sanatçı kişiliğiyle Melike uzun

yıllar Danimarka'da yaşamış ve Royal Copenhagen Fabrikası'nda kendi tasarımı olan çeşitli ve çok sayıda seramik parça üretmişti. O dönemlerde denizkestanelerine ilgi duyuyordu ve inanılmaz detaylar ve çizgiler içeren bir dizi hazırlıyordu. Halen uluslararası sanat dünyasında saygı duyulan ve eserleri ilgi gören bir seramik sanatçısıdır.

Nezaket Ziyaretlerinde de Protokol Sıralaması

1970'li yıllardaki zamanın ruhuna (Zeitgeist) uygun bir diplomatik hayatın gerektirdikleri şimdiki gerekliliklerle çelişebilir. O dönemde protokolde kıdem olarak üstünüzde kim varsa, onun eşine nezaket ziyareti yapmanız beklenirdi. Uzun bir liste önümde duruyordu ama vakit yoktu. Bir yandan acemi diplomat eşliği, bir yandan talebelik. Benim gibi "doubleface" (iki taraflı) hayat yaşayan bir kişi için ileride detaylı bahsedeceğim gibi, "akademik çeyrek"te üniversitede olma mecburiyeti kâbus[7] gibiydi. "Kuzu kuzu" önüme konanları yapmaya çalışırdım.

Harika bir çözüm, zaman zaman Zehra Hanım'ın verdiği çay davetleri oluyordu. Orada kendimi tanıtıp talebelik kartımı oynuyordum. Gene de listenin hiç olmazsa yarısını ziyaret etmem gerekiyordu. Protokol sırasına göre oturulan çay masasının en ucunda olanlardandım. Çayların temaları da olurdu. Birçoğu kermes organizasyonuydu. Bayan Halefoğlu'nun işçi çocukları için çok ihtiyaç duyulan bir kreş planı vardı. Faaliyetler yoluyla fon toplamaya çalışıyordu. Bir piyango düzenlendi, bağış olarak gelen büyük ikramiye sarı renkli "Volkswagen" bir arabaydı. Bizler de diplomatik hayatta yakın kişisel ilişkilerin, dostlukların böyle faydaları olduğunu görüyorduk.

Halefoğlu çiftinin kızları Nilgün'le tanışmam böyle bir çayda oldu. Oh! Nihayet bir yaşıtım. Ne mutluluk! Tanışma cümlemiz: İkimiz de miyopuz, gözlüklerimiz benzer. Nilgün, Bayer'de staj yapıyordu. Yakın arkadaş olmuştuk. Akıllı, sosyal, sempatik ve zarif. Nilgün evlenip İstanbul'a gidene kadar çok güzel anılarımız oldu.

Büyükelçiliğimizde her ay düzenlenen müzikli, danslı yemek davetlerine biz gençler hep katılırdık. Esasen hepimizin bir görevi olurdu ama buna karşılık çok ilginç kişilerle tanışmış da olurduk. Ne tecrübe!

Davetler smokinli, uzun elbiseli olurdu. İdil Biret gibi tanınmış Türk sanatçılarının konserleri oturma düzeninde gerçekleşirdi. Konser sona erdiğinde, davetlilere yemek öncesi aperatifleri ikram edilirken fark edilmez bir hızla sandalyeler kaldırılır, küçük masalarda oturmalı yemek düzenine geçilirdi. Her masanın çiçeği, mumu yerli yerinde olurdu. Arkadan Türk yemeklerinin en şık ve leziz biçimde sunulduğu büfe. Hazırlık sürecinde Bayan Halefoğlu mutfağa nezaret eder, masa süslerini bizzat kendisi hazırlardı.

---

7 Kâbusum, sabahları ilk tramvayla Bonn'a gitmek ve saat 08.00'da başlayan derse en geç 8.15'te girmiş olmaktı. Zira bizi disipline etmeye çalışan hocalar zamanın amonyak kokan teksir notlarını "Akademische Viertelstunde veya Akademisches Viertel" (Cum Tempore/akademik çeyrek dakika) toleransından sonra vermek istemezlerdi.

Davetlerin ünlü konukları Henkel ailesi, Volkswagen'ın sahipleri, diğer büyükelçiler, Bonn siyasilerinin büyük kısmı Halefoğlu çiftinin kişisel dostlarıydı. Biz gençleri isimlerimizle tanıtarak değer verdiklerini düşünürdük. Bonn'dan ayrılana kadar ne çok böyle davete katılmıştık ve diplomatik hayatımızın tamamına yetecek kadar tecrübeyi en başında ve en yüksek çıtada öğrenmiştik. Bundan sonrası değişen ülkeler ve değer yargılarıyla bizim sentezimize kalmıştı.

Mehlem'in İlginç Sakinleri

Komşularımızdan Barones Ragnild von Keudell'ın diplomat kocası Mozambik'te öldürülmüştü. Brezilya Hava Yolları şirketi Varig'in temsilcisiydi. Portekizli kâhyasıyla oturduğu ev bir önceki Hollanda kraliçesi Beatrix'le evli Alman diplomat Claus von Amsberg'in eviydi. Babası Frankfurt Üniversitesi rektörüydü. Zeki, çevresi geniş, sempatik "polyglot" (çok dilli) bir kişiydi. Türkleri yeni tanımış ve "Türkofil" (Türk dostu) olmuştu. Zehra Hanım, Tanşuğ Bey ve bizlerle yakın dostluk kurmuştu. Vefatına kadar Viyana, Dublin, Muskat'taki evlerimize ve en son Brüksel'e gelip misafirimiz oldu. İkinci eşi Dr. Horst Niemeyer, Essen'daki Stifterverband'ın (Bilimsel Araştırmalar Kurumu) başarılı genel sekreteri ve yöneticisiydi. Araştırma vakıflarının sayısını 77'den 232'ye çıkarmıştı. Bilim ve teknoloji araştırma vakıflarının yanı sıra Faruk Şen'in Türkiye Çalışmaları Merkezi'nin kurulmasında önemli rol oynamıştı. Hep Ragnhild'in de bu alanda olumlu desteklerinin olduğunu düşünmüşüzdür.

Bugüne kadar dostluk bağlarımızın devam ettiği kapı komşumuz Michael Niederste-Ostholt, Deutches Bank'ın genç başarılı elemanı, daha sonra başkan yardımcısı olacaktı. Eşi Bavyeralı Gisela dönemin Dışişleri Bakanı Genscher'in İngilizce-İspanyolca tercümanıydı. 1972 Münih Olimpiyatları'nda İsveç veliaht prensine tercüman olarak atandığında yakın arkadaşı Sylvia'yla becayiş yapıp Monaco Prensesi Grace'e de tercümanlık yapmıştı. Sylvia ise daha sonra kral olan Prens Carl Gustaf'la evlenmiş ve kraliçe olmuştu. Halen İsveç kraliçesidir. Sıkıcı görünen küçük Bonn'da ne hikâyeler vardı, neler neler.

Sokağımız Rüdigerstrasse'de rezidansı bulunan ve Büyükelçimizin de dostu Suudi Arabistan Büyükelçisi Muhammed Nuri İbrahim, annesi Türk, Batılı düşünce tarzında, Bonn'daki diplomatik çevrelerde ağırlığı olan "senyör" bir sefirdi. Bir gün Ragnhild'le çat kapı evimize gelmişti, ne de olsa komşumuzdu.

Daha sonra Canberra'da karşımıza çıkacak Avustralyalı diplomat Michael ve ünlü bir gastroentrolog olan eşi Dr. Libby Hillman; Ankara, Roma ve Viyana'da üç kez yollarımızın kesiştiği İtalyan diplomat Gianfranco Giorgolo (sonra büyükelçi) ve eşi Consuelo'yla dostluklarımız Bonn'da başlamıştı. Consuelo, Murat'ın gün, ay, sene olarak İtalyan ikiziydi. Tesadüf bu ya!

Zaman Geçse de Aklımızda Kalan Lezzetler

Bonn'dan aklımda kalan lezzetler arasında üniversitemin Mensa'sında yediğim "talebe doyuran" cinsten sosisli, karanfilli ve defneli mercimek yemeği, restoran-

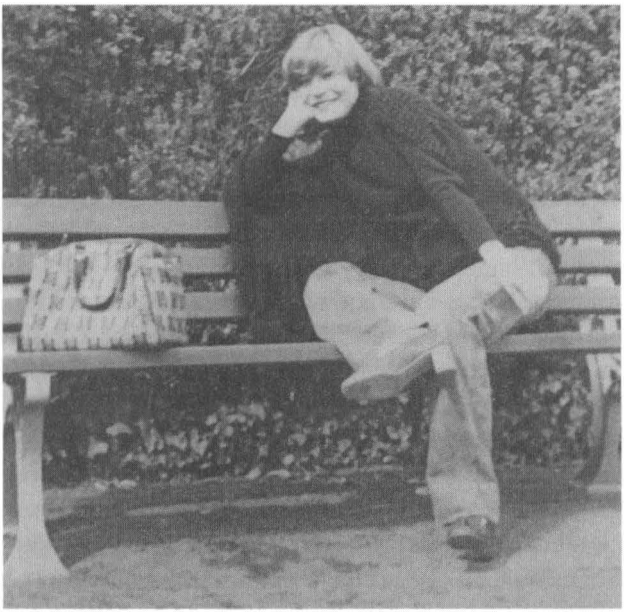

Talebelik günlerimden, Bonn, 1974.

larda tereyağlı bademli alabalık vardı ve bu, lezzetsiz bir balığı nasıl cazip kıldıklarının ispatıydı. Av etlerine de yeni yeni aşina olmaya başlamıştık. Davetli gittiğimiz yörenin en pahalı restoranı Wirtshaus St. Michael'de, "Châteauneuf-du-Pape 1956"[8] eşliğinde ilk kez tattığımız geyik sırtının tadını unutamadık. Bonner Kaffeehaus'ta "sahnetorte"[9] Marktplatz'ta Crêperie, Bad Godesberg'de Theaterplatz'ta Theater Kafe, konser çıkışı atıştırmalarımızı yaptığımız yerlerdi. Parasız günlerde gittikçe küçülen ve paylaşılan güzel lezzetlerdi.

Üniversitem: Rheinische Friedrich-Wilhelms – Bonn Üniversitesi

Sevdiğim küçük yol Regina-Pacis-Weg, üniversite parkı Hof.
Gece gündüz Almanca: Gençlik mi, çalışmak mı, sevmek mi, zora meydan okumak mı?

Üniversitemin tarihçesi ve ünlü mezunları etkileyiciydi. Rheinische Friedrich-Wilhelms- Universität Bonn, III. Friedrich Wilhelm tarafından 1818 yılında kurulmuştu. 1777'de aynı bina Kurkölnische Akademie Bonn olarak hizmet vermişti. Akademinin ileri görüşlü kurucusu, Köln Prensi Maximillian Friedrich von

8 Châteauneuf-du-Pape Güney Rhone Vadisi'nin ünlü şarabı, 1956 yılı ise bu şarap açısından zor bulunan ve makbul bir yılmış.

9 Sahne Torte, cheese kek gibi ama taze kreması daha bol, köpük gibi bir tatlı.

Königsegg-Rothenfels, Köln'deki Katolik üniversitesi ile Duisburg'daki Protestan üniversitelerine karşı "aydınlanma ruhu" ile "non-sectarian" (bir mezhebe bağlı olmama) anlayışıyla hareket etmişti.

Ünlü mezunları arasında Nobel ve prestijli G. W. Leibniz ödüllerinin sahipleri, mesela doğa bilimleri dalında kimyager A. Kekule, filozoflardan Nietzsche, Jürgen Habermas, Karl Marx ile Heinrich Heine, Thomas Mann gibi şair ve yazarlar, ressam Max Ernst, Konrad Adenauer, Robert Schumann gibi siyaset bilimciler, ekonomistler vardı.

Benim zamanımda, Nobel Ödülü almış mezun sayısı 5'ti, şimdi 11'i bulmuş. Bonn Üniversitesi'ne Alman Üniversiteleri Mükemmeliyet Girişimi tarafından "Mükemmel Üniversite" payesi tevdi edilmiş. Talebeliğim sırasında 30.000 öğrencisi ve 3 milyona yakın koleksiyonuyla övünç kaynağı olan bir kütüphanesi vardı.

"İstikrar" bir Alman normu olmasına rağmen, 1798 Fransız işgali ve her iki dünya savaşı sırasında üniversitede eğitim sekteye uğramış. Bir ara eğitim tamamen durmuş. Bölge Viyana Kongresi'yle (1814-1815) Prusya'nın parçası olduğunda, Fransız işgalinden beri kapalı olan üç üniversiteden biri olan "Bonn Akademisi" için 1815'te Kral III. Friedrich-Wilhelm tarafından tekrar bir üniversite açılması kararı alınmış. Yıl 1818. Ancak üniversitede yaşanan bir öldürme olayından sonra, sansür gelmiş ve eğitim durmuş. Birinci Dünya Savaşı sırasında mali ve ekonomik açıdan devlet desteği kesildiğinde de araştırmalar sekteye uğramış. 1930'larda farklı bir girişimle öğrencilere üniversite yönetimine katılma yetkisi verilmiş. Naziler söz sahibi olduklarında ise üniversite "Nazi Eğitim Enstitüsü"ne çevrilmiş. Bu dönemde öğrencilere tanınan haklar geri alınmış, mevcut özerklik askeri bir lider hiyerarşisine dönüşmüş. Yahudi akademisyenler ve öğrenciler üniversiteden atılmış. Akademik açıdan karanlık geçen bu yılların devamında, İkinci Dünya Savaşı sırasında, 1944 yılında gerçekleşen bir hava saldırısında ana binanın ve kütüphanenin bir bölümü ciddi hasar görmüş.

Savaş sonrası 1945 yılında üniversite bu sefer de İngiliz işgal bölgesinde kaldıysa da tekrar eğitime başlayan ilk üniversitelerden biri yine Bonn Üniversitesi olmuş. Çilekeş bir tarih ama sonuçta bugün dünyanın önde gelen araştırma üniversitelerinden biri. Nihayet, 1991 yılında başkentin tekrar Berlin'e taşınmasıyla üniversiteye genel eğitim bütçesinden büyük bir katkı sağlanmış.

Öğrencilik Hayatı ve Gündelik İşler

Bir gece önce Sefaret'teki "şaşaalı" davetten sonra mütevazı talebelik hayatına "radyoda frekans değiştirir" gibi ayak uydurmak gerekiyordu. Uzun elbiseler, topuklu ayakkabılar derken, bir sonraki gün erken saatlerde "blue jean" ve spor ayakkabılarla, çoğu kez tramvayda kahvaltı ederek derslere yetişme gerçeğini yaşamaya başlıyordum. "Akademik çeyrek dakika" (Akademische Viertelstunde - Cum Tempore) kuralı üniversitedeki derslere bile uygulanır mı, hem de nasıl uygulanırdı işte. Amonyak kokan teksir edilmiş ders notları hocaların önünde du-

rur, 15 dakikayı geçirenlere de verilmezdi. Yalvar yakar diğer öğrencilerden temin edilir, teksir sırasına girilir ve çok zaman kaybedilirdi. Sigara içtiğim dönemlerdi ve "tax free" aldığımız "Benson and Hedges" sigaraları işe yarardı.

Ciddi ve uzun saatler ders çalışmam gerekiyordu. 24 saatlik zaman diliminde uyumanın dışında kalan sürede – alışveriş yapılacak, yemek düşünülecek, çamaşır yıkamak için evin alt katındaki "Waschküche"[10] sırasına uyulacak, eh ütü de var. Evde misafir ağırlama da önemli. Annemin hediye ettiği, bir dönem her mutfağın demirbaşı, Ekrem Muhittin Yeğen'in yemek kitabını[11] bir solukta roman gibi okumuştum. Çorbalar, etler, sebzeler, tatlılar... "Neler pişiriyorsun" sorusunu ise roman gibi "Sadece güzelce okudum" diye cevaplıyordum. Bir de (uygulama) pişirme işi vardı tabii, oraya hemen gelemedim. Zavallı Murat neler çekti. Bu koşuşturmada hafta sonları da boş kalmıyordu – Büyükelçi'nin Almanya'da bir bölge gezilmesi talimatı yerine getirilecekti.

Latince, önce yeni öğrenilen Almanca üzerinden anlamaya çalışılacak ama tabii ki ancak ezberlenerek sınava girilecekti. Gece geç saatlere kadar bu işler arasında heyecanla çok çalışırdım. Ara sıra anne evinde ders dışında hiçbir şeyden sorumlu olmadığım öğrenci yaşamının ayrıcalığını düşünür, özlemini duyardım. *Karakterimiz kaderimizdir.* Hülyalara dalmaya bile vakit yoktu.

Almanca dili ve Studienkolleg'den Latince ve Yakın Tarih (Zeitgeschichte) dersleri aldıktan sonra heyecanla nihayet "Etnoloji" eğitimi başlıyordu. Halkların gelenek görenekleri, tarihi kaynakları, folklorları, değişen kültürel algılar, metodoloji, izleme, mülakatlar vs. derken yeni yeni Almanya'da kültürel açıdan da Türklerle ilgilenilmeye başlandığını görüyordum. Bölümde benden başka Türk yoktu galiba. Beni kısa süre bir araştırma grubuna dahil ettiler. Misafir işçi olarak gelen, sonra aileleriyle yerleşmeye başlayan Türkleri anlamaya çalışıyorlardı. En çok şaşırdığım konu Türk masalları (Keloğlan, Nasreddin Hoca) ve atasözleriyle deyimlerin incelenmesiydi. Benim de hayretle fark ettiğim bir konu, Alman masallarında başarılı olmak için çok çalışmak ve sebat etmek gerekirken, bizde kurnazlığın/hazırcevaplığın kazanmasıydı. Daha uzun süre o grupta çalışmak isterdim.

Meraklı Gözlerle Almanları İncelemek

Aldığım eğitim bana yaşadığımız çevreyi daha farklı yönlerden inceleme refleksi kazandırıyordu. Talebe arkadaşlarım, üniversitedeki hocalarım, diplomatik hayatta karşılaştığımız "üst düzey" Almanlar, her işlerinde neredeyse –içlerindeki saat ritmini– hissettiğimiz komşularımız. Gündelik hayatta çok farklı grupları tanımaya, anlamaya çalışıyorduk. Her millet gibi, Almanların da bilinen imajlarının altındaki "nüans"larını öğreniyorduk. Robot gibi çalışan Almanlar, en duygulu

10 Waschküche, evlerde ortak çamaşır yıkama, kurutma odası. Haftalık çizelgeye göre dairelere ait gün ve saat dışında kullanılamazdı.

11 Ekrem Muhittin Yeğen, *Alaturka ve Alafranga Yemek Öğretimi*, 2 cilt, İstanbul: Güler Basımevi, 1946.

şiirleri kaleme alıp en romantik müzikleri besteleyebiliyorlardı. Ancak en acımasız, gaddar savaşçılar ve ideologlar da olabiliyorlardı. Mükemmelliyetçilik, ikinci doğalarıydı. Bu yüzden belki "kötünün de en mükemmeli"ni olabilmişlerdi.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında yakılıp yıkılan, işgal edilen, bölünen ülke "Das Deutsche Wunder" olarak bilinen "Alman mucizesi"yle ayağa kalkabilmişti. Yaralar sarılırken, felaket yıllarını yaşayanların acılarının üzerine pek de gidilmemişti. 1970'li yıllarda yetişenlerin Amerikan ve İngiliz filmlerinde izledikleri korkunç Nazilerin kendi aile fertleri de olabileceğini irdelemeye, Holokost'u yüksek sesle tartışmaya başlamaları benim dönemimde üniversitede yoğun bir gündem teşkil ediyordu.

Yakın tarih hocamız bu konunun üzerine çok giderdi. Sanıyorum, Yahudi'ydi. Rejimden kaçan ve dünyaya dağılan Alman bilim insanlarının, mimarların, müzisyenlerin bir kısmının Atatürk'ün daveti üzerine Türkiye'ye sığınmaları benim için gurur vericiydi. Cumhuriyetimizin kuruluş yıllarında ülkemize büyük emekleri geçmiş bu kişileri isim isim öğrenmiş bir de "paper" yazmıştım. Hâlâ aklımdadır.

Almanlar, ataları Germenlerden gelen kültürleri ve aldıkları eğitimle kendi kendileriyle yarışırlar. Akılcı ve disiplinlidirler. Kurallara uyarlar – uymayanları da "hizaya getirmeye" meraklıdırlar. Kendi kafalarına dokunarak veya kişiye doğru sallanan meşhur "işaret parmağı" hareketi çok antipatiktir. İş ise iş, eğlence ise eğlence! Yer, saat, şekil bellidir. Hafta içinde uzun saatler ve yoğun çalışma düzeni, cuma akşamından cumartesi akşamına kadar "kontak kapatıp" eğlenme. Pazar sabahı bir gece önceki abartılı yeme içme vs. aktivitelerinden arınmak için doğa yürüyüşleri, evde aileyle ve kitap okuyarak sakin saatler geçirme ve pazartesi hafta başına hazırlık. Ravel'in *Bolero*'su gibi müzik aletleri değişir, monoton müzik değişmezdi.

Yıl içindeki bu düzen tarihleri belli "Karnaval-Faşing" fırtınasında bu sefer "her türlü çılgınlık yaşanması kuralı"na uyulmasını gerektirirdi. O da bir kural. Bu tür günlerde düdüklü tencere gibi "istim bırakılacak" ki tekrar disiplinli hayatlarına dönüşlerindeki randıman düşmesin. En sonunda Almanlar da birer "fani insan".

İlk tayin yerimiz Almanya, Murat ve benim için yaşadığımız unutulmaz anılarla hayatımızı çok derinden etkilemiş bir döneme işaret eder. Bonn'daki birinci yılımızla son yılımız arasındaki "değişimim" inanılmazdı. Sanki ikinci kez doğuyordum.

Bonn'daki süremiz dolduğunda bizim Batı Trakya dediğimiz, Yunanistan'ın Doğu Trakya bölgesindeki Gümülcine'ye tayin olduk.

Gümülcine (Komotini), Yunanistan, Batı Trakya (1977-1979)
(Kasabada Yalnız Diplomat Eşi)

Dil: Yunanca, sevimli Batı Trakya Türkçesi
His: Kıbrıs Barış Harekâtı sonrası Türk-Yunan ilişkileri, havada, karada, denizde siyaset; Osmanlı ve Cumhuriyet tarihlerini tekrar okumak; Fanari (Fener); Yunan halkıyla benzerlikler ve farklılıklar; "Barbarian turkos", kekik kokusu.

Almanya'dan arabamızla eski kıtayı "verevine" katederek Yunanistan'a geldik. Akşamüzerine doğru haritada adı "Komotini" yazan şehrin yol tabelalarını izleye izleye Gümülcine'ye vardık. Odos Ionon'daki Başkonsolosluk binasının önünde park ettik. Arabanın alabildiği kadar eşyamızı da yanımızda getirmiştik.

Bonn, Bad Godesberg, Mehlem'e ilk görüşte "Ay burası da küçük bir köy" diye hayıflanan bizlere şimdi daha da küçük Gümülcine! Türk Başkonsolosluğu'ndan başka bir diplomatik temsilcilik de yoktu.

Batı Trakya'ya Ömür Boyu Duygusal Bağlanma

Ama Türk soydaşlarımızın yoğun yaşadığı ve vatan toprağı olarak bağlı oldukları yerler. Gümülcine için çok kısa bir sürede "reset"lendik. Her ikimizin aile kökleri de Balkanlar'a dayanıyor. Bu bölgeyle duygusal bağlarımız var. Anneannemin ailesi ve büyükbabam Sofya doğumluydu. Selanik'te büyümüş, Atatürk'ün de gittiği Selanik Mülkiye Rüştiyesi'nde okumuştu.

Osmanlı İmparatorluk "periferi"sindeki ülkelerde bulunmak, Murat'ın mesleği açısından çok önemliydi. Benim için de öğrenecek ne çok şey olduğunu fark etmem açısından önem taşıyordu.

Başkonsolosumuz Akgün Kıcıman (sonra büyükelçi) ve eşi Ayşe Hanım'la çok çabuk anlaştık. Akgün Bey bulunduğu yere değer veren ve işini dünyasının merkezine koyan bir kişiydi. Bize o kadar önemli bir perspektif vermişti ki... Teatral bir kişilikti. Güzel taklit yapar, yemekten anlardı. Hayatın tadını çıkarırdı. Gümülcine'yi en iyi şekilde yaşayacaktık. Londra, Paris hatta Bonn'la karşılaştırmadan tabii.

Selanik'te Atatürk'ün Doğduğu Ev

Elbette ilk ziyaretimizi Selanik'e yaptık. Çocukluğumuzdan beri birçok kitapta fotoğrafını gördüğümüz efsane evin karşısında çok heyecanlandık. Epey saygısız badire atlattıktan sonra, bina nihayet müzeye dönüştürülmüştü. Mustafa Kemal'in ailesinin ve kendisinin çeşitli dönemlerine ait fotoğraflarının bulunduğu ev, dönemin tipik bir Türk evi gibi döşenmişti. Bu mütevazı evde doğmuş, odalarında koşuşturmuş çocuk, sayısız savaşa katılacak, bir milletin yeniden doğuşuna öncülük edecek ve dünyanın saygı duyduğu bir lider olacaktı. Düşünmeden edemedim: Tılsımlı bir mekândı.

Gümülcine'deki Evimiz

Halk arasında "İstanbul yolu" olarak bilinen caddede tuttuğumuz daire şehrin en modern binasıydı. Karşısındaki kilisede, ayinden çıkan cemaatin kendi aralarında tartıştıklarını görürdük. Böyle durumlarda, ortalıkta görünmememiz ve perdeleri açmamamız öğütlenmişti. Karşımızdaki bina bir "Ermeniki Eklisia"ydı (Ermeni kilisesi). Yunanca okuduğum ilk yazı buydu. Ilımlı görüşteki grubun herkesin selameti için ağır basmasını diliyorduk. Kadiköy'deki terzimiz Anais Teyzeyi, benimle meccano oynayan küçük oğlu Sarkis'i düşünerek. Sıkıntıdan Yunancayı kendi başıma çalışmaya başlamıştım. Sürekli duyulan "Turkiki-turkiko"dan sonra neler söylendiğini çözmek kolay değildi.

Zeynep Ersavcı, Fener, Gümülcine.

Turuncu Renkli Takip Arabası, Ev Yoklamaları

İlk şaşkınlıklar geçip de çevreye aşinalık başladığında turuncu renkli bir arabayla devamlı aynı sokaklardan geçtiğimizi hatta Gümülcine'ye yakın sahil kasabası Fanari'ye (Fener), yüzmeye giderken dahi bu arabanın peşimizde olduğunu kısa sürede fark ettik. Anladık tabii kim olduklarını ve ne için takip ettiklerini. Nevrotikliğe kapılmanın âlemi yoktu, hayat devam edecekti! 1970'li yılların araba renkleri Allah'tan böyle parlak olurdu. Bizimki de "cart" sarı renkli bir Golf'tü. Takip, önceleri bir araba geridendi, zamanla deniz kıyısında yüzdükten sonra piknik de yapacağımızı "yüksek sesle evde tekrar ettiğimizde", onlar da tedarikli gelmeye başlamışlardı. Biraz uzaktan karşılıklı sandviçlerimizi yerdik. Gafil avlanıp aç kalmalarına zamanla gönlüm razı olmuyordu! Sonuçta, onlar da insan evladıydı.

Arada, sınırın hemen ötesine geçip İstanbul'a ailelerimizi hafta sonu görmeye gittiğimizde evi de temiz, derli toplu bırakmaya özen gösterirdim. Arkamdan neme lazım "pasaklı kadın" denmesin diye. Çikolata sevdiklerini anlıyorduk. Bir keresinde ev eşyasından içkiye, oyuncaktan kozmetiğe hemen her türlü ihtiyacın ısmarlanabileceği Danimarka menşeli Diplomatik (tax free) Katalog Ostermann'dan gelen siparişler arasında olan Gümülcine'de bulunmayan Toblerone çikolatalarının buruşturulmuş kâğıtları evde "unutulmuştu". Bir başka İstanbul dönüşümüzde balkonun sürmeli kapısını incecik aralık bulmuştuk. Murat serinkanlılıkla: "Merak etme hırsıza davetiye değil" demişti.

Sebep "Atari" mi?

Almanya'dan ayrılmadan, benim –yeni çıkan her teknolojik alete meraklı– kocam bir Atari almıştı. Küçük televizyonumuza bağladığımız Atari'yle ping pong gibi bir şey oynardık. Hedefin sahanıza rasgele gelen elektronik topu kaçırmadan "joystick"ten raketinizle rakibin sahasına atmak gibi gayet basit olduğu bir oyun. Fakat oyun sırasında ilginç elektronik sesler çıkıyordu, vurduğunuzda "bing" ya da kaçırdığınızda "binga bong" gibi sesler. Hızlı oynayınca "bing bing bing bong bing" derken arada bir "binga bong" (ıskalama sesi), derken gene "bing" vb. Sonradan düşünmüşümdür – "duvarın kulakları" bunu bir haberleşme cihazı filan sanıyor muydu acaba? Öyleyse diye çok da gülerdik.

Gümülcine Üniversitesi İçin İstimlaklar

Güzel bir doğaya sahip olan ve gündelik hayatta sakin bir kasaba görünümündeki bu şehir kuvvetli dip dalgaların yaşandığı, esasen bir hayli siyasi bir "post"tu. Lozan Antlaşması'yla her iki ülkede yaşayan azınlıklara tanınan hakların kapsamı soydaşlarımız açısından sürekli daraltılıyordu. Evlerinin camları kırılsa, takılması valilik iznine bağlıydı. Verimli topraklar, sahiplerinin elinden alınarak dünyanın "arazisi en büyük üniversitesi" olma yolundaki Gümülcine (Komotini) Üniversitesi kampüsü için istimlak ediliyordu. Rumca ehliyet sınavından geçemeyen soydaşların traktör kullanma hakları ortadan kalkıyordu.

"Suret-i Hak'tan Görünme"nin Rumcası

Dağ köylerini dolaşan, güzel Türkçe konuşan bazı "dost" Rumlar, soydaşlarımıza yapıştırdıkları "Müslüman Hellenleri" yaftasını haklı çıkarmak için çocukların iyi eğitim almalarını sabote ediyorlardı. Sadece "dini eğitim" yeterliydi. Yüksek tahsil de neydi! Buna karşılık nasıl da pırıl pırıl iyi yetişmiş soydaş gençler vardı. Türkiye'de öğrenim görmüş cerrah bir soydaşa aynı zamanda Yunan vatandaşı olduğu için askerlikte erlik yaptırılmış ve askerlik süresince taş kırdırtılmıştı. Sonuçta insan hayatı kurtaracak bir cerrahın elleri için reva görülen bu tutum hiç de insani değildi.

İlk şokumuz, İstanbul'da birlikte büyüdüğümüz Rum komşularımızdan farklı bir Rum zihniyetiyle karşılaşmak oldu. Üstelik 1974 Kıbrıs Barış Harekâtı'nın birkaç sene sonrasında, işler daha da olumsuz bir yönde ilerliyordu. Rumlarla temasımız mümkün olamıyordu. Soydaşlarımızla temas ettiklerinde, ardından hemen sorguya çekildikleri haberleri de geliyordu.

Kıbrıs

Kıbrıs Barış Harekâtı'ndan sonra Türkiye'ye uygulanan Amerikan Ambargosu'na rağmen Kıbrıs'la ilgili gösteriler hep Atina'daki Amerikan Büyükelçiliği'nin önünde cereyan ederdi. Dönemin mizah gücü yüksek Amerikan Büyükelçisi "Türk Sefareti bu taraftan, diye pankart yaptırmayı düşünüyorum" derdi. Selanik'te tanıdığımız bir İngiliz gazeteci dünya üzerindeki iki ülkede yabancı basın mensuplarının işlerinin "ayrıca" zor olduğunu söylemişti: "Japonya'da halk ketumdur, haber almak zordur. Yunanistan'da ise kişiler o kadar çok konuşur ve konulara öyle şahsi yorumlar getirirler ki gerçeği yakalayıp tutmak imkânsızlaşır." Gazetelerde, Kıbrıs'ta düşen bir Türk askeri jetinden Amerikalı pilotların çıktığı "yazılabiliyordu". Eh, ne de olsa, doğaüstü, akla hayale gelebilecek ve gelemeyecek her türlü karakterin ve olayın cereyan ettiği Yunan mitolojisinin doğduğu coğrafyada gerçek dışı ve abartılı şeyler uydurma ve bunlara inanma, yani bir tür "mitomani" normal sayılabilirdi.

Aklımızdan çıkmayan bu tür olaylar arasında şöyle bir olay vardı: Atina'da nereli olduğumuzu soran sokak kestane kebapçısı "Türk'üz" dediğimizde öfkeyle "Ecevittt" diye bağırıp yere tükürmüş ve külahına koyduğu kestaneleri bize vermeden yere dökmüştü. Devamında Kıbrıs kelimesi dışında söylediklerini anlamamış olmamız bir şans oldu diye düşünmüştük. *Kestaneci, Ecevit, Kıbrıs...*

Yediğim En Nefis Trabzon Pidesi ve Unutamadığım Atasözü

Buna karşılık ilginç anılarımızdan biri gene Atina'da nefis Trabzon pideleri yapan Türkiye'den göçmüş Trabzonlu bir "Kirya"nın (Bizdeki "Bayan" unvanı gibi) yerinden. Türk olduğumuzu öğrenen sempatik sahibenin para almama ko-

nusunda ısrarlarına zor direnebilmiştik. Gördüğümüz sevgi inanılmazdı. Gümülcine'deki siyasi hava kozmopolit Atina'da olmayabiliyordu. Özellikle bulunduğumuz zaman diliminde Gümülcine'de Türk iseniz açıkça sempati göremezdiniz. Zira tek diplomatik temsilcilik TC Başkonsolosluğu'ydu. Başkaca yabancı temsilcilik yoktu. Pidecinin sahibesi düzgün bir Türkçeyle göç sonrası yaşadıklarını da dile getirmişti: "Bunlar (Yunanlar) biz gelene kadar kuru soğanı yumrukla kırıp biraz zeytin yer ve şarap içerlerdi. Bütün güzel yemekleri bizler (Türkiye'den gelen Rumlar) onlara öğrettik." Şaşkınlıkla ve koruma içgüdüsüyle "Aman Madam, bizim peşimizde hep bir 'takibimiz' var, başınıza bir iş gelmesin" deyince söylediklerine tuz biber olacak okkalı bir laf daha etti. "Hay Allah, kadın yanacak" dedik. Cevap gene hiç unutmadığımız cinsten oldu: "Küfür edeceğin zaman etmezsen, günaha girersin!" Trabzon'dan mı getirmişti bu atasözünü de?

Amerikan Ambargosu Kalkınca Lastik Patlıyor

Amerikan Ambargosu'nun kalktığı günün ertesinde kapımızın önünde park etmiş "cart" sarı Golf arabamızın dört lastiğinin de patlatılmış olduğunu görmüştük. Resmi şikâyet üzerine, "mahallenin afacan çocuklarının yaramazlıkları olabilir" diye "resmi" bir cevap almıştık. Zamanlama hiç şüphesiz öyle olduğuna işaret ediyordu.

Bu da Ne? "Turkiko Turkiki" Nidalarıyla Sevgi Gösterileri

Rumcayı babaannemin ailesinden kulak dolgunluğumun olmasının yanı sıra tek başıma kitaplardan da çalışarak ancak biraz konuşabiliyordum. Tam sökemediğime hep hayıflanmışımdır. Özellikle, birdenbire başlayan ve günlerce süren bayraklı, coşkulu, Türkiye'nin adının sıkça geçtiği sokak kutlamaları sırasında.

Yunanistan, Türkiye ve İspanya'yla birlikte AET üyeliğine davet edilmişti. Türkiye, bu daveti "Onlar ortak, biz pazar" diyerek reddetmişti. Bu red ülkemizin yakın tarihinin herhalde en hazin hatalarından biriydi. Davete icabet eden Yunanistan artık Avrupa'nın gerçek bir parçasıydı. Türkiye sonradan fikir değiştirse de "AET'ye asla giremez kutlamaları" bitmek bilmiyordu. Ellerinde pankartlarla bu "basiretsizliğimize" yönelik "methiye (sevgi)" gösterileri düzenliyorlardı.

Aklımdaki Sorular

Küçük yerde, tekdüze bir yaşamda özel eğitimden geçmeden bir terör saldırısına karşı nasıl önlem alınırdı, dikkat edilecek hususlar neler olmalıydı? O dönemde ASALA teröristlerine yedinci şehidimizi vermiştik.

Yaşayacağımız bu yeni dönemde ne tür kişisel kazanımlar edinilebilirdi? Osmanlı-Yunan ilişkilerini ve Ermeni Meselesi'ni değişik kaynaklardan okumaya başladık. Polemikleri öğrenmek de bir eğitimdi.

Gümülcine'de bayramlaşma, (sol başta) Başkonsolosun eşi Ayşe Kıcıman, TC Başkonsolosluğu görevlilerinin eşleri ve soydaş hanımlar, (en sağda, arkada) Zeynep Ersavcı, 1978.

Siyaset havada yağan yağmur, serpilen radyasyon gibiydi, Murat'ın işleri de yoğundu. Evde telefon yoktu. Ayşe Hanım İstanbul'a gittiğinde "first and the last" (birinci ve sonuncu) hanım olarak ben kalıyordum. Konsolosluk'taki diğer birkaç meslektaşın eşleri de çocukların tahsilleri yüzünden çoğunlukla Gümülcine'de bulunmuyorlardı. Bonn'da 24 saatin yetmediği bir tempodan sonra, şimdi saatlerin bile yavaş geçtiği bir hayat başlıyordu. Yapacağım işler: Biraz Rumca öğrenebilir miyim acaba? Her gece televizyon haberleri, "Turkiya, Turkiki, Turkuko" diye başlardı. Medyada çıkan haberlerin tercümeleri geldiğinde, aman Allah'ım, tam anlamıyla "öcü, barbar, pis bir millet"tik.

Yine de peşin hüküm vermek istemiyorduk. Muhakkak bildik tarzda bir dost, arkadaş çıkar bir şekilde diye düşünüyorduk. Nitekim oldu da, çok çok az ama adeta "Türk nefreti çipi"ni çıkaran, en azından kısa bir süre için bile olsa dostluk gösterenler olmuştur. Ortak geçmişimizden gelen zevklerimiz, müziğimiz, yeme içme alışkanlıklarımız, dedikodu merakımızla anında kaynaşabiliyorduk da birden neşet eden "kısa devre"nin sebebi neydi? Çok da sevimli olabiliyorlardı ama ancak "nefret çipi" çıkarsa. Yoksa dikiş tutmuyordu. Galiba Kilise "kıskanç bir koca" gibi, iki toplumun keyifli ilişkisine hep karşı çıkacak.

Tanık olduğumuz kadarıyla "Bu sadece politikacıların işi, halklar için öyle değil" genel yaklaşımı tam olarak doğru değildi. Yaşadığımız tecrübeler, halkta da benzer tutumların pekâlâ olabildiğini gösteriyordu. Kilisenin "raison d'être"lerinden (varoluş nedenlerinden). İstanbul'un fethiyle tohumları atılan; 1821-1829 Yunan İhtilali'nden sonra yeşeren Megali Idea (Büyük Fikir) Antikçağ'da Yunanlara ait toprakların tekrar alınması fikri, Osmanlı idaresinde olmak hiç unutamadıkları konular. Görmezden geldikleri ise 1453'ten beri Ortodoks Rum Patrikhanesi'nin kesintisiz İstanbul'da bulunduğudur.

Peki ya yıllarca, Osmanlı İmparatorluğu'nun üst yönetim kadrosunda bulunan Rum kökenli vezirler, hariciye, maliye nazırlarına, sefirlere ne demeli? Çok etnili, dinli, dilli ve "meritrokrasi"ye dayalı Osmanlı yönetiminde Rumlar her zaman önemli mevkilerde bulunmuşlardı.

Giritli Babaannemden İnsanlık Dersi

Babaannemin ailesi Giritliydi. Rumları iyi tanırlar, iyi Rumca konuşurlardı. 1900'lerde Ada'daki demografik yapının değişmesi, İngilizlerin garantörlük sözlerini tutmayışları sonucunda katliamların yaşandığı Girit'ten sağ kalan akrabalarıyla İzmir'e ve İstanbul'a gelmişlerdi.[12] Babaannemin babası da 1915'te Çanakkale Savaşı'nda şehit olmuştu. Büyük babaannemin ölürken bile "(Kritimu) Girit'im, vatanım" diye ağladığı söylenirdi. Peki, ben niye babaannemden Girit'te yaşanan acı olayları, kendi aile hikâyesini hiç dinlememiştim. Gümülcine'ye gelene kadar da yaşananların detaylarını öğrenmemiştim. Şimdi çeşitli kaynaklardan merak edip okuyordum. Benim de köklerimde bu tür katliamlarda hayatını kaybedenler vardı.

Babaanneme sitemimde aldığım cevap, "Büyükbabaların bayat ekmeği torunlara yedirilmemeli!" şeklindeydi. Babaanneni genç nesillerin nefreti öğrenmesinde bir fayda görmüyordu. Bu sözlerini seneler sonra bir karşılaşmamızda Yunanistan Başbakanı Yorgo Papandreou'yla paylaşmıştım. "That was noble of her" ("Âlicenap bir yaklaşım") demişti. Ben gene de gerçekleri bilmemiz gerektiğini düşünüyorum. O kadar âlicenaplık da bizleri cahil bırakıyor.

Ev Kazasıyla Hastanelik Oluyorum

Bir gün mutfakta iş yaparken elimden düşürdüğüm fırından yeni çıkmış ağır bir payreks tabak bacağımı ayak bileğime kadar boydan boya derin şekilde kesti. Bir anda mutfak kan gölüne döndü. Murat konsoloslukta, araba onda, evde telefon yok, dışarıda taksi yok. Kan revan içinde komşulardan yardım istedim. Beni kucağında hastaneye yetiştiren, doktor bulan, Murat'a haber veren Rum komşuma ne çok şey borçluyum. Bu yardımın "bilinmemesi"ni benden mahcubiyet içinde rica ettiğinde ne çok şaşırmıştım. Söz verdim Gümülcine'de değil, ama dünyanın her yanında komşumun bu yerel baskıdan çekindiğini anlatırım. Küçük kasabada ne çok dip dalga vardı.

Karagöz-Hacivat Sendromu

Türk-Yunan ilişkilerini hep Karagöz'le Hacivat'a benzetmişimdir. Yalnız olduklarındaki dostluk ilişkisi sürerken, her nasıl oluyorsa seyirci olduğunda, "anlaşamayan" ya da çoğunlukla birbirlerini "yanlış anlayan" karakterlere dönüşürler.

12 İngiliz Konsolosu Sir Alfred Biliotti raporlarında Hanya'da kale içine derdest edilen Türk ahalinin yakıldığını anlatır. https://britishinterventionincrete.wordpress.com/tag/consul-biliotti/, erişim: 21.09.2022.

Ortak kültürümüzde Karagöz mü "Karagiozis" mi, dolma mı "dolmades" mi, cacık mı "tzatziki" mi, köfte mi "keftedes" mi, börek mi "borekas" mı, baklava mı "baklavas" mı; halk danslarından çiftetelli mi "tsifteteli Turkiko" mu, zeybek mi "Zeibekiko" mu diye bu listeler uzayıp gidiyordu. Türkçede de az mı Rumca kökenli kelime vardır. "Volta" atmakla başlayalım. Balık ve meze adlarının çoğu Rumca kökenlidir. Yüzyıllarca ortak yaşamımızdan kalanlar... Çok da şaşırmamak lazım.

Sevdiğim bir anekdot: "Yunancayı Türk dilinden geçen kelimelerden temizleme" kitabının yazarının soyadı "Dizikırıkidis"ti yani "Dizikırıkoğlu"ydu.

Kimi zaman da cezvede pişen Türk kahvesinin "Greek coffee" olarak lanse edildiğini duyuyorduk. Halbuki Yunanistan'da dahi halk arasında bu tip kahvenin adı düpedüz "Kafe Turkiko"dur. Sorgusuz sualsiz.

Niko Efendi Noktayı Koydu

Niko Efendi, Osmanlı tebaası olarak doğmuş, Türk arkadaşlarıyla büyümüş Gümülcineli yaşlı bir Rum'du. Trakya şivesiyle mükemmel Türkçe konuşurdu. Enteresan bir adamdı, sözünü esirgemezdi.

Hiç unutamadığımız ve en ince detaylarıyla hatırladığımız Batı Trakya ve kalbimizin en derininde yerleşmiş soydaşlarımız var. Gümülcineli hümanist Recep Karapaça'nın bir sözü: "Nefret etmeyiniz, yoksa rasyonel düşünemezsiniz!"

Roma, İtalya (1979)
(Çok Kültürlü Bir Grupta Üç Kişilik Aile Olma Yolunda Diplomat Eşi)

Dil: İtalyanca, İngilizce, Fransızca
Hisler: Ah Roma! Città Eterna (Ebedi Şehir), Rönesans'ın doğduğu coğrafya, Nato Koleji'nde talebelik, üye ülkelerden kursa katılan siviller ve askerlerle eşitlerin dostluğu; müzeler, Via Appia (Appian Yolu); Colosseum (Kolezyum); asırlık "şemsiye" ağaçlar; turuncu takip arabası yok: "Liberta" (Özgürlük); mimari; yemek sanatları; fesleğen kokusu

Mucizevi Olay

Kış kıyamet soğuk bir Ocak gününde, kitaplarım ve müziğimle baş başayken, Murat eve heyecanla geldi ve Roma'ya tayin olduğumuzu söyledi. NATO Savunma Koleji'ne atanmıştı. Bir günden ötekine, Gümülcine'deki hayatımızın mozaikleri bir anda oynadı. İlk çıkışın üçüncü tayini pek de sık görülmezdi. 10 gün içinde toplanıp eşyalarımızı Türkiye'ye göndererek arabayla Roma'ya hareket edecektik. "Aman aman, ederiz efendim hemen. İcabında uyumayız, toplanırız." Kolay iş değil, yerleşik düzenin bozulup her şeyin kolilenmesi, gönderilmesi ama adrenalin bir kere yükseldi mi dopingli bir sporcu gibi rekorlar kırılabilirmiş. Yaşadık gördük. Neyse ki ailemiz henüz iki kişiydi.

Yola çıktık. Selanik'te Başkonsolosumuzun daveti üzerine akşam yemeği yedik. Bütün gece araba kullanacak, sabah 06.00'da İgoumenitsa'da (Gomeniçe) olacaktık. Karlı, keskin virajlı Yanya Dağları'nda bir ara, yol "yok" oldu. Kar, heyelan ve bir tarafta uçurum. Direksiyonda benim sıramdı. Murat yanımda horul horul uyuyor. Tükenmiş. Zorla uyandırdım. İyi ki kendime güvenip geçmeye kalkmamışım.

Fırtınalı dalgalı bir feribot yolculuğuyla Bari'ye doğru yol alırken diplomatlığın değişik yüzlerini yavaş yavaş yaşayan, gözlemciliği ve tarih bilinci gelişmekte olan, sanki daha cesur bir kişi oluyordum.

Murat'la, Roma, 1979 (Fotoğraf: Bige Keşmir).

Bari'de sabahın erken saati pırıl pırıl güneşliydi. Arabada direksiyon sırası gene bende, neşe içinde İtalya'ya geçtik. Yol birden İtalyanca "autostrada" (otoyol) oldu. Bir benzin istasyonunda kahve içmek istedik ve ben bomboş park yerindeki tek direğin yanına park ederken arabanın bir yanını baştan başa ezdim. Nazar nazar!

Nato Savunma Koleji: Farklılıklarımızla Birlikte Olmayı Öğrenmek

Murat'ın yoğun kurs dönemi başlıyordu. Herkes talebe. NATO Koleji'nde ciddiyet vardı ama pek resmiyet yoktu. Çok uluslu gruplarda, ülke temsilinde komşu rekabeti hep hissedilirdi. Almanlarla Fransızlar; Türklerle Yunanlar; İngilizlerle Amerikalılar gibi. Sempatik İtalyanlara herkes yüklenirdi ama onlar da herkesle dalga geçerlerdi. Rönesans'ın doğduğu coğrafya, tarihi şehir ve mutfak sanatlarıyla herkes ruhen ve midesiyle İtalya hayranı olmuştu bile.

Koleje katılanların eşleri için de mükemmel kültürel gezi programları, İtalyanca dil kursları düzenlenmekteydi. Ülkeyi ve kültürü daha iyi anlamak için Società Dante Alighieri'nin düzenlediği, 16. yüzyılda inşa edilmiş Palazzo Firenze'deki yoğun İtalyanca kursunu seçtim. Almanya'da mecburi ders olarak aldığım, artık konuşulmadığı için "ölü dil" tabir edilen Latince –güncel kıyafetlerle karşıma çıkıyordu– ve o kadar da "capcanlı"! Bilgiler taze – *şans işte.*

Ders çıkışlarında sokaklarda dolaşmaktan ve özellikle Piazza della Rotonda'ya gitmekten çok zevk alırdım. Tekrar talebeliğe dönmüştüm. Hayatımdan çok memnundum.

Öte yandan, direkt Sefaret mensubu değildik. Eski aile dostumuz Büyükelçi Âli Binkaya'yla görkemli Rezidans'a yakıştığını ve mükemmel İtalyanca konuştuğunu hatırladığım zarif eşi Yasemin Hanım, iade-i ziyarete gelecek kadar alçakgönüllü, klasik diplomatlardı. Talebeliğimle beraber yan rayda diplomatik hayatımız da devam etmekteydi.

Bige'nin ve Müsteşar Fazlı Keşmir'in (sonra büyükelçi) dostluğu ise eşsiz bir anıdır. Roma'yı bize her katmanıyla yaşatan bu İtalya âşığı çiftten kısa sürede Villa Borghese'de ve Kolezyum'da (Colosseo) konserlerden, St. Angelo Kalesi'nde (Castel Sant'Angelo) ya da diğer adıyla Hadrianus Mozolesi'nde Papa'nın özel odalarındaki müstehcen duvar resimlerine, ucuza en iyi yemek yenecek restoranlardan görülecek tarihi şehirlere kadar ne çok şey öğrendik, ne güzel günler geçirdik. Hatta birlikte bir de soyulduk. Trafik ışığında beklerken Cinqua cento (Fiat 500) arabalarının yarım açık camından hırsız, Bige'nin çantasını kapmıştı. Dar sokaklarda film şeridi gibi motosikletli hırsızın peşine düşmüştük. Tabii giden gitti ama anısı kaldı işte!

Yunanistan, Almanya'dan, İtalya her ikisinden de ne kadar farklı ülkelerdi. Her tayin yeri yeni bir laboratuvar gibiydi. Roma'daki günler, diplomatlıktan ziyade NATO'nun işlevini anlamakla ve kültürlerarası etkileşimin desteklendiği programlarla geçiyordu. Üye ülkelere düzenlenen bazı seyahatlere eşler de ücretleri kendilerine ait olmak üzere katılabiliyorlardı. Ben katılamadım ama hayatımdan hiç şikâyetim yoktu, zira ben şimdi İtalya'yı, İtalyan dilini ve kültürünü öğrenmeye odaklanmıştım.

Evimiz – Yaşam Başlıyor

Roma'da merkezde, tarihi bölgede yaşamak istemiştik. Monteverde Vecchio semtinde bulduğumuz Piazza San Pancrazio'daki dairemiz Villa Doria-Pamphili'nin muazzam parkına bakardı (Barbaros Hayreddin Paşa Andrea Doria'ya penceremden ne dememi isterdi acaba?). Tuhaf bir detay, beyaz "Carrara" mermeri banyonun kapısı buzlu camdı. Belki dönemin şıklığıydı, bilemedik. Bina Art Deco[1] stilinde inşa edilmişti. Mobilyalıydı. Evdeki eşyalar az, özenli seçilmiş antikalardan oluşuyordu. Foyası dökülmüş ama şık eski bir konsol aynasını sakın ola ki yenisiyle değiştirmeye kalkmamamız öğütlenmişti. Hele muazzam bir yatak başı ve yeşil kreton üstüne kırmızı şeritler halinde Rönesans işlemeleri olan yatak örtüsü ayrıca etkileyiciydi. Örtüyü kaldırınca en basitinden birbirine telle bağlanmış portatif iki yatak ortaya çıktı. Çok gülmüştük.

Duvarlarda şık çerçevelerde eski Roma gravürleri vardı. Bu gravürler bir iki kez bana oyun oynamıştı. Avare avare dolaştığım bir gün, unutmam, Via Giuli-

1 Art Deco: Fransa'da 1920'de başlayıp 1930'larda tüm Avrupa'da Bauhaus, Arts and Crafts gibi modernist akımları da etkileyen, geometrik çizgileri, egzotik kültürel elementleri kullanan akım.

a'da bir "déjà vu" hissi geldi. Binaları ve bir süre sonra göreceğim aslanlı havuzu önceden biliyordum. Bir süre kalakaldım. Anlam veremedim. Aklımdan metafiziki fikirler geldi geçti. Birkaç gün sonra kahvaltı masasının karşısındaki Via Giulia gravürünü fark edene kadar.

Bir Anekdot

Ev sahibimiz çok sempatik bir adamdı. Belli ki daire senelerdir NATO Koleji öğrencilerine "iyi" fiyattan kiralanıyordu. Dairenin temizliği, çarşaf değişimi vb. işleri de kendileri yaparlardı. Kontrat imzası sırasında "Kiraya ısıtma dahil mi?" gibi bir basit soruma birden parlayıp sinirli sinirli söylenmişti. Sorun sonradan anlaşıldı: İtalyanlar "H" harfini yutuyorlardı ve aday ev sahibimiz "Is heating included in the rent?" (Isıtma kiraya dahil mi?) sorusunu "Is eating included in the rent?" (Yemek kiraya dahil mi?) diye anlamıştı. Yemek nasıl kiraya dahil olur, bu ne mantıksızlık diye söylenmesine sonradan onunla da uzun uzun gülmüştük. İngilizcesi kıt bu sevimli ev sahibimiz ayrılırken bizim için bahçesinde yemekleri kendisinin pişirdiği bir davet de vermişti. "Heating, eating" diye tekrar ede ede...

Meydanda İlan-ı Aşk

İtalyanlar alçak sesle ve el kol hareketsiz konuşamazlar. Fısıltı (*sotto voce*) tabii ki İtalyancadır ama şiir ve yazı dışında pek uygulanmaz. Kavgaları da kuru gürültüden oluşur. Bir gece geç vakit sokakta bağırış çağırış gürültüler olmuştu. Ertesi sabah evimizin baktığı meydanın ortasına yağlıboyayla iki metrelik harfler ile "Ti Amo Paola" (Seni seviyorum Paola) yazılmıştı.

Paola, alt kat komşumuzun dalgalı uzun saçlı, gösterişli kızıydı. Yandaki rahibeler okuluna gidiyordu. Ancak okul çıkışı eteğini belden yukarıya kıvırdığı gibi İtalyanların ikonik motosikletleri "Vespa"lardan birinin arkasına atlar, ortadan kaybolurdu. Olanlar olmuş, sevdiği genç belki daha çok veya sürekli ilgisini çekmek için bu yola başvurmuştu. Kalıcı aşk ilanına Paola'nın babası tepki gösteriyor, her fırsatta hadise çıkarıyordu. Karşılaştığımız bir seferinde kısıtlı İtalyancamla babasına gülümseyerek "Grande Amore" ("Büyük aşk") dedim. O da başını sallayarak "Stupida Passione" ("Salakça tutku") demişti.

Basit Hırsızlıklar

Evimiz yedi ayrı kilitle han kapısı gibi kilitlenirdi. Arabamız soyulduğunda polis bizi "radyoyu ve teybi içinde bırakarak kişileri hırsızlığa davet etmek"le suçlayıp şanslıysak bitpazarı Porta Portese'de[2] çalınan eşyalarımızı uygun fiyata geri alabileceğimizi söylemişti.

---

2 Porta Portese: Roma'nın ünlü bitpazarı ve antika satılan caddesi (Via Porta Portese).

Bir kış günü hınzır bir *kaptı kaçtıcı Piazza Navona*'da Murat'ın kolunda yürürken sıkı sıkı kolumun altına sıkıştırdığım çantamı çekmeye çalışmış, ama refleksle mi yoksa soğuktan mı bilmiyorum, ben bırakmayınca da bacağıma bir tekme atıp kaçmıştı. Bacağım morarmış ama sonuçta çantamı da kaptırmamıştım. Eh, biz de İstanbul kızıyız.

Düşünmek İstemesek de İçimizdeki Endişe

Günlük hırsızlık olayları dışında da bizim için güvenlik açısından Roma hiç emin bir yer değildi. İki yıl önce, 1977 yılında Ermeni terörist saldırılarında Vatikan Büyükelçimiz Taha Carım'ı (1914-1977) kaybetmiştik. Üstelik yardım gelene kadar da kaldırımda kan kaybederek.

Artizanal Hırsızlık

Roma Dönemi'nden kalma Katolik Trinità dei Monti Kilisesi'ne çıkan İspanyol Merdivenleri'nde kırmızı "azalea" (açelya) çiçekleriyle süslenmiş bir bahar günüydü. Biz de binlerce turist gibi fotoğraf çekiyorduk. Hırsızların en beceriklilerinin sahada olacağı bilgisi önceden bize verilmişti. Bir Japon turistin başına gelenlere şahit olunca yine de parmak ısırmıştık. Adamcağız, Nikon makinesi boynunda, karmaşık lensler takıp art arda fotoğraf çekerken iki bıçkın yanına yanaştı. Biri adamın önüne geçti, diğeri makinenin askısını Japon'un boynunun arkasından zarif ve kıvrak bir hareketle havaya attı, birinci bıçkın da tam o saniyede makineyi hızlı bir hareketle elinden çekip aldı. Adamcağız, çekimin son hareketi olan deklanşöre basmak yerine boşa basmıştı. Şu hıza bakar mısınız? E pes doğrusu! İtalya'da sanat her alanda.

Müzeler

Bitmek bilmeyen bir liste. Nato Koleji öğrencileri ve eşleri için rehberli turlar düzenliyorlardı. Roma Dönemi'ne ait Kapitolin Müzesi (Musei Capitolini), Forum Romanum'dan Leonardo da Vinci, Rubens, Rafaello, Caravaggio gibi Rönesans Dönemi ustalarını görebildiğiniz Galleria Borghese; nefes kesen, ayaklara kara sular indiren Vatikan Müzesi, tabii ki Sistina Şapeli (Cappella Sistina), Batı Anadolu'da da izleri olan ve birden tarih sahnesinden yok olmaları hep ilgimi çeken Etrüsklere odaklanan Ulusal Etrüsk Müzesi (Museo Nazionale Etrusco) gibi. Göremediklerimizin gördüklerimizden daha çok olduğu sayısız müze.

Roma Dönemi'nden kalma Via Appia Antica'nın (Antik Appian Yolu) taşlık yolunda yürürken, değişmez genişlik standardının iki atlı arabanın rahatlıkla aynı anda geçebilecekleri esasına dayandığını düşünmeden edemezdik. Günümüzde dahi geleneksel trenlerde ray aralığı aynı standarttadır. Yaman Romalılar!

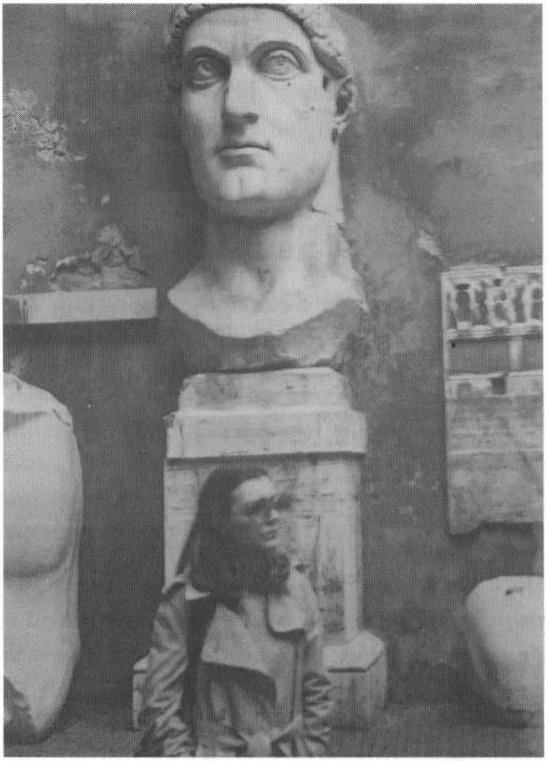

Zeynep Ersavcı, Kapitolin Müzesi, Roma, 1979.

Kolej Komutanı Amiral Sir Lancelot Bell-Davies

Gümülcine'deyken o kadar çok tarih kitabı okumuştum ki bildiklerim nedeniyle birçok kez Kolej Komutanı İngiliz Amiral Bell-Davies'in masasına davet edilmiştim. Bana sorular sorar, biraz da eğlenirdi. Birinci Dünya Savaşı kahramanlarından donanma amirali babası Çanakkale Savaşı'nda batırılan bir gemiden sağ çıkmasına rağmen Türklere hayranlık duyardı. "My terrible Turks" ("Benim dehşet verici Türklerim") demekten de zevk alırdı. O bunları anlatırken ben de Giritli büyükbabam Mehmet Himmet'in Çanakkale'de İngilizlerle savaşırken şehit düştüğünü anlatmaya başlardım. Fütursuzca lafa karışır olmuştum.

Eşi Lady Joan Bell-Davies Hollanda asıllı bir baronesti. Kolej talebelerinin sık sık çıktıkları seyahatler sırasında o da biz eşlere Roma Dönemi'nden kalma tarihi Via Appia Antica'daki muazzam villasında yemekler verirdi. Dostluğumuz senelerce sürdü. Ankara'da ve Viyana'da evimizde misafirimiz de oldular.

Roma'nın hafızamıza türlü biçimlerde kazınmış olmasının bir başka önemli nedeni de evliliğimizin yedinci yılında çocuksuz olmanın ilk defa bir şans olduğunu düşünürken, kasık fıtığı veya apandisit şüphesiyle gittiğim doktorun bebek beklediğimiz müjdesini vermesiydi. Roma hatırası oğlumuz daha sonra Ankara'da doğdu.

Yuvaya Dönüş I, Ankara (1979-1981)
(Bebek Öncesi Çalışma Hayatı)

Kısa sürede farklı kültürler, üç ayrı dil ve büyükelçilik, konsolosluk ve çok uluslu bir ortamda eşitlerle ilişkiler gibi deneyimlerimizle "kendi çapımızda" dağları devirdiğimize inanıyorduk.

Ankara'ya dönüşümüzde kötü bir sürpriz yaşadık. Roma'ya giderken bıraktığımız ve Almanya'da çok kısıtlı bütçeyle bir araya getirdiğimiz eşyalarımızın büyük kısmını onları koyduğumuz deponun soyulması nedeniyle kaybetmiştik. Murat'la çok üzüldüğümüzü hatırlıyorum. Ama bebek geliyordu ve hayat devam etmeliydi.

Terörün Gölge Ettiği Günler

Ülkemizin hâlâ zor bir dönemden geçtiği günlerde, doğuma kadar bir yabancı şirkette tercüman olarak çalışmaya başladım. Acımasız çalışma saatlerim 07.30-16.30'du. O dönemde Ankara'da terör yüzünden akşamları ışıklar çok çabuk sönüyordu. Isınma sorunu büyüktü. Piyasada birçok mal bulunmuyordu, fuel oil ve kömür de bunlara dahildi. Ara sıra verilen davetler dışında diplomatik hayat çok aktif değildi. Arkadaşlarımızla oynadığımız "Scrabble" tek eğlencemizdi.

Murat'ın anne babası yurtdışı görevinde oldukları için onun aile özlemi devam ediyordu. Benim büyük şansım işyerime yakın oturan anne baba evine öğle yemeğine gidebiliyor olmamdı. Hamileliğimde en büyük lüksüm annemin "bir gün tavuk, bir gün balık, bir gün et" disipliniyle hazırladığı yemeklerden sonra 5 dakika da "siesta" yapıp işe dönmek oluyordu.

Üç Kişilik Aile Olmak – Nihayet Bebek Geliyor

Oğlumuzun doğumuyla birlikte artık çalışmıyordum. Tipik bir diplomatik hayatımız yoktu ama anne baba olmaktan sonsuz mutluluk duyuyorduk. Hayatımız bir seneden ötekine nasıl değişiklikler getiriyorsa, biz de ona göre uyum sağlıyorduk. Yoğun sosyal bir hayattan sonra evde geçen zamanlardı. Murat sabah

Bakanlığa gidince "bir çift mavi göz" ve ben baş başa kalıyorduk. Acil durumlar ve endişe oluşturan konular için Dr. Spock'un annenin elkitabı[1] da bizimle kader birliği yapıyordu (katı mamaya geçiş devreleri vs). O günlerde her ikimizin ailesinden de Ankara'da yaşayan kimse yoktu; evde telefonun ve bebeği bırakacak bir bakıcıya ayrılacak bütçenin olmayışı da "yoklar" arasındaydı. Üstelik doğumdan bir hafta sonra Tokyo'ya gittikleri için annem ve babam da yoktu. Oğlumuz, olağanüstü uslu ve tatlı bir bebekti. Diş çıkarma dönemi dışında, akşam 8'de yatar, sabah 8'e kadar uyurdu. Eh, bize de bir melek yardım etmiş olsun hiç olmazsa.

Tahran mı? Orada Savaş Var

Tayin dönemi geldiğinde Murat, NATO Koleji ve Bakanlık'ta NATO dairesindeki görevlerinden sonra Brüksel'deki Daimi Temsilciliğe atanacağını beklerken, oraya atanmayı başka bir meslektaşı "arzu etti". Tayin yerleri arasında "ilginç" bir teklif geldi. Bonn'da elçi-müsteşarımız olan genç, dinamik, başarılı ve saygı duyduğumuz Tanşuğ Bleda, Irak'la savaş halindeki İran'a, Tahran Büyükelçiliği'ne atanmıştı ve Murat'ı yanına istiyordu. Eşi rahmetli Erel Hanım'ı da çok severdik. Yer değil, amir önemli "dictum"undan hareketle çok uzun süre düşünmeden kabul ettik.

O sıralarda Tokyo'da yaşayan annemle babam mektup üstüne mektup yazarak iki sene önce İslam Devrimi'nin gerçekleştiği, iç karışıklıkların yaşandığı, üstelik Irak'la savaş halindeki İran'a gönüllü gitme konusunu "İyi düşündünüz mü?" diye feryat ediyorlardı. Bu meslekte yaşananlar ve neler yaşanacağını bilmemek insanı cesaretli kılıyor.

Oğlumuzun birinci yaş gününde Tahran'a hareket ettik. Biz Türkiye'deyken yurtdışında olan, yurtdışına çıkarken de Ankara'ya dönmeyi âdet haline (tesadüfen) getiren annem ve babam da "Elma dersem çık, armut dersem çıkma" oyununa devam edip Ankara'ya döndüler. Özlem devam edecekti.

---

1 Benjamin Spock, *Bebek Bakımı ve Çocuk Eğitimi*, çev. Mine Kabaağaçlı, İstanbul: Ak Kitabevi, 1966.

Tahran, İran (1981-1983)
(Savaş Halinde ve Devrim Sonrası Karmaşada "Kısıtlı-Kapalı" Diplomat Eşi)

Dil: Farsça, Azeri Türkçesi

His: Sabaha karşı, bir yaş, bir günlük bir bebek kucağımızda; İslam Devrimi'nin ikinci yılında, bir yandan "zıdd-ı enkelab (inkılap karşıtı)" eylemleri, meydanlarda onlarca kişinin asıldığı günler; öte yandan Irak'la fiilen savaş halinde bir ülke; safran kokusu. Tahran'da o dönemlerde yaşamak Stendhal'ın Kırmızı ve Siyah romanını akla getiriyordu. Siyahlar mollalar, kırmızılar komünistler.

Tahran'da Yaşam Başlıyor

Yeni yaşamın formüllerini geliştirmeye çalışıyordum. Uzun bir süre 88 dönümlük bir arazideki etkileyici Büyükelçilik Rezidansı'nda misafir edildik. Kiralamaya çalıştığımız evlerde tam anlaşma yapılacağı sırada bir "aksilik" çıkıyordu. Nihayet, soyu Kaçar Hanedanı'ndan gelen ve yurtdışında yaşayan emekli bir büyükelçiye ait güzel bir villa bulduk. Ev Kuzey Tahran'da "Gol Hak" bölgesinde, Hıyaban-ı Ehteşamiye'deydi. Klasik mimarisi, şık mobilyaları, bahçesinde havuzu olan hatta kış bahçeli bir yerdi. Muazzam bir kütüphanesi olması en cazip tarafıydı. Okunacak harika kitaplar vardı. Normal zamanda böyle bir yeri kiralayabilmeyi genç bir diplomat hayalinden bile geçiremezdi ama devrim şartları, diplomatlara ucuza kiralama yoluyla eve el konmamasını ve evin yurtdışındaki sahibinin elinden çıkmamasını sağlıyordu. Yani biz bu eve bekçilik yapıyorduk.

Askerlik Arkadaşlığı Gibi Dostluklar

Tahran yıllarımız, zor yaşam şartlarında insanların birbirlerine nasıl daha çok bağlandıklarının en güzel örneklerinden biridir. Oğlumuz daha çok küçük olduğu için evde bakıcısı olsa dahi, onun yaşıtlarıyla oynayabileceği bir hayat düzeninin de kurulması gerekiyordu. Bu hedef çok çabuk gerçekleşti. Kolejden tanıdığım Deniz ve genç yaşına rağmen, eşi emekli İranlı diplomat Mustafa Bayat; Semrin ve devrim olunca babasının fabrikasının başına geçmek için yıllar sonra Amerika'dan

dönen İranlı iş insanı Vahit Ettefagh; oğlumuzla yaşıt kızları olan ODTÜ'lü mimar Leyla ve iş insanı Ayhan Sezer, sempatik ikinci kâtip Cemil Karaman (sonra büyükelçi) ve Rüya Karaman'la devamlı bir aradaydık. Büyükelçimiz Tanşuğ Bey ve Erel Hanım'ın her fırsatta muazzam Rezidans'ın bahçesindeki yüzme havuzunu ve tenis kortlarını kullanmamıza izin vermeleri hatta buranın çoluk çocuk o kalabalık grupların hafta sonları buluşma yeri olması, esasen çok da keyifliydi.

Bu dostluklar, devrimin dayattığı gerçekler karşısında ve Irak'la savaşın en acımasız biçimde devam ettiği günlerde kısa süreli "vaha yaşamı"ydı. Yaşadıklarımız endişelerimizi dindirip her an olabilecek tatsızlıkları çocuklara yansıtmamak için adını koymadığımız ama herkesin katıldığı bir oyun gibiydi.

Kiloyla Kitap Satışı

Devrim yabancı dilde yazılmış kitaplara çok hoş bakmadığı veya satın alacak kimselerin azalması yüzünden, bazı kitapçılar kiloyla kitap satışına başlamıştı. Mesela bir iki sözlük, iki roman, bir sosyoloji, bir felsefe, bir de mizah kitabı, artık kaç kilo çekerse, günlük kurdan üç-beş tumana alınıyordu. Tuman İran'ın yerel parasıydı.

Bir süre yaşayacağımız Tahran'da geçecek hayatımı hayal edebiliyordum: Günlük yiyecek vb. diğer ihtiyaçları karşılamak için iyi bir haberleşme ağı, Tahran dışına seyahat kısıtlı ve tehlikeli olduğu için ahbaplık edilecek dostlar, oğlumuzla oynayacak arkadaşlar, en önemlisi de çocuk doktoru bulmak gerekiyordu. Arayanlar birbirlerini hızla buluyorlardı. Arada silahlı çatışmalar çıkıyor, sokaklar karışıyordu. Öyle zamanlarda da "kilo kilo" kitaplarla evde geçen zaman hiç fena sayılmazdı.

"Vaziyet-i Gırmız"

Bu aldatmacalı yarı rüya halinden arada alarmlarının acı acı çalması ve Tahran'ın her yanından duyulan "vaziyet-i qırmız, vaziyet-i qırmız, vaziyet-i gırmız (tehlike, kırmızı alarm)" anonslarıyla gerçeklere hızla dönüş yapardık. Alarmlar, Irak uçaklarının Tahran hava sahasına yaklaşmış olabileceği anlamını taşırdı. Hava saldırılarına karşı uçaksavarlar dakikalarca Tahran semalarına ateş açardı. Her akşamüzeri belli bir saatte yüz binlerce kişinin hep bir ağızdan "Allahu Ekber" diye zikr etmesi de ürpertici gelirdi. Mektuplarda annelere pek bahsetmediğimiz bir konuydu.

Halkın Kayak Merakı

Elbruz Dağları'nda şah zamanından kalma harika pistlerde kayak yapmak mümkündü. Kayak, halkın çok ilgi gösterdiği popüler bir spordu. Kadınlara gene zorluklar dayatılmaktaydı. Kadınların kayak kıyafetinin üzerine ya pardösüye benzeyen ve dizlere kadar inen uzunca bir "repuş" hatta bütün bedeni örten bir

tür çarşaf diyebileceğimiz "çador" giymeleri gerekiyordu. Vücut hatları belli olmayacaktı. Erkeklerle kadınlar eş bile olsalar aynı teleferiğe binmedikçe ve tellerle birbirinden ayrılmış pistlerde ayrı kaymayı kabul ettikçe mesele yoktu. Gençlik işte. Bunlar bile o günlerde hayata heyecan katıyordu.

Farsça Öğrenmek

Uzun uzun evde geçmesi gereken günlerde İran'ın tarihini okuyup o müzikalitesi yüksek, Hint-Avrupa kökenli şiirsel dili öğrenmeye çalışıyordum. İran'ın kadim kültürüne ve edebiyatına hayran olmamak mümkün değildi. Evdeki kütüphanede bulduğum kitaplar arasında Firdevsi'nin uzun *Şahname*'si, Hafız-ı Şirazi'nin *Divan*'ı, gene bir Şirazlı olan Sadi'nin *Gülistan*'ındaki mistik şiirlerle karşılaştım. Farsça hocamla İngilizce tercümeleri ve Farsçalarını karşılaştırırdık. Ben esasen öteden beri filozof Ömer Hayyam'ın Rubailer'ini de çok severdim.

Farsça derslerim, Farsçadan Türkçeye geçen kelimeler ve farklı anlamlarda kullanımlarıyla ilgili bazen komik, bazen hangisinin daha kibar telaffuz edildiği konusunda eğlenceli atışmalara sahne olurdu. Farsçadaki "gol" mü yoksa Türkçedeki "gül" mü? Hocam ısrarla Farsça söylenişini beğenirken, Farsçada "çarpışma", "trafik kazası" anlamlarına gelen "tesadüf" kelimesinin bizde kendi halinde bir "rastlantı" olmasını da tuhaf karşılamıştı. Ya deliye dönmek, çıldırmak anlamında kullandığımız deli divane olmak? Esasen "del" kalp, "divane" "deli" yani "del-i divane" "kalbin heyecanı" demek oluyordu. "Pervane", kelebek; "sebz", sebze iken "sebzi" yeşilliği tarif eden renk ve "laciverd", lapis lazuli taşı, o rengin tarifi ise "laciverdi" olarak ifade ediliyordu. "Rangarang" ise rengârenkti. Burada kesiyorum artık.

Ünlü harflerin yazılmadığı ancak sağına soluna serpiştirilen küçük işaretlerle belirtildiği yazıyı öğrenmek, dili/kelimeyi bilmeden, yazılanı okumak hiç kolay değildi. Hüsn-ü hat –kaligrafi– güzel yazı derslerinde kalemin kıvrak hareketleri çok hoşuma gitmişti. Ancak bir "şikeste", kırık yazı vardı ki –steno gibi– okunması da yazması da benim için imkânsızdı. Sabırlı hocamı güzel anarım. Konuyu eğer "ben seçersem" hâlâ Farsça kısa güzel bir konuşma yapabilirim.

Gündelik Hayat – Tehlikeler Hep Yanı Başımızda

Devrik Şah'ın iyi eğitimli mimar eşi Farah Pehlevi'nin girişimleriyle yapılan ve düzenlenen müzeler ise görülmeye değerdi. Ancak sokaklar tehlikeliydi. Her devrim sürecinde olduğu gibi orada da çok acımasız olaylar kulağımıza geliyordu. Günler geçtikçe devrimin kaçınılmaz olduğu anlaşılıyordu ama devrim önceki vaatlerini yerine getirebiliyor muydu? Zorlama olmayacak denen her konuda yasaklar getirilmişti. Kadınların özgürlüklerinin kısıtlanması, ne yapacakları önceden kestirilemeyen öfkeli pasdarlara (pasdaran/devrim muhafızları) göre Viyana Sözleşmesi'yle koruma altındaki diplomatların dokunulmazlıkları "ne mene" (ne

mana) bir şeydi. Savaş yüzünden ülkede hissedilen ciddi tıbbi malzeme, doktor eksikliği ve Batı'nın koyduğu her türlü ambargo nedeniyle zor günlerdi. Hayvanlarda çıkan şarbon hastalığı yüzünden et de bulunmuyordu. Temin edildiği kadarı da cepheye gönderiliyordu.

Diplomatik Hayatımızdaki Tuhaflıklar

Diplomatik hayat ise "*hermetik* kapanan" kapılar arkasında devam ediyordu. Büyük aşk skandalları da oluyordu. Yurtdışına çok kısıtlı çıkabilme veya seyahat yasağından kaynaklanan nedenlerle bazı İranlı hanımlarla diplomatlar arasında yaşanan duygusal ilişkiler bir anda kulaktan kulağa yayılıyordu. Evli/bekâr ayrımı gözetilmeden neler yaşanıyordu neler. En ilginç olaylardan biri Batılı bir diplomatın, İranlı nişanlısının ısrarı üzerine evlenmeden önce "sünnet" olmasıydı. Komşumuz Bask kökenli İspanyol büyükelçisi, şarap yapmak için hepimize çarşıdan üzüm toplatıyordu. İngiltere Büyükelçiliği'nde "Wisteria"ların (mor salkımlar) altında eserlerini okuyarak canlandırdığımız "play reading"lerden (okuma tiyatrosu) Shakespeare'in *Bir Yaz Gecesi Rüyası*'nda, rol dağılımına geciktiğim için "duvardaki çatlak olmayı" kabul etmiştim. Yapmam gereken, iki kişi konuşurken kolumu uzatıp parmaklarımı açmaktı. İki kişi benim parmaklarımın arasından konuşacaktı.

Türk Sefareti'nde Klasik Müzik Konseri

Büyükelçi Tanşuğ Bey ve Erel Hanım müzik tutkunu kişilerdi. Tahran'da devrim sırasında mümkün olmayanı gerçekleştirdiler, aynı zamanda aile dostları olan ünlü kemancı Saim Akçıl ve piyanist Hülya Saydam'ın katılımıyla müzikli bir suare düzenlediler. Devrimin geçiş döneminde böyle bir konser o zamana kadar Batılı sefaretlerde bile mümkün olmamıştı. Kordiplomatik davetlilerin yanı sıra bazı İranlılar da davet edilmişti. Ülkeyi terk etmemiş fakat işsiz kalmış müzisyenlerin duygulu anlar yaşadıklarını görmüştük.

Gerçekler İş Başında ve Benim Başımda: Şakağıma Dayanan Silah

Güzel bir iklimi olan Tahran'da özellikle yaz akşamları kordiplomatik arasında eğlenceli partiler olurdu. Tek sorun gidip gelirken sokakta kontrole takılmaktı. Bir keresinde geç bir saatte eve dönerken duvarın üstünden atlayıp "isst" (Dur!) diye bağıran çocuk yaştaki besiçler arabamızın üstüne atlayıp etrafımızı sarmışlardı. Arabayı kontrol etmek istediklerinde, Murat karşı çıktı, "Diplomat/siyasi" filan gibi sözlerle reddetti. Esasen arama hakları da yoktu tabii. Birbirlerine anlamaz gözlerle bakan besiçlerden biri birden "heyecanlanıp" açık pencereden silahını şakağıma dayadı. Her nedense Murat'la sözlü kavga eden iki kişiye karşılık, ben

Devrim sırasında bir ilk olarak Türk Büyükelçiliğinde verilecek klasik müzik konseri öncesinde. (Soldan) Piyanist Hülya Saydam, Büyükelçi Tanşuğ Bleda, Zeynep Ersavcı, keman sanatçısı Prof. Saim Akçıl, Erel Bleda, Murat Ersavcı, 1983.

birinin silahının soğuk metaliyle "haşır neşir", donmuş vaziyette bekliyordum. Murat bu arada "Hiçbir şey yapamazlar" diyordu. Ben ise "Çocuktur korkup ateş edebilirler, aç şu arabayı. Baksınlar, nasılsa bir şey yok çekip gidelim" gibi bir şeyler mırıldanıyordum. Olay, nihayet Azeri bir yetkilinin gelip bizden özürler dilemesine kadar sürdü. Murat'ın "Aslan karım nasıl da soğukkanlıydın" diye beni övmesinin hemen ardından ciddi bir şokla ve kanamayla haftalarca yattım.

Bir iki sefer de motosikletli kişiler bizi evimizin kapısına kadar takip etmişti. Bahçenin yüksek demir kapısının açılması benim görevimdi, yani arabadan inerek bunu yapmak. Bir gece şans eseri, Büyükelçi'nin arabası peşimizden gelmekteydi. Motosikletli esrarengiz kişiler bir anda yok olmuşlardı. Kimdiler, niyetleri neydi? Günlük yaşamda o kadar çok tehlike vardı ki "olma ihtimali olan ama olmayanları" düşünmeye vakit yoktu.

İkinci senenin sonunda bu hayata alışmıştık ama sağlığım pek yerinde değildi. Tayinler arifesinde ziyarete gelen Dışişleri Bakanı İlter Türkmen'i (1927-2022) evimizde ağırladık. Başarılı ve neşeli bir yemekti ama hafiften tükenmişlik belirtilerini artık saklayamıyordum. Bizi destekledi ve kısa bir süre sonra Washington DC'ye tayinimiz çıktı.

Washington DC, ABD (1983-1985)
(Kamu Diplomasisi, Nispeten Deneyimli, Çok Aktif Diplomat Eşi)

Dil: İngilizce
His: Siyaset kiraz ağaçlarının bile çiçeklerinde, güç savaşları, lobiler ve lobicilerin merkezi, herkes meşgul, "fayda-maliyet" analizlerinin devamlı yapıldığı ilişkiler, evde yoğun davetler, toplantılar. İş çok, vakit yok! Türk-Amerikan dernekleri organize oluyor; sonsuz güce sahip şehir; iletişim psikolojisiyle karşılaşma; topluluğa etkili hitap eğitimi, Çocuğun Eğitimi 1, oğlumuz yuvaya başlıyor.

Tahran-Washington DC "Zaman Tüneli"nden Geçmek

Murat bu tayin için "Bir zaman tünelinden geçtik" der.

Her yeni taşınmada adrenalin yüksektir. Zira ev düzenini çok hızlı kurmak, iş hayatında ve sosyal hayatta kanatlarınızı çok çabuk açabilmeniz anlamına gelir. Ancak pergelin bir ucu iyi sabitlendiğinde diğer uçla genişleyen daireler çizilebilir. Listenin başı çocuklardır. Washington'da ilk yerleşme mekânı oğlumuzun odası olmuştu. Favori yatak çarşafı bavulda gelmiş ve eve taşınmamızın ilk gecesinde demirleme noktası olarak yayılmıştı. Fakat oğlumuz uzun bir süre Tahran'da alıştığı süt tozunun üzerine A kalitesindeki taze sütü reddetti ve akşamları uçaksavarların Tahran semalarını aydınlatan gürültülü ışıklarını özler oldu ("Bum-bumlar nerede?").

Boş Bir Evde Hayat Başlıyor

Washington tayininde oturduğunuz eyaletlerin adresleri buna alışık olmayan kişilerin kafasını karıştırır. DC mi, Virginia mı, Maryland mi? Her üçünün iç içe geçtiği bir bölgede, birinde çalışır, ötekinde yaşarsınız. Biz, süpermarket alışverişlerinde bile karşılaştığımız Kennedy ailesinin fertlerinin de oturduğu Virginia eyaletinde McLean, Enterprise Avenue'de bahçeli sevimli bir ev bulmuştuk. Tahran'dan aldığımız çok sayıda kitapla ve bavullarımızla bomboş bir eve girdik. Ev eşyası işini önce kiralama yoluna giderek çözmeye çalıştık. İlk bir ay içinde bugün

halen kullanmakta olduğumuz birçok eşyamızı alabilmiştik. "Thieves Market" adıyla anılan antika pazarı/bitpazarında uygun fiyatla kaliteli parçalar bulmak mümkündü. Sürekli devam eden indirimler sayesinde ne istediğiniz konusunda kararlı iseniz, bu işler Amerika'da çok kolay halledilebiliyordu.

Beşinci tayin yerimizde artık bu konuda hızlı hareket edebilmiştik. Ancak en önemlisi devrim sırasında yanında çalıştığı ailenin ülkeyi terk etmesi üzerine, Tahran'da kalan Filipinli yardımcımızın can havliyle bizimle gelmek istemiş olmasıydı. Maaş konusunda gücümüzün yettiği cüzi bir miktara memnuniyetle razı olmuştu. Ev işlerinden iyi anlayan, oğlumuza çok düşkün, esasen İngilizce hocası olan Milly (Amelia) hepimiz için büyük şanstı. Biz Washington'dan ayrılırken, Milly de Savunma Bakanı'nın yardımcılığını yürüten Doug Feith'in evinde çalışmaya başladı. Daha sonra bir Amerikalı'yla evlendi, Amerikalı oldu. Manila'daki dört çocuğunu okuttu. Senelerce bizi unutmadı.

Yoğun Çalışma Temposunda Kıymetli Zamanlar

McLean'in yaşadığımız bölgesinde evler hep bahçe içindeydi ancak komşu bahçelerin sınırları çiçeklerle veya ağaçlarla çizilmişti. Pencere önlerinde azelyalar, mecburi ancak seve seve bakılan bahçeler, baharda muhteşem olan kiraz ağaçları, kışın yaprak dökmeyen her daim yeşiller, yazın kokulu manolyalar. Ancak iklime bağlı olarak rutubet sevimsiz olabiliyordu, özellikle yaz aylarında alerjiler coşuyordu.

Yoğun iş ve sosyal yaşamımızda vakit yarattığımızda üç, dört ve beş yaşlarını orada kutlayan oğlumuzla yaz akşamları yürüyüşe çıkardık. Onun karar verdiği yerlerde yemek yerdik. McLean'de, esasen bir zincir olan Pizza Rocco'nun kırmızı kareli örtüsünü ve mönüdeki New York stili ince ve Chicago stili kalın pizza seçeneklerini severdi. Yaşına göre olgun bir çocuktu ve bazı konulardaki yorumları arkadaşlarımız arasında popüler olmuştu.

Oğlumuz Yuvaya Başlıyor

Sabahları sırayla komşu dört anne kendi arabalarımızla çocukları yuvaya götürürdük. Dört ahbap çavuştan bizimki Türk, Nick İtalyan, Christopher İskoç, Meghan İrlanda asıllıydı. Oğlumuz aynı zamanda, Georgetown Üniversitesi bünyesinde yeni kurduğumuz Turkish Community School'un hafta sonu okuluna devam ediyordu. Büyükelçi Elekdağ'ın küçük kızları ve diğer Türk çocuklarla birlikte o da benim öğrencim olmuştu. İki okula gidiyor diye gururluydu. Türk okulunu yuva arkadaşlarına anlatmaya bayılıyordu. Zira okul ünlü bir üniversitedeydi. Şimdi nostaljiyle hatırlıyorum.

Ev Dışında Kanat Açma Zamanı

Washington DC, tüm ülkelerin en "şöhretli" temsilcilerinin tayin yeridir. Dünyadaki en kritik kararların alındığı merkezlerden biri olduğu için her ülkenin lobi-

cileri omuz omuza diğerleriyle birlikte yaşamak, etkili olabilmek için bir diğerini etkisiz kılmak zorundadır.

Çokluktan birliğe (E pluribus unum) "dictum"unda olsa da ABD'de siyaseten doğruluk (political correctness) prensibine sarılıp etnik kökenlerin öne çıkmaya başladığı bir dönemdeydik. Romantik nesiller büyükbabalarının anavatanlarına duydukları özlemle o ülkenin çıkarları için lobiler kurarak Kongre üyeleri arasında destekleme kampanyaları düzenlemeye başlamışlardı.

Büyükelçi Elekdağ döneminde, Washington DC'ye ayak basar basmaz programlar, yapılması gereken işler listesi önümüzdeydi. Eşi Ayla Hanım da çok organize, faal ve başarılı bir sefireydi. Eş olarak benden beklenenler de hemen yazılı olarak tarafıma bildirilmişti.

Washington DC'nin Ünlü Binası TC Büyükelçiliği

Mimari benim en büyük heyecanım. Nereye gidersek gidelim. Washington'daki Sefaret binamıza da aynı hislerle vurulmuştum. Üzerine çok şey yazılıp çizilmiş, inşa edildiği 1914'ten bu yana ilk müzik/balo salonu olarak hep merak uyandıran bir bina olagelmiş. İç içe geçmiş öyle ilginç hikâyeleri var ki! Birincisine göre bina, "gazoz kapağı"nın mucidi Ohiolu sanayici Edward Hemlin Everett'in inşa ettirdiği bir malikânedir. Everett, icadının patentinden bir hayli zengin olunca, taşradan gelip Washingtonluları etkileyecek bir proje yaptırmak istemiş, Washingtonlu mimar George Oakley Totten'ın sıradışı arkitektonik detayları olan gösterişli projesine onay vermiş. Mimar Totten bir süre Avrupa'da yaşamış, daha da ilginci Sultan Abdülhamid'in saray mimarlarından biri olmuş. Sultan için ısmarlanan saray, imparatorluğun çöküş yılları olması nedeniyle ve savaşlar yüzünden yapılamamış. Ancak Totten portföyüne İstanbul'dan kattıklarını da şimdi bu binaya yansıtmıştı. Bina, Rönesans ve İtalyan mimarisini yansıtan dış cephesi, brokar kaplı duvarları, "tik" (teak) ağacından parkeleri, rokoko stili asansörü, müzik salonları, oryantal vitrayları ve devasa mitolojik tablolarıyla ünlüydü.

Sanayici Everett, 1929 yılında ölümüne kadar burada yaşamaya devam etmiş. 1932'de bina, Türk hükümeti tarafından Everett'in ikinci eşi soprano Grace Burnap'tan kiralanmış ve 1936 yılında da satın alınmış. Müzikli suareler Büyükelçi Ertegün'ler zamanında da devam etmiş, ilk siyahi caz müzisyenlerinin konserleriyle ise iyice ün kazanmıştı.

Mimar Totten'ın İstanbul'da saray mimarı olma hikâyesi, dönüp dolaşıp genç Türkiye Cumhuriyeti'nin temsilciliği için seçilen binanın tarihinin de bir parçası haline gelmişti.

Binayı iki sene boyunca Performing Arts Society[1] bünyesinde Washington DC'deki okullara Türkiye tanıtım programları düzenleyip Sefaret temsilcisi olarak gezdirmiştim. Her seferinde bu hikâyenin heyecanını hissetmişimdir.

---

1 Washington Society of Peforming Arts - Embassy Adoption Programme (Washington Sahne Sanatları Derneği - Büyükelçilikleri (ülke kültürlerini) Tanıtım Programı.

(Soldan) Ayaktakiler: New York Başkonsolosu Aydın Tosun (sonra büyükelçi), Bayan Tuğ, Zeynep Ersavcı, Ayten Tosun; oturanlar: Washington Büyükelçisi Şükrü Elekdağ, eşi Ayla Elekdağ, Dışişleri Bakanı Vahit Halefoğlu'nun eşi Zehra Halefoğlu, 1985.

Türk Asıllı Amerikalılar da Organize Oluyorlar

Murat yeni kurulmuş olan Türk Enformasyon Merkezi'nin başındaydı. Kongre üyeleriyle ilişkiler, Türkiye'ye karşı birtakım kararların alınması ve uygulanabilmesi için tutulmuş lobileri bertaraf etme yolları ve büyük bir heyecanla iyi bir örgütlenmeye doğru giden Türk Amerikan Dernekleri Asamblesi'nin faaliyetlerini memnuniyetle izliyordu.

1980'lerde, Washington DC'de ve yakın çevresinde yerleşik büyük bir Türk topluluğu yoktu ancak olanların hepsi kendi sahalarında önemli işler başarmış ve toplumda –erişilmesi pek de kolay olmayan– statü sahibi kişilerdi. Başarılı doktorlar arasında yer alan Radyolog Dr. Atilla Çığtay, eşi Georgetown Üniversite Hastanesi Radyoloji bölümünden Dr. Olcay Çığtay, tüm ünlü kişilerin eşlerinin meme taramasını yapardı. Yüksek mühendis Taşkın Atıl'ın eşi Prof. Esin Atıl, sahasında en saygın sanat tarihçisiydi. Ayrıca karı koca tanınmış mimarlar Meral ve Tunca Iskır, başarılı iç mimar dekoratör Ayşen Talmon ve eşi Pat, Hafız Burhan meraklısı, evinin önündeki küçük nehrin üzerindeki kayığına "Kalamış" ismini veren ve alerji mütehassısı olan Dr. Arif Erogan, saygın psikiyatrist Dr. Ülkü Ülgür, neredeyse profesyonelce saksofon çalan seramik sanatçısı Prof. Türker Özdoğan, zamansız kaybettiğimiz Psikiyatrist Dr. Alp Karahasan ve eşi Güneş Karahasan ile Dünya Bankası'nda görevli başarılı Kemal Derviş, Türkiye'den arkadaşlarımız

Kutsan ve Sema Çelebican, Osman ve Deniz Birsen, Gazi ve Zeynep Erçel ilk aklıma gelenler.

Her Konuda Faal Olması Beklenen Müsteşar Eşi

Beşinci tayin yerimizde 30'lu yaşlarımın başındaydım. Bir Türk diplomat eşinin görünür olmasının pek de kolay olmadığı bir merkezdeydik. Sefiremiz Ayla Hanım'ın yönlendirmesiyle Capital Speaker's Club'a[2] üye olunacaktı. Önce hitabet ve topluluğa konuşma konusunda duayen olan Hester Beall Provensen'dan bir kurs alınacak, etkili konuşma-iletişim kurma teknikleri öğrenilecekti. İletişim psikolojisiyle ilk kez karşılaşıyordum. Kurs arkadaşlarım, Kongre üyelerinin ve iş insanlarının eşleri ile diğer sefirelerdi. İsviçreli yakın arkadaşım Cosima Schenk daha sonra Viyana'da sefireydi, 2015'te de saygın STK, Dünya Kadınlar Konseyi (International Council of Women) başkanı olarak Türkiye'ye gelmişti. "Hitabeti Washington'da Prof. Provensen'dan öğrendik" diye konuşmuşluğumuz vardır.

"Estağfurullah Kültürü"nden Gelip Proaktif Olmayı Öğrenmek

Amerika'da "görünür olmak" için bir topluluk karşısında teknikleri iyi öğrenilmiş bir konuşma yapabilmek önemlidir. Organizasyon konularında her detay ancak sıkı bir standart uygulamasıyla elde edilir. Amerika'da yaşadıkça, öğrendikçe görüyorduk ki bu ülke her türlü "fırsat"ın olduğu ama hiçbir "garanti"nin olmadığı bir ülkeydi. Başarı ise en önemli kriterdi!

Washington'da kimsenin kimseye ayıracak fazla vakti yoktu. Sefaretimizde bir kokteyl sırasında karşılaştığım bir Amerikalı "Kendinizi bir anlatın bakayım" demişti. "Siz kimsiniz, ne yaparsınız, ne okudunuz" gibi soruları yöneltirken detaylı ama "hemen bir iki dakikada" diye devam etmişti. Biz kendini övmekten çekinen "estağfurullah kültürü"nden geldiğimiz için bana yaptıklarımı sıralamak ayıp olacak gibi gelmişti. Ama Amerika'da kimsenin sizi uzun uzun tanımaya vakti olmuyordu. Siz anlattınız ne âlâ, yoksa geçildiniz!

Ama enteresan değer yargıları olan bu ülkede de ayak oyunlarının bir sınırı vardı. Bariz haksızlıkların hiçbir şekilde hoş görülemeyeceğinin iyi bir örneğini yaşamıştım. Saygın Capital Speaker's Club'a başvurum, ödeme yapmama rağmen bir süre "bulunamamıştı".

Sonunda prestijli bir yer olan bu kulüpte başvuru ve hesap işlerine bakan kişinin Türk üyelerin sayılarının artmasından rahatsızlık duyduğu için kasıtlı bir engellemeye gittiği ortaya çıkmıştı. Etnik politika yapan bu kişinin kökenini yazma

2 Capital Speaker's Club: Washington siyasilerinin, ünlü iş insanlarının, diplomat eşlerinin ancak üyelerinin sponsorluğuyla üye olabilecekleri, topluluğa hitabet tekniklerinin öğretildiği ve uygulama imkânının sağlandığı elit bir kadın kulübü.

gereğini duymuyorum. Engellemelere rağmen bu durum ters tepmiş ve sonuç bana yaramıştı. Kulüp yönetimi bu tatsız olayı telafi etmek için bana "Chapter 3" bölümünde "Kültürel Programlar Sorumlusu" (program chairman) olarak çalışmayı önermişti. Kabul etmiştim.

Capital Speaker's Club'da Önemli Sorumluluk

İlk faaliyetim, Osmanlı ve Türk gümüşlerini tanıtan bir organizasyondu. Sefaretimizde mükemmel örnekler vardı. Bunu Türk kadınıyla ilgili bir konferans izledi. Amerika'da olaylı geçen bir süreçten sonra 1981'de ilk kez bir kadın hukukçu, Sandra Day O'Connor Yüksek Mahkeme'nin yargıcı seçilmişti. Aynı pozisyona bir Türk kadın hukukçu olan Melahat Senger Ruacan (1906-1974) 1954'te seçilmişti. Ruacan bu pozisyona seçilen dünyadaki ilk kadın Türk hukukçuydu. Özellikle bu örnek Washington'da çok etkileyici bulunmuştu. Türkiye'nin tanıtımında kullanılacak çok ilginç konular vardı. Ben de bunları araştırıp anlatacaktım. Beni destekleyen, fikirler veren en önemli kişi o dönemde American Turkish Association of Washington DC'nin (ATA-DC) Dernek başkanı Dr. Engin İnel Holmstorm'du. Washington'da başlayan "konuşmalar serisi" Murat'ın emekliliğine kadar tayin olduğumuz her ülkede de devam etti.

Washington Society of Performing Arts'ta Sefaretimizi Temsil Ediyorum

Aynı dönemlerde Washington Performing Arts Society bünyesinde "Elçilik Uyum Programı" çerçevesinde ülke tanıtım programlarında hem büyükelçilik binasını anlatmaya hem DC'deki okullara Türkiye'yi tanıtıcı programlar yapmaya başlamıştım. Diğer taraftan, Türk Amerikan Dernekleri'nin yıllık toplantılarında seyahat ve turizm seminerleri koordinatörü olmuştum. Bu arada 30. yaşıma girdim.

Genç diplomat eşleri için de kadın derneklerine üye olmak, çevre edinmek açısından çok önemlidir. Sefiremiz Ayla Hanım, Capital Speaker's Club'dan sonra Sefaret'teki diğer eşleri Muslim Women's Society (Müslüman Kadınlar Derneği) ve Kızılhaç gönüllüsü de yapmıştı. Hale Karahan, Hürriyet Hazar, Güniz Tümer, Şenay Aran, Leyla Ergin, Selma Taşar ile cam bilyeler gibi her bir yana dağılıp sonra bir noktada toplanıyorduk. Ayla Hanım hepimiz için unutulmaz bir rol modeli olmuştur.

Bir Güvenlik Tatbikatı

Washington günlerimiz akıp giderken, bir gün Murat "Endişeye mahal yok"[3] girizgâhından sonra Amerikalı bir güvenlik görevlisinin evimize geleceğini söyledi.

---

3 Murat'ın sıkça kullandığı panikleme sözcüğü.

Gelen kişi tütün çiğneyen, arka bahçeyi gezerken tükürdüğünü de gördüğüm şişman, ciddi bir FBI görevlisiydi. Güvenlik mensubunun ziyareti tedbir ve bilgilendirme amaçlıydı. Bize koruma konusunda şahsen yapabileceğimiz çarpıcı örnekler vermeye başladı. Tabanca kullanma eğitimi dahil!

Murat'ın bu konuda biraz olsun tecrübesi vardı ama ben "pasifist" bir yaklaşımla bunu asla yapmak istemediğimi söyledim. Şişman polis elinde olsa çiğnediği tütünü bu sefer evin ortasına tükürecekti. Sinirlendi ve "Look here lady" ("Bana bak hanım") diye başlayan öyle bir senaryo yazdı ki daha o lafını bitirmeden "Ne zaman poligona gideriz?" dediğimi hatırlıyorum. Diğer arkadaşlarımızla bu konuda dikkat edilecek hususları bilmenin önemini konuşurduk. Öylesine bir gündü. İşte size Türk diplomat eşlerinin yaşayabileceği bir olay.

Turkish Community School'un Temelleri Atılıyor

Beni en çok mutlu eden girişimlerden biri Washington DC'de ve civarında yaşayan vatandaşlarımızın çocukları için bir Turkish Community School (Türk Toplumu Okulu) kurma çalışmalarına katılmak olmuştur.

Bir grup gönüllüyle önce Georgetown Üniversitesi'ne başvurduk. Toplum gönüllüsü olmak Amerika'da saygı gören ve birçok kapıyı açan bir girişimdir. Hafta sonları toplanabilmek için üniversiteden birkaç sınıf istedik. Amacımız yaş gruplarına göre Türkçe kursları ve gençlere İngilizce olarak Türk kültürü, tarihi, coğrafyası gibi konularda interaktif bir eğitim vermekti. Bu grubun içinde ben de vardım. İki-üç sınıfla başlayan girişimimiz tahminimizden daha çok ilgi gördü. Fakat ebeveynlerin arzularının çocuklarda da olmasını beklemek gerçekçi değildi. Onların ilgilerini çekmek zor bir işti. Özellikle çok küçükler kulaklarını tıkıyorlardı.

Türkiye'den gelen ilkokul öğretmeni "ağlamaklı"ydı. Küçüklere hoca bulamayınca kendi oğlumun da dahil olduğu gruba ben ders vermeye başladım. O zamanlarda meşhur olan Michael Jackson'ın insan boyu hareketli bir karton resmi üzerinden "Michael koşuyor, oturuyor, uyuyor" gibi oyunlarla verdiğim dersler keyifli geçmeye başladı. Şimdi Washington'da oturmuş bir okul mevcut ama 1980'li yıllarda deneme/yanılma yoluyla bir sistem kurmaya çalışmıştık.

Diğer ülkelerdeki diplomatik hayatlardan farklı olarak, Washington'da her ülkenin diplomatları kendi diyasporalarıyla ve karar alıcı Amerikalı yetkililerle meşguldür.

Cape Hatteras'ta Tatil, Amerika'nın da Tek Gerçeği Yok

Bir yaz tatilimizde Kuzey Carolina'nın ünlü tatil yeri Cape Hatteras'ta ahşap bir deniz kenarı evi kiraladık ve ilginç bir tatil yaptık. Yol üzerinde "Gospel" ça-

dırlarında[4] siyahilerin ilahilerine ve avaz avaz vaaz veren papazlara, Amerika'nın siyahi fakirlerinin yaşamlarına şahit olduk. Amerika'nın da tek bir gerçeği yoktu.

Tatil evimiz, denizin yükselmesine karşı ahşap direklerin üzerine inşa edilmişti. Deniz mi dedim –bir dakika– orası Atlantik Okyanusu'ydu! Olası boğulma vakalarına karşı evde yüzme talimatnamesi bile vardı. Biz Marmara Denizi'ne çocukken sandaldan atılıp yüzme öğrenenler olarak bunu komik bulmuştuk. Ama daha ilk adımımızda kuvvetli dip dalgası, ayağımızın altından birden çekilen su ve dalgaların dehşet verici boyutlarıyla karşılaşınca ancak kıyıya paralel yüzerek sağlam kalınabileceğini anladık. Ah canım ülkemin Ege'si, Akdeniz'i, hatta kirliliğine rağmen Marmara'sı!

Murat'ın Gençlik Anılarına Seyahat – Kanada

Washington'dan yaptığımız duygu dolu gezilerden biri Kanada'nın Ottawa kentine oldu. Burası Murat'ın lise yıllarını geçirdiği, ailece en mutlu anılarının olduğu yerdi. Ayrıca diplomatlık mesleğini ilk kez orada düşünmeye başladığını da söyler. Gezi programı yaşadıkları eve, gittiği okula, babasının görevli olduğu büyükelçilik binasına ve hava sıcaklığının -30 derece olduğu zaman bile yürüyüş yaptıkları Gatineau Park'a gitmekti. Çok sevdiği ve desteğini gördüğü dönemin Büyükelçisi Taha Carım, Vatikan'da görevi başında maalesef Ermeni terörüne kurban gitmişti. Onu derin hüzünle anmıştı. Teması hiç kaybetmediği sınıf arkadaşı Fransız asıllı Guy Renaud'la, kapı komşuları ve aile dostları Hollanda asıllı sempatik Vroemen'larla buluşmak için sözleşme... Hepsi birlikte olunca 20 yıl sonra kavuşma ve anma toplantısına dönüştü.

18 yaşında aralarından ayrılan genç Türk öğrenci diplomat olmuş, evlenmiş, bir çocuğu olmuştu ve şimdi Amerika'da Sefaret müsteşarıydı. Kanadalı dostları kendilerini Murat'ın hayatının bir parçası hissedecek kadar ona tezahüratta bulunmuşlardı.

Klasik Müzik mi Caz mı? (Her İkisi de)

New York'un dudak büktüğü Washington DC'nin sanat ve müzik programlarında şehrin ünlüleri, politikacıları, diplomatları ile Kennedy Center'ın sade ve şık binasında Pinchas Zukerman, Itzhak Perlman gibi virtüözleri dinleme fırsatını bulduk.

Washington DC'den ayrılmadan yaşanması gereken tecrübeler arasında Charlie Byrd'ü Georgetown'da, Ella Fitzgerald'ı ilk kez 1974'lü yıllarda Köln Konseri'nde dinleme fırsatı bulmuştuk. Stan Getz gibi ünlülerin çaldığı ikonik caz kulübü Blues Alley'e birkaç kez gidebilmiştik. Kulübün salaş kapısını gördüğünüzde belki içeri girmekte tereddüt edersiniz ama bu da başka özelliğiydi.

---

4 Gospel çadırları (Gospel tents), evangelistlerin müzikli ilahiler eşliğinde mucizevi iyileşme, tapınma amaçlı dua ettikleri seyyar çadırlar.

Murat Babasına Yetişemedi

Washington tayinimizin sonuna doğru Murat'ın henüz emekli olmuş babasına dair üzücü bir haber aldık. Hızlı bir şekilde yayılan kanserle savaşıyordu. Yıllarca meslek gereği uzak ülkelerde bulunmuştuk ve bitmek bilmeyen özlem dolu yıllar geçmişti. Nihayet Murat'ın babasının emekli olmasıyla bu özlem hiç olmazsa Ankara'ya dönüşümüzde geride kalacaktı. Buna inanıyorduk. Ama doktorlar iyileşme konusunda pek umut veremiyorlardı. Bir-iki ay daha dayanması için telefon konuşmalarımızda moral vermeye çalışıyorduk. Bekliyordu. Özellikle Murat'ı ve torununu. Ağustos 15'te Kararname çıkmış, Merkeze dönüş telgrafı gelmişti. Ağustos başında babasının çok ağırlaştığı haberi geldi ve ısrarla Murat'ı çağırıyordu. Tayin çıkmış, dönüş tarihi için iki hafta önce ayrılma ricasını Büyükelçi kabul etmemişti. Oğlumuzla ben hemen yola çıktık. Varışımızdan kısa bir süre sonra kayınpederim Doğan Bey vefat etti. Murat maalesef babasının son günlerine yetişemedi.

Bir Maraton Tayinin Sonu

Washington dönüşü, iletişim psikolojisi konusunda eğitilmiş, uluslararası topluluklara konuşmalar/kültürel programlar yapan, eğitim gönüllüsü, Türk toplumunun kuvvetli bir lobi oluşturabilmek için çok çalıştığı bir dönemde, aktif bir diplomat eşi olmuştum.

Yuvaya Dönüş II, Ankara (1985-1987)
(Öğretmenlik ve Sanat Dünyasına Küçük Adımlar)

His: Hemen iş bulmam lazım, öğretmenliğe başlama
Oğlumuz bir yaşındayken ayrıldığı ülkesine beş yaşında dönüyor;
çocuğun eğitimi 2.

Hayatımızda Eğitim Öne Çıktı – Ayşeabla Koleji'nde Ders Veriyorum

Ankara'ya dönmüştük ama anneme ve babama olan özlemim devam edecekti. Onlar bu kez de henüz döndüğümüz Washington'a gidiyorlardı (Şaka gibi). Son defa Ankara'dayken Japonya'da misafir profesörlük yapan babamla annem, Washington dönüşümüzde de Washington'a yolcuydular. Babam, Türk Kimliği kitabını yazarken Kongre Kütüphanesi'nde çalışmak üzere "Woodrow Wilson" araştırma bursuna dahil olmuştu.

Türkiye'ye dönüşte hemen çalışma hayatına dönmem gerekiyordu. Ayşeabla Koleji o sene orta kısmını açmıştı. Washington'da tesadüfen tanıdığım Dr. Ayşe Hızıroğlu, yurda dönüşte bana hocalık teklif ettiğinde mutlulukla kabul ettim. O dönem Kızılırmak Sokak'ta, eşi Osman Hızıroğlu'nun aile evinde kurulan Ayşeabla Koleji gerçek bir eğitim yuvasıydı. Binanın üst katındaki kütüphanede bulunan eğitimci ve felsefeci Prof. Dr. Nusret Hızır'ın ve uzun yıllar boyunca "Ayşeabla" adıyla radyo programları yapan Neriman Hızıroğlu'nun kitaplarına küçük öğrenciler bile ulaşabiliyorlardı. Neriman Hızıroğlu, çocuk gelişim ve eğitimi konusunda çalışmalarıyla tanınan İsviçreli ünlü psikolog Prof J. W. Fritz Piaget'nin öğrencisi olmuş ve 1946 yılında da kendi okulunu kurmuştu. Okulda, teneffüs zili yerine Heitor Villa-Lobos'un "Bachianas Brasileiras"ı çalardı. Sevdiğim arkadaşım İnci Dallı'yla da yollarımız bu okulda kesişti. Ortaokulun yanı sıra ilkokul kısmında da ders vermeye başladım. Oğlumuz da öğrencilerimin arasındaydı. O dönemde tanıdığım, yıllar geçse de iletişim halinde olduğum unutamadığım öğrencilerim var.

Oğlumuz ilkokula başladığında üçüncü ülkesinde yaşıyordu. Türkçeyi ve ülke kültürünü hızlı bir şekilde öğrenirken, merak ettiği konular arasında Amerika'da

anne baba dışında kişilerin çocuklara sarılıp öpmesi doğru karşılanmazken ülkemizde sokaktan geçen herkese neden "teyze" dendiği ve "teyze"lerin niye yanak alma hakkına sahip oldukları vardı. Ancak ikinci senenin sonunda bu sorular artık sorulmayacaktı. Galatasaray, "Fenertaş", Beşiktaş konularına da hâkim olmuştu.

Okuma yazmayı öğrenmeye Türkçeyle başlamasına seviniyorduk. Bu arada tayin durumumuz belli olmamasına rağmen İngilizceyi unutmaması için de gayret ediyorduk.

Galeri Nev'de Gönüllü Tanıtım Yapmaya Başlıyorum

Türkiye de nispeten huzurlu bir dönemden geçiyordu. Uzun süredir görüşemediğimiz arkadaşlarımızla devlet konukevinin kulübünde, Ankara Palas'ta hafta sonları buluşuyorduk.

1985'lerde tüm ülkede olduğu gibi Ankara'da da sosyal hayat ve sanat hayatı epey canlıydı. Devamlı konserler ama en çok resim heykel galerilerindeki sergiler ilgi çeker, açılışları çok kalabalık olurdu. Türkiye'de akademik yaklaşımla galeri işleyişinin duayeni Galeri Nev'di – hâlâ ikinci kuşak bunu sürdürüyor. Sahipleri iki mimar olan, Ali Artun ve Haldun Dostoğlu'nun çalıştıkları, eserlerini sergiledikleri sanatçıların ve yaptıkları yayınların geniş bir takipçi kitlesi vardı. Ben de daha çok Ankara'daki diplomatik çevrelere tanıtımlarını yapmaya çalışıyordum. Bu tecrübe bize bütçemiz elverdiği ölçüde severek edindiğimiz küçük bir koleksiyon oluşturma olanağının yanında, genel kültürümüzü genişletme fırsatı da sunmuştu. Koleksiyonumuz dünyanın her yanına bizimle seyahat etti, Türk sanatçıları konusunda açılan her konuşmada gurur duyardık.

Kararname Hazırlığı – Mayın Döşeli Dönem

Yurtdışı tayinleri olan bir meslekte şaşılacak bir durum değildir tabii ama her tayin döneminde tüm aile fertleri alarma geçer. Zira bu durumdan herkesin hayatı etkilenir. Tek bir kararla, diplomatların profesyonel hayatları kadar, çalışan eşlerin durumu, çocukların eğitimleri, okullara kayıt yenilenecek mi, ilk taksit yatacak mı, kararname zamanında imzalanırsa taksit, kayıt geri alınabilir mi, ya yurtdışındaki okulların kayıtlarının kapanması, çocukların arkadaşlarından ayrılma "travmaları", ev kiralık ise kontrat iptali ve ev sahibine bilgi, yeni ev kiralanması, aileler, dil konusu, yeni bir dil gerekecek mi ve daha sayısız soruyla, belirsizliklerle dolu bir bekleme odasına alınırsınız. Ah, bir de "Kim nereye gidecek" "gözü" vardır ki 365 derece dönen şimdinin "MOBESE" kamerası gibi çalışır.

Kararname o sene de geç imzalandı. Viyana bize hoş bir sürpriz oldu. Neyse ki benim için artık tayin yerimizden çok, okul çağındaki çocuğumuzun eğitimi öncelik kazanmıştı. Ben her şartta ve yerde yaşamaya hazır olmuşumdur. Pek de "Pollyanna" sayılmam, hayatta beni ilgilendirecek konular için çabalamayı göze alırım, bulma konusunda da zorluk çekmem.

Viyana, Avusturya (1987-1991)
(Kahraman Anne Olmaya Çalışmak, Çok Aktif Diplomat Eşi)

Dil: Almanca ve Viyana diyalektiyle "Servus!"
His: BM Viyana Ofisi'ne tayin, diplomatlık mesleğinde basamaklar yarılanmış, oğlumuzun üçüncü okulu; 3. Bölge'de (Bezirk) yaşam, müzik, uluslararası ortamlar, AB öncesi Avusturya, yeni yaşam yol göstericim "Viki", minyatür Liliput çikolataları, Viyana anılarım bitmez.

Önce Okul

Diplomatik hayat yeni bir evresiyle karşımıza çıkıyordu. Viyana'daki ilk sorunumuz Ağustos sonunda açılan okullarda Ekim sonu gelen öğrencilere yer olmamasıydı. Oğlumuz Ankara'da ilkokul ikinci sınıfa geçmişti. BM Okulu'nda o sırada ilkokul üçüncü sınıfta bir yer boşaldı. Kaydını yaptırdık. İşi zordu çünkü İngilizce konuşabilse de okuma yazmayı Türkçe söktüğü için bu dilde yeniden okuma yazma öğrenmesi ve bunu da bir tam okul yılı kaybıyla ve yaşıtlarından bir yaş küçük olarak yapması gerekiyordu. Diplomatik hayatta kişinin en hassas olduğu konu her yeni tayin yerinde tüm aile fertlerinin hayatlarının "altüst" olması ve özellikle çocukların eğitim sorunlarıdır. Oğlumuz bu işin üstesinden "pedagojik formasyon belgeleri"ni gerçekten hak etmiş Kanadalı bir hocası sayesinde geldi. Kahraman anne olmaya çalışırken, o süreçte kapı arkasına saklanıp arada gözyaşı döktüğüm günler de olmuştur.

Prens Eugen'in Sarayıyla Karşı Karşıya Türk Büyükelçiliği

Esasen Murat BM Viyana Ofisi'ndeki işleri yürütmekle görevlendirilmişti. Fakat o dönemde tek bir büyükelçi hem ikili hem çok taraflı ilişkilerden sorumluydu. Büyükelçimiz Erdem Erner (1927-1995) ve zarif eşi Gökçen Hanım en "snob" Viyanalıların bile dostluklarını aradıkları "old school" (eski usul) diplomasinin en iyi örneklerini sergiliyorlardı. Büyükelçi Erner, zeki, son derece nüktedan, iyi

piyano çalan, Şakir Paşa ailesinden –Halikarnas Balıkçısı (Cevat Şakir Kabaağaçlı), Füreya, Aliye Berger, Fahrelnissa Zeid gibi sanatçıların yeğeniydi. Diplomatlar arasında saygındı.

Sefaret'in Mimarları Fellner & Helmer

Ah binalar! Hep mimarilerini, hikâyelerini merak ederim. Prinz Eugen Strasse 40 numaradaki heybetli binamız, 1870'te İtalyan Yüksek Rönesans stilinde inşa edilmiş bir saraydır. Hemen karşısında Prens Eugen'in sarayı ve yanında da Schwarzenberg Sarayı bulunur. Planları dönemin tanınmış mimarlık bürolarından Fellner & Helmer'e aittir. 1916 yılında Padişah Sultan Mehmed Reşad döneminde Osmanlı İmparatorluğu'nun Viyana Sefareti olarak satın alınmış. Fellner & Helmer'in 200'e yakın mimari eseri arasında Avusturya'nın dışında, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, İsviçre, Hırvatistan, Romanya, Polonya hatta Ukrayna'ya kadar uzanan opera ve tiyatro, konser salonları vardır. Aynı sokakta bulunan ünlü banker ailesi Rothschild'lerin sarayı da onların eserleri arasındadır. Bu bina bugün Brezilya Büyükelçiliği'dir.

Dışarıdan ağırbaşlı görünen bu binanın içinde gösterişli bir merdivenle üst kata, tören ve dönemin "olmazsa olmaz" normlarından balo salonuna çıkılır. Yaldızlı XV. Louis stili mobilyalar, farklı ağaç cinslerinden oyma marköteri ve bronz işçilikli "bahü"ler (oymalı konsol) ve halen duruyor olduğunu umduğum farklı ağaçlardan kakmalı parketeri parkeleri dikkat çekiciydi.[1] Balo salonunun muazzam büyüklükteki yaklaşık 48 metrekarelik (611 x 775 cm) antika Uşak halısı, Avusturya'nın tarafsızlığına dair Belvedere Sarayı'nda 1955'te imzalanan anlaşma sırasında "yolun karşısına" ödünç verilmişti. Tüm tarihi fotoğraflarda bu muhteşem halıyı görmek mümkündür.

Viyana'da Yaşam

Viyana'da şehrin ciddiyetle korunmuş tarihi merkezinde oturma ısrarımız ev bulma konusunda biraz sıkıntı çekmemize sebep oldu. O sırada kaldığımız pansiyonda pek mutlu bir başlangıç yapmamıştık. Ama oğlumuzun okul işi hallolunca ya dek problem etmeden sabahları tramvay, metro yoluyla Zentrum Kagran'daki okula gidiyorduk.

Nihayet bulduğumuz ev makbul bir semt olan Viyana'nın üçüncü bölgesindeki *Marokkanergasse*'deydi. Bizim dairemiz "Biedermeier" dönemi (1814-1848) tipik neoklasik mimarisiyle binanın "bel étage" tabir edilen, duvarları ipek kaplı, müzikli davetlerin yapıldığı süslü salonların olduğu bölümdü. Esasen yaşanacak

---

1 Marqueterie (Fr.) marköteri: İnce marangozlukta, ahşap mobilyanın bir kısmında kakma suretiyle değişik renkte ağaçlardan yapılan süsleme. Parqueterie (Fr.): Ahşap yer döşemesi parkelere aynı şekilde değişik renk ağaçlardan uygulanan kakma desenler/süslemeler. Bahut (Fr.) bahü: oymalı, ağaç ve bronz metal kakmalı konsol.

daireler üst kattaydı. Yaşam için gerekli yatak odaları, banyo, mutfak sonradan bölünerek oluşturulduğu için çok orantısızdı.

Klasik mimari özellikleri olan bina dört katlıydı. Girişteki iki kanatlı büyük oymalı meşe kapı ile başlayıp binanın içine doğru giden dönemin atlı arabaları için yapılmış bir yol vardı. Şık ferforje korkuluklu, hafif kavisli merdivenle yüksek giriş katı "bel étage"a çıkılırdı. Yine döneme özgü süslü kapısıyla en az işlevi kadar önem taşıyan bir de asansörü vardı. Üst katımızda, müsteşarlardan Türkekul Kurttekin (sonra Büyükelçi) ve eşi Ayşegül Kurttekin, onlardan sonra da Atilla Uzer (sonra büyükelçi) ve eşi Hülya oturdular. Çatı katının açıldığı küçük terastan Karlskirche (Aziz Karl Kilisesi), Belvedere Sarayı, Stephánsdom (Aziz Stephan Katedrali) hatta Prater eğlence parkındaki meşhur dev dönme dolap Riesenrad bile gözükürdü.

Yaşadığımız sokağın konumu, şık binası, sahibi ve komşularımız konusunda şanslıyız derken, gerçek "bonus", arka cephedeki ortak avluyu paylaştığımız bir başka binadan kaynaklanıyordu. Ev sahibemiz Viki'nin dostları, Viyana Filarmoni Orkestrası'ndan emekli bir keman sanatçısının her çarşamba kendisi gibi emekli dünya çapında müzisyen arkadaşlarıyla kendi aralarında düzenledikleri oda müziği konserlerini dinleyebiliyorduk. İtalya Büyükelçiliği (Metternich Sarayı) ve İngiltere Büyükelçiliği binalarıyla da komşuyduk ancak o binaların böyle bir ayrıcalığı yoktu.

Sokağımızın öbür ucu bizim Sefaret'in de mimarları olan Fellner & Helmer dizaynı, Art nouveau stili Viyana Konser Salonu'na (Wiener Konzerthaus) çıkıyordu. Vakit buldukça Schwarzenberg Meydanı'ndan geçer, Viyana Şehir Operası'na (Wiener Staatsoper) ve Kärntner Strasse'ye 7 dakikada yürürdüm. Kapalı, puslu günlerde yol üstünde "Sacher" turtasının "würfel" diye satılan mini porsiyonundan ağzıma atmayı ihmal etmezdim. Öğle saatlerinde Hofburg'da toplantıdan çıkan Murat'la mimar Adolf Loos'un eseri Viyanalıların ayaküstü atıştırdıkları Trzesniewski'nin mini sandviçlerini yemeyi severdik, yaşadığımız yeri her an hissetmek için.

Victoria Augusta von Brandenstein – Riefel: "Viki"

Binamız, asil bir aileye aitti. Üç daireyi kiraya verirler, ikisinde aileleriyle diğer Riefel kardeşler ve "Viki" otururdu. Gelinleri Elisabetta İtalya'nın en eski ailelerinden Gonzagalar'dandı. Ev sahibemiz de Prusyalı ünlü bir Alman aileden geliyordu. Ona "Viki" diye hitap edilmesinde ısrar eder, isim (vaftiz) annesi Alman İmparatoriçesi Augusta Victoria'ya kızar, "kendisininkinden başka isim bulamamış" diyecek kadar da ondan hoşlanmazdı. Müthiş esprili, komik, enerjik, yardımsever, yaşı belli olmayan renkli bir karakterdi. Bir şatoda doğmuş, Hitler döneminde topluca derdest edilen kızlar arasında Hitlerjugend[2] gibi bir

2 Hitlerjugend (Hitler Gençliği), Nazi Partisi'nin gençlik organizasyonlarından olan Hitler'e bağlı genç erkekler birliğinin adı. Hitler'e bağlı genç kızların birliğine ise Der Bund Deutscher Mädel denirdi.

Goltz Paşa'nın yeğeni, akıl hocam Viki ile teknede, Avrupa'nın en büyük ikinci kapalı havzası olan Neusiedl Gölü'nde, 1990.

organizasyon içinde "zorla ve nefretle" ütücülük yaptırılmış, hemşire olmuştu. İkinci Dünya Savaşı sırasında, kendi ifadesiyle, "yapılı ve çok uzun boylu" olmasından dolayı ameliyathanelerde görevlendirilmişti, bu "ölüleri taşımak için gerekliydi".

Fransa sınırında savaşan babası Kont Brandenstein'ın yanına gitmek için torpil yaptırmış, paraşütle atlarken yanındaki kırmızı çantadan ayrılamaması başına iş açmıştı. Yine de baba kız buluştuklarında ellerindeki yumurtaları Fransız şampanyasıyla değiştokuş yapacak kadar yaşama sevinçlerini koruyabilmişlerdi.

Colmar von der Goltz Paşa'nın Yeğeni

Viki'nin annesi Goltz ailesindendi. Osmanlı ordularını modernleştirmek amacıyla çağrılmış üç üst rütbeli subaydan biri olan Colmar von der Goltz, Viki'nin dayısıydı. Goltz Paşa Osmanlı ordularında kurmay başkan yardımcılığına ve mareşal rütbesine kadar yükselmişti. 1891-1897 arasında Harp Akademisi'nde çok sayıda subay yetiştirmiş, Çanakkale Savaşı'nda ve Kut'ül-Amare'de İngilizlere karşı komutanlık etmişti. 1916'da Bağdat'ta ölen Goltz Paşa'nın mezarı İstanbul'dadır.

Viki'nin annesi Nazizme fütursuzca karşı çıkan korkusuz bir kadınmış. Asil ve nüfuzlu bir aileden geldiği için başına bir iş gelmeden Berlin'den Avusturya'ya kaçırılmış. Viki de savaş sonrasında Viyana'ya yerleşmiş. Antipatisini hiç sakla-

madığı eşi Baron von Riefel'le evlenmiş. Aslında bunu çok da umursamıyordu ama konteslikten baronesliğe tenzil-i rütbe (rütbe indirimi) olmuştu.

Yaşadığımız bina hikâyelerle doluydu. Biz Viki'nin dayısı Goltz Paşa kontenjanından favori kiracılarıydık. Çok sık verdiğimiz davetlerde her türlü değerli antika mobilyalarını, "çocuk boyu" dediği gümüş şamdanlarını asansöre koyar bize yollardı: "Tozlu tozlu duracaklarına, parlasınlar, işe yarasınlar." Goltz Paşa'nın aile armalı özel gümüş çatal bıçak takımınının dört parçasını "Size bir şeyler ifade eder" diye bize hediye etmişti.

Konuştuğum Almancayı Wienerisch (Viyana ağzı) olmadığı için severdi. Dördüncü yılın sonuna doğru "Dikkat et, taşra deyimleri kullanmaya başladın" diye hatırlatır olmuştu. Renkli karakterine hayran olduğum ve çok sevdiğim Viki, zor zamanların da hafife alınabileceğini ve espri yapılabilecek yanları olduğunu, düşünme sistemime sokmuştur.

Biz oradan ayrılmadan, yaşını öne sürerek, koca dairesinden çıkıp düzayak girişteki "consierge"ye yani görevli dairesine geçti. Biri Rubens'in olan, 16. yüzyılın ünlü ressamlarından iki dev tablo ile en sevdiği eşyalarından küçük bir koleksiyonu yanına aldı. Eşyaların arasında ona Türkiye'den getirdiğim antika Osmanlı fincanları da vardı.

Yakın Arkadaşım Hayatımı Kurtardı

Fransız asıllı Kontes Claire De Lessepes-Gudenus, Viyana'daki en yakın arkadaşım hatta hayatımı kurtaran kişi oldu. Çocuklarımız yaşıttı ve aynı okula gittikleri için ortak konumuz çoktu. Yüksek sosyeteye dahildi ama bir o kadar da mütevazıydı. Viyana'da tanımadığı ve neredeyse mazisini bilmediği kimse yoktu. Çok dil bilen, renkli ve kozmopolit bir kişilik. Her konuda –"bin bir" cevap Claire– kısa zamanda Viyana'yı detaylı öğrenmemi sağlamıştır. Amcası Ferdinand de Lessepes, Süveyş Kanalı'nın açılması fikrini ilk düşünen ve kanalın açılmasını sağlayan Fransız diplomattı. Apandistim patladığında (Peritonit), yardımıma ilk koşan, hastaneyi, operatör doktoru ayarlayıp BM'de toplantıda olan Murat'a haber veren (cep telefonu olmayan bir dönemde) ve oğlumu evinde misafir edip bakan kişiydi.

Terör Her An Aklımızda

Esasen yaşam kalitesi yüksek, çok huzurlu gibi görünen Viyana'da ASALA terörizmine Büyükelçi Daniş Tunalıgil, Çalışma Ataşemiz Özen ve BM'de en üst görevdeki Türk direktör Evner Ergun'u kurban vermiştik. Güvenlik konusunda gerçekten uyanık olunması gereken bir yerdi. Prof. Erich Feigl, *A Myth of Terror*[3]

3 Erich Feigl, *A Myth of Terror: Armenian extremism, its causes and its historical context*, Freilassing: Edition Zeitgeschichte, 1986.

adlı kitabını öldürülen Türk diplomatına ithaf etmişti. Türklerin haksızlığa uğradığını kanıtlamasına rağmen yine de peşin hükümlü akademik çevrelerde zorluklarla uğraşmaktaydı.

Avusturya'da Geleneklere Bağlılık

Bu şartlar altında hayat, tedbiri elden bırakmadan devam edecekti. Murat'ın BM'deki görevi nedeniyle geniş bir uluslararası ve Avusturyalı arkadaş çevremiz oldu. Eğitim sorunları ve ev düzeni hallolduktan sonra çok yoğun bir diplomatik hayatın içinde bulduk kendimizi. Katıldığımız ve evde verdiğimiz davetler sayısızdı. Hatta dünyada neredeyse 19. yüzyıldan sonra pek görülmeyen balolar bile Viyana'daki kültürel hayatımızın bir parçası oldu. Viyana'da her meslek grubunun yıllık balosu vardır. Sanıldığının aksine Viyanalılar turistik buldukları opera balo-

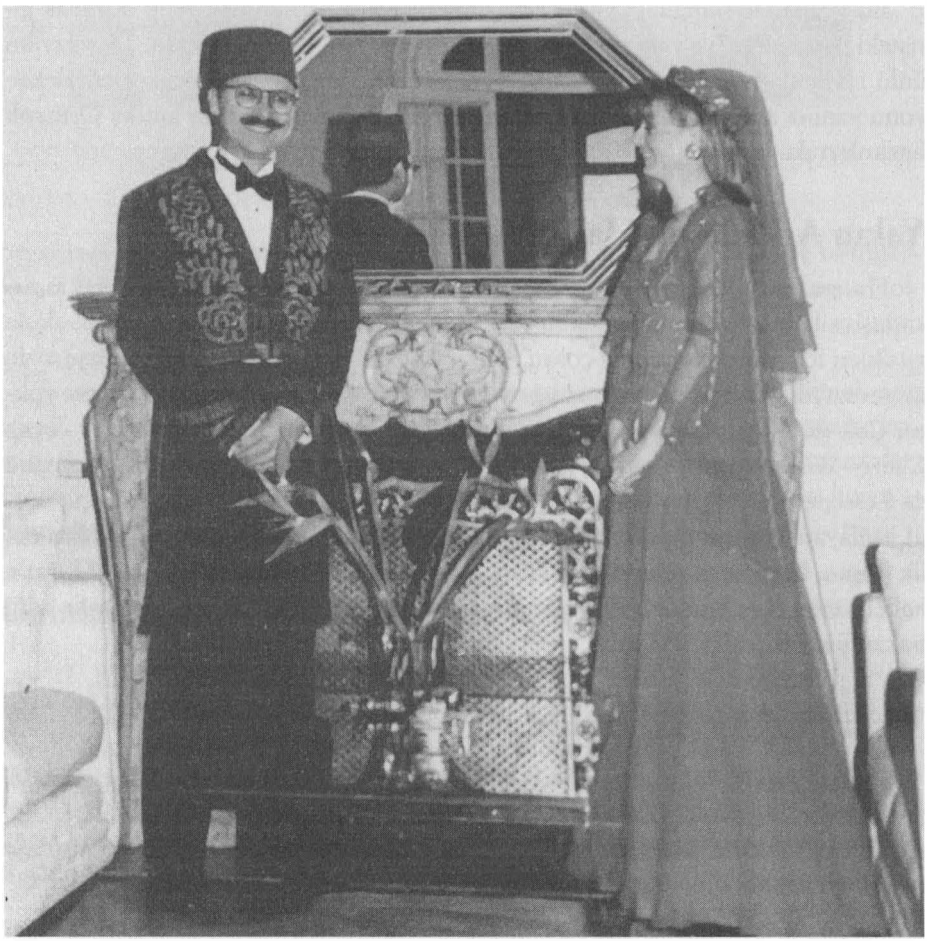

Murat ve Zeynep Ersavcı, Osmanlı delegesi ve eşi Aziyade rolünde, Metternich Sarayı'nda yapılacak "Viyana 1815" temalı maskeli balonun hazırlıkları sırasında.

suna dudak bükerler, onlar için "Techniker Cercle" ("Teknik Camia) ve "Philharmoniker" ("Filarmoni Orkestrası Dostları") "görünülmesi" gereken balolardır. En sık gittiğimiz balo ise Macarların St. Istvan Balosu'ydu.

Balolar o kadar yaygındı ki hemen her mesleğe dair balolara rastlanabiliyordu. Avcılar balosunda kıyafet folkloriktir. Kadınlar geleneksel "dirndl" (önlüklü elbise), erkekler kısa deri pantolon, tüylü fötr şapka ve tirol yeşili ceketler (trachtenjacke) giyerler. Hofburg Sarayı büyük bir orman gibi süslenir.

Kolektif Hafızadan Silinemeyen Türk Kuşatmaları

İlkokul çocuklarından başlayarak Avusturyalıların kolektif hafızalarındaki Viyana'yla ilgili eşsiz tarihi olay, ne 1480-1485 yıllarında Macar işgali ne daha yakın tarihlerde 1805 ve 1809'da Napoléon'un ordularının Viyana'yı almaları, ne Nazilerin 1939'daki "Anchluss"u, ne de Kızıl Ordu'nun 1945'teki işgalidir. Döner dolaşır konu Türklerin 1529 ve 1683 yıllarındaki "işgal" bir yana, başarısız "kuşatmaları"na bağlanır.

Türk etkileri derken bu etki her zaman negatif değildir. Osmanlı otağlarından örnek alınarak yapılan mimari yapılar, çatı detaylarıyla J. L. v. Hildebrandt'a esin kaynağı olmuş Belvedere Sarayı ve J. B. Fischer v. Erlach'ın minareleri andıran sütünlarıyla Karlskirche ve Avusturya Milli Kütüphanesi bu olumlu etkilerin tipik örneklerdir.

Müzikte ise Mehter müziğinin etkileri özellikle Mozart'ın bestelerinde-Türk Marşı, Saraydan Kız Kaçırma Operasında fark edildiği gibi, J. Haydn da 100 no'lu Askeri Senfonisi'nde davul, zil ve üçgen katarak Mehter müziğinin törensel havasını yansıtmıştır. Benzer etkiler Beethoven'da ("Türk Marşı") ve müzik eleştirmenlerine göre Schubert'in Askeri Marş'ında (Marche Militaire, Op. 51, No. 1) "Türk atlılarını çağrıştıran etkiler" şeklinde de karşımıza çıkar.

Viyana'da Kahve Kültürü ve Kafeler

Kahve kültürü ve kafeler Viyanalıların hayatında çok önemlidir. Kişilerin sürekli gittiği, "ev dışında ev" denen kafeler onların kim olduklarının, eğilimlerinin göstergesidir; o kişi yazar mı, sanatçı mı, isyankâr bir siyasi mi? İş sonra buharlı hamamlara, lokuma (*rahat* lokum),[4] sokak, park isimlerine (Türk siperleri), top güllelerinin düştüğü yerlere dikilen anıtlara, bu güllelerden yapılan tonlarca ağırlıktaki çanlara kadar varır; konuşmalar 16. yüzyıldan 18. yüzyıla kadar Avrupa'da devam eden giyim kuşamda, sanat ve kültürde taklit edilen Turquerie (Türk stili hayranlığı) akımıyla sürüp gider.

4 Almanca şu deyiş artık bir atasözü niteliğindedir: "An manchen Tagen braucht man nur 'rahat lokum' und eine gute Tasse Kaffee." ("Bazı günler insanın sadece 'rahat' lokuma ve bir fincan iyi kahveye ihtiyacı vardır.")

İmparatoriçe Zita'nın Cenaze Töreninde Türk Büyükelçi

Avusturyalıların geleneklerini, tarihlerini ve Türkleri unutamamalarına verilecek başka ilginç örnekler de var. Son Habsburg İmparatoru Karl kısa süreli hüküm sürmüştür. İmparator Karl'ın, eşi İmparatoriçe Zita'yla (Bourbon-Parma ailesinden) yaptığı tek resmi yurtdışı seyahati, 1918 yılında Sultan V. Mehmed Reşad'ın misafiri olarak İstanbul'a olmuştur. O dönemde her iki ülke de Birinci Dünya Savaşı öncesi ortak düşmanları Rusya'nın Panslavizm politikalarına karşı ittifak halindeydi.

Ziyaretin hemen akabinde Habsburg İmparatorluğu dağıldığında, Avrupa'daki hiçbir krallık, akraba olmalarına karşın imparatoru ve ailesini kabule yanaşmamıştı. Bir tek, kısa bir süre sonra kendi tahtını da kaybedecek olan Sultan Vahdeddin onlara sınırsız bir davetiye göndermişti.

Zita'nın cenazesindeki protokol işte bu nedene bağlıydı. Avusturya hükümeti Habsburg Hanedanı mensuplarının ülkeye girme yasağını 1989 yılında Zita'nın İsviçre'de sürgünde ölümü üzerine ilk kez kaldırmıştı. Nihayet Habsburg ailesi bu cenaze töreninde bulunabilmişti. Törenin protokol sorumlusu (*master of ceremony*) yakın dostumuz Kont Lorentz Gudenus'tu. Titizlikle yapılan düzenlemede, İmparator Karl ve İmparatoriçe Zita'nın oğlu Avrupa Parlamentosu "Alman" üyesi Otto v. Habsburg'un yanında Türk Büyükelçisi Erdem Erner de yer almaktaydı. Avusturyalı cumhurbaşkanı ve bakanlar ile diğer Avrupalı hükümdarlar daha arka sıralardaydılar. Bu protokol düzenlemesi, unvanlarını kullanmaları men edilmiş aristokratlar için tarihi olayı unutmadıklarını sembolize ediyordu.

Kuefstein Şatosu'nda Derin Türk İzleri

Türk izleri her yerde karşımıza çıkıyordu. Aşağı Avusturya'daki Greillenstein Şatosu'nun sahibi Kont Andreas von Kuefstein ve eşi Bavyera Prensesi Elisabeth'in bize anlattıkları da çok ilginçti. Ev sahiplerimizden Baron Joseph Riefel'in çocukluk arkadaşı Andy, sahibi olduğu bu Rönesans şatosunun 15. yüzyıla kadar uzanan tarihinde "Turkensaal" ("Türk Salonu") diye adlandırılan kısmı gezdirmişti. Salonda Sultan IV. Murad'ın orijinal bir tablosu ile Osmanlı yaşamına dair 8 büyük boy yağlıboya tablo sergileniyordu. Bu orijinal eserler Andy'nin atalarından yazar, tercüman, diplomat Johann Ludwig von Kuefstein'ın (1582-1656) Habsburg elçisi olarak gittiği İstanbul'da beraberindeki ressamların yaptıkları tablolardı. Topkapı Sarayı'nın hükümet toplantılarının yapıldığı kubbe altında onuruna verilen yemek de bu ressamlardan biri tarafından yapılmıştı. Kont Kuefstein 1628'de Osmanlılar ile Habsburglar arasında 30 yıllık barışı sağlamıştı.

Viyana'nın Ünlü Türkleri

1980'li yılların sonunda 90'ların başında henüz Viyana'daki vatandaş sayımız çok değildi. ASALA terörüne kurban verdiğimiz Evner Ergun'un eşi mimar Ülkü

(Soldan) Kont Kuefstein'ın eşi Bavyera Prensesi Elisabeth, Murat Ersavcı, Zeynep Ersavcı, oğulları, Baron Joseph von Riefel, Baron Peter von Stipsicz ve Kont Andreas von Kuefstein, Greillenstein Şatosu, 1989.

Ergun'u tanımak ve dost olmak benim için bir şanstı. Ülkü Hanım müthiş kültürlü, estet bir kişiydi ve büyük kaybını vakur bir şekilde yaşardı. Şehrin en önemli nirengi noktalarından ünlü restoran Kervansaray ve Do & Co'nun sahipleri Doğudan ailesi geliyor aklıma. Atilla Doğudan, THY dahil birçok havayolunun "catering" işlerini yapan ünlü iş insanı daha sonraları Hofburg Sarayı'nın hemen önündeki tarihi Demel Pastanesi'nin de sahibi oldu.

Esasen BM'de görevli çok değerli bilim insanları ve konservatuvarda müzik öğrenimi gören çok sayıda öğrenci de vardı. Duo (ikili) piyanist Ferhan ve Ferzan Önder kardeşleri, tenor Hakan Aysev'i, mimari ve tıp eğitim alıp Viyana'da kalan değerli başka kişileri tanıdık. Daha sonra İstanbul'da ün kazanacak mimar Ahmet Alataş da o sıralarda öğrenciydi. Sanırım Pritzker ödüllü mimar Hans Hollein'ın yanında staj yapıyordu.

Ama bir kişi vardı ki genç yaşına ve ekonomi/işletme tahsiline rağmen stratosferik (atmosferin en üst tabakası) bir yükselişle moda alanında ismini duyuruyordu. Atıl Kutoğlu. Atıl mükemmel Almancası, girişimciliği ve en önemlisi kabiliyetiyle kısa sürede o dönemin Viyana Belediye Başkanı Helmut Zilk'ın desteğini alabilmiş, Zilk'ın eşi sanatçı Dagmar Koller'ı giydirmeye başlamış, Viyana'daki tanınmış genç kızlar (jeunesse dorée) arasında da popüler olmaya başlamıştı. Ben de arada, bir Türk modacının kıyafetlerini taşımaktan mutlu oluyordum. Evdeki davetlerimizde aranan bir misafir olmuştu. Sanıyorum, defileleri dışında ilk özel satışını bizim evde yapmıştı. İyi de satmıştı.

Zeynep Ersavcı, modacı Atıl Kutoğlu tasarımları ile, Viyana, 1989.

Oğlumuz Öğretmenine Müfredat Değiştirtiyor

Oğlumuz ikinci yılında dördüncü sınıftaydı. Avrupa tarihi, medeniyeti işlenirken devamlı Yunan medeniyetine vurgu yapılmasından sıkılmış; "Türkleri ne zaman okuyacağız" diye hocasını ısrarlı sorularıyla bunaltınca, çok da sevimli olmayan öğretmen: "Türkler Avrupa uygarlığının bir parçası sayılmazlar, dolayısıyla onları işlemeyeceğiz" deyince "ipler kopmuş" anlaşılan.

Bize hiçbir şey söylemeden tek başına bir hafta boyunca derslerde kendi başına örnekler vermeye çalışmış, sonunda protesto ederek kulaklarını tıkamış, dersi dinlememeye başlamış. Bir gün öğretmeninden aldığım bir notla bunları öğreniyordum. Oğlumuz, sınıf disiplinini bozacak kadar direnmiş ve öğretmenini sonunda ikna etmişti. Notta, sınıfta "selamet"le derslere devam edebilmek için benden Türkler hakkında kaynak kitaplar istenirken, ayrıca kısa bir not hazırlamam ve belki de böyle bir ilavenin iyi olacağı yazılıydı. Murat'la oğlumuzla nasıl gurur duymuştuk. Notları, içimi çeke çeke ağlayarak hazırlamıştım.

Bu meslek tüm aile bireylerinin iliğine işte böyle işler. Öğretmenin notunu hâlâ saklarım, birlikte hatırladığımızda da tüylerimiz ürperir.

Avusturyalılar

Avusturyalılar, soyadlarına bakılırsa Cermen kökenlilerin yanı sıra Habsburg İmparatorluğu'ndaki tüm etnik grupları (Çek, Moravalı, Slovak, Macar, Sloven, Yahudi) kapsar.

Viyana diyalekti Çekçe ve diğer Slavik diller ile Macarca, İtalyanca, Yiddiş dili ve standart Almancanın artık parçası olmayan Ortaçağ'dan kalma "cermenik-tötonik" kelimelerden oluşur. İyi Almanca konuşan biri için bile anlaşılması zordur.

Avusturyalıları iki odalı evlere benzetirler. Ön oda misafirlerini kabul ettikleri, aydınlık, nazik, entelektüel, şık iken arka odaları melankolik, kuruntulu, dedikoducu, nevrotik ruhlarını, hayattan pek de zevk almayan taraflarını yansıtır. Hâlâ intihar oranları çok yüksektir ve ünlü edebiyatçıların, düşünürlerin, müzisyenlerin önemli bir kısmının hayata veda için seçimleri intihar olmuştur. Stefan Zweig (karısıyla birlikte), Adalbert Stifter, üç Wittgenstein kardeşler, Hugo von Hofmannsthal gibi.

Viyanalı yaşlı nüfus arasında "Ölüm Derneği"ne[5] (Sterbeverein) üyelik yaygındır. İstedikleri ölüm töreni için yaşarken aidat öderler. Dini günlerde ve özellikle ilkbaharda leylaklar açtığında görülecek yerler arasındaki St. Mark Merkez Mezarlığı'na gitmeyi ihmal etmezler. Beethoven, Schubert, Brahms ve birçok tanınmış kişinin görkemli mezarları arasında gezintiye çıkarlar.

Pazarlama Ustalarını İncelemek

Avusturya romantizmi, müziği, iyi korunmuş doğasını, esasen daha çok Çek/Bohemya kökenli olmasına rağmen mutfağını, müzelerini ve sergilerini, titizlikle tanıtır ve karşılığını katbekat alır. BM Viyana Ofisi'ne ev sahipliği yapmaya başladığından beri şehir eski kozmopolit havasına da kavuşmuştur.

Avusturyalıların ülkelerinin doğasını koruma konusundaki hassasiyetleri etkileyicidir. Turizm ve tanıtma-pazarlama işinde de dünya standartlarının üstünde olduklarını düşünürüm. Hesaplı kitaplı bilimsel ve titizlikle yaparlar bu işleri ve pahalı satarlar. Kaliteyi takdir ettirirler ve seve seve ödettirirler. Rustik dağ köyü pansiyonu ile lüks Bristol Oteli'nin temizlik ve size sunulanın kalitesi arasında fark yoktur. Rustik pansiyonun dayanılmaz çekiciliği size pahalıya mal olur ama eşsizdir. Çok kar yağan ülkede, özellikle göller bölgesinde (Salzkammergut) doğaya zarar vereceği için yollara tuz atılmaz.[6] Daha 1990'larda atıkların ayrılması kanunu çıkmıştı.

Bu konudaki en çarpıcı bilinçlendirme örneği Noel zamanı Viyana Operası'nın önünde devasa şeffaf bir plastik çöp konteynerine dört kişilik bir ailenin bir yıllık

---

5 Sterbeverein (Ölüm Derneği): Paul Hoffmann bir kitabında da bu konuya değinir. Bkz. Paul Hofmann, *Viennese: Splendor, Twilight, and Exile*, An Anchor Book, Doubleday, 1988, s. 5.

6 Havanın karlı/buzlu olduğu günlerde espirili bir şekilde yol kenarlarındaki uyarı levhalarında "Avusturya'da ***tuz*** yollarda değil ***salzstangel*** (bir nevi simit) üstündedir" yazar.

çöpünü koyarak gösterilmişti. Konserveler, çocuk bezleri, organik atıklar, kâğıtlar vs. üç katlı bir ev boyundaydı ve kırmızı plastik bir "kurdele"yle bağlanmıştı. Bir küçük çöp kovasına atılan günlük çöpler bile bir süre sonra baş etmesi güç bir tepe oluşturuyordu. Kimin aklına gelir?

Yeni Nesillerde Sürdürülen Eski İki Âdet

Viyanalı aileler, çocukları liseye başladığında aynı zamanda dans okuluna da yazdırırlar. Her türlü dansın ve nezaket kurallarının da öğretildiği bu okullardan mezun olan "debutant" gençler, baloların açılışlarını yaparlar. Bu dans okullarının en revaçta olanı 1919'da açılan Elmayer'dir.

Gelenekler –hâlâ öyle mi acaba– o kadar köklüdür ki lise diplomasını alan yani "abitur"unu tamamlayanlar mezuniyet balosundan sonra bir zamanlar Habsburgların yazlık sarayı olan Schönbrunn Sarayı'nın Gloriette kapısının teraslarında sabaha kadar eğlenirler.

İkinci Dünya Savaşı'nda Yıkılan Viyana Devlet Operası

Viyana halkı, Viyana Devlet Operası'nın 1945'te savaş sırasında isabet alıp çatısının çökmesine çevresinde günlerce nöbet tutup ağlamış. Savaş sonrasının tüm sıkıntılarına rağmen, halktan –katkıda bulunma arzusunda oldukları için– kişi başına madeni "1 şilin" toplanıp tamir edilmiş.

Ancak aynı halk 1861-1869 yıllarında inşa edilen opera binasını yapımı bittiğinde huysuzluk edip beğenmemiş. Mimarisini "batık hazine sandığı", ana salondaki kristal aydınlatmasını da "portakallı savarin"[7] tatlısına benzeterek mimarlar August Sicard von Sicardsburg ve Eduard van der Nüll'e dünyayı dar etmişler. Mimar Sicardsburg on hafta sonra operanın çatısından atlayarak dramatik bir şekilde intihar etmiş, Nüll ise tüberkülozdan (ince hastalık) ölmüş.

Başlarda "batık hazine sandığı" muamelesi gören bina ulusal bir değerdir. Her gece ayrı bir programı vardır. Ritüeller ülkesinde bir de "istisna ritüeli" bulunur. Sadece yılbaşında ve yılın ilk günü iki gece üst üste "Die Fledermaus" (Yarasa Opereti) sahnelenir.

Konserlerde Notaları Takip Edenlere Rastlamak

Viyana'da yaşayıp da müzikle ilgilenmemek çok yazık! Dünyanın neresinde halkın "yeni yıl konserini o yıl idare eden şef, Claudio Abbado dahil, efsanevi Willi Boskovsky'nin ayarında olabilmiş mi" gibi bir gündemi olabilir?

Müsteşar olan Murat'ın mütevazı bütçesinin arzu ettiğimiz kadar konser, opera ve bale etkinlikleri için yetmesi mümkün değildi. Gene de müzik harcama önceliğimiz olmaya devam etti. Ama Avusturyalı dostlarımızdan öğrendiğimiz bazı önemli tavsiyelerle bakın neler mümkün oldu.

---

7 Savarin à l'orange (Fr.): Ortası açık halka şeklinde kek, üstüne portakallı şurup dökülerek yapılan tatlı.

Viyana Filarmoni Orkestrası'nın (Musikverein) yıllık konserleri için "ayakta" abonmanlık denen bir sistemi vardı. İlan edilmeyen ama "bilenin bildiği" bir sabah, saat 06.00'da sıraya girip numara alınır, bir gün sonra o sıra numarasına, geliş sırasına göre abonman bilet satılabilirdi. Herkes sadece kendisi için bilet alabilirdi. Bu sayede tüm meşhur orkestra şeflerini ve normal biletlerle yüzlerce şiline gidilebilecek konserleri çok ucuza takip etmek mümkün oldu. Tabii, hangi direğe yaslanarak saatlerce ayakta durmanın göze alınabileceğini zamanla çözerek.

Bir başka yol ise konserlerin son provalarına konservatuvar öğrencisi olarak katılabilmekti. Almanca konuşmam ve bitpazarından aldığım bir flüt kutusuyla kontrollerden geçmem zor olmazdı. Zamanla zaten onlar size, siz onlara aşina oluyordunuz, ahbaplık etmek bile mümkün olabiliyordu. Bu sayede çok ünlü konser provalarını ve şefleri izleyebiliyordum, üstelik oturarak.

José Carreras'ın lösemi tedavisi görmesinden sonraki ilk sahne alışı 1989 yılında Viyana Operası'nda oldu. Biletler anında ve fahiş fiyatla buhar olmuştu. Operanın dışına konan dev ekrandan halka da naklen yayın yapıldı. Kalabalık –biz de oradaydık– Kärntner Strasse'yi yarı yarıya, hemen karşı sokak olan Mahlerstrasse'yi boydan boya ve Opernring'i ise kısmen doldurmuştu. Bilet bulamayan varlıklı kişiler, Bristol ve Sacher otellerinde oda kiralayıp izlemişlerdi. Carreras operanın bitişinde 20 dakika ayakta alkışlanmıştı. Viyana için "Müziğin Mekkesi" derler.

İlginçtir ki Viyanalılar, antraktta operanın fuayesinde şampanya içer, geç vakitte sokakta ise şık kıyafetleriyle ayakta hardallı sosis yerler.

Kayak

Avusturyalı çocukların ayaklarında kayakla doğdukları söylenir. Kış ortasında bizim "yaz tatili" gibi burdaki okullarda da "kayak tatili" olur. Bizim ailede, gençliği Kanada'da buz hokeyi oynamakla geçen Murat ve onun peşinden gelen oğlumuz kayak yapmayı severler. Bense kayarken sırtıma "Aslında yüzmede daha iyiyim" yazan bir poster takmayı düşlerim. Avusturyalılar iyi kayakçıdır. Pistlerde dikkatli ve yardımsever olurlar. Her keseye göre kayak merkezi, her kabiliyete göre de kayak pisti vardır. Ben asla siyahtan kaymam. Limitlerimi bilirim. Cesur Murat'ın ve oğlumuzun Kitzbühel'de kayboldukları bile olmuştu.

En sık Kitzbühel'de kaydık. Dostumuz Heidi Schönborn'un evinde kalırdık. İlginç ev misafirleri olurdu. Mesela Willy Hendriks ve eşi Macar eskrimci Judith. Willy 80'li yaşlardaydı ve İkinci Dünya Savaşı'nda İstanbul'da çift taraflı ajanlık yapmıştı. Anlattığı Pera Palas hikâyelerine doyamazdık.

Kısa Yemek Molası – Aklımdaki Tatlar

"Heurige" lerde[8] yenen soğuk etler, çeşit çeşit peynirler –favorim mide yağlayan cinsten "Liptauer" peyniri–, patates salatası, lahana turşusu (sauerkraut),

8 Heurige: Rustik, bölgesel taze şaraplar içilen ve basit mezeler yenen tavernalar.

Trzesniewski'nin küçük sandviçleri, cumartesi öğlen yemeği için Zum Schwarzen Kameel restoranı, ne yediğiniz mühim değil. Figlmüller'de Viyana Şnitzeli mi Milano tavuk panesi mi dersiniz, ona karışmam ama çok güzel yaparlar. Tafelspitz (haşlanmış dana eti) en iyi Plachutta'da yapılır. Kafelerde sevdiğimiz tatlılar, Kafe Sacher ve Kafe Demel (orijinal çikolatalı kek tarifi yüzünden kavgalılar) ve Kafe Imperial'da elmalı Ştrudel, Kaiserschmarrn ve Kafe Oberlaa'nın sağlıklı "ribisel torte"si (Frenk üzümlü pasta), egzotik çay karışımları Schönbichler'da veya Haas & Haas'ta bulunur.

Ve her biri koleksiyon parçası niteliğindeki özel kutularıyla 100 yıllık Altmann & Kühne'nin el yapımı minyatür çikolataları (Lilliput schokolade).

Macar Dostlarımız

Viyana'da çok sayıda yakın Macar dostumuz oldu. Macarlar zaten K & K[9] döneminden ev sahibi sayılıyorlardı. Sarayında Haydn'ın müzik direktörü olduğu güçlü Esterházy Ailesi, 1956 ayaklanmasından sonra Avusturya'ya sığınan Macarlara yardım amacıyla kendi görkemli saraylarında St. István Balosu düzenlenen Pálffy, Batthyány, Szendey, Stipschitz aileleri... Sözde Avusturya'da asalet unvanları yasaklanmıştır ama o dönemlerde bu aileler arasında da hâlâ çok önemsenir ve kullanılırdı.[10]

Macarlar ortak tarihimizden dolayı Türklerle farklı bir frekanstan dostluk kurarlardı. Osmanlı Dönemi'nde önemli mevkilerde bulunan sayısız Macar vardı. İstanbul'da ilk modern anlamda itfaiye teşkilatını 1871 yılında Macar Kont Széchenyi (Paşa) kurmuştu. 1922'de öldüğünde de İstanbul'da gömülmüştü. Daha da gerilere gidersek Macar asıllı İbrahim Müteferrika matbaanın kurucusuydu (1720). Avusturya İmparatorluğu ile Macaristan'ın bağımsızlığı için çarpışan ve Osmanlı'ya sığınan Macar prensi II. Ferenc Rákóczi ortak düşmana karşı dostumuzdu. Yıllarca misafirimiz olarak Trakya'da yaşadı ve orada öldü.

Dillerimizdeki yapısal benzerliklere rağmen Macarlar, Ural-Altay yerine Fin-Ugor dil ailesini köken olarak kabul eder. Türk dilbilimcileri ve Osmanlı tarihçilerinin önemli bir bölümü halen Macar'dır. Cumhuriyet Dönemi'nde ünlü müzikolog ve besteci Béla Bartók yıllarca Anadolu'da halk türkülerini incelemiş ve Macar halk şarkılarıyla aralarında benzerlikler bulmuştur. Biz de aramızda "belki de tarih öncesinde birbirini kaybetmiş kuzenleriz" diye şakalaşırdık.

30 Sene Önce Müzeler Saymakla Bitmezdi

Albertina Müzesi'ndeki Albrecht Dürer çizimlerine bayılırdım, özellikle"Rhinoceros"a (Suaygırı). Künstlerhaus'un her biri "olay" olan dönemsel sergileri, Uygulamalı Sanatlar Müzesi'nde (Museum für Angewandte Kunst) şahane Uşak

9 K & K: "Kaiserlich und Königlich" (İmpratorluk ve Krallık yani Avusturya-Macaristan).

10 "Ich bin eine hoch geborene Ungarin" ("Ben asil bir Macarım") sözlerini çok sık duyardık.

halıları var. Arsenal Askeri Tarih Müzesi'nde de (Heeresgeschichtliches Museum) Türk otağı ve kuşatma yıllarına ait eşyalar sergilenirdi. Aşağı Belvedere (Sarayı) Müzesi'nde Gustav Klimt, Egon Schiele eserleri vs görülebilirdi.

Özgür Ruhlar: Secessionistler

Gotik, Rönesans, Barok derken silkinerek başkaldıran "Viyana Ayrılığı" ("Wiener Secession) yanlılarının "Her çağa kendi sanatı, sanata da kendi özgürlüğü" (Der Zeit ihre Kunst, der Kunst ihre Freiheit) mottosuyla Viyana'nın çehresini değiştiren binalar yapılmaya başlanır. Mimarlar Joseph Maria Olbrich, Koloman Moser, Otto Wagner, Adolf Loos, Josef Hoffman ve eserleri skandal olarak nitelenen ressamlardan Gustav Klimt, Egon Schiele bir süre sonra tapılacak ve gurur kaynağı olacak "Jugendstil" (Genç Stil), sanat ve mimaride tutuculuğa karşı "öksürük şurubu" gibi gelecekti. Jugendstil, Art Nouveau'nun bir tür Almanca konuşulan ülkelerdeki versiyonuydu.

Kadın Derneklerine Üye Oluyorum

Diplomatik eş olarak Avusturya'dan neler öğreneceğimi ve ülkemi nerelerde ve nasıl etkin şekilde temsil edebileceğimi araştırırken karşıma iki kadın kuruluşu çıktı. İlki Viyana Uluslararası Kadınlar Kulübü'ydü. Burası daha çok Avusturyalı tanınmış ailelerden kadınların yabancılara ülkelerini tanıtmak için kurdukları bir dernekti. Faaliyetleri tamamen kültüreldi. Bu dernekte meşhur Meinl ailesinin ileri gelenlerinden Maria Meinl'ı ve İmparatorluk İspanyol dresaj atlarının (Lippizaner türü) gösterilerinin yapıldığı İspanyol Binicilik Okulu'nun (Spanische Hofreitschule) tanınmış müdürünün eşi edebiyatçı Eva Podhajsky'yi tanımam mümkün oldu. Nazi döneminde Türkiye'ye sığınmış ve Cumhuriyet döneminde eğitim-bilim alanında çok önemli katkıları olmuş kişilerin, örneğin Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi'nin kurucusu Prof. Otto Gerngross'un yeğeni de arkadaşımdı. Bana Viyana'yı karış karış gezdirip anlatan Henriette Mandl sayesinde şehrin tüm sokaklarını, yapıları, müzeleri hatta efsanelerini öğrenmiştim. Örneğin Viyana'nın önemli caddelerinden Graben Caddesi'ndeki Pension Nossek'te ünlü İngiliz denizci Lord Nelson ile Lady Hamilton kaçamak yaparlarmış (1801), Mozart da "Saraydan Kız Kaçırma" operasını burada bestelemiş.

BM Kadın Derneği (Loncası)

Karşılaştığım ikinci kadın derneği ise BM Kadın Derneği'ydi. Hükümet dışı kuruluş (NGO - Non-Governmental Organizations) statüsünde ya da Sivil Toplum Kuruluşu (STK) gibi çalışan, önemli projelere yardım amaçlı faaliyetler düzenleyen bir kuruluştu. BM'de çalışanların eşlerinden yüzlerce üyesi vardı. Avusturya'da veya seçilmiş bir ülkede UNESCO ve UNICEF projelerine yardım sağlıyorlardı. Viyana'daki ilk senemde üye olarak faaliyet gösterdim. İkinci seneden

(Ortada) BM Kadın Derneği [Loncası] Başkanı Dina Adams (İngilitere), 1. Başkan Yardımcısı Zeynep Ersavcı (Türkiye), 2. Başkan Yardımcısı (Hindistan) ile bir sunum sırasında, Viyana, 1991.

sonra ise birinci başkan yardımcılığına seçilen ilk Türk oldum. Washington'da edindiğim boyumdan büyük deneyimler hep işe yaramıştır.

Viyana'ya Veda

Viyana'nın ya çok sevenleri ya nefret edenleri vardır. Ben birinci gruba dahilim. Öyle bir şehir ki tarihine ve kültürüne baktığınızda Jung, Freud, Mahler, Kokoschka, Klimt, hepsi yakın mesafelerde yaşamışlar. Beethoven Haydn'dan ders almış, Napoléon'a beste yapmış. Mozart'ın sayısız eserleri, Schubert'in liedleri, Alban Berg'in atonal müziği şehrin DNA'larına işlemiş. Meraklılarına ve arayan gözlere her köşeden göz kırparlar.

1987 yılında Büyükelçi Erdem Erner ve Gökçen Hanım'la başladığımız Viyana tayinini, Erner'in emekli olmasıyla Büyükelçi Ayhan Kamel ve eşi Yıldız Hanım'la bitiriyorduk. Her ikisi de Murat'ın büyükelçi olmadan önce yurtdışındaki son amirleriydi. Kamel'lerin veda davetimizi Rezidans'ta yapmamız konusundaki ısrarları ve davetli sayısına limit koymamalarını hiçbir zaman unutamadık. Viyana kesintisiz en uzun yaşadığımız "post" oldu.

Yuvaya Dönüş III, Ankara (1991-1996)
(Bilkent ve Sefirelik Öncesi Heyecan)

His: Çocuğun yeni eğitim sistemine uyumu 4; üniversitede çalışma hayatı, siyasi yaşam çevrelerinde karşılaşılan meydan muharebeleri.

Yurtdışında her seferinde yeni bir "hayat" kurma, devamlı ülke temsilini iliklerinde hissetme, protokolün verdiği disiplin ve planlama, bilfiil yaşamın farkında olmadan kişilere neler kazandırdığını Merkez'e üçüncü kez dönüşümüzde iş aramaya başladığımda fark ettim. Uluslararası tecrübelerin verdiği farklı perspektif ve dünya görüşü bir şekilde olumlu yansıyor olmalı.

Yeni Okul, Yeni Sistem, Yeni Arkadaşlar

Öte yandan oğlumuz dördüncü okul ve sistem değişimiyle ortaokula başlıyordu. Viyana'da uluslararası okulda kurbağaların yaşam döngüsü, Kızılderili çadırı-tipi veya eskimoların "iglu"ları (buzdan ev) nasıl yapılır gibi konularda eğitim gördüğü yıllarda Türkiye'deki yaşıtları "yarış atı" gibi ortaokul sınavlarına hazırlanıyor ve fizik bilmeden "Uçak nasıl uçar?" gibi konuları ezberliyorlardı. Üstelik modern matematik deneme uygulamaları başlamıştı ve öğretmenler de yeni öğrenmeye çalıştıkları bu mantığı öğrencilere aktarmaya çalışıyorlardı. İşte bundan daha zor bir dönem olur muydu? (Beş yıl sonra gene olacaktı da biz iyi ki henüz bilmiyorduk.)

Oğlumuzun yurtdışındaki okuluna ve hayatına özlem duymaması ancak öğretmenlerini sevmesi, okulda başarısız olmaması ve yeni arkadaşlar edinmesiyle mümkün olacaktı. Yüreklendirme ve moral desteğimizle, "İyi eğitimci olabilmeleri için gerekli formasyon belgeleri"ni öğretmenlerine hatırlatarak ama esas olarak onun sonsuz gayretiyle ilk yılı başarıyla atlattık. Zor ve farklı bir eğitim sisteminin üstesinden gelmişti. Viyana'ya eski okuluna gidip gururla deneyimlerini anlattı. Biraz da eski sınıf arkadaşlarına, kendi sözleriyle "Sizin sistem Türkiye'de bize göre 'bebek işi'" edasıyla. Hiç olmazsa lise sona kadar beş yıl boyunca kesintisiz aynı okulda ve arkadaşlarıyla kaldı. Ancak bu süre sonunda gene ülke-okul değişikliği yaşayacak ve liseyi uluslararası Bakalorya (IB) yaparak bitirecekti.

Murat Basın Yayın Genel Müdürü ve Başbakan Başdanışmanı Oluyor

1993 yılında Murat'ın Başbakanlık Basın Yayın Genel Müdürü ve Başbakan Başdanışmanı olarak atanmasıyla tüm aile, hayatımızın barometresinde günlük alçak ve yüksek basıncı hissetmeye başladık. Onun işi dış basını takip etmek, yurtdışı basın müşavirliklerimizden gelen haberlerin değerlendirilmesi ve dış tanıtım işleriydi. Cumhuriyet'in ilk kadın başbakanıyla (Tansu Çiller) çalışıyordu, işi zordu. Çok yoğun bir temposu vardı. Gümrük Birliği için tanıtım kampanyasını yürüten ekibin de başındaydı. Evdeki eski tip faks aleti "ağzından alev çıkan dragonlar" gibi gece gündüz, top top yuvarlanan kâğıtlar püskürtürdü. Ama bir "tall poppy syndrome"u[1] da yaşıyordu. Kendisini öyle hissetmiyordu ama çevreden o muameleyi görüyordu. (Ne yazık ki!)

Yeni İşyerim: Bilkent Üniversitesi

Bilkent Üniversitesi'nde Dünya Sistemleri, Ekonomileri ve Stratejik Araştırmalar Enstitüsü'nde koordinatör olarak çalışmaya başladım. Kurucu başkanı Prof. Orhan Güvenen, enstitünün adı gibi disiplinler arası düşünen bir bilim insanıdır. O sırada İstatistik Enstitüsü Başkanı'ydı. Sahalarında çok tanınmış kişileri üniversiteye davet ediyor ve onlarla konferanslar düzenliyorduk. Avrupa İstatistik Enstitüsü (Eurostat) Başkanı Yves Franchet'den tutun da Sınır Tanımayan Doktorlar Örgütü'nden, Açlığa Karşı Eylem'in kurucusu ve başkanı Jean-Christophe Rufin gibi tanınmış akademisyenlerin Bilkent'i ziyareti etkileyici oluyordu.

Prof. Güvenen'in Paris OECD'ye (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü) büyükelçi atanmasıyla, enstitü başkanı hukukçu Prof. Ergun Özbudun oldu. Prof. Özbudun, Bilkent'te Anayasa Hukuku dersleri vermekteydi. Üzerinde çalıştığımız programlar ekonomiden çok hukuki konulara döndü. Ne yazık ki bu saygın akademisyenle çalışmam, bir görev değişikliği nedeniyle uzun sürmedi.

Enstitü Odasında Entelektüel Şamata

Enstitüde Prof. Güvenen'e ait sayısız kitabı bir düzene sokup kendisinin izniyle öğrencilerin kullanımına açtık. Geniş mekânımız yarı zamanlı hocaların da uğrak yeri olmaya başladı. O dönemde enstitü odamızın müdavimleri arasında olan ilginç öğrencileri de unutamam. Aralarında geleceğin ünlü akademisyenleri, uluslararası kuruluşlarda memurlar, Amerika'da saygın bir "think tank"in araştırmacısı olacak kişiler de bulunuyordu. Akademisyenler zaman zaman uğrayan Prof. İlber Ortaylı, Prof. Oral Sander, Doç. Bilge Criss, Prof. Akın Ergüden (felsefe), oyun teorisi üzerine çalışan Dr. Serdar Güner, tarihçi Dr. Akşin Somel, esprileri ve renkli

1 Tall poppy syndrome (İng.): Toplumda öne çıkan kişiye yöneltilen haksız ve olumsuz tepki.

kişiliğiyle Müge Keller ve ağırbaşlı fakülte sekreterimiz Kadriye Göksel. Arada uğrayan "duayen" tarihçi Prof. Halil İnalcık, derken bir ara Güzel Sanatlar Fakültesi'nde ders vermeye başlayan ressam, sempatik, eksantrik Mehmet Güleryüz. Ders aralarında bir anda bir araya gelinirdi, inanılmaz eğlenirdik. Tabii ki entelektüel atışmalar, taşlamalar da grup dinamiği içinde varlığını sürdürüyordu. Bir de bu grupla üniversite restoranında yemek yendiğini düşünün.

Prof. Ali Doğramacı'yla Çalışmaya Başlıyorum

Kısa bir süre sonra, Rektörümüz Prof. Ali Doğramacı'nın önerileriyle üniversitenin İletişim Birimi (Communications Unit) kuruldu ve ben de ilk koordinatörü oldum. Babam Prof. Bozkurt Güvenç, Prof. İhsan Doğramacı'yla Hacettepe Üniversitesi'nin kuruluş yıllarından emekli olana kadar birlikte çalışmıştı. Prof. Ali Doğramacı'yla da ben, şimdi iki ailenin ikinci nesil üyeleri olarak birlikte çalışacaktık.

Ofisimde Bilkent mezunu akıllı, arı gibi çalışkan yardımcılarım oldu. Özlem Öğütveren ve kısa süre Meltem Önhon. İletişim Birimi birçok organizasyonun içinde olurdu ve temposu hızlı, iş yükü ağırdı. Görev tanımlarımız arasında *Bilkent News*'un yayın kuruluna katılmak, haftalık yazıların, üniversite kataloglarının hazırlanması, –zorluğunu bilen bilir– LaTeX öğrenip bunları bizatihi yaz-

(Soldan dördüncü) Bilkent İletişim Birimi Koordinatörü Zeynep Ersavcı, (sonra sırayla) Rektör Prof. Ali Doğramacı, Slovenya Cumhurbaşkanı'nın eşi Štefka Kučan, Bilkent'in kurucusu Prof. İhsan Doğramacı, ilk TC Slovenya Büyükelçisi İlhan Yiğitbaşoğlu, eşi Nuran Yiğitbaşoğlu, Slovenya Cumhurbaşkanı Milan Kučan'ın konferansında.

mak, uluslararası konferansların organizasyonu, üniversitenin tanıtım işlerinin ve yazışmalarının sorumluluğu vardı. Mesela, henüz kaotik bir şekil almadan önce düzenlediğimiz Balkan Konferansı sırasında Oxford Üniversitesi'nden tanınmış Prof. Normon Stone Bilkent'e transfer edilmişti (Çorbada tuzum vardır).

Rektör Ali Bey, saygın, seçkin bir kişilikti. Mükemmeliyetçi, heyecanlı, titiz, hata toleransı az, kritik bir gözdü. Ancak takım çalışmasına inanır, önemli kararların arifesinde birçok kişiyle fikir alışverişi yapardı. Teşekkür ve takdir etme konularında bonkördü. İleri görüşlüydü. New York'tan "on-line" ders yapıldığında olay olmuştu; bu, Türkiye'de bir ilkti. AB üyeliği yolunda Gümrük Birliği antlaşmasının imzalanmasıyla AB Büyükelçisi Michael Lake ve Milli Eğitim Bakanlığı'yla yapılan çalışmalar sonucunda gene ilk kez, o zamanki adı ile BUBS, Özel Bilkent Koleji Uluslararası Bakalorya (IB) programı verilmeye başlandı. Bu çok önemli bir gelişmeydi, artık IB yapan Türk öğrencilerine uluslararası birçok üniversitenin yolu açılıyordu. Daha sonra birçok okul da programı müfredatına aldı. Fikir Ali Bey'indi.

Bilkent Üniversitesi Portekiz Cumhurbaşkanına Fahri Doktora Veriyor

Bilkent Üniversitesi'nde acele olmayan bir iş pek olmaz, varsa da ben rastlamadım. Buna karşılık tüm detayların gözden kaçmaması ve aynı zamanda sıfır hata olması gerektiğini de vurgulamak isterim. Prensipler öyledir.

Hafta ortası bir gündü, eğer sonuna doğru değil idiyse, zira çok dar bir zaman diliminde gerçekleştiğini hatırladığım bir olaydır. Rektörlüğün tam karşısındaki ofisime rüzgârı önceden giren rektörüm Prof. Ali Doğramacı, hemen hafta başında Portekiz Cumhurbaşkanı Mário Soares'e Fahri Doktora (Honoris Cuasa) tevdi edilmesi kararının alındığını bildirdi. Gerekli çalışmalara vakit kaybetmeden başlanacaktı. Yapılacaklar listesi şöyleydi: İngilizce-Portekizce simultane tercüman ayarlanacak; Soares'in giyeceği ipek cübbe, kep ve eldivenler hazırlanacak (vücut, baş ve el ölçüleri öğrenilecek); çok özel bir kâğıda Fahri Doktora beratı Latince yazılacak, uçak biletleri, kalacağı otel ayarlanacak ve Prof. İhsan Doğramacı'nın malikânesinde düzenlenecek tören hazırlıkları ve davetliler listesinin hazırlanması...

1990'lı yılların ortasında Türkiye'de ajanslara kayıtlı İngilizce-Portekizce simultane tercüman bulamadık. Aklıma Lizbon'u aramak geldi, arkadaşımız müsteşar Zergün Korutürk (sonra büyükelçi) akıllı, becerikli bir diplomattı ve tercüman işini yerinde halletmişti. Üstelik o kişi Soares'in özel tercümanıydı. Türkiye'deki törene angaje etmek için faksla tercümana ayrıca kontrat imzalatmıştık. Soares'in maiyetinde gelememesi de ayrıca şaşırtıcıydı. Seyahat resmi değil akademikti ama herhalde mevzuatlarına uygun değildi.

Ölçüler alındı, acele cübbe dikildi, kep ayarlandı, eldivenleri tamamlandı, tören kıyafeti bir günde hazırdı. Zira hafta sonuna giriliyordu.

Tören kusursuz oldu. Kalabalık bir davetli grubunun ağırlanması, Bilkent'te işlerini büyük sorumluluk ve ciddiyetle yapan görevliler sayesinde oldu. Çalıştığım dönemde Bilkent Üniversitesi'nin seçkin akademisyenlerini ve idari personelini tanımak, onlarla birlikte çalışmak, işlerin işleyişindeki kusursuzluğun şahidi olmak benim için büyük bir tecrübe oldu.

Bu arada şeref listesindeki öğrencilere Honour Society'de protokol dersleri veriyordum. Washington'da iletişim psikolojisiyle tanışmış olmam benim için bir şans oldu. Prof. Ali Doğramacı'yla yakın çalışmak ise iş hayatımın en yoğun fakat aynı zamanda en keyifli dönemiydi. Murat'ın görevi nedeniyle hemen her gün sayısız davete katılmamız gerekiyordu ve ben işimde epey yoruluyordum ama heyecan verici bir dönemdi, değerdi.

Yakın Dostlarımız Birden Hologram Olmuştu

Siyasi havanın hükümetin aleyhine dönmeye başlamasıyla Murat'ın iş hayatındaki baskılar birden negatif basına da dönüştü. Dışişleri'ne her zaman liyakatle bağlı Murat'a yapılan göndermelere dayanmak ancak vicdan muhasebesinde hatalı olmamanın rahatlığıyla mümkün oluyordu. Zedelenmeyi atlatmanın güçlü olmaya dönüştüğünü görüyor, "sözde dostlarımız" ile "gerçek dostlarımız"ı tekrar tanıyorduk. Aile ilişkilerinde de sıkı sıkıya kenetlenmiştik.

Merkezde 1991 yılından başlayarak beş zorlu ama dolu dolu geçen dönemin sonunda tayin vakti geliyordu. Murat ilk kez büyükelçi olarak atanma aşamasındaydı.

Gene öncelikli dileğim oğlumuzun eğitiminin aksamamasıydı. Hiçbirimizin kendi uğraşlarımızın dışında söylentilere kulak asmaya pek vakti yoktu ancak sistem, fısıltıları istemeseniz de radyasyon hızıyla kulaklara ulaştırıyordu. Eh, bu da geçiş döneminin fıtratında vardı!

İber Yarımadası'yla başlayan atama söylentilerinde rota önce Güney Amerika'ya çark etmiş, en sonunda Dublin'de durmuştu.

O dönemde yakın dostumuz İspanya Büyükelçisi Carlos Carderera bize eski bir İspanyol atasözünü unutmayın demişti: "Del plato a la boca se cae la sopa!", kabaca "Tabaktan ağıza gidene kadar çorba dökülebilir". Yani bizim "Dereyi görmeden paçaları sıvama"nın İspanyolcası. Hiç unutmadık.

Prof. İhsan Doğramacı'nın Veda Yemeği

Murat'ın Dublin'e büyükelçi atanmasının verdiği mutluluğa rağmen üniversitedeki görevimden ayrılmak kolay olmadı. Prof. Doğramacı ("Hocabey") ve zarif eşi Ayser Hanımefendi'nin evlerinde verdikleri çok şık veda yemeğinde ailelerimiz, Dışişleri Bakanlığı'ndan meslektaşlar, yakın olduğumuz yabancı büyükelçiler ve üniversiteden dostlarımızla birlikte olmuştuk.

Hocabey yemek sırasında bir ara ikna edici bir sesle yaptığı "Gitmesen olmaz mı? Seni ayda bir uzun hafta sonu aileni görmeye Dublin'e gönderirim" teklifi,

şaka mıydı gerçek miydi bilmiyorum ama zihnimde bu teklifin "şimşekler çaktırdığını" hatırlıyorum. Buna rağmen oğlumuzun Bakalorya yılı ve Murat'ın ilk büyükelçiliğiydi. "Hem ağlarım hem giderim" diyerek üniversiteden ayrıldım.

Yıllar geçse de aklımın bir köşesinde Bilkent Üniversitesi'ndeki çalışma hayatımın daha uzun olması isteği hep kaldı.

Dublin, İrlanda Cumhuriyeti (1996-1998)
(Eş Durumundan İlk Unvan: "Sefire")

Dil: İngilizce ve Gaelic-Gaeilge
His: Konut ve personel idaresi, hayatın tatlı kısmı: Rahatlama, yeşillik, esintinin elli çeşidi, yağmur, ruhları dışarıda, konuşkan, esprili insanlar, edebiyat, tiyatro ve "Georgian" stili, uluslararası Bakalorya: Hayatımızın tuzlu kısmı, oğlumuzun yeni eğitim sistemine adaptasyonu 5.

Büyükelçilik: Meslekte Bir Sonun Başlangıcı

Dublin'e tayin olduğumuzda peron değiştiriyorduk. Zira artık büyükelçi atanan eşimden dolayı ayrı bir "titr"le anılacaktım. Sefire! Talebelik yıllarımda Bonn'da klasik diplomasinin en iyi örnekleriyle başlayan "çabalayan diplomat eşliği", Gümülcine'de "yanlız eş"e, Roma'da "kaygısız eş"ten, Tahran'da devrim ve savaş yıllarında "kısıtlı, kapalı eş"e dönüşmüştü. Washington DC yıllarında ise yoğun bir aktivite içinde, "Estağfurullah" kültüründen gelip, "proaktif" olmanın ayıp değil gerekli olduğunu öğrenmiştim. Sefirelik öncesi son tayin yerimiz Viyana ise hepsiyle karşılaştırıldığında Alban Berg'in atonal bir müziği gibiydi. Bundan böyle hiçbir "post" bir diğeriyle karşılaştırılmayacaktı.

Sefirelikte İlk Gün

Sefire olarak ilk günümde Murat henüz güven mektubunu vermemiş, dolayısıyla göndere bayrak çekilmemiş olmasına rağmen, Kançılarya'ya hareket etmişti. Ofise vardığında Merkez'e bağlanacak ve gelen talimatlar doğrultusunda çalışma hayatı başlayacaktı. Murat rayında giden bir tren ise ben yol işaretleri belirgin olmayan bir rotada ilerleyen bisikletliydim. Her tayin yerinde tuttuğum, eş olarak ilk gün notlarım en ilginç hatıralarımı oluşturur.

Şimdi ise bana ilk kez, "H'amfendi" diye saygıyla hitap eden ama bir o kadar da tüm radarları açık vaziyette veri toplayan bir personelle karşı karşıyaydım. Yeni sefire nasıl bir kişidir, mizacı nasıldır, sevdikleri/sevmedikleri nelerdir bu soruların cevabına göre onlar da her seferinde "reset"leniyorlardı.

Şöyle düşündüm: Ben şu anda eşimin yanında, yıllar süren zorlu bir hayattan sonra, onun büyükelçi atanmasıyla devletin bahşettiği, devletin evinde diğer dev-

(Soldan) Zeynep Ersavcı, Murat Ersavcı, İrlanda Cumhurbaşkanı Mary Robinson, İrlanda AB İşleri Bakanı Gay Mitchell, resmi bir görüşmede, Dublin, 1996.

let memurlarıyla yaşayacaktım. Sistemin çarklarındaki en küçük dişli bile büyük çarkın doğru dürüst çalışması için çok önemliydi. Personelin bir önceki ev sahiplerine duygusal bağlarının olabileceği ve yeni düzene direnebilme ihtimaline karşı tutumum ne olmalıydı?

Ben bir şirket sahibi değildim, geçici bir yöneticiydim. İki üç gün onların alıştıkları düzende yaşadıktan sonra masa başında "çaylar benden" bir personel toplantısı yaptık. Personel önce kendini tanıtacak ve bana kendi elyazılarıyla yazdıkları, yapmakta oldukları işleri, geliş gidiş saatlerini bildiren bir rapor vereceklerdi. Bu sistemde, herkes birbirinin önünde ve ilk kez masa başında konuşarak, iş dağılımında olabilecek haksızlıkların önüne geçilecekti. Yeni düzenin temellerini birlikte atıyorduk. Benim açımdan onların tecrübelerinden yararlanma, onların açısından da ilk kez söz sahibi olacakları bir dönem başlıyordu.

Rezidans'taki A Takımı

İlk olarak "Hepimiz devletimize çalışıyoruz" diye konuşmaya başlamam tılsımlı olmuştu. Karar alıcı bendim ama uygulayıcılar onlardı. Yalnızca ülke temsilinde, olanaklar dahilinde en iyisine ulaşma konusunda çok çalışmaktan hiç ödün vermeyeceğimi de belirtmiştim. Rezidans'a gelmekle kişiler Türkiye'nin evine ayak basmış oluyorlardı ve biz bunu çok önemsiyorduk. Diğer ülke rezidansları arasında en iyisi olma yolunda vargücümüzle çalışacaktık. Başarı hepimizin olacaktı.

Dublin'de ve sonraki senelerde bulunacağımız üç büyükelçilik konut personeli açısından hep çok şanslı olmuşuzdur. Yapılmasını arzu ettiğim her şeyi önce kendim yapmaktan hiç çekinmedim. Çalışma saatleri, tatil günleri, çocukları ve rahatsızlıkları konularında toleranslı ve adil davranmaya çalıştım. Ancak birlikte kararlaştırdığımız "yüksek standartlar" konusunda hiç ödün vermedik. Mükemmel kişilerdi ve gerçekten çok kısa bir sürede huzurlu, ahenkli ve müthiş verimli çalışmaya başlamıştık.

Benim sefire olarak ilk A Takımım: Şefimiz Recep Akduman, Vekilharcımız Hakkı Topal ve eşi Asiye Topal. Onlarla birlikte Dublin Rezidansımız kusursuz olmuştu. Dostluğumuz hâlâ sürer. İrlandalı şoförlerimiz duygusal Michael ve neşeli Paul'u da unutamam. Çalışma hayatından gelmenin bu tip ilişkilere değişik bir perspektif verdiğini düşünüyorum.

Rezidansımız Lalezar (Lale Bahçesi)

Yaşayacağımız Rezidans Dublin'in dışında Co. Killiney'deydi. 365 derece panoramik muhteşem manzarası vardı. İrlanda'da evlere ad verilmesi âdetinden hareketle bizim binamızın adı da Lalezar yani "Lale Bahçesi"ydi. Georgian stili (1714-1820) inşa edilmiş, teraslı bahçe içindeki binanın Killiney Koyu'na tepeden bakan, ileride Wicklow Dağları'nı (Sugar Loaf Tepesi) ve arka cephesinden Dalkey Koyu'nu gören eşsiz bir konumu vardı. Hemen yanı başında ise İrlanda koylarını çepeçevre saran, Napoléon'un olası saldırılarına karşı inşa edilmiş 50 tarihi gözetleme kulesinden, "Martello Kuleleri"nden biri bulunurdu.

Adayı çepeçevre saran 50 Martello Kulesi'nin ilginç bir tarihi vardır. Bir saldırı anında yakılan ateşle birbirlerine çok hızlı uyarı mesajı ulaştırabilirlermiş. Bu kulelerden birinin Rezidansımızın yanı başında bulunması hoş bir tesadüftü.

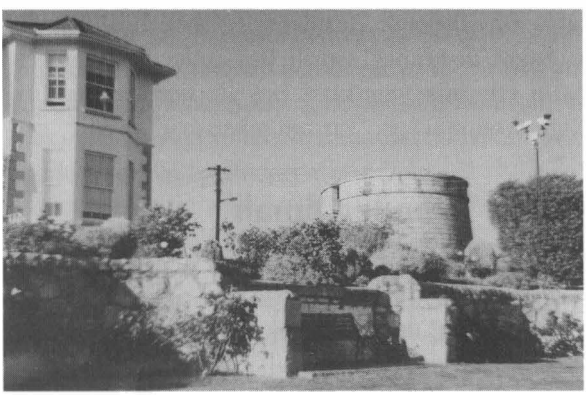

Dublin Rezidansı ve komşu Martello kulesi.

Georgian stili Dublin Rezidansı, "'Lalezar" (Lale bahçesi), 1999.

Kerry Turu, 200 kilometrelik turun bir kısmı (7 saatlik trekking), (soldan sağa) Avustralya Büyükelçisi Eddy Stevens, Belçika Sefiresi Francine Fobe, Avustralya Sefiresi Franca Stevens, Murat Ersavcı, Zeynep Ersavcı, Belçika Büyükelçisi Louis Fobe, (arkada) Avusturya Büyükelçisi Michael Breisky.

Komşu olduğumuz Avustralya Büyükelçilik Rezidansı (Abbey Lea) tepeden bakınca aşağımıza düşüyordu. Yakın dostumuz esprili Büyükelçi Eddy Stevens Çanakkale Savaşı'nda Anzakların çıkarma yaptıkları koy ile tepelerdeki Türk mevzilerine atıfla iki büyükelçiliğin konumu için "tarihin tekerrürü" derdi.

İrlanda'da Unvanlar Gaelic Dilinde Olmalı

Anlaşılan bu dili öğrenme konusunda ısrarlı olmayacaktık ancak tüm resmi kuruluşların ve bakanların unvanları Gaelic dilindeydi. Parantez içlerindeki okunuşlarıyla beraber bazı unvanlar şöyleydi: Cumhurbaşkanı, "Áras an Uachtaráin" (Aras an uktaran); Başbakan, "Taoiseach" (Tişok); Başbakan Yardımcısı, "Tanaista" (Tanişta). İrlandalılar, İngilizceyi çok geniş bir kelime hazinesiyle nüanslarını vurgulayarak konuşuyorlardı. İlginç olan Gaelic dili unutturulmuştu ama yok olmamıştı. Şimdi ise okullarda tekrar zorunlu ders haline getirilmiş, devlet memurlarına anlama düzeyinde bu dili bilme mecburiyeti konulmuştu.

İrlanda'da Edebiyat

İrlandalılar için dünyanın en çok kitap okuyan milletidir derler.

Batı Avrupa'nın en eski "vernacular" literatürü (yerel, halkın konuştuğu dille yapılan edebiyat) İrlanda'da başlamıştır. Ayrıca, İrlandalılar, 700 yıl Protestan İngiliz hâkimiyetinde, kimliklerini Katolik inancıyla ve kuşaktan kuşağa "Gaelic" dilinde sözlü aktardıkları hikâyeler ve destanlarla (saga) muhafaza etmişlerdi. İl-

ginç olan, şiirlerini Gaelic dilinde yazan ünlü şairleri Nuala Ní Dhomhnaill (bir Türk'le evli olup bir süre Türkiye'de yaşamıştır) iki dili karşılaştırdığında benzer ifadelerin çokluğundan söz etmişti. İrlandalıların ataları Keltler arasında Ankara yakınındaki Galatia'dan göç etmiş bir grup da bulunur. Belki de topraklarımızdan bir şeyleri beraberlerinde götürmüş ve yaşatmışlardı. Dildeki mantık, DNA gibi yoksa hiç kaybolmuyor muydu?

İrlanda kültürünü ve edebiyatını heyecanla izliyorduk. James Joyce'un meşhur okunamaz, çevrilmesi ise neredeyse imkânsız denen *Ulysses* romanını Nevzat Erkmen mükemmel bir Türkçeyle çevirmişti. Her sene 16 Haziran'da James Joyce'u anma günü olan "Bloomsday" törenlerinde Murat kitabı ilk kez dilimizde okuyup bir kopyasını James Joyce Merkezi'ndeki kütüphaneye hediye etmiş, diğer dillerdeki çevirilerinin yanına konduğunda çok gururlanmıştık.

Edebiyatın günlük hayatın hava ve su kadar bir parçası olmasına karşın imtiyazlı bir konuma erişerek, 1996 yılı Nobel edebiyat ödülünü William Butler Yeats, George Bernard Shaw ve Samuel Beckett'ten sonra alan Seamus Heaney'le bir dost evinde tanışmıştık.

Şehirdeki sayısız tiyatroyla uyumlu biçimde Dublin Tiyatro Festivali'nin ve daha avantgarde, dünyanın birçok yerinde olduğu gibi Dublin'de de düzenlenen Fringe Festivali'nin takipçileri arasında Dublinlilerin yanı sıra yurtdışından gelen çok sayıda izleyici de olurdu. Tiyatroya ve edebiyata bu kadar düşkün bir halk bulmak zordur. Aile bireyleri veya dostlar evlerde toplandıklarında erkeklerin kadın, kadınların erkek kılığına girip, hiçbir şey yoksa ceketlerini ters giyerek rol yaptıkları söylenir. Şarkı söylemek, hislerini bir Akdenizli gibi gizlemeden göstermek, kızınca sağı solu belli olmamak, hüzünlü düğünler ve şenlikli cenaze törenleri dikkat çeken özellikleri arasındadır.

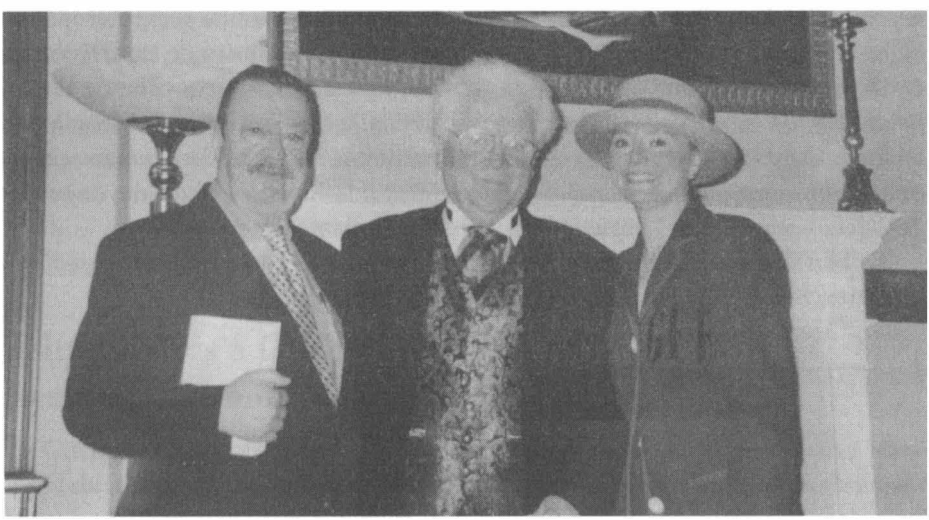

(Soldan) Nevzat Erkmen, James Joyce'un yeğeni Ken Monaghan, Zeynep Ersavcı, Bloomsday (James Joyce Edebiyat Günleri), Edward dönemi (1901-1910) kıyafetleri ile.

Oğlumuz Yeni Okulunda

Bu arada oğlumuz da eğitimiyle ilgili bir büyük hendek daha atlamak zorundaydı: Uluslararası Bakalorya. Türkiye'de aldığı beş yıllık eğitimden sonra şimdi bambaşka bir sisteme geçiyordu. Başarılı olduğu takdirde iyi bir diploma alması birçok üniversiteye daha kolay kabulü anlamına gelecekti. Ama bu kolay edinilecek bir diploma değildi. Tüm sınav sonuçları İsviçre'de bir merkezde değerlendiriliyordu. On beş kişi başladıkları gruptan sadece yedi kişi mezun olabilmişti. En hassas çağında Türkiye'deki arkadaşlarını geride bırakıp, iki sene "Demokles'in kılıcı" gibi başının üstünde sallanan bir sistemde, okunacak ve ödev olarak yorumlanacak onlarca kitapla boğuşmuştu. Bakalorya dersleri arasında yüksek seviyede Türkçeyi de seçmişti. Türk yazarlarından 25'e yakın kitap okumuştu. O dönemde Dublin'de yaşayan genç eğitimci Saliha Eker, şahsi gayretleriyle Dublin Üniversitesi Trinity College dahil birkaç yerde Türkçe okutmanlığı yapmıştı. Onun desteği bizim için hiç unutamayacağımız bir şans olmuştur. Aynı heyecan, azim ve idealizm içinde bulduğumuz eğitimci Saliha Eker'le Brüksel'de yollarımız tekrar kesişti.

Bu arada hiç beklemediğimiz bir zamanda Umman Sultanlığı'na tayinimiz çıkmıştı. Stresli bir bekleyişle geçen iki ayda, A planı, B planı diye ne çok alternatif program yapmaya çalışmıştım. Üniversiteye kabulüyle oğlumuz 24 saatte büyürken, bizim de gözaltlarımıza birer çizgi daha ekleniyordu.

İrlanda Türkiye'de Büyükelçilik Açıyor

25 yıl sonra İrlanda Cumhuriyeti'ni Ankara'da büyükelçilik açmaya ikna eden eşim, ikili ilişkilerdeki en önemli meseleyi de halletmişti. Türkiye-İrlanda İş Konseyi'nin kuruluşu, Eczacıbaşı'nın Arklow'da seramik üretimine geçip Avrupa'nın diğer ülkelerine satış yapmaya başlamasının yanı sıra– o dönemde Eurovision'da da ilk kez dünya üçüncüsü olmuştuk. İrlanda'dan aldıklarımızın yanında bizden kalacaklar da bunlardı. Vedaya gittiğimiz dönemin Cumhurbaşkanı Mary McAleese "Sizi çabuk kaybedebileceğimizi biliyorduk ama herhalde Umman için de önemli bir misyonunuz olmalı" demişti. Büyüklerimizden sıkça duyduğumuz "Devlete küsme olmaz" sözüyle büyümüştük. Toplanmaya başladık.

Dublin'den ayrılmadan Rezidans'ın gizli bir köşesine "ilk zaman kapsülü"mü bıraktım. Bulunup bulunmadığı konusunda henüz bilgim yok.

Muskat, Umman Sultanlığı (1998-2001)
(Muskat'ta Güven Mektubu Takdimine Katılan İlk Diplomat Eşi)

Dil: Arapça
His: Oğlumuza duyduğumuz özlem ve "boş yuva sendromu"yla baş etmeye çalışmak, (Oğlumuz nihayet üniversitede 6) konut yenileme, dernek başkanlıkları, ilk çöl tecrübesi, ummadığımız güzellikte bir ülke, çöl ortasında etkileyici mimarisiyle estetik şehir, misafirperver, hoşgörülü ve zarif Ummanlılar, sıcak ve çok sıcak mevsimler, beton yiyen mite (akar) böcekleriyle karşılaşma, begonviller, beyaz mercanlarla kaplı deniz kıyıları, granit dağlar, Frankincense (akgünlük ağacı), tütsünün anavatanı Umman.

Muskat

Aralık ayının ortasında Muskat Havalimanı'na sabaha karşı indiğimizde sıcaklık 40 küsur dereceydi. Biz ise yağmurlu Dublin'i 2-3 derecede bırakmıştık. İlk karşılaşma 38 derecelik bir fark ve serin rutubetten sıcak rutubete geçişti. İklim koşullarına alışmanın getireceği güçlük bir yana, daha önce Arap kültürüyle hiç direkt temasımız olmamıştı. Her seferinde olduğu gibi elimize geçen her türlü kitap ve internet aracılığıyla yeni ülkemize aşina olmaya çalıştık. Öte yandan Muskat bize devamlı hoş sürprizler sunuyordu. İleri görüşlü Sultan Kabus'un ülkesi, çöl ortasında bir vaha gibiydi.

Sultan Kabus'a Güven Mektubu Sunuluşu ve Benim Takdimim

Güven Mektubu hazırlıkları sırasında Ummanlıların her işte ne kadar itinalı olduklarını görecektik. Sultan açısından aynı gün üç büyükelçinin kabulü söz konusuydu. Protokol görevlilerinin nezaketi, disiplini, saygısı çok etkileyiciydi. Törene benim de katılabilmem için Murat önceden saray protokolüne bu yönde

Zeynep Ersavcı, Murat Ersavcı'nın Sultan Kabus'a Güven Mektubu Takdimi töreninde, 1998.

bir öneride bulunmuş ve önerisi hemen kabul edilmişti. Törene katılarak, Sultan'a takdim edilen ilk büyükelçi eşi olmuştum. Sultan'dan o günkü kısa karşılaşmamızda bile çok etkilenmiştim. Hemen akabinde İtalyan ve Amerikan büyükelçi eşleri de bu fırsatı elde etmişlerdi. Sonra bu usul haline gelmişti. İstiklal Marşımız çalınırken bayrağımızın göndere çekilmesinin ne kadar heyecan verici ve sefirelik görev sorumluluklarını bana hatırlatması bakımından bu törenin ne kadar değerli bir tecrübe olduğunu her zaman düşünmüşümdür.

"Boş Yuva Sendromu"

Dublin'de üniversitede okuyan oğlumuzun özlemi her an içimizde, "boş yuva sendromu"yla baş etmeye çalışıyorduk. Şimdinin teknolojik kolaylıklarından yoksunduk, telefonla ulaşmak da her zaman mümkün olmuyordu. Her keyifli anımız, oğlumuzla paylaşamadığımız için birden melankoliye dönüşebiliyordu. Bir yandan sorumluluk sahibi oluşunu birbirimize hatırlatıp en çok istediği üniversiteye

kabulüne sevinirken, bir yandan da çekirdek ailemizin ilk kez ayrılmasına sebep olan zamansız tayinle ilgili olumsuz hislere kapıldığımız oluyordu.

Sürprizlerle Dolu Umman Sultanlığı

Umman Sultanlığı aklımızdaki tipik bir Arap ülkesi değildi. Ummanlılar bir kere Sinbad'ın torunlarıydı. Doğu Afrika'yla yaptıkları ticareti Hindistan'a, Çin'e taşıyan, denizci bir milletti. Çöllerde yaşayan Bedevilere kıyasla yüzyıllarca denizaşırı değişik kültürlere aşina olmaları onları farklı kılıyordu. Ülkede birçok etnik grup yaşamaktaydı. Araplar, Zanzibarlılar, Hintliler, Beluç Pakistanlılar ve büyük bir gurbetçi/göçmen (expat) kolonisi.

Daha önce hiç bilmediğim İbadiye tarikatını da orada öğrendim. Kurucusu Nizvalı Cabir bin Zeyd'di. En belirgin karakteristikleri diğer dinlere ve inançlara karşı hoşgörülü olmalarıydı. 8. yüzyıldan itibaren Umman'ın iç bölgelerinde Sünni ve Şii hanedanlarında geçerli olan kalıtım yoluyla değil, seçimle gelen bir imamlık sistemi kurmuşlardı. Bu imamların siyasi, ruhani ve askeri işlevleri vardı. Anlaşmazlıkları çatışma yerine mantık ve vakarla çözme yolunu tercih ediyorlardı. Yaşadıkları bölgelerdeki Hıristiyanların ve Musevilerin inançlarına saygılıydılar. Tevekkeli Muskat'ta yabancılar tümüyle halka açık sahillerde, Ramazan dışında, rahatsız edilmeden yüzebiliyorlar, çok açık olmamak şartıyla sokaklarda istedikleri kılıkta dolaşabiliyorlardı. İyi organize edilmiş ilk çöl safarisini Vahibe Çölü'ne ve Beni Halid Vadisi'ne yaptığımızda emniyet açısından hiçbir endişe duymamıştık.

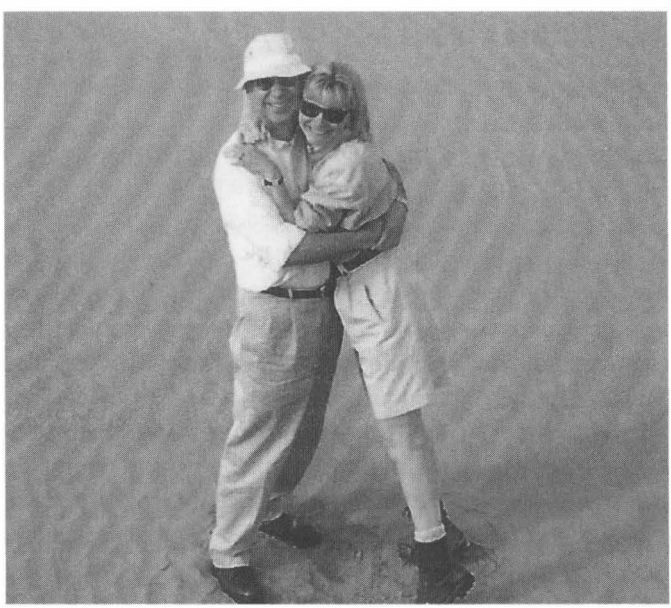

Murat'la Vahibe Çölü'nde, 1999.

İlginç âdetlerden biri de buhurla ilgilidir. Frankincense, akgünlük/buhur ağaçlarının yetiştiği önemli şehirler Umman'ın güneyindeki Sihr ve Zufar'dır. Ummanlılar konuklarını buhurla karşılar, buhurla geçirirler. Resmi ziyaretlerde evdeki yardımcı, belli bir sürenin sonunda buhurla ortalıkta gezinmeye başladığında mesaj, "Size güle güle" demektir. Kıyafetler buhurla dezenfekte edilir, evlerde hoş koku olarak kullanılır. Hemen her ailenin başka parfümlerle karıştırdıkları özel buhurları vardır. Sultan Kabus'un sarayındaki özel buhuru günlerce burnumda hissetmiştim.

Rüya Gibi Ama Çok Sıcak Bir Şehir: Muskat

Günlük yaşamın huzurlu ve emniyetli olduğu, dost bir ülkedeydik. Sultan Kabus babasından devraldığı "Ortaçağ değerleri"yle yaşayan bir toplumdan, çok kısa bir sürede bölgede ve dünyada saygınlığı olan istikrarlı bir ülke yaratmıştı. Muskat'ın şehir planlamasını İsviçreliler yapmıştı. Arap arkitektonik detayları göz ardı etmeden, evrensel mimari estetiğine uygun inşa edilen binaların projeleri, çevreye uyması koşuluyla bir kurul tarafından onaylanıyordu. Açıkta tek bir klima cihazı görmemek, belli renklerin ve stillerin dışında bina yapılmaması estetik açıdan Muskat'ı bir rüya şehir yapıyordu.

Muskat, Hint Okyanusu ile Hacer Dağları arasında güzel bir kıyı şehriydi. Okyanustan esen rüzgâr dağlara çarpıp şehrin üzerine rutubet olarak iner kalırdı. Yaz aylarındaki sıcaklığa ve rutubete klimasız dayanmak çok zordu. Böyle zamanlarda deniz de çok ısındığı için girilmesi imkânsızlaşırdı. Resmi sıcaklık derecesini ilan etmemelerine rağmen 50 dereceyi gördüğümüz olmuştu. Kış ayları ise mutedil ve çok hoş geçerdi.

Rezidans'ta Tadilat İşleri

Bir şeyler yapmak lazımdı. Bu arada sefirelerin de Avrupa, Asya ve Arap olarak farklı gruplara ayrıldığı bir derneğimiz vardı. Avrupa grubunun ve derneğin bültenini çıkarmakla görevliydim. Amacım, bültenlerin Türk Büyükelçiliği damgalı zarflarda gitmesiydi. Görünür olmak, görevimizdi.

Öte yandan, Rezidans'ın da hemen elden geçmesi gerekiyordu. Frank Lloyd Wright'ın mimari stilinde inşa edilmiş şahane bir villa, benim doğu-batı sentezimle "Louis-Farooq" dediğim arabesk bir stilde döşenmişti. Bina yıllardır ünlü bir aileden kiralanıyordu. Küçük bir iki değişiklik olacak diye anlaştığımız aile temsilcisi, sonunda kendisini kamyon kamyon "Farooq stili" eşyayı, kuş havuzlarını andıran Swarovski kristali avizeleri ve her biri cinquecento marka araba büyüklüğündeki oymalı koltukları götürürken buldu. Yıllardır, akarlarla (mite böceği) haşır neşir pembe, turuncu duvardan duvara halılar söküldükçe kaymak gibi serin mermerler gün ışığına çıkıyordu. Kadife perdelerin yerine takılan hafif perdeler artık rüzgâr estikçe hareket edebiliyordu. Nefis bahçe ise elden geçirildiğinde (ben elimde biçme makasıyla ligustrumları budama sanatına (topiary) tabi tutmaya başlamıştım bile) binamız şehrin en şık binası olmuştu. Türkiye'nin temsil edileceği yer böyle olmalıydı.

2000'li yılların başına kadar kullanılmaya devam eden Muskat Büyükelçilik Rezidansı.

Rezidans Personeliyle Ortak Payda Bulmak

Evdeki personel son derece saygılı, iyi niyetliydi. Fakat ilginç bir durumla karşı karşıyaydım: Personel Budist Hintli şoför Visham, Müslüman Hintli aşçı Muhammet, Müslüman Keşmirli makam şoförü Hadım, Müslüman Bangladeşli bahçıvan ve Katolik Filipinli hizmetkârdan oluşuyordu. Dublin'deki Rezidans personeliyle kurduğumuz ilişkilere Muskat'ta yeni bir formül getirilmesi gerekiyordu. Zira hemen

hepsinin ülkesi bir diğeriyle dostane ilişkiler içinde bile değildi. Ama ben gene hepsiyle bir takım oluşturmak ve Rezidans'ın idaresini birlikte yürütmek durumundaydım.

Ortak dilimiz değişik telaffuzlarla ve seviyelerde İngilizceydi. Türk olmadıkları için "Hepimiz beraber ülkemizi temsil ediyoruz" söyleminden farklı bir şeyler düşünülmeliydi. Masa başı ilk toplantı için bir araya geldiğimizde bazıları yere oturmayı tercih etmişti. Aşçıbaşı göz göze gelmekten bile kaçınacak kadar saygılıydı. Öncelikle arka bahçede onların yaşadıkları yerlerin elden geçmesi, duşların tamiri, daha medeni yaşam koşullarının temini gerekti.

Aynı zamanda, her birinin farklı tercihlerle desenli gömlek, parmak arası terlik, çiçekli elbiseler giymesinin yerine birlikte seçtiğimiz vę ısmarladığımız üniformalarla otellerdeki personel havasına büründüler. Ayakkabı giymekte zorlanıyorlardı. Orada hoşgörü sırası bendeydi. Servis dışında açık sandalet giyebileceklerdi – yoksa iş yapmaları mümkün değildi. Hintli garsonumuz omuz kısmına sırmalı bir de şerit istemişti, İtalya Sefareti'nde çalışan bir personelden görmüştü. Hızla müthiş heyecan dolu ve keyifli bir çalışma ortamı oluştu.

Kendilerini çok değişmiş ve medeni hissediyorlardı. İş hacmi tabii ki çok artmıştı. Ama ben de odamı kendim toplayıp peçeteleri kendim kolalıyordum. Her davetten sonra onlara teşekkür ederken, neleri daha iyi ve nasıl yapabileceğimizi de konuşurduk. Hepsine eşit mesafeli ve sevecendim. Aralarındaki etnik, dini farklılıkları da özel hayatlara saygı yoluyla çözmüştük. Sonuna kadar da öyle devam etti.

Prenses Sedef El Said ve Önemli Mevkilerdeki Türk Dostlarımız

İyi eğitimli Türk üniversite profesörleri ve petrol şirketlerinin çalışanları dışında da burada yaşayan vatandaşımız çok az sayıdaydı. Çok kısa süre içinde bu ahenkli, kültürlü gurbetçi/göçmen (expat) Türk grubuyla yakın dostluklar kurduk. Örneğin Türkiye'de bale eğitimi almış Aydın Ord, Alons Bale Studio'yu kurmuş, Ummanlı ve gurbetçi/göçmen çocuklarına eğitim vermeye başlamıştı.

Muskat'ta hoş bir sürpriz olarak Kraliyet ailesinde zarif bir Türk prensesimiz vardı. İstanbullu Prenses Sedef El Said, Prens Seyyid bin Tellal El Said'in eşiydi. Asaleti, tevazuu ile sevilen ve sayılan bir kişiydi. Umman âdetlerini, kültürünü özümsemiş, eş ve anne olmayı ön planda tutan bu hanımefendiyi tanımaktan mutlu olmuş ve Türk asıllı olmasından onur duymuştum.

Gündelik hayatta, nezaket ziyaretlerim bana misafirperver, nazik, candan Ummanlı dostlar kazandırmıştı. Aile ilişkilerindeki bağlılık, özel günlerde sürdürdükleri gelenekleri, yeme içme alışkanlıkları etkileyiciydi. Her yaz tatili için İngiltere'ye giden Ummanlı bir dostumuz, seyahat günü tutulmuş kilolarla balığı –buz üstünde– beraberinde götürürdü. Aile fertleri Manş Denizi'nde tutulmuş balıkları lezzetli bulmazlarmış. Kişilere vize almanın bile zor olduğu bir ülkeye "buz üstünde balık" (donmaması da lazımmış) götürmenin nasıl mümkün olduğu sorusuna da "fazla bagaj ödeyerek" diye cevap verirdi.

Umman'ın Yaman Kadınları

Ummanlı kadınları atama yoluyla da olsa ekonomi, sağlık, eğitim gibi en önemli bakan veya bakan yardımcılıklarında ve büyükelçi olarak görmek etkileyiciydi. Kadınların akademik başarıları neredeyse erkeklerinkinden üstündü. Kadınlar her zaman erkeklerle beraber sosyalleşmeseler de kendi aralarında dernekler kurmuş, sağlık ve eğitim konularında faaliyet gösteriyorlardı. Hatta Nizva'daki keçi pazarında, erkekler keçileri dolaştırırken, kadınlar satış işlemlerini halledip ödemeleri alıyorlardı.

Etkilendiğim Ummanlı Kadınlar

Unutmamalı ki Umman bir "Sultanlık"tır. Protokole meraklıdırlar ve uygularlar. Bakan eşlerine ziyaret önce resmi yazıyla Protokol'e bildirilir, onlardan gelecek cevaba göre randevular belirlenir. Sultan Kabus'a takdim edilen ilk sefire olduğum için şanslı bir konumdaydım. Bu kurallar ışığında, kurnaz sefireler gibi ben de girişimde bulunur, davetlerde karşılaştığım bakan eşleriyle direkt temas kurardım. Esasen çok cana yakın ve misafirperver eşler telefonlarını paylaşmaktan ve davet etmekten mutluluk duyarlardı.

Türk sefiresi olmam ve adımın Zeynep oluşunun da katkısı oluyordu ancak esas olarak bu kültüre ve insanlara gerçekten ilgi duymam, öğrenme heyecanım bana birçok kapıyı aralamıştı. Birbiri ardına açılan kapılarla "ilk isimler düze-

Zeynep Ersavcı (soldan ikinci), Umman Sultanlığı Dışişleri Bakanı'nın eşi Zübeyde El Haşimi (ortada siyah elbiseli) ve diğer sefirelerle, Muskat, 2000.

Zeynep Ersavcı, çölde serada karanfil tarlası, Muskat.

yinde" dostlar edindim. İngiliz ve Amerikan sefaretleri her konuda ciddi rekabet halindeyken, kültürel değerler açısından zaman zaman Türk Sefareti öne geçerdi.

Nezaket ziyaretlerime Dışişleri Bakanı'nın eşi Mısır asıllı Seyyide Zübeyde El Rahim El Haşimi'yle başladım. İlginç eşlerle dostluğumuz Rezidansımızda düzenlediğimiz özel yemeklere katılımlarıyla devam etti. Başbakan Seyyid Fahd'ın Fransız asıllı eşi Madam Betty El Said, biz Umman'dan ayrılırken havalimanına geçirmeye kadar gelmişti. Ekonomi Bakanı Ahmed bin Abdülnebi Mekki'nin İspanyol eşi Piedad'ın evinin mimarisi ve dekorasyonu İspanyol tarzıydı. Petrol Bakanı El Romhi'nin 'nin eşi Zuvayna, Meclis Başkanı'nın eşi Navar El Harti sempatik dostlardı.

Kraliyet ailesi üyesi Sayide Susan Amerikalıydı. Bait Muzna Galerisi'nin kurucusuydu, Umman el sanatlarıyla çağdaş sanatları bir araya getirmeyi amaçlıyordu. Eğitim Bakanı'nın eşi Mona El Busaidi, Kültür Bakanı'nın arkeolog eşi Rahma El Farsi, tanınmış Hint asıllı iş insanı Rameesh Kimji'nin eşi Madhvi, sofistike Büyükelçi Abdullah El Harusi ve eşi Safiye, Sağlık Bakanı Musa'nın eşi Alya Battaşi, nüfuzlu Zübeyr ailesi hem iş dünyası (oteller) hem eğitim (Sultan Kabus Üniversitesi) konusunda söz sahibiydi. Kızı Süheyla çok iyi eğitim almış, çok dilli ve zarifti.

Kraliyet Hava Kuvvetleri Komutanı, Hava Korgeneral Muhammed bin Mahfud El Ardhi'nin dost yemeğine o sırada misafirlerimiz olan annemi ve babamı dahi davet etmişlerdi. Hayat ve Şevki Sultan sevimli dostlukları aranan arkadaşlarımızdandı. Dr. Ömer Zevavi[1] dost olduğu büyükelçilere ünlü İngiliz kuruluşu Fortnum &

1 Dr. Zevavi bir yemekte Viyana yakınlarındaki Baden'in ünlü Park Otel'inin yılbaşı keki "Stollen" ikramında bulunmuştu. Merak edip bu tercihinin nedenini sordum. Otelin kendisine ait olduğunu söyledi. Viyana'da dört sene yaşayıp kendimizce iyi tanıdığımızı sandığımızdan "Ne zamandan beri" diye sorduğumda "1958'den beri" demişti!

Mason'dan hasır sepetler içerisinde yılbaşı hediyeleri gönderirdi. Aynı aileden Mina Zevavi doğum günlerime gelen sefireler arasında ulaşılmaya çalışılan bir kişiydi.

Arkadaş olduğum program yapımcısı Nişam Reis, Radyo Umman Sultanlığı'nda Türk kültürü, âdetleri konusunda benimle bir röportaj yapmıştı.

Bu dostlukların bize birçok kazanımı olmuştu. En önemlisi diplomatik görev tanımımız içinde yer alan bulunduğumuz ülkeyi iyi tanımak ve ülkemizi birçok yönden temsil edebilmek. Eşlerin dostlukları, diplomatik ve yerel makamlarla yapılan resmi görüşmelere sıklıkla olumlu bir başka boyut katar ("Sayın Büyükelçi/Bakan eşlerimiz de tanışıyorlarmış").

1999 Depremi Sonrası Umman'dan Gönderilen Yardım

1999'da Marmara Depremi olduğunda sefirelerin ve Ummanlı dostlarımızın inanılmaz manevi ve maddi destekleri olmuştu. Küçük Sefaretimiz dışında petrol şirketlerinde ve üniversitede görevli az sayıda ama becerikli Türk kadınlar Nermin İşeri, Ayşe Kazdal, Sevgi İanniello, Nuriz Meczub, Sabahat Şimşek, Nazife Koca ve Mine Erçil yardıma hazırlardı. Bale okulu sahibi Aydın Ord, talebelerine Türk folkloru gösterisi yaptırmıştı. Bu işin altından nasıl kalkacağımı endişeli bir şekilde izleyen Murat'ın her an hazır ve koşulsuz desteğini unutamam. Murat'ın katkısı piyangonun en büyük ödülünü temin etmesiydi. Ödül, THY'den İstanbul'a gidiş-dönüş uçak bileti ve üç gün otelde misafirlikti. Büyükelçilik mensupları Başkâtip Özdem Kural ve Semra Geyik ile Murat'ın asistanı Emna Smadhi'yle canla başla çalışmıştık.

Türk eşlerin yardımları ve diğer sefaretlerin de destekleriyle bahçemize büyük bir "marki" (çadır) kurmuş, kendimizin bastığı biletlerle depremzedelere yardım toplama amaçlı bir daveti düzenlemiştik. Ummanlı, Hint ve Pakistan asıllı birçok ticari şirketten çekiliş için çok sayıda hediye gelmişti. Başta Başbakan'ın, Dışişleri Bakanı'nın ve diğer bakanların eşleri destek için gelmişlerdi. O kadar çok kişi katılmış ve yardımda bulunmuştu ki komite üyeleri olarak bağışları hesaplarken gözlerimize inanamamıştık. Bu yüklü bağışı Dışişleri Bakanlığı vasıtasıyla gerekli yerlere ulaştırmıştık.

Bu listede yer alanlar arasında çok dikkatli, zarif bir kişi, ileride Sultan Kabus El Said'in 2020'de vefatı üzerine Umman Sultanı olacak kuzeni, şimdi Majesteleri – Heysem El Said'in eşi "First Lady" Altes Seyyide Ahad bint Abdullah bin Hamad El Busadia'dır.

Bütün Gücümle Karşılık Vermeye Çalıştım

Bağış organizasyonu tamamlandığında gerçekten çok zarif bir ikaz geldi. Bana nasıl ulaştığını hatırlamıyorum. Resmi yazıyla değil, sözlü iletilmişti. Bu tip faaliyetlerde bilet basımı izne tabiydi, bir vergisi de vardı. Ama bizim bu acılı dönemimizde yetkililer farkında olmalarına rağmen duruma müdahale etmemişlerdi. Mahcubiyetimin yanı sıra nasıl duygulandığımı da anlatmam mümkün değil.

Büyükelçi Eşleri Derneği'nin Avrupa Grubu Başkanı olarak dernek üyeleri sefireler ile kermes faaliyetleri düzenlemek ve bağış toplamak suretiyle çalışmalara başladım. Temin ettiğimiz engelli otobüsü ve tekerlekli sandalyeleri Umman Kadınlar Derneği'ne teslim ettik. Organizatör ve işin asıl yükünü çeken kişi olarak Ummanlı dostlarımızın deprem sonrası desteklerine de (şahsen) böyle teşekkür etmiş oluyordum.

Aylarca uğraşıp bu sefer izinleri alınmış, vergileri ödenmiş şekilde basılmış biletlerle orak hücre anemisi (sickle cell anemia) olan çocuklar ile engelli Ummanlı çocuklar yararına büyük bir kermes düzenledik. Umman Kadınlar Derneği Başkanı Zekiye bint Hemed bin Saud El Busaidi vasıtasıyla bağışlar yerine ulaştırılmıştı.

Vedamız Hüzünlü Oldu

Ayrılmadan önce bahçede uzun bir masa hazırladık. Hem büyükelçilik personeli hem arkadaşlarım olan A Takımı eşleriyle birlikte misafirimizdi. Bir kebapçıyla anlaşıp onlara da servis yapılacağı, sadece kâğıt tabak, bardak, peçete kullanılarak kimsenin sonradan iş yapmasının gerekmeyeceği bir plan yaptım. Herkes kendi dilinde bir de şarkı söyleyecekti. Ben "Üsküdar'a Gider İken"i söylerken uzun masa etrafında Keşmirce, Urduca, Pencapça, Hintçe, Guceratça, Tagalogca (Filipin dili), Arapça, Türkçe aynı anda duyuluyordu. Hem neşeli hem hüzünlü bir Ekim gecesi ay ışığında birbirimize böyle veda ediyorduk.

"İkinci zaman kapsülü" yerine yerleşmişti. Heyhat! Kiralık olan o binadan birkaç sene önce taşınılmış. Acaba o zaman kapsülü bir gün kimin eline geçecek?

Zeynep Ersavcı (soldan birinci), Bangladeş, Kuveyt, Ürdün, İngiliz sefireleri ve Ummanlı Kadınlar Derneği üyeleri ile, arkamızda engelli çocuklar için hibe ettiğimiz midibüs.

Yuvaya Dönüş IV, Ankara (2001-2005)
(Emekliliğe Çeyrek Kala)

His: Oğlumuzun üniversite mezuniyeti, askerliği, çalışma hayatına başlaması, Murat'ın ataması gecikiyor, emeklilik öncesi yoğun çalışma hayatı, SESTRIC (SESRIC).

Murat'ın Ankara'ya döner dönmez görevlendirildiği AB-İslam Konferansı Örgütü (İKÖ) Dışişleri Bakanları Toplantısı'nın koordinatörlüğü başarılı geçmişti. AB ve İKÖ üyeleri ile ilk defa böyle bir toplantı düzenlenmişti. Murat, AB ile KKTC temsilcisinin aynı masaya oturabilecekleri bir çözüm bile bulmuştu. Bu geçici görevden sonra Dışişleri'nde söz aldığı ataması son anda gerçekleşmedi.

Evde düş kırıklığı yaşanıyordu. Murat yoğun çalışmayı seven bir kişi için meslekte boşlukların olmasını kabullenemiyordu. Nihayet, Konsolosluk Genel Müdürü olarak atandığında, gerçekleşmeyene değil yeni görev ve sorumluluklarına odaklanmıştı. İyi bir amirdi, birlikte çalıştığı ve hep takdir ettiği ekibiyle bu görevi de "bir adım öteye" götürmeyi başarmıştı. Tabii ki ben bu konularda onu hep beğenen taraf oldum.

Yeniden Çalışma Hayatına Dönüyorum

Merkeze dönüşte tekrar Bilkent Üniversitesi'ndeki görevime dönme arzum ailedeki sağlık sorunları nedeniyle mümkün olmadı. Gereken çalışma temposu ile o sıradaki sorumluluklarım birbiriyle çelişiyordu. Aylar sonra uluslararası bir kuruluş olan İslam Ülkeleri, İstatistik, Ekonomik, Sosyal Araştırma ve Eğitim Merkezi'nde (SESTRIC, günümüzde SESRIC) editör yardımcısı ve araştırma görevlisi olarak çalışmaya başladım.

Uluslararası merkezimiz Büyükelçi Erdinç Erdün'ün idaresinde üç dilde (Fransızca, İngilizce ve Arapça) yayınları olan, yoğun tempolu, üretken, ahenkli ve keyifli dostlukların yaşandığı bir kurumdu. Yurtdışında geçen yıllarda, gönüllü de olsa hep meşguldüm ve elimden bilgisayar düşmemişti. Tekrar sıkı bir çalışma temposuna girmem zor olmadı. Ayrıca, öğrencilik yıllarımdan başlayarak Ankara'ya her dönüşümde çalıştığım için emeklilik hakkına kavuşmama da az kalmıştı.

Yıllar Sonra Tekrar Bir Arada

Geçmeyecek denen günler, yıllar geçti. Oğlumuz, üniversiteden mezun olmuş, bilahare yüksek lisans derecesini almıştı. Latince yapılan geleneksel mezuniyet töreninde üniversite kütüğünü imzalarken, Murat'la hem gururlanmış hem çok duygulanmıştık. Türkiye'ye dönüşünde askerlik hizmetinden sonra iş hayatına atılma aşamasındaydı. Beş yıldır ayrı olan çekirdek ailemiz küçük bir çatı katında tekrar birlikte yaşamaya başlamıştı. Bu senelerde hepimizin işi çok yoğundu. Ancak küçük bir evi son kez paylaştığımız o dönemi zorluklarına ve stresli zamanlarına rağmen güzel hatırlıyorum. 2005 yılı sonu o iş hayatına başlarken biz uzaklara Avustralya'ya yola çıkıyorduk.

Canberra, Avustralya (2005-2009)
(Türkiye'yi Anlatıp Avustralya'yı Öğrenen Diplomat Eşi)

Dil: İngilizce
His: Uzaklardaki rüyalar ülkesi ve Pasifik Adaları, uzaklık, burada da mı inşaat, konferanslar, kamu diplomasisi örnekleri, Aborijinler, Avustralyalıların ulus olma miladı: Çanakkale Savaşı, Büyük Mercan Kayalıkları, kangurular ve koalalarla komşuluk; farklı bir flora ve fauna.

Canberra Adındaki Şehir

"Down under" olarak anılan, dünyanın hem uzağında, hem "altında" bir kıta. Bildiğimiz aylardaki mevsimlerin değiştiği bir ülkedeyiz. İlk iş uzaklık düşünülmeyecek. Güneşe karşı şapka, koruyucu kremler.

Avustralya nihayet başkentini seçeceği zaman iki önemli eyaletin başkenti New South Wales'in Sydney'i ve Victoria'nın Melbourne'ı arasındaki çekişmede o yörede yerleşik Aborijinlerin "Ngunnawal" dilinde "buluşma noktası" anlamına gelen "Kambera" (Canberra) sözcüğü galip gelir.

Avustralyalıların telaffuzuyla "Keenbra" huzurlu oluşu, düzenli trafiği, mimarisi, özenli binalarıyla parklarla dolu ama çoğunluğun sıkıcı olarak nitelediği bir şehir. Göze hemen çarpmayanı bulmak/görmek benim için çocukluğumdan beri kardeşlerimle oynadığım bir oyun. Bu genel kanıya meydan okumak ilk tepkim oldu. "Merkezini arayan şehrin" ilginç, konsantrik bir planı vardı. 1911'de açılan yarışmayı karı-koca mimar Burley Griffin'ler kazanmıştı. Projede belli akslar üzerinde sıralanan devlet daireleri, sefaretler ve rezidansiyel bölgelerin ortasında bir Parlamento binası bulunuyordu! Bir tepenin eteğine inşa edilen yeni Parlamento'nun üst taraflarında gezen insanlar: Seçilmişlerin üzerinde onları seçen halkın dolaşması bile bu şehri ilginç kılıyordu.

Güven Mektubu Takdiminde Başlayan Sıcak Dostluk

Güven Mektubu takdimindeki ilk karşılaşmamızdan başlayarak, asker kökenli Devlet Başkanı (Genel Vali) Michael Jeffery ve eşi Marlena Jeffery'le iyi ilişkiler kurmuştuk. Bayan Jeffery, üyesi olduğumuz kadın derneklerine katıldığında arka

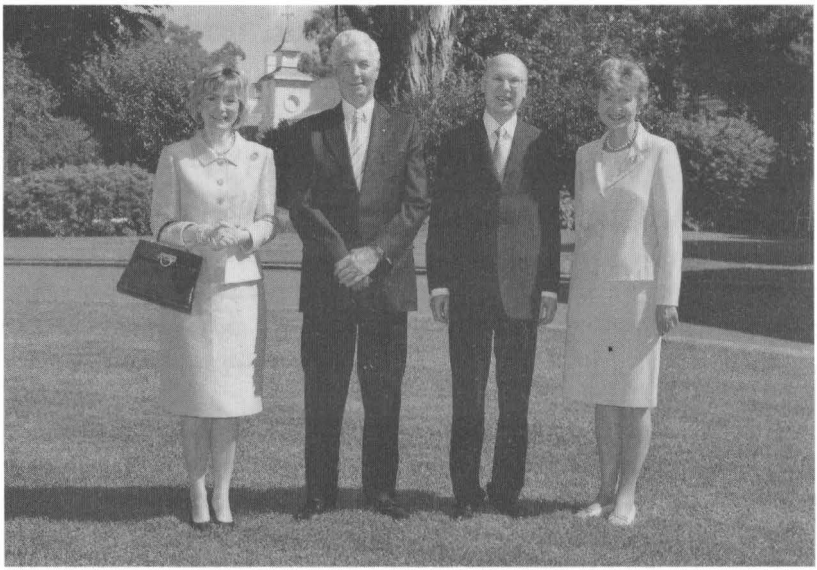

Avustralya Devlet Başkanı'nın eşi Marlena Jeffery, Avustralya Devlet Başkanı Michael Jeffery, Murat Ersavcı, Zeynep Ersavcı, Devlet Başkanlığı Konutu, 2006.

sıralarda oturur, kendisine ilk ismiyle hitap edilmesinde de ısrar ederdi. Törenlerde kusursuz protokol uygulamasından sonra, sayılan ve sevilen kişiler Michael ve Marlena olurlardı. Demokrat Avustralyalıların, demokrat devlet büyükleri.

Çanakkale'de Şafak Ayini

2006'da düzenlenen Şafak Ayini'ne Devlet Başkanı Jeffery'lerle katıldık. İngilizlerin siyaseti yüzünden Gelibolu'da süngü süngüye savaşmış birbirine uzak iki ülke halkı olarak birbirimize nasıl bakıyorduk? Herkesin anlatacağı bir aile öyküsü, her kasabada bir Anzak heykeli vardı. Meşhur yayıncı Rupert Murdoch'un babası Keith Arthur Murdoch'un genç bir gazeteciyken Gelibolu'da kaldığı dört gün içinde tanık olduğu acı manzaralar karşısında Melbourne'da bir gazeteye yazdığı şu sözler Avustralyalılık ülküsünün doğuşuna yol açmıştı:

> Bir anavatan için ölüyoruz ama bu Büyük Britanya mı Avustralya mı? İngiliz subaylar '"viski"lerini yudumlarken, ANZAK askerleri "sinek" gibi ölüyorlar; bu "Johnny Turkler"le [Osmanlı Askerleri] bizim alıp veremediğimiz bir şey yok, biz işgalciyiz.

Avustralya'nın ulus olma miladı Çanakkale Savaşı'dır. Gelibolu Yarımadası'nın Anzak Koyu'nda her sene düzenlenen Şafak Ayini'ne katılmak Avustralya'daki neredeyse tüm gençlerin idealidir. Kaybettikleri savaşı bu kadar ciddiyetle anan ve yenildikleri Türklere bu kadar saygı duyan başka bir ülke görmemiştim.

Üzülerek söylemek gerekirse, biz savaş kayıplarımıza değer vermeyi biraz da bu törenlerden öğrenmişiz.

Atatürk'ün Anzak annelerine yönelik ünlü sözleri birçok kişinin ezberindedir. Bu sözler eski düşmanlıkları duygusal bir bağa dönüştüren hümanist bir diplomasi örneği olarak gösterilir. Canberra'da törenlerin yapıldığı Anzac Parade'da sıralanan anıtların ilk sırası Atatürk için ayrılmıştı. Ay şeklinde ve siperleri sembolize eden bir kaide üzerindeki büst, Murat'ın çabalarıyla etkileyici bir anıta dönüştü. Her sene 10 Kasım'da burada Avustralyalı askerlerle bir anma töreni düzenlenir.

Müzelerde her türlü Gelibolu "memorabilia"sı (hatıra nesneleri) sergilenir. Bir askerin Kanlısırt'ta ölmeden önce annesine gönderdiği mektuba eklediği, bir çam ağacı tomurcuğundan çoğaltılan fideler meşhur "Lone pine" yani "Yalnız Çam" (pinus halepensis) hâlâ satılmaktadır.

Mugga Yolu ve Red Hill Parkı Arasındaki Rezidansımız

Canberralıların "altın mil" diye adlandırdıkları Mugga Way (Yolu), biz dahil, birçok diplomatik temsilciliğin de bulunduğu gözde bir sokaktır. Rezidansımız 1950'lerde inşa edilmiş, dönemin gösterişli evlerindendi. Önceki sahibi varlıklı bir doktormuş. Aile evi olarak planlandığı için hem Kançılarya'yı hem Rezidans'ı barındırmaya uygun bir mekâna elverişli değildi. Tadilata giren evin mimari özelliği olmamasına ve 1950'lerde inşa edilmesine rağmen, geçmişi uzun olmayan şehir sakinlerine göre "tarihi" sayılmaktaydı.

Bu hassasiyete saygılı davranılmış ve yıkılıp modern bir bina yapılmamıştı. Binanın tarihi dokusunu ortadan kaldırmadan, Orta Avrupa stili binanın girişine iki kolon eklenmiş, yapılmakta olan Kançılarya'daki cephe rölyefleri gibi laleler eklenmişti. Makbul "Gosford" taşı giriş teraslarında kullanılmıştı. O konuda saygılı davranılmasını uygun bulmuştuk. Yapısal değişiklikler tamamen iç mekânlarda uygulandığı için yerel gazetelerde övgü dolu sözler edilmiş, makaleler yayımlanmıştı. Binanın önünde 1985 yılında Çanakkale, Kanlısırt'tan gelmiş "yalnız çam" ağacını yoldan geçenler dahi bilirler ve hikâyesiyle duygusal bağları vardır.

Anlatmadan Geçemeyeceğim Flora ve Fauna

İlk kez çok değişik bir habitatta yaşamaya başlamıştık. Binamızın arkasındaki Red Hill Parkı'nda arada kendi kendine yanan daha sonra tekrar canlanan okaliptus ağaçları bulunurdu. Bu ağaçlar kişiye Kuzey Yarımküre'de alışık olunduğundan farklı bir peyzaj sunuyordu. Kendiliğinden yetişen yaban çiçeklerine o kadar bayılırdım ki resmi davetlerde bile arka bahçeden parka geçip bu çiçeklerden toplardım. Bunların arasında "fırça çalısı"nı (bottle brush), Avustralyalıların milli çiçekleri olan bir çeşit sarı akasyayı (wattle), sevilen bir çeşit çalı olan "banksia"yı ve "kanguru pençesi"ni (Kangroo paw) sayabilirim.

Park bu kadar yakın olunca gündelik hayatımızda kanguru kolonilerini, kolonilere lider olmak için alfa erkeklerin çatışmalarını, ökaliptus ağaçlarının dallarını ve yapraklarını kemirerek uyuşuk uyuşuk ağaçlara sarılmış duran koalaları izlemek mümkün oluyordu.

Yeni tanımaya başladığımız Avustralya'ya özgü kuşlar arasında kahkaha atar gibi öten "kookaburra"ları, ürkütücü sesleri, bembeyaz gövdeleri, sülfür sarısı yelpaze gibi açılan tepe tüyleriyle "kakadu"ları, bir çeşit papağan türü olan kıpkırmızı yassıkuyrukları (crimson rosella), kızdığı kişilere kin tutan, cin akıllı bir tür karga olan saksağanları (magpie) sayabilirim. Geceleri çatı arasında gezinen keselilerden sıçanların (possum) ve vombatların (wombat) o acayip homurtularını ilk defa duyduğumuzda ödümüz patlamıştı.

"Koşucu" olarak da nitelenen, hiçbir zaman geri gitmeyen "Emu" (Dromaius novaehollandiae) ise Avustralyalıların sembolüydü. Doğa heyecan vericiydi. Bu heyecana denizde yüzerken köpekbalıklarına yem olmak veya asude bir yürüyüş sırasında "red back" adlı çok zehirli bir örümcek sokmasına maruz kalmak da dahildi tabii. 1967'de Avustralya Başbakanı Harold Holt yüzerken köpekbalıklarının saldırısına uğramış ve bedeni hiçbir zaman bulunamamıştı. Bu olay, Avustralya'yı dünyada "başbakanını kaybeden" tek ülke yapmıştı.

İş Başında Bir Gönüllü veya "Karakterimiz Kaderimizdir"

Yarralumla'daki yeni Kançılarya binamız orada bulunduğumuz dönemde tamamlandı. İnce uzun pencereleri ve binayı çevreleyen kolonlarıyla Osmanlı kalelerinin burçlarından esinlenilmişti. Rahatlıkla söyleyebilirim ki gerek mimarisi, gerek konumu açısından bir kent simgesi (landmark) olmuştur. Karşısında Başbakanlık konutu "The Lodge", çaprazında Parlamento binası vardı. 200 kişilik konser/toplantı salonu, misafirhanesi ve 20 ofisiyle gurur kaynağımızdı. Nihayet, Mugga Yolu'ndaki otoparktan genişletilmiş "mütevazı ötesi" Kançılarya'dan sonra önemli bir değişiklik gerçekleşmişti.

Mimarımız Wal Kostyrko tanınmış bir kişiydi. İnşa süresince aylarca süren toplantılar, Bakanlık Mimarı Mehtap Tuğtekin'in ziyaretleri, karşılıklı fikir alışverişi, her alım kararı öncesinde üç ayrı teklifle yerelde ve Türkiye'deki fiyatların karşılaştırmasıyla ilgili hâlâ sakladığım yüzlerce yazışma. Mehtap Hanım, tecrübeli ve başarılı bir mimardı. Yapının sefaret ve rezidans fonksiyonlarını karşılayabilmesi için gerekli dizayn ve tefriş konusunda bize büyük desteği olmuştur. Sanırım, binanın resmi açılışına kadar aylarca her günümün bir bölümünü bu iş için memnuniyetle harcadım. Her mekân için tefriş listeleri, listeler, listeler. Dublin ve Muskat'tan sonra bu işler peşimi bırakmıyordu. Brüksel ise pusuda bekliyormuş.

Yeni binamıza Türk bahçe geleneğinden de bir şeyler katmak istiyorduk. Ancak her bitki, ağaç kolay yetişmiyordu. Ünlü peyzaj mimarı Prof. Paul Bombardier'yle çalışıyorduk. Lale ilk sembol çiçeğimizdi. Bilahare selviler de dikildi.

Açılış, Dışişleri Bakanı Alexander Downer, Muharip Gaziler Bakanı Bruce Billson ve Adalet Bakanımız Cemil Çiçek'in katılımıyla ve Sing Australia grubunun bir tören kıtası eşliğinde milli marşları seslendirmesiyle yapılmıştı. Binamızın çok amaçlı, sahneli salonuna "Lalezar Salonu" (Lalezar Hall) adı kondu.

Lalezar Salonu Ünleniyor

Lalezar Salonu'nu Canberralılarla paylaşmanın yolu hayır dernekleriyle kültürel faaliyetlerden geçiyordu. "Charity" (hayır işi) tılsımlı kelimeydi. Batılı sefaretlerde düzenlenen hayır faaliyetlerine katılım yüksek oluyordu. Basında yer bulur, günlerce konuşulur, ülkeler de yerel halk için yaptıkları bu jestlerle adlarını duyururlardı. Bizim amacımız her programın bir parçasının Türkiye'yle ilgili olmasıydı. Eğer faaliyet konservatuvar öğrencileri için düzenlenmişse, örneğin Mozart'ın Topkapı Sarayı'nda geçen "Saraydan Kız Kaçırma" operası sahneye konacaktı. Her seferinde varolan bir topluluğa Türkiye'nin tanıtımı için bir fırsat doğuyordu. Sokakta, "Sizin Sefaretinize çok geldim" diyenlere rastlıyordum. Sonunda, Uluslararası Canberra Müzik Festivali bünyesindeki etkinlik salonları arasında "Lalezar Hall" da yer aldı.

Türk Kültürü Grubu'nu Kuruyorum

Üçüncü defa sefirelikle gelen yarı bağımsız kararlar alma dönemimdeydim. Herkes kültürle ilgileniyordu. Bir Türk Kültürü Grubu kurma fikrini Çiğdem La Salle'yle paylaşıyoruz. Her ay bir konu belirliyoruz. Yaptığım konuşmaların sayısı Parlamento'da, müzelerde, Rotaryen kulüplerinde ve kadın derneklerinde, özellikle üyesi olduğum Women's International Club Incorporated Canberra'da (WIC –Uluslararası Kadınlar Kulübü) olmak üzere, üç buçuk yılda 27'ye ulaştı. Sunumlarımı hazırlarken ülkemle ilgili ne çok detay öğreniyordum, Ramazan Bey de görsellerin gösteriminde bana yardım ediyordu.

Onlarca konuşma arasında ilginç bir davet de Canberra Ionian Club'dan geldi. Esasen sosyal bir kulüptü ancak adından anlaşılacağı üzere kurucuları Yunan asıllıydı. Anadolu medeniyetleri konusunda bir konuşma yapacaktım. Literatürde "Greek Key"[1] olarak tanınan motifle konuşmama başladım. Bu motif Ege'deki Menderes (Maiandros) Nehri'nin dolambaçlı akışını betimler. Anadolu coğrafyasında doğmuş birçok medeniyeti Antikçağ haritasıyla yansıtınca, Ege'nin öbür yanındaki kara parçasını da tabiatıyla etkilediğini, Homeros'un epik *Odysseia*'sına da değinip kibar ama biraz da şoke olmuş yüzleri seyretmenin keyfiyle verdim.

Soru cevap kısmında hafif bir kargaşaya ve itirazlara hazırlıklıydım. Elimdeki kitaplardan ve internet kaynaklarından aldığım kısa bir notu dağıttım. Bir istek üzerine, bir sonraki konuşmamı Türk halı sanatı üzerine yapabileceğimi belirttim.

---

1 "Greek Key": Maiandros (Menderes) motifi, tekrar eden yatay ve dikey çizgilerden meydana gelen süsleme motifi.

"Yunan kahvesi" ilanından sonra "Türk kahvesi" içtik. Lokumları Sydney'deki bir imalatçımızdan ben getirmiştim.

Olgunlaşma Enstitüsü Defilesi

Türkiye'de düzenlenen birtakım sanat programlarını Avustralya'da da yineleyebilmek çok yüksek maliyetli olduğu için hep hayıflanmışızdır. 2018 yılında Olgunlaşma Enstitüsü'nün civar ülkelere düzenlediği tur programında Avustralya'nın da yer almasına çok sevmiştik. Enstitünün idarecileri, eğitmenleri Yurdagül Güner, Sevim Baltacı, Hayriye Kılınç, bir tekniker, üç etkileyici manken ve onlarca değerli kıyafet yola çıkmıştı.

Kançılaryamızdaki Lalezar Salonu sahnesi, arka odaları ve salonunun geniş kapasitesiyle bu etkinlik için ideal bir mekândı. Canberralılara, diplomatlara, basın mensuplarına davetiyeler dağıtılmaya başlandı. İkram hazırlıkları bile tamamlanmıştı ki ikinci bir mesajda küçük bir iki detayın halledilmesi istendi. Yerelden dört uzun boylu manken (1.75 m ve üstü), iyi bir kuaför ve elbiselerin defileye hazırlık aşamasında ütücüler, defile konusunda tecrübeli elemanlar. Bu isteklerin karşılanması için Sefaret kasasında hiçbir fon yoktu. Derdimi dinleyen arkadaşım Polonya asıllı Eva Buchaniec mankenlerin saçlarını ücretsiz yapabileceğini söyledi. Canberra bir Sydney veya Melbourne olmadığı için şehirde manken ajansı da yoktu. Ayrıca tarihi kostümlerin detayları "selvi boylu" mankenlerin üzerinde hoş duruyordu. Durum "çifte kavrulmuş"tu!

Canberra Teknoloji Enstitüsü Uygulamalı Moda Bölümü'nü aradım. Hocalarını nadir rastlayabilecekleri işlemeleri, desenleri yakından görmeleri için davet ettim. Bunu ilk seferde düşünmeliydim diye hayıflandım. Ama gizli ajandam gösterişli öğrencilerden ücretsiz mankenlik yapabilecekleri araştırmaktı. Teklifim, öğrencilerin kıyafetleri üzerlerine giymeleri, bu haldeyken profesyonel fotoğraflarının çekilmesi ve çekilen fotoğraflarla oluşturulmuş CV dosyalarının da daha sonra kullanabilmeleri için kendilerine verilmesiydi. Bir anda ortaya bir sürü aday çıktı ancak bizimkiler çok seçiciydi. Boyları kısa, yüzü pek güzel değil, alımlı değil vs... Adaylardan elenip kalbi kırılanları da teselli olarak etkinliğe davet ettik. Ütü işlerinde Sefaret'in tüm personeli devreye girdi. İşleme boncuk ütüleri yüzünden iki ütü çöpe gitti ama ziyanı yok, sağlık olsun.

Şahane, tılsımlı bir tanıtım oldu. Günlerce konuşuldu. Fotoğraflı dosyalar öğrencileri de çok mutlu etmiş, unutamayacakları masalsı Osmanlı kıyafetleri onlara hem öğretici hem ciddi bir tecrübe yaşatmıştı. İhtiyaçtan yaratıcı da olunurmuş.

Diplomasi Sanatı (Art of Diplomacy) Sergisi

Büyükelçi Eşleri Grubu üyeleri, Başbakan Kevin Rudd'ın eşi Thérese Rein'in başkanı olduğu "Aborijin/Yerli Okuryazarlığı Projesi"ne mali destek sağlanması kararı almıştı. Bu çerçevede katılımcı diplomatların sanat eserleri bir galeride sergilenecek ve satıştan elde edilecek gelirin tamamı projeye aktarılacaktı.

Olgunlaşma defilesi, 2008.

Hayır işleri her zaman çok ses getirir. Sefireler arasında da bir yarıştır başladı. Büyük sefaretlerden daha fazla katılım olacak diye hayıflanırken, öyle olmadı. Küçük sefaretimiz ile en kalabalık grubu biz oluşturduk. Bir sabah kahvesinde buluştuğumuz büyükelçilik çalışanlarının eşleriyle beraber beş kişiydik. Ülke temsili heyecanı burada da ortaya çıktı. Sergiye katılma ve "sanatçı olma" kararı aldık. Gün yüzü görmemiş kabiliyetlerimizin ortaya çıkması gerekiyordu. Burcu Arıkan Asal Canberra'da bir havai fişek fotoğrafı, Mihriban Kircalı tahta boyama kahve tepsisi (Kahve ve dostluk), Huriye Kısa takıları ve özellikle "Melbourne Bulutları" adını verdiği gri boncuk kolyesi, Başkâtibimiz Tuna Yücel'in Kelebekler Vadisi kolajı ve benim de "Dialoglar" adını verdiğim altı çift soyut guaj tablo hemen satılmıştı. Hiçbir fırsat kaçmamalıydı.

Eyalet Ziyaretlerinden İzlenimler

Ortak izlenimlerimiz: İşlerinde ciddi ve çalışkan, egoları şişmemiş, demokrat, mütavazı, "fair dinkum" (dürüst) Avustralyalılar. Ancak bölge ülkelerinin de onlara bakışı biraz farklı. Bir yandan en gelişmiş ve güçlü ülke olarak onların yardımlarına ihtiyaçları var, bir yandan da "abilik" rolünden yakınıyorlar. Bu yorumu duymak için eşimin akredite olduğu altı Pasifik adasından da Avustralya'ya bakmak gerekecekti.

Avustralya kıtasına büyük göçler 1851 yılından itibaren tüm dünyadan "Altına Hücum" olayıyla başlamıştır. Ancak eski mahkûmların soyundan olanların sayıları da az değildir ve bu konuda da komplekssizdirler. Tazmanya eyaletinin

Murat'la, arkamızda kıtaya gelen ilk mahkûmların hem inşa edip hem kendilerini hapsettikleri tarihi hapishane, Port Arthur, Tazmanya, Avustralya, 2008.

başkenti Hobart'a 1788 ve 1868'de 160 bin Britanyalı mahkûm gönderilmişti. Port Arthur'da mahkûmlar önce hapishaneleri inşa etmişler ve sonra içine girip hapis yatmışlar.

Avustralya hükümeti atanan büyükelçiler için altı eyalete resmi ziyaretler düzenler. Yeni Güney Galler (New South Wales), Queensland, Güney Avustralya, Tazmanya, Victoria ve Batı Avustralya ile Kuzey Toprakları (Northern Territory). Eyalet ziyaretleri sırasında sayısız ilginç tesadüfle karşılaştık. Avustralya'nın en güneyinde büyük, doğası hemen hiç bozulmamış Tazmanya adasında, Valilik Resmi Rezidansı Government House'da Kraliçe Elizabeth'in de kaldığı odada misafir edildik. Önceden tembihliyiz: Valizimizi uşaklar açacak, özenli yerleştirdik, eski terlik filan yok. En heyecan verici olanı bayrağımızın Tazmanya'da o gün için dalgalanmasıydı.

Batı Avustralya eyaletinin başkenti Perth ziyaretimizden de ilginç bir anımız var. Devlet Başkanı Michael Jeffery genel vali olmadan önce Batı Avustralya valisiymiş. Jeffery'lerle dostluğumuz resmi ilişkilerden biraz daha yakındı. Başkan Jeffery Murat'ın Perth ziyaretine de önem veriyordu. Perth Valisi Dr. Ken Michael ve eşi Julie Diana İzmir'den göçmüş Rum asıllı bir ailedendi. Bayan Michael, kanser tedavisi görüyordu ama bizim için o gün hastaneden çıkmış ve olağanüstü sempati göstermişti.

Tedbirli gittiğimiz için yanımızdaki Türk kahvesi –Mehmet Efendi– ve lokum ikramlarına heyecanla katılmıştı. Bayan Julie Diana'ın büyüdüğü evde Türkçe konuşulurmuş. Hatırladığı tüm Türkçe kelimeleri arka arkaya sıralamıştı. Hiç unutmam, "ayıp" kelimesi dahil. Aklımda kalan en can alıcı konuşma ise 1922

İzmir Yangını'nda kendilerinin de sorumlu olduğunu söylemesiydi, üstelik dayısı o kargaşa ortamında hayatını kaybetmesine rağmen.

Avustralya'ya Türk Göçü

Türkiye'den de ilk göç dalgası 1966'da başlamış. Victoria, Melbourne'da tanıdığımız Türkler ilk gelenlerdi. Başarıları olmalarından başka, sıkıntılı ilk yıllarından, çektikleri maddi zorluklardan ve anavatan özlemlerinden de duygulanmıştım. 1970'li yıllardan sonra beyaz yakalılar, mimarlar, doktorlar göç etmişlerdi. Başarılı bir psikiyatr olan Dr. Fatma Lowden ve diğer doktorlar ancak yıllar süren sınavlardan geçerek iki dilde hekimlik yapmaya hak kazanmışlardı. Bu ülke, onlara Avustralyalılık üst kimliğini ve yetkilerini tanımıştı. Zorluklarla da olsa!

Her Milletin Bir Aşil Topuğu Var

Aborijinler (yerliler) Avustralya'nın Aşil topuğu (zayıf noktası). İlk karşılaştıkları beyaz adamlara "havada geçen bir bulut" gibi bakarken, adeta sürek avıyla avlanarak neredeyse yok olmuşlardı. Beyazların "çalınmış nesil" (stolen generation) uygulamasıyla yerli çocuklar, ailelerinden zorla koparılmış ve beyazların "doğru eğitimi"ne tabi tutulmuş, "medeni" olmalarına çalışılmıştı. Bu konuda yaygın bir mahcubiyet ve sorumluluk vardı. İlk özür dilemelere ve hatalarla yüzleşmeye yeni başlanmıştı. Aborijinler hâlâ çoğunlukla Kuzey Toprakları'ndaki (Northern Territory) rezervasyon bölgelerinde, varlıklı Avustralya gerçeğinden uzakta yaşarlar. Çok uzun da yaşamazlar.

Yeni bir atamayla eski kıta Avrupa'ya dönerken Avustralya'nın bizi ne kadar etkilediğini, "Büyük Mercan Kayalıkları" gibi hayallerimizin ötesinde yerler gördüğümüzü düşünüyorduk. Havada uçuş süresi 21 saat süren yolculuklardan, yolculuğun bitmesini beklememeyi öğrenmiştik. En önemlisi, Çanakkale Savaşı'yla ilgili bilinçlenmemizi yanımızda götürüyorduk.

A Takımımız

Büyükelçiliğimizdeki sayısız başarılı faaliyetin gerçekleşmesinde A Takımı üyelerimize ne çok şey borçluyuz. Büyükelçilik asistanı Müjde Tahtalı Çayır, Kadri Caner, Ramazan ve Aygül Aydemir, Haydar Koç, Hüseyin ve Elife Ayverdi, Mustafa ve Emine Paşa, Aygül Hanım, Elife Hanım, Emine Hanım, tabii ki "kusursuz ikramların şefi" Mesut Avcı. Burnumun direği sızlayarak hatırlıyorum onları.

"Üçüncü zaman kapsülü"mü Canberra'da hem Rezidans'a hem Sefaret'e yerleştirdim.

Brüksel, Belçika Krallığı (2009-2011)
(Aktif, Yarı Özerk ve Eğitim Seferberi Diplomat Eşi)

Dil: Flamanca, Fransızca, Almanca, İngilizce
His: Sisli puslu tarihi şehrin yemek sanatlarıyla gizli çekiciliği, çizgi roman ve karikatür müzeleri, kültürel faaliyetler, kadın dernekleri, eğitim seferberliği, AÇEV, Belçika Büyük Nişanı'yla büyük final!

Bu şehirde sayısız "Eurocrat" (AB yetkilisi) dünyadaki hemen her ülkenin ikili büyükelçilikleri, NATO, AB daimi temsilcilikleri ve başkonsolosluklar varken, "diplomatlık" cazibesi olmayan bir meslekti; ip cambazlığı daha ilgi çekici bulunabilirdi. Belli ki başarılı bir diplomatlık için 40 yılda öğrenilenlerin cambazlıkla, kısa sürede ve yoğun uygulanması gerekecekti.

Eşim, Güven Mektubu'nu Belçika'nın değil "Belçikalıların Kralı" olarak anılan dönemin kralı II. Albert'e sunmuştu. İlk kez yoğun göçmen vatandaşımızın bulunduğu bir ülkede yaşamaya başlayacaktık. Emeklilik yakındı. Brüksel bir sonun da başlangıcıydı. Türk topluluğu için neler yapabilirdik? Belçika ve yabancı temsilcilikler nezdinde nasıl bir "swan song"[1] olmalıydı?

Tasarılarım: Türk kadın dernekleriyle hemen iletişime geçerken, Belçikalı ve uluslararası kadın gruplarına Türkiye'yi tanıtmak, Rezidans'ın onarımı (gene) ve Rezidans hakkında tanıtıcı bir kitap hazırlamaktı.

Brüksel Büyükelçilik Rezidansı

İlk görüşte vurulduğum Beaux-Arts[2] stili (1905-30) binamız. Hemen yanında Molière Caddesi ve Guy d'Arezzo Meydanı'na bakan köşebaşını tutmuş, diğer daha mütevazı komşuları "Maison d' maître"ler (malikâneler) ile biraz ilerisinde daha gösterişli ve büyük Hôtel de maître (Büyük Konak). İlk kez 1945 yılında sahibi Kont de Liedekerke'den kiralanmış, 1957 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin mülkü olmuş.

---

1 1. Efsaneye göre kuğunun ölmeden önceki son ve güzel ötüşü. 2. Bir sanatçının son eseri, gösterisi.

2 Beaux-Arts: 19. yüzyılda başlayıp 20. yüzyılın sonuna kadar devam eden Fransız neoklasizm ilkelerinden yararlanan ama aynı zamanda Gotik ve Rönasans arkitektonik detayların da görülebildiği mimari stil.

1910 yılında inşa edilen, Mimar René Sergent'in eseri TC Brüksel Büyükelçiliği Rezidansı, 2009 (Fotoğraf: José-Noël Doumont).

Elbette gelir gelmez Brüksel'de de tadilat işlerine girdik. Aynı zamanda bina hakkında hemen bilgi toplamaya, mimari özelliklerini okuya çalışa bir kitap hazırlamaya koyuldum. Nihayet, Murat'ın emekliliğine aylar kala yayımlandı.[3] Ortaya çıkan detaylar arasında binanın mimarının ünlü Fransız mimar René Sergent ve tefrişini yapanın da ünlü dekorasyon firması Maison Jansen'den Stéphane Boudine olması vardı. Bunlardan hazırladığım kitapta daha detaylı bir şekilde bahsetmiştim.

Brüksel Sıkıcı mı? - Baktığımızı Görmek

Brüksel bence şaşırtır ve eğlendirir. Sıkıcı bir şehir diye başlayanların konuşmalarının devamına hemen kulağımı kaparım. Brüksel mütevazı bir şehir gibidir ama sanat, mimari, müzik, mizah ve yemek sanatları dalında inanılmaz zenginlikler sunar. Gri gökyüzü konusunda susarım. Bir kere büyük şehir karmaşasından uzak bir büyük şehirdir. Avrupa Birliği'nin ve NATO'nun merkez şehri olması ile binlerce Eurocrat (Avrupalı) bürokratın gelmesi ile başlayan Brusselisation,[4] yani

3 Zeynep M. Ersavcı, *The Residence of the Ambassador of Turkey in Brussels* Tanıtım Kitabı, Offset Yapımevi, 2011; ayrıca bkz. https://mfa.gov.tr/data/Kutuphane/Yayinlar/bruksel.pdf_(erişim: 08.09.2022).

4 Brusselisation: Şehir Planlaması literatüründe hızlı ve özensizce yapılaşma, az gelişmiş bölgelerde yüksek binalar inşa edilerek bölgede önceden yaşayanların yerine varlıklıların yerleşmeye başlaması.

Annem Melda Güvenç ve babam Bozkurt Güvenç'le, Brüksel'de bizi ziyaretleri sırasında, 2010.

"Brükselleşmek"le birçok kişinin hoşuna gitmeyen değişiklikler yapılır ancak şehir merkezindeki insan ölçeği geleneği korunmaya çalışılır. Hızlı tempoda ve yoğun çalışan şehrin tramvayları bu tempoyu düşürür. Yemek sanatları ise verdiği keyifle, işleri durma noktasına bile getirebilir. Şehrin ortasındaki geniş Bois de Cambre Ormanı stres atmaya çalışan koşucular, çocuklar ve köpek gezdiren emeklilerin uğrak yeridir. Ormanda bir ağaca asılı bir plakette Türkiye'den uçup gelmiş "gülen kumrular"ın (tourterelle turque) varlığından bahseder.

Bu şehirde ne çok müze, sanat galerisi, anıt, park vardır. Özellikle hafta sonları kurulan bitpazarları (brokantlar) ve her türlü antikacının varlığı ister istemez insanın ilgisini çeker. Yaşadıkça görürsünüz ki şık antikacılar da bu bitpazarlarının müdavimleridir. Bu yaymaca pazarlarında ilginç ve tuhaf neler bulursunuz neler. Tesadüfen 1800'lerden kalma antika bir Gördes halısına sahip olmamın ve yıllar sonra Türkiye'ye geri dönmesinin de bir hikâyesi var.

Her şehir gibi Brüksel de kendine özgüdür. Merkezdeki ünlü meydan Grand' Place yazar Jean Cocteau'ya göre bir tiyatro dekoru gibidir. Bir dönem zengin loncaların birbiriyle yarışırcasına inşa ettikleri ve sembollerini astıkları binaların arasında gezinirken bir an sessizlik olsa zaman duruverir. Ağustos ayındaki çiçek festivalinde tüm meydan milyonlarca çiçekle bir goblen halı gibi düzenlenir. Hemen köşedeki Manneken Pis'in (ünlü fıskiyeli küçük oğlan çocuğu heykelciği) özel günler için geniş bir kostüm gardrobu vardır, günden güne değişik kılıklara bürünüverir.

Teatral festivallerinin özünü hemen anlamak pek de kolay olmayabilir. Sokak festivalleri içinde en şaşkınlıkla izlediğimiz Ortaçağ'dan kalma Ommegang sokak alayı, Kral V. Charles'ın şehre gelmesini canlandırır. Tuhaf bir kalabalık içinde, atlar, bayraklar, aktörler, tarihi şahsiyetler, kuklalar, dev adamlar geçit yapar. 150 sene önce yetim çocuklara kreş açmaya yönelik para toplama amaçlı düzenlenen Siyahi Festivali'nin (les Noirauds, Féte de Noiraud) esin kaynağı eski kolonileri Kongo'ymuş. Bu festivale katılanlar yüzlerini siyaha boyayıp beyaz şapka, rengârenk pantolon, siyah ceket giyip zincir kolyeleriyle Brüksel sokaklarında dolaşırlar. Muhtaç çocuklar için ellerindeki kutulara para atanlara siyahi bebekler verirler. Bu abartılı kıyafetlerin amacı halkı eğlendirerek para toplarken kim olduklarını gizlemekmiş.

İlginç olan nasıl olup da günümüzde 1876'dan kalma bu festivale ırkçılık hassasiyetiyle yaklaşılmamasıydı. Aksine bu popüler festival her yıl muhtaç çocuklar için düzenlenmeye devam ediliyordu. Katılımcılar arasında ünlü kişilere de rastlamak mümkündü. Aynı tolerans son yıllarda gösterilmiyormuş. Polemiklere ve ırkçılık suçlamalarına karşı Noiraud'lar artık yüzlerini siyah değil, Belçika bayrağının renklerine (sarı, siyah, kırmızı) boyama kararı almışlar ve geleneği bozulmadan sürdürmeye kararlılar.

Çokkültürlülük

Belçika halkları Valonlar ve Flamanlar farklı kültürleri ve dilleri nedeniyle zaman zaman kutuplaşmalarına rağmen önce birbirlerine sonra diğer kültürlere açık olmayı öğrenmişler. Eski sömürgeci geçmişleri nedeniyle derin suçluluk duygusu ve mahcubiyet duyuyorlar. Valonlar ve Flamanlardan alınan kültürel unsurların üzerine Cezayirliler, İtalyanlar, Portekizliler ve Türkler de ülkenin çokkültürlülüğüne önemli katkılarda bulunmuş. Çokuluslu şirketlerde ve AB ya da NATO gibi kurumlarda çalışanlar da kozmopolit bir nüfus oluşturmuş. Brüksel'de her milletten kişinin kendine uygun bulacağı bir köşesi vardır.

Schaerbeek (Petite Anatolie / Küçük Anadolu)

Çoğunlukla Afyon, Emirdağlı Türk göçmenlerin yaşadığı Art Nouveau mimarinin en güzel örneklerinin olduğu Schaerbeek semti, şimdi capcanlı, rengârenk Türk mağazaları, meyve sebze dükkânları, kebapçıları, kuyumcuları, camisi hatta Nasreddin Hoca heykeliyle Küçük Anadolu olarak anılır. 80.000'e yakın vatandaşımıza ev sahipliği yapan Brüksel'de, iyi entegre olmuş yeni nesiller arasında politikacılar, eğitimciler, müzisyenler, hukuk, tıp ve mühendislik alanında başarılı örnekler çoğalıyor. Önceki nesillerin fedakârlıkları ve eğitimin sağladığı imkânlarla topluma önemli katkılar sunan Türk Belçikalılar övünç kaynağımız.

Sokakta halay, Zeynep Ersavcı (sağdan ikinci), Schaerbeek.

Müzik, Sanat, Mimari, Mizah

Bu şehirde yaşayıp da kültür hayatından etkilenmemek elde değil. 1937'den beri gerçekleşen ünlü uluslararası Kraliçe Elizabeth Piyano Yarışması'nda dünyanın her köşesinden gelen müzisyenlerin arasında Türkiye'den katılanların ve ödül alanların sayılarının artmasından ne kadar mutlu oluyorduk. Yaptığı binaların mobilyalarına kadar çizen Mimar Viktor Horta'nın Art deco yapısı Beaux Arts (BOZAR) mimari açıdan göze hitap ederken konserlere ve edebiyat günlerine de ev sahipliği yapar. Ulusal Opera binasının adı nasıl olur da La Monnaie yani darphane olur? Burası Brüksel'se olur mu olur. Savaştan önce darphane olan bina, bombalanınca yeniden inşasında rotasını para basılan darphaneden opera olmaya çevirmiş ama ismi kalmış yadigâr!

Kültürel miraslarından kaynaklanan entelektüel esinlerle (16. yüzyıl) bile ünlü baba oğul ressam Bruegel'ler kendilerine özgü resim teknikleriyle eserlerindeki detaylara sizi tutkuyla çeker. Kukla tiyatrolarının geçmişi tarihi olaylara ve kişilere dayanır. Mitolojik ve dini, "ağırbaşlı" tablolarıyla tanınan barok resmin en önemli isimlerinden Rubens'in yanı sıra, basit nesnelere değişik anlamlar yükleyen sürrealist ressam René Magritte izleyenlerin peşin hükümleriyle alay eder.

Müzikte Jacques Brel melankolik aşk şarkılarıyla hüzünlendirir, saksofonun mucidi Adolphe Sax enstrümanların pek bilinmeyen kahramanıdır. Caz müzisyeni Django Reinhardt'ı dinlerken yerinizde duramazsınız. Yüzlerce romanın yazarı

Georges Simenon Türkiye'de de popüler olmuştu. Tahsin Yücel'den Bilge Karasu'ya kadar birçok önemli çevirmeni vardır. Egmont Park'ta Brüksel doğumlu Nobel ödüllü kadın yazar Marguerite Yourcenar'ın ünlü romanı *Uçurum*'dan (The Abyss) alıntı cümlelerin taşlara kazındığını görünce düşünmeden edemedim, bir gün acaba bizden bir sanatçı da böyle onurlandırılabilir miydi?

Çağdaş sanatçılardan benim favorilerim Fred Eerdekens kıvırdığı telleri aydınlatarak duvara aksettirdiği yazıları/enstelasyonlarıyla çok ilgimi çekmişti. Buna kontrast olarak melankolik Luc Thymans'ın durgun hüzünlü resimlerinden etkilenmiştim.

Yemek sanatları için ise "Fransız mutfağının vaat ettiğini Belçikalılar önünüze koyar" derler. Başka söze gerek yok.

Şöyle bir baktığınızda da bu şehir pek sıkıcı olmasa gerek!

Türkiye'nin her fırsatta ve her platformda temsili konusunda Murat ve ben hep çok itina göstermeye çalıştık. Yanı sıra bulunduğumuz ülke, şehir, kültür ve sanat tarihini de yakından incelemeye gayret ettik.

Avrupa'da Türk Edebiyatı

Kültür ve edebiyat konusunda da kısa sürede iki önemli program gerçekleşmişti. Avrupa Komisyonu Türkiye Delegasyonu tarafından finanse edilen "Kültür Köprüleri" programı çerçevesinde Türkiye'nin 24 kentte ve 8 Avrupa ülkesinde yürüttüğü "Avrupa Edebiyatı Türkiye'de – Türk Edebiyatı Avrupa'da" başlıklı geniş kapsamlı kültür projesine Buket Uzuner, Ayşe Kulin, Mario Levi gibi yazarlar katılmışlardı. İlk kez bir Nobel ödüllü yazarı Dublin'de tanımıştık. Eserleri Fransızcaya ve Flamancaya tercüme edilen Orhan Pamuk, Brüksel'de Passa Porta Edebiyat Festivali'ne katılmıştı. İlk Nobel ödüllü Türk yazar olması nedeniyle çok gururlanmıştık. Katıldığı söyleşi kalabalıktı ve yoğun ilgi gördü.

Ortak Payda Kadın Dernekleri

Belçika'daki çok sayıdaki Türk kadın derneğinin faaliyetleri farklı amaçlarla yürütülse de ortak paydası "kadın"dı. Her derneğe eşit mesafe prensibi ile amaçlarını masa başı toplantılarında ve her kadına söz vererek dinledik. İlginçtir, birbirleriyle temasları yoktu. Acaba bu derneklerin hepsini 8 Mart Dünya Kadınlar Günü'nde bir araya getirmek mümkün olabilir miydi?

Bu amaçla bir konser salonu bulundu. Her derneğin bir standı olacak, dernekler amaçlarını ve faaliyetlerini tanıtıcı broşürler hazırlayacak, sahnede faaliyetleri doğrultusunda birer gösteri yapacaklardı. Amaç toplumun bölünmemesi ve ortak yaşamın devamını sağlamaktı. Bir grup Fransızca veya Flamanca şarkılar söylerken, bir grup Türkçe bir piyes sunuyordu. İlahiler okuyan bir grubu, konuşma terapisiyle kekemeliği tedavi eden bir başka grup izliyordu. Fuayede mini etekliler ile muhafazakârların optik okuyucuları nihayet birbirlerini görüyordu. Program-

lar farklı grupların ilgisini çekmişti. Tek bir doğru yoktu. Bir ilkin gerçekleşmesine çok mutlu olmuştum.

AÇEV ve Başarılı Belçikalı Türk Kadınları

Anne Çocuk Eğitim Vakfı (AÇEV) hazırladığı göçmenlere yönelik eğitim programlarıyla nesiller ve kültürler arasında sıkışmış ailelere ve çocuklarına etkili iletişim ve aile ilişkilerinin güçlendirilmesi konusunda destek veriyordu. Okuma yazma kurslarına katılıp diplomasını alan yaşlıca bir kadın, "29 harf öğrendim/29 gözüm açıldı" diye şiir yazmıştı. Göçmen Türkler arasında uzun süredir mesleğinde başarılı kişiler, karar alıcı senatörler, milletvekilleri vardı ama bu sayı artmalıydı.

Tanıdıkça gurur duyduğumuz ilk Türk senatör Meryem Kaçar, Fatma Pehlivan, federal milletvekilleri Meryem Almacı, Hilal Yalçın, belediye meclis üyeleri Derya Aliç, Mahinur Özdemir (sonra büyükelçi) bu isimlerden bazılarıydı. Onlarca hukukçu, doktor, psikolog, konuşma terapisti, evet, Belçika güzellik kraliçesi Zeynep Sever, Piyanist Leyla Pınar, sivil toplum temsilcileri, iş insanları vardı. En önemlisi vatandaşlarımızın Tük dilinde gözü kulağı olan, toplumda dayanışmayı sağlayan özverili çalışmalarıyla şahsen de yakın desteklerini gördüğüm Celil Gündoğdu, Zerrin Aydın, Birgül Kapaklıkaya gibi birçok başarılı basın mensubu tanıdık.

Belçikalı Türk Bakan Emir Kır

Saint-Josse-ten Noode Belediyesi'ne seçilen Türk kökenli Frankofon belediye başkanı Kır, esasen Avrupa'da seçilen ilk belediye başkanıydı. Aynı zamanda Federal Parlamento üyesiydi. Brüksel hükümetinin spor, sosyal ilişkiler, aile, kültür, uluslararası ilişkiler, temizlik, imar işleri ve mesleki eğitimlerden sorumlu devlet bakanıdır. Özellikle yabancıların dil eğitimi alması konusunda çok çalışırdı. 2011 yılında unutamadığım bir 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı kutlamalarının Palais des Beaux-Arts'ta (BOZAR) yapılmasını sağlamış, vatandaşlarımız belki yıllar boyu önünden geçtikleri ve içine girmeyi hayal edemedikleri bir mekânda çocuklarıyla birlikte eğlenmişti.

Avrupalı Kadınlar Derneği'nde Türk Kadınları Çoğalıyor

Her yeni tayinde uluslararası kadın derneklerine üye olmuşumdur. Brüksel'deki Femmes d'Europe, AB ülkeleri kadınlarının kurduğu bir STK'dır. AB üyesi olmayanlar ancak "Çok Uluslu Grup" üyesi olabilirdi. O dönemde daha sonra birlikte başarılı organizasyonlar yapacağımız TÜSİAD Temsilcisi'nin eşi Bige Kaleağası grubun tek Türk üyesiydi. Aktif ve popülerdi.

(Soldan) Çokuluslu Grup üyeleri, TÜSİAD temsilcisinin eşi Bige Kolağası (gri elbiseli), Zeynep Ersavcı, Brüksel Başkonsolosu'nun eşi ressam Ayşegül Poroy, BM Kadın Derneği Başkanı Marie Anne Dage, Nato Daimi Temsilcisi'nin eşi Şeniz Berk, diğer grup üyeleri ile Türk Kültürü konuşma serisi etkinliklerinden birinde, Brüksel Rezidansı. 2010.

Grupta, eski alınganlıklar yüzünden, Misyonlarımızdan hiç temsilcimiz yoktu. Küskünlüklerin ciddi bir zaman kaybı olduğunu düşünürüm. Oysa iyi eğitimli, akıllı, sempatik, gruba varlıklarıyla katkıları olabilecek sayısız diplomat eşi vardı. En kısa sürede çok sayıda Türk derneğe üye olduk. Çok uluslu (Multi Nationals) grupta her kıtadan ve ülkeden üye vardı. Ermeni üyeler de çoktu. Birden Türklerin sayılarının artması rahatsızlıklara neden oldu. Aldırış etmemeye kararlıydık.

Yapılan faaliyetlerden grubun seçtiği projelere mali katkı sağlanıyor, yıl sonu toplantısında ilan ediliyordu. Ben bir konferanslar dizisi yapabileceğimi söylediğimde kulak arkası edilmişti. ("Kim? Türk konuşacakmış! Ne hakkında? Avrupa hakkında ne söyleyebilecekmiş? vb.") O sırada İstanbul 2010 Avrupa Kültür Başkenti seçilmişti. İstanbul'la ilgili bir konuşma konusunda ısrarlıydım; bu konuşma kapının aralanması anlamına gelecek, sonraki konuşmaların devamını sağlayacaktı. Kabul ettirmek kolay olmadı.

Bir ay sonra grup Türk Sefareti Rezidansı'na gelecekti. Konuşma ücretliydi ve geliri Femmes d'Europe'un kasasına girecekti. Yıl sonunda Türk kültürü konuşma serisinden gelen elde edilen gelir üyelerden alkış almıştı.

Hacı Bekir Lokumu'na Altın Madalya

Etkinlikte bizim ikramımız Türk kahvesi ve lokumdu! Hacı Bekir Lokumu Belçika'da 1897 Brüksel Fuarı'nda ve 1930 Liège Uluslararası EXPO'sunda iki altın madalya kazanmıştı. Altın madalyaların beratlarını poster olarak astık. Yeni nesil kahve makineleri de bu işin "şip şak" yapılmasını sağlıyordu. Geleneksel cezve göz korkutuyordu ama kahve makinesi kahvemizi, kahvemiz yanındaki lokumu pazarlıyordu– tümü istenirse de hepsi pazarlanıyordu. Bunların satın alınabileceği adreslerin kartları da yanına konacaktı.

O günkü tema kahve değildi ama Türk kahvesi cezvesi, mangalı, tarihi ve ritüelleriyle ileriki konuşmalardan biri olmaya adaydı. Başkan Marie-Anne Dage bu faaliyetlerin diğer gruplara da açık olmasını rica ettiğinde sevincim sonsuzdu. Organizasyonda Sefaret personeliyle ve diğer diplomat eşleriyle iyi bir ekip oluşturmuştuk.

Bir kermeste de Türk kahvesi sırası, fal bakmayı üstlenen başarılı akademisyen Pınar Tufan'ın şöhreti yüzünden uzun bir kuyruğa dönüşmüştü. Sofistike makineleriyle İtalyan kahvesi satan kişi yanımıza gelip, "Neymiş bu Türk kahvesi, mürekkep gibi bir şey!" demişti. "İyi de bizimkinden fal çıkıyor!" demiştim. Kahve her zaman harika bir bahane!

Saklı Nesneler (Objets Caché) Sergisi

Brüksel Sefireler Grubu, Saklı Nesneler Sergisi yapma kararı aldığında amaç değişik kültürlerin günlük ve geleneksel –ne oldukları hemen belli olmayan– nesnelerini sergilemekti. Bir de yarışma düzenlenmişti. Sergiyi gezenler nesnelerin önüne konan kâğıtlara o nesnenin ne olduğuna dair kendi tahminlerini yazacaklardı. Kazananlara da ülkelere özgü bir küçük hediye verilecekti. Sergi kitapçığı en son dağıtılacaktı.

Bizim nesnemiz hiç kimsenin bilemediği kapaklı, altı delikli bakır hamam sabunluğuydu. Evirdiler, çevirdiler, hem kapağı var hem altında delikler. Hamam yolunda sabunun kutuda erimemesi ve sularının sızması için müthiş bir geleneksel tasarımdı. Artık hiç kullanılmıyor belki ama bizden bir parça. Japonların bohçayı çanta gibi kullandıklarını biliyordum, keza çorap yamamak için tahtadan yapılma yumurtayı da. Amerikalılar ise elips Amerikan futbol topu koymuşlardı. "Saklanan nesne değilmiş de onun ortaya çıkardığı heyecanmış", böyle demişlerdi. Biraz zorlama olmuştu.

Brüksel'e Resmi Ziyaretler

Brüksel de küçük veya kalabalık heyetlerin sık sık resmi ziyaretlerinden nasibini alan kentler arasındadır. Her yerde yapıldığı gibi resmi ziyaret öncesi ilk iş önerilen tarihlerin yerelde özel veya bir tatil gününe gelmemesine dikkat edilirdi. Sefaret mensupları mesailerini uzatıp tüm ayrıntıları gözden geçirirken, Rezidans

Zeynep Ersavcı (sağdan üçüncü), Japonya, Amerika ve Pakistan sefireleri ile Türkiye adına bakır hamam sabunluğunun yer aldığı Saklı Nesneler Sergisi'nde.

personeliyle benden beklenen programlara hazırlanırdık. Bu süreçte Sefaret ile Rezidans'ın koordinasyonu çok önemliydi. Gün olur, resmi heyetin yoğun programlarına sabah basın mensuplarıyla kahvaltı yapılarak başlanır, yerel makam temsilcileriyle çalışma öğle yemeğiyle devam eder, akşam vatandaşlarla buluşma toplantılarıyla tamamlanırdı. Tümünün aynı günde aynı mekânda ve aynı personelle yerine getirilmesi gerekebilirdi.

Heyette eş bulunuyorsa havalimanında karşılama ve refakat vazifelerine başlamadan Rezidans'taki işlerin bitmesi gerekirdi. Bunlar genel çerçeveleriyle heyet ve yerel makamların katılımcı listesinin temini (davetiye gitmeden önce telefonla teyit alınır), masadaki yer kartlarının ayarlanması için gerekliydi. İkram/masa düzeni (bir arada tek masada mı oturulacak, ayrı ayrı küçük masalar, *petit table* mı tercih edilecek, açık büfe veya kokteyl şeklinde ayakta mı servis gerekecek)... Sonra mönülerin hazırlanmasına geçilir, listeye göre mönü kartları da düzenlenirdi.

Bir yandan malzemelerin alışverişi, pişirme sürecinde aşçıbaşıya ek yardımcı, servis için yeterli personel, karşılama için ayrı personel, gerekebilecek ses düzeni için teknik ekipman ve bu işten anlayan bir eleman ayarlanırdı. Kapıdaki güvenliği de unutmamak gerekirdi. Konuklar gelmeden personelimizle birlikte "şeytanın gözü" dediğim hata arayan gözle son kontrolü yapardık. İyi planlamadan sonra telaş olmaz, yorgunluklar hissettirilmezdi. Ben de gülümseyen ancak tetikte bir

saha komiseri gibi olurdum. Tek başına olup da tüm bu hazırlıkları Sefaret'te ve Rezidans'ta mükemmel yapan meslektaşlarımızı hep çok takdir etmişimdir. Bence onlarınki olağanüstü bir başarı öyküsüdür.

Misyonlararası İşbirliği ve Destek

Brüksel'deki yoğun tempolu dönemlerde müsteşar Korkud Tufan'ın (sonra büyükelçi) eşi akademisyen Pınar'ın, mükemmel Fransızcasıyla Başkâtip Sülün Aykurt'un katkıları çoktu. Diğer Misyonlarımızdan da AB Daimi Temsilcisi'nin eşi Gamze Kuneralp, NATO Daimi Temsilcisi'nin eşi Şeniz Berk, Başkonsolosumuzun eşi ressam Ayşegül Poroy'la misyonlararası destek ve yardımlaşmayı etkin bir şekilde yürüttük. Anvers Başkonsolosu Deniz Çakar (sonra büyükelçi) ise ışık hızıyla ve her zaman yanımızda olurdu. Hepsini güzel hatırlıyorum.

Rezidans'ta Davetler

Resmi ziyaretlerde ve davetlerde protokol konularında her zaman titiz oldum. Masaları kendim kurar, çiçekleri hep kendim düzenlemeye özen gösterirdim. Benim için uygulama sıklığından olacak, gündelik işlerden farklı değildi. Karşılaştığım protokol konularındaki zorlu kararlardan biri Kral Albert'in kuzini, aynı zamanda Lihtenştayn Büyükelçisi'nin eşi Prenses Margaretha'ya verdiğim veda yemeğinde oldu.

Rezidans'ta verdiğimiz bir davetin resmi masa düzeni (Fotoğraf: José-Noël Doumont).

"Türk Kültürü" konferanslarımdan birinde.

Prensesin verdiği listedeki, üç başka prensesin ve Solvay ailesinin ünlü ismi Mimi Solvay gibi kişilerin bulunduğu taçlı/taçsız kalabalık bir grubun masada doğru yerlerde oturtulması kolay değildi. Altes Prenses Margaretha'yı ve ev sahibesi olarak kendimi masanın ortasına almıştım. Diğer "Altes"ler ve misafirler, gümüş bir tepsiden seçecekleri kartları masaya dizilmiş kartlarla eşleştirerek yerlerini bulacaklar, oturma düzenini kendileri tayin edeceklerdi. Bu sistemi özellikle kadınlar için verdiğim öğle yemeklerinde sık kullanırdım.

Lihtenştayn Prensesi Margaretha ve Uluslararası Disleksi Derneği

Brüksel'deki tüm sefirelerin üye oldukları derneğin dışında, Prenses Margaretha'nın kurduğu ve başkanı olduğu bir de Uluslararası Sefireler Grubu (Groupe International des Ambassadrices) vardı. Grup üyeleri sefirelerden 18, Belçikalılardan 14 kişiden oluşuyordu. Belçikalı üyeler, şöhretler geçidi gibiydi: Prenses Hélène de Merode, Mimi Solvay (Solvay kimya şirketinin sahibinin eşi), Prenses Marie Eleonora de Ligne, Margarida Barroso (Avrupa Komisyonu Başkanı'nın eşi), Anne d'Udekem d'Acoz (şimdiki kraliçenin annesi), Jacqueline Rousseaux (Senato Başkanı Armand de Decker'in eşi) ve diğerleri.

Her üyenin gruba kültürel bir katkı yapması bekleniyordu. Yeni üyelik için iki üyenin önerisi gerekiyordu. Türk Kültürü konuşmalarımdan dolayı beni İspanyol ve İrlanda sefireleri tavsiye etmişlerdi. O konuşma serisine devam ederken ilginç insanlar tanıdım. Yıllar içinde adımı unutmuşlardır ama Türk Sefareti'ne gelmiş

ve Türkiye'yle ilgili bir dizi konuşma dinlemiş olmaları benim için her zaman daha önemli olmuştur. Grup daha sonra da Türkiye'ye bir gezi düzenlemişti.

Kurucu başkan Prenses Margaretha'yla dostluğumuz devam etti. Son derece mütevazıydı, aktif olarak birçok dernekte çalışırdı. Uluslararası Disleksi Derneği'nin (International Dyslexia Association) başkanıydı. UNESCO'yla işbirliği yapan dernek, 190 ülkenin eğitim bakanlarının katılımıyla bir Global Dialog Forum'u oluşturmuştu. Öğrenme güçlüğü olan öğrencilere eğitim verenlerin eğitimi konusunda metot paylaşımı için on-line ücretsiz kurslar düzenliyorlardı. Bilimsel danışma komitesinin başında Oxford Üniversitesi'nden Prof. John Stein vardı. Lüksemburg TV'de Disleksik çocuklara eğitim veren bir programın yapılmasında önemli rol oynamıştı. Bu programları Türk Milli Eğitim Bakanlığı'yla paylaşmaya hazırdı.

O dönemde başbakan olan Recep Tayyip Erdoğan'ın eşi Emine Erdoğan'ın bir resmi Brüksel ziyareti vesilesiyle düzenlediğim yemeğe Prenses Margaretha'yı da davet etmiştim. Emine Erdoğan, eğitimde işbirliği konusuyla ilgilenmişti. Daha sonra Milli Eğitim Bakanlığı'na da mektuplar yazdım ama bir gelişme olmadı. Şimdi bu satırları yazarken düşünüyorum, gene mi denesem acaba?

Kraliyet Sarayı'nın Böcekli Tavan Süslemeleri ve İlginç Kraliçe Paola

Brüksel Kraliyet Sarayı tören salonunun tavanları, kristal avizeleri bile "jewel scarabs" adlı böceklerin mavi yeşil janjanlı kabuklarıyla kaplıdır. Sanatçı Jan Fabre'a destek veren Kraliçe Paola modern sanat meraklısıydı. Sanatçının, muazzam tavanın bir köşesine Kraliçe Paola'nın inisiyallerini gene böcek kabuklarıyla işlediğini okumuştum. Bir yeni yıl resepsiyonunda, "Heaven of Delight" (Sevinç Cenneti) olarak adlandırılan tavan bezemelerindeki inisiyallerin yerini sordum. Güzeller güzeli Kraliçe Paola son zamanlarında katıldığı törenlerde yorgun görünür, ikili sohbetlere pek girmezdi. Bu soru üzerine gözleri parlayarak, kolunu kaldırıp bana yerini göstermesi ve uzun uzun açıklaması "olay" olmuştu. Sonuçta, o sevdiği bir konuyu anlatan bir kişiydi. Ben de onların yerini merak eden bir Türk Sefire.

Tenten İstanbul'da

Belçikalıların çizgi roman merakları meşhurdur. Başarılı çizerler ve popüler kahramanlarına milliyetçi bir duyguyla bağlıdırlar. Louvain La-Neuve'de o sıralarda, Tenten'in maceralarının yazar ve çizeri Hergé'nin (Georges Prosper Remi) adıyla açılan Hergé Müzesi'ndeki "müzeografi" görülmeye değerdi. Onlarca dile tercüme edilmiş Tenten kitapları da sergileniyordu. Çocukluğumuzda hemen tüm maceralarını Türkçede okumuşluğumuz vardır. Müzede Türkçe bir *Tenten* yoktu. Müzeyi yazar Buket Uzuner'le gezmiştik. Bu işi ciddiye aldık. İlk fırsatta Buket Uzuner İstanbul'dan bir Türkçe *Tenten* gönderdi, kitap törenle müzede yerini aldı.

Hergé Müzesi ziyareti ve Türkçe *Tenten* kitabının müzeye takdimi. (Soldan ikinci) Müsteşar Korkud Tufan (sonra Büyükelçi), Müze Arşiv Sorumlusu Dominique Mariq, Murat Ersavcı, Müze Müdürü Fabrice Corioni, Zeynep Ersavcı, Kültür Turizm Müşaviri Kenzi Güzel.

Öğrendik ki Tenten'in ilk ve son sinema macerası "Tenten ve Altın Post"un (1961) büyük bölümü İstanbul'da çekilmiş. Önce filmde oynayan aktör Jean-Pierre Talbot'u bulduk. Bu arada, İzmirli şarkıcı Dario Moreno da filmde rol almış. Şaşırtıcı derecede Tenten'e benzeyen müze müdürü Fabrice Corioni, arşiv sorumlusu Dominique Mariq, aktör J.-P. Talbot, Turizm Müşavirimiz Kenzi Güzel, Müsteşarımız Korkud Tufan'la Rezidans'ta bir çalışma yemeği yedik. Tenten'i canlandıran aktör Talbot'u 2011'de yani 50 küsur yıl sonra İstanbul'a göndermeyi, Buket Uzuner'in rehberliğinde İstanbul'u gezmesini ve bunu canlı yayın (Tintin trailer) olarak yayınlamayı planladık.

Müze yetkilileri ve Talbot havalara uçuyordu. Gerçekten fikir harikaydı. Buket Uzuner bu işi mükemmel yapacaktı. Turizm Bakanlığı'ndan biletler ayarlandı, İstanbul programı heyecan verici bulundu. İyi bir reklam olacak, Tenten'le gezilen yerlerin izinde çok sayıda meraklı ülkemize gelecekti. Maalesef, Brüksel'deki vaktimiz yetmedi. Hâlâ hayıflanırım.

Hayaller Şehri Sagalassos

Brüksel günlerimizden, unutulmaz dost Sir Marc Waelkens (1948-2021), – Toroslar'ın yüksek bölgesinde Antalya ile Burdur arasında yol geçmeyen bir tepede yüzyıllardır uyuyan Sagalassos antik kentine ilk görüşte vurulan; Sagalassos'la

ayrılamayacak bir şekilde bütünleşmiş Belçikalı arkeoloji profesörü. Ağlasun halkından sonra, arkeoloji camiasında dahi bilinen ismi ile "Marc Bey". Sahasında saygın Solvay Ödülü'ne, Belçika Kralı'ndan Şövalyelik Nişanı'na, Türk hükümetinden de 2010 Kültür ve Sanat Büyük Ödülü almaya layık görülmüştü. Arkeoloji projelerindeki örnek rolüyle Sagalassos'u modern arkeolojinin temel ölçütü, nirengi noktası olarak kabul ettirmiştir.

Brüksel'de ilk karşılaşmamızdan itibaren hayran olduğumuz ve ne yapsak yeterince hakkını veremeyiz düşüncesiyle olabilecek her türlü desteği vermeye çalıştığımız Marc Bey, Murat'ın ve benim çok yakın dostumuz oldu. "Hayallerinin şehri"yle 1984 yılında ilk kez karşılaşmıştı. Ömrünün sonuna kadar tutkuyla özdeşleştiği Sagalassos kazılarıyla ülkemiz ve dünya arkeolojisine büyük katkılar sağladı. Klasik arkeolojinin dışında tarih öncesine ilişkin incelemelerini, arkeolojinin yanı sıra zooloji, jeoloji, botanik, antropoloji, jeomorfoloji hatta genetik gibi 12 değişik disiplinde yürüttü.

Başkanı olduğu başarılı kazı ekibinin çalışmalarıyla ortaya çıkan Sagalassos'un 9.000 kişilik hiç bozulmadan kalmış tiyatrosu, anastilosis çalışmaları sonucunda tekrar ayağa kalkan Heroon'u, Antikçağ'da olduğu gibi dağlardan gelen suyun çağladığı etkileyici Antoninler Çeşmesi'ni görüp de etkilenmemek mümkün değildi.

Marc Bey, Leuven Üniversitesi'ndeki akademik görevinin yanı sıra, yıllar içinde heyecanı ve tükenmez enerjisiyle Sagalassos Dostları grubunu kurmuş, projenin yürüyebilmesi için gerekli mali desteğin temini amacıyla çalınmadık kapı bırakmamış, üstelik bir yandan da her iki ülkenin bürokratik kurallarıyla uğraşmıştı. Leuven Üniversitesi'nde yılmadan, her yıl saatlerce süren sunumlarıyla o yıl elde edilen kazı bulgularını paylaşırdı. Bu sunumlar sonrasında heyecanının değmediği kişi kalmazdı. Marc Bey arkeolojiye yaklaşımını, "Kazı mahallindeki toplumu ekonomik, siyasi, dini, çevre faktörleri, yeme içme alışkanlıkları, artizanal üretimleri gibi tüm yönleriyle incelemek ve bir detektif gibi bir araya getirerek yorumlamak" olarak ifade ederdi.

2011'de Belçika'nın Tongren şehrindeki Gallo-Romain Müzesi'nde birçok önemli kazı buluntusu sergilendi. Sagalassos Dostları kartında yer alan Marc Bey'in silueti İmparator Marcus Aurelius'un hemen yanında onun duvara vuran bir gölgesi gibiydi.

2014 yılında Marc Bey'in emekliye ayrılmasıyla uzun yıllardır beraber çalıştığı Prof. Jeroen Poblome Sagalassos direktörü oldu. Uluslararası geniş kazı ekibinde direktör yardımcılığını ODTÜ mezunu yüksek mimar ve arkeoloji doktorası bulunan Dr. Ebru Torun yürütüyor. Dr. Torun bir yandan anastilosis projelerini yönetirken, mimari konservasyon, bölgeye has metodoloji ve teknikler ile kültürel mirasın idaresi (koruma), Ağlasun-Sagalassos bölgesinin sürdürülebilir gelişimini amaçlayan çalışmalardan sorumlu. Gurur duyduğumuz bir Belçikalı/Türk.

2021'de maalesef Marc Bey'i kaybettik. Eminim, bugün hâlâ "ikinci vatanım" dediği Ağlasun'da Toros Dağları'nın esintisinde dolaşıyor.

(Soldan) Belçika Sefiresi Anne Lagring de Witte, Mimar Dr. Ebru Torun, Zeynep Ersavcı, Belçika Büyükelçisi Pol de Witte, Prof. Marc Waelkens (Marc Bey), Sagalassos Kazı Başkanı Prof. Jeroen Poblome, evimizde, Ankara, 2011.

Sagalassos Vakfı Türkiye

Prof. Dr. Münir Ekonomi başkanlığında 2015 yılında Sagalassos Vakfı'nın ilk seçilen yönetim kurulu üyeleri arasında Prof. Waelkens, Dr. Jeroen Poblome, Y. Mimar Ebru Torun, Ünsal Hekiman, İdil Biret, Hacı Ali Ekinci, Fikret Atalay ve ben de vardım.

Daha sonra Mütevelli Heyeti'ne Canan Pak, Sadife Karataş Kural, Ömür Bozkurt, Tunç Uluğ, Cem Tarık Yüksel ile aktif olarak Feyhan Yaşar, Ece Tonbul katıldılar.

Antik kente düzenlenen bir gezi sonrasında Türkiye'de de Sagalassos Dostları grubu oluştu. Sagalassos, 2009 yılından bu yana UNESCO Dünya Mirası Geçici Listesi'nde. Artık iyi tanınan, çok gezilen, üzerine çok yazılan, basında sıkça yer alan bir antik kent.

Hayalim Gerçekleşiyor Kitabımı Yazıyorum

Brüksel Rezidansımızın mimarisine ve tefrişine ilk günden beri hayrandım. Bunu kime borçlu olduğumuzu hep bilmek istedim. Piyanist İdil Biret'in bir anısı gözümü açtı. Kendisi 1958'de henüz talebeyken, dönemin Brüksel Büyükelçisi Rıfkı Zorlu'yu ziyareti sırasında, binanın alımının gerçekleştiğini ve içinin dönemin en ünlü dekorasyon firması Maison Jansen'e döşetileceğini duymuştu. Gerçekten eşyaların arkalarında bu damgayı bulmak mümkün oldu. Firma aynı zamanda Laeken ve İspanya'daki kraliyet saraylarını döşemekteydi, bilahare Başkan Ken-

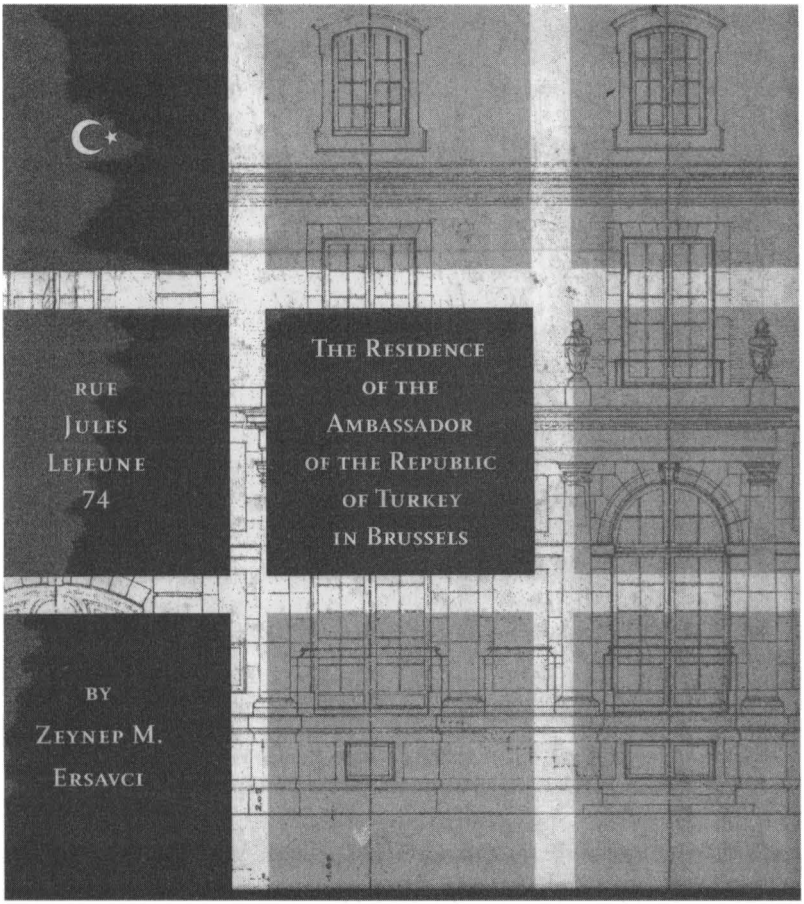

Rue Jules Lejeune 74, Brüksel'deki Türkiye Cumhuriyeti Büyükelçisinin Rezidansı, kitabımın kapak tasarımı.

nedy yıllarında da Beyaz Saray'ı. Bu bilgi bile bizim *L'Eventail*[5] dergisine resimli konu olmamıza yetti.

Kitabım için Rezidans'taki 17. yüzyıl porselenleri, antika Japon enstampları, Osmanlı gümüşleri, Savonnerie ve Flaman duvar halıları ile orijinal Fransız epok eşyalarla ilgili araştırma yapıp eksperlerle görüşüyordum. Kaybolan bina planlarının Commune'de (Yerel Yönetim) bulunmasıyla ünlü mimarı René Sergent ve binanın ilk sahibi "Kont de Liedekerke" ailesinin de tespiti mümkün oldu. Bina, Mimarlar Odası'nın önemli yapılar listesine girdi. Tesadüfen bulunan 16. yüzyıl İznik çinileri büyük sürpriz oldu. *Rue Jules Lejeune 74, Brüksel'deki Türkiye*

5 Gerald Watelet, Zeynep Ersavcı - "De La Sublime Porte à la république de Turquie à Uccle" ("Uccle'de Bâbıâli'den Türkiye Cumhuriyeti'ne"), *L'Eventail*, sayı 4, Nisan 2011, s. 108-112. Konukseverlik sanatı, Rezidans'ın mimarisi, dekorasyonu ve Türk yemek sanatlarıyla ilgili yazı.

(Soldan) Murat Ersavcı, Büyükelçi Pol de Witte, Zeynep Ersavcı, Ann de Witte, Murat'a Belçika Büyük Nişanı tevdi töreni, Belçika Büyükelçiliği, Ankara, 2011.

Cumhuriyeti Büyükelçisinin Rezidansı adlı İngilizce yazdığım kitabın basımını Dışişleri Bakanlığı destekledi ve örnek kitap olarak tüm misyonlarımıza dağıtıldı.

Her Zaman Hüzünlendiğimiz Konu

Tüm meslek hayatımızın her an parçası olan güvenlik konusunda, zarif Rezidansımızın pencerelerindeki demir panjurların sebebi olan saldırılar, yakınımızdaki bir meydanda bulunan Ermeni Anıtı'nın önünde sık sık düzenlenen gösteriler bizi endişelendirirken, Brüksel'de kaybettiğimiz idari ataşemiz Dursun Aksoy da diğer şehit diplomatlarımızla birlikte yaşamımızın acı anıları olarak kalacak.

Hep Güzel Hatırlayacağımız Brüksel A Takımı

Bir sefaretin çarklarını diplomatlar döndürürse, bir rezidansın çarkları da benim her zaman A Takımı dediğim personelle döner. Her fırsatta bana yardım eden Büyükelçi Asistanı Hülya Arslan'dan ne çok destek gördüm. Brüksel Rezidansı için de mükemmel bir takım çalışması içinde olduk. Standartlarımızı hep en yüksekte tuttuk. Rezidansımızın Türkiye'yi layıkıyla temsil eden bir mekân olması için beraber çalıştık, başarı hepimizin oldu. Davetlilerimiz gerek resmi heyetler,

kraliyet ailesi üyeleri, uluslararası kadınlar gerek Türk toplumunun üyeleri olsun her grubun farklı damak tadına uygun ve çeşitlilikte mönüler hazırlayan şefimiz Abdurrahman Koca, Mehmet ve Gülvade Karakaya, Metrdotelimiz Dursun Yılmaz, Yahya Öztürk, Melek Şar, Fatma Özsoy'u hiçbir zaman unutmayacağım.

Murat'a Belçika'nın En Büyük Nişanı Tevdi Ediliyor

Emekliliğe geçişte eşime sunulan Belçika'nın en büyük nişanı "Grand Cross of the Order of Leopold II"de, hayatındaki amirlerinin, çalışma arkadaşlarının ve diplomatik meslek yaşamı süresinde karşılaştığı olayların payı var. Belki benim de bir tutam tuzum.

Ve nihayet: Diplomasi mesleğindeki saatler dönemin bittiğini işaret ederken daha neler yaşanırdı, neler yapılabilirdi? Hayallerin sonu yoktur! Son zaman kapsülümü de Rue Jules Lejeune 74 numarada bıraktım.

Post Script

Diplomatik yolculuğumuzda yarım kalmış işlerden biri de Paris tayinimizmiş. Brüksel tayinimiz iki defa "oldu olacak" derken gerçekleşmemiş ancak Murat'ın emekli olduğu son tayin yeri olmuştu. Paris ise ilk tayin yeri olarak kulağımıza fısıldanmış ama nazlı nazlı 40 küsur sene sonra kendi temposunda arz-ı endam etmişti. Eh, ziyanı yok.

Paris (2012-2017)
(İzmir EXPO İçin Mesai Veren Emekli Diplomat Eşi)

Dil: Fransızca, İngilizce
His: Başka bir şapkayla Paris'te yaşam, İzmir ikinci kez EXPO'ya aday, güçlü rakipler arasında bir tanesi "çok güçlü", İzmir için sağlık teması – doğru seçim, Galenos ve Asklepieion, Efes'e seyahat telaşlandırdı, en etkin tanıtımda neler saklı, EXPO Parkı'nın mimarı Zaha Hadid, Defne Samyeli.

Murat, 2011 Haziran'da Brüksel'den emekli oldu. 40 küsur yıldır değişik dönemlerde toplanmış hatta unutulmuş eşyalarımızla Ankara'daki dairemize yerleşmeye çalışırken, oğlumuz ve gelinimizden mutlu bir haber aldık. İlk torunumuzu karşılamak için yollara düştük.

Dünyanın bir o köşesi bir bu köşesi derken seyahatlerle geçen hayat devam edeceğe benziyordu zira torun sevinciyle haşır neşirken, Murat bir telefonla Paris'teki Uluslararası EXPO faaliyetlerini düzenleyen kuruluş BIE'ye (Bureau International des Expositions – Uluslararası Sergiler Bürosu) Türkiye Başdelegesi olarak atanmıştı.

Bir süre sonra genel kuruldaki seçimler sonucunda Türkiye adına Kurallar Komitesi Başkanlığı'nı iki yıllık bir süre için üstlenirken, bir yandan da İcra Komitesi üyeliği, Enformasyon ve İletişim Komitesi Başkanlığı ile Genel Kurul Başkan Yardımcılığı görevlerini yürütüyordu. İzmir'in EXPO adaylığı için kurulan hazırlık komitesi ile BIE arasında etkin koordinasyon sağlanması önem taşıyordu. Yoğun bir döneme daha giriyorduk. İzmir EXPO aday şehir teması, "New Routes to a Better World – Health for All" (Daha İyi Bir Dünya için Yeni Yollar – Herkes için Sağlık) şeklindeydi.[1]

Paris'te Yaşam Başlıyor

Bir süre otellerde kaldıktan sonra eve çıkmanın daha doğru olacağını anladık. "Altın Üçgen"[2] içerisinde Rue Quentin Bauchart'ta (şansımıza) küçük ama çok şık bir mobilyalı ev kiraladık. Bina Art Deco stiliydi. Ünlü George V Oteli'yle sırt sırtaydık. Murat'ın işyeri Rue d'Iéna dakikalar içinde yürüme mesafesindeydi.

1 Bkz. EXPO 2020 İzmir Tanıtım Filmi, https://youtu.be/vCf-d59BZks, erişim: 16.09.2022.
2 Triangle d'or Paris: Avenue Montaigne, Champs-Élysées ile Avenue George V arasındaki prestijli bölge.

Önce benden resmi olarak neler bekleniyor onu öğrenmeye çalışmıştım. BIE'nin başkanı İspanyol diplomat Vicente Loscertales'le çok yakın dost olmuştuk. Murat'ın üstlendiği kurum içindeki aktif görevlere çok destek vermişti. Türkiye'nin adaylığına "tarafsızlık zırhı" içinde sempatiyle bakıyordu. Diğer rakip aday ülkeler arasında yer alan Tayland (Bangkok), Brezilya (Sao Paola), Birleşik Arap Emirlikleri (Dubai) ve Rusya (Yekaterinburg) temsilcilerinin tanıtım faaliyetlerine katılıyorduk. Tayland çekildikten sonra amansız rakibimiz olarak Dubai görünüyordu. Delegelerinin imkânları bize verilenin çok üstündeydi. Küçük dairemize zaman zaman delegeleri davet ediyorduk. Tüm adaylar da şık restoranlarda yemek davetleri yapıyorlardı.

Etkili Tanıtım: Yaratıcılık mı, Maddi Olanak mı? (Her ikisi de)

En etkili tanıtımların Dubai'nin "Paris Operası", Opéra Garnier'yi kapatıp yemekli bir konser düzenlemesi ile Brezilya'nın Palais de Tokyo'daki renkli programı olduğunu düşündüm. Brezilya renkleri (yeşil, sarı) temalı ikram hem çok yaratıcı ve orijinal hem çok lezizdi. Brezilya'nın çalıştığı "Catering" firması özellikle "tespit" edilmeliydi. 1820'de kurulmuş Potel et Chabot geleneksel bir "Parizyen" kurumdu. Biz de kendi tanıtımımızda aynı firmayı seçtik. Deneme yemeğini Murat'la yapmıştık. Unutulması mümkün değildi. Pavillion d'Armenonville'deki İzmir adaylığı için verilen son davette aynı firma tüm mekânı Ege bölgesinin üzüm bağlarına çevirmişti. İşler ciddiye alınıp seçilen temaların ve ikramların hakkı verilmişti.

Mimar Zaha Hadid

1.800.000 metrekarelik İzmir Expo Parkı konumunun Laguna mevkii, düzenlemeyi yapacak mimari büronun da Zaha Hadid ve Erginoğlu/Çalışlar[3] tasarımı olması eşsiz seçimlerdi. Hadid dünyanın ünlü binalarının mimarı, bir marka isim, ayrıca Pritzker Ödülü alan ilk kadındı. Türkiye sempatisiyle bu projeyi üstlenmiş, beton yığınları yerine adaylık temamızı sağlık konusuna uygun, sürdürülebilir ve çevre dostu bir proje şeklinde hazırlamıştı. Expo sonuçlandığında muazzam bir doğal park alanı İzmir'e kalacaktı. Bu arada Zaha Hadid'in (1950-2016) ömrü vefa etmedi. Expo buluşması gerçekleşemedi ancak ileriki yıllarda bu projeden esinlenmek mümkün olabilir mi?

Hiçbir Adayda Olmayanlar Listesi

Seçici delegelere düzenlenen Türkiye ülke seyahati çok başarılı geçti. Sağlık temamıza referans yapılarak İzmir 9 Eylül Üniversitesi hekimlerinin "kişiye özel"

3 Bkz http://erimco.com.tr/portfolio/expo-2020-fair-area-concept-design-izmir-2013/, erişim: 12.09.2022.

son tedavi yöntemlerini tanıtımları ile şehrin çağdaşlığı vurgulanırken, bu coğrafyada yaşamış Antikçağ'ın büyük hekimi Bergamalı Galenos'tan, Asklepieion'un bilinen ilk şifa merkezi olmasından bahsedilmekteydi. Etkileyici sunucumuz Defne Samyeli, sahne hâkimiyeti ve fiziğiyle çok başarılıydı. Dünyada uzun ve sağlıklı yaşanan bölgeleri anlattığı kitabı *Blue Zones*'la[4] meşhur olan Dan Buettner Ege Bölgesi'nin birçok yerinin organik tarıma elverişli "yavaş şehir" kategorisine girebileceğine dolayısıyla "Blue zone" olabileceğine işaret ediyordu.

Toscana'ya Taş Çıkartacak Üzüm Bağları

Bir aday şehir, "Expo şehri" seçildiğinde dünyanın her yanından yüzbinlerce meraklı ziyaretçisi oluyordu. İzmir'in çevre ziyaretlerinde görülüyordu ki böyle bir doğa güzelliği, arkeoloji, hoş bir iklim diğer hiçbir adayda yoktu. Efes antik kentine doğru yola çıktığımızda, üzüm bağları Toscana Vadisi'ne taş çıkartacak nitelikte bir yerde öğle yemeği yendi. Tertemiz, limonata gibi ılık havada bağlar arasındaki özenli yemek bir gün evvel Paris'in yağmurlu, serin havasına ne kadar tezattı.

Efes Antik Kentinde Akşam Yemeği

Delegelere yönelik son programımız Efes antik kentinde Roma İmparatorluk Dönemi Asia Eyaleti'nin ünlü Kelsos Kütüphanesi'nin (MS 110-135) önünde bir akşam yemeğiydi. Ilık bir ilkbahar gecesi, etkileyici mimarisi ve mükemmel ışıklandırmasıyla kütüphane eşsiz bir tarihi mirastı. İsabetli bir seçim olmuştu. Ekibimizdeki çok dilli genç arkadaşlardan biri Arapça da biliyordu ve Birleşik Arap Emirlikleri delegesinin bir telefon konuşmasını duymuştu. Dünyanın en ünlü tanıtım firmalarıyla çalışan, en gösterişli yerlerde davetler veren (Opéra Garnier), hediyeler dağıtan ülke, böyle bir kültürel miras/atmosferle "çölde" başa çıkmanın imkânsız olduğu konusunda çırpınıyormuş. İçimizden hınzırca memnuniyet duyduk ancak delegenin bu farkındalığını da tebrik ettik.

İzmir Kaybediyor

İzmir ve çevresini tanıtım için etkili kampanya olmuştu. Bizim seçilmiş temamızla geleceğe "insan sağlığı" perspektifinden bakılıyordu. Sonuçta, teknolojik gelişmelerin şahikasının sunulduğu çöl şehri Dubai kazandı. Ancak Expo 2020 için Dubai'nin maddi olanakları, seçtikleri profesyonel PR firmaları ve pazarlama teknikleriyle hiçbir adayın boy ölçüşmesi pek mümkün görünmüyordu. Üzüldük ancak hiçbir çabanın boşa gitmediğini düşünüyoruz. Dubai yolunda, hoş bir nefes için İzmir'e uğrayacak çok kişi tanıdık.

4 Dan Buettner, *The Blue Zones: Lessons for Living Longer From the People Who've Lived the Longest*, National Geographic, 2010.

Paris'te Yaşamımız

Sorumluluklar önceliğimizdi ama gene de özel yaşamımız için arzuladığımız, merak ettiğimiz programlara vakit yaratıyorduk. Ben bu konuda daha şanslı konumdaydım. Ev ödevi gibi hazırladığım günlük programlarım müzelerin/sergilerin açılış saatiyle başlıyor, ayaklarımın ve fiziki yorgunluğumun dayanma noktasına kadar sürüyordu. Metroyu kullanmamak imkânsızdı tabii. Ancak yürüyerek gördüklerimin de notları burada fazla uzun olacak.

Etkilendiğim Müzelerden Küçük Notlar

Mimar Frank Gehry'nin Bois de Boulogne'daki cam, çelik ve ahşaptan oluşan eşsiz yaratıcı ve yenilikçi eseri "Louis Vuitton Vakfı" yeni açılmıştı. Kaç kere gittiysem nefesim kesildi. Centre Pompidou-Beaubourg'da öteden beri hayran olduğum Aileen Gray'in sergisinde yarım gün geçirdim. Dekoratif Sanatlar Müzesi'nde devamlı yeni sergileri takip etmek için turistler ve yerel halkla yağmur altında sırada beklerdim. Louvre'un bitmek bilmeyen koridorlarında karşıma çıkan Türk ve İslam eserleri ile Anadolu'dan "gitme/hediye edilme" antik eserlerin önünde kalakalırdım.

Orsay Müzesi'yle (Musée d'Orsay) aynı biletle aynı gün gezilebilen Orangerie'ye yetişmeye çalıştım. Marmottan Müzesi'ne gitmek için Paris'i neredeyse bir baştan öbür başa yürümek istediğimde, dönüşümü taksiyle yapmak zorunda kaldım. Hemen komşu olduğumuz Galliera Moda Müzesi'nde okul çocukları ve ergen gençler ellerindeki defterlere not alıp çizim yaparlarken, Fransa'da modanın sanat, estetik, sanayi, pazarlama vb. alanların hepsini kapsadığını ve eğitimin bir parçası olduğunu gözlemledim.

Hemen karşısındaki Café Lignac'dan tuzlu karamelli "éclaire" atıştırarak üstüne "tuz biber" ektim. Rodin Müzesi'nde "Düşünen Adam" dışındaki heykellerin neredeyse hareket ettiğini, sevgilisi Camille Claudel'in en az/fazla onun kadar yaratıcı olduğunu hissettim. Marais'te bir süredir kapalı olan Picasso Müzesi'nin açılışını Parisliler nasıl coşkuyla karşılamışlardı.

Trocadero'da yenilenen Musée de l'Homme insanın orijini, evrimi ve geleceğinin sorgulandığı interaktif bir müzeydi. 1882'de etnografya müzesi olarak başlayan serüveni, 1937'de antropolojik koleksiyonları toplamayla devam etmiş. Claude Lévi-Strauss, Robert Cessain ve Thérèse Rivière gibi bilim insanlarının araştırma laboratuarlarına ev sahipliği yapmış. Toplumların sosyokültürel yaklaşımlarla incelenmesine vurgu yapıyor. Dünyanın en eski mimarlık tarihi ve heykel müzelerinden "Cité de l'architecture et du patrimoine" sevdiğim, mimari konusunda uygulamalı, hızlandırılmış eğitim kursuydu. Ve ve ve...

Arada kalbim bir yerlerde bensiz devam eden heyecan ve sanat dolu o yaşam için hâlâ hafif özlemle atar.

Emeklilik (2011)

Emeklilik dönemimizde Ankara'yı, doğduğumuz şehir İstanbul'a tercih ettik. Yaşlanmakta olan büyüklerimiz ve dönem dönem birlikte olacağımız oğlumuz, gelinimiz ve torunlarımızla geçireceğimiz zaman bu kararımızı etkiledi.

Annem Melda Güvenç şu anda ailemizin en kıdemli üyesi. Pandemi sürecinde görüşmelerimizin sekteye uğramasına rağmen, onun varlığı büyük şansımız. İleri yaşına rağmen hemen her konuda hepimizin sağduyulu destekçisi. Bir yandan bizimle daha uzun seneler sağlıkla beraber olmasını candan dilerken, bir yandan da son yıllarda sık sık sohbet ettiğimiz annemin, 70-80 yıl öncesinden başlayarak yaşadıklarını, hayallerini, toplumumuzdaki değişimleri içeren anılarını kaleme alma fikrini düşünmeden edemiyorum.

Yoğun bir diplomatik hayat yolculuğundan sonra her ikimiz de tempomuzu yavaşlattık ama durdurmadık. Murat, bir süre değişik kuruluşlara danışmanlık yaptıktan sonra, TOBB Üniversitesi'nin düşünce kuruluşu TEPAV'da direktör. Akademik ortamdan mutlu. Bana mutluluk veren görevler ise bir süre Sagalassos Vakfı Yönetim Kurulu üyeliği, Dışişleri Diplomasi Akademisi'nde zaman zaman verdiğim "Misyon kültürü, diplomatik hayat, Rezidans idaresi, ülke temsili" konularında tecrübe paylaşımları olmuştur.

Ankara'da yaşamı seçen bir grup emekli diplomat dostumuzla bir araya geldiğimizde, bilinen ve tekrarlanan konular da olsa anılarımızdan söz etmekten mutlu oluyoruz. Yakın arkadaşlarımız Büyükelçi Rıza Erkmenoğlu ve Ayşe ile biraz da hermetik (kapalı) dörtlü pazar öğle yemeklerimiz değişmeyen programımız. Ailelerimiz, torunlarımızın eğitimleri, dünyadaki gelişmeler ve gelecekteki günlerimiz ortak konularımız.

Ülke ve dünya olaylarına "zeitgeist"la bakmaya çabalıyoruz. Son yıllarda içinde bulunduğumuz "Covidesque" gerçeğine –alışkanlık icabı– zaman zaman seyahate çıkmamızı engellediği için surat asıyoruz. Sınırlanan kültürel programlar özlemimiz. Ancak, her ikimiz de çevremizde aşı öncesi Covid'e yakalanıp sansasyon yarattığımız için dönüp dolaşıp ajandanın başına sağlıklı günleri dilemeyi koyuyoruz. Endişeli tedavi sürecinde Prof. Emel Cabi Ünal'ın hekimliği ve dostluğu bu badireden sonraki en büyük kazanımımız oldu. Artık daha programlı yaşamaya, spor yapmaya dikkat ediyoruz.

Büyükelçi Johannes Wimmer (soldan dördüncü), (sonra sırasıyla) Zeynep Ersavcı, Sefire Sharmila Singh-Wimmer, keman sanatçısı Dr. Tuba Tamer Türeli, CSO keman sanatçısı Zeynep Erkan ve HÜ Devlet Konservatuvarı öğrencileri ile, "Music Life Around Us" Girişimi, konser: Avusturya Büyükelçiliği, Haziran 2022.

Ben, 2015 yılı itibarıyla Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası keman sanatçısı yakın arkadaşım Zeynep Erkan öncülüğünde "Çevremizde Müzik Dünyası" (Music Life Around Us) adlı gönüllülerden (Susanne Madsen, Aslıhan Yarkut, İsmihan Bağcı, Irmak Ozman) oluşan girişimin kurucularındanım. Maddi manevi en büyük destekçimiz ise Kütahya Porselen'in sahibi Sema Güral Sürmeli. Ankara'daki diplomatik temsilciliklerde klasik müzik eğitimi alan konservatuvar öğrencileri ile genç müzisyenlerin katıldığı konserler düzenliyoruz. Diplomatları, "masterclass" çalışmalarına ve konser provalarına davet edip sanatçıları, solistleri ve şefleri tanıtıyoruz.

Şehir dışına düzenlediğimiz gezilerde müzik, sanat, tarih, arkeoloji gibi konuları disiplinler arası sunuyoruz. Amacımız, gençlerin bu programlara katılarak tecrübe edinmelerinin yanı sıra yabancı diplomatlara da kültür hayatımızı tanıtmak. Gençlerin etkiledikleri yabancı büyükelçilerin onların yurtdışında yapacakları eğitime destek verdiklerini gördüğümüzde de müthiş mutluluk duyuyoruz.

Söz Sonu

"[...] farkında olmadan iz bırakan sayısız
deneyimden olan şimdiki zaman [...]"

Annie Ernaux, *Seneler*, s. 177.[1]

Anılarımızı paylaştığımız dönemler "zaman kapsülleri"nde ve içimizde. Bu dönemler 2000 yılı itibarıyla değişen yüzyılı da kapsıyor. Ancak her yenilik geçmişle derin bağlar da içeriyor ve yaşadığımız dünyada, ortaya çıkan her gelişmenin, mozaiği oluşturan taşlardan birini daha oynatmasıyla büyük resmin okunması giderek güçleşiyor.

Bundan sonrasını gençlerden ve torunlarımızdan öğrenmeyi planlıyoruz.

Bir diplomat eşi olarak benden Latince bir motto seçmem istenseydi, şu kavramları seçerdim:

> ***Per Laborem*** (çalışkanlıkla) ***Fidelitas*** (içten bağlılıkla), ***Mollitiam*** (dayanıklılık/esneklikle), ***favete linguis*** (ketumlukla) ve bütün bunları yaparken hayattan zevk almak için ***Humor*** (mizah).

1 Annie Ernaux, *Seneler*, Fransızca aslından çev. Siren İdemen, 7. Baskı, İstanbul: Can Sanat Yayınları, Ekim 2022.

EKLER

EK 1: BYEGM Genel Müdürü ve Başdanışman Sıfatı ile Başbakan Tansu Çiller'le Birlikte Katıldığım Yurtdışı Gezileri ve Toplantılar

14-20 Ekim 1993, ABD - Washington Büyükelçisi Nüzhet Kandemir

İkili ve bölgesel konular. Türkiye'nin Körfez Savaşı dolayısıyla uğradığı zararlar, iş ve basın çevreleri ile temaslar. Başkan Bill Clinton, Başbakan Yardımcısı Albert Arnold Gore (Al Gore), Temsilciler Meclisi Başkanı Tom Foley, Senato Çoğunluk Lideri George J. Mitchell, Dışişleri Bakanı Warren Christopher, Savunma Bakanı Leslie Aspen, Hazine Bakanı Lloyd Millard Bentsen ve Ticaret Bakanı Ron Brown.

Bir Anekdot

Başkan Clinton'ın Başbakan Çiller'le ilk karşılaştığı andaki tepkisi çok ilgi çekiciydi. Gerçekten Türkiye'nin ilk kadın Başbakanı ile karşılaştığında kısa bir şaşkınlık geçirmiş ve "Aman Tanrım Türkiye'ye bakın" diye çevirebileceğimiz sözcükleri ağzından kaçırmıştı. Kaldı ki Başbakanın mükemmel İngilizce ile görüşmeleri sürdürmesi de muhataplarını çok etkilemişti.

9-12 Ocak 1994, Belçika (NATO Zirvesi): NATO Daimi Temsilcisi Tugay Özçeri

AB Komisyon Başkanı Jacques Delors, İngiltere Başbakanı John Major, Belçika Başbakanı Dehaene, Fransa Başbakanı Balladur, ABD Başkanı Clinton'la temaslar.

13-18 Nisan 1994, ABD: BM Daimi Temsilcisi Büyükelçi İnal Batu, Washington Büyükelçisi Nüzhet Kandemir

Başkan Clinton'la görüşme, Eli Wiesel Vakfının Galası, iş ve basın çevreleriyle temaslar.

6-7 **Temmuz 1994, Fransa:** UNESCO Daimi Temsilcisi Büyükelçi Pulat Tacar

UNESCO Barış Ödülü Töreni, Filistin Devlet Başkanı Arafat, İsrail Başbakanı Rabin, Unesco Genel Müdürü Mayor

21-23 Temmuz 1994, Fransa: Paris Büyükelçisi Tanşuğ Bleda

İkili ilişkiler, ülkede yaşayan vatandaşlarımızın sorunları, Gümrük Birliği, ekonomik işbirliği imkânları; Başbakan Balladur, Dışişleri Bakanı Alan Juppe'yle temaslar.

30-31 Ekim 1994, Fas (Kazablanka): Rabat Büyükelçisi Önder Özar
Ortadoğu-Kuzey Afrika Ekonomik Zirvesi; Kral Hasan, İsrail Başbakanı Yitzak Rabin, ABD Dışişleri Bakanı Warren Christopher'la temaslar.

Bir Anekdot

Kazablanka denince akla ünlü film yıldızları Humphrey Bogart ve Ingrid Bergman'ın başrollerini paylaştıkları 1942 yapımı unutulmaz romantik film "Casablanca" gelir (Ancak film maalesef Hollywood'da bir sette çekilmiştir). Kaldığımız otelin, adını bu filmdeki bardan alan Sam's Bar'daysa Humprey Bogart'ın giydiği pardösüye ve şapkaya benzer kıyafetleri ancak "parmak arası" terlikleriyle ufak tefek Arap garsonlar hizmet etmekteydi. Filmin sevilen tema müziği "As Time Goes By" ise piyanist "Sam" tarafından çalınıyordu. "Sam" İstanbullu *bir* Musevi vatandaşımız çıkmasın mı? Bu sahneyi unutamıyorum!

3-5 Kasım 1994, İsrail, Gazze: Tel Aviv Büyükelçisi Onur Gökçe
Türkiye'den başbakan düzeyinde yapılan ilk resmi ziyaret olması nedeniyle İsrail'de büyük ilgi gördük. Ele alınan konular arasında ikili ilişkiler, ekonomik işbirliği, Manavgat Su Projesi, Ortadoğu barış süreci bulunuyordu. Cumhurbaşkanı Ezer Weizman, Başbakan Yitzhak Rabin, Dışişleri Bakanı Şimon Peres, Ana Muhalefet lideri Binyamin Netanyahu, Filistin Devlet Başkanı Yaser Arafat'la (Gazze) görüşmeler yapıldı ve çok olumlu geçti.

Bir Anekdot

Ülkemizden İsrail'e giden Musevi vatandaşlarımızın oturdukları bir semti ziyaretimizde yapılan olağanüstü tezahürat tüm heyet üyelerini çok etkilemişti. İnanılmaz bir tezahürat ve "Türkiye" sesleri arasında sanki final kupası için oynanan bir maçta gibiydik.

5-7 Kasım 1994, Mısır: Kahire Büyükelçisi Yaşar Yakış (sonradan Dışişleri Bakanı)
İkili ve bölgesel konular, ekonomik işbirliği imkânları, Cumhurbaşkanı Hüsnü Mübarek, Başbakan Atıf Sıdkı'yla temaslar.

Bir Anekdot

Kahire ziyaretimizde, eski Mısır uygarlığının izleri her yerde mevcuttu. Bununla birlikte, ülkenin büyük potansiyelinden, demokrasinin ve laikliğin akamete uğraması nedeniyle yararlanılamadığını, bunun Mısır'da ekonomik ve toplumsal açıdan ne denli büyük kayıplara yol açtığını gözlemlemek üzücüydü.

5-6 Aralık 1994, Macaristan: (AGİK zirvesi - Budapeşte): Budapeşte Büyükelçisi Bedrettin Tunabaş (1930-2021)

İkili görüşmede Almanya Başbakanı Helmut Kohl ile Gümrük Birliği ve Almanya'daki vatandaşlarımız konusu gündemdeydi.

Bir Anekdot

Ev sahibi ülkenin hazırladığı bir kültür programı çerçevesinde, daha önceden haber alarak gittiğimiz Budapeşte'deki Macar Ulusal Müzesi'nde ABD Başkanı Bill Clinton ve eşi Hillary Clinton'a rastladık. Programda olmayan "bu rastlantı"yı, önerimizi kabul eden Başbakan Çiller'in hızlıca bir fırsata çevirerek ABD Başkanı'yla "ayaküstü" kısa bir görüşme yapması, Türkiye için önemli bir konunun, AB ile Gümrük Birliği çalışmalarında destek vaadinin yinelenmesiyle sonuçlanmıştı.

30 Ocak 1995, İsviçre: (Dünya Ekonomik Forumu, Davos)

İkili görüşmelerde Türkiye-AB ilişkileri, Petrol Boru hatları, Kazakistan Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev, Özbekistan Cumhurbaşkanı İslam Kerimov, Arjantin Cumhurbaşkanı Carlos Menem, İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Perez, İrlanda Cumhurbaşkanı Mary McAleese, ayrıca AB Dış ilişkiler Komiseri Hans van den Broek ve AB ülkeleri bakanlarıyla sabah kahvaltısı.

25 Şubat-1 Mart 1995, Japonya: Tokyo Büyükelçisi Necati Utkan

İkili ve bölgesel konular, ekonomik ve teknik işbirliği, ortak proje ve yatırımlar, iş ve basın çevreleriyle temaslar, İmparator Akihito, Meclis Başkanı Dai, Başbakan Murayama, Dışişleri Bakanı Kono ile temaslar.

6-7 Mart 1995, Belçika: AB Daimi Temsilcisi Büyükelçi Uluç Özülker

Türkiye-AB Ortaklık Konseyi, Gümrük Birliği kararı, AB Komisyonu Başkanı Jacques Santer ve AB Dışişleri bakanları ile temaslar.

12 Nisan 1995, Azerbaycan: Büyükelçi Altan Karamanoğlu (1935-2012)

Azerbaycan Petrolleri Konsorsiyumu'nda Türkiye'nin payının % 5,75'ten % 6,75'e çıkarılmasına dair anlaşma, Yukarı Karabağ sorunu, Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'le görüşme.

15-23 Nisan 1995, ABD: Washington Büyükelçisi Nüzhet Kandemir

İkili ve bölgesel konular, Başbakan'ın "Onur Konuğu" olarak Houston Uluslararası Festivali'ne katılım, dış politikayla ilgili düşünce kuruluşlarında konuşmalar, iş ve basın çevreleriyle temaslar, Başkan Bill Clinton, Savunma Bakanı William Perry, eski Başkan Georg W. Bush'la temaslar.

9 Mayıs 1995, Rusya: Moskova Büyükelçisi Bilgin Unan

İkinci Dünya Savaşı'nın bitişini kutlamak amacıyla müttefik ülkelerin hükümet başkanlarının da katıldığı törenler. Rus yetkililerle ikili ilişkiler ve Kafkaslar konusunda temaslar.

Bir Anekdot

Dışişleri Bakanlığı'nda henüz göreve başlamış genç bir kâtipken, 1972 yılında iki ülke arasındaki Ticaret (Takas) müzakereleri için Moskova'ya giden Dış

Ticaret Heyeti'nde yer almıştım. O ilk gidişimde gördüğüm Sovyetler Birliği'nin başkenti Moskova'yla Rusya Federasyonu'nun başkenti Moskova arasındaki fark "hayal" bile edilemeyecek kadar büyüktü. Başkent Moskova, beş yıldızlı oteller, lüks mağazalar ve son model pahalı araçlarıyla adeta bir Batı ülkesi kentine dönüşmüştü. Ancak Başkan Boris Yeltsin'in kapitalizm uygulamasının yarattığı oligarklar ve zenginler sınıfı ile diğerleri arasındaki uçurum son derece barizdi.

19-20 Haziran 1995, Fransa: Paris Büyükelçisi Tanşuğ Bleda

Paris'te Batı Avrupa Birliği (BAB) Asamblesi'nde konuşma, Gümrük Birliği'ne Fransa'nın desteği, Cumhurbaşkanı Jacques Chirac, Başbakan Alain Juppé (Cumhurbaşkanı Chirac görevi boyunca Türkiye'ye hep destek vermiş ve Başbakan'la iyi ilişkiler içinde olmuştur).

9-10 Temmuz 1995, Özbekistan: Taşkent Büyükelçimiz Erdoğan Aytun

İkili bölgesel konular, ortak yatırımlar, Bilimsel ve Teknik İşbirliği Anlaşması, Karma Ekonomik Komisyon (KEK) kurulmasına ilişkin anlaşma, Cumhurbaşkanı İslam Kerimov, Başbakan Abdülhaşim Mutalov'la görüşme.

10-12 Temmuz 1995, Azerbaycan: Bakü Büyükelçisi Ömür Orhun

İkili ve bölgesel konular, Eximbank kredilerine ilişkin Mutabakat Muhtırası, TRT yayınlarına dair protokol, Cumhurbaşkanı Haydar Aliyev, Petrol Konsorsiyum Temsilcileri ile görüşmeler.

Bir Anekdot

Akşam yemeğinden sonra Cumhurbaşkanı Aliyev'in küçük bir gruba eski Sovyet dönemindeki Politbüro üyeliği ve Devlet Güvenlik Örgütü (KGB) başkanlığına ait çok renkli anılarını dinlemek keyifli oldu. Hele Sovyetler Birliği Politbüro Başkanı Leonid Brejnev'in Bakü seyahati hakkında anlattıkları çok enteresandı. Özetle, 1982 yılında Brejnev'i Bakü'ye davet etmiş, böylelikle hem Moskova'daki kuvvetini artırmayı hedeflemiş, hem Ermenistan'ı dizginlemeye çalışmıştı. Ancak Bakü'ye vardığında Brejnev'in sağlık durumunun kritik olduğunu görmüş ve Sovyetler Birliği Başkanı'nın orada ölmesi halinde, başına neler geleceğini bildiği için Türkiye'ye kaçmak üzere bir askeri uçak hazırlatmıştı.

14-16 Ağustos 1995, Kazakistan: Almatı Büyükelçisi Kurtuluş Taşkent

İkili ve bölgesel konular, ortak yatırımlar, Eximbank kredileri, Avrasya otoyolu, Çifte Vergilendirmeyi Önleme Anlaşması, petrol boru hatları niyet protokolü, adli yardımlaşma, çevre işbirliği, hayvan sağlığı ve bitki koruma alanında işbirliği çalışmaları, Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev, Başbakan Akejan Kajageldin'le görüşmeler.

16-17 Ağustos 1995, Kırgızistan: Bişkek Büyükelçisi Metin Göker (1940-2007)

İkili ve bölgesel konular, ortak yatırımlar, KEK oluşturulmasına dair anlaşma, Çevre Anlaşması, Eximbank kredilerine ilişkin ilke mutabakatı, Cumhurbaşkanı Askar Akayev, Başbakan Apas Cumagulov'la görüşmeler.

17-18 Ağustos 1995, Türkmenistan: Aşkabat Büyükelçisi Mehmet Yiğit Alpogan
İkili ve bölgesel konular, ortak yatırımlar, doğalgaz boru hatları, Çifte Vergilendirmeyi Önleme anlaşması, KEK kurulmasına dair anlaşma, Eximbank kredilerine ilişkin ilke mutabakatı, Cumhurbaşkanı Saparmurat Niyazov'la görüşme.

Bir Anekdot

Bağımsızlıklarına kavuşmalarının üzerinden kısa bir süre geçen bu ülkelerin en büyük özelliği, henüz Sovyet Birliği dönemindeki alışkanlıklarını üzerlerinden atamamış olmalarıydı. Ekonomileri henüz oturmamış, her yerde yolsuzluk olayları mevcuttu. Bu noktada Türkiye'ye de önemli görevler düşmekteydi.

Kaldı ki Türk müteahhitler bölgede önemli projeler hayata geçirmeye başlamışlardı. Heyetin kalabileceği yegâne oteller, müteahhitlerimiz tarafından uluslararası standartlara göre inşa edilmiş otellerdi.

31 Ağustos 1995, Gürcistan: Tiflis Büyükelçisi Ufuk Tevfik Okyayuz
İkili ve bölgesel konular, ortak yatırımlar, petrol boru hatları (Hazar Denizi petrollerinin Azerbaycan-Gürcistan üzerinden Ceyhan'a bağlanması) "Avrasya Koridoru", Eximbank kredileri, Cumhurbaşkanı Eduard Şevardnadze, Başbakan Otar Patsatsia ile görüşmeler.

Bir Anekdot

Ziyaretimizden birkaç gün önce zırhlı aracının içindeyken bir suikast saldırısından hafif yaralı olarak kurtulan Cumhurbaşkanı Şevardnadze, aracının patlayan cam kırıklarından dolayı yüzü ve elleri çizik içinde, Tiflis Havalimanı'nda Başbakan Çiller'i karşılarken son derece duygusaldı. Türkiye Başbakanı'nın, şehirdeki tehlikeli koşullara rağmen ziyaretini iptal etmemesinin, ülkesine verilen desteği dosta düşmana gösterdiğini gözleri dolarak ifade etmişti.

6 Kasım 1995, İsrail: Tel Aviv Büyükelçisi Onur Gökçe
Başbakan Yitzhak Rabin'in cenaze töreni, ABD Başkanı Bill Clinton, İsrail Dışişleri Bakanı Şimon Perez'le temaslar.

Bir Anekdot

Menfur bir suikast sonucu hayatını kaybeden (Türkiye'nin güçlü bir dostu olan) Başbakan Rabin'in anma töreni açık havada tertiplenmişti. Çok acele tertiplenen törende İsrail protokol görevlileri adeta panik halinde koşuşturuyorlardı. Neredeyse önde gelen tüm dünya liderlerinin katıldığı törende, artık nedense bilinmez, Başbakanımızın Güney Kıbrıs Cumhurbaşkanı'nın yanına oturtulduğunu görünce İsrail protokolüne itiraz etmiştik. Ancak törenin başlamasına dakikalar kala protokoldeki telaşı da görünce, "Ufak bir levha değişikliği" yaparak, Başbakanı, ABD Başkanı Clinton'ın hemen arkasına yerleştirmemiz mümkün oldu.

15-16 Kasım 1995, İspanya: Madrid Büyükelçisi Aydın Yeğen

Gümrük Birliği'yle ilgili çalışma ziyareti, Kral Juan Carlos, Başbakan Felipe Gonzalez'le görüşme (Başbakan Gonzalez bu konuda ülkemize tam destek vereceğini kaydetmiştir).

21-22 Kasım 1995, İngiltere: Londra Büyükelçisi Özdem Sanberk

Gümrük Birliği çalışma ziyareti, MED-TV (PKK yayınları), Başbakan John Major, Dışişleri Bakanı Malcolm Rifkind, İşçi Partisi Lideri Tony Blair'la temaslar.

4-5 Aralık 1995, Almanya: Bonn Büyükelçisi Volkan Vural

Gümrük Birliği, ikili ekonomik işbirliği, Türk vatandaşlarının sorunları, PKK faaliyetleri, Başbakan Helmut Kohl, Federal Meclis Başkanı Rita Süsmuth ile görüşme, Parlamento Dışişleri Komisyonu'yla toplantı.

16 Aralık 1995, İspanya: Madrid Büyükelçisi Aydın Yeğen

AB Madrid Zirvesi vesilesiyle AB Troykası'yla görüşme. İspanya Başbakanı Felipe González, Fransa Cumhurbaşkanı Jacques Chirac, İtalya Başbakanı Agnelli, AB Komisyonu Başkanı Jacques Santer.

*

Başbakanın yurtdışı gezilerinde mükemmel bir organizasyonu sağlayan, meslektaşım Protokol Genel Müdür Yardımcısı (sonra Büyükelçi) Ataman Yalgın'ı rahmetle anıyorum.

(Başbakanın gezilerinin dışında, özellikle Gümrük Birliği kapsamında AB ülkelerine ve ABD ile ilişkilerimiz bağlamında bu ülkeye yaptığım iş gezilerini ayrıca listelemediğimi de kaydetmek isterim.)

EK 2: BYEGM Genel Müdürlüğü Görevimin Sonunda Kuruma Veda Mesajım (Haziran 1996)

Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürü olarak 1993 yılından beri yaptığım görevi tamamlamış bulunuyorum. Bu süreç zarfında mensuplarımızın gerek bireysel, gerek ortak çabalarla Kuruma yaptıkları katkıyı takdirle ve yakından izleme şansına sahip oldum. Etkin bir ekip çalışması ile Türkiye'de ve uluslararası alanda yaşanan hızlı değişim ve gelişmenin gerisinde kalmayarak, görevimizi başarı ile yerine getirdiğimizi düşünüyorum. Bundan sonrasında da kurumun başarılarının artarak süreceğine inanıyorum.

Birlikte yaptığımız çalışmalar, tecrübe dağarcığımıza yeni bir şeyler katabildiyse, sadece sağlanan kazanç bakımından değil, fakat duyulan manevi tatmin açısından da kendimizi yeteri kadar ödüllendirilmiş sayabiliriz.

Bu vesile ile Türkiye'nin ulusal ve uluslararası saygınlığının her şeyden önce kendi insanlarımıza saygıdan geçtiğine inanarak, mensuplarımıza görev yaptığım 3 yıl süresince değerli katkı ve destekleri için gönülden teşekkür ediyorum.

Ek 3: Belçika'daki Türk Toplumuna Veda Mesajımdan Satır Başları

Belçika Krallığı ile Osmanlı İmparatorluğu döneminden başlayarak Türkiye'nin diplomatik ilişki kurmasının 173. yılında 40. Türk Büyükelçisi olarak görev yaparak meslek yaşamımın 41. yılında emekli oluyorum.

Burada bulunduğum süre içinde, sizlerin Türkiye'den uzakta ama gelenek ve göreneklerimize sahip çıkarak, Belçika toplumu ile kaynaşmış, saygıdeğer konumunuzu takdirle izledim. Bundan böyle de birlik ve beraberlik içinde hareket ederek, yaşadığınız ülke Belçika'ya ve geldiğiniz vatan topraklarına daha nice değerli katkılarda bulunacağınıza inanıyorum. Dinamik yeni kuşak gençlerimizin, iş dünyasında olduğu kadar, siyaset, basın, hukuk, tıp, mühendislik, sanat ve diğer dallarda Belçika'da önemli faaliyetlerde bulunacakları ve yaşadıkları toplumda söz sahibi olacakları günlerin yakın olduğuna kuşku duymuyorum.

Eğitim konusundaki çeşitli çabalarımıza rağmen, maalesef hâlâ çözümlenmemiş bazı sıkıntılar devam etmektedir. Bu meyanda, ailelerin, çocuklarımızın ve gençlerimizin eğitimlerine sahip çıkmaları ve yaşadıkları ülkenin ileri eğitim olanaklarından tam olarak yararlanmaları için çaba harcamaları gerekmektedir. Belçika'daki çeşitli dernek ve gönüllü kuruluşlarımızın buradaki toplumumuzun yaşam kalitesinin artırılması, kültürümüze sahip çıkılması amacı ile yaptıkları özverili çalışmaları da takdir ettiğimi vurgulamak isterim. Bilhassa, çeşitli kadın derneklerimizin Belçikalı yetkililer nezdinde itibar ve takdir gördüklerini keza memnuniyetle takip etmekteyim.

Belçika'nın teröre karşı ortak mücadelemizde verdiği desteğin yanı sıra, karşılıklı yatırımlar ve küresel krize rağmen ticaret hacmimizde görülen ivme, ülkelerimiz arasındaki ilişkileri keza olumlu yönde etkiledi.

Sizlere, birlik ve beraberlik içinde, önemli görevler düşmektedir, aynı zamanda toplumumuzun başarılarının duyurulması ve devamlılığının teşviki amacı ile Belçika'daki basın mensuplarımızın kıymetli katkılarının sürdürülmesinin önem ve yararına işaret etmek isterim.

Bu vesile ile Büyükelçiliğimizdeki tüm mesai arkadaşlarıma, Büyükelçiliğimiz Müşavirlerine, Anvers ve Brüksel Başkonsoloslarımız ve çalışanlarına bir ekip halinde benimle aynı heyecanı paylaşarak, uyumlu ve dinamik bir performans gösterdikleri için teşekkür ediyorum. THY Benelux temsilciliğinin toplumumuza yönelik olumlu çalışmaları için ayrıca müteşekkirim.

Bu duygu ve düşüncelerle, eşim Zeynep Ersavcı'yla birlikte, hepinize sağlık, refah, mutluluk ve başarılar diliyorum. Görev sürem boyunca sizlerden gördüğüm değerli katkı ve desteğe tekrar gönülden teşekkür ediyor, saygı ve sevgilerimi sunuyorum.

Ek 4: Emekli Büyükelçiler Adına Yaptığım Veda Konuşması, Ankara Palas, 2012

Sayın Bakan, Değerli Müsteşar,
Değerli Meslektaşlarım ve Değerli Eşleri,

2011 yılında emekli olan meslektaşlarım için düzenlenen bu toplantıda konuşurken, kendimi adeta yeniden görevde hissettim. Bu onurlu vazife, beraberinde mühim bir sorumluluğu da getirdi. Her biri söz ve kalem ustası olan dostlarımın da burada bulunmaları, bir veda mı, yoksa yaşamımızın yeni dönemi için bir başlangıç konuşması mı yapmalıyım diye düşünmeme yol açtı. Esasen her ikisi de şu andaki gerçeğimiz değil mi?

Öncelikle Sayın Bakanımıza, başlattıkları ve şimdi bir gelenek haline gelen bu davet vasıtası ile bizleri eşlerimizle birlikte onurlandırdıkları için, hepimiz adına teşekkür etmek isterim. Bakanlığımıza resmen veda ederken biraz hüzünlü, bir araya gelmekten ise mutluyuz.

Bize bir dönem teslim edilmiş olan meşaleleri, bizden sonraki güçlü, donanımlı genç meslektaşlarımıza, en iyi dileklerimizle devrederken gönlümüz rahat. Bununla birlikte, Bakanlığımızdaki gelişmelere ilgimiz; yani bizim tabirimizle "fikri takibimiz" sanıyorum bir ömür boyu sürecek.

Dışişleri Bakanlığı mensupları olarak, 40 yılı aşkın bir süre devlet hizmeti yaparken, bir anlamda diğer memurlardan, diğer devlet memurlarından farklı bir konumda idik. En küçük görevden en büyüğüne, şahsımızda bir ülkeyi temsil ettiğimizin bilincinde olduk, bilincinde olmaya çalıştık.

Bu formasyonumuzu, çıraklık döneminde "rahle-i tedrisinden" geçtiğimiz "ustalarımızdan" öğrendiklerimizi, kendi içimizde geliştirip hatta zaman zaman fark etmeden onların üslubu ile genç meslektaşlarımıza aktarırken kazandık. Böylelikle, "Ustalarımızı" aktif görevlerinden sonra bile yaşattığımızı düşünüyorum. Emeklilik dönemimde en büyük mutluluk, aynı iltifatın bizlere de gösterilmesi olacaktır.

Bakanlığımızda prensip ve gelenekler ancak uzun yıllar o havayı soluyarak ve yaşayarak oluşuyor. Genç diplomatların yetişmesinin de, aynı özendirici tutumla, yüksek standartlardan ödün vermeden ama hızla değişen dünyaya uyum sağlayarak gerçekleşeceği inancını taşıyoruz.

Meslek hayatım boyunca genç çalışma arkadaşlarıma örnek olmaya çabalarken, onlardan ne çok şey öğrendiğimi, takım ruhu ile çalıştığımızda ne denli başarılar kazandığımızı her zaman hatırlayacağım. Bakanlığımızın her düzeydeki çalışanının, Misyonların başarısında büyük emek ve payları olduğuna inanıyorum.

Son yıllarda, Sayın Müsteşarımız ve ekibinin Bakanlığımıza getirdikleri değişim ortamı ve çalışma koşullarının iyileştirilmesi; ailevi konulara gösterilen hassasiyet, çocukların eğitimlerine katkılar; sıla izni gibi uygulamalar meslektaşlarımızı özel hayatlarında da güçlendirmiştir. Ayrıca, giderek karmaşık hale gelen uluslararası gelişmelere başarılı bir "perspektif proaktif" siyaset izlenmesi, dış politi-

kamızın ve diplomatlarımızın dünyaca kabul edilen konumuna güç ve saygınlık kazandırılmıştır.

Sayın Bakan, Sayın Bakan Yardımcısı,

Hoşgörünüzle bir iki dileğimi de paylaşmak isterim.

Bu konuda danıştığım meslektaşlarımın da sıkça dile getirdikleri gibi, yerel yaşam koşullarının zorlaştığı, ciddi güvenlik sorunlarının yaşandığı ülkelerdeki temsilciliklerimize yapılacak ilk tayinler öncesinde, eş ve aile mensuplarına dayanıklılık konusunda moral eğitimi verilmesi, bilgi ve deneyim aktarılması, ülkeyi temsil görevi kadar gerekli ve yararlı olabilir.

İkinci bir husus; bazı başkentlerde gözlemlediğim bir uygulama. Emeklilik öncesi, Misyon şefinin görev yaptığı son ülkeye göre, ilgili Müsteşar Yardımcısının verdiği ve o dairede çalışan bütün memurların katıldığı bir öğle yemeğinde, hem güzel bir veda töreni mümkün oluyor, hem de Büyükelçinin görev yeri hakkında yazı ile aktaramadığı bazı hususlar, hoş bir ortamda herkese yarar sağlıyor. Böyle bir uygulama sanırım bizde de faydalı olabilir.

Ülkemizin dış ilişkilerinin kritik dönemlerinde sorumlu roller oynamış Büyükelçilerimizin anı ve deneyimlerini de içerecek şekilde bir "Türk Diplomatları" başlığı altında diplomasi tarihimizi anlatan belgesel bir "beyaz kitap" hazırlanması, belki üçüncü bir dileğim.

Bilge kişilerin söylediği gibi, "sözler uçar, yazılar ise ebedidir".

Sayın Bakan,

Türkiye'ye hizmetin sağladığı büyük bir mesleki doyumla birlikte, acı, tatlı birçok anıyla dolu kariyerlerimizi tamamlamış bulunuyoruz. Bu vesile ile Bakanlığımıza ve çalışanlarına şükranlarımı sunarken... Eşimin meslek yaşamım boyunca süren desteğine de minnettarım.

Ek 5: AB-İKÖ Toplantısı Hakkında Basın ve Medyada Yer Alan Çok Sayıda Habere Bir Örnek

İSTANBUL (AA) - 07.02.2002 - İslam Konferansı Örgütü (İKÖ)-Avrupa Birliği (AB) Ortak Forumu Koordinatörü Büyükelçi Murat Ersavcı, Türkiye'nin, İslam kültürünü benimsemiş laik bir ülke olarak Avrupa'ya ve İslam kültürel kimliğiyle İKÖ'ye üye İslam ülkesine bir mesaj verme durumunda olduğunu söyledi.

Ersavcı, Çırağan Sarayı'nda İKÖ-AB Ortak Forumu ile ilgili düzenlenen bilgilendirme toplantısında yaptığı konuşmada, Türkiye'nin tarihi bir toplantıya ev sahipliği yaptığını belirtti. Ersavcı, "İlk defa İslam Konferansı ülkeleri ve AB ülkeleri bir dışişleri bakanları forumunda bir araya geliyorlar" dedi. ABD'de 11 Eylül

2001'de meydana gelen terör saldırısından sonra, dünyada bu olayın kültürler çatışmasına yol açıp açmayacağı sorusunun belirdiğini vurgulayan Ersavcı, bu dönemde Dışişleri Bakanı İsmail Cem'den, AB ve İKÖ ülkelerinden siyasi ve akademik çevrelerin katılımıyla, medeniyetler uyumu konusunu ele alan bir konferans düzenlenmesi önerisinin geldiğini hatırlattı.

Ersavcı, Bakan Cem'in çeşitli uluslararası toplantılarda dile getirdiği bu düşüncesinin büyük destek gördüğünü kaydederek, şunları söyledi: "Türkiye, Avrupa kurumları içinde yer alan İslam kültürünü benimsemiş laik bir ülke olarak Avrupa'ya, aynı zamanda İslam kültürel kimliğiyle İKÖ'ye üye olan 54 İslam ülkesine bir mesaj vermek durumunda. Toplantı logosunda da görüleceği gibi, Türkiye geleneksel köprü rolünden de öteye, adeta bir kültürlerin dörtyol ağzı, kavşağı şeklinde bir rol üstleniyor."

Ersavcı, Avrupa ve İslam ülkelerinden yaklaşık 70 bakanın bir araya geleceği toplantının, 11 Şubat Pazartesi akşamı düzenlenecek resepsiyonla başlayacağını hatırlatarak, forumda, Bakan Cem'in Dışişleri Bakanları Genel Oturumu'nda bir açılış konuşması yapacağını söyledi. Toplantının ilk gününde Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer ve Başbakan Bülent Ecevit'in birer konuşma yapacaklarını kaydeden Ersavcı, aynı gün AB adına İspanya ve İKÖ adına dönem başkanı olarak Katar dışişleri bakanları ile AB Ortak Savunma ve Dış Politika Yüksek Temsilcisi Javier Solona ve İKÖ Genel Sekreteri Abdülvahid Belkeziz'in de konuşacaklarını bildirdi. Katılımcıların birlikte "Aile fotoğrafı" da çektireceği forumun ilk gününde, "Siyasi ve Kültürel Kırılma Noktalarının Önlenmesi" konusunun ele alınacağı bir çalışma yemeği verileceğini anlatan Ersavcı, Başbakan Ecevit'in konuşmasını bu sırada yapacağını ifade etti.

"Günümüz ortamında ortak sorunların üstesinden gelinmesi" ve "Medya ve siyaset" konulu iki panelin daha yapılmasının planlandığını belirterek, ilk günün akşamı Mydonose Showland'de "Sultans of the Dance" gösterisinin programa dahil edildiğini söyledi. Büyükelçi Ersavcı, forumun ikinci gününde ise "Öteki Kimdir? Öyle Bir Kavram Var mı?" konulu panelin yapılacağını ve toplantının düzenlenecek basın açıklamasıyla son bulacağını ifade ederek, "Bu panellerde, AGİT, Arap Birliği, İKÖ ve Avrupa Konseyi Genel Sekreterleri de yönetici olarak görev alacaklar" diye konuştu.

Ersavcı, foruma yaklaşık 250-300 kadar yabancı basın mensubunun gelmesini beklediklerini, ayrıca dünyaca tanınmış bir grup gazetecinin de toplantıyı izlemeleri için davet edildiklerini sözlerine ekledi.

Bu arada, oturumları TRT ve Anadolu Ajansı'nın izleyebileceği, diğer basın kuruluşlarının ise oluşturulacak basın merkezindeki monitörlerden oturumları izleyebilecekleri kaydedildi.

BELGELER

TÜRKİYE CUMHURBAŞKANI

SÜLEYMAN DEMİREL'den

İRLANDA CUMHURBAŞKANI

EKSELANS MARY ROBINSON'a

Değerli ve Büyük Dost,

Türkiye Cumhuriyeti ile İrlanda arasında esasen mevcut dostluk bağlarını devam ettirmek ve daha da sıklaştırmak isteği ile, Bay Nazif Murat Ersavcı'yı Ekselanslarına Olağanüstü ve Tamyetkili Büyükelçi olarak atamağa karar verdim.

Kendisini ayırd eden değer ve nitelikler ve bugüne değin gösterdiği yetenek ve dirayet, verilen yüksek görevi, Ekselanslarının da güvenini kazanacak şekilde yerine getirmek için üstün gayret göstereceği hususunda bana tam güven vermektedir.

Bu inançladır ki, kendisini iyi karşılamalarını, gerek kendi adıma, gerek Cumhuriyet Hükümeti adına yapacağı bütün bildirilere, özellikle Ekselanslarının mutlulukları ile İrlanda halkının refahı için beslediğim yürekten ve dostça duygular ve dileklerimi ifade ederken söyleyeceklerine güvenilip inanılmasını Ekselanslarından rica ederim.

Ankara'da Bindokuzyüz Doksanaltı yılı Eylül ayının Onyedinci günü düzenlenmiştir.

Dışişleri Bakanı ve
Başbakan Yardımcısı

1. İrlanda Cumhurbaşkanı Mary Robinson'a takdim ettiğim Güven Mektubu.

THE WHITE HOUSE
WASHINGTON

April 23, 1996

Ambassador Murat Ersavci
Director General
Directorate of Press and Information
Bakanliklar
Ankara
TURKEY

Dear Mr. Director General:

I want to extend my gratitude to you for assisting with the details of my trip. Your support was integral to the success of my visit to Turkey. Your help made this occasion a memorable one for me.

Sincerely yours,

Hillary Rodham Clinton

2. Hillary Clinton'ın, İstanbul ziyareti için teşekkür mesajı, 23 Nisan 1996.

riendship won on Gallipoli's shores

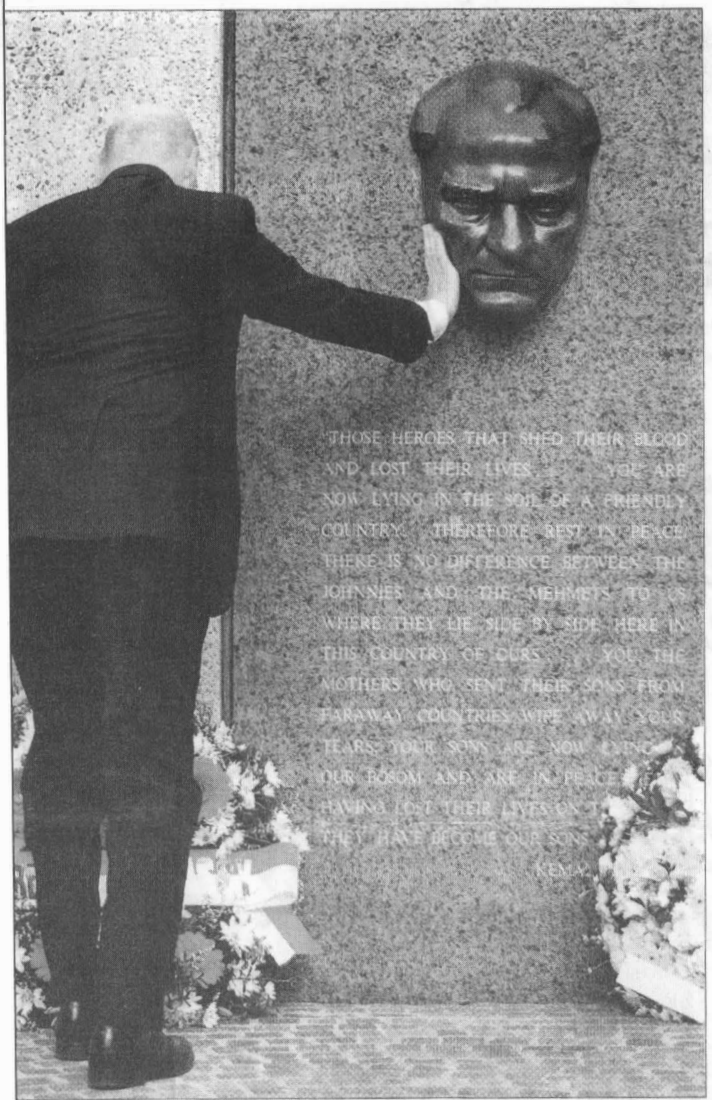
THOSE HEROES THAT SHED THEIR BLOOD
AND LOST THEIR LIVES ... YOU ARE
NOW LYING IN THE SOIL OF A FRIENDLY
COUNTRY. THEREFORE REST IN PEACE.
THERE IS NO DIFFERENCE BETWEEN THE
JOHNNIES AND THE MEHMETS TO US
WHERE THEY LIE SIDE BY SIDE HERE IN
THIS COUNTRY OF OURS ... YOU THE
MOTHERS WHO SENT THEIR SONS FROM
FARAWAY COUNTRIES WIPE AWAY YOUR
TEARS. YOUR SONS ARE NOW LYING
IN OUR BOSOM AND ARE AT PEACE
HAVING LOST THEIR LIVES ON
THEY HAVE BECOME OUR SONS
KEMAL

Turkish ambassador Murat Ersavci opens the upgraded memorial for his country's first president. Picture: KATE LEITH

By David McLennan

Australia and Turkey's relationship may have begun on the battlefield, but their shared history has created an everlasting friendship and sympathy, according to the commander of the Turkish navy.

Admiral Yener arahanoglu said yesterday that soldiers of the two nations now served next to each other throughout the world since first encountering each other on the shores of Gallipoli 92 years ago.

"Notwithstanding their location in two different far corners of the world Turkey and Australia have a unique relationship based on a common period of history.

"The first encounter of turkey and Australia was on the battlefields of Gelibolu, the scene of a fierce but at the same time, gentlemanly war.

"Our soldiers' brave, gallant and noble behaviours with humanitarian values in the battlefields of Gelibolu created everlasting friendship and sympathy between our nations.

"In Anzac Day commemorations, both Turks and Australians embrace each other on the very battleground where their forefathers perished by the thousands."

As Australia prepares to commemorate Anzac Day, the country it invaded celebrated its birth.

April 23, the 87th anniversary of the Turkish Grand National Assembly's first meeting, is celebrated as the founding of modern secular Turkey.

Turkey's first president and the founder of that new republic, Mustafa Kemal Ataturk, also played a large role in the Gallipoli campaigns, commanding the Turkish forces and successfully defending his homeland.

A memorial named after him was opened at the top of Anzac Parade on the 70th anniversary of the Gallipoli landings in 1985 and recent upgrades were officially opened yesterday by ambassador Murat Ersavci.

Meanwhile, Australians planning to travel to Gallipoli to mark Anzac Day have been warned of credible reports that terrorists are planning an attack in Turkey. The Department of Foreign Affairs and Trade issued a warning saying there was a "high threat" of a terrorist attack.

"Potential targets include Turkish security forces, government sites and civilian and tourist areas in major cities including Izmir, Istanbul, Adana, Ankara and Antalya. Vacation destinations such as beaches, national parks and forests could also be targeted," the warning said.

ANZAC DAY – More reports, Page 5

3. Yeni Atatürk Anıtı'nın açılış törenine dair bir gazete haberi, *Canberra Times*, Nisan 2007.

7. VI. 1994

Büyük Atatürk,

Basın-Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğünün 74. Kuruluş Yıldönümünde Cumhuriyetin Basın Bekçileri olarak huzurunda dayız. Aziz hatıran önünde saygıyla eğilmeye geldik.

Genel Müdürlüğümüz, ülkemizin çağdaşlaştırılması yolundaki yüce direktiflerin doğrultusunda çalışmalarını her zaman sürdürecektir.

Ulu Önder Atatürk,

İlke ve inkılapların zihnimizde ve gönüllerimizde her zaman canlı kalmıştır. Bağlılığımız bundan sonra da inanç ve azimle sürdürecektir. Huzurunda tazim ile eğiliyoruz. Ruhun şad olsun

N. Murat Ersavcı
Genel Müdür
BYEGM

4. BYEGM yıldönümü nedeniyle Anıtkabir Ziyaretçi Defteri'ne yazdıklarım, Ankara, 1994.

AMERICAN TURKISH ASSOCIATION
P.O. BOX 57073
WASHINGTON, D.C. 20037

9 October 1985

Mrs. Zeynep Ersavci
Nergis Sokak 15/15
Farabi-Cankaya
Ankara 06690, Turkey

Dear Mrs. Ersavci:

On behalf of the American Turkish Association of Washington, D.C., I would like to thank you for your great contribution to our community school. Your help during the developmental phase of the Turkish Community School and your willingness to teach English and Turkish during 1983-84 and 1984-85 semesters deserve to be recognized and we are very grateful to you.

ATA wishes you all the best in Turkey.

Sincerely,

Engin Inel Holmstrom
President

5. Georgetown Üniversitesi'nde ilk Turkish Community School dersleri, gönüllü öğretmenlik (1983-1985) süreci için Zeynep Ersavcı'ya verilen teşekkür belgesi.

OMAN SULTANLIĞI
DIŞİŞLERİ BAKANLIĞI
MAKAM

Sayın Bayan Zeynep Ersavcı,

Oman'da bizimle birlikte geçirmiş olduğunuz süre içerisinde, Türkiye Cumhuriyeti ile Oman Sultanlığı arasındaki önemli ve çeşitli alanlardaki ilişkilere açıkça yansıyan ve ayrıca, iki dost ülke arasında tesis edilmiş olan mükemmel ve güçlü bağlara da katkı yapan, eşsiz ve aktif rolünüzün takdirle karşılandığını, bu yazı ile bildirmek isterim.

Zamanınızı ayırarak, ülkemizdeki yetimlere ve özürlülere verdiğiniz içten destek ve ayrıca çeşitli hastanelere yaptığınız ziyaretler için teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca, size başarılı ve mutlu bir gelecek dilemek isterim. Hayat bir çok yeni başlangıç ile doludur ve sizin yeni başlangıcınızın bugüne kadarki en mutlu ve en verimlisi olmasını ümit ederim.

Gerçekten çok büyük işler başardınız ve bir çok kişinin kalbini kazandınız. Mutlaka özleneceksiniz. Eminim ki, birbirimizle haberleşeceğiz. Bugün geçen günlere memnuniyetle, geleceğe ise umutla bakmak için ve bunu başarı ve mutlulukla yaşamak için iyi bir zamandır.

Bıraktığınız güzel anılar için teşekkür ederim. İyiliğinizi yaymaya devam edin. Tanrının her zaman sizi korumasını, hem sizi hem de sevdiklerinizi nimetleriyle sarmasını temenni ederiz.

(imza)

Bayan Zubaida Al-Hashmi
Dışişleri Bakanı Eşi
Oman Sultanlığı, 2001

6. Umman Dışişleri Bakanı'nın eşi Zübeyde El-Haşimi'den Zeynep Ersavcı'ya teşekkür mektubu.

THE UNITED NATIONS WOMEN'S GUILD OF VIENNA

P. O. Box 400 Room F 0818
A-1400 Vienna Austria
Tel.: 2360, Ext.: 4276

25th November 1991

To whom it may concern:

Mrs. Zeynep Ersavci was for over six months, in the early part of this year, a member of the Board of the United Nations Women's Guild of Vienna.

The purposes of the Guild are twofold; "to assist children in need throughout the world, and to serve as a mutual bond and centre of interest for women connected with the United Nations, its Specialised Agencies and The International Atomic Agency in Vienna."

The Guild arranges a social programme for its members, and also does fund-raising work, notably a large annual Bazaar, in order to donate money to carefully chosen charities assisting children around the world.

The Guild has over four hundred members, and all, including the Board members, are volunteers.

Mrs. Ersavci's duties, as First Vice-President, were to arrange the cultural programmes which follow the business meeting each month, and to organise other social events for members. She carried out her duties with inspiration and efficiency, displaying diplomacy, tact and charm in her treatment of the great variety of people with whom she came in contact. Her intelligence and graciousness were a great asset to an organisation which includes the wives of senior UN staff members, and of diplomats from around the world among its members.

Before her election to the Board Mrs. Ersavci was in charge of the Turkish stall at our Bazaar in 1990, proving her dedication to the task in hand.

I and the other Board members found her a most congenial and talented colleague whom we sadly missed when she accompanied her husband on his posting back to Turkey.

Yours sincerely,

Dina M. Adamson.
President.

7. BM Kadın Derneği Başkanı Dina M. Adamson'ndan Zeynep Ersavcı'ya teşekkür mektubu.

CULTURAL ACTIVITIES
BY
Zeynep M. Ersavci
2006-2009

Women's International Canberra WIC

1. Turkish Culture Circle is founded 2007

10 lectures per year on the Aspects of Turkish Culture; on Anatolian Civilisations; Sites of Interest (historical-archeological-religious- natural) end of year Turkish Culinary Art Demonstration and Lunch (20 speeches)

2. Lectures delivered to WIC International Etiquette and International Cooking Circles

- Yearly Gallipoli Campaign Commemorative Programmes 2007- 2008- 2009- Lalezar Hall, Turkish Embassy
- **Other Lectures**

1. National Museum: on Museums of Turkey to the Friends of the National Museum
2. Hyatt Hotel: Ionians of Canberra Women's Club: ''What is Turkish Style in Art, Architecture and Interior''
3. An Impromptu speech on the ''Origins of Ionians from Western Anatolia''
4. High Court: Sunrise Rotary Club: ''The Other Aspect of Gallipoli Campaign-Chronicle of a Turkish Family''
5. High Court: Sun Rise Rotary Club: ''A Brief over view on Turkish Identity, Art Architecture''
6. Australian Parliament: Parliamentary Partners Association 'What is Turkish Style in Art, Architecture and Interior'' Q&A: Women's Participation in Politics in Turkey''
7. Women Chiefs of Enterprise 'A Working Woman/Diplomatic Spouse, Experiences, Challenges, Rewards'
8. Women Chiefs of Enterprise :An Impromptu Speech on ''Changing Role of Turkish Women in Society''
9. Spouses of Chief of Missions (diplomatic spouses Group) Speech on ''Facts Illustrationg Turkey'', Lalezar Hall, Turkish Embassy

OTHER CULTURAL EVENTS AT THE TURKISH EMBASSY, LALEZAR HALL

- Turkish Folk Dances Group Speech on ''Regional Anatolian Traditions and its Effects on Folk Dances''
- Ankara Olgunlasma Institute- Historical Costumes From Ottoman Era to Present a Fashion Parade in cooperation with CIT Fashion Department Students as models—A Speech on 'IMPERIAL OTTOMAN TO MODERN TURKISH REPUBLIC FASHION AND TRADITIONS THROUGH THE AGES'

- 'Ottomans to Anatolians Exhibition' Organised by Turkish Australian Cultural and Social Activities Association (TACSAA)
- Canberra International Music Festival Venue 2008, 2009 Turkish Embassy-Lalezar Hall, One of the Recognised official Venue for yearly Concerts

8. Zeynep Ersavcı'nın Türk Kültürü Serisi kapsamında yaptığı konuşmaların listesi.

CHARITY EVENTS:
''Art of diplomacy'' A joint Art Exhibition by diplomatic spouses in support of **Indegenous Literacy Project.** (Patron: Ms. Therese Rein, spouse of Kevin Rudd, Prime Minister of Australia) Turkish Embassy members were highest contributor-10 guache paintings by Zeynep Ersavci, 2 painting (Collage) by Tuna Yucel- (1st Secretary) Photography by Burcu Asal, 9 pieces, 11 pieces of jewellery by Huriye Kisa, 4 pieces of wood paint by Mihriban Kircali,

Alola Fundation-Joint Charity-Fund Raising with the Spouses of Heads of Mission.

Relevant speeches on Turkey were delivered at these Charity events include: Performences of Oriana Choir, Friends of the Opera (Twice), Statopera, Canberra Blind Society, Canberra Flower Society, Brain Damage Society, Multiple Sclerosis Society, Children's Medical Research, Bosom Buddies Cancer Society, Marymead (twice), Save the Children up coming in November 2009 etc..

NB All lectures and power points are prepared by Zeynep M. Ersavci.

DİZİN

Abasıyanık Kurtiç, Melike 212
Abbado, Claudio 264
Abdülcelil, Mustafa 174, 178
Abdülfettah Yunus 178
Abdülhamid, II 9, 243
Abdülkadir, Abdurrezzak Muhtar 177, 178
Abdülmecid (Sultan) 117
Acar, Feride (Prof.) 83
Achten, Dirk 167
Adeang, David 178
Adenauer, Konrad 216
Ahern, Bertie 109-111, 113
Ahmet, Sadık (Dr.) 38
Akçıl, Saim (Prof.) 238
Akçın, Varol 66, 91
Akduman, Recep 277
Akgerman, Bülent 184
Akgüner, Tayfun 91
Aksoy, Dursun 320
Aksoy, Muammer (Prof.) 207, 208
Akşin, Dilek 211
Akşin, Mustafa 33, 211
Aktan, Gündüz 96, 97
Alataş, Ahmet 261
Albert, II (Kral) 165, 186, 303, 313
Ali Haydar (Aktay) Bey 212
Ali Kuddusi 57
Ali Said Paşa 9
Aliç, Derya 309
Almacı, Meryem 309
Aloğlu, Sedat 94
Alpman, Serpil 184
Alptekin, İkbal 187
Altınkaya, Ziya (Dr.) 12
Amsberg, Claus von 214
Anais Teyze 220
Andrew (Prens) 130
Apakan, Ertuğrul 162, 187
Apaydın, Umur 24, 25
Aran, Bozkurt 67
Aran, Şenay 246
Arık, Umut 15, 135
Arıkan Asal, Burcu 299
Arım, Reşat 207
Arıyak, Şarık 141
Arkas, Lucien 184
Arsel, Çelik 111
Arslan, Hülya 320
Arslan, Özgür 187
Artun, Ali 252
Aslani, Amir 55
Aslantepe, Cengiz 212
Aslantepe, Gülay 212
Aşula, Engin 118
Aşula, Mustafa 76
Atabey, Fahri 22
Atalay, Fikret 318
Ataöv, Türkkaya (Prof.) 142
Atasagun, Şenkal 125
Atatürk, Mustafa Kemal (Gazi) 8, 41, 89, 138, 139, 173, 177, 179, 220
Atıl, Esin (Prof.) 244
Atıl, Taşkın 244
Avcı, Mesut 301
Aydemir, Aygül 301
Aydemir, Ramazan 147, 301
Aydın, Zerrin 309
Aydoğan, Senem 188
Aygün, İlhami 186
Ayhan, Akif 134
Aykurt, Sülün 313
Aysev, Hakan 261
Aytül, Serra 187
Ayverdi, Elife 301
Ayverdi, Hüseyin 301
Aziz, Kasım 176

Babacan, Ali 164
Babadağlı, Şule 130
Babadağlı, Tayfun (Prof.) 130
Badia, Jose 186
Baja, Fethi Muhammed (Prof.) 178
Bağcı, İsmihan 328
Bahuner, Muhammed Cevad 57
Bain, Oya 67
Balioziyan, Aghan 141
Baltacı, Sevim 298
Barbaros Hayreddin Paşa 229
Barchard, David 94, 102, 142
Bardakoğlu, Ali (Prof.) 143
Barroso, Margarida 314
Barutçu Gökdenizler, Ebru 186

Battaşi, Alya 288
Bayat, Mustafa 235
Baykal, Deniz 102, 104
Bayülken, Haluk 15
Beatrix (Hollanda kraliçesi) 214
Bécaud, Gilbert 19
Becker, Annie 205
Beckett, Samuel 111, 279
Beethoven 29, 203, 259, 263, 268
Bektaş, Cengiz 207
Bell-Davies, Joan 232
Bell-Davies, Lancelot (Sir) 43, 44, 232
Beni Sadr, Ebu'l Hasan 52
Benisichi, Pucci di 81
Berg, Alban 268, 275
Berger, Aliye 81, 254
Bergeser, Hugo 155, 156
Bergman, İngrid 334
Berk, Şeniz 313
Beyazıt, Doğan 91
Bican, Mehmet 90
Bilkent News 271
Billson, Bruce 137, 144, 297
Binkaya, Âli 229
Binkaya, Yasemin 229
Biret, İdil 213, 318
Birincioğlu, Ahmet İhsan 48
Birsen, Deniz 245
Birsen, Osman 245
Bleda, Erel 53, 212, 234, 236, 238
Bleda, Tanşuğ 33, 51, 52, 61, 63, 212, 234, 333, 336
Bodur, İlknur 188
Bombardier, Paul (Prof.) 144, 296
Boskovsky, Willi 264
Botsalı, Hüseyin Avni 186
Bozdağ, Bekir 185, 186
Bozkurt, Ömür 318
Brahms, Johannes 263
Brel, Jacques 307
Bruce, Stanley Melbourne 138, 139
Bryce, Quentin 83, 145
Buchaniec, Eva 298
Buettner, Dan 185, 325
Blue Zones 185, 325
Burcuoğlu, Tahsin 183
Burley-Griffinler 293
Burnap, Grace 243
Byrd, Charlie 248
Byron (Lord) 204

Camp, Francesc 186
Canberra Times 142
Caner, Kadri 147, 301
Canevi, Yavuz 94
Carderera, Carlos 273
Carım, Taha 13, 231, 248
Carreras, José 265
Cem, İsmail 123, 131, 132, 343
Cengizer, Altay 114, 187
Cessain, Robert 326
Cevat Şakir (Kabaağaçlı) 81, 254
Chan, Margaret 185
Charles (Karl), V 260, 306
Charles (Prens) 125
Chirac, Jacques 109, 336, 338
Cibril, Mahmud 178
Claudel, Camille 326
Clinton, Bill 94, 119, 333, 335, 337
Coffman, Oya 67
Corioni, Fabrice 316
Coşkunoğlu, Atalay 22
Craig, John 125, 126
Criss, Bilge (Doç.) 270
Cumhuriyet 70

Çakar, Deniz 171, 313
Çakmakoğlu, Sabahattin 124
Çarmıklı, Oğuz 125
Çaykovski, P. İ. 19
Çelebican, Kutsan 245
Çelebican, Sema 245
Çelik, Ömer 186
Çetin, Hikmet 90, 102
Çetirge, Aykut 54
Çığtay, Atilla (Dr.) 244
Çığtay, Olcay (Dr.) 244
Çiçek, Cemil 144, 297
Çiller, Tansu 90, 97, 100-103, 109, 110, 270, 333, 335, 337
Çimenbiçer, Tuncer (Dr.) 141

d'Acoz, Anne d'Udekem 314
Daçe, Bekir Sami 94
Dage, Marie-Anne 311
Daily Telegraph 142
Dallı, İnci 251
Dalyan, Şelale 188
Danga, Solmaz 33
Davidson, Karen 118
Davutoğlu, Ahmet (Prof.) 160, 180
Davutoğlu, Ali 174, 176
De Liedekerke, R. (Kont) 120, 303, 319
Debrum, Tony 159
Decker, Armand de 314

Demir, Esra 187
Demirel, Süleyman 15, 23, 47, 100-102, 106, 120, 122, 126
Demirtaş, Ekrem 184
Derviş, Kemal 244
Devrim, Şirin 81
Dhomhnaill, Nuala Ní 279
Dışişleri Akademisi 31
Digayli, Celal El 179
Dink, Hrant 141
Divan 237
Doğramacı, Ali (Prof.) 271-273
Doğramacı, Ayser 273
Doğramacı, Emel (Prof.) 83
Doğramacı, İhsan (Prof.) 271-273
Doğudan, Atilla 261
Doria, Andrea 229
Dostoğlu, Haldun 252
Downer, Alexander 144, 145, 297
Dürer, Albrecht 266

Ecevit, Bülent 24, 26, 47, 222, 343
Eczacıbaşı, Bülent 94, 113, 280
Edward, VIII 139
Eerdekens, Fred 308
Egge, Björn 43
Ehmann, Hannolore 33, 206
Eisenstadt, Stuart 98
Eker Kahramanyol, Saliha 118, 172, 280
Ekinci, Hacı Ali 318
Ekonomi, Münir (Prof. Dr.) 318
El Bişari, Selahaddin 177
El Busaidi, Mona 288
El Busaidi, Zekiye bint Hemed bin Saud 290
El Busadia, Seyyide Ahad bint Abdullah bin Hamad 289
El Derrat, Ahmet 178, 179
El Farsi, Rahma 288
El Harti, Navar 288
El Harusi, Abdullah 288
El Haşimi, Seyyide Zübeyde El Rahim 288
El Romhi, Zuvayna 288
El Said, Betty 288
El Said, Heysem bin Tarık bin Teymur (Prens) 120, 121, 123, 289
El Said, Sedef (Prenses) 286
El Said, Seyyid Fahd 128
El Said, Seyyid Tellal (Prens) 126, 286
Elekdağ, Ayla 69
Elekdağ, Şükrü 66, 69, 242, 243
Elisabeth (Bavyera Prensesi) 260
Elizabeth, I 116, 300, 307
Emna Smadi (Smadhi) 130, 289
Enç, Ercüment 54
Erbakan, Necmettin (Prof.) 102
Erben, Hüseyin 187
Erçel, Gazi 245
Erçel, Zeynep 245
Erçil, Cengiz 130
Erçil, Mine 130, 289
Erçin, Ersin 187
Erdal, Fehriye 168
Erdem, Tuna 187
Erdoğan, Emine 315
Erdoğan, Recep Tayyip 134, 164, 183, 315
Erdün, Erdinç 291
Erener, Sertab 116, 188
Erez, İsmail 15, 29, 31
Ergin, Leyla 246
Ergin, Sedat 70
Ergun, Evner 81, 257, 260
Ergun, Ülkü 260
Ergüden, Akın (Prof.) 270
Erkan, Zeynep 328
Erkaya, Güven 102
Erkmen, Nevzat 111, 112, 279
Erkmenoğlu, Ayşe 327
Erkmenoğlu, Ferhan 147
Erkmenoğlu, Rıza 327
Erkul, Vakur 187
Erlach, J. B. Fischer v. 259
Ermişoğlu, Ahmet 30, 33, 211
Ermişoğlu, Beyhan 212
Ernaux, Annie 329
Erner, Erdem 80, 81, 84, 253, 260, 268
Erner, Gökçen 268
Ernst, Max 216
Erogan, Arif (Dr.) 244
Erpulat Altuntaş, Nurdan 147
Ersavcı, Mehmet Hidayet 11
Erşen, Berrin 135
Erşen, Nihat 135, 147
Ertay, Ahmet 133
Ettefagh, Vahit 236
Eugen (Prens) 253, 254
Evcen, Can 212
Everett, Edward Hemlin 243
Evren, Kenan 49
Eyüboğlu, Bedri Rahmi 30, 206

Fabre, Jan 315
Fallahi, Valiollah 57
Fatma (Giray) Hanım 12
Feigl, Erich (Prof.) 82, 257

Feith, Doug 242
Ferenc Rákóczi, II (Prens) 266
Fertekligil, Binnur 164, 185
Firdevsi 237
Fitzgerald, Ella 248
Franchet, Yves 270
Freud, S. 268
Füreya 81, 254

Gaffari, Hadi 55
Galenos 182, 323, 325
Gehry, Frank 326
Gençtürk, Kamber 130
Gençtürk, Semra 130
Genscher, Hans-Dietrich 31, 214
Gerngross, Otto (Prof.) 87, 267
Getz, Stan 248
Geyik, Semra 130, 289
Geyik, Turgay 130
Gillespie, Paul 115
Giorgolo, Consuelo 214
Giorgolo, Gianfranco 214
Giray (Ersavcı, Altınkaya), Nafia 12
Giray, Safa 102
Gisela (Doktor) 208, 209
Goltz Paşa (Colmar von der) 78, 256
Gorbaçov, Mihail 85
Göğüş, Hasan 164
Gökçen, Ergül 42
Gökçen, Ufuk 120, 130
Gökmen, Oğuz 16, 28
Göksel, Kadriye 271
Göktan, Günsel 118
Göktürk, İbrahim Şinasi 40
Gönensay, Emre (Prof.) 102, 104
Grace (Monaco Prensesi) 214
Gray, Aileen 326
Grosmann, Marc 100
Gudenus, Lorentz (Kont) 260
Gustaf, Carl (Prens) 214
Gül, Abdullah 134, 164, 165, 183
Güldemir, Ufuk 70, 71
Gülenç, Seda 188
Güleryüz, Mehmet 271
Güllüova, Gül 58
Gümüş, Serkan 188
Günay, Ertuğrul 169
Gündoğdu, Celil 309
Güner, Serdar (Doç.) 270
Güner, Yurdagül 298
Güneş, Çağdaş 188
Güneş, Turan (Prof.) 24-26
Gürakan, Doğu 118
Gürakan, Mine 118
Güral Sürmeli, Sema 328
Gürel, Şükrü Sina (Prof.) 110
Gürgüç, Hamza 12
Gürgüç, Perihan 11, 12
Gürün, Kamuran 52
Güven, Hasan 188
Güven, Tarık Celâl 17
Güvenç, Bozkurt (Prof.) 195, 208, 271
Güvenç, Celadet 195
Güvenç, Lütfü 195
Güvenç, Melda 327 .
Güvenen, Orhan (Prof.) 270
Güzel, Kenzi 316

Habermas, Jürgen 216
Habsburg, Otto v. 260
Hacı Abdullah Paşa 10
Hadid, Zaha 184, 323, 324
Hafız Burhan 244
Hafız-ı Şirazi 237
Halefoğlu, Vahit 25, 30, 31, 33, 72, 73, 77, 137, 203, 209, 211, 214
Halefoğlu (Yucaoğlu), Nilgün 213
Halefoğlu, Zehra 25, 30, 31, 207, 208, 213, 214
Halikarnas Balıkçısı (Cevat Şakir Kabaağaçlı) 81, 254
Hamilton (Lady) 267
Haomae, William 156, 157
Harney, Mary 110, 112, 113
Haydn, J. 259, 266, 268
Hazar, Hürriyet 246
Heaney, Seamus 111, 279
Heine, Heinrich 204, 216
Hekiman, Ünsal 318
Hendriks, Willy 265
Hızır, Nusret (Prof.) 251
Hızıroğlu, Ayşe (Dr.) 251
Hızıroğlu, Neriman 251
Hızıroğlu, Osman 251
Hildebrandt, J. L. v. 259
Hillman, Libby (Dr.) 214
Hillman, Michael 214
Hitler 78, 205, 255
Hoffman, Josef 267
Hofmannsthal, Hugo von 263
Holbrooke, Richard 100, 101
Hollein, Hans 261
Holmstorm, Engin İnel (Dr.) 246
Holt, Harold 296
Homeros 297

Horta, Viktor 307
Houston, Angus 144
Howard, John 137, 138, 150
Humeyni,Ayetullah 52, 60
Hürriyet 70

Irish Independent 115
Irish Times 115
Iskır, Meral 244
Iskır, Tunca 244

İanniello, Sevgi 289
İbrahim Müteferrika 266
İbrahim, Muhammed Nuri 214
İleri, Ali Refik 212
İleri, Emel 212
İlhan, Mustafa 140
İlkin, Baki 164
İnalcık, Halil (Prof.) 271
İncesu, Can 171
İnönü, Erdal (Prof.) 102, 104
İpek,Kenan 185, 187
İslam Bey 12
İstanbullu, Akın 90
İşeri, Ahmet 130
İşeri, Nermin 130, 289
İzzetbegoviç, Aliya 100

Jackson, Michael 247
Jeffery, Marlena 293, 294
Jeffery, Michael (Sir) 136, 145, 293, 294, 300
Jenkins, John 178
Jivkov, Todor 85
Joyce, Bob 111
Joyce, James 111, 279
Jung, Carl Gustav 268

Kabus (Sultan) 119-122, 125, 129, 281, 284, 287, 289
Kaçar, Meryem 309
Kaddafi, Muammer 174-177, 179, 180
Kahraman, Fatih 147
Kahveci, Ali Fuat 141
Kahyaoğlu, Cem 187
Kaleağası, Bige 309
Kamel, Ayhan 80, 87, 268
Kamel, Yıldız 87, 268
Kamhi, Jak 94
Kandaş Eryeşil, Nermin 188
Kandemir, Nüzhet 48
Kapaklıkaya, Birgül 309
Karahan, Hale 246
Karahanoğlu, Yener 137
Karahasan, Alp (Dr.) 244
Karahasan, Güneş 244
Karaismailoğlu, Ekrem 91
Karakaya, Gülvade 321
Karakaya, Mehmet 321
Karaman, Cemil 54, 236
Karaman, Rüya 236
Karamanlis, Konstantin 35
Karamemiş, Mehmet Ali 141
Karapaça, Recep 40, 226
Karasu, Bilge 308
Karataş Kural, Sadife 318
Karayalçın, Murat 96, 102
Kardeş, Simay 188
Kayalar, Akşit 82
Kaye, Danny 22, 23
Kazdal, Ayşe 130, 289
Kazdal, Recep 130
Keçeciler, Mehmet 126
Kekule, A. 216
Kelekele, Kalkot Matas 153, 154
Keller, Müge 271
Kennedy (Başkan) 241
Kestelli, Işınsu 184
Keşmir, Bige 46, 229
Keşmir, Fazlı 46, 229
Keudell, Ragnild von (Barones) 214
Kıcıman, Akgün 38, 219
Kıcıman, Ayşe 38, 219
Kılıç Saraydere, Alime 188
Kılıç, Hulusi 187
Kılınç, Hayriye 298
Kır, Emir 309
Kıraç, Cahit 183, 187
Kıramanlıoğlu, Serkan 187
Kırca, Coşkun 102
Kırcalı, Yıldıray 147
Kısa, Huriye 299
Kıymaz, Refik 54
Kimji, Madhvi 288
Kimji, Rameesh 288
Kircalı, Mihriban 299
Kissinger, Henry 94
Klimt, Gustav 267, 268
Koca, Abdurrahman 321
Koca, Mehmet 130
Koca, Nazife 130, 289
Kocaoğlu, Aziz 183, 186
Koç, Haydar 301
Kokoschka, Oskar 268
Koller, Dagmar 86, 261

Korkud, Gönül 211
Korkud, Selçuk 33, 211
Koru, Naci 182
Korutürk, Fahri 22
Korutürk, Zergün 164, 272
Kostyrko, Wal 144, 296
Kozan, Nalan 90
Königsegg-Rothenfels, Maximillian Friedrich von 216
Köse, Ali (Prof.) 143
Kriegel, Jay 94
Kuefstein, Andreas von (Kont) 260
Kuefstein, Johann Ludwig von (Kont) 260
Kulin, Ayşe 308
Kuneralp, Gamze 313
Kural, Özdem 289
Kural, Özlem 130, 134
Kurtbay, Yalçın 23
Kurtiç, Necati 212
Kurttekin, Ayşegül 255
Kurttekin, Türkekul 255
Kuş, Cangül 188
Kutoğlu, Atıl 86, 261

L'Eventail 319
Laingen, Bruce 69
Lake, Michael 97, 272
Lamartine, Alphonse de 9
Lawgali, Atiya 177
Le Corbusier 199
Leahy, Peter 137
Leibniz, G. W. 216
Lessepes, Ferdinand de (Kont) 257
Lessepes-Gudenus, Claire de (Kontes) 257
Levi, Mario 308
Lévi-Strauss, Claude 326
Lewis, Bernard (Ord. Prof.) 71, 132
Ligne, Marie Eleonora de (Prenses) 314
Loos, Adolf 255, 267
Loscertales, Vicente 183, 190, 324
Lowden, Fatma (Dr.) 141, 301
Lowry, Heath (Dr.) 68
Luns, Joseph 21, 31
Lütem, Meral 212
Lütem, Ömer 212

MacAleese, Mary 118
MacUnfraidh, Antoin 111
Madsen, Susanne 328
Magripli, Kenan (Dr.) 121
Magritte, René 307
Mahler, Gustav 268
Mandl, Henriette 267
Manlı, Turgut 138
Mann, Thomas 216
Marcus Aurelius 317
Margaretha (Prenses) 313-315
Mariq, Dominique 316
Marton, Kati 101
Marx, Karl 216
Matane, Paulias Nguna 156
Mazruk, Nuriz 130, 289
McAleese, Mary 280, 335
McBrierty, Vincent (Prof.) 118
McCarthy, Justin (Prof.) 71
Mehmed Reşad (V. Mehmed) 80, 254, 260
Mehmet Himmet 232
Meinl, Julius 87
Meinl, Maria 87, 267
Mekki, Ahmed bin Abdülnebi 288
Melen, Ferit 15
Merode, Hélene de (Prenses) 314
Metin, Celal 161
Michael, Julie Diana 300
Michael, Ken (Dr.) 300
Modrak, Tuna Yücel 147
Monaghan, Ken 111
Montbrial, Thierry de 132
Moreno, Dario 316
Moser, Koloman 267
Mozart, W. A. 79, 259, 267, 268, 297
Muhammed Ali Recai 57
Muhammet (aşçı) 285
Murad, IV 260
Murdoch, Keith Arthur 294
Murdoch, Rupert 294
Mursi, Muhammed 186
Musa Paşa 12
Mustafa Paşa (Merzifonlu Kara) 79
Mustafa, Hüseyin 141
Müftüoğlu, Hüseyin 187
Mütevellioğlu, Şevki 187
Myers, Kevin 115

Namju (İran Savaş Bakanı) 57
Napoléon 107, 259, 268, 277
Nasreddin Hoca 217, 306
Nasrettin Şah 55
Nâzım Hikmet 20
Nedimoğlu, Necil 182
Nelson (Lord) 267
Nelson, Brendon 169, 170
Nicholson, Robert 111
Niederste-Ostholt, Michael 214

Niederste-Ostholt, Gisela 214
Niemeyer, Horst 214
Nietzsche, Friedric 216
Niko Efendi 36, 226
Norris, David 111
Nurhan, Aydın 145, 147
Nüll, Eduard van der 264

O'Connell, Maurice 113
O'Connor, Sandra Day 246
Odabaş, Filiz 67
Odysseia 297
Ok, Nurettin 22
Okandan, Tansu 135
Okyay, İskender 118
Olbrich, Joseph Maria 267
Olcay, Hakan 187
Ord, Aydın 130, 286, 289
Ortaylı, İlber (Prof.) 5, 132, 270
Otman, Haldun 133
Ozman, Irmak 328

Öğütveren, Özlem 271
Ökçün, Ahmet 29, 204
Ömer Hayyam 60, 237
Ömer Muhtar 173
Önder, Ferhan 261
Önder, Ferzan 261
Öner, Yaşar (Dr.) 141
Önhon, Meltem 271
Öymen, Onur 97
Öz, Mehmet (Dr.) 185
Özal, Semra 73
Özal, Turgut 56, 72, 75, 85, 107
Özbudun, Ergun (Prof.) 270
Özcan, Avni 18
Özdemir, Ali Talip 102
Özdemir, Mahinur 309
Özdoğan, Türker (Prof.) 244
Özen, Erdoğan 81
Özgener, Mahmut 184
Özgün, Hilkat (Dr.) 141
Özsan, Vedat 207
Özsoy, Fatma 321
Özsoy, Sencer 132
Öztürk, Lütfü 147
Öztürk, Yahya 321
Özülker, Uluç 96, 97
Özyıldız, İnan 187

Pak, Canan 318
Paker, Şebnem 116
Pamuk, Orhan 308
Pandelitis, Haralambos 37
Paola (Kraliçe) 230, 315
Papandreou, Yorgo 225
Paşa, Emine 85, 301
Paşa, Mustafa 85
Pehlevi, Farah 237
Pehlevi, Muhammed Rıza (Şah) 52, 63
Pehlivan, Fatma 167, 309
Perlman, Itzhak 248
Peumans, Jan Peter 166-168
Pınar, Leyla 309
Piaget, J. W. Fritz (Prof.) 251
Piri Reis 123
Poblome, Jeroen (Prof.) 317, 318
Podhajsky, Eva 267
Poroy, Ayşegül 313
Poroy, Mehmet 171
Provensen, Hester Beall 245
Pucie, Charles 68
Putin, Vladimir 4, 189

Ragnhild, von Keudell (Barones) 214
Ravel, Maurice 218
Bolero 218
Reagan, Ronald 65
Reimars, Ramsey 161
Rein, Thérese 298
Reinhardt, Django 307
Reis, Nişam 289
Remi, Georges Prosper 315
Tenten 315
Revuelto-Lanao, Frank 180
Riefel, Joseph (Baron) 257, 260
Riefel, Victoria Augusta 78, 255
Riviere, Thérese 326
Robb, Ralph 67
Robinson, Mary 107, 109
Rousseaux, Jacqueline 314
Rudd, Kevin 137, 146, 150, 151, 161, 162, 298
Rufin, Jean-Christophe 270

Saarinen, Eero 206
Sabancı, Özdemir 168
Sadi 237
Gülistan 237
Said, Edward 132
Sakarya, İhsan 147
Salle, Çiğdem La 297
Salt, Jeremy (Prof.) 142
Sampson, Nikos 24
Samyeli, Defne 185, 323, 325

Sanberk, Özdem 33, 96, 212
Sanberk, Sumru 212
Sancar, Semih (Orgeneral) 25
Sander, Oral (Prof.) 270
Saraçoğlu, Tevfik 16
Sarkozy, Nicolas 177
Sarter, Stephan von 204
Sax, Adolphe 307
Saydam, Hülya 238
Schenk, Cosima 245
Schiele, Egon 267
Schmidt, Helmut 29
Schönborn, Heidi 265
Schubert 259, 263, 268
Schumann, Robert 216
Seberg, Jean 211
Senger Ruacan, Melahat 246
Sergent, René 170, 304, 319
Sever, Zeynep 309
Seyyid Esad bin Tarık (Prens) 127
Sezer, Ahmet Necdet 134, 136, 343
Sezer, Ayhan 236
Sezer, Leyla 236
Sezgin, Aykut 147
Sezgin, Ayşe 187
Shakespeare, William 238
Bir Yaz Gecesi Rüyası 238
Shalders, Russ 137
Shaw, George Bernard 111, 279
Shultz, George 65
Sicardsburg, August Sicard von 264
Sikua, Derek 158
Simenon, Georges 308
Sinirlioğlu, Ayşe 186
Sinirlioğlu, Feridun 164
Sivan, Antoine 177
Slater, Colin 144
Smadhi, Emna 130
Soares, Mário 272
Solvay, Mimi 314
Somel, Akşin (Dr.) 270
Soysal, Hayati 29, 204
Soysal, Mümtaz (Prof.) 102
Spring, Dick 106
Stein, John (Prof.) 315
Steinbeck, John 3
Stephan, Marcus 158, 159
Stephenson, Sam 111
Stevens, Chris 180
Stevens, Eddy 278
Stifter, Adalbert 263
Stone, Normon (Prof.) 272
Subaşılar, Abdürrahim 40
Sultan, Hayat 288
Sunay, Atilla 134
Sunay, Bedriye 197
Sunay, Hilmi 195
Sunay, Melda 195, 197
Sungar, Murat 66, 93
Sürenkök, Teoman 48
Sydney Herald 142
Sylvia (İsveç kraliçesi) 214
Széchenyi (Paşa) 266

Şahinbaş, Faruk 48
Şahname 237
Şar, Melek 321
Şayegan, Daryuş 61
Şekeroğlu, Renan 145, 147
Şen, Faruk 214
Şentürk, Namık Kemal 22
Şevki Sultan 288
Şimşek, Mehmet 130
Şimşek, Sabahat 130, 289

Tahtalı Çayır, Müjde 147, 301
Talay, İstemihan 128
Talbot, Jean-Pierre 316
Talmon, Ayşen 244
Talu, Naim 22
Tamar Sam-Ash 167
Tanghe, Chris 58
Tanyel, Çavlan 102
Taşar, Selma 246
Tatari, Begüm 188
Tay (Tante), Mediha 197
Tekinel, İsmail Hakkı 22
Tellal, Hasan bin (Ürdün Veliaht Prensi) 132
Tercioğlu, Ahmet 118
The Australian 142
Thymans, Luc 308
Tietmeyer, Hans 114
Tomeingi, Litokwa 159, 160
Tonbul, Ece 318
Tong, Anote 161-164
Topal, Asiye 277
Topal, Hakkı 277
Toprak, Mustafa 184
Toprak, Zeliha 184
Torun, Ebru (Dr.) 317, 318
Tosun, Aydın 33, 211
Tosun, Ayten 211
Totten, George Oakley 243
Trakyalı, İbrahim 40

Tufan, Korkud 171, 313, 316
Tufan, Pınar 311
Tufan, Şükrü 100
Tuğtekin, Mehtap 296
Tunalıgil, Daniş 81, 257
Tuncoku, A. Mete (Prof.) 117
Turan, Güler 166, 167
Turan, İlter (Prof.) 5
Tümer, Devlet 92
Tümer, Erdal 122
Tümer, Güniz 246
Türkmen, İlter 63, 84, 239
Türmen, Tomris (Prof.) 185
Tüzel, Erdim 76

Uğural, Namık 118
Uluğ, Tunç 318
Ulusoy Yılmaz, Ezgi 188
Ulusu, Bülend 56
Ulysses 279
Umar, Süha 147
Unan, Bilgin 43
Utrillo 203
Uzer, Atilla 244, 255
Uzer, Hülya 255
Uzun Piyale Paşa 10
Uzuner, Buket 308, 315, 316

Ülgür, Ülkü (Dr.) 67, 244
Ülker, Lale 187
Ünal, Emel Cabi (Prof.) 327
Ünal, Selçuk 118
Ünay, İsmail 40
Ünaydın, Solmaz 182
Ünel, Işıl 54, 62, 212
Ünel, Tülin 212
Ünlü, Ayda 187
Ünlütürk, Solmaz 164

Vahdeddin (Sultan) 260
Vanackere, Steven 165, 168
Vance, Cyrus 24
Varghese, Peter 142
Varlı, Serhat 147
Vegetius (Romalı General) 47
Victoria (Kraliçe) 117, 181
Volkan, Hüseyin 54
Voltaire 166, 167
Vural, Volkan 93
Waelkens, Marc (Prof.) 169, 316, 318
Waena, Nathaniel 156
Wagner, Otto 267
Wallace, Arminta 115
Washington Post 70, 71
Wensley, Penelope 138
Wilhelm, Friedrich, III 215, 216
Wright, Frank Lloyd 199, 284

Yakış, Yaşar 123
Yalçın, Hilal 309
Yaramancı, Tezcan 94
Yarkut, Aslıhan 328
Yaşar, Feyhan 318
Yeats, William Butler 111, 279
Yeğen, Ekrem Muhittin 217
Yemişçi, Şensu 102
Yıldırım, Binali 183, 186
Yılmaz, Dursun 321
Yılmaz, Mesut 102, 104, 113
Yorgancılar, Ender 184
Yoshi Sato 157, 158
Yourcenar, Marguerite 308
Uçurum 308
Yönder, Işık 63
Yönder, Sadiye 63
Yurdanur, Metin 207
Yusuf bin Alevi 120, 123, 124, 129
Yücel, Tahsin 308
Yücel, Tuna 147, 299
Yüksel, Cem Tarık 318

Zaim, Meral İnci 185
Zeid, Fahrelnissa 81, 254
Zevavi, Mina 289
Zevavi, Ömer (Dr.) 288
Zeyd, Cabir bin 130, 283
Zeytinoğlu, Ömer 149
Zeytinoğlu, Yavuz 94
Zilk, Helmut 86, 261
Zita (İmparatoriçe) 260
Zorlu, Fatin Rüştü 170
Zorlu, Rıfkı Rüştü 170, 318
Zukerman, Pinchas 248
Zweig, Stefan 263

Eskilerin "Hariciye" dedikleri Dışişleri'nin yolları hem yurtiçinde hem yurtdışında her zaman netamelidir. Mesleği diplomatlık olan kişinin yaşamı da ister istemez böyle şekillenir. Yaşam geride kalmaz ama her zaman ön plana da geçemez. Diplomatların mesleki anıları birçok açıdan ülke tarihine ışık tutarken genç diplomatlar için de ders niteliği taşır.

İki Yarı Bir Bütün, farklı bir yaklaşım sunarak bu kez aynı yolu yürüyen iki sese birden kulak veriyor. Büyükelçi ve kariyer diplomat Murat Ersavcı ile eşi Zeynep Ersavcı ayrı ayrı kaleme aldıkları 40 yılı aşkın bir süreyi içeren yaşantılarını kendilerine has üsluplarıyla dile getiriyorlar.

Murat Ersavcı'nın duru ve diplomasiyle yoğrulmuş dili 1970'lerden günümüze uzun bir güzergâhın diplomatik duraklarına ve iniş çıkışlarına işaret ederken; Zeynep Ersavcı'nın ironi ve incelikli bir mizahla örülü dili, bu güzergâhın ancak başka bir gözle görülebilecek aile, yaşam, diğer kültürler ve sanat rotasına ışık tutuyor.

Prof. Dr. İlber Ortaylı'nın "Takdim" ve Prof. Dr. İlter Turan'ın "Önsöz" yazılarını kaleme aldığı kitapta, diplomasi ve yaşam, gerçekte de olduğu gibi, iki ayrı kanaldan akıp aynı potada eriyerek bir bütüne, birlikte yaşanmış bir ömre dönüşüyor.

Murat Ersavcı İstanbul'da doğdu. Eğitimini Kanada'da (lise) ve AÜ Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde tamamladı. İrlanda, Umman, Avustralya ve Belçika Krallığı'nda büyükelçilik yaptı. Almanya, Yunanistan, İtalya, İran, ABD ve Avusturya'da farklı görevler üstlendi. Merkezde BYEGM Genel Müdürü, Başbakan Başdanışmanı, Dışişleri Başdanışmanı, AB Genel Müdürü, Konsolosluk Genel Müdürü, Libya Özel Koordinatörü (2011), BIE'de (Paris) Türkiye Başdelegesi (2012-2017) olarak çalıştı. Türk dış politikasına ve güncel sorunlara dair konferanslar verdi, çok sayıda makalesi yayımlandı. Halen TEPAV'da Merkez Direktörü'dür. Belçika Krallığı II. Leopold Büyük Nişanı ve F. Almanya Nişanı sahibidir. Bir oğlu ve iki torunu vardır.

Zeynep Ersavcı İstanbul'da doğdu. Eğitimini TED Ankara Koleji, Bonn Rheinische Friedrich-Wilhelms Üniversitesi Etnoloji Bölümü'nde aldı. Washington'da İletişim Psikolojisi ve Topluluğa Hitabet kurslarına katıldı. Capitol Speaker's Club'ta kültürel aktivitelerden sorumlu başkanlığa ve BM Viyana Ofisi Kadın Derneği 1. Başkan Yardımcılığı'na seçildi. Ülke tanıtımı amaçlı Türk Kültürü Grupları kurdu. Eğitim gönüllüsü oldu. Bilkent İletişim Birimi koordinatörlüğü, SESRTCIC Ankara Ofisi'nde araştırma asistanlığı, Sagalassos Vakfı yönetim kurulu üyeliği yaptı. "Çevremizde Müzik Hayatı" inisiyatifinin kurucularındandır.